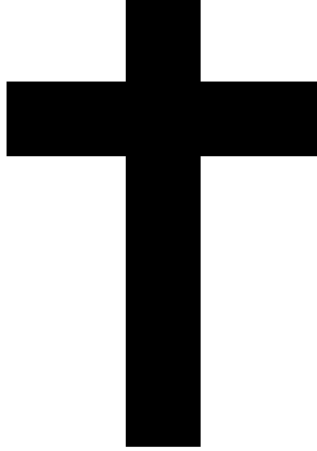

Yakan Bible

Ruth, Jonah, the New Testament, and portions of Genesis in
the Yakan language of the Republic of the Philippines

Yakan Bible
Ruth, Jonah, the New Testament, and portions of Genesis in the
Yakan language of the Republic of the Philippines

copyright © 1984 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Yakan

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-06-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020
0001493b-891c-5dba-a045-693804fc5034

Contents

Rut	1
Yunus	5
Mateo	8
Markus	47
Lukas	72
Yahiya	113
Hinangan	142
Roma	179
1 Korinto	198
2 Korinto	217
Galatiya	229
Epesus	236
Pilipi	242
Kolossa	247
1 Tessalonika	252
2 Tessalonika	256
1 Timoteo	259
2 Timoteo	265
Titus	269
Pilemon	272
Hibrani	274
Yakub	287
1 Petros	292
2 Petros	298
1 Yahiya	301
2 Yahiya	306
3 Yahiya	307
Judas	308
Me' Pinakita'u	310

Jūd si Rut Pahāti sabab jūd inēnan si Rut

Istori inin istori masaley te'ed. Amban masa si Rut inin taman kuwe'itu labi me' tellumpū ngibu tahun palabey. Tagna' inakahan hadja istori inin amban pangkat-mamangkatin taman ubus ne Sultan Da'ud magantan si lahat Isra'el. Behu sinulat inin we' a'a Isra'el.

Si Rut inin dembuwa' dende bangsa Mo'ab masaley. Bangsa Mo'ab inin tubu'an si Lot. Tabatsa sabab a'a inēnan si Mo'ab si sulat Panagna'an 19.30-38. Lahatden tudju silangan amban Tahik Matey. Kuwe'itu lahat miya'an sinakup si lahat Jordan.

Magella si Rut inin si dembuwa' lella bangsa Isra'el patenna' la'i si lahat Mo'ab. Pag matey ellanen nuhut meto'anen iye hap lahat Yahudiya. Lahat inin sinakup si lahat Isra'el bu tudju seddepan amban Tahik Matey. Nuhut iye meto'anen pegge' malasa te'ed iye si meto'ane duk ngandel si Tuhan me' bangsa Isra'elin.

Masaley si bangsa Isra'el bang niya' lella matey, dembuwa' me' usbane mapinggedin subey magkuwiraw nabangan baluhin duk ilu-ilu'in. Saguwa' bang ga' niya' anak mamateyin atawa pungtina'ine, usba mapingged iyan subey melli bulak mamateyin. Dem sara'de masaley ga'i makajari pinabellihan bulakin si a'a seddili. Bang baluhin magella balik subey isab si ka'usbahan ellane ley. Anakde lella tagna' in kinimatan puli' mamateyin bu bulak mamateyin ujudnen si puli' inin isab.

Pag la'i si Rut si lahat Yahudiya magella iye balik si dembuwa' usba ellane ley bu ampune tu'utin si Da'ud, iye sultan mabangsahan si Isra'elin.

Takite si istori inin we' - bisan si Rut tagna' in a'a Tuhanin - tinabangan iye we' Tuhanin pegge' ngandel te'ed iye si Tuhan.

Na'omi duk si Rut

¹ Masa ewwal pe, masa ga' pe niya' sultan si lahat Isra'el, niya' unus dem lahat miya'an. Dembuwa' lella amban puweblo Betlehem la'i si Yahudiya pī dahu' hap lahat Mo'ab patenna' la'i. Magtuhut duk andane duk duwe anakne lella. ² Ēn lellahin Elimelek duk ēn andanen Na'omi, ēn anakden si Mahlon duk Kilyon. Tubu' si Eprata siye amban puweblo Betlehem la'i si Yahudiya. Pī siye hap lahat Mo'ab duk petenna' la'i.

³ Manjari pag la'i siye matey Elimelek ella Na'omihin, duk ta'amban iye duk duwe anakne lellahin. ⁴ Bu maganda isab siye si dende amban lahat Mo'ab miya'an, ēn dembuwa'in si Orpa duk dembuwa'in si Rut. Pag la'i siye patenna' me' sempū' tahun ⁵ matey isab disī Mahlon duk si Kilyon. Ubus luwal Na'omi matelebbihin, ga' ne niya' ellane duk anakne.

⁶ Pag takalene la'i si Mo'ab we' tinabangan te'ed we' Tuhanin me' a'a Yahudiyahin duk manjari ne te'ed tinanemden, magmemes Na'omi mole' balik magtuhut duk me' eyu'annen. ⁷ Tahala' iye amban lahat bakas patenna'anden duk harap pī ne siye duk me' eyu'annen tudju lahat Yahudiya.

⁸ Pag la'i siye si lān pa'in Na'omi si me' eyu'annen, "Mole' ka'am balik pī hap luma' ina'bin. Karayaw tumbasan Tuhanin du kēmon hinanganbi mahāp bakas hininangbi si akuhin duk si me' ellabi ley. ⁹ Duk karayaw ellahan pe ka'am balik duk ngasuwa' ka'am kasanyanganbi si luma' ellabin." Ubus inūkan siye we' Na'omi. Saguwa' magtāring siye. ¹⁰ Duk pa'inde si iye, "Nuhut kami ka'u pī si lahatnu."

¹¹ Nambung Na'omi pa'inne, "Balik ne ka'am me' anakku. We'ey ka'am mabaya' nuhut aku? Pa'inbi ke we' nganak pe ku balik duk niya' hinangbi ella? ¹² Hap luma' ne ka'am, dende. Bahi' ne ku, gey ne ku ellahan. Bisan ku upama ellahan nina' duk anakan, ¹³ agadbi pe ke siye samanta'an gey siye hadje? Gey ka'am magella seddili? Gey makajari, me' anakku. Takite ne si me' ilabeyankun we' pinahunitan ku we' Tuhanin duk ma'ase' ku si ka'am." ¹⁴ Nāring siye balik. Ubus inūkan we' si Orpa meto'anen duk mole' ne iye balik. Saguwa' si Rut ga'i mabaya' tahala' amban meto'anen.

¹⁵ Pa'in Na'omi si iye, "Bilasnun mole' ne balik pī si usbanen duk si tuhan-tuhan bakas sinambahayangnen. Pī ne kew nuhut iye." ¹⁶ Saguwa' nambung si Rut pa'inne, "Da'a ku sasa'anun. Nuhut ku ka'u. Tungan-tungan papihannu, nuhut ku. Intag-intag pala'ihannu iye isab pala'ihankun. Me' usbanun, iye isab me' usbakun. Duk Tuhanun iye isab

1:1 +lit. 'masa me' hukum pe'. Siye mangantan lahat Isra'elin masaley. **1:2** +Lahat Mo'ab inin nampal silangan amban Tahik Matey. **1:13** +Masaley si bangsa Isra'el, bang matey lellahin bu ga' niya' anakne subey pungtina'inen maganda si baluhin. Anakde tagna' in kinimatan puli' mamateyin.

Tuhankun. ¹⁷ Intag-intag kamateyannun, iye isab kamateyankun. Duk iye du isab pangubulan akuhin. Ambat ku pinagmulka'an we' Tuhaniin bang ku pasape' amban ka'u seddili amban kamatey." ¹⁸ Pag kata'uhan Na'omi we' ga' si Rut magduwe-duwe manuhut iyeihin, ga' ne iye kebbutan.

¹⁹ Palanjal ne siye tudju Betlehem. Pag tekka siye la'i, hiyul me' a'a si puweblo miya'an. Duk pa'in me' dendeihin, "Na'omi ne hati!" ²⁰ Nambung iye pa'inne, "Da'a ku enanun bi Na'omi. Enanun bi ku si Mara. Pegge' Tuhaniin Mabalakatanin inurungan ku we' ne kasigpitan. ²¹ Patahala'ku mabittu'uhin, kumpeleto ku. Sakayi' ku pinapitu balik we' Tuhaniin, ga' niya' ine-ine. Da'a ne ku enanun bi Na'omi pegge' inurungan kasusehan ku we' Tuhaniin, pinatekkahan bala' ku we' Mabalakatanin."

²² Manjari sā miya'an Na'omi tabalik magtuhut duk si Rut, eyu'annen dende amban lahat Mo'ab. Tekka siye si Betlehem beytu magna' pagpagani barley.

2

Magkinata'u si Rut duk si Bo'as

¹ Manjari, niya' dembuwa' usba Na'omi inēnan si Bo'as. Suga' magusba siye sabab ellane ley si Elimelek. Bu si Bo'as inin dayahan duk pinagaddatan we' a'a. ² Dembuwa' ellew ma'id si Rut pu si Na'omi, "Tiya' ku pi si tana' nimuk mata'amban we' me' magpaganihin. Kaw niya' a'a ma'ase' si aku bu da'akne ku nimuk."

Pa'in Na'omi, "Awe', Anak, pi ne kew." ³ Ubus, pi ne iye si tana' nimuk me' ta'amban we' me' magpaganihin. Katapihannen si tana' si Bo'as, usba Elimelek. ⁴ Ubus, pagtiggel-tiggel ne tekka si Bo'as amban Betlehem la'i si tana'ne. Saginane a'anen pa'inne, "Karayaw ipat Tuhaniin ka'am." Nambung isab siye, pa'inde, "Karayaw iledjiki'an kew we' Tuhaniin." ⁵ Ubus tilew si Bo'as kapatat magpaganihin, pa'inne, "Sine dende mabata' miya'an?" ⁶ Nambung kapatasin, "Dende bangsa Mo'abin, iye miya'an manuhut Na'omi amban lahat Mo'abin. ⁷ Ma'id iye bang makajari iye nimuk me' mata'amban we' me' magpaganihin. Ubus pitu iye si tana' bu ga' iye pahali kemuwe salung. I' iye si payad behu pahali du."

⁸ Ubus pa'in si Bo'as pu si Rut, "Pakale kew, Dende, da'a kew pi si tana' seddili nimuk. Tu'u kew hadja nimuk tapit si me' bata'anku dendeihin. ⁹ Payamanun bang intag pagpaganihanden duk paturul kew si siye. Ga'i da'akku me' lellahin nasew ka'u. Bu sumiyansumiyansu kewan nginum, pi kew hadja nginum bohe' dem poga bakas inindukan we' me' lellahin."

¹⁰ Ubus pasujud si Rut duk pa'inne pu si Bo'as, "We'ey hāp addatnun duk ma'ase' kew si aku duk asipnu ku bu a'a liyu-liyu du ku?" ¹¹ Nambung si Bo'as pa'inne, "Kēmon bakas tahinangnu si meto'anun kemuwe matey ellanu ley ta'aka si aku. Inakahan ku isab we' ambanannu sa'i-samanun duk di lahatnun duk pitu kew patenna' si bangsa ga' bakas kata'uhannu. ¹² Karayaw tumbasan Tuhaniin kew sabab tahinangnu, duk karayaw pinahala'an kew te'ed we' Tuhaniin, iye Tuhaniin bangsa Isra'elin. Tapitu kew si Tuhaniin mata'u mangelligan ka'uhin." ¹³ Nambung si Rut, pa'inne, "Hāp te'ed addatnun si aku, Tuwan. Hāp ateykun pegge' hāp bissānu si akuhin bisan ku diyawa' amban me' dara'akannun."

¹⁴ Pag sōng mangan siye pa'in si Bo'as pu si Rut, "Dayi' kew mangan. Ngeddo' kew pan, tottokanun dem binagri." Ubus ningkolo' ne iye duk me' dara'akannen duk urungan si Bo'as iye bēbbed barley. Mangan iye samanta'an ga' iye esso, duk niya' pe lebbine. ¹⁵ Pag pi si Rut balik nimuk, pa'in si Bo'as si me' a'anen, "Ambat ne iye nimuk bisan si ellet me' umpung bu da'a iye amāhanun bi. ¹⁶ Onotanun bi iye amban me' umpungbi duk ambananun bi. Bang timukne, da'a iye pagesun bi."

¹⁷ Manjari nimuk barley si Rut sampay kohap. Ubus di'ikanne kēmon bakas tinimuknen bu niya' kulang-labi sempukduwe kilu buwa' barley. ¹⁸ Bo'one kēmon buwa' barley miya'an pi hap puweblo bu pakitehanne meto'anen. Ginuwa'an isab we' ne lukasnen duk pangurungne iye. ¹⁹ Tinilew iye we' meto'anen, pa'inne, "Intag timuknu kēmon inin ellew inin? Tana' sine papihannun? Karayaw inurungan kahāpan a'a mama'ase' si ka'uhin!" Ubus magaka si Rut we' bakas maghinang iye si dembuwa' tana' depu'nen inēnan si Bo'as. ²⁰ Ubus pa'in Na'omi si eyu'annen, "Karayaw iledjiki'an iye we' Tuhaniin. Bang Tuhaniin, ga' iye pareheng magpakite ase'nen si kite ma'ellumin duk si mamateyin." Ubus tambahanne pe, pa'inne, "Lella iyan pingged pe pagusbahanten duk iye. Iye dembuwa' me'

1:20 +Hāti Na'omi mekesinna-sinna; hāti Mara pa'it. 1:22 +Barley da bayu' tinanem, magepang duk buwa' tirigu. Bang bissā Ispanyul inēnan cebada. Pinagani kuwe' paley. 2:3 +Dem sara' bangsa Hibrani masaley subey a'a miskin, a'a liyu-liyu, balu, duk ilu'-ilu' makajari nimuk me' mata'amban we' me' magpaganihin. 2:15 +Bang ubus kinehet batangnen we' me' lellahin, pinekkes me' umpungin we' me' dendeihin ubus bu pinatengge supaya toho'. 2:17 +lit. dembuwa' ephah (da bayu' takesan masaley).

a'a magkuwiraw nabangan kite. ²¹ Ubus pa'in si Rut, "Bu pa'inne pe isab si aku, 'Patapit kew hadja si me' dara'akankun samanta'an ga'i ubus paganihin.'" ²² Nambung Na'omi, pa'inne, "Awe', Anak, hāp pe bang kew nuhut me' dara'akanne dendehein, pegge' bang kew pi si tana' seddili kaw niya' hinangde la'at si ka'u." ²³ Hangkan si Rut nimuk patapit si me' dara'akan si Bo'as dendehein ngeregse' ubus pagani barley duk buwa' tiriguhin. Bu patenna'annen la'i si meto'anen.

3

Si Rut duk si Bo'as la'i si pagdi'ikan

¹ Dembuwa' ellew pa'in si Na'omi pu si Rut, eyu'annen, "Subey ne kew pa'ellahanku duk ne kew magluma'an dīnu. ² Na, bakas kew maghinang nuhut me' dara'akan si Bo'as bu kata'uhannu hep we' usbate iye. Pakale kew, nina' magpalid barley iye la'i si pagdi'ikan. ³ Hangkan mandi kew bu nu magbengngi-bengngi bu asekun semmeknu mahāpin. Ubus padurul kew pī si pagdi'ikan; saguwa' da'a kew pakite si iye samanta'an ga'i pe iye ubus mangan duk ngingum. ⁴ Bang pabāk ne iye payamanun duk esseb-essebun bang intag. Ubus pī kew, lukahun mantane si bettisenen, duk pabāk kew la'i. Ubus bugtu' akahanne kew bang ine subey hinangnu." ⁵ Pa'in si Rut, "Hinangku sa' kēmon pina'innun."

⁶ Hangkan padurul iye hap pagdi'ikan duk hinangne kēmon dina'ak we' meto'anen. ⁷ Pag ubus si Bo'as mangan duk ngingum duk sinna diyalem ateynen pī iye pabāk si bihing tumpuk barley tuli. Kamaya-maya si Rut hap pī, lukane mantane si bettisenen duk pabāk iye la'i. ⁸ Pag nenga' bahangi ne, takeddut si Bo'as. Pag ngape iye niya' hati' dende pabāk si bettise! ⁹ "Sine kew," pa'inne. Nambung iye, pa'inne, "Si Rut ku, Tuwan. Pegge' ka'u usba kami magkuwiraw nabangan kami hinangun ku anda." ¹⁰ Pa'in si Bo'as, "Karayaw iledjiki'an kew we' Tuhanin, Dende. Hāp bo'ohannun si meto'anun bu mās hāp ne kuwe'itu bo'ohannun si aku usbanun pegge' duma'in pinihanun lella bata', miskin ke atawa dayahan. ¹¹ Na, da'a kew suse, Dende. Tuhutku sa' kēmon kinabaya'annun. Kata'uhan du we' kēmon a'a dem puweblohin we' ka'u dende hāp addatnen. ¹² Saguwa' bisan to'o we' pingged pagusbahan kamihi duk meto'anu lellaley, niya' pe dembuwa' lella pesōng pingged amban aku. ¹³ Tu'u ne kew hadja tiggelan ga'i pe danta'. Sumu salung payamante sa' bang ngatu a'a miya'an magkuwiraw ngipat ka'u. Bang ngatu iye, na hāp; iye ne iyan. Saguwa' bang ga'i iye ngatu - napa ne ku kuwe'itu bu pakale Tuhanin - aku ne iye. Pabāk ne kew hadja tu'u sampay sumu salung."

¹⁴ Ubus pabāk si Rut la'i si antag bettisenen sampay subu-subu. Saguwa' donga' iye lindem pe supaya ga'i iye takilale. Pegge' pa'in si Bo'as we' ga' niya' subey ngatu'uhanne we' niya' dende bakas la'i si pagdi'ikan. ¹⁵ Pa'in si Bo'as, "Pituhun olosnun duk bellatun." Ubus isihanne ennem takesan barley duk tinabangan iye we' ne pinapī diyata' bahane. Ubus pī iye balik hap puweblo. ¹⁶ Pag tekka si Rut si pala'ihan meto'anen tinilew iye we' Na'omi, pa'inne, "Sa'ingge du ka'am, Anak?" Ubus inakanan iye kēmon we' si Rut bang ine hinang si Bo'as si iyehin. ¹⁷ Ubus pa'inne pe, "Urunganne ku me' ennem takesan barley inin pegge' ga'i ko' makajari we' mole' ku pitu bu ga' niya' tabo'oku." ¹⁸ Pa'in Na'omi, "Da'a kew sasew, Anak, tiggelan ga'i pe kata'uhannu ka'ujudannen. A'a iyan ga'i pahali samanta'an ga'i haregla palkala'in ellew inin."

4

Kinawin si Bo'as duk si Rut

¹ Si Bo'as mana'ik pī si pagmitingan la'i si tarangka dinding puweblohin duk ningkolo' iye la'i. Ubus palabey isab usba eymulla Elimelek dembuwa'in, iye bakas tina'at we' si Bo'as dehelluhin. Lingananne iye, pa'inne, "Dayi' kew pitu, bagay, ningkolo' kew tu'u." Hangkan pī iye duk ningkolo'. ² Ubus da'ak si Bo'as sempu' me' bahi' puweblohin ningkolo' isab la'i. Bu ningkolo' siye. ³ Ubus pa'in si Bo'as si usbane miya'an, "Si Na'omi pitu balik amban lahat Mo'ab bu mabaya' magpabelli bulak usbate ley Elimelek. ⁴ Tapikilku we' subey kew akahanku. Bang baya' bellinu bulakin subey bellinu si harapan me' a'a duk bahi' maningkolo' matu'u inin. Saguwa' bang ga'i kew mabaya', magaka kew, supaya kata'uhanku. Pegge' ka'u mapatut dehellu mangeddo' bulakin ubus bu aku." Nambung lellahin, pa'inne, "Awe', aku ne ngeddo'ne." ⁵ Ubus pa'in si Bo'as, "Na, bang si ka'u ne bulakin, subey isab si ka'u si Rut dende balu bangsa Mo'abin, supaya niya' puli' usbate mamateyin duk ga'i lepas bulakden amban pamilyade." ⁶ Nambung lellahin pa'inne,

2:20 +lit. 'usba ngalekkat kite'. A'a sā iyan subey belline bulak usbanen duk pusaka'anin ga'i tapī si a'a seddili. **2:23**

+Bang siye magpagani, barley dehellu maki buwa' tirigu. Me' duwem bulan maki ubus pinaganiden. **3:4** +Hätinen masaley, meke'ipāt iye. **3:9** +lit. bettadun mantanun diyata'ku **3:15** +kaw 6 'omer', me' 24 kilu

“Bang sā ī, ga'i ku. Pegge' bang eddo'ku bulakin mekelutang aku. Si ka'u ne, bang aku, ga'i takole'ku.”

⁷Masa ewwalley iye addat me' bangsa Isra'elin bang niya' a'a malinda kapatutne melli bulakin si sawe'ne, subey luwasanne tehempa'nen duk pangurungne si pamalindahanne kapatutin. Iye inin tanda' we' puwas ne palkala'in. ⁸Hangkan pa'in usba miya'an pu si Bo'as, “Ka'u ne ngeddo'ne,” bu luwasanne tehempa'nen. ⁹Ubus pa'in si Bo'as si me' bahi'in duk kēmon a'a mala'ihin, “Ellew inin ka'am ne saksi'kun. Kēmon maniya' pu si eymulla Elimelekley duk si Kilyon duk si Mahlon eddo'ku ne amban Na'omi. ¹⁰Eddo'ku isab si Rut, dende bangsa Mo'ab, bakas anda si Mahlonley, duk maganda ku si iye supaya mamateyin tege puli' duk ga'i lepas pusaka'nen duk ēn mamateyin ga'i lepas si usbane duk si lahatne. Ellew inin ka'am ne saksi'kun.” ¹¹Manjari me' bahi'in duk kēmon a'a sinduwe mala'ihin missā, pa'inde, “Awe', naksi' ne kami. Karayaw pamanjari Tuhanin dende mapa'asek si luma'nun kuwe' si Raket duk si Le'a masaley, siye kapapu'an kēmon bangsa Isra'elin. Karayaw ngabasagan kew si lahat Eprata duk bantu kew si Betlehem. ¹²Karayaw urungan Tuhanin ka'am tubu' duk dende mabata' inin, duk karayaw pamilyanun kuwe' pamilya papu'ten bi si Peres, anak si Yahud duk si Tamarin.”

¹³Ubus ineddo' we' si Bo'as si Rut duk hinangne anda. Pag magdembuwa' ne siye iledjiki'an siye we' Tuhanin duk betteng ne si Rut bu nganak lella. ¹⁴Ubus pa'in me' dende si puweblohin pu si Na'omi, “Pudjite bi Tuhanin, ellew inin inurungan kew we' ne ampu. Karayaw ngabantu iye diyalem bangsa Isra'el. ¹⁵Karayaw sabab nakanak inin ga'i ne lemma' lessanu duk ipatne kew bang kew bahi'. Pegge' inanakan iye we' eyu'annu mamalasa si ka'uhin duk pesōng iye hāp si ka'u amban pitu' anak lella.” ¹⁶Ubus pinippi nakanakin we' Na'omi duk inipat we' ne. ¹⁷Me' dende sawe'ne magtapit luma'in missā, pa'inde, “Niya' ne anak Na'omi lella.” Duk ēnande iye si Obed. Ujudnen si Obed sama si Jesse, duk si Jesse sama si Da'ud.

¹⁸Iye inin me' tubu' si Peresin: si Peres sama si Hesron, ¹⁹si Hesron sama si Aram, si Aram sama Amminadab, ²⁰Amminadab sama si Nahson, si Nahson sama si Salmon, ²¹si Salmon sama si Bo'as, si Bo'as sama si Obed, ²²si Obed sama si Jesse, si Jesse sama si Da'ud.

4:6 +Pegge' bulakin suku' si puli' mamateyin bu makapagka'at di pusaka'ne bang niya' pe anakne namba. **4:8** +Me' sulat sinduwehin tambahande: duk pangurungne pu si Bo'as. **4:12** +Si Peres inin dembuwa' me' kapapu'an si Bo'as.

4:17 +Si Da'ud inin ujudnen manjari sultan bangsa Isra'el.

Jūd Nabi Yunus Pahāti sabab jūd inēnan Nabi Yunus

Si Nabi Yunus inin a'a bangsa Isra'el masaley. Sulat sabab si Nabi Yunus inin seddili amban me' sulat me' nabi sinduwehin.

Aka-aka inin magpahāti sabab Nabi Yunus we' ga'i iye nuhut panganda'akan Tuhan iyehin. Kabaya'an Tuhanin we' subey iye pī hap Niniba, dembuwa' puweblo hadje la'i si lahat Asiriya. Magbanta te'ed a'a Asiriyahin duk me' a'a Isra'el. Dina'ak we' Tuhanin Nabi Yunus pī magmahalayak. Saguwa' ga'i iye mabaya'. Embes pī iye hap silangan tudju Niniba nuhut kappal iye tudju seddepan. Ubus pinatekkahan bala' iye we' Tuhanin. Iye jānnen, sabab bala' miya'an, hangkan tuhutne panganda'akan Tuhanin.

Sulat inin magpahāti we' Tuhanin magbaya' te'ed si kēmon pinapanjarinen, duk pesōng pe magpahāti we' malasa iye duk ma'ase' si kēmon manusiya'.

Lahi si Yunus

¹ Niya' lapal Tuhanin pu si Yunus anak si Amittay. ² Pa'inne, "Pi kew si puweblo hadje inēnan Niniba. Magmahalayak kew pī si siye duk akahanun siye we' sōng siye pinagmulka'an, pegge' tiya' ne kiteku hinangde mala'atin." ³ Saguwa' si Yunus lahi amban Tuhan tudju lahat inēnan Tarsis. Pi iye hap pantalan si Joppa duk niya' kitene dembuwa' kappal sōng pī hap lahat Tarsis inin. Magsukey ne iye, ubus mana'ik diyata' kappal duk palalga' ne iye hap Tarsis supaya iye tapalahi amban Tuhan.

⁴ Ubus inin pinatekka we' Tuhanin baliyu pales manamal diyata' tahik, duk lahat-lahat manamal. Agen larak kappalin. ⁵ Kēmon a'a magtarabahu diyata' kappal miya'an tinalew duk ngalingan siye dangan-dangan si tuhan-tuhanden māku tabang. Ubus bu labo'de kalgade sinduwehin pī dem tahik supaya ngalampung kappalin.

Saguwa' si Yunus andang ne la'i dem mohang kappal; pabāk iye la'i duk tuli. Leddek tulinen. ⁶ Ubus kapitan kappalin pī si iye mangun iye duk pa'inne, "Tuli pe kew? Donga' kew duk māku tabang kew si tuhanun. Kaw kite bi asipne duk kite bi ga'i matey."

⁷ Ubus pa'in me' magtarabahu si kappalin, "Magpuwa'an kite bi duk kata'uhante bang amban sine jānnen hangkan inin umantag." Ubus magpuwa'an siye. Manjari kata'uhande we' si Yunus jānnen. ⁸ Ubus pa'inde, "Akahanun kami bang asal ka'u ke jānnen hangkan inin umantag. Ine pagusahanun? Bakas ambannu? Intag lahatnun? Ine bangsanun?"

⁹ Sambunganne siye, pa'inne, "Aku inin bangsa Hibrani duk sambahayangku Tuhanin, iye Tuhan si surga'in duk iye magpapanjari bulak duk tahikin." ¹⁰ Pa'inne pe we' lahi iye amban Tuhan. Ubus ka'umāgadan me' a'a maghinang diyata' kappalin duk pa'inde, "La'at te'ed hinangannu iyan."

¹¹ Sigi-sigi pe ngahadje goyakin. Ubus tilewde iye, "Ine subey hinangte si ka'u inin duk pateddo' balik tahikin?" ¹² "Lakasanun bi ku dem tahik," pa'inne, "ubus ngateddo' iyan balik. Kata'uhanku hep we' aku jānnen hangkan tekka lahat-lahat inin si ka'am." ¹³ Saguwa' me' a'ahin musey pabasag manamal duk siye tapī si higad. Bu ga'i takole'de, pegge' pesōng ngabasag tahikin amban tagna'in. ¹⁴ Ubus māku-māku isab siye si Tuhan, pa'inde, "O Tuhan, pabuyu'-buyu' kami, da'a kami hukumun pinapatey bang bekkat kami niyawa a'a inin. Da'a kami dusehun bisan papatey kami a'a ga' niya' dusenen. Pegge' ka'u du magbaya'in hangkan inin umantag kēmon." ¹⁵ Ubus eddo'de si Yunus duk labo'de dem tahik. Ubus pateddo' ne tahikin. ¹⁶ Hangkan tinalew siye si Tuhan bu magkurban siye duk niya' tungga'de hāp si Tuhan.

¹⁷ Saguwa' Tuhanin, papine dembuwa' kenna hadje manamal ngaloroy si Yunus. Bu la'i si Yunus diyalem kennahin tellu ellew duk tellun sangem.

2

Ngampun-ngampun si Yunus

¹ Pag la'i iye diyalem kennahin ngampun-ngampun si Yunus tudju Tuhan. ² Pa'inne, "Pag la'i ku dem kasusehan linganku Tuhanin, ubus bu sambunganne ku.

Pag la'i ku diyalem lahat me' pateyin māku tabang ku bu pakale kew si paglingankun.

³ Lakasannu ku pī dem kalaleman dem tengnga' sellang duk sellegin paliput si aku; kadebbunan ku we' kēmon goyaknun

duk me' goyak mahadjehin.

⁴ Kannalku, 'Pinatahala' ku
amban matanu;
ga'i ne kiteku balik
langgalnu masutsihin.'

⁵ Sōng lambo ku we' tahik mapaliput si akuhin
tahik malalemin paliput si aku.

Me' sabet dem tahikin palibed si kōkku.

⁶ Palenneb ku pī si po'on punuhin.

Pakissup bulakin pag dumiyalem ku
supaya ku ga'i lumuwas salama-lama.

Saguwa' ka'u, Tuhan, Panuhutankun,
bo'onu du ku balik amban dem kalaleman, ellum pe.

⁷ Pag sōng ubus ne umulkun
ta'essebte kew, Tuhan;

ngampun-ngampun ku si ka'u
duk tapi pangampunkun si ka'u
diyalem langgalnu masutsihin.

⁸ Sine-sine nuhut me' tuhan-tuhande mangga' niya' balinen
lebbahande ne sandelde si ka'uhin, Tuhan.

⁹ Saguwa' aku, magpasalamat ku
duk magkurban ku si ka'u.

Me' bakas tungga' ku si ka'uhin tumananku du.
Tuhanin hadja manimbulin."

¹⁰ Ubus inin dina'ak we' Tuhanin si Yunus pinaluwas si kennahin pī si higad tahik.

3

Pī si Yunus hap lahat Niniba

¹ Ubus niya' lapal Tuhanin pu si Yunus kaminduwenen, pa'inne, ² "Pī kew hap puweblo hadje inēnan Niniba duk akahanun siye me' pina'inku si ka'uhin."

³ Tuhut si Yunus panganda'akan Tuhanin duk pī iye hap Niniba. Niniba inin luha manamal. Bang kew pabutas amban puweblo iyan subey tellu ellew. ⁴ Pag la'i si Yunus maglengngan-lengngan de ellew nagna' iye magaka-aka, pa'inne, "Bang palabey ampatpu' ellew pinaka'atan du Ninibahin." ⁵ Pag kalede inin kahagad me' a'a Ninibahin lapal amban Tuhanin. Magpatawag-tawag siye we' subey siye muwase; duk kēmon me' a'ahin amban me' langkew paga'anen taman diyawa' paga'anen kēmon siye magsemmek karut, tanda we' teyikutande ne duseden.

⁶ Pag takale sultan Ninibahin aka-aka sabab inin magtawus iye kuwat amban pangkolo'anne magbaya'in. Ananne semmekne mahāpin duk magsemmek karut iye. Ubus bu ningkolo' iye diyata' bulak, tanda' we' magsusun ne iye duk lebbahanne ne duseden. ⁷ Ubus bu masan iye si me' a'a Ninibahin pa'inne, "Da'akan inin amban sultanin duk me' sawe'ne magbaya'in: Ga' niya' subey mangan bisan ine. A'a atawa hayep, sapi' atawa bili-bili ga'i subey mangan atawa nginum. ⁸ Kēmon me' a'ahin subey magsemmek karut duk me' hayepin subey du isab bettadande karut. Kēmon siye subey basag ngampun-ngampun si Tuhan māku ampun. Kēmon siye subey teyikutande me' hinangande mangga'i matewwa'in duk hinangande mala'atin. ⁹ Ga'i kata'uhante; kaw ganti'an Tuhanin pikilannen duk lebbahanne pagamānen duk ma'ase' iye si kite bi supaya kite bi ga'i magka'at."

¹⁰ Pag kite Tuhanin me' hinanganden duk we' teyikutande ne hinangande mala'atin, ma'ase' ne iye duk ga' ne pala'usne mala'at bakas panungga'ne siyehin.

4

Ngamā si Yunus pegge' ma'ase' Tuhanin

¹ Saguwa' si Yunus ga'i te'ed kahāpan duk astel iye. ² Ngampun-ngampun iye si Tuhan pa'inne, "O, Tuhan, iye hep inin bakas tapikilkun pag la'i pe ku si di lahatku we' sā miya'an hinangannun. Iye jānnen hangkan ku lahi palakkes pī hap lahat Tarsis. Kata'uhanku hep we' bētabang kew duk ma'ase', we' ga'i kew mura ngamā duk malasa kew te'ed. Mura ganti'annu pikilannun duk ga'i pala'usnu bala' panungga'nun. ³ Hangkan hep, Tuhan, ambat ne ku matey pegge' hāp pe ku matey amban ellum." ⁴ Saguwa' nambung Tuhanin pa'inne, "Tewwa' ke bang kew ngamā?"

⁵ Ubus inin paluwas si Yunus amban puweblo miya'an duk pī si lugal nampal silangan. Ngahinang iye payad-payad duk ningkolo' iye la'i dem landung ngagad-ngagad supaya kitene bang ine umantag si puweblohin.

⁶ Ubus pinatomo' we' Tuhanin dembuwa' jambangan supaya kalandungan kōk si Yunusin duk ga'i iye kahunitan. Sinna isab si Yunus sabab jambangan miya'an. ⁷ Saguwa' ellew dembuwa'in, subu-subu pe pinapī we' Tuhanin dembuwa' olet duk kakanne jambangan miya'an. Ubus ngalanes jambanganin. ⁸ Pag langkew ne ellewin pinatihup isab we' Tuhanin baliyu amban silangan panas manamal. Peddi' ellewin diyata' kōk si Yunus duk lamna ne iye te'ed. Mabaya' ne iye matey duk pa'inne, "Hāp pe ku matey amban ellum." ⁹ Saguwa' pa'in Tuhanin pu si Yunus, "Tewwa' ke bang kew ngamā sabab ma'umantag si jambangan miya'an?" "Awe'," pa'inne. "Batang matey ne ku hawal astelkun."

¹⁰ Saguwa' pa'in Tuhanin, "Keyimanannu jambangan miya'an. Ga' kew bakas ipatne duk duma'in ka'u matomo' iyehin. Bessuwang ne hadja tomo' duk bessuwang hadja lanes. ¹¹ Pesōng pe ku ma'ase' si me' a'a Niniba inin pegge' niya' labi da hatust duk duwempū' ngibu mākanak, ga' niya' kasabutande. Duk ekka isab hayep la'i."

Inin aka-aka hāp sabab Isa Almasi Jūd inin sinulat we' Mateo Pahāti sabab jūd sinulat we' Mateo

Masa katu'u si Isa Almasi si dunyahin, me' kalahatan Yahudihin si antanan bangsa Roma. Sultan Nakura' si Romahin magbaya' si me' Yahudihin. Hangkan hep ekka me' sundalo bangsa Roma la'i si me' kalahatan Yahudi.

Kasigpitan me' Yahudihin pegge' dina'ak siye we' Sultan Nakura'in magbayed sukey si gubelno Romahin. Iye dina'akne magpaku sukeyin me' Yahudi sinduwehin hangkan ka'astelan siye we' me' pagkaside Yahudihin, lagi' ne pegge' pinasōng we' de bayed pinakuden.

Si Mateo dangan me' magpaku-paku sukey inin. Saguwa' sakali' iye bino'o we' si Isa, magtawus inambanan we' ne hinangne miya'an duk nuhut ne iye si Isa. Dangan isab iye si sampū duk duwe tapene' si Isahin nuhut-nuhut iye duk magmahalayang lapalnen.

Jūd sinulat si Mateo inin sinulat we' ne para si me' pagkasine Yahudi. Inakahan siye we' ne sabab me' pamanolo' si Isahin duk sabab me' hininangnen. Pinapasti' we' ne si siye we' si Isa, a'a Nasaretin, asal Almasihin ne, iye bakas sinulat we' si Musa duk me' kanabihanin. Tasulat hep we' de sanggup Tuhanin awwalley we' papitune du si dunya Almasihin, tapene' ne magbaya' si bangsa Yahudihin duk iye manimbul siyehin. Manjari inase-ase te'ed we' me' Yahudihin panuman Tuhan sanggupne miya'an duk inagad-agad we' de papitu Almasihin. Hangkan hep sinulat we' Mateo jūd inin supaya kahagad me' Yahudihin we' si Isa asal Almasihin ne, tapene' Tuhan magbaya' si siyehin.

*Me' kapapu'an si Isahin
(Lukas 3.23-38)*

¹ Inin ēn me' kapapu'an Isa Almasihin. Isa Almasi inin tubu' si Da'ud duk si Da'ud tubu' Ibrahim.

²⁻⁶ Amban Ibrahim sampay pī pu Sultan Da'ud, inin me' kapapu'an talistahin: Ibrahim sama si Isahak, Isahak sama si Yakub, si Yakub sama si Yuda duk me' pungtina'inen. Si Yuda sama si Peres duk Sera, (sa'iden si Tamar). Si Peres sama si Hesdon, si Hesdon sama si Aram. Si Aram sama Amminadab, Amminadab sama si Nasson, si Nasson sama si Salmon, si Salmon sama si Bowas (sa'inen si Rahab), si Bowas sama si Obed (sa'inen si Rut), si Obed sama si Jesse, si Jesse sama si Sultan Da'ud.

⁷⁻¹¹ Amban si Da'ud pī si masa pamatahala' me' a'a Isra'il pī hap lahat Babilonin, inin me' kapapu'an talistahin: Si Da'ud sama si Sulaiman (sa'inen bakas anda si Uriya), si Sulaiman sama si Robowam, Robowam sama si Abiya, si Abiya sama si Asa, si Asa sama si Josapat. Josapat sama si Joram, si Joram sama si Usiyas, si Usiyas sama si Jotam, si Jotam sama si Ahas, si Ahas sama si Hijikiya, si Hijikiya sama si Manasse, Manasse sama si Amon, si Amon sama si Josiya, si Josiya sama si Jekoniya duk me' pungtina'inen.

¹²⁻¹⁶ Amban masa pamatahala' me' a'a Isra'il hap Babilonin, pī si panganak pu si Isahin, inin me' kapapu'an talistahin: Jekoniya sama Salati, Salati sama Serubbabel, Serubbabel sama si Abiyud, Abiyud sama si Eliyakim, Eliyakim sama si Asor, si Asor sama si Sadok, si Sadok sama si Akim, si Akim sama si Eliyud, Eliyud sama si Eleyasar, Eleyasar sama si Mattan, si Mattan sama si Yakub, si Yakub sama si Yusup ella si Mariyamin. Si Mariyam sa'i si Isa inēnan Almasihin.

¹⁷ Manjari niya' sampuk-ampat pangkat amban Ibrahim sampay si Sultan Da'ud, duk sampuk-ampat pangkat amban Sultan Da'ud sampay masa pamatahala' siye tudju Babilonin duk sampuk-ampat pangkat amban pamatahala' siye tudju Babilonin sampay panganak pu Almasihin.

*Panganak pu si Isa Almasihin
(Lukas 2.1-7)*

¹⁸ Manjari sa inin panganak pu si Isa Almasihin. Sa'inen Mariyam, taga tunang inēnan si Yusup. Ga' pe siye takawin betteng Mariyam we' balakat Niyawa Tuhanin. ¹⁹ Tunangnen, si Yusup, bentel hinangannen. Hangkan pagkata'uhanne we' betteng Mariyam, ga'i iye baya' we' iya' Mariyam. Hangkan tapikilne magbutas ne hadja siye saguwa' ga'i pinabawag. ²⁰ Sasangne mamikil-mikil inin, paguwa' pu si Yusup mala'ikat Tuhanin pataginep si iye. Pa'in mala'ikatin, "O Yusup, tubu' Sultan Da'ud, da'a kew magalang-alang ngawinan Mariyam, pegge' pu'unne betteng we' balakat Niyawa Tuhanin. ²¹ Nganak iye iyan lella duk ēnanun iye si Isa (ma'ananan manimbulin) pegge' iye manimbul me' bangsanen amban me' duseden."

²² Na, kēmon inin pinalabey supaya tuman bakas pina'in Tuhan pu si Nabi Isaya awwalley, pa'inne, ²³ "Niya' iyan budjang betteng duk nganak iye lella duk inēnan du iye Immanuel." (Ma'ana Immanuelin - Tuhanin palamud si kite bi.)

²⁴ Pagngape si Yusup, tinuhut we' ne panganda'akan mala'ikatin. Kinawinan we' ne Mariyam. ²⁵ Saguwa' ga' siye magulid samanta'an ga' pe ubus nganak Mariyam. Pagnanak ne Mariyam, lella anaknen duk inēnan iye we' si Yusup si Isa.

2

Pi me' a'a amban silanganin

¹ Inanakan si Isa si puweblo Betlehem si lahat Yahudiya masa si Herod sultanin. Ga' tiggel, niya' me' a'a tekka pi si puweblo Awrusalam amban lahat silangan. Me' a'a inin inadjian we' de me' pote'anin. ² Pagtekkade la'i magtiew siye, pa'inde, "Ingge nakanak ba'ahu inanakanin, iye ujud manjari sultan me' Yahudihin? Pegge' niya' takite kami pote'an paguwa' la'i si silangan duk pote'an miya'an tanda' we' inanakan ne iye duk pitu kami mudji iye." ³ Pagtakale we' Sultan Herod inin, sasew te'ed pikilannen duk sampay kēmon a'a si Awrusalam inin sasew du isab. ⁴ Dina'ak we' sultanin magtipun kēmon me' nakura' imamin duk me' guru si sara' āgamahin. Manjari tinilew siye we' ne, pa'inne, "Antag lahat panganakan pu Almasihin?" ⁵ Pa'inde, "Si puweblo Betlehem la'i si Yahudiya, pegge' bakas tasulat we' Nabi Mika dem kitab sa inin,

⁶ "O me' a'a Betlehem lu'u si lahat Yahudiya, bisan diki' lahatbin ga'i du ka'am diniyawa'an si matahan me' nakura' Yahudihin, pegge' billu'u paluwas du dambuwa' nakura' mangantan me' a'akun bangsa Isra'ilin."

⁷ Pagtakale si Herod inin, pinasan we' ne dina'ak pi me' lella amban silangan miya'an, bu bino'o siye we' ne magbissā, siye-siye hadja. Tinilew siye we' ne bang sumiyan pangitede paguwa' pote'anin. Inakahan iye we' de. ⁸ Manjari dina'ak ne siye hap Betlehem we' si Herod, pa'inne, "Pi ka'am, pihahun bi te'ed nakanakin. Bang takasuwa'bi ne nakanakin, akahanun bi ku duk ku isab tapi mudji iye."

⁹⁻¹⁰ Manjari, pagubus sultanin missā, lumengngan ne me' a'a amban silangan miya'an. Sābude maglengnganin, takitede balik pote'an bakas takitede si lahat silanganin. Pagkitede pote'anin sinna te'ed siye manamal. Patuhut siye si pote'anin, ubus bu pahali pote'anin si atag pala'ihan nakanakin. ¹¹ Ubus padiyalem siye si luma' miya'an duk takitede nakanakin duk sa'inen Mariyam. Pasujud siye duk pinudji we' de nakanakin. Lukade pangisihanden duk urungande iye bulawan, kamanyan duk isellan bengngi inēnan mira.

¹² Ubus inin inakahan siye we' Tuhanin diyalem taginepde, ga'i siye dina'ak balik pi pu si Herod. Manjari mole' siye, nuhut lān seddili.

Lahi disu Yusup hap Misil

¹³ Manjari paglumikut ne siye, paguwa' mala'ikat Tuhanin pu si Yusup diyalem taginepne, pa'inne, "Iyu' sōng da'ak si Herod piniha nakanakin dina'ak pinapatey. Donga' kew, eddo'un nakanakin duk Mariyam, sa'inen, bu lahi ka'am hap lahat Misil. Patenna' ka'am la'i samanta'an ga'i pe ka'am da'akku tahala' billa'i."

¹⁴ Manjari donga' ne si Yusup, ineddō' we' ne nakanakin duk Mariyam bu tahala' ne siye hap lahat Misil sangem miya'an. ¹⁵ Patenna' siye la'i sampay matey si Herod. Tuman ne lapal Tuhan tasulat Nabi Hosea dem kitabin, pina'in, "Da'akku pitu anakkun amban lahat Misil."

Pamapatey mākanakin

¹⁶ Manjari pagkata'uhan si Herod we' inakkalan hati' iye we' me' a'a amban silanganin, astel iye manamal. Da'akne pinapatey kēmon nakanak lella duwen tahun sampay pe kulang amban duwen tahun umulden la'i si lahat Betlehem duk si me' kalahatan matapit si Betlehem, pegge' bakas inakahan iye we' me' a'a amban silanganin bang sumiyan paguwa' pote'anin. Ubus pinapatey ne me' mākanakin. ¹⁷ Na, tuman bakas pina'in Nabi Jeremiyahin, pa'inne,

¹⁸ "Niya' suwala takale si lahat Rama magmatey. Nāring te'ed si Raket sabab me' anaknen. Ga'i iye ngatu pinahemokan pegge' matey ne me' anaknen."

Mole' balik disu Yusup

¹⁹ Manjari pagubus ne matey si Herod, paguwa' ne isab mala'ikat Tuhanin pu si Yusup pataginep si iye la'i si lahat Misil. Pa'in mala'ikatin, ²⁰ "Donga' kew, eddo'un nakanakin duk Mariyam, sa'inen, duk balik ka'am pi si lahat Isra'il, pegge' ubus ne matey me' mabaya' mapatey nakanakin." ²¹ Manjari donga' ne iye ngeddō' nakanakin duk Mariyam, duk balik ne siye pi si lahat Isra'il.

²² Saguwa' pagkale si Yusup we' paganti' magsultan la'i si lahat Yahudiya anak si Herodin inēnan Alkilas, tinalew iye hap pī. Inakahan iye balik dem taginepne, dina'ak siye pī hap lahat Jalil. ²³ Hangkan hep pī siye la'i duk patenna' siye si puweblo inēnan Nasaret. Na, tuman binissā me' kanabihanin sabab Almasi, pa'inde, "Inēnan iye a'a Nasaret."

3

Magmahalayak Yahiya magpandi-pandi me' a'ahin
(Markus 1.1-8; Lukas 3.1-18; Yahiya 1.19-28)

¹ Manjari, masa miya'an tekka Yahiya magpandi-pandi a'ahin si lahat makagindew-gindew si Yahudiya. Ekka a'a hap pī si iye duk magmahalayak iye, pa'inne, ² "Pagsusunanun bi dusebin duk lebbahanun bi ne, pegge' sōng pitu Tuhanin magbaya' si kite bi." ³ Bakas inaka we' Nabi Isaya sabab Yahiya inin, pa'inne, "Niya' a'a maglingan dem lahat makagindew-gindew. Iye inin pina'innen, 'Sōng tekka ne Panuhutanin. Palanu'un bi lān palabeyannen. Pabentelun bi lān tinuhutnen.'"

⁴ Semmek Yahiyahin bulu unta' tinennun duk kanditnen kuwit sapi'. Kinakannen me' dulu duk bohe' buwani. ⁵ Hap pī si iye me' a'ahin amban Awrusalam duk amban tibukan lahat Yahudiya duk amban me' kalahatan si bihing bohe' Jordan. ⁶ Magbennal siye si me' duseden duk pinandi siye we' Yahiya dem bohe' Jordan.

⁷ Niya' isab me' Pariseo duk me' Sadduseo hap pī, me' nakura' āgama siye. Pagkitene ekka Pariseo duk me' Sadduseo pī makipandi si iye, pa'inne, "Ka'am iyan, addatbin kuwe' addat sawe pangakkal. Kannalbi hatu we' ga'i ka'am tewwa' mulka' Tuhan sōng matekkahin bang ka'am pinandi. ⁸ Hinangun bi hinangan mahāpin duk takite we' tayikutanbi ne dusebin. ⁹ Da'a ka'am ngandel we' ga'i ka'am legga' Tuhanin sewukat ne ka'am tubu' Apu' Ibrahim. Akahante ka'am, bisan me' batu inin tahinang Tuhanin du me' tubu' Apu' Ibrahim. ¹⁰ Kuwe' dalil kayu ka'am sōng tinebbengan si gamutne. Kēmon kayu mangga'i magbuwa' mahāpin tinebbengan duk ilakasan dem ebbut ineggas. ¹¹ Pinandi ka'am we' ku duk bohe' duk takite we' magsusun ne ka'am duk lebbahanbi dusebin. Saguwa' niya' paturul pitu si aku, balakatan pe iye amban aku. Ga'i ku bisan pata' mo'o' tehompā'nen. Iye inin seddili pamandine ka'amin. Niya' ka'am papihanne Niyawa Sutsihin duk sinduwihin pandine duk ebbut. ¹² Pagpa'ilne me' a'a mahāpin duk me' a'a mala'atin. Kuwe' iye dalil a'a magpalid paley, pagpa'ilne linggasin duk apahin. Me' linggasin enna'ne pinadem lukung saguwa' apahin eggasne dem ebbut ga' niya' kapalemne."

Pamandi pu si Isahin
(Markus 1.9-11; Lukas 3.21-22)

¹³ Manjari lumengngan si Isa amban lahat Jalil hap bohe' Jordan, duk makipandi iye pu si Yahiya. ¹⁴ Saguwa' ga'i mabaya' si Yahiya, pa'inne, "We'ey kew pitu makipandi si aku? Subey ka'u mamandi akuhin." ¹⁵ Saguwa' nambung si Isa, pa'inne, "Pihun ne, pandihun ne ku kuwe'itu pegge' subey te'ed tuhutte kēmon panganda'akan Tuhanin." Ubus sinulut ne si Isa we' Yahiya. ¹⁶ Pagubus si Isa pinandi paguwa' iye amban dem bohe'. Manjari paluka langitin duk takitene Niyawa Tuhanin kuwe' bantuk assang duwa' amban surga' duk padapu' si iye. ¹⁷ Niya' isab suwala amban surga' missā, pa'inne, "Inin Anakku kalasahanku. Asal kasulutan ku te'ed si iye."

4

Panassat pu si Isahin
(Markus 1.12-13; Lukas 4.1-13)

¹ Manjari bino'o si Isa we' Niyawa Sutsihin hap lahat makagindew-gindew supaya iye tasassat we' nakura' seyitanin. ² Pagla'i si Isa ga' iye mangan ampatpū' ellew duk ampatpū' sangem. Pagpuwas miya'an inusan ne iye. ³ Manjari tekka nakura' seyitanin duk pa'inne pu si Isa, "Bang bennal kew te'ed Anak Tuhanin, da'akun me' batu inin manjari kinakan." ⁴ Nambung si Isa, pa'inne, "Tasulat dem kitab, pina'in, 'Duma'in hadja kinakan maka'ellum manusiya in saguwa' iye maka'ellum manusiya'in me' bissā Tuhanin.'"

⁵ Ubus miya'an bino'o iye we' nakura' seyitanin hap Awrusalam duk pinatengge iye diyata' būngan langgal hadjehin. ⁶ Pa'in nakura' seyitanin, "Bang bennal kew te'ed Anak Tuhanin, palabo' kew bittu'u, pegge' tasulat du dem kitab pina'in, 'Da'ak Tuhanin kew inipat si me' mala'ikatnen duk tayakde kew supaya bisan bettison ga'i peddi'an we' batu.'"

⁷ Pa'in si Isa, "Niya' isab tasulat sa inin, 'Da'a suleyanun Tuhanin, Panuhutannun.'"

⁸ Pagubus miya'an, bino'o iye we' nakura' seyitanin diyata' punu langkew manamal. Pinakitehan si iye we' nakura' seyitanin kēmon kalahatan dem dunyahin duk alata'den duk balakat nakura'den. ⁹ Pa'in nakura' seyitanin pu si Isa, "Kēmon inin pangurungku ka'u

bang kew pasujud duk nambahayang si aku.”¹⁰ Pa'in si Isa, “Tahala' kew, seyitan, pegge' tasulat dem kitab, pina'in, 'Subey ka'am pasujud si Tuhan Panuhutanbin duk subey hadja iye dendangan sinambahayangbin.’”

¹¹ Ubus miya'an tahala' ne nakura' seyitanin duk tekka me' mala'ikatin ngahatul iye.

Tinagna'an we' si Isa hinangnen la'i si lahat Jalil
(Markus 1.14-15; Lukas 4.14-15)

¹² Manjari inin, pagkale si Isa we' kinalabusu Yahiya, pi iye si lahat Jalil. ¹³ Ga' iye patenna' si Nasaret, saguwa' pi iye patenna' si Kapernaum, puweblo si bihing lamew Jalil la'i si lahat Sebulun duk Naptali. ¹⁴ Tuman ne binissā Nabi Isaya dem kitabin, pa'inne,

¹⁵ “Lahat Sebulunin duk lahat Naptalihin tudju seddepan duk si dambiya' bohe' Jordan inēnan isab lahat Jalil, magsewusaget me' kabangsahan mala'ihin.

¹⁶ Me' a'a mapatenna' dem kalindemanin makakite danta' sahaya manamal. Tekka ne danta'in si me' a'a dem kalindemanin, me' matinalew mamateyin.”

¹⁷ Manjari inin, magtagna' ne si Isa magmahalayak, pa'inne, “Pagsusunanun bi dusebin duk lebbahanun bi ne, pegge' sōng pitu Tuhanin magbaya' si kite bi.”

Pinene' we' si Isa me' tindegne tagna'in
(Markus 1.16-20; Lukas 5.1-11)

¹⁸ Manjari lumengngan-lengngan si Isa la'i si susulan lamew Jalil. Sasangne malumengnganin, niya' takitene duwangan magpungtina'i. Dambuwa'in si Simon, inēnan isab iye Petros duk dambuwa'in inēnan Andariyas. Magpokot siye la'i dem lamew, pegge' siye me' a'a magkenna. ¹⁹ Manjari pa'in si Isa si siye, “Dayi' ka'am nuhut aku. Bahanbin mageddo'-eddo' kenna. Saguwa' bang ka'am nuhut aku, tolo'ante ka'am mageddo'-eddo' a'a pinatuhut si aku.”²⁰ Magtawus inambanan we' de me' pokotden duk nuhut siye si Isa.

²¹ Palanjat ne si Isa. Niya' isab takitene duwangan magpungtina'i disi Yakub duk Yahiya, me' anak si Sebedehin. Dem bangka' siye dksamaden, maghatul pokotden. Ilinganan siye we' si Isa duk bino'o we' ne. ²² Magtawus du isab siye nuhut. Inambanan we' de samaden duk bangka'den.

Magtolo' si Isa duk magpakawuli'
(Lukas 6.17-19)

²³ Manjari ilatag we' si Isa lahat Jalilin duk magusihat iye si me' kalanggal-langgalan duk magmahalayak aka-aka hāp sabab pagbaya' Tuhanin. Pinakole' we' ne me' a'a masakihin. Bisan ine-ine sakiden pinakawuli' we' ne. ²⁴ Manjari bawag ne si Isa si kēmon kalahatan si Siriya. Hangkan bino'o isab we' me' a'ahin pi pu si Isa kēmon a'a masakihin, me' mapeddi'anin duk me' a'a pasayedan seyitanin, me' binabuy-babuyin duk me' a'a mamatey barannen. Kawuli'an siye kēmon we' si Isa. ²⁵ Tungan-tunganne, ekka a'a nuhut iye, me' a'a amban lahat Jalil, amban me' sampū' puweblo, amban Awrusalam duk Yahudiya duk amban dambiya' bohe' Jordan.

5

Magusihat si Isa diyata' kūd

¹ Manjari pagkite si Isa me' a'a mabanesin, patakad iye diyata' kūd duk ningkolo' iye. Patapit si iye me' tindegnen.

Kahāpan me' a'a manuhut Tuhanin
(Lukas 6.20-23)

² Magusihat iye si siye, pa'inne,

³ “Hāp pe me' a'a mangata'uhan we' ga'i kasulutan Tuhanin si siye bang ga'i siye ngandel si iye, pegge' pagbaya'an du siye we' Tuhanin.

⁴ “Hāp pe me' a'a madukkahin, pegge' pinahemokan du siye we' Tuhanin.

⁵ “Hāp pe me' a'a madiyawa' ateynen pegge' tasangkade du kahāpan pananggup Tuhanin.

⁶ “Hāp pe me' a'a mamabaya' manuhut kabaya'an Tuhanin, pegge' dinuhulan du siye.

⁷ “Hāp pe me' a'a mama'ase' si sawe'den, pegge' kina'ase'an du isab siye we' Tuhanin.

⁸ “Hāp pe me' a'a mabentel dem ateyden, pegge' magkite du siye duk Tuhanin.

⁹ “Hāp pe me' a'a maghāp sawe'den, pegge' inēnan du siye anak Tuhanin.

¹⁰ “Hāp pe me' a'a bininasa sabab panuhutde panganda'akan Tuhanin, pegge' pagbaya'an siye we' Tuhanin.

¹¹ “Hāp pe ka'am bang ka'am binissā-bissāhan, duk pinapeddi'an duk ilimutan bu ga'i to'o pegge' nuhut ka'am aku. ¹² Magkēg ka'am manamal pegge' hadje panumbas ka'amin si surga'. Pegge' sa miya'an du hep isab paminasa si me' kanabihan matu'uley.”

*Sabab asin duk danta'**(Markus 9.50; Lukas 14.34-35)*

¹³ “Ka'am manuhut akuhin, kuwe' asin du ka'am si kēmon manusiya'. Saguwa' bang asinin ga' ne niya' lessane, ga'i ne ma'asin balik. Ga' ne niya' gunane. Ubus ilakasan hadja duk di'ik-di'ikan a'a.

¹⁴ “Ka'am manuhut akuhin, kuwe' danta' du ka'am si kēmon manusiya'. Bang puweblohin diyata' kūd, takite du we' me' a'ahin. ¹⁵ Ga' niya' mekktan payita'an bu lekkebanne duk palanggana saguwa' bettadne diyata' tengenanne duk danta' kēmon dem luma'in. ¹⁶ Damikkiyan isab ka'am subey ngurung danta' si manusiya'. Hätinen maghinang ka'am häp, supaya takite me' a'ahin me' hinanganbi mahāpin duk pudjide du Samabi si surga'in.”

Pagtolo' sabab sara'in

¹⁷ “Da'a ka'am magpikil we' hangkan ku pitu supaya ga'i ne binali sara' si Musahin duk me' panolo' kanabihanin. Ga'i ku pitu ngānan sara'in duk me' panolo' kanabihanin saguwa' supaya tapahāti te'ed bang ine hätinen. ¹⁸ Sabennal akahante ka'am, samanta'an tu'u pe dunyahin duk langitin, ga' niya' bisan dambuwa' batang duk dambuwa' balis inānan amban sara'in. Ga'i makajari we' ga'i binali sara'in samanta'an ga' pe kiyamat. ¹⁹ Hangkan sine-sine ngalanggalan sara'in, bisan me' sara' ga' niya' tantu baline, duk tolo'anne isab sinduwehin ngalanggalanne, iye du madiyahawa' te'ed dem pagbaya'an Tuhanin. Saguwa' sine-sine nuhut sara'in duk tolo'anne isab sinduwehin nuhut sara'in, langkew iye si pagbaya'an Tuhanin. ²⁰ Akahante ka'am, bang pagtuyu'bi manuhut panganda' akan Tuhanin ga'i palabi amban pagtuyu' me' guru si sara' āgamahin duk me' Pariseohin, ga'i du ka'am tapi dem pagbaya'an Tuhanin.”

Pagtolo' sabab ngamā

²¹ “Bakas takalebi sabab panolo' si me' a'a dehelluhin, pina'in, ‘Da'a kew mapatey. Sine-sine mapatey subey hinukum.’ ²² Saguwa' aku, pa'inku: sine-sine astel si sawe'nen subey hinukum, duk sine-sine magpa'in si sawe'ne, ‘Babbal kew!’ subey bino'o si huwis, duk sine-sine magpa'in si sawe'ne, ‘Dupang kew te'ed, ga' niya' kagunahannu!’ siya-siya iye hinukum pinadem ebbut narka’. ²³ Bang kew la'i si langgal sōng nambahayang bu ta'esebnu we' peddi' atey sawe'nun si ka'u, ²⁴ pī kew dahu' maghāp duk sawe'nun, meke kew pī balik nambahayang.

²⁵ “Bang niya' a'a nuntutan ka'u, bo'ohun ne iye maghāp sasangbi pe si lān hap pī si paghukuman. Pegge' bang la'i ne ka'am si paghukuman, kaw kew da'ak hukumen ineddo' si pulis bu pinadem kalabusu kew. ²⁶ Sabennal akahante kew, we' ga'i te'ed kew lumuwas billa'i samanta'an ga'i tapuwasannu kēmon pinamulta si ka'uhin. Bisn dambuwa' sīn ga'i kakulangan.”

Pagtolo' sabab magjina

²⁷ “Bakas takalebi isab panolo' inin, pina'in, ‘Da'a kew magjina.’ ²⁸ Saguwa' aku, pa'inku: sine-sine mayam si dende bu tapikilnen la'at, kapagjina ne iye duk dendein dem ateyne. ²⁹ Bang matanu kanawanin mamō'o ka'u magdusehin, lebbahanun pagdusenun. Dalilnen kuwe' du ugitanu matanu bu ngalakasanne. Häp pe bang ga' niya' matanu dambiya', amban kēmon barannun tinimanan pī dem narka'. ³⁰ Duk bang tangannu kanawanin mamō'o ka'u magdusehin, lebbahanun pagdusenun. Dalilnen kuwe' du putukannu tangannun bu ngalakasanne. Häp pe bang putuk tangannu dambiya'in, amban kēmon barannun pinadem narka'.”

*Pagtolo' sabab magbutas**(Mateo 19.9; Markus 10.11-12; Lukas 16.18)*

³¹ “Niya' isab panolo', pina'in, ‘Sine-sine nimanan andanen subey niya' sulat pagpilmahande duk kata'uhan we' magbutas ne siye.’ ³² Saguwa' aku, pa'inku: bang lellahin nimanan andanen, bu ga' bakas magjina andanen, lellahin jānnen hangkan magjina dendein bang magella iye balik. Duk sine-sine maganda si iye magjina du isab.”

Pagtolo' sabab napa

³³ “Bakas takalebi isab sabab panolo' si me' a'a dehelluhin, pina'in, ‘Da'a ka'am napa bang ga'i to'o. Duk subey tumananbi bang niya' sanggupbi si pakalehan Tuhanin.’ ³⁴⁻³⁵ Saguwa' aku, pa'inku: bang ka'am nanggung ine-ine, da'a ka'am napa nabbut surga'in, pegge' la'i paningkolo'an Tuhanin. Da'a ka'am napa nabbut dunyahin, pegge' inin pahalihan bettis Tuhanin. Da'a ka'am napa nabbut puweblo Awrusalamin, pegge' inin puweblo inantan Sultan Mabalakatanin. ³⁶ Da'a ka'am napa, kuwe' upama pa'inbi, ‘Muwekka' kōkkun bang ga'i to'o!’ pegge' duma'in ka'am mangahinang baranbin. Bisn da lamba kōkbin, ga'i du ka'am ta'u matomo'ne pina'ittem atawa pinapote'. ³⁷ Pa'inun bi hadja, ‘Awe’ atawa, ‘Ga'i.’ Ine-ine panambabi supaya ka'am kinahagad, iyan amban nakura' seyitanin ne.”

Pagtoló' sabab males
(Lukas 6.29-30)

³⁸ “Bakas takalebi panoló' inin, pina'in, ‘Bang niya' a'a makapagka'at mata sawe'ne, subey isab pinagka'at matanen, duk bang niya' a'a makalupu' impen sawe'ne, subey isab ilupu' impennen.’ ³⁹ Saguwa' aku, pa'inku: da'a ka'am males bang niya' a'a taga sā' si ka'am. Bang niya' a'a nampak luwenu dambiya'in patampalun isab pi si iye dambiya'in, ambat sampakne. ⁴⁰ Bang niya' a'a nuntutan ka'u supaya ta'eddo'ne badju'nun, pangurungun du isab iye õsnun. ⁴¹ Bang niya' a'a nganggagahan ka'u mo'o bino'onen da kilumetro, bo'ohun duwe kilumetro. ⁴² Sine-sine mākuhan ka'u, urunganun, duk sine-sine ngindam amban ka'u, pa'indamanun.”

Pagtoló' sabab lasa si me' bantahin
(Lukas 6.27-28, 32-36)

⁴³ “Bakas takalebi panoló' inin, pina'in, ‘Kalasahanun bagaynun duk kabunsihanun bantanun.’ ⁴⁴ Saguwa' aku, pa'inku: kalasahanun bi bantabin duk māku-māku ka'am si Tuhan para si me' mangala'at ka'amin ⁴⁵ supaya addatbin neppu addat Tuhanin, Samabi si surga'in. Pegge' Tuhanin pasilakne ellewin si me' a'a mahāpin duk me' a'a mala'atin sali'-sali'. Duk urunganne ulan me' a'a mabentelin duk me' a'a maghinangan mala'atin. ⁴⁶ Da'a ka'am ngase-ngase we' tumbasan Tuhanin ka'am bang iye hadja kinalasahanbin me' mamalasa si ka'amin. Pegge' bisan du me' a'a magpāku-pāku sukey mangalibahin, kalasahande du isab mamalasa si siyehin. ⁴⁷ Bang iye hadja inasipbin me' bagaybin, na, ga' du niya' tahinangbi pasōng hāpnen amban tahinang me' sinduwehin. Bisn me' a'a mangga'i mangata'uhan Tuhanin sa iyan du isab addatden. ⁴⁸ Hangkan ka'am, subey ka'am hāp kuwe' hāpan Samabi si surga'in.”

6

Pagtoló' sabab panabang me' a'a miskin

¹ “Pahatul-hatul ka'am, da'a ka'am maghinang hāp supaya hadja ka'am takite we' a'a. Pegge' bang hinangbi inin supaya hadja ka'am takite we' a'a, ga' niya' tumbasbi amban Tuhanin, Samabi si surga'in. ² Hangkan bang ka'am ngurung si me' a'a miskin, da'a ka'am magpabawag kuwe' me' a'a mangurung dem langgalin duk si me' lānin supaya siye pinudji we' a'a sinduwehin. Sabennal akahante ka'am, bang siye pudji a'a, katumbasan ne siye, duk iye miya'an tumbas si siyehin. ³ Saguwa' ka'am, bang ka'am ngurung si me' a'a miskin, da'a ka'am magaka-aka bisan si bagaybi manamalin ⁴ duk ga'i kata'uhan pangurungbin. Samabi si surga'in kata'uhanne hininangbin bisan sipuk duk tumbasanne du ka'am.”

Pagtoló' sabab pangampunin
(Lukas 11.2-4)

⁵ “Bang ka'am ngampun si Tuhanin da'a ka'am kuwe' me' a'a magmā-māhin. Pegge' sinna siye ngampun si Tuhan si langgal duk si bihing lān supaya siye takite we' a'a. Akahante ka'am, bang siye pudji a'a, katumbasan ne siye, duk iye miya'an tumbas si siyehin. ⁶ Saguwa' bang kew ngampun, pi kew dem bilik duk tambelun gawangin duk ngampun kew si Tuhan, iye Samanu ga'i takitehin. Samanu inin, takitene du hininangnun duk tumbasanne du kew.

⁷ “Bang ka'am ngampun, da'a ka'am missā pinataha' duk binalik-balik kuwe' me' a'a mangga'i mangata'uhan Tuhanin, pegge' pa'inde we' takale Tuhanin siye bang ekka bissāde. ⁸ Da'a be ka'am kuwe' siyehin pegge' kata'uhan Samabi Tuhanin du andang bang ine me' sukalbin. ⁹ Bang ka'am ngampun subey kuwe' inin: ‘O Amma', ka'u sama kami si surga'in, karayaw pinagaddatan ēnnun we' kēmon manusiya'in.

¹⁰ Karayaw we' ga'i tiggel magbaya' ne kew si kēmon manusiya'.

Karayaw tinuhut kinabaya'annun tu'u si dunya sa malu'u si surga'in.

¹¹ Urunganun kami kinakan ellew inin.

¹² Ampunun me' duse kamihiin kuwe' du isab pangampun kami me' makaduse si kamihiin.

¹³ Patalahun kami amban sassat duk elliganun kami amban nakura' seyitanin.’

¹⁴ “Pegge' bang ampunbi duse sawe'bin, inampun isab ka'am we' Samabi si surga'in.

¹⁵ Saguwa' bang ga'i ampunbi duse sawe'bin ga'i isab dusebin ampun Tuhanin.”

Pagtoló' sabab magpuwase

¹⁶ “Bang ka'am muwase, da'a ka'am kuwe' bantuk suse kuwe' me' a'a magmā-māhin hadja. Pegge' bang siye muwase, ga'i siye ngula'up atawa magsugley supaya takite we' a'a we' magpuwase siye. Sabennal akahante ka'am, bang siye pudji a'a, katumbasan ne siye duk iye miya'an tumbas si siyehin. ¹⁷ Saguwa' bang ka'am muwase, ngula'up ka'am duk

maglanu'-lanu' ka'am¹⁸ supaya ga'i kata'uhan sinduwehin we' muwase ka'am. Samabi ga'i takitehin, takitene du hininangbin duk tumbasanne du ka'am."

Sabab alata' si surga'
(Lukas 12.33-34)

¹⁹ "Da'a ka'am magtipun alata' tu'u si dunya pegge' mura magka'at. Makajari kakan mellek atawa ginaha', atawa tinangkew bang ilangkat luma'in. ²⁰ Saguwa' maghinang ka'am hāp supaya niya' katekahanbi si surga'. Duk alata'bi iyan ga'i takakan mellek, ga'i ginaha' duk ga'i tatangkew. ²¹ Pegge' antag-antag pangenna'anbi alata'bin, la'i isab patetegang ateybin."

Dalil payita'an si baran
(Lukas 11.34-36)

²² "Mataten dalil payita'an si barante. Bang pasti' pamayamten, hātinen, bentel hinanganten, kuwe' danta' tibukan baranten. ²³ Saguwa' bang labut pamayamten, hātinen la'at hinanganten, kuwe' lindem tibukan baranten. Bang pa'inte we' danta' dem baranten bu lindem hati', asal lindem manamal."

Dina'ak ga'i magsuse
(Lukas 16.13; 12.22-31)

²⁴ "Ga' niya' dara'akan makajari magbanyaga' si duwe amu, pegge' kabunsihanne iyan dambuwa'in duk kalasahanne dambuwa'in, atawa tuhutne te'ed dambuwa'in duk ga'i asipne dambuwa'in. Bang pilakin mamahalga' si ka'amin, ga'i ka'am makajari maghinang isab si Tuhan.

²⁵ "Hangkan hep pa'inku si ka'am: da'a ka'am magsuse sabab ka'ellumanbin bang ine kinakanbin duk bang ine ininumbin supaya ka'am ellum, atawa sabab baranbin bang ine panemmekbin. Mahalga' pe hep umulin amban kinakan, duk mahalga' pe hep baranin amban semmek. ²⁶ Payamanun bi me' manuk-manuk mapalayangin. Ga'i siye magtanem atawa magpagani duk ga'i siye magenna' saguwa' pakan Tuhanin siye. Bu ka'am, pasōng te'ed ka'am mahalga' amban me' manuk-manukin. ²⁷ Sine ka'am tapataha'bi umulbin bisan da ora bang ka'am magsuse? ²⁸ We'ey pe pagsusehanbi sabab semmekbin? Payamanun bi me' sumpingin bang sa'ingge panuligden. Ga'i siye maghinang, ga'i siye magtennun. ²⁹ Bu pa'in, akahante ka'am, bisan Sultan Sulaiman madayahan awwalley, ga' du makapagsemmek hāpnen kuwe' dambuwa' me' sumping inin. ³⁰ Bang Tuhanin tapasemmekanne pahāp-hāp me' sumping sabetin bu ga'i du siye natas, ellum siye kuwe'itu, pagsumu ineggas, na, ka'am pe ga'i tapasemmekanne? Asal kulang sandelbi si Tuhanin. ³¹ Hangkan da'a ka'am magsuse. Da'a ka'am magpa'in, 'Ine kinakanten bi, ine ininumten bi, ine panemmekten bi.' ³² Me' a'a mangga'i mangata'uhan Tuhanin, iye hep inin luwal pinikilden. Saguwa' ka'am, subey ka'am ga'i magsuse pegge' kata'uhan Samabi Tuhanin we' iye inin me' sukalbin. ³³ Saguwa' iye subey pikilun bi sabab pagbaya'an Tuhanin duk sabab panuhut kinabaya'annen. Manjari urunganne du ka'am kēmon sukalbi inin. ³⁴ Hangkan hep da'a ka'am magsuse sabab sumuhin, pegge' nga'ekka hadja kasusehanbin. Sarang ne susebi sabab ellew inin."

7

Sabab ngandiyawa'an sawe'ne
(Lukas 6.37-38, 41-42)

¹ "Da'a ka'am ngandiyawa'an sawe'bi duk ka'am ga'i hukum Tuhanin, ² pegge' bang ka'am kuwe' bantuk ngahukum sawe'bi, damikkiyan du isab ka'am hukum Tuhanin. Duk bang sa'ingge ka'am nakesan sawe'bi, kuwe' miya'an du isab takesan si ka'amin. ³ Ka'u, mangandiyawa'an sawe'nun, we'ey iye tatiknun hapak-hapak dem mata sawe'nun, bu ka'u batang kayu dem matanun, bu ga'i tatiknu. ⁴ Sa'ingge kapagpa'innu si sawe'nun, 'Bagay, tuhun ko', ānante hapak-hapak dem matanu lu,' bang niya' batang kayu dem di matanun. ⁵ Ka'u iyan magmā-mā hadja. Ānanun dahu' batang kayuhin amban dem matanu iyan, ubus pasti' ne pamayamnun ngānan hapak-hapak dem mata sawe'nun.

⁶ "Da'a ka'am ngurung ine-ine sutsi si me' asu, kaw ka'am balikde kinekkeb. Da'a lakasanun bi me' mutsa'bin si bawi, kaw hadja di'ik-di'ikande."

Māku-māku ka'am ubus inurungan du ka'am
(Lukas 11.9-13)

⁷ "Māku-māku ka'am ubus inurungan du ka'am; miha ka'am ubus ngasuwa' du ka'am; makipadiyalem ka'am ubus ilukahan du ka'am. ⁸ Pegge' kēmon mamākuhin inurungan du, mamihahin ngasuwa' du, duk makipadiyalemin ilukahan du. ⁹ Sine ka'am tu'u, bang anakbin māku kinakan si ka'am, urunganbi ke iye batu? ¹⁰ Atawa bang māku iye kenna,

urunganbi ke iye sawe? ¹¹ Ka'am, bisan ka'am dusehan, ta'u du ka'am ngurungan anakbin me' bayu'-bayu'an mahāpin. Pasōng pe te'ed Tuhanin, Samabi si surga'in, pangurungne du si ka'am me' bayu'-bayu'an mahāpin bang ka'am māku si iye.

¹² "Ine-ine kabaya'anbi hinang a'a si ka'am, damikkiyan isab hinangun bi si siye, pegge' iyan hāti sara' si Musahin duk panolo' me' kanabihanin."

Tarangka makiputin
(Lukas 13.24)

¹³ "Pa'asek ka'am amban tarangka makiputin. Luha tarangkahin duk mura tinuhut lān hap narka'in. Ekka a'a nuhut lān miya'an. ¹⁴ Saguwa' kiput tarangkahin duk hunit tinuhut lān tudju surga'in. Kulang a'a mangasuwa' iyehin."

Sabab kayu duk buwa'ne
(Lukas 6.43-44)

¹⁵ "Pahatul-hatul ka'am, kaw ka'am tabo'o we' me' nabi ga'i bennal. Si luwasan hāp addatden, saguwa' dem ateyde, la'atan siye kuwe' dalil asu bingis. ¹⁶ Takilalebi siye si me' hinanganden, kuwe' kayuhin kata'uhan si buwa'ne. Ga'i kite bi ngeddo' buwa' ubas amban puhung atawa buwa' biyabas amban sampinit. ¹⁷ Kayu mahāpin hāp buwa'nen saguwa' kayu mangga'i mahāpin ga'i isab hāp buwa'nen. ¹⁸ Kayu mahāpin ga'i buwa' ga'i hāp duk kayu mangga'i mahāpin ga'i buwa' hāp. ¹⁹ Kēmon kayu mangga'i magbuwa' mahāpin tinebbengan duk ilakasan dem ebbut ineggas. ²⁰ Sa iyan du isab takilalebi me' nabi mangga'i mabennalin si me' hinanganden."

Ga'i ka'am takilaleku
(Lukas 13.25-27)

²¹ "Duma'in kēmon luwal manabbut ēnkun tapi si pagbaya'an Tuhanin, saguwa' luwal hadja me' a'a manuhut kabaya'an Samaku si surga'in. ²² Bang ta'abut ne ellew pangahukum manusiya'in, ekka iyan a'a magpa'in si aku, 'Ka'u Panuhutan kamihih, pegge' bakas kami magpalata' bissā Tuhanin we' balakat ēnnum, duk bakas kami magpaluwas me' seyitan duk bakas kami maghinang ekka hinangan maka'ullali' we' balakat ēnnum.' ²³ Ubus pa'in ku iyan si siye, 'Ga'i ka'am takilaleku. Tahala' ka'am amban aku, kēmon ka'am maghinangan mala'atin.'"

Duwe bayu'an magpatengge luma'
(Lukas 6.47-49)

²⁴ "Manjari, sasuku pakale si me' bissāku miya'an duk tuhutne, kuwe' iye a'a pandey te'ed mikil ngahinang luma'ne diyata' batu. ²⁵ Manjari tekka ulanin duk dunuk bohe'in duk tewwa' luma'in we' baliyu mabasagin. Saguwa' ga' hebba' luma'in pegge' hininang diyata' batu. ²⁶ Duk sasuku pakale si me' bissāku miya'an bu ga'i du tuhutne, kuwe' iye a'a dupang maghinang luma' diyata' umus. ²⁷ Manjari tekka ulanin duk dunuk bohe'in duk tewwa' luma'in we' baliyu mabasagin. Magtawus hebba' luma'in duk jadjag te'ed."

²⁸ Pagubus inin bissā si Isa, ulali' me' a'ahin pagkalede usihatnen, ²⁹ pegge' magbidida' te'ed usihat si Isahin duk usihat me' guru si sara' āgamahin. Pegge' taga balakat si Isa bang iye missā.

8

Si Isa makawuli' a'a inipul
(Markus 1.40-45; Lukas 5.12-16)

¹ Pagdurul si Isa amban diyata' kūd, asal banes manamal a'a nuhut iye. ² Manjari, niya' pi pu si Isa dambuwa' a'a inipul. Nengge a'ahin duk tu'utne magpadiyawa' pu si Isa duk pa'inne, "O Tuwan, bang kew mabaya' tapakawuli'nu ku." ³ Pinasōng we' si Isa tangannen duk inantan we' ne a'a inipulin, duk pa'inne, "Asal mabaya' ku. Kawuli'an ne kew." Magtawus kawuli'an ipulnen. ⁴ Pa'in si Isa si iye, "Pakale kew, da'a kew magaka-aka bisan pu sine. Saguwa' pi kew, pakitehanun barannun si imamin duk magkuluban kew sa panganda'akan si Musahin, hinang tanda' si me' a'ahin we' asal kawuli'an ne kew."

Pinakole' we' si Isa dara'akan kapitanin
(Lukas 7.1-10)

⁵ Pagsakali' si Isa padiyalem si puweblo Kapernaum, niya' dambuwa' kapitan si armi bangsa Roma pasampang si iye māku tabang, pa'inne, ⁶ "O Tuwan, niya' dambuwa' dara'akanku si luma'. Saki te'ed iye, ga'i umusa' duk peddi'an te'ed manamal." ⁷ Pa'in si Isa, "Awe', nuhut ku ka'u makole' iye." ⁸ Saguwa' nambung kapitanin, pa'inne, "Tuwan, da'a ne. Ga'i ku pata' papituhannu si luma'ku pegge' bangsahan kew te'ed. Missā kew hadja duk kole' du dara'akankun. ⁹ Kata'uhanku, pegge' bisan aku, pagbaya'an ku we' malangkew

amban akuhin duk magbaya' ku si me' sundalukun. Bang pa'inku si dangan, 'Pi kew,' na, pi iye. Bang pa'inku si seddili, 'Pitu kew,' pitu iye. Duk bang pa'inku si dara'akankun, 'Hinangun inin,' hinangne ne."

¹⁰ Pagkale si Isa inin, ulali' iye si binissā kapitanin. Manjari pa'inne si me' a'a mapatuhut si iyeihin, "Sabennal akahante ka'am, bisan si bangsa Isra'il ga' ku bakas makadugpak a'a kuwe' kapitan inin asal sandel manamal. ¹¹ Pakale ka'am, si pasōngan ekka iyan a'a bayu'-bayu'an bangsa amban me' lahat silangan duk seddepan ningkolo' magkakanan duk disi Ibrahim, Isahak duk si Yakub la'i dem pagbaya'an Tuhanin. ¹² Saguwa' me' a'a bangsa Isra'ilin, siye subey me' ma'umasek dem pagbaya'an Tuhanin, ga' siye umasek. Pinapi siye si luwasan dem kalindeman, pinatahala' amban Tuhan. Magmatey siye la'i duk magtage'ot me' impenden hawal pagsusunden." ¹³ Ubus pa'in si Isa si kapitanin, "Pi ne kew hap luma'. Tahinang ne si ka'u sa kinahagadnun." Manjari magtawus kawuli'an dara'akannen la'i si luma'.

*Ekka a'a pinakole' we' si Isa
(Markus 1.29-34; Lukas 4.38-41)*

¹⁴ Ubus hap pi si Isa padiyalem si luma' si Petros. Takitene mato'a si Petros dendeihin pabāk la'i, saki, ilemmun. ¹⁵ Inantanen we' ne tangan dendeihin, manjari kawuli'an ne iye. Ubus donga' iye duk pinakan siye we' ne.

¹⁶ Pagseddep ne ellewin, bino'o we' me' a'ahin ekka me' a'a pasayedan seyitan pu si Isa. Pinaluwas we' ne me' seyitanin amban panganda'akanne hadja. Duk pinakawuli' we' ne kēmon a'a masakihin. ¹⁷ Hinangne inin duk tuman bissā Nabi Isaya dem kitabin, pina'in, "Iye mangānan peddi'ten bi duk iye mangānan sakiten bi."

*Me' arak mapatuhut pu si Isahin
(Lukas 9.57-62)*

¹⁸ Pagkite si Isa me' a'a mabanen mapaliput si iyeihin, pa'inne si me' tindeggen, "Sūng kite bi palipag pi si dambiya' lamew." ¹⁹ Ga' pe siye tumahala', niya' tekka guru si sara' āgama pi pu si Isa, pa'inne, "Tuwan, mabaya' ku nuhut ka'u tungan-tungan papihannu." ²⁰ Nambung si Isa, pa'inne, "Gam pe me' pāhangin niya' lowangde, duk me' manuk-manukin niya' sabakande. Saguwa' aku, Anak Manusiya'in, ga' niya' pahalihanku."

²¹ Niya' isab dambuwa' me' manuhut si Isahin missā, pa'inne, "Tuwan, pi ku dahu' hap luma'. Pagubus kubulku samakun, balik sa' ku pitu nuhut ka'u." ²² Saguwa' pa'in si Isa si iye, "Ambat mamateyin kinubul we' me' a'a mangga' niya' umulde salama-lamahin."

*Si Isa mateddo' lahat-lahat
(Markus 4.35-41; Lukas 8.22-25)*

²³ Ubus miya'an, pasakey si Isa dem bangka' duk nuhut du isab me' tindeggen. ²⁴ Manjari bessuwang nihup baliyu mabasagin hangkan piligdu te'ed bangka'in palenneb, saguwa' sasang tuli si Isa. ²⁵ Pi me' tindeggen mangun si Isa, pa'inde, "Timbulun kite bi, Tuwan; matey kite bi inin." ²⁶ Pa'inne si siye, "We'ey ka'am tinalew? Kulang sandelbi si akuhin." Manjari donga' si Isa duk da'akne padeheng baliyuhin duk goyakin. Magtawus lamewin teddo' ne te'ed. ²⁷ Ulali' te'ed siye. "A'ahay inin?" pa'inde. "Bisan baliyuhin duk goyakin nuhut panganda'akannen."

*Me' a'a amban Gadara pasayedan seyitan kawuli'an
(Markus 5.1-20; Lukas 8.26-39)*

²⁸ Pagtekka disi Isa la'i si dambiya' lamew, la'i si lahat me' a'a Gadara, niya' pasampang si iye duwe a'a pasayedan me' seyitan. Paguwa' siye amban me' lingab pagkubulan. La'atan siye manamal, hangkan ga' niya' bahani palabey billa'i. ²⁹ Magtawus maggasud siye, pa'inde, "O Anak Tuhan, ga' niya' lamudnu si kami. Pitu ke kew minasa kami bu ga' pe ta'abut janji' kamihin?" ³⁰ Niya' tala-tala billa'i panenan bawi magsungkal. ³¹ Pabuyu'-buyu' me' seyitanin pu si Isa, pa'inde, "Bang da'aknu kami tahala', padiyalemun kami magdem baran me' bawi miya'an." ³² Pa'in si Isa, "Pi ne ka'am." Manjari paluwas me' seyitanin amban a'ahin duk padiyalem siye pi magdem baran me' bawihin. Magtawus panenan bawihin magubas padurul pi si pampang magdem lamew duk lambo siye kēmon. ³³ Manjari me' a'a magipat me' bawihin, magubas pi si puwablo, magaka-aka si me' a'a mala'ihin sabab bakas hininang si Isa si me' a'a pasayedan seyitanin. ³⁴ Manjari pi me' a'a puwablo miya'an pu si Isa. Buyu'-buyu'de si Isa dina'ak tahala' amban lahatde.

9

*Si Isa makawuli' a'a matey barannen
(Markus 2.1-12; Lukas 5.17-26)*

¹ Pasakey si Isa magdem bangka' duk palipag siye pī si dambiya' lamew, pī balik si puweblone. ² Niya' me' a'a pi si iye mo'o a'a matey barannen. Pabāk iye diyata' pabākanne. Pagtakite si Isa we' sandel te'ed siye si iye, pa'inne si a'a mamatey barannen, "Pahāpun ateynun, bagay, ta'ampun ne me' dusenun." ³ Niya' la'i me' guru si sara' āgama. Pa'inde dem ateyde, "Missā a'a inin kuwe' Tuhanin iye." ⁴ Saguwa' kata'uhan si Isa bang ine pinikildin duk pa'inne si siye, "We'ey te' la'at tapikilbin?" ⁵ Ine mamurahin, pina'in, 'Inampun ne dusenun,' atawa, 'Donga' kew bu nu ne lumengngan.' ⁶ Pakole'ku a'a inin supaya kata'uhanbi we' aku, Anak Manusiya'in, taga kapatut tu'u si dunya ngampun me' duse." Manjari pa'in si Isa si a'a mamatey barannen, "Donga' kew, bo'ohun pabākannun bu nu ne hap luma'." ⁷ Manjari donga' a'a masakihin duk hap luma' ne iye. ⁸ Pagkite me' a'ahin miya'an, asekan talew siye. Pinudji we' de Tuhanin pegge' ngurung iye kapatut si manusiya' ngahinang kuwe' miya'an.

Bino'o Mateo we' si Isa

(Markus 2.13-17; Lukas 5.27-32)

⁹ Palanjal ne si Isa billa'i. Na, paglanjalne, ngite iye dambuwa' a'a inēnan Mateo ningkolo' la'i si upisinane pagbayed-bayedan sukeyin. Pa'in si Isa si iye, "Dayi' kew, nuhut kew aku." Manjari kuwat si Mateo duk nuhut ne iye si Isa.

¹⁰ Manjari mangan si Isa la'i si luma' Mateo. Ekka isab me' a'a magpāku-pāku sukey duk me' a'a dusehan sinduwehin hap pī duk ningkolo' siye mangan pasumbaya' pu si Isa duk me' tindegnen. ¹¹ Niya' me' Pariseo la'i. Pagkitede inin, pa'inde si me' tindeg si Isahin, "We'ey gurubin palamud magkakanan duk me' a'a magpāku-pāku sukey duk me' a'a dusehan sinduwehin?" ¹² Pagkale si Isa inin, pa'inne si siye, "Me' a'a saki hep hap doktolin. Bang me' makole'in, ga' niya' gunane hap doktol. ¹³ Hapalun bi bang ine hāti bissā inin tasulat dem kitab, pina'in, 'Ga'i mahalga' si aku kulubanin. Saguwa' iye kabaya' ankun we' ma'ase' ka'am si sawe'bi.'" Pa'in si Isa pe, "Duma'in ku pitu miha me' a'a mabentelin, saguwa' pitu ku miha me' a'a dusehanin."

Panilew sabab pagpuwasehin

(Markus 2.18-22; Lukas 5.33-39)

¹⁴ Manjari hap pī me' tindeg Yahiyahin pu si Isa duk pa'inde, "Sa'ingge iyan, kami duk me' Pariseohin magpuwase. We'ey ga'i magpuwase me' tindegnun?" ¹⁵ Sambungan si Isa siye si dalilan. Pasali'ne me' tindegnen si me' a'a si pagkawinan. Pa'inne, "Suse ke me' a'a si pagkawinanin samanta'an la'i pe si siye pangantin lallahin? Ga'i. Saguwa' si sinōng inin, bang ineddō' ne amban siye pangantin lallahin, meke ne siye muwase."

¹⁶ Manjari magdalilan si Isa sabab panolo' matu'uhin duk panolo'nen. Pa'inne, "Ga' niya' a'a matopak tela ba'ahu, ga' pe kadekdakan, pi si semmek andang. Pegge' bang sa i'ne, garet balik semmek ma'andangun duk namba ngaluha garetnen." ¹⁷ Pinasali' isab we' si Isa tolo'nen si bohe' ubas ba'ahu inisi dem puyu' kuwit kambang. Pa'inne, "Ga' du isab niya' ngisi bohe' ubas ba'ahu, mukal-mukal pe, dem puyu' andang. Pegge' bang sa i'ne, buslad puyu'in. Manjari bu'us bohe' ubasin duk magka'at puyu'in. Saguwa' subey inisi bohe' ubas ba'ahuhin dem puyu' ba'ahu. Manjari sali'-sali' siye ga'i magka'at."

Anak si Jairusin duk dende mangantan semmek si Isahin

(Markus 5.21-43; Lukas 8.40-56)

¹⁸ Sasangne pe mamissā si siyehin, niya' tekka pī dambuwa' nakura' si langgal. Pasujud iye pu si Isa duk pa'inne, "Bahu matey du anakku dende-dendehin. Saguwa' bisan sa i'en, dayi' kew bettadun tangannun si iye duk ellum du iye." ¹⁹ Manjari pī ne si Isa nuhut duk me' tindegnen.

²⁰ Manjari, niya' la'i dende saki, luwal paguwa'an laha'. Sampū' duk duwen tahun ne kemuwe kasakinen. Pi iye patapit si bukutan si Isa bu pī inantan we' ne tuggu badju' si Isahin. ²¹ Pa'inne dem pikilanne, "Bang hadja ta'antanku badju'nen asal kawuli'an ku." ²² Manjari padeheng si Isa duk hinarap we' ne me' a'a si dambulihannen. Pagkitene dendehin, pa'inne si iye, "Pahāpun ateynun, dende. Kawuli'an ne kew pegge' sandel kew si aku." Duk magtawus kawuli'an dendehin.

²³ Pagtekka si Isa la'i si luma' nakura'in, ngite iye me' a'a magsuling duk banes a'a magmatey. ²⁴ Pa'inne si siye, "Pi ka'am tahala'. Duma'in hep matey dendehin, saguwa' tuli hadja." Pinagsayehan iye we' de. ²⁵ Pagubus ne dina'ak pabukut me' a'ahin, padiyalem si Isa si bilik dendehin duk inantan we' ne tangannen duk donga' ne dendehin. ²⁶ Manjari, aka-aka sabab inin ngabawag si tibu'ukan lahat miya'an.

Duwe a'a pessek pinakawuli' we' si Isa

²⁷ Palanjal ne si Isa billa'i. Sasangne si lānin, niya' duwe a'a pessek paturul si iye. Ngalingan siye papales, pa'inde, "O tubu' Sultan Da'ud, ma'ase' ne kew si kami." ²⁸ Manjari

pagdiyalem si Isa dem luma', patapit pī si iye me' a'a pessek miya'an. Pa'in si Isa si siye, "Kahagad ke ka'am we' tapakawuli'ku ka'am?" "Awe', Tuwan," pa'inde. ²⁹ Manjari inantan we' si Isa mataden. Pa'inne, "Tahinang ne si ka'am sa kinahagadbin." ³⁰ Manjari ngite ne siye. Sinessa'an siye we' si Isa ga'i dina'ak magaka-aka bisan pu sine. ³¹ Saguwa' tahala' siye duk magaka-aka siye sabab si Isa si me' kalahat-lahatan la'i.

Pinakawuli' we' si Isa a'a umewin

³² Pagtahala' me' a'a miya'an, niya' ne isab me' a'a tekka pī duk niya' a'a umew bino'o we' de. Pu'unne umew pegge' pasayedan seyitan iye. ³³ Pagubus pinaluwas we' si Isa seyitanin, kapamissā ne a'a ma'umewin. Ulali' te'ed me' a'a mabanessin. Pa'inde, "Ga' pe kite bi bakas ngite sa inin si kēmon lahat Isra'il." ³⁴ Saguwa' pa'in me' Pariseohin, "Ka'urungan iye balakat we' nakura' me' seyitanin hangkan iye kapagpaluwas me' seyitan."

Ma'ase' si Isa si me' a'ahin

³⁵ Manjari lumengngan si Isa ngalatag kēmon me' puweblohin duk me' kaluma'anin. Magtolo' iye dem me' langgal duk magmahalayak iye aka-aka hāp sabab pagbaya' Tuhan si me' a'ahin. Pinakole' we' ne me' a'ahin bisan ine bayu'an sakiden. ³⁶ Pagkitene me' a'a mabanessin, ma'ase' iye manamal si siye, pegge' sasew siye bu ga' niya' nabang siye. Kuwe' siye me' bili-bili ga' niya' ngipat siye. ³⁷ Manjari pa'inne si me' tindegne, "Me' a'ahin kuwe' dalil tana' sarang ne pinagani. Luha tana'in saguwa' kulang mamaganihin. ³⁸ Hangkan subey ka'am māku-māku si Tuhan, iye dapu' tana'in, supaya iye nganda'ak me' a'a pī maganine."

10

Me' tindeg si Isa sampū' duk duwehin

(Markus 3.13-19; Lukas 6.12-16)

¹ Manjari ilinganan we' ne tindegne sampū' duk duwehin pī si iye duk inurungan siye we' ne kapatut magpaluwas me' seyitan duk magpakawuli' kēmon bayu'-bayu'an saki. ² Inin ēn me' sampuk-duwe tindegne kawakilannen: ka'issa' si Simon inēnan isab si Petros duk pungtina'inen si Andariyas, ubus si Yakub duk pungtina'inen si Yahiya, me' anak Sebedehin. ³ Si Pilip duk Bartolome, si Tomas duk Mateo magpāku-pāku sukeyin, duk si Yakub anak Alphahin. Sinduwehin si Taddeo duk ⁴ si Simon, iye a'a pangangatuhin, duk si Judas Iskariyot. Si Judas inin iye mamuddihan si Isahin.

Pinalengngan we' si Isa tindegne sampū' duk duwehin

(Markus 6.7-13; Lukas 9.1-6)

⁵ Dina'ak we' si Isa tindegne sampuk-duwe miya'an lumengngan. Sinessa'an siye we' ne, pa'inne, "Da'a ka'am pī si lahat bangsa seddili atawa si me' puweblo bangsa Samariya. ⁶ Saguwa' pī ka'am si me' a'a bangsa Isra'il hadja. Iyu' siye kuwe' me' bili-bili lepas. ⁷ Pī ka'am magmahalayak we' tapit ne waktu pagbaya' Tuhanin. ⁸ Pakole'un bi me' masakihin, pakellumun bi bang niya' a'a matey, pakole'un bi me' a'a inipulin, paluwasun bi me' seyitanin. Inurungan ka'am kapatut we' ku ga' ka'am magbayed, hangkan nabang ka'am ga'i subey binayedan. ⁹ Da'a ka'am magbo'o sin, bisan sinsilyu dem sabitanbi. ¹⁰ Da'a ka'am magbo'o bāg atawa badju' pagsayinanbi atawa tehompa' atawa tungkud. A'a maghinangin subey tinabang sukalnen.

¹¹ "Pagtekka ka'am si puweblo atawa kaluma'an, miha ka'am a'a hāp addatnen. La'i ka'am patenna' si iye tiggelanbi la'i si lahat miya'an. ¹² Bang ka'am mana'ik si luma', pa'inun bi, 'Karayaw urungan Tuhanin ka'am kasanyangan.' ¹³ Bang ka'am inaddatan we' a'a luma'in, pa'amban du kasanyangan pinākubin si iye. Saguwa' bang ga'i ka'am inaddatan, ga' du niya' ka'ujudan pina'inbi miya'an. ¹⁴ Bang me' a'ahin ga'i ngaddatan ka'am duk ga'i mabaya' pakale si ka'am, tahala' ka'am amban luma' miya'an atawa puweblo miya'an. Paggapanun bi dahu' leppug bettisbin tanda' we' muwas ne ka'am si siye, ubus bu tahala' ne ka'am. ¹⁵ Sabennal akahante ka'am we' pagta'abut ellew pangahukum Tuhan manusiya'in, pasōng te'ed bohat hukuman si me' a'a si puweblo miya'an amban hukuman si me' lahat Sodom duk Gomorahin, me' lahat mabawag sabab duse me' a'anen."

Niya' sōng kabinasahan

(Markus 13.9-13; Lukas 21.12-17)

¹⁶ "Pahatul-hatul ka'am pegge' palengngante ka'am pī si me' a'a la'atan. Kuwe' ka'am dalil me' anak bili-bili pī dem ka'ekkahen asu bingis. Hangkan subey lalem akkalbin duk hāp hadja dem ateybin. ¹⁷ Papateng-pateng ka'am pegge' niya' iyan me' a'a niggew ka'am. Sōngande du ka'am si me' hukum duk paglubakande ka'am dem me' langgalde. ¹⁸ Bo'ode ka'am si harapan me' gubnul duk me' sultan pegge' nuhut ka'am aku duk

ka'am makapagaka aka-aka mahāpin si siye duk si me' a'a bangsa seddili. ¹⁹ Bang ka'am bo'ode hinukum, da'a ka'am magsube bang ine binissābin. Pinangurung du si ka'am waktu miya'an bang ine binissābin. ²⁰ Pegge' duma'in amban ka'am binissābin saguwa' iye mamissāhin, Niyawa Samabi Tuhanin malu'u diyalem baranbin.

²¹ "Si pasōngan, niya' iyan me' a'a, sōngan me' pungtina'iden siye dina'ak pinapatey. Niya' isab iyan me' anak sōngan samaden siye dina'ak pinapatey. Duk me' anakin bantahande matetto'aden duk da'akde matetto'aden pinapatey. ²² Duk ka'am, me' tindegkun," pa'in si Isa, "kabunsihan du ka'am we' kēmon a'a pegge' nuhut ka'am aku. Saguwa' sine-sine nandal sampay si tamanan kabinasahan inin, taga umul du si surga' ga' niya' tamananne. ²³ Bang ka'am bininasa si puweblo dambuwa', lahi ka'am pī si puweblo seddili. Akahante ka'am, ga'i pe talatagbi magmahalayak si kēmon kalahat-lahatan si Isra'ilin, pitu ne ku balik, aku Anak Manusiya'in.

²⁴ "Mulidin ga'i langkew amban gurunen. Duk dara'akanin ga'i langkew amban amunen. ²⁵ Hangkan mulidin subey magsukul bang sali' ne iye duk gurunen, duk dara'akanin subey magsukul bang sali' ne iye duk amunen. Bang aku, panuhutanbin ēnande nakura' seyitanin, pasōng pe la'at pangēnde ka'amin, me' tindegkun."

Sine subey katalewanin

(Lukas 12.2-7)

²⁶ "Da'a ka'am tinalew si a'a. Ga' niya' dinebbunan we' ga'i ujud paguwa', ga' niya' tinapukan we' ga'i ujud kata'uhan. ²⁷ Ine-ine akaku si ka'am sangem, akahun bi bang ellew, duk ine-ine takalebi bang ka'am hadja, palata'un bi si me' a'a si tabu'an. ²⁸ Da'a ka'am tinalew si me' makapapatey baranin bu bang niyawahin ga'i du tapapateyde. Saguwa' iye subey katalewanbin, Tuhanin, pegge' duma'in hadja baran saguwa' sampay niyawa makajari paka'atanne dem narka'. ²⁹ Niya' me' manuk-manuk diki' tabellite duwek kayu' dambuwa' sin. Bisan mura halga'den, ga' niya' siye labo' si bulak bang ga'i amban kabaya'an Tuhan. ³⁰ Na, pasōng ne ka'am, ga'i ka'am takayipat we' Tuhanin. Bisan kōkbin kata'uhanne bang piye lamba ekkahannen. ³¹ Hangkan da'a ka'am tinalew. Mahalga' pe ka'am amban me' manuk-manuk ma'ekkahin."

Magbennal nuhut Almasi

(Lukas 12.8-9)

³² "Sine-sine magbennal si harapan a'a we' patuhut iye si aku, asal magbennal du ku isab si harapan Tuhan, Samaku si surga'in, we' patuhut iye si aku. ³³ Saguwa' sine-sine masuwey si harapan a'a we' ga'i iye patuhut si aku, masuwey du ku isab si harapan Samaku si surga'in we' ga'i iye patuhut si aku."

Magkuntara me' a'ahin sabab si Isa

(Lukas 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ "We' kannalbi pitu ku mo'o kasanyangan si dunya? Ga'i ku pitu mo'o kasanyangan saguwa' pitu ku mo'o jān pagsagga'an. ³⁵ Sababku anak lellahin nguntarahan samanen duk anak dendeihin nguntarahan sa'inen duk eyu'an dendeihin nguntarahan rato'ane dendeihin. ³⁶ A'ahin, iye bantane te'edin me' usbanen. ³⁷ Bang a'ahin kalasahanne sa'i-samanen pasōng amban aku, ga'i iye pata' manjari tindegku, duk bang a'ahin kalasahanne anaknen pasōng amban aku, ga'i iye pata' manjari tindegku. ³⁸ Bang a'ahin ga'i nuhut aku duk mo'o olom pamapateyan iyehin, hātinen ga'i iye maglilla' nandal kabinasahan duk bisan pe matey, ga'i iye pata' manjari tindegku. ³⁹ Bang a'ahin ellegne umulnen, ga' niya' umulne salama-lama. Saguwa' bang a'ahin ga'i ellegne umulnen duk maglilla' pe iye matey hawal tuyu'ne manuhut akuhin, taga umul du iye salama-lama."

Tinumbasan we' Tuhanin

(Markus 9.41)

⁴⁰ "Bang niya' a'a ngaddatan ka'am, aku inaddatannen. Duk bang niya' ngaddatan aku, addatanne isab Tuhanin, mamapitu aku si dunyahin. ⁴¹ Bang niya' ngaddatan a'a magpalata' bissā Tuhanin pegge' magpalata' hep iye bissā Tuhanin, tinumbasan du iye kuwe' panumbas si a'a magpalata' bissā Tuhanin. Bang niya' ngaddatan a'a bentel pegge' a'a bentel iye, tinumbasan du iye kuwe' panumbas si a'a bentelin. ⁴² Duk sine-sine ngurungan dambuwa' me' manuhut aku madiyawa' paga'anen bisan da sawan bohe' pegge' nuhut aku iye, sabennal akahante ka'am, asal tinumbasan te'ed iye hāp."

11

Me' panilew we' Yahiya magpandi-pandi a'ahin
(Lukas 7.18-35)

¹ Pagubus inin tinolo'an we' si Isa si me' tindegne sampuk-duwehin, tahala' iye billa'i duk hap pī iye si me' puweblo matapitin magtolo' duk magusihat la'i.

² Yahiya magpandi-pandi a'ahin kinalabusu ne. Ka'akahan Yahiya sabab me' hinangan Almasihin ubus bu da'akne me' tindegnen hap pī pu si Isa. ³ Pagla'i ne siye, tilewde si Isa bang iye ne ke bakas pina'al mapitu si dnyahin atawa bang niya' pe ke seddili subey ase-asede pitu. ⁴ Manjari sambungan si Isa me' tindeg Yahiyahin, pa'inne, "Pī ne ka'am duk akahanun bi Yahiya me' bakas takalebi binissākun duk takitebi hininangkun. ⁵ Akahanun bi iye we' ngite ne me' mapessekin, lumengngan ne me' makuku'in, kawuli'an ne me' inipulin, makakale ne me' mabisuhin, ellum ne balik me' mamateyin duk minahalayak ne aka-aka mahāpin si me' a'a maka'ase'-ase'in. ⁶ Duk kēgan du sasuku ga'i magduwe-duwe si akuhin."

⁷ Paglumikut ne me' dina'ak Yahiyahin, missā si Isa si me' a'a mabanesin sabab Yahiya. Pa'inne, "Ine te' bakas kabaya'anbi pinayamanin papibi pu si Yahiya si lahat makagindew-gindewin? Kabaya'anbi ke pinayamanin a'a ga'i teteg pamikilnen kuwe' dalil udjung-udjung magpalehan we' baliyu? ⁸ Duma'in? Na, we'ey ka'am hap pī? Mayaman a'a magsemmek mahalga? Me' a'a magsemmek mamahalga'in la'i patenna'anden dem me' astana'. ⁹ Na, we'ey te' ka'am hap pī? Mayaman nabi? Awe', akahante ka'am nabi takitebin pasōng amban nabi sinduwehin. ¹⁰ Si Yahiya hep inin a'a sinulat dem kitabin, pina'in la'i, 'Pa'in Tuhanin, da'akku pī pamasanankun dehellu amban ka'u duk memesne lānnun.' ¹¹ Sabennal, akahante ka'am," pa'in si Isa, "ga' niya' a'a bakas inanakan tu'u si dunya bangsahan amban Yahiya magpandi-pandi a'ahin. Saguwa' dem pagbaya'an Tuhanin bisan a'ahin diyawa' te'ed paga'anen, bangsahan pe iye amban Yahiya. ¹² Kemuwe tagna' magmahalayak si Yahiya sampay ma'in, basag pagmahalayak sabab pagbaya'an Tuhanin, duk me' a'ahin magtuyu' te'ed duk siye umasek pī si pagbaya'an Tuhanin. ¹³ Me' kanabihanin duk sara' si Musahin magaka sabab pagbaya'an Tuhanin ngeregse' katekka Yahiyahin. ¹⁴ Bakas pina'al hep we' pitu balik si dunya Nabi Eliyas. Bang ka'am mabaya' kahagad si bissā me' kanabihanin, si Yahiya ne hep si Nabi Eliyas. ¹⁵ Amey-amey pakalehun bi bang niya' pina'in si ka'am.

¹⁶ "Manjari," pa'in si Isa, "ine pangandalilanku me' a'a ellum kuwe'itu inin? Kuwe' siye mākanak magtingkolo' si tabu'an magdagey magkawin duk magkubul. Maglingan siye si me' sawe'den, pa'inde, ¹⁷ 'Magtambul kami si ka'am, saguwa' ga' du ka'am mansak. Magmatey kami saguwa' ga' du ka'am magtangis.' ¹⁸ Kuwe' ka'am mākanak miya'an. Pegge' pitu Yahiya bu daran iye muwase duk ga'i iye ngingun makalango, na, pa'in me' a'ahin we' pasayedan seyitan iye. ¹⁹ Ubus aku, Anak Manusiya'in, pitu ku bu mangan ku duk ngingun, na, pa'in me' a'ahin, 'Payamanun bi a'a iyan, dahaga' te'ed duk palalango. Me' bagaynen me' a'a magpāku-pāku sukey duk me' a'a dusehan sinduwehin.' Saguwa'," pa'in si Isa, "me' hinangan Tuhanin naksi' we' lalem te'ed kata'u Tuhanin."

*Ka'ase'-ase' me' a'a mangga'i makahagadin
(Lukas 10.13-15)*

²⁰ Manjari nagna' inamāhan we' si Isa me' a'a si me' puweblo bakas pangahinanganne me' hinanganne ma'ekka maka'ulali'in, pegge' ga' pindahande ateyden. ²¹ Pa'inne, "Ka'ase'-ase' ka'am me' a'a Korasinin. Ka'ase'-ase' ka'am me' a'a Betsaidahin. Pegge' bang la'i miya'an si lahat Tiros duk Sidon pangahinanganku me' hinangan maka'ulali' tahinangku lu'u si ka'amin, tiggel ne miya'an me' a'a mala'ihin magsusun duk lebbahande duseden duk sa addatden magsemmek karut siye duk mandi duk abu pamakitede pagsusunden. ²² Akahante ka'am, pagta'abut elluw pangahukum Tuhan manusiya'in, pasōng te'ed bohat hukuman si ka'amin amban hukuman si me' a'a Tiros duk Sidonin. ²³ Duk ka'am, me' a'a Kapernaumin," pa'in si Isa, "kannalbi pinalangkew ka'am pī si surga? Pinadiyawa' du ka'am pī dem narka'. Bang me' a'a si Sodomn takitede me' hinangan maka'ulali' takitebin, tu'u pe si' lahatden ngeregse' kuwe'itu. ²⁴ Akahante ka'am," pa'in si Isa, "we' pagta'abut elluw pangahukum Tuhan manusiya'in, pasōng te'ed bohat hukuman si ka'amin amban hukuman si lahat Sodomn, lahat mabawag sabab duse me' a'anen."

*Pitu ka'am si aku duk ka'am humali
(Lukas 10.21-22)*

²⁵ Manjari, waktu miya'an pa'in si Isa, "O Amma', ka'u magbaya' si langit duk bulakin. Pudjite kew te'ed pegge' urungannu kata'u me' a'a ma'awamin duk tapukannu kata'u inin amban me' a'a malangkew pangadi'nen duk amban me' makasabutin. ²⁶ Awe', Amma', asal pudjite kew pegge' kuwe' inin kinabaya'annun." ²⁷ Duk pa'in si Isa pe, "Bakas pinangandel ne si aku kēmon-kēmonin we' Samaku Tuhanin. Ga' niya' ngata'uhan bang sine ku, aku Anak Tuhanin, luwal hadja Samaku Tuhanin. Duk ga' isab niya' ngata'uhan bang sine Samakun, luwal hadja aku, Anaknen duk sine-sine pinene'ku pamakilalehanku

Samakun. ²⁸ Pitu ka'am si aku, sine-sine ka'am pekkeng duk kabohatan supaya ka'am humali. ²⁹ Tayima'un bi panolo'kun duk ngaya ka'am amban aku, pegge' hāp ku duk diyawa' ateykun, manjari humali ne dem ateybin. ³⁰ Pegge' panganda'akankun mura tinuhut duk ga'i hunit hininang."

12

Panilew sabab ellew li'ihin

(Markus 2.23-28; Lukas 6.1-5)

¹ Dambuwa' Sabtu', ellew li'i me' Yahudihin, pabutas disi Isa dem tana'. Pegge' inusan me' tindeggen, ngalupu' siye buwa' tana'in bu ininta' we' de. ² Pagkite me' Pariseohin miya'an, pa'inde pu si Isa, "Payamanun be. Me' tindeggun hinangde tinaggahan sara' si ellew li'ihin." ³ Pa'in si Isa si siye, "Ga' ke bakas tabatsabi bang ine hininang Sultan Da'udin masaley paginusan iye duk me' sawe'nen? ⁴ Padiyalem hep iye pi si luma' Tuhanin duk inedito' we' ne pan binettad la'i pangurung si Tuhanin duk kinakan we' ne duk me' sawe'nen. Bu tinaggahan hep we' sara' kinakan pan miya'an, luwal hadja para si me' imam. ⁵ Duk ga' ke isab tabatsabi dem kitab Tawrat we' me' imam si langgal hadjehin maghinang kahaba' ellew li'i bisan tinaggahan maghinangin we' sara'? Saguwa' ga'i du siye magduse. ⁶ Akahante ka'am, niya' ne tu'u pasōng kapatutnen amban sara' si langgal hadjehin. ⁷ Niya' tasulat dem kitab, pina'in, 'Ga'i mahalga' si aku kulubananin saguwa' iye kabaya'ankun we' ma'ase' ka'am si sawe'bi.' Bang tasabutbi te'ed hātine inin, ga'i labo'anbi hukuman a'a mangga' niya' dusenen. ⁸ Aku, Anak Manusiya'in, taga kapatut ku magpa'in bang ine-ine mapatut hininang si ellew li'ihin."

A'a masapik tangannen

(Markus 3.1-6; Lukas 6.6-11)

⁹ Manjari palanjil si Isa billa'i duk padiyalem iye dem langgalde. ¹⁰ La'i dem langgal niya' a'a sapik tangannen. Niya' isab la'i me' a'a batang miha duse si Isa supaya iye katuntutande. Hangkan tilewde iye, pa'inde, "Ngalanggalan sara' ke magpakole' si ellew li'ihin?" ¹¹ Nambung si Isa, pa'inne, "Ine hinangbi bang upama niya' bili-bilibi dambuwa' du bu labo' pe dem kupung baytu ellew li'i? Ga' ke eddo'bi maluwas bisan ne ellew li'i? ¹² Pasōng hep mahalga' a'ahin amban bili-bili. Hangkan patut maghinang makahāp si ellew li'i." ¹³ Manjari pa'inne si a'a masapik tangannen, "Pahintengun tangannun." Na, pinahinteng we' ne, manjari kawuli'an ne tangannen kuwe' tanganne dambuwa'in. ¹⁴ Manjari paluwas me' Pariseohin amban langgal duk magisun siye bang sa'ingge si Isa tapapateyde.

Si Isa dara'akan Tuhanin

¹⁵ Pagkata'uhan si Isa sabab isun me' Pariseohin, tahala' iye amban lahat miya'an. Ekka a'a paturul si iye. Pinakawuli' we' ne kēmon me' a'a masakihin ¹⁶ duk sinessa'an siye we' ne ga'i dina'ak magaka-aka sabab iye. ¹⁷ Sabab inin, tuman ne bissā Tuhan sinulat we' Nabi Isayahin, pina'in,

¹⁸ "Inin dara'akanku bakas pinene'kun. Kalasahanku iye duk kasulutan ku te'ed si iye. Papiku Niyawakun si iye duk magmahalayak du iye sabab hukumanku mabentelin si kēmon bangsa. ¹⁹ Ga'i iye iyan magsasa' atawa maggasud duk ga'i iye missā papales si me' lān. ²⁰ Asigne me' makulang sandelnen duk tabangne me' a'a ga' ne te'ed niya' ase-asede. Ga'i iye padeheng samanta'an ga'i tada'ag kēmon mala'atin. ²¹ Iye pangandelan kēmon kabangsaan si dunyahin."

Si Isa duk Belsebul

(Markus 3.20-30; Lukas 11.14-23)

²² Manjari, niya' bino'o pī pu si Isa dambuwa' a'a pessek duk umew pegge' pasayedan seyitan iye. Kawuli'an iye we' si Isa, hangkan kapamissā ne iye duk ngite ne iye. ²³ Kēmon a'ahin ulali' duk pa'inde, "Inin ne ente' tubu' Sultan Da'udin?" ²⁴ Pagkale me' Pariseohin inin, pa'inde, "Ka'urungan iye balakat we' Belsebul, nakura' me' seyitanin, hangkan iye kapagpaluwas me' seyitan." ²⁵ Kata'uhan si Isa bang ine dem pikilanden, hangkan pa'inne si siye, "Bang niya' pagsultanan bu magbono' me' a' anen, magka' at pagsultanan miya'an. Duk bang me' a'a si dambuwa' puweblohin atawa me' magtewtey-anakin ga'i magtuhut pikilan saguwa' luwal magsasa', ujudnen magkanat-kanat siye. ²⁶ Hangkan bang nakura' seyitanin maluwas tindegne seyitanin, hātinen we' magkuntara ne siye duk ga'i layun pagbaya'an seyitanin. ²⁷ Pa'inbi we' magpaluwas ku seyitan pegge' ka'urungan ku balakat we' Belsebul, nakura' seyitanin. Bang bennal inin, na, me' tindegbin, amban balakat sine pagpaluwasde seyitanin? Siye ne iyan magpa'inin we' sala' pamikilbin. ²⁸ Saguwa' iye

mato'ohin, asal amban Niyawa Tuhanin balakatku magpaluwas seyitanin. Hätine inin, Tuhanin magbaya' ne tu'u si ka'am.

²⁹ “Nakura' seyitanin, dalilnen a'a basag. Ga' niya' tapī ngahawas si luma' a'a basag bang ga'i dahu' ingketanne a'a mabasag miya'an, ubus meke ne iye tapangahawas.” ³⁰ Pa'in si Isa pe, “Mangga'i mamēbbegan akuhin nguntarahan aku. Duk mangga'i manabangan aku magtipunin, nganat-nganat du. ³¹ Hangkan hep akahante ka'am,” pa'in si Isa, “ampun Tuhanin du kēmon duse a'ahin duk me' bissāde kupul si Tuhanin. Saguwa' bang missā siye kupul si Niyawa Sutsihin, asal ga'i te'ed siye inampun. ³² Sine-sine missāhan aku, Anak Manusiya'in la'at, makajari du iye inampun, saguwa' bang Niyawa Sutsihin binissā-bissāhannen, asal ga'i te'ed iye inampun bisan sumiyan-sumiyan.”

Pangata'uhan kayuhin si buwa'ne
(Lukas 6.43-45)

³³ “Bang upama hāp kayuhin, hāp isab buwa'nen. Damikkiyan bang ga'i hāp kayuhin, ga'i hāp buwa'nen. Kayuhin kata'uhan si buwa'ne. ³⁴ Ka'am iyan me' a'a pangakkal. Ga'i ka'am makabissā hāp pegge' la'at dem ateybin. Ine-ine dem atey manusiya', iye miya'an mapaluwas amban behenen. ³⁵ A'a mahāpin, hāp kawul-pi'ilnen duk hāp bissānen pegge' hāp dem ateynen. Saguwa' a'a mala'atin, pegge' la'at dem ateynen hangkan ga'i hāp kawul-pi'ilnen duk bissānen. ³⁶ Akahante ka'am, bang tekka ne ellew pangahukum Tuhan manusiya'in, subey ne me' a'ahin magaka sabab kēmon bakas binissāde mangga' niya' gunanen. ³⁷ Amban me' bissānun kata'uhan bang ine hukuman si ka'uhin, bang inampun ke kew atawa ilegal.”

Me' guru si sara' āgamahin duk me' Pariseohin makapakite tanda'
(Markus 8.11-12; Lukas 11.29-32)

³⁸ Manjari, niya' me' guru si sara' āgama duk me' Pariseo la'i duk pa'inde pu si Isa, “Tuwan, mabaya' kami ngite tanda' balakatnun.” ³⁹ Saguwa' sambunganne siye, pa'inne, “Ka'am me' a'a ma'ellum kuwe'itu inin la'at ka'am duk ga'i ka'am nuhut Tuhan. Makapakite tanda' hati' ka'am. Saguwa' ga' niya' tanda' pinakitehan si ka'am luwal hadja tanda' Nabi Yunus awwalley. ⁴⁰ Pegge' kuwe' Nabi Yunusin la'i dem beteng kenna mahadjehin tellu ellew duk tellu sangem, damikkiyan aku, Anak Manusiya'in, si sinōng la'i ku dem bulak tellu ellew duk tellu sangem. ⁴¹ Bang tekka ellew pangahukum Tuhan me' manusiya'in, pi iyan nengge me' a'a si lihat Niniba awwalley duk taksilde ka'am. Pegge' siye, pagsusunande duk lebbahande duseden sakali' takaleded usihat Nabi Yunusin. Akahante ka'am, kuwe'itu niya' tu'u si ka'am pasōng langkew amban Nabi Yunus, saguwa' ga'i tayima'bi panolo'nen duk ga'i pagsusunanbi dusebin. ⁴² Bang tekka ellew pangahukum Tuhan me' manusiya'in, pi iyan nengge sultan dende amban lahat Seba masa awwalley duk taksilne ka'am. Pegge' iye, pitu iye amban higad dunya pegge' baya' pakalene me' bissā Sultan Sulaimanin, a'a lalem te'ed kata'unen masaley. Akahante ka'am, kuwe'itu niya' tu'u si ka'am pasōng kata'unen amban Sulaiman, saguwa' ga'i tayima'bi panolo'nen.”

Pabalik seyitanin
(Lukas 11.24-26)

⁴³ “Bang niya' seyitan,” pa'in si Isa, “paluwas amban a'a, maglengngan-lengngan iye dem lahat makagindew-gindew miha pahalihanne, saguwa' ga'i iye ngasuwa'. ⁴⁴ Manjari pa'inne dem pikilanne, ‘Tiya' ku balik pi si bakas patenna'ankun.’ Pagtekkane la'i takitene we' ga' niya' patenna' la'i duk bakas pinahidan ne duk memes ne. ⁴⁵ Ubus pi iye ngeddo' pitu' me' seyitan seddili, pasōng pe la'atden amban iye, duk pa'asek siye kēmon pi dem baran a'ahin patenna' la'i. Ka'ujudan a'a miya'an, pasōng pe la'atan ma'umantag si iye kuwe'ituhin amban tagna'in. Kuwe' iyan du isab ma'umantag si me' a'a mala'at kuwe'itu inin.”

Sa'i si Isahin duk me' pungtina'ine lellahin
(Markus 3.31-35; Lukas 8.19-21)

⁴⁶ Sasang si Isa pe mamissā si me' a'ahin, tekka sa'inen duk me' pungtina'ine lellahin la'i si bukut. Batang bo'ode si Isa magbissā. ⁴⁷ Manjari niya' ngakahan iye, pa'inne, “Tuwan, i' la'i sa'inun duk me' pungtina'inun si bukut miha ka'u.” ⁴⁸ Saguwa' pa'in si Isa si mangakahan iyehin, “Sine sa'ikun duk sine me' pungtina'ikun?” ⁴⁹ Manjari tinolo' we' ne me' tindeggen, pa'inne, “Siye inin sa'ikun duk me' pungtina'ikun. ⁵⁰ Pegge' sasuku maghinang kinabaya'an Samaku mala'i si surga'in, iye iyan pungtina'iku lella duk pungtina'iku dende duk sa'iku.”

13

Dalilan sabab magsabulak binihi'
(Markus 4.1-9; Lukas 8.4-8)

¹ Ellew miya'an hap pī si Isa si higad lamew Jalil ningkolo' magtolo'. ² Banes a'a patipun si iye la'i. Hangkan pasakey iye duk ningkolo' iye dem bangka'. Me' a'a mabanesin nengge la'i si higad lamew. ³ Magusihat iye si me' a'ahin duk ekka usihatne si dalilan. Pa'inne, "Niya' a'a pī si tana'ne magsabulak binihi'." ⁴ Pagsabulakne, niya' binihi' tapisik si lān. Manjari pī me' manuk-manukin manganne. ⁵ Me' binihi' sinduwehin labo' diyata' batu pānas, ga'i lalem bulaknen. Mura tomo' binihi'in pegge' ga'i lalem bulaknen. ⁶ Pagsilak ellewin magtawus ngingking duk pegge' ga'i lalem gamutnen, manjari lanes. ⁷ Labo' binihi' sinduwehin dem kasampinitan. Samet nulig sampinitin duk katalungan tinanemin. ⁸ Na, binihi' sinduwehin labo' si kahāpan bulak duk mo'o buwa'ne. Jarinen niya' ne ekka manamal, niya' ne ekka, duk niya' isab sarang-sarang. ⁹ Amey-amey pakalehun bi bang niya' pina'in si ka'am."

Pu'unne magdalilan

(Markus 4.10-12; Lukas 8.9-10)

¹⁰ Manjari hap pī si iye me' tindegnen duk pa'inde, "We'ey kew magdalilan bang kew magtolo'?" ¹¹ Sambungan si Isa siye, pa'inne, "Ka'urungan ne ka'am kata'u supaya tahātibi me' tinapukan Tuhan dem pikilannen sabab bang sa'ingge pagbaya'ne si me' a'anen. Saguwa' me' a'a sinduwehin ga' ka'urungan. ¹² Pegge' a'ahin, bang pakale pahāp-hāp, pasōng pangahāninen. Saguwa' bang a'ahin ga'i pakale pahāp-hāp, bisan niya' kata'uhanne kuwe'ahat, ujud tahala' du amban iye. ¹³ Inin sababnen hangkan ku magdalilan bang ku magtolo' si siye, pegge' mayam siye saguwa' ga'i takitede, duk pakale siye saguwa' ga'i takaledede te'ed duk ga'i tasabutde. ¹⁴ Na, tuman ne tasulat Nabi Isaya dem kitabin, pina'in, 'Asal pakale du ka'am saguwa' ga'i tahātibi. Asal mayam du ka'am saguwa' ga'i takilalebi. ¹⁵ Pegge' ngatuwas ne atey me' a'a inin. Tampengde tayingeden duk pakeddemde mataden. Bang duma'in hinanganden sa' iyan, takitede si' duk matade, takaledede si' duk tayingede, tasabutde si' dem ateyde duk pabalik si' siye si aku, pa'in Tuhanin, duk ampunku si' me' duseden."

¹⁶ Saguwa' bang ka'am, asal hāp pe ka'am," pa'in si Isa, "pegge' takilalebi takitebin duk tahātibi takalebin. ¹⁷ Sabennal akahante ka'am, ekka me' nabi duk me' a'a suku' si Tuhan awwalley mabaya' te'ed ngite takitebi kuwe'itu inin, saguwa' ga' inin takitede. Mabaya' te'ed isab takaledede me' takalebi kuwe'itu inin, saguwa' ga' takaledede."

Pinahāti we' si Isa dalilan sabab a'a magsabulak binihi'in

(Markus 4.13-20; Lukas 8.11-15)

¹⁸ "Kuwe'itu pakale te'ed ka'am duk tasabutbi bang ine hāti dalilan sabab a'a magsabulak binihi'in. ¹⁹ Me' binihi' tapisik si lānin dalil me' a'a makakale lapal sabab pagbaya'an Tuhanin bu ga' tasabutde. Manjari pī nakura' seyitanin ngagew lapalin amban dem pikilan me' a'a miya'an. ²⁰ Me' binihi' malabo' diyata' batu pānasin dalil me' a'a makakale lapal Tuhanin duk magtawus kinahagad we' de duk kēgan siye. ²¹ Saguwa' ga' nganggamut palalem lapal Tuhanin dem ateyde. Hangkan ga' siye makatatas tiggel. Pagtekka kasusehanin atawa bang bininas siye sabab panuhutde lapalin, ga'i ne siye kahagad. ²² Duk me' binihi' malabo' dem kasampinitanin dalil me' a'a makakale lapal Tuhanin, saguwa' luwal siye mikil sabab kasusehande si dunyahin. Iye mamahalga' si siyehin me' pangalata'den. Hangkan bang dalil tinanemin, katalungan lapal Tuhan bakas takaleden duk ga' magbuwa'. ²³ Duk me' sinabulakan dem bulak mahāpin, siye dalil me' a'a makakale lapal Tuhanin duk kinahagad we' de. Bang dalil tinanemin, lapal Tuhan bakas takaleden magbuwa' diyalem ateyde. Sinduwehin buwa'nen ekka manamal, sinduwehin ekka, duk sinduwehin sarang-sarang."

Dalilan sabab sabetin

²⁴ Manjari magdalilan ne isab si Isa si me' a'ahin, pa'inne, "Pagbaya' Tuhan si me' a'anen kuwe' dalil binihi' sabulakan a'a dem tana'ne. ²⁵ Dambuwa' sangem sasang tuli ne kēmon a'ahin, hap pī bantanen bu binubudan we' ne bigi sabet pinaturul si binihi'in, ubus bu tahala' iye. ²⁶ Manjari pagtomo' ne binihi'in duk nagna' ne buwa', takite isab me' sabetin. ²⁷ Me' dara'akannen pī si dapu' tana'in duk pa'inde, 'O Tuwan, hāp hep me' binihi' tinanemnu si tana'nun. Amban me' sabet miya'an?' ²⁸ Nambung dapu' tana'in, pa'inne, 'Hinangan bantakun iyan.' Pa'in me' dara'akannen, 'Mabaya' ke kew bang kami harap pī meddutan me' sabet miya'an?' ²⁹ 'Da'a,' pa'inne, 'pegge' bang beddutbi sabetin, kaw tabeddut tinanemin isab. ³⁰ Ambat siye nulig kaduwe sampay pagani. Manjari pagta'abut ne pinagani, pa'inku sa' si me' mamaganihin: Beddutan bi dahu' me' sabet iyan duk

pekkesun bi bu bi ne ngeggasne. Ubus bu paganihun bi ne buwa' tana'in duk enna'un bi dem kamaligku.'”

*Dalilan sabab bigi madiki'-diki'in duk sabab pagpasulig addunin
(Markus 4.30-34; Lukas 13.18-21)*

³¹ Ubus magdalilan iye balik si siye, pa'inne, “Pagbaya' Tuhan si me' a' anen kuwe' dalil da bayu' bigi diki'-diki' tinanem we' a' a si tana'ne. ³² Nahut manamal bigi inin saguwa' bang nulig ne, ngahadje amban kemon jambangan duk manjari kayu ne. Hangkan makajari me' manuk-manukin pi ngahinang sabakande diyata' me' pangene.”

³³ Magdalilan pe iye seddili, pa'inne, “Pagbaya' Tuhan si me' a' anen kuwe' dalil pasulig inedito' we' dende bu pinasaget we' ne dem tirigu duwempuk-lime kilu. Ubus inaddun we' ne. Ubus nulig ne kemon addunin.” ³⁴ Kahaba' si Isa magtolo' si me' a' a mabanenin, magdalilan hadja iye. Ga' iye missa' si siye bang duma'in si dalilan. ³⁵ Na, tuman ne sinulat dambuwa' nabi dem kitabin, pina'in, “Magdalilan ku bang ku magtolo' si siye. Akahanku siye sabab me' mangga' kinata'uhan kemuwe tagna' pinapanjari dunyahin.”

Pinahātihān we' si Isa dalilan sabab sabetin

³⁶ Manjari inambanan we' si Isa me' a' a mabanenin duk padiyalem iye dem luma'. Hap pi isab me' tindegnen duk pa'inde si iye, “Pahātihānun ko' kami dalilan sabab sabet si tana'in.” ³⁷ Nambung iye, pa'inne, “Aku, Anak Manusiya'in, dalil a' a magsabulak binihi' mahāpin. ³⁸ Tana'in dunyahin. Hāti binihi' mahāpin, me' a' a manuhut pagbaya'an Tuhanin. Sabetin me' a' a manuhut nakura' seyitanin. ³⁹ Banta a' ahin, bakas mamubudan sabetin, iye nakura' seyitanin. Waktu pagpaganihin, hātinēn bang kiyamat ne dunyahin. Mamaganihin me' mala'ikatin. ⁴⁰ Na, bang sabetin, tinipun du hadja duk ineggas. Kuwe' miya'an du isab ma'umantagin bang ta'abut ne ellew kiyamat. ⁴¹ Aku, Anak Manusiya'in, da'akku du me' mala'ikatkun pitu dem dunya nipun kemon me' a' a makapaduse sawe'den duk kemon me' a' a maghinangan mala'atin. ⁴² Duk ilakasan du siye dem ebbut narka'. Magmatey siye iyan la'i duk magtage'ot me' impenden hawal pagsusunden. ⁴³ Saguwa' me' a' a suku' si Tuhanin sahaya kuwe' mata ellewin la'i si pagbaya'an Samade Tuhanin. Amey-amey pakalehun bi bang niya' pina'in si ka'am.”

Dalilan sabab alata' tinapukanin

⁴⁴ Magdalilan ne isab si Isa, pa'inne, “Pagbaya' Tuhan si me' a' anen kuwe' dalil alata' tinapukan dem bulak bu takasuwa' we' dambuwa' a' a. Dinebbunan balik we' ne duk kēgan iye manamal hangkan pinabellihan we' ne kemon-kemonnen. Ubus bu binelli we' ne bulak pala'ihan alata' takasuwa'ne miya'an.”

Dalilan sabab mutsa'in

⁴⁵ “Damikkiyan,” pa'in si Isa, “pagbaya' Tuhan si me' a' anen kuwe' dalil a' a magpiha, batang melli me' mutsa' hāp. ⁴⁶ Bang iye ngasuwa' dambuwa' mutsa' mahalga' manamal, pabellihanne kemon-kemonnen duk belline mutsa' dambuwa' miya'an.”

Dalilan sabab pokotin

⁴⁷ “Damikkiyan,” pa'in si Isa, “pagbaya' Tuhan si me' a' anen kuwe' dalil pokot tineppadan dem tahik duk maka'eddo' ekka bayu'-bayu'an kenna. ⁴⁸ Pagpenno' ne pokotin, onot me' a' ahin ne tudju higad tahik ubus ningkolo' siye bu pene'de kennahin. Me' kenna mahāpin pinadem pangisihande duk me' mangga' i mahāpin ilakasan hadja. ⁴⁹ Sa iyan du isab bang kiyamat ne. Paguwa' me' mala'ikatin duk paseddilide me' a' a mala'atin amban me' a' a mabentelin. ⁵⁰ Me' a' a mala'atin labo'de dem ebbut narka'. Magmatey siye iyan la'i duk magtage'ot me' impenden hawal pagsusunden.”

⁵¹ Tinilew we' si Isa me' tindegnen, pa'inne, “Tasabutbi ke kemon binissaku si ka'am miya'an?” “Awe',” pa'inde. ⁵² Manjari pa'in si Isa, “Bang niya' guru si sara' āgama bu nuhut ne iye pagbaya'an Tuhanin, kuwe' dalil a' a dayahan iye, ekka alata'ne magba'ahu-andang pegge' ta'u ne iye manolo' tolo' matu'uhin duk tolo' ba'ahuhin.”

*Astel me' a' a Nasaretin pu si Isa
(Markus 6.1-6; Lukas 4.16-30)*

⁵³ Pagubus si Isa magdalilan inin, tahala' iye amban lahat miya'an. ⁵⁴ Hap pi iye balik si lahatne duk magusihat iye la'i dem langgal. Ulali' me' a' ahin, pa'inde, “Amban ta'eddo' a' a inin kata'unen duk balakatne paghinangne me' hinangan maka'ulali'in? ⁵⁵ Takilaete bi hep a' a inin; iye inin anak kalpenterohin. Sa'inen si Mariyam. Pungtina'ine hep disi Yakub duk si Yoses duk si Simon duk si Judas. ⁵⁶ Duk me' pungtina'ine dendehein tiya' du hep tu'u si lahatte bi. Amban ente' ta'eddo'ne me' kata'une inin?” ⁵⁷ Duk peddi' ateyde pu si Isa. Manjari pa'in si Isa si siye, “Pagaddatan nabihin antag-antag. Saguwa' bang si lahatne

duk si luma'ne ga'i iye pagaddatan.”⁵⁸ Ga'i du ekka hinangan maka'ulali' hininang si Isa si lahatnen pegge' me' a'a mala'ihin ga'i kahagad si iye.

14

Kamatey Yahiya magpandi-pandi a'ahin

(Markus 6.14-29; Lukas 9.7-9)

¹ Masa miya'an Sultan Herod magbaya' si lahat Jalilin. Manjari takalene sabab me' hinangan si Isahin. ² Pa'in si Herod si me' bagellalnen, “A'a miya'an asal iye ne te'ed si Yahiya magpandi-pandi me' a'ahin. Ellum iye balik. Hangkan hep tahinangne me' hinangan balakatan miya' an.”³⁻⁴ Pegge' bakas dina'ak hep we' Sultan Herod siniggew si Yahiya duk iningketan duk kinalabusu. Kuwe' inin kahalanne miya'an: Si Sultan Herod inin magkabaya' duk ipalnen Herodiyas, bu ellum pe salinen si Pilip, ella Herodiyasin. Manjari sakali' ne siye magdambuwa', inamahan sultanin we' si Yahiya. Pa'in Yahiya si iye, “Ga'i halal bang kew magdambuwa' duk anda pungtina'inun. Magduse kew.”⁵ Kemuwe miya'an mabaya' papatey si Herod Yahiya, saguwa' tinalew iye si me' a'ahin pegge' kahagad me' a'ahin we' nabi si Yahiya. ⁶ Manjari dambuwa' ellew ngahinang si Herod pagjamu-jamuhan panabu ellew panganak si iyehin. Mansak anak Herodiyas dendehein duk mayam me' a'a mala'ihin. Sinna manamal si Herod ⁷ hangkan pa'inne si dendehein, “Sapahanku ine-ine pakunu, asal pangurungku te'ed ka'u.”⁸ Pegge' bakas sinessa'an andang we' sa'inen dendehein, hangkan pa'inne si sultanin, “Pangurungun aku kuwe' itu kōk Yahiya magpandi-pandi a'ahin binettad diyata' talam.”⁹ Magsusun te'ed sultanin, saguwa' pegge' bakas iye napa si pana'anan me' bisitanen, hangkan dina'ak ne we' ne pinangurung si dendehein pinakunen. ¹⁰ Dina'ak we' ne dambuwa' sundalunen munggelan Yahiya la'i dem kalabusu. ¹¹ Ubus bino'o ne kōknen diyata' talam duk pinangurung si budjangin. Manjari bino'o we' budjangin pi si sa'inen. ¹² Pagubus miya'an, tekka me' tindeg Yahiyahin ngeddo' bangkeynen duk kinubul we' de. Ubus hap pi siye ngakahan si Isa.

Pamakan si Isa me' a'a lime ngibuhin

(Markus 6.30-34; Lukas 9.10-17; Yahiya 6.1-14)

¹³ Pagkale si Isa aka-aka sabab Yahiyahin, tahala' iye magbanga' pi si lahat makagindew-gindew, iye dendance. Sakali' inin takale we' me' a'a mabanessin, tahala' siye amban me' kaluma'anin duk paturul siye amban higad lamew. ¹⁴ Pagtakas si Isa, banes te'ed a'a kitene duk ma'ase' iye si siye duk pinakole' we' ne me' masakihin. ¹⁵ Pagkohap ne, pi me' tindegnen si iye duk pa'inde, “Lahat ga'i hep inin tantu papituhan a'a bu iyu' ne kohap te'ed. Da'akun me' a'a inin pi si me' kaluma'an duk siye makabelli kinakande.”¹⁶ Pa'in si Isa, “Ga'i siye subey tahala'. Ka'am ne mamakan siyehin.”¹⁷ Pa'in me' tindegnen, “Luwal maniya' si kamitu, lime kayu' pan duk duwe kenna.”¹⁸ Pa'in si Isa, “Bo'ohun bi pitu si aku.”¹⁹ Manjari dina'ak we' si Isa me' a'ahin ningkolo' diyata' balili. Ubus miya'an ineddō' we' ne pan lime kayu'in duk kenna duwehin duk mayam iye magdiyata' langit magpasalamat si Tuhan. Ubus bu binahagi'-bahagi' we' ne panin duk pinangurung we' ne si me' tindegnen duk pangurungde isab si me' a'ahin. ²⁰ Mangan siye kēmon duk esso siye. Pagubus siye mangan tinipun we' me' tindeg si Isahin lukasden, sampū' duk duwe baka' penno'.²¹ Me' a'a bakas mamanganin niya' siye lime ngibu lellahin bukut me' dendehein duk me' mākanakin.

Lumengngan si Isa diyata' lamew

(Markus 6.45-52; Yahiya 6.15-21)

²² Puwas miya'an dina'ak we' si Isa me' tindegnen pasakey dem bangka'. Pinadehellu siye we' ne pi si dambiya' lamew s̄abune pe mapole' me' a'ahin. ²³ Pagubus ne siye patahala'ne, pi iye si punu dendang-dendangan missā si Tuhan. Pagsangem ne, la'i iye dendance. ²⁴ Na, bangka'in tala ne amban higad bu tewwa' we' goyak pegge' pasumbal si siye baliyuhin. ²⁵ Pagdayi' ellew ne, pi si Isa si siye lumengngan diyata' kuwit-kuwit lamewin. ²⁶ Pagkite me' tindegnen iye lumengngan diyata' kuwit-kuwit lamewin, kadahitan siye manamal pegge' kannalde we' panyata' iye. Magkilahap te'ed siye pegge' ka'umagadan siye. ²⁷ Saguwa' magtawus missā si Isa si siye, pa' inne, “Pahagetun bi ateybin. Aku hep itu'. Da'a ka'am tinalew.”

²⁸ Manjari ngalingan si Petros, pa'inne, “Tuwan, bang ka'u iyan, da'akun ku piyu si ka'u lumengngan diyata' bohe'.”²⁹ Pa'in si Isa, “Pitu ne kew.” Hangkan duwa' si Petros amban bangka' bu lumengngan diyata' bohe' hap pi pu si Isa. ³⁰ Saguwa' pagkitene goyak mahadjehin, tinalew iye duk palenneb ne iye. Magtawus iye ngalingan, pa'inne, “Tuwan, timbulun ku.”³¹ Manjari magtawus iye inantan we' si Isa bu inonot. Ubus pa'in si Isa, “Ga'i kew tantu sandel si aku. We'ey magduwe-duwe pikilannun?”³² Manjari pagdiyalemde

dem bangka', padeheng ne baliyuhin. ³³ Pasujud si iye me' lella dem bangka'in duk pa'inde, "Bennal Anak Tuhanin kew."

*Pinakole' me' a'ahin we' si Isa la'i si Gennesaret
(Markus 6.53-56)*

³⁴ Pagsakali' ne siye lumipag, tekka siye si lahat Gennesaret. ³⁵ Takilale si Isa we' me' a'a lahat miya'an, hangkan pinasan we' de me' a'a masaki si me' kalahatan mapaliputin duk bino'o we' de pu si Isa. ³⁶ Pabuyu'-buyu' siye pu si Isa bang makajari antan me' masakihin bisan hadja tuggu semmeknen. Na, kēmon maka'antan iyehin kawuli'an.

15

*Me' bi'at-bi'atan me' kapapu'anin
(Markus 7.1-13)*

¹ Manjari niya' me' Pariseo duk me' guru si sara' āgama amban Awrusalam hap pī pu si Isa duk pa'inde, ² "We'ey me' tindegnun ga'i nuhut bi'at-bi'atan me' kapapu'anten bi? Mangan siye bisan siye ga' bakas ngoso' tangan makasutsi." ³ Nambung si Isa, pa'inne, "Na, ka'am, we'ey ga'i tuhutbi panganda'akan Tuhanin supaya iye tatuhutbin me' bi'at-bi'atan kapapu'anbin?" ⁴ Pegge' bakas nganda'ak Tuhanin, pa'inne, 'Pagaddatanun bi sa'i-samabin,' duk 'Sine-sine missāhan sa'inan atawa samanen la'atan, subey te'ed iye pinapatey.' ⁵ Saguwa' ka'am," pa'in si Isa, "si sara' hinang-hinangbin hadja, pa'inbi we' bang niya' a'a magpa'in si sa'i-samanen, 'Ga' ne niya' panabangku ka'am, Amma' atawa Ina'; tapangurungku ne alata'kun si Tuhan,' ⁶ makajari ne bisan ga'i tabangne matetto'anen. Sa hinanganbi iyan ga'i pinagmasi we' bi panganda'akan Tuhanin pegge' iye tinuhutbin me' bi'at-bi'atan kapapu'anbin. ⁷ Ka'am iyan magmā-mā nuhut Tuhan bu ga'i du. Asal bennal te'ed sinulat Nabi Isaya sabab ka'amin, pa'inne, ⁸ 'Me' a'a inin, pahadjede ku duk behede saguwa' ateyden ga'i nuhut aku. ⁹ Ga' gunane pagsambahayangde si akuhin pegge' me' pamanolo'den hinang-hinang a'a hadja bu pa'inde amban aku,' pa'in Tuhanin."

*Bang ine makaharam me' a'ahin
(Markus 7.14-23)*

¹⁰ Puwas miya'an, ilinganen ne isab we' si Isa me' a'ahin pī si iye duk pa'inne si siye, "Pakale ka'am duk tahātibi bissaku inin: ¹¹ Duma'in kinakan mapadiyalem dem behe a'ahin makaharam iyehin, saguwa' iye makaharam iyehin me' bissā la'atan mapaguwa' amban behenen."

¹² Manjari hap pī me' tindegnen si iye duk pa'inde, "Kata'uhannu ke we' la'at atey me' Pariseohin sabab binissānu miya'an?" ¹³ Nambung iye, pa'inne, "Kēmon jambangan ga' tinanem we' Samaku si surga'in bineddutan du. ¹⁴ Da'a ka'am suse sabab siye. Me' nakura' siye saguwa' kuwe' siye me' a'a pessek. Bang a'a pessekin nundan a'a pessek du isab, na, labo' siye kaduwangan dem lowang."

¹⁵ Manjari missā si Petros, pa'inne, "Pahātihanun kami bang ine hāti binissānu miya'an." ¹⁶ Pa'in si Isa, "Sampay ka'am isab, ga'i pe tahātibi? ¹⁷ Ga'i ke tahātibi we' bisan kinakan ine padiyalem dem behe, pī dem betteng ubus bu pinaluwas du? ¹⁸ Saguwa' mapaluwas amban dem behe a'ahin, paguwa' amban dem ateyne, duk iye iyan makaharam a'ahin. ¹⁹ Pegge' amban dem ateyin paguwa' me' pikilan mala'atanin kuwe' mapatey, magjina, duk maghinangan la'at seddili, magtangkw, magdusta', duk maglimut. ²⁰ Kēmon iyan makaharam a'ahin, duma'in bang mangan iye bu ga' bakas ngoso' tangan sa panganda'akan me' Pariseohin."

*Sandel dende amban lahat Kana'anin
(Markus 7.24-30)*

²¹ Manjari tahala' si Isa billa'i duk hap pī iye si antag puweblo Tiros duk Sidon. ²² Niya' dende bangsa Kana'an patenna' la'i si lahat miya'an. Hap pī iye pu si Isa duk ngalingan iye, pa'inne, "O Tuwan, tubu' si Da'ud, ma'ase' kew si aku, pegge' anakku dende-dendehin pasayedan seyitan duk tiniksa' te'ed iye we' seyitanin." ²³ Saguwa' ga' nambung si Isa bisan da tegtang. Manjari me' tindegnen pī pu si Isa duk pa'inde, "Da'akun iye tahala', pegge' iyu' iye paturul-turul ngalingan si kite bi." ²⁴ Nambung si Isa, pa'inne, "Pinapitu ku nabang me' a'a bangsa Isra'il hadja. Kuwe' siye dalil me' bili-bili lepas." ²⁵ Saguwa' pagtakale inin we' dendehein, patapit iye pu si Isa bu pasujud, pa'inne, "Tuwan, tabanganun ku." ²⁶ Sambungan si Isa iye si dalilan, pa'inne, "Ga'i patut ineddo' kinakan me' anakin bu ilakasan pī si me' asu." ²⁷ "Bennal, Tuwan," pa'in dendehein, "saguwa' bisan du me' asuhin kakande du mapagpag amban lamisahanin." ²⁸ Sambungan si Isa iye, pa'inne, "O dende,

basag te'ed sandelnun. Pangurung ka'u ne pinākunun.” Na waktu miya'an du magtawus kawuli'an anakne dendehein.

Ekka a'a pakawuli' si Isa

²⁹ Manjari palanjai si Isa billa'i bu nusul lamew Jalilin. Ubus mana'ik iye diyata' punu duk ningkolo' iye la'i. ³⁰ Banes a'a hap pi si iye, duk bino'o we' de me' mapengka'in, me' makuku'in, me' mapessekin, me' ma'umewin duk ekka a'a taga saki seddili. Pinapi we' de me' a'a masaki inin si antag bettis si Isa duk pinakawuli' siye kemon we' ne. ³¹ Ulali' te'ed me' a'ahin pagkitede we' ma'umewin makabissā ne, makuku'in kawuli'an ne, mapengka'in makalengngan ne pahāp-hāp, duk mapessekin ngite ne. Manjari pinudji we' de Tuhan inisbat bangsa Isra'ilin.

Makan si Isa ampat ngibu a'a
(Markus 8.1-10)

³² Manjari ilanganan we' si Isa me' tindeggen pi si iye duk pa'inne, “Ma'ase' ku si me' a'a mabanen inin, pegge' tellum bahangi ne kuwe'itu patu'ude si akuhin bu ga' ne niya' kakande. Ga' ku mabaya' mapole' siye bang ga'i bakas mangan, kaw siye kinawugtu' si lān.” ³³ Pa'in me' tindeggen si iye, “Antag kite bi ngeddo' kinakan sarang pamakan me' a'a mabanen inin tu'u si lahat makagindew-gindew inin?” ³⁴ Pa'in si Isa si siye, “Piyek kayu' panbi lu?” Pa'inde, “Pitu' pan duk kenna diki' bang piyek kayu'.” ³⁵ Manjari dina'ak we' si Isa me' a'a mabanen ningkolo' diyata' bulak. ³⁶ Ineddo' we' ne pan pitu'in duk me' kennahin, duk magpasalamat iye si Tuhan. Ubus bu binahagi'-bahagi' we' ne duk pinangurung we' ne si me' tindeggen duk pangurungde isab si me' a'ahin. ³⁷ Mangan siye kemon duk esso siye. Ubus bu tinipun we' de lukasin, pitu' baka' penno'. ³⁸ Me' a'a mamanganin niya' siye ampat ngibu lellahin bukut me' dendehein duk me' mākanakin. ³⁹ Manjari pinapole' ne me' a'ahin we' si Isa duk pasakey iye dem bangsa' bu hap pi si lahat Magadan.

16

Me' Pariseohin makapakite tanda'
(Markus 8.11-13; Lukas 12.54-56)

¹ Manjari niya' me' Pariseo duk me' Sadduseo pi pu si Isa. Batang iye kuhihide, hangkan makapakite siye tanda' bang bennal taga kapatut iye amban Tuhan. ² Sambungan si Isa siye, pa'inne, “Bang seddep ellewin pa'inbi, ‘Hāp lahatin sumu, pegge' peyat-peyat langitin.’” ³ Bang salung-salung pa'inbi, ‘Ulan ellew inin pegge' peyat-peyat langitin duk maglindem lahatin.’ Kata'uhanbi hati' bang ine hāti me' tapandogabi si bantuk langitin saguwa' ga'i kata'uhanbi hāti me' ma'umantag si waktu kuwe'itu inin. ⁴ Me' a'a kuwe'itu inin la'at duk ga'i nuhut Tuhan duk māku tanda'. Saguwa' ga' niya' tanda' pinakitehan si ka'am luwal hadja tanda' Nabi Yunus awwalley.” Ubus miya'an inambanan siye we' si Isa bu tahala' iye.

Sinness'an we' si Isa me' tindeggen dina'ak siye maghalli' si me' tolo' me' Pariseohin duk Sadduseohin

(Markus 8.14-21)

⁵ Pagtekka me' tindeg si Isahin si dambiya' lamew, ga' siye maka'esseb mo'o pan. ⁶ Pa'in si Isa si siye, “Pahatul-hatul ka'am. Halli'anun bi pasulig me' Pariseohin duk me' Sadduseohin.” ⁷ Magbissā-bissā me' tindeggen sabab pina'inne miya'an pegge' ga' tahātide. Pa'inde, “Hangkan hatu iye missā kuwe' miya'an, pegge' ga' kite bi makabo'o pan.” ⁸ Kata'uhan si Isa bang ine pagbissā-bissāden. Hangkan pa'inne si siye, “We'ey pagbissā-bissābin sabab ga' niya' panbi? Asal kulang te'ed sandelbi si akuhin. ⁹ Ga'i pe ke tahātibī? Ga' ke ta'essebbi pamahagi'-mahagi'ku pan limehin si me' a'a lime ngibuhin duk bang piye baka' penno' we' lukas tinipunbin?” ¹⁰ Duk ga' ke ta'essebbi pan pitu' binahagi'-bahagi'ku si me' a'a ampat ngibuhin duk bang piye baka' penno' we' lukas tinipunbin?” ¹¹ Ulali' ku bang we'ey ga' tasabuthi we' bissāku miya'an duma'in sabab pan. Halli'anun bi pasulig me' Pariseohin duk me' Sadduseohin.” ¹² Manjari bahu tahātide we' duma'in pina'innen sabab pasulig dem pan, saguwa' subey halli'ande me' panolo' me' Pariseohin duk me' Sadduseohin.

Magbennal si Petros sabab si Isa
(Markus 8.27-30; Lukas 9.18-21)

¹³ Manjari pi disi Isa si lahat tapit si puweblo Kesarea Pilipi. Pagla'i siye tinilew we' ne me' tindeggen, pa'inne, “Ine pa'in me' a'ahin? Aku, Anak Manusiya'in, sine ko' ku?” ¹⁴ Pa'inde, “Niya' me' a'a magpa'in we' ka'u ko' si Yahiya magpandi-pandi me' a'ahin ellum balik. Sinduwihin isab magpa'in we' Nabi Eliyas ko' kew duk niya' pe isab magpa'in we' Nabi

Jeremiya ko' kew atawa dambuwa' me' nabi awwalley.”¹⁵ “Saguwa' bang ka'am,” pa'in si Isa, “ine pa'inbi? Sine te' ku?”¹⁶ Nambung si Simon Petros, pa'inne, “Ka'u Almasihin, tapene' Tuhan magbaya'in. Ka'u Anak Tuhan ma'ellumin.”¹⁷ Pa'in si Isa si iye, “Hāp pe kew, Simon, anak Yahiyahin. Pegge' duma'in amban manusiya' pu'unnu ngata'uhanne inin saguwa' pinakata'u inin si ka'u we' Samaku si surga'in.”¹⁸ Na, inin pa'inku si ka'u, Petros. Kuwe' batu kew, duk diyata' batu inin hinangku langgalkun, hāti langgalkun me' a'a manuhut akuhin. Ga' si iye tada'ag we' nakura' seyitanin.”¹⁹ Urungante kew kapatut magmahalayang si kēmon manusiya' aka-aka hāp sabab pagbaya' Tuhanin. Kuwe' kew dalil ka'urunganku kungsi' gawang padiyaleman pī si pagbaya'an Tuhanin. Ine-ine pamagesannu tu'u si dunya, pamagesan du isab iyan si surga', duk ine-ine panganda'akannu tu'u si dunya, panganda'akan du isab iyan si surga'.”

²⁰ Manjari sinessa'an we' si Isa me' tindeggen we' subey siye ga'i magaka-aka bisan pu sine we' Almasihin iye.

Pina'al we' si Isa kamateynen

(Markus 8.31—9.1; Lukas 9.22-27)

²¹ Manjari puwas miya'an, nagna' pahāti si Isa si me' tindeggen we' iye kahandak Tuhanin, subey iye hap pī si Awrusalam duk ekka kabinasahan sandalanne amban me' kabahi'anin duk me' nakura' imamin duk me' guru si sara' āgamahin. Ubus pinapatey du iye duk ellum du iye balik katellum bahanginen.”²² Bino'o si Isa we' si Petros patala-tala bu inamāhan iye we' ne, pa'inne, “Karayaw ga'i pa'atag Tuhanin, Tuwan. Ga'i iyan umantag si ka'u.”²³ Saguwa' paharap si Isa duk pa'inne pu si Petros, “Tahala' kew amban aku, Seyitan. Iyu' kew nassat aku si kala'atan, pegge' pikilannun pikilan amban manusiya' hadja duma'in amban Tuhan.”²⁴ Ubus pa'inne si me' tindeggen, “Bang niya' a'a mabaya' nuhut aku subey iye tuhutne kinabaya'ankun duma'in kinabaya'annen. Duk subey isab iye mo'o olom pamapateyan iyehin, hātinene maglilla' iye nandal kabinasahan duk bisan pe matey. Manjari makajari ne iye nuhut aku.”²⁵ Pegge', pa'in si Isa, “bang a'ahin ellegne umulnen, ga' niya' umulne salama-lama. Saguwa' bang a'ahin ga'i ellegne umulnen duk maglilla' pe iye matey hawal tuyu' ne manuhut akuhin, na, a'a iyan taga umul du salamalama.”²⁶ Pegge' a'ahin, bisan pe tepe si iye kēmon alata' dem dunyahin, ga' du niya' gunane bang ga'i tepe si iye umul salama-lamahin. Pegge' ga' niya' alata' si dunya makalekkat iye supaya tepe si iye umul salama-lamahin.”²⁷ Aku, Anak Manusiya'in, pitu du ku balik duk me' mala'ikatkun, liput we' sahaya Samaku Tuhanin. Ubus tumbasanku du kēmon a'ahin matalep si me' hinanganden.”²⁸ Pa'in si Isa pe, “Sabennal akahante ka'am, niya' ka'am matu'u inin ga'i matey bang ga'i dahu' takitebi ku, Anak Manusiya'in, pitu magbaya' si me' a'ahin.”

17

Kapinda bantuk si Isahin

(Markus 9.2-13; Lukas 9.28-36)

¹ Manjari ennem bahangi puwas miya'an, bino'o we' si Isa si Petros, si Yakub, duk si Yahiya pī diyata' punu langkew, siye-siye hadja.”² Sābude mala'ihin, pinda te'ed bantuk si Isahin si pagmatahande. Luwenen sahaya kuwe' mata ellewin duk semmeknen makasilew hawal pote'nen.”³ Manjari bessuwang paguwa' si siye la'i si Musa duk si Nabi Eliyas duk magbissā siye duk si Isa.”⁴ Sābude magbissāhin, pa'in si Petros pu si Isa, “Tuwan, hāp te'ed pegge' tiya' kami tu'u. Bang kew mabaya', ngahinang ku tu'u tellu payad. Dambuwa' si ka'u, dambuwa' pu si Musa, duk dambuwa' pu Nabi Eliyas.”

⁵ Manjari sasang missā pe si Petros, niya' inalak danta' paguwa' si atagde duk kalandungan siye duk niya' suwala amban inalakin magpa'in, “Inin Anakku kalasahanku te'ed. Kasulutan ku te'ed si iye. Pakalahun bi iye.”⁶ Pagkale me' tindeggen suwala miya'an, kadahitan siye manamal duk magtawus siye pakusu diyata' bulak.”⁷ Saguwa' pī si Isa si me' tindeggen duk inantan siye we' ne, pa'inne, “Nengge ka'am duk da'a ka'am tinalew.”⁸ Pagtongasde, ga' niya' seddili kitede luwal sa' si Isa.

⁹ Manjari sasangde padurul amban diyata' punu, sinessa'an siye we' si Isa, pa'inne, “Da'a ka'am magaka-aka sabab bakas takitebi diyata' punu inin, samanta'an aku, Anak Manusiya'in, ga'i pe ku ellum balik amban kamateykun.”¹⁰ Tinilew iye we' me' tindeggen, pa'inde, “We'ey te' pa'in me' guru magtolo' sara' āgamahin we' subey ko' pitu dehellu Eliyas meke Almasihin?”¹¹ Nambung si Isa, pa'inne, “Bennal iyan. Eliyas pitu dehellu amban Almasihin manyap kēmonin.”¹² Saguwa' akahante ka'am,” pa'in si Isa, “bakas pitu ne Eliyas bu ga' iye takilale me' a'ahin. Duk tahinangde ne sasuku kabaya'anden si iye. Damikkiyan aku, Anak Manusiya'in, binasade du ku isab.”¹³ Na, bahu kata'uhan me' tindeggen we' bissānen hati' sabab Yahiya magpandi-pandi me' a'ahin.

Si Isa makawuli' nakanak lella pasayedan seyitan

(Markus 9.14-29; Lukas 9.37-43)

¹⁴ Pagbalik disi Isa pī si me' a'a mabanesin, niya' a'a pī pasujud pu si Isa makitabang, pa'inne, ¹⁵“O Tuwan, ma'ase' kew si anakkun. Binabuy-babuy iye duk makalandu' sakinen pegge' daran iye hebba' dem ebbut duk dem bohe'.” ¹⁶Bakas bo'oku iye pī si me' tindeggnun, saguwa' ga'i iye tapakawuli'de.” ¹⁷Nambung si Isa, pa'inne, “Ka'am me' a'a kuwe'itu inin, sala' te'ed pamikilbin. Ga' te'ed niya' sandelbi si Tuhan. Taman sumiyan pe ku tu'u si ka'am? Taman sumiyan pe ku nandalan addatbin meke ka'am kahagad?” Manjari pa'inne si sama nakanakin, “Bo'ohun anaknun pitu.” ¹⁸ Pagtekka nakanakin la'i, inamāhan we' si Isa seyitanin, manjari paluwas seyitanin amban nakanakin duk magtawus nakanakin kawuli'an.

¹⁹ Ubus bino'o si Isa magbissā we' me' tindeggnen, siye-siye hadja, pa'inde, “We'ey te' ga' tapaluwas kami seyitanin?” ²⁰ Pa'in si Isa, “Pu'unne ga'i tapaluwasbi pegge' kulang pe te'ed sandelbi si Tuhanin. Akahante ka'am sabennal-bennal, bang sandel ka'am si Tuhan bisan hadja kuwe'ahat, dalilnen kuwe' hadja hadjehan bigi mustasa, duk da'akbi punuhin palinda, asal palinda du. Ga' niya' hunit si ka'am bang ka'am sandel. (²¹ Saguwa' seyitan da bayu' miya'an, ga'i tapaluwas luwal hadja bang ka'am ngampung duk muwase.”)

Inaka balik we' si Isa sabab kamateyenen

(Markus 9.30-32; Lukas 9.43-45)

²² Dambuwa' ellew pagla' siye si Jalil, pa'in si Isa si me' tindeggnen, “Aku, Anak Manusiya'in, sinōngan du ku iyan si antanan me' a'a. ²³ Papatayde du ku. Tellum bahangi puwas kamateyken, ellum du ku balik.” Pagtakaledge inin, suse manamal me' tindeggnen.

Si Isa magbayed sukey langgal

²⁴ Pagtekka siye la'i si Kapernaum, hap pī pu si Petros me' a'a magpāku-pāku sukey si langgalin, pa'inde, “Magbayed sukey ke gurubin?” ²⁵ Nambung si Petros, pa'inne, “Awe'.” Pagdiyalem si Petros dem luma', magtawus si Isa missā si iye, pa'inne, “Ine pa'innu, Simon. Sine magbayed sukey si me' sultan si dunyahin, me' anak-usbaden atawa me' a'a seddilihin?” ²⁶ Pa'in si Petros, “Me' a'a seddilihin.” Pa'in si Isa, “Iye hep, hātinen ga'i magbayed me' usbanen. Manjari, kite bi inin me' usba Tuhanin, hangkan makajari bisan kite bi ga'i magbayed. ²⁷ Saguwa' ga'i hāp bang la'at ateyden si kite. Pī kew hap lamew messi. Lukahun behe kenna tagna' ta'eddo'nun duk ngasuwa' kew iyan la'i sīn sarang pamayed sukeyte si langgalin. Eddo'un sīn iyan bu nu pī si langgal mayedan sukeyten.”

18

Sine tamanan malangkewin

(Markus 9.33-37; Lukas 9.46-48)

¹ Baytu miya'an hap pī pu si Isa me' tindeggnen, pa'inde, “Sine tamanan malangkewin si me' a'a manuhut pagbaya'an Tuhanin?” ² Manjari nganda'ak si Isa dambuwa' nakanak pī si siye bu pinatengge we' ne si tengnga'de. ³ Ubus pa'inne, “Sabennal akahante ka'am, ga'i ka'am sumakup dem pagbaya'an Tuhanin bang ga'i pindahanbi pikilanbin duk ka'am manjari kuwe' nakanak diki'in, ga'i malangkew dine. ⁴ Sine-sine madiyahawa' ateyne kuwe' nakanak inin, iye tamanan malangkewin si pagbaya'an Tuhanin. ⁵ Bang niya' a'a bu sabab sandelne si akuhin ngaddatan dambuwa' nakanak diki' kuwe' inin, aku inaddatannen.”

Subey ilebbahan pagdusehin

(Markus 9.42-48; Lukas 17.1-2)

⁶ “Bang niya' a'a makapaduse si dambuwa' nakanak diki' kuwe' inin makahagad si akuhin, hāp pe si' iye miya'an tapatowengan batu hadje si kellongne bu ilabo' pī dem tahik, duk hadja ga'i tabo'one magduse. ⁷ Maka'ase'ase' me' manusiya in pegge' niya' te'ed me' sassat makapaduse siye. Bugtu' niya' te'ed me' sassat tekka. Saguwa' ka'ase'ase' a'a manassat sawe'nen duk sawe'nen magduse, pegge' asal legga Tuhanin iye.

⁸ “Bang tangannun atawa bettisinun mamō'o ka'u magdusehin, lebbahanun ne pagdusenun. Dalilnen, kuwe' du putukannu tangannun duk bettisinun bu nu ngalakasanne. Hāp pe kew pa'asek dem surga' bisan kew putuk, amban duwe tangannun atawa duwe bettisinun saguwa' tinimanan kew pī dem ebbut ga' niya' kapalemne. ⁹ Duk bang matanun isab mamō'o ka'u magdusehin, lebbahanun pagdusenun. Dalilnen, kuwe' du ugitanun matanun bu nu ngalakasanne. Hāp pe kew pa'asek dem surga' bisan dambuwa' sa' matanun amban duwe matanun saguwa' tinimanan kew pī dem ebbut narka'.”

Dalilan sabab bili-bili masumape'in

(Lukas 15.3-7)

¹⁰ “Pahatul-hatul ka'am,” pa'in si Isa, “da'a diyawa'anun bi bisan dambuwa' me' nakanak madiki' inin pegge' akahante ka'am, me' mala'ikat mangipat siyehin luwal la'i si harapan Samaku si surga'in. (¹¹ Aku, Anak Manusiya'in, akaku mapitu si dunyahin nimbul me' a'a matala amban Tuhanin.) ¹² Ine pa'inbi? Sa'upama, bang niya' dambuwa' a'a taga bili-bili dahatus ekkahannen bu ne niya' dambuwa' sumape', ine ente' hinangne? Bugtu' ambanne siyampū' duk siyamin la'i diyata' punu, duk pi iye miha dambuwa' masumape'in. ¹³ Sabennal akahante ka'am, bang takasuwa'ne ne, sinna te'ed iye. Pasōng kasinnahanne dambuwa' miya'an amban siyampū' duk siyam mangga' bakas masumape'in. ¹⁴ A'ahin ga'i mabaya' we' lepas dambuwa' hayepnen. Na, sa iyan du isab Samabi si surga'in, ga'i iye mabaya' we' niya' bisan dambuwa' me' mākanak madiki' inin tumala amban Tuhan.”

Bang magduse sawe'nun si ka'u

¹⁵ “Bang sawe'nun kapagduse si ka'u, akahanun iye sala'nen. Saguwa' subey ka'am hadja duwangan. Bang tuhutne bissānun bu magsusun iye, tatabangnu ne iye duk ga'i du usa' sandelne si Tuhanin. ¹⁶ Saguwa' bang ga'i tuhutne bissānun, mo'o kew pi dambuwa' atawa duwe sawe'nu seddili duk niya' naksi'an kēmon bissābin. ¹⁷ Bang ga'i iye pakale si siye, akahanun kēmon me' a'a mala'i si langgalin. Bang ga'i pe iye pakale bisan naksi' kēmon anak-apu' langgalin, subey ne addatbi si iyehin kuwe' addatbi si a'a mangga'i manuhut Tuhanin atawa si me' a'a magpāku-pāku sukeyin.”

Pamagesan duk panganda'akan

¹⁸ “Sabennal akahante ka'am, ine-ine pamagesanbi si dunya, pamagesan du isab iyan si surga'. Ine-ine panganda'akanbi tu'u si dunya, panganda'akan du isab iyan si surga'. ¹⁹ Akahante du isab ka'am, bang niya' duwangan a'a amban ka'am magtewwa' isunden sabab ine-ine batang pākude si Tuhan, asal pangurung du si siye pinākuden we' Samaku si surga'in. ²⁰ Pegge' bang duwangan atawa tellungan a'a magtipun, iye sababnen, pegge' nuhut siye aku, la'i du ku isab si siye.”

Dalilan sabab dara'akan ga'i ngampun sawe'ne

²¹ Manjari pi si Petros pu si Isa duk pa'inne, “O Tuwan, mimpie ampunku sawe'kun bang magduse iye si aku? Mimpitu?” ²² Pa'in si Isa, “Duma'in mimpitu' saguwa' mimpitumpuk-pitu'.” ²³ Manjari magdalilan si Isa, pa'inne, “Pagbaya' Tuhanin kuwe' inin. Niya' dambuwa' sultan baya' lilingne me' libru dara'akannen bang hāp du ke pagantande sinnen. ²⁴ Tagna'ne ngaliling me' libruhin, niya' bino'o pi si sultanin dambuwa' dara'akanne utangen ibu-ibuhan pilak. ²⁵ Manjari ga'i umabut pilaknen pamayed utangen. Hangkan dina'ak we' sultanin pinabellihan lellahin hinang banyaga' sampay andanen duk me' anaknen, duk dina'ak pinabellihan isab kēmon alata'nen, supaya tabayedan utangen. ²⁶ Magtawus dara'akan miya'an nengge duk tu'utne paharap si sultanin, muyu'-muyu', pa'inne, ‘Tuwan, tangguhun ku dahu’. Bayedanku du kēmon utangku si ka'uhin.’ ²⁷ Manjari ma'ase' sultanin si dara'akannen, hangkan ga' ne da'akne binayedan utangen, duk dina'ak ne iye hap luma'.

²⁸ “Pagluwas dara'akan miya'an, niya' tasampangne pagkasine dara'akan taga utang si iye saguwa' kulang du. Magtawus sinigge' we' ne bu sinekel duk pa'inne, ‘Bayedanun ne utanganu si akuhin.’ ²⁹ Magtawus dara'akan dambuwa'in nengge duk tu'utne muyu'-muyu' si iye, pa'inne, ‘Tangguhun ku dahu’. Asal bayedante du kew.’ ³⁰ Saguwa' ga'i ngatu dara'akan miya'an. Dina'ak we' ne kinalabusu samanta'an ga'i tabayedanne kēmon utangen. ³¹ Manjari pagkite me' dara'akan sinduwehin ma'umantag miya'an,agal te'ed siye. Hap pi siye si sultanin magaka sabab miya'an. ³² Hangkan da'ak sultanin hap pi si iye balik dara'akan taga utang ma'ekkahin. ‘Dupang kew te'ed,’ pa'inne. ‘Ga' ne kew hati' da'akku magbayed utanganun pegge' magpa'ase'-ase' kew si aku. ³³ Subey si' kew miya'an ma'ase' isab si pagkasinu dara'akanin kuwe' pama'ase'ku si ka'uhin.’ ³⁴ Astel te'ed sultanin duk dina'ak we' ne kinalabusu dara'akan miya'an pangalegga iye samanta'an ga'i tabayedanne kēmon utangen.”

³⁵ Manjari pa'in si Isa, “Sa iyan du isab hinang Samaku si surga'in si ka'am bang ga'i ampunbi amban dem ateybi sawe'bi makaduse si ka'amin.”

19

*Si Isa magtolo' sabab pagbutasin
(Markus 10.1-12)*

¹ Manjari pagubus miya'an bissā si Isa, tahala' iye amban Jalil duk hap pi iye si me' kalahat-lahatan la'i si Yahudiya si lipag bohe' Jordan. ² Banes te'ed a'a nuhut iye duk pinakole' we' ne me' a'a masakihin la'i.

³ Niya' me' Pariseo patapit pī si iye duk panguhi-nghuhide iye, tilewde iye, pa'inde, "Dem sara', makajari ke bang a'ahin timananne andanen bisan ine jānnen?" ⁴ Nambung si Isa, pa'inne, "Ga' ke bakas tabatsabi dem kitab we' tagna' pamapanjari Tuhan manusiya'in, pinapanjari siye we' ne lella duk dende ⁵ duk pa'in Tuhanin, 'Hangkan hep tahala' lellahin amban sa'i-samanen bu padambuwa' iye si andanen duk bakas duwehin magdambuwa' baran ne.' ⁶ Manjari duma'in ne siye duwe baran," pa'in si Isa, "saguwa' dambuwa' baran ne. Hangkan subey te'ed ga'i magbutas a'a bakas pinagdambuwa' we' Tuhanin."

⁷ Manjari pa'in me' Pariseohin si iye, "Na, we'ey dem sara' pangandusan si Musa lellahin milmahnan sulat pagbutasan ubus makajari ne timananne andanen?" ⁸ Pa'in si Isa, "Pegge' ga'i ka'am ngatu nuhut tolo', hangkan dinūsan ka'am we' si Musa nimanan andabin. Saguwa' amban tagna' duma'in sa iyan. ⁹ Akahante ka'am, sine-sine nimanan andanen bu ga' du bakas magkadupangan andanen bu maganda iye seddili, magjina iye."

¹⁰ Manjari pa'in me' tindeggen si iye, "Bang sa iyan magella-andahin, hāp pe ga'i maganda." ¹¹ Saguwa' pa'in si Isa, "Ga'i kēmon makatuhut iyan, luwal hadja me' ka'urungan basag we' Tuhanin. ¹² Magseddili-seddili jānnen hangkan ga'i maganda me' a'ahin. Niya' me' a'a ga'i makajari maganda pegge' niya' salla'de amban dem betteng. Niya' isab me' a'a bakas kinapun we' a'a. Niya' isab me' a'a ga'i maganda sabab pinikilden hadja paghinangde si Tuhanin. Sine-sine makatuhutne, subey ne tuhutne usihatku inin."

*Si Isa malasa si me' mākanak diki'
(Markus 10.13-16; Lukas 18.15-17)*

¹³ Manjari niya' me' a'a mo'o me' anakde pī pu si Isa supaya tabettadne tangannen si siye bu pākuhanne kahāpan amban Tuhan. Saguwa' inamāhan me' a'ahin we' me' tindeg si Isahin. ¹⁴ Saguwa' pa'in si Isa, "Ambat pitu si aku me' mākanakin, duk da'a siye sagga'un bi. Pegge' a'a kuwe' mākanakin ngatu du pinagbaya'an we' Tuhanin." ¹⁵ Manjari binettad we' ne me' tangannen si siye. Ubus bu tahala' ne iye.

*A'a dayahanin
(Markus 10.17-31; Lukas 18.18-30)*

¹⁶ Manjari niya' dambuwa' a'a pī pu si Isa duk pa'inne, "Tuwan, ine hinangan hāp subey hinangku supaya niya' umulku salama-lama?" ¹⁷ Pa'in si Isa si iye, "We'ey tilewnu bang ine mahāpin? Tunggal du Tuhanin mahāpin. Bang kew mabaya' taga umul salama-lama, tuhutun me' panganda'akan Tuhanin." ¹⁸ Pa'in lellahin, "Panganda'akan inggehin?" Pa'in si Isa, "Da'a kew mono'; da'a kew magjina; da'a kew nangkew; da'a kew naksi' ga'i bennal; ¹⁹ pagaddatanun sa'i-samanun; duk subey kalasahannu sawe'nun kuwe' pangalasanu dinun." ²⁰ Pa'in lellahin, "Tatuhutku ne iyan kēmon. Ine pe subey hininangkun?" ²¹ Pa'in si Isa, "Bang kew mabaya' we' hāp kew te'ed, pī kew pabellihanun kēmon alata'nun bu pangurungan ulinen si me' mamsकिनin. Manjari niya' du iyan alata'nu la'i si surga'. Pagubus, balik kew pitu, nuhut kew aku." ²² Pagkale lellahin inin, tahala' iye dukka, pegge' ekka te'ed alata'ne.

²³ Ubus pa'in si Isa si me' tindeggen, "Sabennal akahante ka'am, asal hunit te'ed me' madayahanin pinagbaya'an we' Tuhan. ²⁴ Awe', akahante ka'am, mura pe unta'in palabey si lowang dalum amban a'a dayahanin ngatu pinagbaya'an we' Tuhan." ²⁵ Pagkale me' tindeggen inin, ulali' siye manamal duk pa'inde, "Bang sa iyan, sine ne tapī si surga'in?" ²⁶ Manjari mayam si Isa si me' tindeggen duk pa'inne, "Bang manusiya' ga'i te'ed makajari, saguwa' bang Tuhan, ga' niya' hunit si iye. Tahinangne kēmon."

²⁷ Manjari missā si Petros, "Payamanun kami inin," pa'inne, "ubus ne ambanan kami kēmon-kēmonin duk nuhut ne kami ka' u. Ine panumbas kami hin?" ²⁸ Pa'in si Isa, "Sabennal akahante ka'am, bang aku, Anak Manusiya'in, ningkolo' ne magbaya' si dunya ba'ahuhin, ka'am me' tindegku sampuk-duwehin ningkolo' du isab magbaya' si sampuk-duwe bangsa tubu' Isra'ilin. ²⁹ Bang niya' a'a ngambanan luma'nen atawa me' pungtina'inen lella-dende atawa sa'i-samanen atawa me' anaknen atawa bulaknen, bang ambananne me' inin sabab lasane si akuhin, asal tumbasan Tuhanin iye pa'ekka, duk inurungan du iye umul ga' niya' tamananne. ³⁰ Saguwa' ekka me' dumehellu kuwe'ituhin dumambuli du si pasōngan, duk ekka dumambuli kuwe'ituhin dumehellu du si pasōngan."

20

Dalilan sabab me' a'a maghinang si likus bāhan ubasin

¹ "Pagbaya' Tuhanin kuwe' inin. Niya' a'a taga bulak luha tinanenan bāhan ubas. Subu pe dambuwa' ellew hap pī iye miha me' a'a magtarabahu si bulaknen. ² Pagsanggupanden we' tangdananne siye asal tangdan para si hinang da ellewin, ubus dina'ak ne siye pī maghinang si bulaknen. ³ Ellet lettu duk salung hap pī iye si tabu'an, duk ngite iye la'i me' a'a nengge-nengge ga' niya' hinangde. ⁴ Pa'inne si siye, 'Pī ka'am isab magtarabahu

si bulakku duk tangdanante du ka'am patut si ka'amin.' ⁵ Ubus hap pī ne siye. Paglettu ne ellewin, pī ne isab iye miha me' a'a maghinang si bulakne. Kuwe' miya'an du isab hininangnen sakali' ta'abut lisag tellu kohapin. ⁶ Manjari pagkohap-kohap ne, pī iye balik hap tiyanggi duk ngite iye me' a'a magtengge-tengge pe la'i. Pa'inne si siye, 'We'ey ka'am nengge-nengge hadja tu'u kekkohapan ga' niya' hinangbi?' ⁷ Pa'inde, 'Pegge' ga' niya' ngeddo' kami magtarabahu.' 'Na, pī ka'am isab magtarabahu si bulakku,' pa'inne.

⁸ "Pagsangem ne, pa'in dapu' bulakin si kapatasnen, 'Tawagun me' a'a magtarabahuhin duk tangdananun ne siye. Iye padambulihun me' a'a ta'eddo'ku dehelluhin.' ⁹ Ubus hap pī ne me' a'a ta'eddo' kohapin duk tinangdanan siye bali kekkohapan. ¹⁰ Pagpi ne me' a'a ta'eddo' dehelluhin, kannalde we' pasōng pangurung siyehin. Saguwa' inurungan du isab siye tangdan bali kekkohapan. ¹¹ Pagsangkade tangdanden, puggutande dapu' bulakin, ¹² pa'inde, 'Me' a'a miya'an maghinang hadja da ora bu kami inin maghinang kekkohapan magsandal panas ellew, ubus pagsali'nu tangdan kamihin duk si siyehin.' ¹³ Saguwa' pa'in dapu' bulakin si dambuwa'in, 'Bagay, ga' ka'am akkalanku. Pagsangpanten we' tangdanante ka'am para si hinang da ellewin. ¹⁴ Eddo'un bi tangdanbin bu bi ne hap luma'. Kabaya'ankun tangdananku me' madambulihin sali' du duk tangdan si ka'amin. ¹⁵ We' ga'i ku kapagbaya' si sīnkun? Hatu ngimbū ka'am pegge' sayu' ku?" ¹⁶ Manjari pa'in si Isa, "Hangkan hep me' dumambuli kuwe' ituhin dumehellu du si pasōngan, duk dumehellu kuwe' ituhin dumambuli du si pasōngan."

Kamintellune pina'al we' si Isa sabab kamateynen
(Markus 10.32-34; Lukas 18.31-34)

¹⁷ Manjari inin, sasang disi Isa si lān patakad tudju Awrusalam, bino'o we' si Isa patalatala me' tindegne sampuk-duwehin duk pa'inne si siye, ¹⁸ "Pakale ka'am, kite bi inin patakad hap Awrusalam. Pagla'i ne kite bi, aku, Anak Manusiya'in, sinōngan du pī si antanan me' nakura' imamin duk me' guru si sara' āgamahin. Manjari hukumande si akuhin we' pinapatey ku. ¹⁹ Ubus sōngande du ku isab pī si antanan me' a'a duma'in Yahudi. Duk me' bangsa seddili inin hinangde du ku dagey, duk lubakande ku ubus bu lansangde ku diyata' olom. Saguwa' katellum bahanginen, ellum du ku balik."

Pināku si Yakub duk Yahiyahin
(Markus 10.35-45)

²⁰ Manjari anda Sebedehin pī pu si Isa magtuhut duk me' anakne lellahin. Pasujud iye pu si Isa pegge' niya' pākune. ²¹ "Ine kabaya'annun?" pa'in si Isa. Pa'in dende-hin, "Kabaya'ankun bang ne kew ningkolo' magbaya', patingkolo'nu me' anakku inin si bihingnu, dambuwa' si kanawanannu duk dambuwa' si bibangannu." ²² Nambung si Isa, pa'inne, "Ga'i kata'uhanbi bang ine pinākubi inin. Ngatu ke ka'am bininasa kuwe' sōng paminasa akuhin?" "Awe', ngatu kami," pa'inde. ²³ Pa'in si Isa, "Asal bininasa du ka'am kuwe' sōng paminasa akuhin. Saguwa' bang pagpatingkolo' si kanawanankun atawa si bibangankun," pa'in si Isa, "duma'in aku magbaya'in. Saguwa' me' paningkolo'an miya'an suku' si me' pinanyapan Samaku Tuhanin." ²⁴ Pagkale me' tindeg si Isa sampū'in sabab pināku duwangan magpungtina'ihin, astel siye. ²⁵ Saguwa' ilinganan we' si Isa me' tindeggen kēmon duk pa'inne, "Kata'uhanbi addat me' a'a si dunyahin. Me' nakura' me' kabangsahan seddilihin magmanda te'ed si me' a'ahin duk me' a'a malangkewin magbaya' te'ed si me' a'aden. ²⁶ Saguwa' ka'am," pa'in si Isa, "subey ga'i magsa miya'an. Sine-sine ka'am mabaya' pinalangkew, subey iye dara'akanbi. ²⁷ Duk sine-sine ka'am mabaya' manjari tamanan malangkewin, subey iye kuwe' banyaga' nabangan sawe'nen. ²⁸ Pegge' bisan aku, Anak Manusiya'in," pa'in si Isa, "duma'in papituhankun makitabang si manusiya', saguwa' nabang manusiya'. Duk pitu ku paglilla'ku umulkun pangalekkat me' a'a ma'ekkahin, supaya siye ga'i illega sabab duseden."

Kawuli'an we' si Isa duwe' a'a pessekin
(Markus 10.46-52; Lukas 18.35-43)

²⁹ Manjari, pagtahala' siye amban puweblo Ariha, banes te'ed a'a nuhut iye. ³⁰ Niya' la'i duwe' a'a pessek ningkolo' si higad lān palabeyanden. Pagkalede we' palabey ne si Isa, ngalingan siye papales, pa'inde, "O tubu' Sultan Da'ud, ma'ase' ne kew si kami." ³¹ Inamāhan siye we' me' a'a ma'ekkahin, ga'i siye dina'ak magbukag. Saguwa' namba ne papalesde paglinganden, pa'inde, "O tubu' Sultan Da'ud, ma'ase' ne kew si kami." ³² Padeheng si Isa duk ilinganan we' ne duwangan mapessekin duk pa'inne si siye, "Ine kabaya'anbi hinangku si ka'am?" ³³ "Tuwān," pa'inde, "kabaya'an kamihin makakite ne kami." ³⁴ Ma'ase' si Isa si siye duk inantan we' ne mataden. Na, magtawus siye makakite duk nuhut ne siye si Isa.

21

*Pamahadje si Isahin papine si Awrusalamin**(Markus 11.1-11; Lukas 19.28-40; Yahiya 12.12-19)*

¹ Pagtapit ne disisi Isa si Awrusalamin, duk takitede ne kaluma'an Betpagehin la'i si kūd Jaitun, dina'ak padehellu we' si Isa duwangan tindeggen. ² Pa'inne si siye, "Pī ka'am si kaluma'an si dehelluhanbi miya'an. Pagtekkabi la'i, magtawus ka'am iyan ngite dambuwa' asnu duk anakne dinagtel la'i. Lekkahun bi duk bo'ohun bi pitu si aku. ³ Bang niya' nilew ka'am bang we'ey eddo'bi, pa'inun bi, 'Niya' kagunahan Panuhutanin si iye,' duk da'akne du iyan bino'o magtawus." (Asnuhin kuwe' bantuk kura'.) ⁴ Pinalabey inin duk tuman binissā nabi dem kitabin, pa'inne,

⁵ "Akahanun bi me' a'a Awrusalamin, 'Payamanun bi, tekka du sultanbin, diyawa' ateynen duk pasakey iye diyata' anak asnu.' "

⁶ Manjari hap pī ne me' tindeggen duk hininang we' de sa panganda'akan si Isa siyehin. ⁷ Bino'o ne we' de asnuhin duk anaknen duk ilampiruhan we' de duk me' semmekde, ubus bu pasakey ne si Isa. ⁸ Ekka isab me' a'a la'i. Binellat we' de me' semmekden si lān palabeyannen. Sinduwehin noto' me' pange dawenan duk kinatan we' de si lān pamahadje si Isa. ⁹ Magellang-ellang me' a'a si dehelluhan si Isahin duk me' si dambulihannen. Ngalingan siye, pa'inde, "Pudjite bi tubu' Sultan Da'udin. Pudjite bi pinapitu we' Tuhanin. Pudjite bi te'ed Tuhanin."

¹⁰ Manjari pagtekkabi si Isa si Awrusalamin, bengngangan a'ahin kēmon duk pa'inde, "Sine a'a inin?" ¹¹ Pa'in me' a'a mabanesan, "Inin si Isa, nabi amban Nasaret si lahat Jalil."

*Pi si Isa dem langgal hadjehin**(Markus 11.15-19; Lukas 19.45-48; Yahiya 2.13-22)*

¹² Manjari padiyalem si Isa dem langgal hadjehin duk binudjew we' ne kēmon me' a'a magdagang duk me' magbelli diyalem luma' Tuhanin. Ilintuwadan we' ne me' lamisahan me' a'a magsambi'-sambi' sinin. Ilintuwadan isab we' ne me' paningkolo'an me' a'a magdagang assang pagkulubanan. ¹³ Pa'inne si siye, "Tasulat dem kitab, pa'in Tuhanin, 'Luma'kun inēnan du luma' pangampunan.' Saguwa' ka'am," pa'in si Isa, "hininang we' bi luma' Tuhanin kuwe' luma' patapukan me' a'a panangkew."

¹⁴ Me' a'a mapesekin duk me' makuku'in pī si iye dem langgal hadjehin duk pinakole' siye we' ne. ¹⁵ Saguwa' astel te'ed me' nakura' imamin duk me' guru si sara' āgamahin pu si Isa pagkitede me' hinanganne maka'ulali'in, duk pagkalede me' mākanakin ngalingan la'i dem langgal magpa'in, "Pudjite bi tubu' Sultan Da'udin." ¹⁶ Pa'inde pu si Isa, "Takalenu ke bissā me' mākanak miya'an?" "Awe'," pa'in si Isa, "takaleku. Ga' ke bakas tabatsabi tasulat dem kitabin, pina'in, 'Bisan me' mākanak diki'in tinolo'an du mudji Tuhanin.'" ¹⁷ Ubus inambanan siye we' si Isa duk hap pī iye si kaluma'an Betani. Patenna' iye la'i.

*Ngalanes kayuhin**(Markus 11.12-14, 20-24)*

¹⁸ Pagsalung ne sasang pī iye balik si Awrusalamin, inusan iye. ¹⁹ Niya' kitene po'on kayu ēnande igira si bihing lān. Hap pī iye, saguwa' ga' niya' takitene buwa' ne luwal hadja dawen. Pa'in si Isa, "Tinagna'an ma'in ga'i ne buwa' balik kayu inin." Magtawus ngalanes kayuhin. ²⁰ Pagkite me' tindeggen miya'an, ulali' siye, pa'inde, "We'ey ente' magtawus lanes kayu iyan?" ²¹ Pa'in si Isa si siye, "Sabennal akahante ka'am, bang ka'am sandel duk ga'i te'ed duwe-duwehan, makajari hinangbi kuwe' bakas hininangku si kayu iyan. Duk duma'in hadja iyan tahinangbin. Bang pa'inbi si punu inin, 'O punu, tahala' kew duk pateppad kew pī dem tahik,' tuhutne du bissābin." ²² Bang ka'am sandel, tasangkabi du ine-ine pākubi amban Tuhan."

*Tinilew we' de si Isa bang amban kapatutnen**(Markus 11.27-33; Lukas 20.1-8)*

²³ Manjari hap pī si Isa balik si langgal hadjehin duk magtolo' iye si me' a'ahin. Sasangne magtolo'in, pī me' nakura' imamin duk me' kabahi'anin si iye duk pa'inde, "Ine kapatutnu ngahinang me' hininangnu ellew miya'an? Duk sine mangurungan ka'u kapatutin?" ²⁴ Sambungan si Isa siye, pa'inne, "Niya' isab tilewku si ka'am. Bang ku sambunganbi, akahante ka'am isab bang ine kapatutku maghinang me' hininangku miya'an." ²⁵ Pamandi Yahiya me' a'ahin, amban kapatutnen? Amban Tuhan ke atawa amban manusia' hadja?" Magisun-isun siye, pa'inde, "Bang sa'upama pa'inte bi we' kapatut Yahiya pamandine me' a'ahin amban Tuhan, pa'inne iyan, 'Na, we'ey Yahiya ga' kahagadbi?" ²⁶ Saguwa' bang pa'inte bi, 'Amban manusia', na tinalew kite bi si me' a'ahin, pegge' kēmon a'ahin kahagad we' Yahiya nabi Tuhanin." ²⁷ Hangkan nambung siye, pa'inde, "Inday, ga'i kata'uhan kami

bang amban kapatut Yahiyahin.” Manjari pa'in si Isa si siye, “Na, ga'i isab ka'am akahanku bang amban kapatutku maghinang me' hinangku miya'an.”

Dalilan sabab a'a duk anakne duwehin

²⁸ Magdalilan si Isa, pa'inne, “Ine pa'inbi sabab inin? Niya' dambuwa' a'a duwe anaknen. Pa'inne si sakahin, 'Toto', pi kew ellew inin maghinang si bulakte bi.’ ²⁹ Pa'in sakahin, ‘Ga'i ku.’ Saguwa' ubus miya'an, pinda du pikilannen duk harap pi ne iye si bulakde. ³⁰ Manjari hap pi isab a'ahin si anakne salihin duk da'akne isab kuwe' panganda'akanne sakahin. Nambung salihin, pa'inne, ‘Awe', Amma', pi sa' ku.’ Saguwa' ga' iye hap pi.” ³¹ Ubus pa'in si Isa, “Sine siye manuhut kabaya'an samanen?” Pa'inde, “Sakahin.” Manjari pa'in si Isa si siye, “Sabennal akahante ka'am, me' a'a madusehanin kuwe' me' a'a magpaku-paku sukeyin duk me' dende madupangin, tayima' Tuhanin pe siye dehellu amban ka'am. ³² Pegge' pitu si ka'am Yahiya magpandi-pandi a'ahin duk tolo'anne ka'am lan mabentelin bu ga'i kahagadbi. Saguwa' me' a'a magpaku-paku sukeyin duk me' dende madupangin kinahagad iye we' de. Duk bisan inin takitebi, ga' du pindahanbi pikilanbin bu kahagad si iye.”

Dalilan sabab likus ubasin duk me' tatunggu'nen
(Markus 12.1-12; Lukas 20.9-19)

³³ “Pakale ka'am, niya' pe isab dalilan seddili,” pa'in si Isa. “Niya' a'a magtanem bāhan ubas pinaluha duk binirang we' ne. Ilowangan we' ne diyawa' pagpegga'an ubasin panawutan bohe' ubasin. Ngahinang isab iye payad langkew pamantew-mantewan likusin. Manjari pinatunggu'an we' ne likusnen si me' a'a, pagbahagi'an uli tinanemen. Ubus bu tahala' iye pi si lahat tala. ³⁴ Pagta'abut pagbuwa' ubasin, dina'ak we' dapu' likusin me' dara'akannen pi si me' a'a tatunggu'nen māku bahagi'ne si me' buwa' ubasin. ³⁵ Pagteka me' dara'akannen la'i, siniggew siye we' me' tatunggu'in. Dambuwa'in pinapeddi'an we' de, dambuwa'in pinapatey duk dambuwa'in pinagtibagan we' de. ³⁶ Ubus nganda'ak ne isab dapu' likusin me' dara'akanne seddili hap pi si siye. Ekka siye amban me' dehelluhin. Hininang we' me' a'a tatunggu'nen si siye kuwe' hininangde si me' dara'akan dehelluhin. ³⁷ Ujudnen da'akne hap pi anaknen. Pa'inne dem ateyne, ‘Bugtu' pagaddatande anakkun.’ ³⁸ Saguwa' pagkite me' tatunggu' likusin anakne miya'an, magisun siye, pa'inde, ‘Iye hep inin pinusaka'anin. Dayi' ka'am papateyte bi duk ta'eddo'te bi likusin.’ ³⁹ Manjari siniggew iye we' de duk sinogadan pi si bukut birang likusin duk pinapatey we' de. ⁴⁰ Manjari,” pa'in si Isa, “bang tekka dapu' likus miya'an, ine ente' hinangne si me' tatunggu'nen?” ⁴¹ Nambung siye, pa'inde, “Bugtu' papatey me' a'a mala'at miya'an, duk patunggu'ne likusnen si me' a'a seddili, me' mangurungan iye bahagi'nen pagta'abut pagbuwa' ubasin.” ⁴² Pa'in si Isa si siye, “Ga' ke bakas tabatsabi dem kitab, pina'in, ‘Batu tinayikutan we' me' pandey maghinang luma' batuhin, pegge' kannalde ga'i taguna, kuwe'itu iye ne miya'an batu tamanan maniya' kagunahannen. Hinangan Tuhanin inin duk landu' te'ed hāp.’

⁴³ Hangkan akahante ka'am,” pa'in si Isa, “tagna' ka'am tapene' Tuhanin, saguwa' pinaganti' du iyan si ka'am me' bangsa seddilihin duk tuhutde du iyan panganda'akan Tuhanin.” (⁴⁴ Pa'in si Isa pe, “Kemon malabo' diyata' batu inin posak-posak barannen. Duk sasuku kalabo'an batu inin, pipis iye.”)

⁴⁵ Pagkale me' nakura' imamin duk me' Pariseohin me' dalilan miya'an, tahātide we' siye inandigan si Isahin. ⁴⁶ Batang si Isa siggewde, saguwa' tinalew siye si me' a'a mabanesin, pegge' kahagad me' a'ahin we' nabi si Isa.

22

Dalilan sabab pagjamu-jamuhan si pagkawinanin
(Lukas 14.15-24)

¹ Manjari magdalilan ne isab si Isa si siye, pa'inne, ² “Pagbaya' Tuhanin kuwe' inin. Niya' dambuwa' sultan magpanyap pagjamu-jamuhan hadje pegge' kinawin anakne lallahin. ³ Pagteka ellew pagjamu-jamuhin, dina'ak we' ne me' dara'akannen pi ngeddo' me' a'a bakas tabatikin. Saguwa' ga'i siye mabaya' pi si pagkawinan. ⁴ Ubus nganda'ak ne isab iye me' dara'akanne seddili hap pi, pa'inne, ‘Akananun bi me' a'a bakas tabatikin we' tahak ne kinakanin, ubus ne sinumbali' me' sapi' lallahin duk me' anak sapi' mallemmekin duk panyap ne kemon. Hangkan subey ne siye pitu si pagjamuhan.’ ⁵ Saguwa' ga' ngasip me' a'a tabatikin. Tahala' siye, dambuwa'in hap pi si tana'ne, dambuwa'in si tindane, ⁶ duk sinduwehin siniggew we' de me' dara'akan sultanin bu pinogpog duk pinapatey we' de. ⁷ Manjari astel te'ed sultanin. Dina'ak we' ne me' sundalunen pi mono' me' a'a mapatey me' dara'akannen. Da'akne isab ineggas puwebloden. ⁸ Ubus miya'an pa'in sultanin si

me' dara'akannen, 'Memes ne kinakanin saguwa' me' bakas tabatikin ga'i ne pata' pitu.⁹ Na, kuwe'itu pī ka'am si me' kalān-lānan duk bo'ohun bi kēmon a'a takasuwa'bin pitu si pagjamuhan.'¹⁰ Manjari pī ne me' dara'akannen si me' kalān-lānan duk bino'o we' de kēmon a'a takasuwa'den, dupang duk petten, ga' bidda'. Hangkan penno' we' a'a luma' pagkawinanin.

¹¹ "Pagdiyalem sultanin mayaman me' a'a mala'ihin, niya' takitene la'i lella semmeknen ga'i talep para si pagkawinan. ¹² Pa'in sultanin si lella miya'an, 'Bagay, sa'ingge ka'umaseknu mapituhin, bu ga' kew magbadju' para si pagkawinan?' Ga' nambung a'ahin. ¹³ Manjari pa'in sultanin si me' dara'akannen, 'Ingketanun bi tangan a'a iyan duk bettisen duk pabukutun bi pinadem lindem. Magmatey me' a'ahin la'i duk magtage'ot me' impenden hawal pagsusunden.'"

¹⁴ Manjari pa'in si Isa, "Ekka a'a ilinganan we' Tuhanin dina'ak patuhut si iye, saguwa' kulang du tapene'in."

Bang maghayed sukey ke si Sultan Nakura'in atawa ga'i
(Markus 12.13-17; Lukas 20.20-26)

¹⁵ Manjari tahala' me' Pariseohin duk magisun-isun siye bang sa'ingge panguhi-nguhide si Isahin si me' bissānen. ¹⁶ Ubus dina'ak we' de me' tindegden duk me' tindeg Sultan Herodin pī pu si Isa. Pagtekkade la'i pa'inde pu si Isa, "Tuwan, kata'uhan kami we' bennal hadja me' bissānun duk bennal me' panolo' nu sabab me' kabaya'an Tuhan hininang manusiya'in. Ga'i kew suse bisan ine tapikil a'a si ka'uhin, bisan pe siye me' a'a taga kapatut. ¹⁷ Hangkan akahanun kami bang ine pa'innu. Patuhut ke si sara'te bi magbayed sukey si Sultan Nakura' bangsa Romahin atawa ga'i?" ¹⁸ Saguwa' kata'uhan si Isa pangakkalden. Pa'inne si siye, "Ka'am iyan magmā-mā hadja. Baya' ku kuhi-kuhibi. ¹⁹ Pakitehanun bi ku sīn pagbayed sukeyin." Ubus bino'ohan iye we' de sīn tuwas. ²⁰ Pa'in si Isa si siye, "Patta' sine te' duk sulat sine si sīn inin?" ²¹ Pa'inde, "Patta' Sultan Nakura'in duk sulatnen." Manjari pa'in si Isa si siye, "Hangkan pangurungun bi si Sultan Nakura'in suku' si iyeihin, duk pangurungun bi si Tuhan suku' si Tuhanin." (Hātinin, magbayed ka'am sukey duk pangurungun bi dibin dambūs-būs si Tuhan.) ²² Pagkalede inin, ulali' siye manamal duk tahala' ne siye.

Tilewde si Isa sabab ka'ellum balik me' pateyin
(Markus 12.18-27; Lukas 20.27-40)

²³ Ellew miya'an niya' pī pu si Isa me' Sadduseo, me' Yahudi ga'i kahagad we' ellum balik me' pateyin si ellew dambuli. ²⁴ Tilewde iye, pa'inde, "Tuwan, bakas sinulat we' si Musa, pa'inne, 'Bang niya' lella, bu matey iye ga' niya' anakne, subey ne maganda salinen si balu miya'an duk niya' tubu' sakanen.' ²⁵ Manjari niya' miya'an pitu' lella magpungtina'i bakas patenna' tu'u si kami. Maganda sakahin saguwa' matey iye ga' niya' anakde. Ubus salinen maganda si baluhin. ²⁶ Matey iye ga' du isab niya' anakde. Damikkiyan du isab mapasunu' si iyeihin. Kapitu' magpungtina'ihin magganti' nganda baluhin duk matey siye ga' niya' anakde. ²⁷ Ujudnen matey isab dendehin. ²⁸ Na, Tuwan," pa'inde, "si ellew pagellum balik me' pateyin, anda sine iye, bu pitu' magpungtina'ihin maka'anda iye?"

²⁹ Nambung si Isa, pa'inne, "Sala' ka'am. Hangkan ka'am sala' pegge' ga'i tasabutbi tasulat dem kitabin duk ga'i isab kata'uhanbi balakat' Tuhanin. ³⁰ Pegge' bang ellum ne balk me' pateyin," pa'in si Isa, "kuwe' ne siye me' mala'ikat si surga'in. Ga'i ne siye maganda atawa magella. ³¹ Na, pasal me' a'a matey we' pinakellum balk, ga' ke bakas tabatsabi bang ine pina'in Tuhan si ka'amin?" ³² Pa'in Tuhanin, "Aku Tuhan pagtuhanan disi Ibrahim duk Isahak duk si Yakub.' Tuhanin Tuhan me' ma'ellumin, duma'in Tuhan me' pateyin." (Hātinin we' bisan disi Ibrahim duk Isahak duk si Yakub tiggel ne matey, ellum siye si surga' pegge' inisbat pe we' de Tuhanin.) ³³ Pagkale inin we' me' a'a mabanessin, ulali' te'ed siye sabab panolo'nen.

Da'akan malangkewin
(Markus 12.28-34; Lukas 10.25-28)

³⁴ Pagkale me' Pariseohin we' ga' ta'u me' Sadduseohin nambungan si Isa, magtipun siye duk pī siye pu si Isa. ³⁵ Dangan siye guru pandey si sara' āgama. Niya' tilewne panuleyanne si Isa. ³⁶ "Tuwan," pa'inne, "dem sara', inggehina da'akan malangkew amban kēmonin?" ³⁷ Nambung si Isa, pa'inne, "Inin, 'Subey kalasahannu Tuhanin, Panuhutannun dambūs-būs ateyanun duk pikilannun duk basagnun.' ³⁸ Iye inin," pa'in si Isa, "da'akan malangkew amban kēmonin. ³⁹ Duk panganda'akan mapasunu'in salī' du isab langkewnen, 'Subey kalasahannu sawe'nun kuwe' pangalasanu dinun.' ⁴⁰ Kēmon me' da'akan dem sara' pangurung Tuhan si Musahin duk kēmon panolo' kanabihanin sakup dem duwe da'akan inin."

Panilew sabab Almasihin
(Markus 12.35-37; Lukas 20.41-44)

⁴¹ Manjari pa'in si Isa si me' Pariseo bakas magtipunin, ⁴² "Ine pa'inbi sabab Almasihin, tubu' sine iye?" Pa'inde, "Tubu' Sultan Da'ud." ⁴³ "Bang bennal iyan," pa'inne, "we'ey pa'in si Da'ud saba pagbaya'an iye we' Niyawa Sutsihin we' Almasihin Panuhutannen?" ⁴⁴ Pa'inne dem kitab,

'Missā Tuhaniin si Panuhutankun.

Pa'in Tuhaniin, dayi' kew, ningkolo' kew tu'u si kanawananku, tu'u si paningkolo'an mabangsahanin.

Bettadku du me' bantanun diyawa' pat bettisnu.' "

⁴⁵ Pa'in si Isa, "Bang Almasihin inēnan Panuhutan we' si Da'ud, sa'ingge kajarinin we' tubu' Sultan Da'ud iye?" ⁴⁶ Ubus ga'i ne siye ta'u nambungan iye duk kemuwe ellew miya'an ga' ne niya' a'a makatawakkal nilew iye in-ine.

23

Paghalli'anun bi me' guru si sara' āgamahin
(Markus 12.38-39; Lukas 11.43, 46; 20.45-46)

¹ Manjari missā si Isa si me' a'a mabanessin duk si me' tindegnen, pa'inne, ² "Me' guru si sara' āgamahin duk me' Pariseohin taga kapatut magtolo' me' sara' si Musahin. ³ Hangkan kahagadun bi duk tuhutun bi kēmon panolo'den, saguwa' da'a ka'am nuhut hinanganden, pegge' ga'i du tuhutde me' panolo'den. ⁴ Pinabohatan we' de me' a'ahin duk me' sara' ga'i takole'de, bu ga'i siye nabang mo'one bisan kuwe'ahat. ⁵ Kēmon hininangden hinangde duk siye takite we' a'a. Payamanun bi be me' pangisihande sulat ilekkat amban dem kitabin pinekkes si lendo'de duk lenggende, hadje amban si me' sinduwehin duk taha' isab me' jambu semmekden. ⁶ Bang siye si me' pagjamu-jamuhan, kabaya'anden ningkolo' si me' paningkolo'an mabangsahanin. Bang dem langgal, mabaya' siye ningkolo' si me' paningkolo'an para si me' a'a pinagaddatanin. ⁷ Sinna siye sinalam si me' tabu'an duk bang siye inēnan 'Guru.' ⁸ Bang ka'am, da'a ka'am mabaya' inēnan 'Guru,' pegge' kuwe' du ka'am kēmon magpungtina'i duk dambuwa' du hadja gurubin, aku. ⁹ Da'a ēnanun bi 'Amma' sine-sine tu'u si dunya, pegge' dambuwa' du samabin, iye Tuhan si surga'in. ¹⁰ Duk ga'i ka'am makajari inēnan 'Nakura' pegge' dambuwa' hadja nakura'bin, Almasihin. ¹¹ Sine-sine ka'am mabaya' pinalangkew te'edin subey iye dara' akanbi. ¹² Sine-sine mahadje dine pinadiyawa' du, duk sine-sine madiyawa' dine pinahadje du."

Pinakata'u we' si Isa we' magmā-mā hadja siye
(Markus 12.40; Lukas 11.39-42, 44, 52; 20.47)

¹³ "Ka'ase'-ase' ka'am, me' guru si sara' āgamahin duk me' Pariseohin pegge' asal legga Tuhaniin du ka'am. Magmā-mā hadja ka'am nuhut Tuhaniin. Binembelan we' bi me' a'ahin supaya siye ga'i tumuhut pi si pagbaya'an Tuhaniin. Ga'i du tuhutbi lān miya'an duk pagesbi pe sasuku mabaya' nuhut lān miya'an.

(¹⁴ "Ka'ase'-ase' ka'am, me' guru si sara' āgamahin duk me' Pariseohin pegge' asal legga Tuhaniin du ka'am. Magmā-mā hadja ka'am nuhut Tuhaniin. Sinigpitan we' bi me' dende baluhin supaya ta'eddo bi me' luma'den duk magsambahayang ka'am pataha', magmā-mā we' a'a hāp ka'am. Bugtu' hukuman hadje tasangkabin si ahilat.)

¹⁵ "Ka'ase'-ase' ka'am me' guru si sara' āgamahin duk me' Pariseohin pegge' asal legga Tuhaniin ka'am. Magmā-mā hadja ka'am nuhut Tuhaniin. Butasanbi tahikin pi si kalahatan seddili duk lumengngan ka'am tala magtolo' supaya niya' bisan dambuwa' a'a nuhut panolo'bin. Saguwa' bang nuhut ne iye, pasōng pe iye pata' pinadem narka' amban ka'am sabab me' panolo'bi si iyehin.

¹⁶ "Ka'ase'-ase' ka'am. Kuwe' ka'am me' a'a pessek nundan pagkasibi pessek. Magtolo' ka'am, pa'inbi, 'Bang napa a'ahin bu hinangne saksi' langgal hadjehin, makajari bisan ga'i tumananne. Saguwa' bang iye hinangne saksi', me' bulawan dem langgal hadjehin, ga'i makajari bang ga'i tumananne.' ¹⁷ Dupang ka'am duk pessek. Inggehin malangkewin, bulawanin atawa langgalin? Sutsi hadja bulawanin pegge' diyalem langgal. ¹⁸ Magtolo' isab ka'am, pa'inbi, 'Bang napa a'ahin bu hinangne saksi' pagkulubananin, makajari bisan ga'i tumananne. Saguwa' bang iye hinangne saksi' kuluban diyata' pamettadan iyehin, ga'i makajari bang ga'i tumananne.' ¹⁹ Pessek ka'am manamal. Inggehin malangkewin, kulubanin atawa pagbettadan kulubanin? Bang ga'i binettad hayepin diyata' pagbettadan kulubanin, duma'in hep kuluban. ²⁰ Hangkan hep bang niya' a'a napa bu hinangne saksi' pagbettadan kulubanin, sinakup du kēmon binettad diyata'nen, ²¹ duk sine-sine napa, bu hinangne saksi' langgal hadjehin, sinakup du isab mapatenna' dem langgalin, hātinin, Tuhaniin. ²² Duk sine-sine napa bu hinangne saksi' surga'in,

iyé saksí'nen paningkolo'an Tuhanin. Duk asal Tuhanin ne te'ed panapahannen pegge' Tuhanin maningkolo' mala'ihin.

²³ “Ka'ase'-ase' ka'am me' guru si sara' āgamahin duk me' Pariseohin pegge' asal legga Tuhanin du ka'am. Magmā-mā hadja ka'am nuhut Tuhanin. Magjakat ka'am bisan sampay jambanganbi pagpā-pā kinakanin. Saguwa' ga'i ka'am nuhut me' da'akan malangkewin. Ga'i ka'am bentel, ga'i ka'am ma'ase' si sawe'bi, duk ga'i ka'am tapangan-delan. Hāp bang ka'am magjakat, saguwa' subey ga'i tayikutanbi me' hinangan pina'inku miya'an. ²⁴ Pagtuyu'anbi nuhut da'akan mangga'i malangkewin saguwa' bang da'akan malangkewin ga'i hinangbi. Kuwe' ka'am a'a pessek mandu'an sawe'bin. Kuwe' ka'am a'a magsā' bohe' duk ga'i ta'inumne sanamin saguwa' taloroyne unta'in.

²⁵ “Ka'ase'-ase' ka'am me' guru si sara' āgamahin duk me' Pariseohin pegge' legga Tuhanin du ka'am. Magmā-mā hadja ka'am nuhut Tuhanin. Kinoso'an we' bi tikungin duk laleyin saguwa' diyalemnen haram, pegge' ta'eddo'bi me' kinakan iyan sabab pangakkalbin duk pagnapsubin. ²⁶ Pessek ka'am, me' Pariseohin. Limpiyuhanun bi dahu' me' inisibin ubus limpiyu du isab laleybin duk tikungbin.

²⁷ “Ka'ase'-ase' ka'am me' guru si sara' āgamahin duk me' Pariseohin pegge' legga Tuhanin du ka'am. Magmā-mā hadja ka'am nuhut Tuhanin. Kuwe' kubul pininta ka'am. Hāp-hāp bantuknen amban luwasan saguwa' diyalemnen penno' we' tolang duk isi buhuk. ²⁸ Damikkiyan du isab ka'am, si me' a'a kuwe' bantuk bentel ka'am, saguwa' dem ateybin magdusta' hadja ka'am duk ngalangalan sara'.”

*Pina'al we' si Isa we' ilegga siye
(Lukas 11.47-51)*

²⁹ “Ka'ase'-ase' ka'am me' guru si sara' āgamahin duk me' Pariseohin. Magmā-mā hadja ka'am nuhut Tuhanin. Mahāpan ka'am me' kubul me' nabihin duk me' a'a mabentelin pangaddatbi siye. ³⁰ Duk pa'inbi, ‘Bang ellum ne kami masa kapapu'an kamiley ga'i te'ed kami matuk si hinanganden mapatey me' nabihin.’ ³¹ We' bissābi iyan magbennal ne ka'am we' tubu' me' mamapatey nabihin ka'am. ³² Pihun bi, ubusanun bi hininang me' kapapu'anbi ley. ³³ La'at te'ed ka'am. Ga'i ka'am makajari patapuk amban hukuman pinadem narka'. ³⁴ Akahante ka'am, nganda'ak du ku iyan pī si ka'am me' nabi duk me' jella lalem kata'unen, duk me' guru. Sinduwehin papateybi iyan duk sinduwehin lansangbi si olom. Sinduwehin lubakanbi la'i dem langgalbi duk turul-turulbi pī si me' puweblo palahianden. ³⁵ Hangkan tewwa' hukuman ka'am sabab pamapatey me' a'a mangga' niya' dusenen, tinagna'an amban si Habil anak Apu' Adamin sampay Jakariya anak Barakihin bakas pinapateybi si ellet langgal hadjehin duk pagkuluban-kulubananin. ³⁶ Sabennal akahante ka'am, kēmon me' hininangde miya'an, mole' si ka'am, me' a'a ma'ellum kuwe'itu inin.”

*Lasa si Isa si me' a'a Awrusalamin
(Lukas 13.34-35)*

³⁷ “O, me' a'a Awrusalam, suse ku sabab ka'am. Luwal papateybi me' nabihin duk pagtibaganbi me' dina'ak Tuhan mapiyu si ka'amin. Mimpiye ne ka'am batang pagtipunku duk ipatku kuwe' dalil bukanan magtipun me' usuyne diyawa' peppikne, saguwa' ga'i ka'am mabaya'. ³⁸ Payamanun bi, tinayikutan ne lahatin we' Tuhanin. ³⁹ Akahante ka'am we' ga'i ne ku te'ed kitebi balik samanta'an ga'i tekka ellew pagpa'inbi, ‘Pudjite bi pinapitu Tuhanin.’”

24

*Pina'al we' si Isa pamagka'at langgal hadjehin
(Markus 13.1-2; Lukas 21.5-6)*

¹ Pagluwas si Isa amban dem langgal hadjehin, hap pī si iye me' tindeggen duk pinakitehan we' de si iye langgalin. ² Pa'in si Isa si siye, “Awe', payamanun bi ne iyan, pegge' sabennal akahante ka'am, niya' ellew si pasōngan ga' du iyan niya' talebbi tu'u me' batu magbangkat-bangkit iyan, saguwa' kēmon kinanat-kanat du.”

*Me' kasasewan duk kabinasahan
(Markus 13.3-13; Lukas 21.7-19)*

³ Manjari sasang si Isa ningkolo' si kūd Jaitun, hap pī si iye me' tindeggen, siye-siye hadja duk pa'inde, “Akahanun kami, sumiyan umantag me' pina'innu iyan, duk me tanda' mapaguwa'in bang sōng pitu ne kew balik duk bang sōng kiyamat ne dunyahin?” ⁴ Nambung si Isa, pa'inne, “Pahatul-hatul ka'am duk ka'am ga'i ka'akkalan. ⁵ Pegge' ekka iyan pitu magēnan ēnkun magpa'in we' siye ne Almasihin. Duk ekka iyan ka'akkalande. ⁶ Makakale ka'am iyan sabab magbono' dem lahat duk suwi-suwi sabab magbono' si lahat

tala, saguwa' da'a ka'am tinalew. Kēmon inin subey umantag saguwa' duma'in pe inin ellew kiyamat. ⁷ Dambuwa' bangsa magbono' duk bangsa seddili, duk dambuwa' pagsultanan magbono' duk pagsultanan seddili. Niya' iyan me' unus duk me' linug si me' kalahat-lahatan si dunya. ⁸ Saguwa' kēmon inin panagna'an me' katiksa'anin hadja, kuwe' dalil dende sōng nganak duk nagna' peddi'an ne.

⁹ "Ubus siggew me' a'a du ka'am duk sōngande ka'am ilegga duk pinapatey. Kabunsihan du ka'am we' kēmon manusiya' pegge' nuhut ka'am aku. ¹⁰ Ellew iyan ekka ga'i ne nuhut aku. Pagbuddihande sawe'den duk kabunsihande sawe'den. ¹¹ Ekka iyan a'a tekka magmā-mā nabi siye pinapitu we' Tuhanin duk ekka a'a ka'akkalande. ¹² Pegge' lumandu' ne kala'atan dem dunyahin, me' a'a ma'ekkahin ga'i ne malasa si sawe'de. ¹³ Saguwa' sine-sine nandal sampay si tamanan kabinasahan inin, taga umul du si surga' ga' niya' tamananne. ¹⁴ Duk me' aka-aka mahāp sabab pagbaya' Tuhanin minahalayak du iyan si tibu'ukan dunya, supaya kata'uhan manusiya'in kēmon. Ubus iyan kiyamat ne dunyahin."

Katiksa'an mangga' niya' sali'nen

(Markus 13.14-23; Lukas 21.20-24)

¹⁵ "Bakas pina'al andang we' Nabi Daniyel we' si pasōngan niya' la'i dem langgal hadje makapagka'at, duk ngandiyawa'an Tuhanin. (Ambat mamatsa inin sabutanne.) ¹⁶ Bang takitebi inin subey ne me' a'a mala'i si Yahudiyahin lahi pi si me' kapunuhan. ¹⁷ Bang niya' a'a si luwasan luma'ne subey ne iye ga'i padiyalem ngeddo' panyapnen. ¹⁸ Duk mala'i si tana'nen subey ne ga'i balik pi si luma'ne ngeddo' semmeknen, saguwa' subey ne iye lahi. ¹⁹ Andū', maka'ase'-ase' me' mabettengin duk me' maganak diki'in la'i si me' ellew i'. ²⁰ Māku-māku ka'am si Tuhan karayaw ellew palahibin duma'in si tempo ga'i hāp lahatin atawa si ellew li'i. ²¹ Pegge' si me' ellew i', pa'in si Isa, "niya' iyan katiksa'an hadje, ga' niya' sali'ne kemuwe tagna' dunyahin sampay kuwe'itu. Duk puwas inin, ga' i ne te'ed kabalikan. ²² Bang ga'i kulangan Tuhanin me' ellew katiksa'an i', ga' niya' a'a ellum. Saguwa' sabab me' a'a tapene'nen kulangan Tuhanin du me' ellew i'.

²³ "Bang niya' si ellew i' magpa'in si ka'am, 'Oy, payamanun bi, tiya' Almasihin,' atawa i' iye la'i,' da'a te'ed kahagadun bi. ²⁴ Pegge' si me' ellew i', niya' iyan paguwa' me' a'a magpa'in we' Almasihin siye bu ga'i bennal. Niya' isab iyan me' a'a magpa'in we' nabi siye bu ga'i to'o. Duk magpakite siye iyan me' tanda' balakatan duk me' hinangan maka'ulali' supaya bang makajari tabo'ode pasape' bisan me' a'a tapene' Tuhanin. ²⁵ Pakale ka'am," pa'in si Isa, "bakas ne ka'am akahanku andang sabab me' inin pädpad ga' pe umantag. ²⁶ Hangkan hep bang pa'inde si ka'am, 'Payamanun be, i' iye la'i si lahat makagindew-gindew,' da'a ka'am hap pi. Bang pa'inde, 'Payamanun be, tiya' iye patapuk tu'u,' da'a ka'am kahagad. ²⁷ Pegge' aku, Anak Manusiya'in, bang ne ku pitu, takite papitukun kuwe' lalat ninagan langitin amban silangan tudju seddepan." ²⁸ Manjari mageli'an si Isa, pa'inne, "Antag-antag kaniya'an bangkeyin la'i magtipun me' owakin."

Papitu Anak Manusiya'in

(Markus 13.24-27; Lukas 21.25-28)

²⁹ "Manjari si me' ellew i', pa'in si Isa, "pagubus me' katiksa'an miya'an, ngalindem mata ellewin duk bulanin ga' i ne danta', duk me' pote'anin magkalabo'-labo' amban diyata' langit duk me' bayu'an diyata' langitin tahala' amban lugalden. ³⁰ Manjari pagubus inin, kitede du ku, Anak Manusiya'in, pitu dem inalak. Takite me' a'ahin du sahayakun duk balakatku mahadjehin, duk magmatey kēmon a'a amban kabangsa-bangsahan si dunyahin. ³¹ Ubus niya' iyan helling kuwe' helling tabuli' pales manamal duk da' akku pitu me' mala'ikatkun nipun me' a'a tapene'kun amban ka'ampat pidju alamin."

Pamintangan si po'on kayuhin

(Markus 13.28-31; Lukas 21.29-33)

³² "Pandogahanun bi kayu igirahin," pa'in si Isa. "Bang numbu' ne dawennen, kata'uhanbi we' sōng baytu panas ne. ³³ Damikkiyan isab bang takitebi ne umantag me' pina'inku miya'an, kata'uhanbi we' asal tapit ne te'ed pabalikkun. ³⁴ Sabennal akahante ka'am," pa'in si Isa, "ga' i pe ubus matey kēmon a'a ma'ellum kuwe'itu inin, tekka ne me' bakas pina'inku inin. ³⁵ Palabey hadja langitin duk dunyahin, saguwa' bang bissakun asal ga' i usa'."

Ga' i kata'uhan waktunen

(Markus 13.32-37; Lukas 17.26-30, 34-36)

³⁶ "Saguwa' ga' niya' ngata'u bang ellew ine atawa waktu ine papituku balik si pasōnganin. Bisane me' mala'ikat si surga'in ga' i kata'uhande. Bisane aku, Anak Tuhanin, ga' i du isab kata'uhanku. Luwal Samaku Tuhanin mangata'uhin. ³⁷ Bang ne ku pitu balik si dunya, me' hinangan me' a'ahin kuwe' du hinangan me' a'a masa si Nu ley. ³⁸ Masa miya'an, ga'

pe tekka laseyin, ga' niya' tapikil me' a'ahin luwal mangan duk nginum, maganda duk magella sampay ta'abut ellew padiyalem si Nu dem kappalin. ³⁹ Ga' kata'uhande bang ine ma'umantagin duk bessuwang hadja tekka laseyin duk lambo siye kēmon. Na, kuwe' iyan du isab me' a'ahin bang aku, Anak Manusiya'in, pitu balik. ⁴⁰ Ellew pabalikkun niya' iyan duwangan lella maghinang si tana', dambuwa'in ineddo' duk dambuwa'in ta'amban. ⁴¹ Niya' iyan duwangan deinde magtabang maggiling, dambuwa'in ineddo' duk dambuwa'in ta'amban. ⁴² Hangkan papateng-pateng ka'am, pegge' ga'i kata'uhanbi bang ellew ine papitukun. ⁴³ Saguwa' essebun bi inin, we' bang kata'uhan dapu' luma'in bang waktu ine katekka panangkewin, tapagjaga iye duk ga'i tapasagadanne luma'nen ilangkat duk inasek. ⁴⁴ Damikkiyan isab ka'am, subey ka'am luwal papateng-pateng pegge' aku, Anak Manusiya'in, tekka du ku pitu baytu ga'i ku ase-asebi."

*Dara'akan tapangandelan duk dara'akan ga'i tapangandelan
(Lukas 12.41-48)*

⁴⁵ "Bang niya' dara'akan tapangandelan duk hantap maghinang, iye iyan tahinang amunen nakura' me' dara'akanne sinduwehin. Bang ta'abut ganta' pagurung-urungin, iye mangurung bānya' si me' dara'akanin. ⁴⁶ Pagtekka amunen balik, sinna manamal dara'akan miya'an bang takite amunen we' tuhutne kēmon panganda'akan iyeihin. ⁴⁷ Sabennal akahante ka'am we' pangandel amunen du si iye kēmon alata'nen. ⁴⁸ Saguwa' bang sa'upama la'at dara'akan miya'an, duk pa'inne dem ateyne we' tiggel pe du tekka amunen, ⁴⁹ ubus papeddi'anne me' pagkasine dara'akanin, duk iye bahannen, magkakan duk maginuman duk me' luwal maglangohanin. ⁵⁰ Manjari bessuwang tekka amunen ellew ga' ase-ase ne waktu ga' kata'uhanne. ⁵¹ Na, manjari bininasa te'ed iye we' amunen duk pinatuhut iye pi si lugal pinasuku' si me' a'a magmā-mā manuhut Tuhanin. La'i magmatey me' a'ahin duk magtage'ot impenden."

25

Dalilan sabab me' sampū' budjangin

¹ Manjari magdalilan si Isa balik, pa'inne, "Bang pitu ne ku balik, pagbaya' Tuhanin kuwe' inin. Niya' sampū' budjang mo'o payita'anden dangan-dangan hap pi nampang pangantint lellahin. ² Lime budjangin babbal duk limehin lalem pikilannen. ³ Me' mababbalin bo'ode payita'anden saguwa' ga' siye mo'o isellan pangiside balik bang ubus ne isellan dem payita'anden. ⁴ Saguwa' me' budjang malalem pikilannen bo'ode payita'anden sampay isellan dem pangisihanden. ⁵ Pegge' tiggel tekka pangantint lellahin kinaru' siye duk ujud tumuli siye kēmon. ⁶ Pagnenga' bahangihin niya' ngalingan, pa'inne, 'Tiya' ne pangantint lellahin, dayi' ka'am sampangan bi iye.' ⁷ Manjari donga' me' budjangin duk memesde payita'anden. ⁸ Pa'in me' budjang mababbalin si me' malalem pikilannen, 'Urunganun bi kami isellan, pegge' sōng pandem ne payita'an kamihin.' ⁹ Saguwa' nambung me' budjang malalem pikilannen, pa'inde, 'Kaw ga'i umabut si kite bi kēmon. Pi ka'am si tinda bu bi melli isellan.' ¹⁰ Na, hap pi ne me' mababbalin melli. Sasangde mapihin tekka ne pangantint lellahin. Me' lime budjang mamemesin nuhut padiyalem pi dem luma' pagkawanin ubus bu dininding ne gawangin. ¹¹ Ga' du tiggel tekka isab me' budjang sinduwehin duk pa'inde, 'O Tuwan, lukahanun ko' kami.' ¹² Saguwa' nambung pangantint lellahin, pa'inne, 'Ga'i lukaku. Ga'i ka'am takilaleku.' ¹³ Hangkan hep," pa'in si Isa, "papateng-pateng ka'am, pegge' ga'i kata'uhanbi bang ellew ine atawa waktu ine ku pitu balik."

*Dalilan sabab sin pinangandelin
(Lukas 19.11-27)*

¹⁴ "Bang pitu ne ku balik, pagbaya' Tuhanin kuwe' inin. Niya' dambuwa' a'a lumengangan hap lahat seddili. Sōng patahala'nen, da'akne pi si iye me' dara'akannen duk pinangandel we' ne si siye sinnen. ¹⁵ Sin pinangandele si siyehin pinagtuht duk kata'uden. Dambuwa'in inurungan we' ne lime ngibu pilak, dambuwa'in duwe ngibu, duk dambuwa'in da ngibu pilak. Ubus tahala' ne iye. ¹⁶ Dara'akan bakas inurungan lime ngibu pilakin magtawus hap pi maglitu, duk maka'untung iye lime ngibu pilak. ¹⁷ Damikkiyan du isab dara'akan taga duwe ngibuhin, maka'untung isab iye duwe ngibu. ¹⁸ Saguwa' dambuwa' bakas inurungan da ngibu pilakin, hap pi magkali bu tinapukan we' ne sin amunen dem bulak.

¹⁹ "Pagtiggel ne te'ed, tekka ne balik amu me' dara'akan miya'an. Manjari tilewne siye bang ine bakas hininangde duk sinnen. ²⁰ Dara'akanne bakas inurungan lime ngibu pilakin pi mo'o untungne lime ngibuhin duk pa'inne, 'Tuwan, bakas urungannu ku lime ngibu pilak, maka'untung ku lime ngibu isab.' ²¹ Pa'in amunen si iye, 'Hap hininangnun. Dara'akan hap kew duk tapangandelan kew. Tapangandelan kew si me' kuwe'ahat hangkan pangandelku du si ka'u alata'kun pina'ekka. Dayi' kew, patuhut kew

si aku magkëg.’²² Ubus hap pī isab dara'akan bakas inurungan duwe ngibu pilakin. Pa'inne, ‘Tuwan, bakas urungannu ku duwe ngibu pilak. Maka'untung ku duwe ngibu isab.’²³ Pa'in amunen si iye, ‘Hāp hininangnun. Dara'akan hāp kew duk tapangandelan kew. Tapangandelan kew si me' kuwe'ahat, hangkan pangandelku du si ka'u alata'kun pina'ekka. Dayi' kew, patuhut kew si aku magkëg.’²⁴ Ubus hap pī isab dara'akan bakas inurungan da ngibu pilakin duk pa'inne, ‘Tuwan, kata'uhanku we' ga'i kew ma'ase' si a'a. Eddo'nu duma'in si ka'uhin duk paganinu mangga' bakas paglu'ugannun.’²⁵ Tinalew ku si ka'u, hangkan hap pī ku napukan sīnnun dem bulak. Tiya' ne sīnnun.’²⁶ Nambung amunen, pa'inne, ‘Ka'u iyan dara'akan la'at duk bulasan. Kata'uhannu hati' we' eddo'ku duma'in si akuhin duk paganiku mangga' bakas paglu'ugankun.’²⁷ Na, we'ey ga' papīnu sīnkun si bangku duk nganak? Manjari pagbalikku pitu ta'eddo'ku si' sīnkun sampay anaknen.’²⁸ Manjari pa'inne si dara'akanne seddilihin, ‘Eddo'un sīnin amban iye duk pangurungan pī si dambuwa' taga sampū' ngibu pilakin.’²⁹ A'a tapangandelanin, inurungan pe namba duk ekka manamal si iye hin. Saguwa' mangga'i tapangandelanin, bisan kuwe'ahat bakas pinangandel si iye hin, ineddo' du amban iye.’³⁰ Na, dara'akan mangga' niya' kagunahanne inin, pabukutun bi pinadem lindem. Magmatey me' a'ahin la'i duk magtage'ot me' impenden.’”

Sabab ellew paghukumin

³¹ Manjari pa'in si Isa, “Bang aku, Anak Manusiya'in, pitu balik magtuhut duk me' mala'ikatīn kēmon, aku ne magbaya'in. Manjari ningkolo' ku si paghukuman.’³² Kēmon a'a amban kabangsa-bangsahan si dunyahin pinagtipun du si harapanku duk pagsape'ku siye, kuwe' a'a magipat hayepin pagsape'ne me' bili-bilihin duk me' kamingin.’³³ Me' a'a mabentelin papīku si kanawananku duk me' sinduwēhin si bibanganku.’³⁴ Manjari aku, magbaya'in, pa'inku iyan si me' a'a si kanawanankun, ‘Ka'am, me' ka'urungan kahāpan we' Samaku Tuhanin, pitu ka'am, patenna' tu'u si pagbaya'anku pegge' inin andang pinanyap para si ka'am kemuwe tagna' dunyahin.’³⁵ Pegge' bakas inusan ku bu pinakan ku we' bi, duk lekkakan ku bu inurungan ku ininum we' bi, a'a liyu-liyu ku bu inaddatan ku we' bi.’³⁶ Ga' niya' semmekku bu pinasemmekan ku we' bi, bakas ku saki bu inipat ku we' bi, bakas ku kinalabusu bu binisita ku we' bi.’³⁷ Ubus magpa'in iyan me' a'a bentel la'i si kanawanankun, ‘Tuwan, sumiyan kew bakas takite kami inusan duk urungan kami kew kinakan, atawa lekkakan duk urungan kami kew ininum?’³⁸ Sumiyan kew takite kami kuwe' a'a liyu-liyu duk inaddatan kew we' kami? Sumiyan kew kangga'an semmek duk inurungan kew we' kami?’³⁹ Duk sumiyan kasakinun duk pangalabusu si ka'uhin duk pī kami misita ka'u?’⁴⁰ Manjari aku, magbaya'in, nambung du ku, pa'inku, ‘Sabennal akahante ka'am, sumiyan-sumiyan hinangbi inin si me' tindegku madiyahawa' paga'anen, hinangbi du te'ed si aku.’

⁴¹ “Ubus pa'inku du iyan si me' a'a si bibangankun, ‘Ka'am, me' pagmulka'an Tuhanin, tahala' ka'am amban aku duk pī ka'am dem ebbut narka' pinanyap andang para si nakura' seyitanin duk si me' dara'akannen.’⁴² Pegge' bakas inusan ku bu ga' ku urunganbi kinakan, lekkakan ku bu ga' ku urunganbi ininum.’⁴³ A'a liyu-liyu ku bu ga' ku addatanbi, ga' niya' semmekku bu ga' ku urunganbi, bakas ku saki duk dem kalabusu bu ga' ku bisitabi.’⁴⁴ Ubus tilewde du ku iyan, pa'inde, ‘Tuwan, sumiyan kew takite kami inusan atawa lekkakan? Sumiyan kew takite kami kuwe' a'a liyu-liyu, atawa ga' niya' semmeknu atawa saki atawa dem kalabusu bu ga' kew tabangan kami?’⁴⁵ Ubus nambung ku iyan, pa'inku, ‘Sabennal akahante ka'am, bang ga' tabangbi me' tindegku madiyahawa' paga'anen, aku du ga' tinabangbin.’⁴⁶ Manjari me' a'a inin pinadem narka' du duk magtiksa' siye salama-lama, saguwa' me' a'a mabentelin pinapī du si surga' duk niya' umulde salama-lama.’”

26

Pagisun la'at para pu si Isahin

(Markus 14.1-2; Lukas 22.1-2; Yahiya 11.45-53)

¹ Pagubus inin binissā we' si Isa kēmon, pa'inne si me' tindeggen, ² “Kata'uhanbi me' sumudde ne ellew Kādja'an Pangessebanin. Ellew iyan aku, Anak Manusiya'in, sinōngan du ku supaya ku talansang diyata' olom.”

³ Manjari magtipun ne me' nakura' imamin duk me' bahi'in la'i si astana' si Kayapas, imam nakura'in. ⁴ Magisun siye bang sa'ingge paniggewde duk pamapatēyde si Isahin duk ga'i kata'uhan me' a'ahin. ⁵ “Da'a bang baytu kādja'anin,” pa'inde, “kaw hewuhala' me' a'ahin.”

Pamu'us isellan bengngi si kōk si Isahin

(Markus 14.3-9; Yahiya 12.1-8)

⁶ Pagla'i si Isa si lahat Betani si luma' si Simon a'a bakas inipulin, ⁷ niya' dende tekka pi magbo'o isellan bengngi. Pangisihannen batu alabaster hininangin. Sasang si Isa mangan, hap pi dendeihin mu'usan isellan bengngihin diyata' kōk si Isa. ⁸ Pagkite miya'an we' me' tindeg si Isahin, astel siye duk magbissā-bissā siye, pa'inde, "We'ey isellan bengngi miya'an pinaka'atan sa miya'an?" ⁹ Gam pe miya'an pinabellihan langkew bu pangurung ulinen si me' mamiskinin." ¹⁰ Kata'uhan si Isa pagbissāden duk pa'inne, "We'ey iye sasewbi? Hāp hininangne si aku inin. ¹¹ Pegge' mamiskinin," pa'in si Isa, "ga'i du usa' amban ka'am, saguwa' aku, ga'i ku teteg tu'u si ka'am. ¹² Binu'usan we' ne isellan bengngi inin si baranku pamanyap aku bang ku kinubul. ¹³ Sabennal akahante ka'am," pa'in si Isa, "antag-antag si tibu'ukan dunya minahalayak aka-aka mahāpin, inaka-aka du isab tahinang dende si aku inin, pangesseb-ngesseban me' ahin iye."

*Pa'isun si Judas muddihan si Isa
(Markus 14.10-11; Lukas 22.3-6)*

¹⁴ Manjari pagubus miya'an si Judas Iskariyot, dambuwa' si me' tindeg si Isa sampuk-duwehin, hap pi si me' nakura' imamin. ¹⁵ Pa'inne si siye, "Piye sin ku urungbi bang sōnganku ka'am si Isa." Binayedan iye we' de tellumpū' kayu' sin tuwas, pilak te'ed. ¹⁶ Puwas miya'an miha ne si Judas waktu hāp panōngne si Isa si siye.

*Magpanyap disi Isa para si pagjamuhan Pangessebanin
(Markus 14.12-16; Lukas 22.7-13)*

¹⁷ Manjari ta'abut ne tagna' ellew kādja'anin, pagkakande pan ga'i sinagetan pasuligin. Pi me' tindegnen pu si Isa, pa'inde, "Tuwan, antag kami kabaya'annu pi manyapan ka'u pamanganannu kādja'an inin?" ¹⁸ Pa'in si Isa, "Pi ka'am si puweblo si a'a dambuwa' miya'an duk pa'inun bi si iye, 'Pa'in guruhin, mabaya' ko' iye magjamu duk me' tindegnen lu'u si luma'nu para si Kādja'an Pangessebanin pegge' tapit ne ko' kamateyenen.'" ¹⁹ Manjari hap pi ne me' tindegnen duk hininang we' de sa panganda'akan si Isa siyehin duk maghatul ne siye la'i kinakande para si pagjamu-jamuhan Pangessebanin.

*Tamanan pamangan si Isa duk me' tindegnen
(Markus 14.17-26; Lukas 22.14-20; Yahiya 13.21-30; 1 Korinto 11.23-25)*

²⁰ Pagsangem ne, ningkolo' ne si Isa magtuhut duk tindegne sampuk-duwehin mangan. ²¹ Sasangde mamanganin pa'in si Isa, "Sabennal akahante ka'am, niya' dangan si ka'am muddihan aku." ²² Dukka te'ed siye duk magganti' siye nilew iye. Pa'in dangan-dangan, "Bugtu' duma'in aku, Tuwan, ē?" ²³ Nambung iye, pa'inne, "Sawe'ku magsawu dem pingganin, iye iyan mamuddihan akuhin. ²⁴ Aku inin, Anak Manusiya'in," pa'in si Isa, "matey du ku pegge' iye iyan ganta'ankun, sa sinulat dem kitabin. Saguwa' maka'ase'ase' te'ed a'a mamuddihan Anak Manusiya'in. Gam pe a'a miya'an ga' inanakan." ²⁵ Ubus pa'in si Judas, iye sōng mamuddihan si Isahin, "Bugtu' duma'in aku, Tuwan, ē?" Pa'in si Isa, "Ka'u hep."

²⁶ Sasangde mamanganin, ngeddo' si Isa pan, duk pagubus iye magpasalamat si Tuhan, kinepak-kepak we' ne bu pinangurung we' ne si me' tindegnen. Pa'inne, "Ngeddo' ka'am bu mangan ka'am. Pan inin barankun." ²⁷ Manjari ngeddo' iye sawan duk pagubus iye magpasalamat si Tuhan, pinangurung we' ne si siye, pa'inne, "Kēmon ka'am ininum bi inin, ²⁸ pegge' inin laha'kun sōng bu'us sabab me' a'a ekka supaya inampung me' duseden. Inin tanda' we' tamanan Tuhanin du janji'nen. ²⁹ Akahante ka'am, puwas inin ga'i ne ku nginum bohe' ubas balik samanta'an ga'i pe kite bi magtuhut nginum ininum ba'ahuhin dem pagbaya'an Tuhanin."

³⁰ Ubus inin ngalang siye dambuwa' kalangan pamudji Tuhan ubus bu paluwas ne siye pi si kūd Jaitun.

*Pina'al pamasuwey si Petrosin
(Markus 14.27-31; Lukas 22.31-34; Yahiya 13.36-38)*

³¹ Manjari pa'in si Isa si siye, "Sangem inin kēmon ka'am ambananbi du ku, pegge' tasulat inin dem kitab, pina'in, 'Da'akku pinapatey magbantey bili-bilihin, manjari me' bili-bilinen magkanat-kanat.'" ³² Saguwa' pagellum ne ku balik, magkasuwa' du kite bi. Padehellu ku amban ka'am pi si lahat Jalil." ³³ Manjari pa'in si Petros si iye, "Bisan kēmon siye ngambanan ka'u, Tuwan, saguwa' aku, asal ga'i kew ambananku." ³⁴ Pa'in si Isa si iye, "Sabennal akahante kew, sangem inin du, ga'i pe manukin makatingkowak, kapamasuwey ne kew mintellu we' ga'i ku kata'uhannu." ³⁵ Saguwa' pa'in si Petros, "Bisan pe ku matey patuhut si ka'u, asal ga'i kew te'ed pasuweyanku." Duk kēmon tindeg si Isahin kuwe' inin isab binissāden.

*Si Isa ngampun si Tuhan la'i si kabun Getsemane
(Markus 14.32-42; Lukas 22.39-46)*

³⁶ Manjari palanjal disi Isa pī si kabbun inēnan Getsemane. Pa'in si Isa si me' tindeggen, "Ningkolo' ka'am tu'u tiggelanku la'i māku-māku si Tuhan." ³⁷ Bino'o we' ne si Petros duk me' anak Sebede duwanganin. Nagna' iye kebba-kebbahan duk sasew dem ateynen. ³⁸ Manjari pa'inne si siye, "Ateykun dukka te'ed, agen-agen makamatey aku. Pa'amban ne ka'am tu'u duk magjaga ka'am." ³⁹ Manjari lumengngan iye patala-tala duk pasujud iye diyata' bulak duk ngampun iye si Tuhan, pa'inne, "O Amma', bang makajari, da'a ku pasagadanun bininasa. Saguwa' duma'in tinuhutin kinabaya'ankun saguwa' kinabaya'annun." ⁴⁰ Manjari balik iye pī si me' tindeggen, duk takitene siye kapatuli. Bangunne siye duk pa'inne pu si Petros, "Ga'i ka'am kapanuhut aku magjaga bisan da ora? ⁴¹ Papateng-pateng ka'am, duk māku-māku ka'am si Tuhan supaya ka'am ga'i tabo'o we' sasset. Tapkil' we' atey saguwa' ga'i ka'anggawta'an we' baran." ⁴² Manjari tahala' ne isab si Isa duk māku-māku iye si Tuhan, pa' inne, "O Amma', bang subey te'ed ku lumabey si me' kabinasaan inin, na, tuhutku ne kinabaya'annun." ⁴³ Ubus balik ne isab iye pī si me' tindeggen duk takitene siye kapatuli pegge' kinaru' te'ed siye. ⁴⁴ Tahala' ne isab iye balik duk māku-māku iye si Tuhanin kamintellunen, binalik we' ne bakas binissāne si Samanen. ⁴⁵ Pagbalik si Isa si me' tindeggen, pa'inne si siye, "Tuli pe ka'am duk pahali pe? Pakale ka'am, tekka ne waktuhin. Aku, Anak Manusiya'in, sōng sinōngan ne si antanan me' a'a dusehan. ⁴⁶ Kuwat ka' ah, sūng ne kite bi. Payamanun bi, tiya' ne a'a mamuddihan akuhin."

Paniggew pu si Isahin

(Markus 14.43-50; Lukas 22.47-53; Yahiya 18.3-12)

⁴⁷ Sasang missā pe si Isa, tekka ne si Judas. Dambuwa' iye si me' sampuk-duwe tindeg si Isahin. Banes te'ed a'a nuhut si Judas magbarung duk magbo'o me' kakakal. Siye miya'an dina'ak pī we' me' nakura' imamin duk me' kabahi'anin. ⁴⁸ Ka'urungan siye indan we' si Judas. Bakas pa'inne hep si siye, "Sine-sine ūkku, iye ne iyan a'ahin. Siggewun bi iye." ⁴⁹ Pagtekka siye la'i, magtawus si Judas patapit pu si Isa duk pa'inne, "Na, aku itu, Tuwan." Ubus bu inūk si Isa we' ne. ⁵⁰ Pa'in si Isa si iye, "Bagay, hinangun ne akanu mapituhin." Manjari patapit me' a'a sinduwehin duk siniggew we' de si Isa duk inantan we' de pahage. ⁵¹ Dambuwa' me' sawe' si Isahin ngurus barungnen bu pineddang we' ne dara'akan imam nakura'in duk butas tayingenen. ⁵² Pa'in si Isa si iye, "Isihun balik bessinun dem tagubanne. Pegge' sine-sine ngangguna bessi pagbono', matey du isab iye we' bessi. ⁵³ Ga'i ke kata'uhannu we' bang ku māku tabang si Samaku Tuhanin, magtawus ku pabo'ohanne ibuhan mala'ikatnen? ⁵⁴ Saguwa' bang ku māku tabang ga'i tuman bissā Tuhan dem kitabin we' kēmon inin subey umantag." ⁵⁵ Ubus pa'in si Isa si me' a'a mabanessin, "We' kannalbi mundu ku hangkan ka'am pitu niggew aku magbarung duk magbo'o me' kakakal? Ellew-ellew ningkolo' ku la'i dem langgal hadjehin magtolo', saguwa' ga' ku siggewbi la'i. ⁵⁶ Saguwa' kuwe'itu inin," pa'inne, "umantag ne inin kēmon supaya katumanan me' tasulat we' me' kanabihan dem kitabin." Manjari tinayikutan si Isa we' me' tindeggen kēmon duk lahi siye.

Si Isa si harapan me' kakunsihalalanin

(Markus 14.53-65; Lukas 22.54-55, 63-71; Yahiya 18.13-14, 19-24)

⁵⁷ Manjari bino'o si Isa we' me' a'a maniggew iye hin pi pu si Kayapas, iye imam nakura'in. Me' guru si sara' āgamahin duk me' kabahi'anin magtipun du isab la'i. ⁵⁸ Na, si Petros paturul pu si Isa saguwa' patala-tala, sampay pī si lame luma' imam nakura'in. Padiyalem iye si lamehin duk ningkolo' iye duk me' guwaldiyahin, pegge' mabaya' payamanne bang ine ka'ujudanne miya'an. ⁵⁹ Manjari me' nakura' imamin duk me' guru sara'in duk me' kabahi'anin miha pureba panuntutande si Isa supaya iye tapapateyde. ⁶⁰ Saguwa' ga' niya' kasuwa'de panuntutande iye bisan du ekka naksi' ga'i bennal. Ujudnen niya' duwangan missā, pa'inde, ⁶¹ "Bakas pa'in a'a iyan we' talarakne ko' langgal hadjehin duk tapatenggene balik dem tellu ellew." ⁶² Manjari nengge imam nakura'in duk pa'inne pu si Isa, "Ga' niya' sambungnu si me' tuntutde si ka'u inin?" ⁶³ Saguwa' ga' nambung si Isa. Ubus missā imam nakura'in balik, pa'inne, "Napa kew, iyu' Tuhanin pakale-kale duk akahanun kami bang Almasihin ke kew, Anak Tuhanin." ⁶⁴ Pa'in si Isa si iye, "To'o pina'innun, duk akahante ka'am kēmon, ga'i tiggel kitebi du ku, Anak Manusiya'in, ningkolo' si kanawanun Tuhan Mabalakatanin. Duk kitebi du ku iyan pitu nuhut me' inalak amban diyata' langit." ⁶⁵ Manjari ginaret we' imam nakura'in semmeknen hawal peddi' ateynen, duk pa'inne, "Missā iye kuwe' Tuhanin iye. We'ey pe kite bi subey miha me' saksi'? Takalebi ne binissāne miya'an, kuwe' Tuhanin iye. ⁶⁶ Ine hukumanbin?" Pa'inde, "Hukuman kamihin we' pata' iye pinapatey."

⁶⁷ Ubus ilura'an iye we' de si luwene duk pinagsuntukan we' de. Sinduwehin sampakde iye ⁶⁸ duk pa'inde, "Bang Almasihin kew, akahanun kami bang sine bakas manampak ka'uhin."

Masuwey si Petros we' ga'i kata'uhanne si Isa

(Markus 14.66-72; Lukas 22.56-62; Yahiya 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Manjari, si Petros la'i si lame ningkolo'. Niya' dambuwa' dara'akan dende hap pi si iye duk pa'inne, "Ka'u iyan, sawe' si Isa, a'a Jalilin, du isab." ⁷⁰ Saguwa' masuwey iye si harapande kemon, pa'inne, "Ga'i kata'uhanku bang ine binissanu iyan." ⁷¹ Ubus hap pi iye tudju tarangka. Niya' dara'akan dende seddilli ngite iye. Pagkitene si Petros, pa'inne si me' a'a magtengge mala'ihin, "A'a iyan sawe' si Isa, a'a amban Nasaretin." ⁷² Saguwa' masuwey ne isab si Petros. Napa pe iye duk pa'inne, "Ga'i kata'uhanku a'a iyan." ⁷³ Ga' tiggel pi pu si Petros me' a'a magtengge mala'ihin duk pa'inde si iye, "Ga'i kew kapamasuwey we' duma'in kew sawe'de, pegge' bissahannun bissahan a'a Jalil." ⁷⁴ Saguwa' sukna'an si Petros dinen duk napa iye, pa'inne, "Asal ga'i kata'uhanku a'a iyan." Magtawus tingkowak manukin. ⁷⁵ Manjari ta'esseb si Petros bakas binissā si Isahin, pa'inne, "Ga'i pe makatingkowak manukin sangem inin, kapamasuwey ne kew mintellu we' ga'i ku kata'uhannu." Manjari tahala' si Petros duk magtangis te'ed iye.

27

Si Isa bino'opu si Pilatus

(Markus 15.1; Lukas 23.1-2; Yahiya 18.28-32)

¹ Pagsalung ne magisun kemon me' nakura' imamin duk me' kabahi'anin bang sa'ingge pamapateyde si Isahin. ² Manjari pagubus siye magisun, iningketan we' de si Isa duk bino'opu we' de pi sinongan pu si Pilatus, iye gubnul bangsa Romahin.

Matey si Judas

(Hinangan 1.18-19)

³ Pagkata'uhan si Judas, iye mamuddihan si Isahin, we' ubus ne hinukum si Isa pinapatey, magsusun te'ed iye duk hap pi iye si me' nakura' imamin duk me' kabahi'anin mabalik tellumpu' kayu' sin tuwasin. ⁴ Pa'inne si siye, "Bakas magduse ku, pegge' binuddihan we' ku a'a mangga' niya' dusenen bu song iye pinapatey." Nambung siye, pa'inde, "Ga' ne niya' lamud kami lu'u. Baya'-baya'nu ne." ⁵ Manjari ilakasan we' si Judas sinin dem langgal hadjehin bu tahala' iye. Pi iye mowet dine duk iye matey. ⁶ Manjari tinimuk we' me' nakura' imamin sinin duk pa'inde, "Ga'i makajari sin inin pinatampu si sin langgalin pegge' sin inin bakas pagtangan mapatey a'a." ⁷ Magisun siye we' gunade sin miya'an pamellide bulak a'a maghinang-hinang paliyukin duk hinangde pagkubulan me' a'a liyu-liyu. ⁸ Hangkan hep bulak miya'an inenan "Bulak Laha" sampay kuwe'itu, pegge' sin pamelli iyehin sin bakas pagtangan mapatey. ⁹ Manjari tuman ne bissā Nabi Jeremiya bakas sinulat dem kitabin, pa'inne, "Eddo'de tellumpu' kayu' sin tuwasin, iye halga' pagisunan me' a'a Isra'ilin, ¹⁰ duk gunade inin pamellide bulak a'a maghinang paliyukin. Inin bakas panganda'akan aku we' Tuhanin."

Si Isa si harapan Pilatus

(Markus 15.2-5; Lukas 23.3-5; Yahiya 18.33-38)

¹¹ Manjari pagla'i ne si Isa si harapan gubnulin, tinilew iye we' gubnulin, pa'inne, "Sultan me' Yahudihin ke kew?" Nambung si Isa, pa'inne, "Iye du pina'innu iyan." ¹² Saguwa' sakali' iye tinuntutan we' me' nakura' imamin duk me' kabahi'anin, ga' iye nambung. ¹³ Pa'in Pilatus si iye, "Ga'i takalenu kemon tuntutde si ka'u inin?" ¹⁴ Saguwa' ga' nambung si Isa bisan da tegtang, hangkan ulali' te'ed gubnulin.

Si Isa ilabo'an hukuman pinapatey

(Markus 15.6-15; Lukas 23.13-25; Yahiya 18.39—19.16)

¹⁵ Na, kahaba' tahun bang baytu Kadja'an Pangesseban, iye addat gubnulin maluwas iye dambuwa' pilisu sine-sine kabaya'an me' a'ahin pinaluwas. ¹⁶ Masa miya'an, niya' dambuwa' pilisu bantu, inenan Barabbas. ¹⁷ Manjari pagtipun ne me' a'a mabanesin, pa'in Pilatus si siye, "Sine kabaya'anbi pinaluwaskun, Barabbas atawa si Isa inenan Almasihin." ¹⁸ Hangkan siye tinilew we' ne sa miya'an pegge' kata'uhanne we' sinongan si Isa we' me' nakura' me' Yahudihin si iye pegge' kinimbūhan si Isa we' de.

¹⁹ Sasang ningkolo' Pilatus si siya paghukumanin, masan andanen si iye, pa'inne, "Da'a kew maghinang ine-ine si a'a mangga' niya' dusene iyan. Pegge' dibuhi' niya' taginepkun duk magsandal ku te'ed dem taginepkun sabab iye."

²⁰ Saguwa' me' a'a mabanesin tasege' we' me' nakura' imamin duk me' kabahi'anin we' subey pākude pinaluwas si Barabbas duk si Isa subey pinapatey. ²¹ Tinilew siye balik we' Pilatus, pa'inne, "Inggehini si duwangan inin kabaya'anbi pinaluwaskun?" "Si Barabbas," pa'inde. ²² Pa'in Pilatus si siye, "Na, inumeyku pu si Isa, inenan Almasihin?" Pa'inde kemon,

“Lansangun iye diyata' olom.” ²³ Saguwa' pa'in Pilatus, “We'ey? Ine la'at tahirangnen?” Saguwa' pasōng ne siye magkalolop, pa'inde, “Lansangun iye diyata' olom.”

²⁴ Kata'uhan Pilatus we' ga' niya' gunane magbissā namba, pegge' sōng hewuhala' me' a'a mabanesin. Manjari ngeddo' iye bohe' duk kinoso'an we' ne tangannen si harapan me' a'ahin, tanda' we' ga' iye palamud si hinanganden. Duk pa'inne, “Bang matey a'a inin ga' niya' duseku. Ka'am dukusehin.” ²⁵ Nambung kēmon me' a'ahin, pa'inde, “Ambat kamateyenn mole' si kami duk si me' anak kamihih.” ²⁶ Ubus pinaluwas ne we' Pilatus Barabbas pī si siye. Duk si Isa da'akne ilubakan ubus bu sinōngan ne iye we' ne supaya iye talansang diyata' olom.

*Hinang dagey we' me' sundaluhin si Isa
(Markus 15.16-20; Yahiya 19.2-3)*

²⁷ Manjari bino'o si Isa we' me' sundalu Pilatusin pī dem astana' gubnulin duk patipun pī kēmon sundalu da kumpaniyahin. ²⁸ Pagla'i siye kinuwantangan we' de si Isa duk pinasemmekan iye we' de semmek taluk kuwe' bantuk semmek sultan masaley. ²⁹ Ngalakal siye bāhan luhihan hininang kuwe' korona sultan bu pinapī we' de si kōk si Isa. Ubus pina'antanan we' de si Isa kayu-kayu si tanganne kanawanin. Pagubus miya'an pasujud siye magmā-mā mahadje iye duk pa'inde, “Assalamu alaikum Sultan me' Yahudihin.” ³⁰ Ubus pinaglura'an si Isa we' de duk ineddō' we' de kayu-kayu inantanannen bu pinogpog we' de kōknen. ³¹ Pagubus iye hinangde dagey, iluwasan we' de semmek taluk miya'an duk pinasemmekan iye balik duk semmeknen. Ubus bino'o ne iye we' de pabukut duk ne iye talansangde diyata' olom.

*Si Isa ilansang diyata' olom
(Markus 15.21-32; Lukas 23.26-43; Yahiya 19.17-27)*

³² Sasangde paluwas amban puweblo, niya' tadugpakde lella amban lahat Kirene, ēnnen si Simon. Ginagahan iye we' me' sundaluhin dina'ak pinanangkit olom sōng pangalansangan si Isahin. ³³ Pagtekka siye la'i si lugal inēnan Golgota, hāninen, “Lahatan Bungkug.” ³⁴ niya' sōng pama'inumde iye bohe' ubas sinagetan tambal pa'it, saguwa' pagtakinamne ga' inumne. ³⁵ Pagubus ne si Isa ilansang diyata' olom, maglegot me' sundaluhin pagbahagi'de semmek si Isahin. ³⁶ Ubus ningkolo' siye la'i manteyan iye. ³⁷ Sinulat la'i si atag kōk si Isa tutut si iyeihin, pina'in, “Inin si Isa Sultan me' Yahudihin.” ³⁸ Niya' duwangan mundu pinasumbaya' pu si Isa ilansang diyata' olomde. Dambuwa' olomin pinatengge si kanawananne duk dambuwa'in si bibanganne. ³⁹ Me' a'a mapalabeyin pinagsayehan iye we' de. Magkeleng-keleng siye duk pa'inde pu si Isa, ⁴⁰ “Aha, bakas pa'innu we' talaraknu langgal hadjehin ubus bu patenggenu balik dem tellu ellew. Na, we'ey ga'i tabangnu dinun? Bang bennal kew Anak Tuhanin, duwa'i kew amban diyata' olom iyan.” ⁴¹ Damikkian isab me' nakura' imamin duk me' guru si sara' āgamahin duk me' kabahi'anin pagudji'ande iye, pa'inde, ⁴² “Bakas tabangne a'a seddilihin, saguwa' dinen ga'i tatabangne. Iye ko' sultan me' Isra'ilin. Na, ambat iye duwa'i amban olom iyan kuwe'itu duk kite bi kahagad si iye. ⁴³ Ngandel iye si Tuhan duk pa'inne we' Anak Tuhanin iye. Payamante bi ko' bang asal tabang Tuhanin iye.” ⁴⁴ Bisan me' mundu ilansang pinasumbaya' si iyeihin matuk du isab missā-missāhan iye.

*Kamatey si Isahin
(Markus 15.33-41; Lukas 23.44-49; Yahiya 19.28-30)*

⁴⁵ Na, paglettu ne ellewin maglindem dem tibu'ukan lahat miya'an sampay lisag tellu kopapin. ⁴⁶ Paglisag tellu ne magkilahap si Isa papales, pa'inne, “Eli, Eli, lama sabachthani?” Hāninen, “O Tuhanku, we'ey ku pasagadannu?” ⁴⁷ Pagtakale inin we' me' a'a magtenggetengge mala'ihin, pa'in sinduwehin, “Lingananne Nabi Eliyas.” ⁴⁸ Dangan siye magtawus magubas pī ngeddo' kuwe' gapas bu ngaleglebanne magdem ininum. Ubus tinogsokan we' ne miya'an diyata' kayu-kayu bu sinōngan we' ne pamasessep pu si Isa. ⁴⁹ Saguwa' sinduwehin pa'inde, “Da'a kew dahu', payamante bi bang pitu ke Nabi Eliyas nabang iye.” ⁵⁰ Manjari magkilahap si Isa balik ubus bu bekkat ne napasnen.

⁵¹ Magtawus garet semmek subuk hinang ellig dem langgal hadjehin. Garet paduwe amban diyata' ngeregse' diyawa'. Niya' isab linug duk niya' me' batu hadje kepak. ⁵² Luka isab me' lingab pagkubulanin duk ekka a'a mamatey makahagad si Tuhanin ellum balik. ⁵³ Pagellum ne si Isa balik, paluwas siye amban lingab pangubulan siyehin duk hap pī siye si Awrusalam. Ekka a'a ngite siye. ⁵⁴ Kapitanin duk me' sundalune mamanteyan si Isahin, pagkitede linugin duk me' ma'umantagin, tinalew te'ed siye duk pa'inde, “Sabennal a'a inin Anak Tuhanin.”

⁵⁵ Ekka isab me' dende la'i mayam-mayam amban kata-talahan. Bakas siye nuhut si Isa amban Jalil duk luwal iye tabangande. ⁵⁶ Dem grupu miya'an la'i si Mariyam dende amban Magdalahin duk Mariyam sa'i si Yakub duk si Yusupin duk anda Sebedehin.

Kinubul si Isa

(Markus 15.42-47; Lukas 23.50-56; Yahiya 19.38-42)

⁵⁷ Pagkohap ne niya' tekka pi dambuwa' a'a dayahan, a'a Arimati, inēnan si Yusup. Tindeg si Isa du isab iye. ⁵⁸ A'a miya'an hap pi pu si Pilatus duk pinaku we' ne bangkey si Isahin. Ubus da'ak Pilatus ne pangurung. ⁵⁹ Ineddo' bangkeyin we' si Yusup duk sinaput we' ne duk kakana'. ⁶⁰ Ubus pinabak we' ne dem lingab batu pagkubulan ba'ahu du hinangne pamanyapne dine. Ngaligid iye batu hadje panampeng gawang lingabin, ubus bu tahala' ne iye. ⁶¹ Si Mariyam, dende amban Magdalahin duk Mariyam sangeynen ningkolo' la'i pahrarap si kubulin.

Guwaldiya si kubul si Isahin

⁶² Pagellew dambuwa'in, hātinen ellew Sabtu', hap pi pu si Pilatus me' nakura' imamin duk me' Pariseohin. ⁶³ Pa'inde, "Tuwan, ta'esseb kami we' bakas pa'in a'a dusta'an miya'an ka'ellumnen, we' bang iye matey, pagta'abut tellu ellew, ellum iye balik. ⁶⁴ Hangkan da'akun ginuwaldiyahan kubulnen sampay katellu ellewnen, kaw hap pi me' tindegnen nangkew bangkeynen ubus pa'inde we' ellum iye balik. Bang magdusta' siye sa miya'an pasōng te'ed la'at pangakkalden." ⁶⁵ Pa'in Pilatus si siye, "Bo'ohun bi me' guwaldiya iyan duk guwaldiyahanun bi kubulin manamal." ⁶⁶ Manjari hap pi ne siye duk papihande indan gawang lingabin supaya kata'uhan bang niya' bakas ngalukane duk da'akde me' sundaluhin magguwaldiya.

28

Ellum balik si Isa

(Markus 16.1-10; Lukas 24.1-12; Yahiya 20.1-10)

¹ Pagpuwas ne ellew Sabtu', ellew li'ihin, subu-subu pe ellew Ahad, hap pi si Mariyam dende amban Magdalahin duk sangeynen mayaman kubulin. ² Bessuwang linug manamal pegge' dambuwa' mala'ikat Tuhanin duwa'i amban surga'. Iligidan we' ne batu hadje panampeng gawang lingabin, ubus bu ningkolo' iye diyata' batuhin. ³ Bantuknen sahaya kuwe' lalat duk semmeknen pote' manamal. ⁴ Tinalew manamal me' guwaldiyahin hangkan migpid te'ed siye duk ga'i siye makasayu; kuwe' siye a'a matey. ⁵ Missā mala'ikatin si me' dendeihin, pa'inne, "Da'a ka'am tinalew. Kata'uhanku pihabi si Isa bakas ilansang diyata' olomin. ⁶ Ga' ne iye tu'u, pegge' ellum ne iye balik kuwe' bakas pina'innen. Pitu ka'am, payamanun bi bakas pabākannen. ⁷ Kuwe'itu, palakkes ka'am pi, akahanun bi me' tindegnen we' ellum ne iye balik amban kamateynen. Duk padehellu iye amban ka'am hap lahat Jalil. Kitebi du iye iyan la'i. Essebun bi bakas inakaku si ka'amin."

⁸ Hangkan magdayi'-dayi' siye tahala' amban kubulin. Tinalew siye saguwa' kēgan isab siye manamal. Magubas siye pi ngakahan me' tindegnen. ⁹ Bessuwang siye sinampang we' si Isa la'i si lān duk pa'inne, "Na, ka'am ne?" Patapit siye pu si Isa duk pasujud si iye bu inantan we' de bettissen. ¹⁰ "Da'a ka'am tinalew," pa'in si Isa, "pi ne ka'am, akahanun bi me' kapungtina'ihankun we' subey siye pi hap Jalil. La'i takitede du ku."

Aka-aka me' guwaldiyahin

¹¹ Sasang si lān pe me' dendeihin, happi me' guwaldiya sinduwehin si puweblo duk inaka-aka we' de si me' nakura' imamin kēmon bakas ma'umantagin. ¹² Manjari magtipun me' kabahi'anin duk me' nakura' imamin duk magisun siye. Ubus siye magisun, inurungan we' de me' sundaluhin sin ekka ¹³ duk pa'inde, "Akahanun bi me' a'ahin, we' sasangi tuli sangemin, pi me' tindeg si Isahin nangkew bangkeynen. ¹⁴ Bang takale gubnulin we' tuli ka'am bu dina'ak ka'am magguwaldiya, da'a ka'am suse. Kami ne ta'u missā si iye duk ka'am ga'i amāhanne." ¹⁵ Ineddo' we' me' sundaluhin sīnin duk tinuhut we' de bakas panganda'akan siyehin. Sampay ellew inin iye inin suwi-suwi pinalatag we' me' Yahudihin.

Patampak si Isa si me' tindegnen

(Markus 16.14-18; Lukas 24.36-49; Yahiya 20.19-23; Hinangan 1.6-8)

¹⁶ Manjari, me' tindeg si Isa sampuk-dambuwa'in pi hap Jalil. Patakede siye pi si dambuwa' punu sa bakas panganda'akan si Isa siyehin. ¹⁷ Pagkitede iye, pasujud siye pu si Isa, saguwa' niya' siye duwe-duwehan dem ateyden. ¹⁸ Patapit si Isa si siye duk pa'inne, "Bakas ka'urungan ne ku kapatut magbaya' si dunya duk si surga'. ¹⁹ Hangkan hep pi ka'am magaka-aka si kēmon kabangsa-bangsahan duk isab siye nuhut aku. Pandihun bi siye hinang tanda' we' nuhut ne siye Tuhanin duk aku, Anak Tuhanin, duk Niyawa

Tuhanin. ²⁰ Tolo'anun bi siye we' subey tuhutde kēmon bakas panganda'akanku ka'amin. Duk essebun bi inin, luwal du ku lu'u si ka'am ngeregse' kiyamat dunyahin.”

Inin aka-aka hāp sabab Isa Almasi Jūdinin sinulat we' si Markus Pahāti sabab jūd sinulat we' si Markus

Si Markus inin bata' pe katu'u si Isa si dunyahin. Patenna'annen la'i si puweblo Awrusalam. Luma' disi Markusin daran pagtipunan me' tindeg si Isahin bang siye ngampun-ngampun tudju Tuhan. Hangkan magkinata'u si Markus duk si Petros duk me' tindeg si Isa sinduwehin. Niya' magpa'in we' si Markus inin kahagad pu si Isa sabab si Petros.

Tagna' si Paul duk Barnabas lumengngan magmahalayak si me' kabangsahan duma'in Yahudi, nuhut siye si Markus pegge' magdanganakan si Barnabas duk si Markus. Saguwa' ga' pe talatag we' de me' lahat sōng papihanden, hap luma' balik si Markus.

Duwen tahun puwas miya'an, sōng lumengngan ne isab si Paul duk Barnabas pi balik si me' lahat bakas pagmahalayakanden. Mabaya' bo'o Barnabas balik si Markus saguwa' ga'i baya' si Paul. Sabab pagsagga' de miya'an, magsape' ne siye duwangan. Si Barnabas bino'o we' ne si Markus duk pi siye si me' lahat seddili magmahalayak.

Bang piyen tahun palabey, ngapagen ne sandel si Markus pu si Isa Almasihin. Sakali' si Petros la'i si Roma, dangan me' sawe'nen si Markus. Ekka ta'aya si Markus amban si Petros.

Jūdinin sinulat we' si Markus kala'ine si lahat Romahin duk sinulat inin we' ne para si me' a'a duma'in bangsa Yahudi mala'i si lahat Romahin. Iye dehellu-dehellu manulat sabab me' hinangan si Isahin. Sinulat inin we' ne supaya me' a'a Romahin ngata'u sabab Isa Almasi. Ga' iye magaka tantu sabab me' panolo' si Isahin saguwa' iye inakanen sabab me' hinangan si Isa maka'ulali'in supaya kata'uhan we' si Isa balakatan. Pinahāti isab we' ne we' si Isa taga kapatut ngampun duse.

*Magmahalayak Yahiya magpandi-pandi me' a'ahin
(Mateo 3.1-12; Lukas 3.1-18; Yahiya 1.19-28)*

¹ Inin aka-aka hāp sabab Isa Almasi, Anak Tuhanin. ² Tagna'an aka-aka hāp inin tasulat we' Nabi Isaya dem kitab. Pa'inne,

“Pa'in Tuhanin, ‘Da'akku pi pamasanankun dehellu amban ka'u duk memesne lānnun.’

³ Niya' a'a maglingan dem lahat makagindew-gindew. Iye inin pina'innen, “Sōng tekka ne Panuhutanin. Palanu'un bi lān palabeyannen! Pabentelun bi lān tinuhut-nen!”

⁴ Manjari inin, tekka si Yahiya la'i dem lahat makagindew-gindew. Iye hep mamandi me' a'ahin sakali' pagsusunande ne duk lebbahande ne me' duseden. Magmahalayak si Yahiya la'i si me' a'ahin we' sasuku magsusun ne duk ngalebbahan me' hinanganne mala'atin, subey iye pinandi duk ampun Tuhanin du iye. ⁵ Manjari ekka me' a'a amban me' kalahat-lahatan la'i si Yahudiya duk amban Awrusalam hap pi si iye. Magbennal siye si me' duseden duk pinandi siye we' Yahiya dem bohe' Jordan.

⁶ Semmek Yahiyahin bulu unta' tinennun duk kanditnen kuwit sapi'. Kinakannen dulu duk bohe' buwani. ⁷ Duk magmahalayak iye kuwe' inin, “Niya',” pa'inne, “paturul pitu si aku, balakatan pe amban aku. Ga'i ku bisan pata' pakokko' ngalekkahan ingket tehompa'nen. ⁸ Pinandi ka'am we' ku duk bohe' saguwa' iye inin seddili pamandine ka'amin. Papiyune si ka'am Niyawa Sutsihin.”

*Pamandi pu si Isahin
(Mateo 3.13-17; Lukas 3.21-22)*

⁹ Manjari inin, masa i' tekka si Isa amban Nasaret, dambuwa' puweblo la'i si lahat Jalil. Duk pinandi iye we' Yahiya la'i si bohe' Jordan. ¹⁰ Pagpaguwa' si Isa amban dem bohe', takitene luka langitin duk duwa'i Niyawa Sutsihin pi si iye kuwe' bantuk assang. ¹¹ Duk niya' suwala amban surga' magpa'in, “Anakte kew kalasahanku. Kasulutan ku te'ed si ka'u.”

*Panassat pu si Isahin
(Mateo 4.1-11; Lukas 4.1-13)*

¹² Manjari magtawus si Isa bino'o we' Niyawa Sutsihin hap lahat makagindew-gindew. ¹³ Ampatpu' bahangi iye la'i sinassat we' nakura' seyitanin. Niya' isab me' hayep talun la'i saguwa' hinatul si Isa we' me' mala'ikat.

*Pinene' we' si Isa me' tindegne tagna'in
(Mateo 4.12-22; Lukas 4.14-15; 5.1-11)*

¹⁴ Pagubus si Yahiya kinalabusu we' sultanin, hap pī si Isa si lahat Jalil. Magmahalayak iye sabab aka-aka mahāp amban Tuhanin. ¹⁵ “Ta’abut ne waktu bakas pina’alin,” pa’inne, “duk tapit ne waktu pagbaya’ Tuhanin. Pagsusunanun bi dusebin duk lebbahanun bi ne. Duk kahagadun bi aka-aka mahāpin.”

¹⁶ Manjari inin, sābu lumengngan si Isa si susulan lamew inēnan Jalil, niya’ takitene duwangan magpungtina’i, si Simon duk Andariyas, magpokot la’i dem lamew pegge’ siye me’ a’ a magkenna. ¹⁷ Pa’in si Isa si siye, “Dayi’ ka’am nuhut aku. Bahanbin mageddo-eddo’ kenna. Saguwa’ bang ka’am nuhut aku, tolo’ante ka’am mageddo-eddo’ a’ a pinatuhut si aku.” ¹⁸ Na, magtawus inambanan we’ de me’ pokotden duk nuhut ne siye si Isa.

¹⁹ Manjari paglengnganne tala-tala, niya’ isab takitene duwangan magpungtina’i, disi Yakub duk Yahiya, me’ anak Sebedehin. La’i siye dem bangka’de magmemes pokot. ²⁰ Magtawus siye ilinganen we’ si Isa duk bino’o we’ ne. Manjari inambanan we’ de samaden dem bangka’ duk me’ a’ a tinangdananden, duk nuhut ne siye si Isa.

A’a pasayedan seyitan

(Lukas 4.31-37)

²¹ Hap pī disi Isa si puweblo Kapernaum. Pagta’abut ellew Sabtu’, ellew li’i me’ Yahudihin, hap pī si Isa si langgal magusihat si me’ a’ ahin. ²² Ula’i’ me’ a’ ahin pagkalede usihatnen. Pegge’ magbidda’ te’ed usihat si Isahin duk usihat me’ guru si sara’ āgamahin. Pegge’ taga balakat si Isa bang iye missā.

²³ Manjari niya’ padiyalem pī dem langgal a’ a pasayedan seyitan. ²⁴ Magkilahap iye, pa’inne, “Da’a kami sasewun, Isa, a’ a Nasaret. Ga’ niya’ lamudnu si kami. Pitu ke kew maka’atan kami? Kata’uhanku du’ bang sine kew. Ka’u dambuwa’-buwa’ masutsi mapitu amban Tuhanin.” ²⁵ Saguwa’ inamāhan we’ si Isa seyitanin. Pa’inne, “Da’a kew mabehe. Paguwa’ kew amban a’ a iyan.” ²⁶ Manjari magpaspadan we’ seyitanin a’ ahin duk pagubus seyitanin magkilahap, paguwa’ ne iye amban a’ ahin. ²⁷ Bengngangan me’ a’ ahin kēmon, hangkan magtilew-tinilew siye, pa’inde, “Ine ente’ inin? Tolo’ ba’ahu hep inin. Taga kapatut iye nganda’ak bisan me’ seyitanin, duk tuhutde panganda’akannen.” ²⁸ Manjari kabantuhannen magtawus bawag si kēmon kalahat-lahatan la’i si lahat Jalil.

Ekka a’ ahin pinakole’ we’ si Isa

(Mateo 8.14-17; Lukas 4.38-41)

²⁹ Puwas miya’an, paluwas si Isa amban langgal duk pī iye padiyalem si luma’ disi Simon duk Andariyas. Magtuhut iye duk si Yakub duk Yahiya. ³⁰ Mato’ a’ si Simon dendeihin pabāk la’i ilemmun. Manjari magtawus akahan me’ a’ a mala’ihin si Isa sababne. ³¹ Hap pī si Isa duk inantanan we’ ne tangan dendeihin bu pinakuwat we’ ne. Manjari kawuli’an ne iye. Ubus bu pinakan siye we’ ne.

³² Pagseddep ne ellewin, bino’o we’ me’ a’ ahin pī pu si Isa sasuku masakihin duk me’ a’ a pasayedan we’ seyitanin. ³³ Duk me’ a’ a si puweblo miya’an, magtipun si luwasan luma’ miya’an. ³⁴ Ekka a’ a taga saki bayu’-bayu’an pinakawuli’ we’ si Isa duk ekka isab me’ seyitan pinaluwas we’ ne. Ga’i dina’ak we’ ne me’ seyitanin mabehe pegge’ asal kata’uhande bang sine si Isa.

Magmahalayak si Isa si lahat Jalil

(Lukas 4.42-44)

³⁵ Pagsasumu subu-subu pe te’ed, donga’ si Isa duk paluwas iye amban luma’. Tahala’ iye amban puweblo hap pī si lugal ga’ niya’ a’ ane duk missā iye la’i si Tuhan. ³⁶ Manjari, pegge’ ga’ iye la’i si luma’, piniha iye we’ disi Simon. ³⁷ Pagtakasuwa’de ne iye, pa’inde si iye, “T’ la’i me’ a’ ahin kēmon miha ka’u.” ³⁸ Pa’in si Isa si siye, “Sūng kite bi pī si me’ kaluma’ an seddili matapitin duk ku makapagusihat isab la’i. Pegge’ iye hep inin akaku mapitu si dunyahin.” ³⁹ Manjari hap pī ne si Isa si kēmon kalahatan si Jalil. Magmahalayak iye dem me’ kalanggal-langgalande duk magpaluwas iye me’ seyitan amban me’ a’ a.

Si Isa makawuli’ a’ a inipul

(Mateo 8.1-4; Lukas 5.12-16)

⁴⁰ Manjari niya’ pī pu si Isa dambuwa’ a’ a inipul. Nengge a’ a inin duk tu’utne mag-padiyawa’ pu si Isa duk pabuyu’ te’ed, pa’inne, “Bang kew mabaya’ tapakawuli’nu ku.”

⁴¹ Ma’ase’ te’ed si Isa si iye. Pinasōng we’ ne tangannen duk inantan we’ ne a’ a inipulin duk pa’inne, “Asal mabaya’ ku. Kawuli’an ne kew.” ⁴² Magtawus ipulnen tahala’ duk kawuli’an ne iye. ⁴³ Magtawus iye pinatahala’ we’ si Isa duk sinessa’an te’ed iye we’ ne. ⁴⁴ Pa’in si Isa si iye, “Da’a kew pa’in magaka-aka bisan pu sine sabab pamakawuli’ku ka’uhin. Saguwa’ pī kew pakitehanun barannun si imamin duk magkuluban kew sa panganda’akan si Musahin, hinang tanda’ si me’ a’ ahin we’ asal kawuli’an ne kew.” ⁴⁵ Saguwa’ lumengngan a’ a bakas inipulin duk magaka-aka te’ed iye sabab kakawuli’nen duk binawag we’ ne inin.

Hangkan ga'i ne si Isa tapī dem me' puweblo paguwa' si a'a, saguwa' la'i ne hadja iye si me' lugal ga'i paglahatan a'a. Saguwa' me' a'ahin hap pi du si iye amban me' kalahat-lahatan.

2

Si Isa makawuli' a'a matey barannen

(Mateo 9.1-8; Lukas 5.17-26)

¹ Palabey bang piye ellew, balik si Isa pī si puweblo Kapernaum. Ta'aka we' la'i iye si dambuwa' luma'. ² Ekka me' a'a patipun pī si luma' pala'ihan si Isa miya'an. Hangkan ga' ne niya' kasiguwehande, bisan pe si behe gawang. Minahalayak we' si Isa lapal Tuhanin si siye. ³ Manjari niya' bino'o pī si iye a'a saki pinagtanggungan we' empat a'a. A'a masaki miya'an matey barannen. ⁴ Pegge' ga'i siye tumapit pu si Isa hawal ekka a'ahin, manjari ilarakan we' de sapew madatag si atag kōk si Isahin. Pagubus ne siye ngahinang pamalānan, pinatuntun we' de a'a masakihin diyata' tanggungannen. ⁵ Pagtakite si Isa we' sandel te'ed siye si iye, pa'inne si a'a mamatey barannen, "Bagay, ta'ampun ne me' dusenun."

⁶ Saguwa' niya' magtingkolo' la'i me' guru si sara' āgama. Ngutu-ngutu' siye dem ateyde pegge' missā si Isa sa ī'. ⁷ "Uy!" pa'inde. "Missā iye kuwe' Tuhanin iye. Sine maka'ampun dusehin bang duma'in dambuwa'-buwa' Tuhan." ⁸ Magtawus kata'uhan si Isa bang ine pinikilden duk pa'inne si siye, "We'ey ka'am magtilew-tilew sa iyan dem ateybi? ⁹ Ine mamurahin, binissā si a'a mamatey baranne inin, 'Inampun ne dusenun,' atawa 'Donga' kew, bo'ohun pabākannun bu nu ne lumengngan.'" ¹⁰ Pakole'ku a'a inin supaya kata'uhanbi we' aku, Anak Manusiya'in, taga kapatut tu'u si dunya ngampun me' duse." ¹¹ Manjari pa'in si Isa si a'a mamatey barannen, "Donga' kew, bo'ohun pabākannun bu nu ne hap luma'." ¹² Manjari donga' a'a masakihin duk magtawus eddo'ne pabākannun duk pabukut iye si pagmatahande kēmon. Bengngangan me' a'ahin kēmon. Pinudji we' de Tuhanin, pa'inde, "Ga' te'ed kite bi bakas ngite sa inin."

Bino'o si Libi we' si Isa

(Mateo 9.9-13; Lukas 5.27-32)

¹³ Manjari pī ne isab si Isa si susulan lamew Jalil. Patipun pī si iye me' a'a ma'ekkahin duk magusihat iye si siye. ¹⁴ Na paglanjalne, takitene si Libi, anak Alpahin, ningkolo' la'i si upisane pagbayed-bayedan sukeyin. Pa'in si Isa si iye, "Dayi' kew, nuhut kew aku." Manjari kuwat si Libi duk nuhut ne iye si Isa.

¹⁵ Manjari mangan si Isa la'i si luma' si Libi. Ekka isab me' a'a magpāku-pāku sukey duk me' a'a dusehan ningkolo' mangan pasumbaya' si iye duk me' tindegne. Pegge' ekka siye manuhut iyehin. ¹⁶ Niya' la'i me' Pariseo, me' guru si sara' āgama. Pagkitede we' mangan si Isa magsumbaya' duk me' a'a dusehan duk me' a'a magpāku-pāku sukey, pa'inde si me' tindeg si Isahin, "We'ey si Isa palamud magkakanan duk me' a'a magpāku-pāku sukeyin duk me' a'a dusehan sinduwehin?" ¹⁷ Pagkale si Isa inin, pa'inne si siye, "Me' a'a saki hep hap doktolin; bang me' makole'in ga' niya' gunane hap doktol. Duma'in ku pitu miha me' a'a mabentelin saguwa' pitu ku miha me' a'a dusehanin."

Panilew sabab pagpuwasehin

(Mateo 9.14-17; Lukas 5.33-39)

¹⁸ Manjari baytu magpuwase me' tindeg Yahiyahin duk me' Pariseohin, niya' me' a'a pī pu si Isa nilew iye, pa'inde, "We'ey magpuwase me' tindeg Yahiyahin duk me' tindeg me' Pariseohin bu me' tindegnu ga'i magpuwase?" ¹⁹ Sambungan si Isa siye si dalilan. Pasali'ne me' tindegne si me' a'a si pagkawinan. Pa'inne, "Makapagpuwase ke me' a'a si pagkawinanin samanta'an la'i pe si siye pangantin lellahin? Ga'i. Samanta'an la'i pe si siye pangantin lellahin, ga'i siye makapagpuwase." ²⁰ Saguwa' si sinōng inin, bang pinatahala' ne pangantin lellahin, meke ne siye muwase."

²¹ Manjari magdalilan si Isa sabab panolo' matu'uhin duk panolo'nen. Pa'inne, "Ga' niya' a'a matopak tela ba'ahu, ga' pe kadekdakan, pī si semmek andang. Pegge' bang sa ī'ne, pagngekke' tela ba'ahuhin, garet balik semmek ma'andangin duk namba ngaluha garetne." ²² Pinasali' isab we' si Isa tolo'nen si bohe' ubas ba'ahu inisi dem puyu' kuwit kembang. Pa'inne, "Ga' niya' a'a ngisi bohe' ubas ba'ahu, mukal-mukal pe, dem puyu' andang. Pegge' bang sa ī'ne, buslad puyu'in we' bohe' ubasin. Manjari bu'us bohe' ubasin duk magka'at puyu'in. Saguwa' subey inisi bohe' ubas ba'ahuhin dem puyu' ba'ahu."

Panilew sabab ellew li'ihin

(Mateo 12.1-8; Lukas 6.1-5)

²³ Manjari dambuwa' Sabtu', ellew li'i me' Yahudihin, pabutas si Isa duk me' tindegne dem tana'. Paglabey me' tindegne, ngalupu' siye me' buwa' tana'in. ²⁴ Manjari pa'in me'

Pariseohin pu si Isa, “Payamanun be. We'ey te' me' tindegnun hinangde tinaggahan sara' si ellew li'ihin?”²⁵ Nambung si Isa, pa'inne, “Ga' ke bakas tabatsabi bang ine hininang Sultan Da'udin masa Imam Abiyatar imam nakura'in? Ka'inusanan hep si Da'ud duk me' sawe'nen duk ga' niya' kinakande.”²⁶ Padiyalem hep iye pi si luma' Tuhanin duk kinakan we' ne pan binettad la'i pangurung si Tuhanin. Bu tinaggahan hep we' sara' kinakan pan miya'an, luwal hadja para si me' imam. Duk inurungan isab we' si Da'ud me' sawe'nen. Saguwa' ga' du iye makaduse si hininangne miya'an.”²⁷ Duk pa'in si Isa si siye, “Hininang we' Tuhanin ellew li'ihin panabang si manusiya'. Duma'in hangkan pinapanjari manusiya'in supaya hadja tapagaddatanne ellew li'ihin.”²⁸ Hangkan aku, Anak Manusiya'in, taga kapatut ku magpa'in bang ine-ine mapatut hininang si ellew li'ihin.”

3

A'a masapik tangannen

(*Mateo 12.9-14; Lukas 6.6-11*)

¹ Manjari, balik si Isa pi dem langgal. Niya' la'i a'a sapik tangannen. ² Manjari pinateng-patengan si Isa we' me' Pariseo mala'ihin bang pakole'ne ke a'a masapik tanganne miya'an si ellew li'i, supaya iye katuntutande. ³ Pa'in si Isa si a'a masapik tangannen, “Pitu kew nengge tu'u.”⁴ Manjari tinilew we' si Isa me' a'ahin, pa'inne, “Bang dem sara', ine mapatut hininang si ellew li'ihin? Hinangan makahap atawa hinangan makala'at? Nimbul a'a atawa mapatey?” Saguwa' ga' niya' nambung.⁵ Pinayaman siye we' si Isa paliput. Dukka te'ed ateynen duk astel iye pegge' ga' niya' ase'de si a'a. Manjari pa'inne si a'a masapik tangannen, “Pahintengun tangannun.” Na, pinahinteng we' ne, manjari kawuli'an ne tangannen. ⁶ Magtawus paluwas me' Pariseohin amban langgal duk pi siye magisun duk me' tindeg Sultan Herodin bang sa'ingge si Isa tapapateyde.

Bantu ne en si Isahin

⁷ Manjari tahala' si Isa duk me' tindegnen hap pi si higad lamew Jalil. Banes te'ed a'a paturul si iye, duma'in hadja amban lahat Jalil saguwa' amban lahat Yahudiya isab ⁸ duk amban Awrusalam duk amban lahat Idumeya duk amban dambiya'an bohe' Jordan duk amban me' kalahatan si bihing puweblo Tiros duk Sidon. Me' a'a mabanen te'ed miya'an pi pu si Isa pegge' bakas takalede sabab me' tahinangnen. ⁹ Dina'ak we' si Isa me' tindegnen malebbes bangka' pasakeyanne supaya iye ga'i talaray we' me' a'a mabanenin. ¹⁰ Pegge' ekka a'a kawuli'an we' ne, hangkan me' maniya' sakinen maglaray pi si iye supaya ta'antande iye. ¹¹ Duk hangkan-hangkan iye takite we' me' a'a pasayedan seyitanin, pahebb'a' siye si harapanne duk magkilahap siye, pa'inde, “Ka'u iyan Anak Tuhanin.”¹² Saguwa' sinessa'an te'ed we' si Isa me' seyitanin ga'i dina'ak magaka si me' a'a bang sine iye.

Pamene' si Isa tindegne sampu' duk duwehin

(*Mateo 10.1-4; Lukas 6.12-16*)

¹³ Manjari patakad si Isa pi si me' kakudan duk ilinganan we' ne pi si iye me' kin-abaya'anne manuhut iyehin. Duk patakad siye pi si iye. ¹⁴ Mene' iye sampu' duk duwe amban me' katindegannen duk enanne siye me' a'a kawakilanin. Pa'inne si siye, “Ka'am me' tapene'kun nawe'an aku duk da'akte ka'am iyan lumengngan magmahalayak lapal Tuhanin. ¹⁵ Taga balakat du ka'am iyan pagpaluwas me' seyitan.” ¹⁶ Iye inin sampu' duk duwe pinene'nen: si Simon, inenan isab si Petros, ¹⁷ si Yakub duk Yahiya, me' anak Sebede, inenan isab siye we' ne Boanerges. Hatine miya'an, me' a'a kuwe' lugung. ¹⁸ Pinene' isab we' ne si Andariyas, si Pilip, si Bartolome, si Mateo, si Tomas, si Yakub anak Alpahin, si Taddeo, si Simon a'a pangangatuhin ¹⁹ duk si Judas Iskariyot. Si Judas inin iye mamuddihan si Isahin.

Si Isa duk Belsebul

(*Mateo 12.22-32, 46-50; Lukas 8.19-21; 11.14-23; 12.10*)

²⁰ Manjari hap luma' ne si Isa duk me' tindegnen. Saguwa' magtipun balik pi me' a'a mabanenin, hangkan ga'i ne disi Isa sumalu' bisan mangan. ²¹ Pagtakale we' me' usba si Isahin sabab inin, pi siye ngeddo' iye. Pegge' pa'in me' a'ahin we' magka'at ne pikilan si Isahin.

²² Niya' me' guru si sara' agama, me' mapadurul amban Awrusalamin missa', pa'inde, “Si Isa iyan pasayedan we' Belsebul, nakura' me' seyitanin, hangkan iye kapagpaluwas me' seyitan.”²³ Manjari ilinganan me' a'a miya'an we' si Isa duk magdalilan iye si siye. Pa'inne, “Na, sa'ingge seyitanin maluwas seyitan? Kuwe' du iye maluwas dine. Ga'i makajari.”²⁴ Bang sa'upama niya' pagsultanan bu magbono' me' a'enen, ga'i layun

pagsultanan miya'an. ²⁵ Damikkiyan," pa'in si Isa, "bang magtewtey-anakin ga'i magtuhut pikilan saguwa' luwal magsasa', ujudnen magkanat-kanat siye. ²⁶ Hangkan bang nakura' seyitanin magkuntara duk me' tindegne seyitanin ga'i layun pagbaya'nen saguwa' magtamanan du. ²⁷ Seyitanin dalilnen a'a basag. Ga' niya' tapī ngahawas si luma' a'a basag bang ga'i dahu' ingketanne a'a mabasag miya'an, ubus meke ne iye tapangahawas."

²⁸ "Sabennal akahante ka'am," pa'in si Isa, "ampun Tuhinin du kēmon duse a'ahin duk sasuku bissāne la'at si Tuhan. ²⁹ Saguwa' bang Niyawa Sutsihin binissā-bissāhannen, asal ga'i te'ed iye inampun pegge' dusene miya'an teteg ne la'i si iye salama-lama." ³⁰ Hangkan si Isa missā si siye sa miya'an, pegge' pa'inde we' pasayedan seyitan iye.

Sa'i si Isahin duk me' pungtina'ine lellahin

(Mateo 12.46-50; Lukas 8.19-21)

³¹ Na, manjari tekka la'i sa'i si Isahin duk me' pungtina'ine lellahin. Nengge siye la'i si luwasan luma' duk da'akde iye ilingan. ³² Na, banes a'a magtingkolo' paliput pu si Isa. Manjari niya' ngakahan iye, pa'inne, "Tuwan, i' la'i sa'inun duk me' pungtina'inun si bukut miha ka'u." ³³ Nambung si Isa, pa'inne, "Sine sa'ikun duk sine me' pungtina'ikun?" ³⁴ Manjari pinayaman we' ne me' magtingkolo' mapaliput si iyehin duk pa'inne, "Siye inin sa'iku duk me' pungtina'iku. ³⁵ Pegge' sasuku maghinang kinabaya'an Tuhinin, iye iyan pungtina'iku lella, pungtina'iku dende duk sa'iku."

4

Dalilan sabab magsabulak binihi'

(Mateo 13.1-9; Lukas 8.4-8)

¹ Balik ne isab si Isa magtolo' la'i si higad lamew Jalil. Banes te'ed a'a patipun si iye la'i, hangkan pasakey iye duk ningkolo' iye dem bangka' diyata' lamew. Me' a'a mabanessin la'i si higad lamew si katakasan. ² Magusihat iye si me' a'ahin duk ekka usihatne si dalilan. Pagusihatnen pa'inne si siye,

³ "Pakalehun bi inin. Niya' dambuwa' a'a pī si tana'ne magsabulak binihi'. ⁴ Pagsabulakne, niya' binihi' tapisik si lān. Manjari pī me' manuk-manukin manganne. ⁵ Me' binihi' sinduwehin labo' diyata' batu pānas, ga'i lalem bulaknen. Mura tomo' binihi'in pegge' ga'i lalem bulaknen. ⁶ Pagsilak ellewin, magtawus ngingking duk pegge' ga'i lalem gamutnen, manjari lanes. ⁷ Labo' binihi' sinduwehin dem kasampinitan. Samet nulig sampinitin duk katalungan tinanemin, manjari ga' buwa'. ⁸ Na, binihi' sinduwehin labo' si kahāpan bulak. Manjari me' binihi' inin tomo' duk nulig duk mo'o buwa'ne. Jarinen niya' ne sarang-sarang, niya' ne ekka, duk niya' isab ekka manamal. ⁹ Na," pa'in si Isa, "amey-amey pakalehun bi bang niya' pina'in si ka'am."

Pu'unne magdalilan

(Mateo 13.10-17; Lukas 8.9-10)

¹⁰ Manjari pagubus ne tahala' me' a'a ma'ekkahin duk luwal sa' sampū' duk duwe tindegne duk me' tindegne sinduwehin mala'i si iyehin, tinilew iye we' de bang ine hāti dalilan panolo'ne miya'an. ¹¹ Nambung si Isa, pa'inne, "Ka'urungan ne ka'am kata'u supaya tahātibi me' tinapukan Tuhan dem pikilannen sabab bang sa' ingge pagbaya'ne si me' a'anen. Saguwa' si me' a'a seddilihin, usihatanku siye si me' dalilan, ¹² supaya siye kuwe' tasulat dem kitabin, pina'in, 'Asal mayam siye saguwa' ga'i siye makakite. Asal pakale siye saguwa' ga'i siye makahāti. Pegge' bang siye makakite duk makahāti kaw siye balik si Tuhan, duk ampun Tuhinin siye.'"

Pinahāti we' si Isa dalilan sabab a'a magsabulak binihi'in

(Mateo 13.18-23; Lukas 8.11-15)

¹³ "Na," pa'in si Isa si siye, "asal ga'i hati' tasabutbi dalilanku miya'an. Bang sa iyan, ga'i du isab tasabutbi kēmon dalilan pagusihatku si ka'amin. ¹⁴ A'a magsabulak binihi'in," pa'in si Isa, "bang hināti, iye a'a magusihat lapal Tuhan si me' a'ahin. ¹⁵ Duk me' a'a sinduwehin dalil lān bakas kapisikan lapal Tuhinin. Pagkalede lapalin, magtawus pī nakura' seyitanin ngagew lapalin amban dem pikilande. ¹⁶ Me' a'a sinduwehin dalil bulak diyata' batu pānasin isab. Sinabulakan lapalin si siye. Pagkalede lapal Tuhinin, magtawus kahagadde duk kēgan siye. ¹⁷ Saguwa' ga' nganggamut palalem lapal Tuhinin dem ateyde. Hangkan ga' siye makatatas tiggel. Pagtekka kasusehanin atawa bang bininasa siye sabab panuhutde lapalin, ga'i ne siye kahagad. ¹⁸ Duk me' a'a sinduwehin isab dalil kasampinitanin. Siye me' a'a makakale lapal Tuhan ¹⁹ saguwa' luwal siye mikil sabab kasusehande si dunyahin. Iye mamahalga' si iyehin, me' pangalata'den. Duk ekka bayu'-bayu'an pagnapsuhande. Hangkan bang dalil tinanemin, katalungan lapal Tuhan

bakas takaleden duk ga' magbuwa'. ²⁰ Saguwa' me' a'a sinduwehin, dalil bulak mahāpin. Takaleden lapal Tuhanin duk kinahagad we' de. Bang dalil tinanemin, lapal Tuhan bakas takaleden magbuwa' diyalem ateyde. Sinduwehin sarang-sarang buwa'nen, sinduwehin ekka duk sinduwehin ekka manamal."

Payita'an ilekkeban
(Lukas 8.16-18)

²¹ Manjari pa'in si Isa si siye, "Bang ka'am magpayita'an, lekkebanbi ke payita'anin duk palanggana atawa bettadbi ke diyawa' kantil? Ga' i. Saguwa' bettadbi si tengenanne. ²² Hāti dalilan inin, kēmon tinapukanin ujud pinaguwa' du. Kēmon mangga'i tahāti kuwe' ituhin, ujud pinahāti du. ²³ Amey-amey pakalehun bi bang niya' pina'in si ka'am."

²⁴ Pa'in si Isa isab, "Asipun bi te'ed pahāp-hāp ine-ine takalebin. Pegge' bang hāp pangasipbin, hāp isab ta'eddo'bin duk pasōng pe ta'eddo'bin. ²⁵ Hātine inin, a'ahin bang pakale pahāp-hāp, pasōng pangahātinen. Saguwa' bang a'ahin ga'i pakale pahāp-hāp, bisan niya' kata'uhanne kuwe' ahat, ujud tahala' du amban iye."

Dalilan sabab binihī' manuligin

²⁶ Pa'in si Isa pe, "Kuwe' inin pagbaya' Tuhan si me' a'anen. Dalil binihī' sabulakan a'a diyata' bulakne. ²⁷ Pagubus ne sabulakanne, maghinang ne iye me' hinangne sinduwehin. Tuli iye bang sangem duk donga' iye bang ellew. Manjari binihī'in tomo' duk nulig dihananne. Ga' i tasabut a'ahin bang sa'ingge panulignen. ²⁸ Pegge' tomo' binihī'in dihananne duk buwa'. Tagna' magtuglus, ubus bu betteng, ubus bu bukbus ne. ²⁹ Pagtahak ne buwa'nen, magtawus da'ak dapu' tana'in pinagani pegge' ta'abut ne paganihin."

Dalilan sabab bigi madiki'-diki'in
(Mateo 13.31-32, 34; Lukas 13.18-19)

³⁰ Manjari pa'in si Isa, "Ine pamasali'ante bi pagbaya' Tuhan si me' a'anen? Duk bang dalilte bi, ine pangandalilante bi iyehin? ³¹ Pagbaya' Tuhan si me' a'anen," pa'in si Isa, "kuwe' dalil da bayu' bigi diki'-diki'. Bang tinanem nahut manamal bigi inin. ³² Saguwa' bang tatanem ne, nulig duk ngahadje amban kēmon jambangan. Ngahadje me' pangenen, hangkan makajari me' manuk-manukin ngahinang sabakande la'i duk pasayindung la'i." ³³ Ekka me' dalilan sa miya'an guna si Isa pangusihatne lapalin si me' a'ahin. ³⁴ Ga' iye missā si me' a'ahin bang duma'in si dalilan, saguwa' bang didine hadja duk me' tindegnen, pinahāti we' ne kēmon me' bissānen si siye.

Si Isa mateddo' lahat-lahat
(Mateo 8.23-27; Lukas 8.22-25)

³⁵ Manjari ellew miya'an pagmagalib ne, pa'in si Isa si me' tindegnen, "Sūng kite bi pī palipag si dambiya' lamew." ³⁶ Inambanan we' de me' a'a mabanessin. Pasakey me' tindeg si Isahin dem bangka' andang paningkolo'annen duk bino'o ne we' de patulak si Isa. Niya' isab me' bangka' sinduwe patuhut si siye. ³⁷ Bessuwang nihup baliyu mabasagin duk patampo' goyakin magdem bangka', hangkan sōng penno' ne we' bohe' bangka'in. ³⁸ Si Isa la' i buli' bangka' tuli. Magu'an iye. Binangun iye we' me' tindegnen. Pa'inde, "Tuwan, ga'i ke kew gagal bisan kite bi matey?" ³⁹ Manjari donga' si Isa duk pinadeheng we' ne baliyuhin. Duk missā iye si lamewin, pa'inne, "Sarang ne. Pateddo' kew." Magtawus padeheng baliyuhin duk teddo' ne te'ed lamewin. ⁴⁰ "We'ey ka'am tinalaw?" pa'in si Isa si me' tindegnen. "Ga' i pe ka'am sandel si aku?" ⁴¹ Tinalaw te'ed siye. Hangkan magtilew-tinilew siye, pa'inde, "A'ahay inin? Bisn baliyuhin duk goyakin nuhut panganda'akannen!"

5

A'a Gerasa pasayedan seyitan kawuli'an
(Mateo 8.28-34; Lukas 8.26-39)

¹ Manjari tekka si Isa duk me' tindegnen si dambiya' lamew Jalil, la' i si lahat me' a'a Gerasa. ² Pagduwa' i si Isa amban dem bangka', niya' pasampang si iye dambuwa' a'a amban me' kakubulan. A'a inin pasayedan seyitan. ³ Paglahatannan si me' lingab pagkubulan duk ga' i te'ed iye ka'ingketan we' a'a bisan pe karena pangingkat iyehin. ⁴ Daran iningketan tangannen duk bettissen, saguwa' ubus hadja bekkat-bekkatne karenahin. Ga' niya' a'a basag makagapus iye. ⁵ Ellew-sangem luwal iye magkolehak si me' kakubulan duk si kakūdan duk ngehet dine duk batu.

⁶ Pagkitene si Isa amban katalahan, magubas iye pī pasujud si iye. ⁷⁻⁸ Manjari pa'in si Isa si seyitanin, "Pa'luwas kew amban a'a iyan, seyitan." Maggasud seyitanin papales, pa'inne, "Ga' niya' lamudnu si aku, Isa. Ka'u Anak Tuhanin, iye Tuhan Malangkewin. Iyu' pakale Tuhanin, junjungku si ka'u, da' a'ku binasahun." ⁹ Manjari tinilew iye we' si Isa, pa'inne,

“Sine ēnnum?” Nambung iye, pa'inne, “Ēnkun si Ibihan pegge' ekka kami inin.”¹⁰ Duk pabuyu'-buyu' te'ed me' seyitanin pu si Isa, ga'i siye makapatahala' amban lahat miya'an.

¹¹ Manjari niya' magsungkal la'i diyata' bĭd panenan bawi, ekka manamal. ¹² Pabuyu'-buyu' me' seyitanin pu si Isa, pa'inde, “Da'akun kami pĭ si me' bawi miya'an duk padiyalemun kami magdem barande.” ¹³ Na, dina'ak ne siye we' si Isa. Manjari paluwas me' seyitanin amban a'ahin duk padiyalem ne siye pĭ magdem baran me' bawihin. Magtawus panenan bawihin magubas padurul pĭ si pampang magdem lamew duk lambo siye kĕmon. Me' bawihin niya' kulang-labi duwe ngibu ekkahanden.

¹⁴ Manjari me' a'a magipat me' bawi miya'an, magubas duk magaka-aka siye la'i si puweblo duk si me' lahat diyata'. Manjari hap pĭ me' a'ahin mayaman bakas ma'umantag miya'an. ¹⁵ Pagtekkade la'i pu si Isa, takitede a'a bakas pasayedan seyitan ma'ekkahin. Ningkolo' iye la'i magsemmek ne duk hĕp ne pikilannen. Manjari tinalew siye. ¹⁶ Ubus inaka-akahan ne siye we' me' a'a bakas mangĕtehin sabab ma'umantag si a'a pasayedan seyitanin, duk sabab me' bawihin. ¹⁷ Ubus pabuyu'-buyu' me' a'a lahat miya'an pu si Isa, dina'ak iye tahala' amban lahatde.

¹⁸ Pagsakey si Isa magdem bangka', a'a bakas pasayedan seyitanin pabuyu'-buyu' nuhut iye. ¹⁹ Saguwa' ga' iye dina'ak we' si Isa. Pa'in si Isa si iye, “Mole' ne kew pĭ si lahatnu. Akahanun me' ka'usbahannun sabab hinangan hadje bakas tahinang Tuhan si ka'uhin duk sabab ase'ne si ka'uhin.” ²⁰ Manjari lumengngan ne a'ahin duk ilatag we' ne lahat inĕnan Sampĭ' Puweblohin duk magaka-aka iye sabab hinangan hadje bakas tahinang si Isa si iyehin. Kĕmon me' a'a makakale inin, bengngangan te'ed.

Anak Jairusin duk dende mangantan semmek si Isahin
(Mateo 9.18-26; Lukas 8.40-56)

²¹ Manjari palipag ne isab si Isa mabangka' pĭ si dambiya' lamew Jalil. Banes ne isab te'ed a'a patipun pĭ si iye pagla' iye si higad lamew. ²² Niya' a'a pĭ si iye inĕnan si Jairus. A'a inin dambuwa' nakura' si langgal me' Yahudihin. Pagkitene si Isa, pĭ iye pasujud si antag bettisne. ²³ Duk pabuyu'-buyu' te'ed iye pu si Isa, pa'inne, “Tuwan, anakku dende-dendeheh sōng ne matey. Dayi' ne kew duk bettadun me' tangannun si iye supaya du iye kole' duk ellum du iye.” ²⁴ Manjari nuhut ne si Isa iye. Me' a'a mabaness te'edin patuhut pu si Isa duk maglaray siye pĭ si iye.

²⁵ Manjari niya' isab la'i dende saki, luwal paguwa'an laha'. Sampĭ' duk duwen tahun ne kemuwe kasakinen. ²⁶ Duk magsandal te'ed iye si antanan me' doktol ma'ekkahin duk ubus ne tagastune kĕmon sĭnnen. Saguwa' ga' du iye ngahĕp. Nambahi hadja pasōng sakinen. ²⁷ Manjari takalene aka-aka sabab si Isahin. Hangkan pĭ iye patapit si bukutan si Isa palagumey si me' a'ahin. ²⁸ Pa'inne dem pikilanne, “Bang hadja ta'antanku badju'nen, asal kawuli'an ku.” ²⁹ Pagantanne, magtawus padeheng paglaha'nen duk takalessane si baranne we' kawuli'an ne sakinen. ³⁰ Magtawus isab takalessa si Isa we' niya' balakat paluwas amban baranne. Manjari padeheng iye duk hinarap we' ne me' a'a si dambulihanin duk pa'inne, “Sine bakas mangantan badju'kun?” ³¹ Pa'in me' tindeggen si iye, “Kitenu ne, Tuwan, me' a'a mabaness mapalaray si ka'u inin, magtilew pe kew bang sine bakas mangantan ka'uhin?” ³² Saguwa' mayam iye paliput, mayaman bang sine bakas mangantan iyehin. ³³ Manjari dendeheh, pegge' kata'uhanne we' kawuli'an ne sakinen, pĭ iye patapit pu si Isa migpid pegge' tinalew iye. Pasujud iye si antag bettis si Isa duk magaka ne iye magsabennal. ³⁴ Pa'in si Isa si iye, “Dende, kawuli'an ne kew pegge' sandel kew si aku. Pĭ ne kew, da'a kew suse. Kawuli'an ne te'ed sakinun.”

³⁵ Manjari, sasang si Isa pe mamissā si dendeheh, niya' ne me' a'a tekka pĭ amban luma' si Jairus. Pa'inde pu si Jairus, “Anaknu dendeheh ga' ne. Da'a ne sasewun guruhin.” ³⁶ Saguwa' ga' inasip we' si Isa inakade miya'an. Pa'inne pu si Jairus, “Da'a kew tinalew. Sandel kew hadja.” ³⁷ Ga' niya' patuhut si Isa si iye seddili, luwal si Petros duk duwe magpungtina'ihin, si Yakub duk Yahiya. ³⁸ Pagtekkade la'i si luma' si Jairus, takitene me' a'a mala'ihin hewuhala'. Magtāring siye duk magmatey papales. ³⁹ Padiyalem si Isa duk pa'inne si siye, “We'ey ka'am iyan hewuhala' duk magmatey? Duma'in hep matey nakanakin saguwa' tuli hadja.” ⁴⁰ Pinagsayehan iye we' de. Saguwa' pinaluwas siye kĕmon we' si Isa. Ubus bu bino'o we' ne sa'i-sama nakanakin duk tindegne tellunganin padiyalem pĭ si bilik pala'ihan nakanakin. ⁴¹ Inantanen we' ne tangan nakanakin duk pa'inne si iye, “Talita kumi.” Bang si bissāte bi hĕtinen, “Endeng, pa'inku si ka'u, donga' kew.” ⁴² Magtawus nakanakin donga' duk lumengngan ne dem luma'. Umulnen sampĭ' duk duwen tahun. Bengngangan te'ed siye. ⁴³ Manjari sinessa'an te'ed siye we' si Isa ga'i siye dina'ak magaka-aka si me' a'a sabab inin. Duk dina'ak we' ne pinakan nakanakin.

6

*Astel me' a'a Nasaretin pu si Isa
(Mateo 13.53-58; Lukas 4.16-30)*

¹ Tahala' si Isa duk pi iye si lahatne, si Nasaret. Nuhut iye isab me' tindegne. ² Manjari pagellew Sabtu', ellew li'i me' Yahudihin, nagna' ne isab iye magusihat dem langgal. Ekka mapakale si iyehin ulali'. Pa'inde, "Uy, antag pangeddo'anne pangadji'ne inin? Duk kata'u ine ne pangurung iye inin? Sa'ingge pangahinangne me' hinangan balakat i'en?" ³ Takilalete bi hep a'a inin. Iye inin kalpentero, anak Mariyamin. Pungtina'ine hep disi Yakub duk si Joses duk si Judas duk si Simon. Duk me' pungtina'ine dendehein tiya' du hep tu'u si lahatte bi." Duk peddi' ateyden pu si Isa. ⁴ Hangkan pa'in si Isa si siye, "Pagaddatan nabihin antag-antag. Saguwa' bang si lahatne duk dem ka'usbahanne duk si luma'ne, ga'i iye pagaddatan." ⁵ Duk ga' si Isa makahinang hinangan balakatan la'i, bukut hadja amban pamettadne me' tanganne si me' a'a saki bang piyanganin duk pinakole' siye we' ne. ⁶ Ulali' te'ed iye bang we'ey me' a'a mala'ihin ga'i kahagad si iye.

*Pinalengnan we' si Isa tindegne sampū' duk duwehin
(Mateo 10.5-15; Lukas 9.1-6)*

Manjari lumengnan si Isa ngalatag me' kaluma'an si lahat miya'an duk magusihat iye la'i. ⁷ Manjari ilinganan we' ne tindegne sampū' duk duwehin pi si iye duk dina'ak siye we' ne lumengnan duwangan-duwangan magmahalayak lapal Tuhanin. Inurungan isab siye we' ne balakat maluwas me' seyitan. ⁸ Duk sinessa'an siye we' ne subey siye ga'i magbo'o ine-ine si palengnananden. Subey siye ga'i magbo'o kinakan atawa puyū' pangisi-ngisihan atawa pilak dem sabitande. Luwal hadja tungkud makajari bo'ode. ⁹ Makajari siye magtehompa' saguwa' ga'i siye makajari magbo'o badju' seddili amban si baranden. ¹⁰ Duk pa'in si Isa si siye, "Antag-antag kaluma'an katekkahanbi, bang ka'am dina'ak mana'ik we' a'a pi si luma'ne, da'a ne ka'am usa' tiggelanbi la'i si lahat miya'an. ¹¹ Duk bang niya' kaluma'an papihanbi bu me' a'ahin ga'i ngaddatan ka'am, duk ga'i mabaya' pakale si ka'am, tahala' ka'am amban kaluma'an miya'an. Pagpaganun bi dahu' leppug bettisbin, tanda' we' muwas ne ka'am si siye, ubus bu tahala' ne ka'am." ¹² Manjari lumengnan ne siye magmahalayak we' subey me' a'ahin pagsusunande me' duseden duk lebbahande ne me' hinangande mala'atin. ¹³ Ekka me' seyitan tapaluwas we' de duk ekka a'a saki sinusutan we' de isellan duk pinakole' we' de.

*Kamatey Yahiya magpandi-pandi a'ahin
(Mateo 14.1-12; Lukas 9.7-9)*

¹⁴ Manjari takale we' Sultan Herod sabab me' hinangan balakat tahinang si Isahin pegge' bawag ne hep ēn si Isahin. Magbissā-bissā me' a'ahin sabab si Isa. Niya' magpa'in, "Ellum ne balik Yahiya magpandi-pandi a'ahin hangkan hep tahinangne me' hinangan balakatan miya'an." ¹⁵ Saguwa' pa'in sinduwehin isab, "Nabi Eliyas hatu miya'an." Duk niya' pe isab sinduwe magpa'in, "Nabi hep hatu iye miya'an, kuwe' me' nabi awwalley." ¹⁶ Saguwa' pagkale si Herod inin, pa'inne, "Si Yahiya miya'an, bakas dina'akku pinunggelanin. Ellum iye balik." ¹⁷⁻¹⁹ Pegge' Sultan Herod hep manganda'ak niggew Yahiyahin duk dina'ak kinalabusu we' ne. Kuwe' inin kahalanne miya'an: Sultan Herod inin, inanda we' ne ipalnen, Herodiyas, bu ellum pe salinen si Pilip, ella Herodiyasin. Manjari sakali' ne siye magdambuwa', inamāhan sultanin we' Yahiya. Pa'in Yahiya si iye, "Ga'i halal bang kew magdambuwa' duk anda pungtina'inun. Magduse kew." Na, iye miya'an sababnen hangkan binantahan we' Herodiyas si Yahiya duk batang papateyne. Saguwa' ga'i dina'ak we' sultanin, ²⁰ pegge' pagaddatan we' Sultan Herod Yahiya. Kata'uhanne we' Yahiya a'a bentel duk sutsi ateynen. Hangkan inelligan iye we' sultanin duk inisi we' ne dem kalabusu duk iye ga'i tapapatey. Mabaya' pakale si Herod pu Yahiya magusihat, saguwa' pagkalene iye, sasew dem pikilannen.

²¹ Manjari dambuwa' ellew katumanan du kinabaya'an Herodiyasin. Pagtekka ellew pangesseban panganak pu Sultan Herodin, ngahinang si Herod pagjamu-jamuhun para si me' bagellal si pagsultanannen duk si me' kapitan kasundaluhannen, duk si me' a'a langkew si lahat Jalil miya'an. ²² Manjari pagla'i ne siye kēmon magtipun, padiyalem pi anak Herodiyas dendehein mansak. Na, kasulutan si Herod duk me' bisitanen. Manjari pa'in sultanin si budjangan, "Māku kew si aku. Ine-ine kabaya'annu, pangurungku ka'u." ²³ Duk napa pe iye, pa'inne, "Ine-ine pākumu si aku, asal pangurungku te'ed ka'u, bisan pe dan tenga' pangalata'kun."

²⁴ Paluwas budjangan duk tinilew we' ne sa'inen, pa'inne, "Ina', ine ente' pākuku?" Nambung sa'inen, "Pākuhun kōk si Yahiya magpandi-pandi a'ahin." ²⁵ Magtawus padiyalem balik budjangan magdayi-dayi' pi si sultanin māku, pa'inne, "Tuwan, iye inin pinākukun.

Pangurungun aku du'un-du'un kōk Yahiya magpandi-pandi a'ahin binettad diyata' talam." ²⁶ Magsusun te'ed sultanin, saguwa' ga'i iye baya' dapat si bissānen pegge' bakas iye napa si pana anan me' bisitanen. ²⁷ Magtawus ne dina'ak we' sultanin dambuwa' sundalu amban me' guwaldiyānen pī ngeddo' kōk Yahiyahin. Manjari pī ne sundaluhin munggelan Yahiya dem kalabusu. ²⁸ Ubus bino'o we' ne kōknēn binettad diyata' talam duk pinangurung ne we' ne si budjangin. Manjari pinangurung isab we' budjangin si sa'inen.

²⁹ Pagkale me' tindeg si Yahiyahin inin, pī siye ngeddo' bangkeynen duk kinubul we' de.

Pamakan si Isa me' a'a lime ngibuhin

(Mateo 14.13-21; Lukas 9.10-17; Yahiya 6.1-14)

³⁰ Manjari me' a'a bakas kawakilan we' si Isahin magtipun ne balik pī si iye. Inakakahan we' de si Isa kēmon me' bakas tahinangden duk me' pamanolo'den. Ekka hep a'a maggew-ganti' pī si siye hangkan ga'i ne siye bisan makasalu' mangan. ³¹ Hangkan pa'in si Isa si siye, "Sūng kite bi pī si lahat makagindew-gindew, kite-kite bi hadja duk ka'am kapahali-hali daddali'." ³² Manjari tahala' siye magbangka' pī si lahat makagindew-gindew, siye-siye hadja.

³³ Saguwa' ekka a'a ngite siye patahala'den duk makakilale siye. Manjari magubas me' a'ahin amban me' kaluma'an hap pī duk dumehellu pe siye tekka amban disi Isa la'i si dambiya' lamew. ³⁴ Pagtakas si Isa, banes te'ed a'a kitene duk ma'ase' iye si siye, pegge' kuwe' siye me' bili-bili ga' niya' ngipat siye. Manjari ekka pamanolo'ne siye.

³⁵ Pagkohap ne, pī me' tindegnen si iye duk pa'inde, "Lahat ga'i hep inin tantu papituhan a'a bu iyu' ne kohap te'ed. ³⁶ Da'akun me' a'a inin pī si me' a'a magtananemin la'i si kalahatan diyata' duk si me' kaluma'an mapaliputin duk siye makabelli kinakande."

³⁷ Saguwa' pa'in si Isa si siye, "Ka'am ne mamakan siyehin." Pa'inde si iye, "Na, inumey inin? Sa banes a'a iyan, subey tangdan a'a maghinang dem walum bulan pamelli panin pamakan siye iyan." ³⁸ Tilew si Isa siye, pa'inne, "Piyek kayu' panbi lu? Pi ko', payamanun bi." Pagsakali' ne kata'uhande, pa'inde, "Lime du panin duk duwe kenna."

³⁹ Manjari dina'ak siye we' si Isa ningkolo' kēmon magtumpuk-tumpuk diyata' balili. ⁴⁰ Hangkan ningkolo' ne siye magtumpuk-tumpuk, niya' ne dahatus-dahatus duk niya' ne lime-limempū'. ⁴¹ Manjari ineddō' we' si Isa pan lime kayu'in duk kenna duwehin, bu mayam iye magdiyata' langit magpasalamat si Tuhan. Ubus bu binahagi'-bahagi' we' ne panin duk pinangurung we' ne si me' tindegnen dina'ak pangurung si me' a'ahin. Damikkiyan isab kenna duwehin binahagi'-bahagi' we' ne si siye kēmon. ⁴² Mangan siye kēmon duk esso siye. ⁴³ Pagubus siye mangan, tinipun we' me' tindeg si Isahin lukasde pan duk kennahin, sampū' duk duwe baka' penno'. ⁴⁴ Ekkahan mamangan pan miya'an, me' lellahin hadja niya' lime ngibu.

Si Isa lumengngan diyata' kuwit-kuwit lamew

(Mateo 14.22-33; Yahiya 6.15-21)

⁴⁵ Puwas miya'an, magtawus dina'ak we' si Isa me' tindegnen pasakey dem bangka'. Pinadehellu siye we' ne pī si dambiya' lamew si puweblo Betsaida, sābune pe mapole' me' a'ahin. ⁴⁶ Pagubus ne siye patahala'ne, pī iye diyata' kūd missā si Tuhan. ⁴⁷ Pagsangem ne, la'i ne si tengnga' lamew bangka'in. Si Isa la'i pe diyata' kūd dendangan. ⁴⁸ Kitene me' tindegnen kahunitan te'ed pegge' pasumbal si siye baliyuhin. Pagdayi' ellew ne, pī si Isa si siye lumengngan diyata' kuwit-kuwit lamew. Sōng hadja siye labeyanne, ⁴⁹ saguwa' takite me' tindegnen iye lumengngan diyata' kuwit-kuwit lamew duk kunnalde we' panyata' iye. Magkilahap te'ed siye. ⁵⁰ Pegge' kēmon siye takitede iye duk ka'umagadan siye. Saguwa' magtawus si Isa missā si siye duk pa'inne, "Pahagetun bi ateybin. Aku hep itu'. Da'a ka'am tinalaw." ⁵¹ Manjari pasakey si Isa pī si siye magdem bangka'. Pagsakeyne, padeheng baliyuhin hangkan bengngangan te'ed me' tindeg si Isahin. ⁵² Pegge' bisan ne bakas takitede balakat si Isahin pamakanne a'a lime ngibuhin, ga'i pe te'ed tasabutde bang ine hāti bakas takiteden.

Pinakole' me' a'ahin we' si Isa la'i si Gennesaret

(Mateo 14.34-36)

⁵³ Pagsakali' ne siye lumipag, tekka siye si lahat Gennesaret duk padunggu' siye si tapiyan. ⁵⁴ Pagduwa' ide amban bangka', magtawus si Isa takilale we' me' a'ahin. ⁵⁵ Manjari magubas me' a'ahin ngalatag kalahatan mapaliputin duk bino'o we' de me' a'a masakihin diyata' tanggungande bisan antag pakakalehande pala'ihan si Isahin. ⁵⁶ Antag-antag katekkahanne, si me' kaluma'an ke, atawa si puweblo, atawa si lahat diyata', pinabāk we' de me' masakihin si me' tabu'an duk pabuyu'-buyu' siye pu si Isa bang makajari antan me' masakihin bisan hadja tuggu semmeknen. Na, kēmon maka'antan iyehin kawuli'an.

7

Inggehin hāp tinuhut, bi'at-bi'atan a'a atawa da'akan Tuhan
(Mateo 15.1-9)

¹ Manjari magtipun me' Pariseohin pī pu si Isa magtuhut duk bang piyangan guru si sara' āgama amban Awrusalam. ² Takitede me' tindeg si Isahin mangan. Kaharaman siye pegge' me' tindeg si Isahin mangan bu ga' siye ngoso' tangan makasutsi nuhut addat duk panolo' me' Pariseohin.

³ Addat me' Pariseohin duk kēmon ne me' Yahudihin, ga'i hep siye mangan bang ga'i dahu' siye kapangoso' tangan nuhut bi'at-bi'atan me' kapapu'anden. ⁴ Bang siye tekka amban tabu'an, ga'i siye mangan bang ga'i dahu' siye kapangoso' kuwe' miya'an. Duk ekka pe me' bi'at-bi'atan seddili tuhutde kuwe' pagkoso' me' tikung, me' kaldero duk me' sili'.

⁵ Hangkan tinilew we' me' Pariseohin duk me' guru si sara' āgamahin si Isa, pa'inde, "We'ey me' tindegnun ga'i nuhut bi'at-bi'atan me' kapapu'anten bi? We'ey siye mangan bisan siye ga' bakas ngoso' tangan makasutsi?" ⁶ Nambung si Isa, pa'inne, "Ka'am iyan magmā-mā nuhut Tuhan bu ga'i du. Asal bennal te'ed bissā Tuhan sinulat Nabi Isaya sabab ka'amin. La'i pa'in Tuhanin,

'Me' a'a inin pahadjede ku duk behede, saguwa' ateyden ga'i nuhut aku. ⁷ Ga' gunane pagsambahayangde si akuhin, pegge' me' pamanolo'den hinang-hinang a'a hadja bu pa'inde amban aku,' pa'in Tuhanin.

⁸ "Tinayikutan we' bi me' panganda'akan Tuhanin," pa'in si Isa, "duk iye tinuhutbin me' bi'at-bi'atan a'a. ⁹ Asal pandey ka'am," pa'in si Isa. "Tinayikutan we' bi me' panganda'akan Tuhanin supaya tatuhutbi bi'at-bi'atan kapapu'anbin. ¹⁰ Pegge', missā hep Tuhanin dem sara' pinangurungne pu si Musa para si me' a'ahin, pa'inne, 'Pagaddatanun bi sa'i-samabin.' Duk 'Sine-sine missāhan sa'inen atawa samanen la'atan, subey te'ed iye pinapatey.' ¹¹ Saguwa' ka'am," pa'in si Isa, "si sara' hininang-hinangbin hadja, pa'inbi we' bang niya' a'a magpa'in si sa'i-samanen, 'Ga' ne niya' panabangku ka'am, Amma' atawa Ina', kulban ne, hātinan tapangurungku ne alata'kun si Tuhan,' ¹² na, bang kuwe' miya'an bissā a'ahin," pa'in si Isa, "ga'i ne iye pahinangbi ine-ine panabangne me' matetto'anen. ¹³ Na, sa hinanganbi iyan, ga'i du pinagmasi we' bi panganda'akan Tuhanin pegge' iye pamanolo'bin me' bi'at-bi'atan kapapu'anbin. Duk ekka pe hinanganbi sa miya'an."

Bang ine makaharam a'ahin
(Mateo 15.10-20)

¹⁴ Puwas miya'an, ilinganen ne isab balik we' si Isa me' a'ahin pī si iye duk pa'inne si siye, "Pakale ka'am kēmon si aku duk tahātibi bissāku inin: ¹⁵ Duma'in kinakan mapadiyalem si baran a'ahin makaharam iyehin. Saguwa' iye makaharam iyehin, me' mapaluwas amban ateynen. ¹⁶ Amey-amey pakalehun bi bang niya' pina'in si ka'am."

¹⁷ Pagtumahala' ne disi Isa amban me' a'ahin, padiyalem siye dem luma'. Tinilew iye we' me' tindegnen sabab panolo' ne miya'an. ¹⁸ Pa'inne si siye, "Sampay ka'am isab, ga'i tahātibi? Ga'i ke tahātibi we' bisan kinakan ine padiyalem dem baran a'a ga'i makaharam iye? ¹⁹ Pegge' ga'i hep inin padiyalem dem ateyne saguwa' dem bettengne hadja, ubus bu pinaluwas du." Bissā si Isa miya'an magpahāti we' ga' niya' kinakan haram, kēmon halal.

²⁰ Pa'in si Isa pe, "Mapaluwas amban atey a'ahin, iye iyan makaharam iyehin. ²¹ Pegge' amban dem ateyne paguwa' me' pikilanne mala'atanin, pagjinahin, pagtangkewin duk pagpapateyin. ²² Damikkiyan amban dem atey a'a, paguwa' pagnapsuhin, pagakkalin, pagba'isin, pagibegin, paglimut-limutin, paglangkew ateyin, pagkadupanganin, duk kēmon ne hinangan mala'atin. ²³ Kēmon me' mala'at inin paluwas amban dem atey a'a duk iye makaharam iyehin."

Sandel dende amban Penisiyahin
(Mateo 15.21-28)

²⁴ Manjari tahala' si Isa billa'i duk hap pi iye si dambuwa' lahat tapit si puweblo Tiros. Pagla'i iye, padiyalem iye si dambuwa' luma', duk la'i iye patenna'. Kabaya'annen we' ga' niya' ngata'u we' la'i iye. Saguwa' ujud kata'uhan du. ²⁵ Niya' dende la'i bakas takalene sabab si Isa. Pagkalene we' i' la'i si Isa, magtawus iye hap pī pasujud si bettis si Isa. Dende miya'an taga anak dende-dende pasayedan seyitan. ²⁶ Duma'in Yahudi dende miya'an saguwa' bangsa Penisiya iye, amban lahat Siriya. Na, manjari pabuyu'-buyu' iye pu si Isa pakipaluwasne seyitanin amban anaknen. ²⁷ Missā si Isa si iye si dalilan, pa'inne, "Subey pina'esso dehellu me' anakin pegge' ga'i patut ineddo' kinakan me' anakin bu ilakasan pī si me' asu." ²⁸ "Bennal, Tuwan," pa'in dendehin. "Saguwa' bisan du me' asu diyawa' lamisahanin, kakande du mapagpag we' me' mākanakin." ²⁹ Manjari pa'in si Isa si iye, "Hap luma' ne kew. Sabab bissānu iyan, paluwas ne seyitanin amban anaknun." ³⁰ Hap luma' ne

dendehin duk kitene anaknen pabāk-bāk diyata' kantil. Ubus ne paluwas seyitanin amban iye.

Kawuli'an a'a mabisu duk ma'engnge'in

³¹ Manjari tahala' si Isa amban me' kalahatan si Tirozin balik pī si antag lamew Jalil. Binutatan we' ne lahat Sidonin palabey amban lahat ēnande Sampū' Puweblohin. ³² Niya' dambuwa' a'a bisu duk engnge' bino'o we' a'a pī pu si Isa. Pabuyu'-buyu' siye pu si Isa, pakibettad tangannen si iye. ³³ Manjari bino'o we' si Isa a'ahin tahala' amban dem me' ka'ekkahinin. Ubus pinapi we' ne me' timbō'nen dem tayinge a'ahin. Ngalura' isab iye ubus bu inantan we' ne della' a'ahin. ³⁴ Manjari mayam si Isa magdiyata' langit duk magnapas iye pinahadje duk pa'inne si a'ahin, "Eppata!" Hätinen, "Paluka ka'am!" ³⁵ Magtawus tayinge a'ahin makakale duk ngaloka' ne della'nen duk pasti' ne pamissänen. ³⁶ Manjari sinessa'an me' a'ahin we' si Isa we' subey siye ga'i magaka-aka pu sine-sine. Saguwa' iye-iyē panessa'nen, pasōng pe te'ed pangaka-ngakade sabab inin. ³⁷ Duk bengngangan te'ed me' a'ahin. Pa'inde, "Uy, asal hap te'ed kēmon hinanganne inin. Bisan a'a mabisuhin makakale we' ne duk a'a ma'umewin makabissā we' ne."

8

Makan si Isa empat ngibu a'a

(Mateo 15.32-39)

¹ Ga' tiggel puwas miya'an, banes ne te'ed isab a'a patipun pī pu si Isa bu ga' ne niya' kakande. Manjari ilinganan we' si Isa me' tindegnen pī si iye duk pa'inne si siye, ² "Ma'ase' ku si me' a'a mabanen inin pegge' tellum bahangi ne kuwe'itu patu'ude si akuhin bu ga' ne niya' kakande. ³ Bang siye papole'ku ga' bakas mangan, kinawugtu' siye iyan si lān. Bu me' sinduwe inin tala pamole'anden." ⁴ Pa'in me' tindegnen si iye, "Na, antag kite ngeddo' kinakan pamakan siye tu'u si lahat makagindew-gindew inin?" ⁵ Manjari tilew si Isa siye, "Piyek kayu' panbi lu?" Pa'inde, "Pitu."

⁶ Manjari dina'ak we' ne me' a'a mabanen ningkolo' diyata' bulak. Ineddo' we' ne pan pitu'in duk magpasalamat iye si Tuhan. Ubus bu binahagi'-bahagi' we' ne panin duk pinangurung we' ne si me' tindegnen dina'ak pinangurung si me' a'ahin. Duk pinangurung ne we' de. ⁷ Niya' isab kenna diki' bang piyek kayu'. Pagubus si Isa magpasalamat si Tuhan, dina'ak isab we' ne pangurung kennahin si me' a'ahin. ⁸ Mangan siye kēmon duk esso siye. Ubus bu tinipun we' de lukasin, pitu' baka' penno'. ⁹ Niya' kulang-labi empat ngibu me' a'a mamanganin. ¹⁰ Manjari pinapole' ne me' a'ahin we' si Isa duk magtawus iye pasakey duk me' tindegnen dem bangka' pī si lahat Dalmanuta.

Me' Pariseohin makapakite tanda'

(Mateo 16.1-4)

¹¹ Pagtekkā si Isa duk me' tindegnen si Dalmanuta, hap pī si iye me' Pariseohin mo'o iye magsuweyan. Batang iye kuhi-kuhide hangkan makapakite siye tanda' bang bennal taga kapatut iye amban Tuhan. ¹² Magnapas pinahadje si Isa duk pa'inne si siye, "Me' a'a kuwe'itu inin luwal ne hadja māku tanda'. Sabennal akahante ka'am, ga' niya' tanda' pakitehanku si ka'am." ¹³ Manjari tahala' si Isa amban siye. Pasakey iye balik dem bangka' palipag pī si dambiya' lamew.

Sinessa'an we' si Isa me' tindegnen dina'ak siye maghalli' si me' tolo' me' Pariseohin duk tolo' si Herodin

(Mateo 16.5-12)

¹⁴ Me' tindeg si Isahin ga' maka'esseb mo'o kinakan. Luwal du dambuwa' pande dem bangka'in. ¹⁵ Manjari sinessa'an siye we' si Isa si dalilan. Pa'inne, "Pahatul-hatul ka'am. Halli'anun bi pasulig me' Pariseohin duk pasulig Sultan Herodin." ¹⁶ Magbissā-bissā me' tindegnen sabab pina'inne miya'an pegge' ga' tahātide. Pa'inde, "Hangkan hatu iye missā kuwe' miya'an, pegge' ga' kite bi makabo'o pan." ¹⁷ Kata'uhan si Isa bang ine pagbissā-bissāden. Hangkan pa'inne si siye, "We'ey pagbissābin sabab ga' niya' panbi? Ga'i pe ke kata'uhanbi atawa tahātibi? Ga'i ka'am katolo'an?" ¹⁸ Niya' matabi saguwa' kuwe' ga'i ka'am makakite. Niya' tayingebi saguwa' kuwe' ga'i ka'am makakale. Ga' ke ta'essebbi bakas hininangku ellew i'en? ¹⁹ Pamahagi'-mahagi'ku pan limehin si me' a'a lime ngibuhin, piye baka' penno' we' lukas tinipunbin?" Pa'inde, "Sampuk-duwe." ²⁰ "Duk ga' ke ta'essebbi pan pitu' binahagi'-bahagi'ku si me' a'a empat ngibuhin? Piye baka' penno' we' lukas tinipunbin?" Pa'inde, "Pitu'." ²¹ "Na," pa'inne, "bu ga'i pe tahātibi."

Kawuli'an we' si Isa a'a pessekin

²² Manjari tekka siye si puweblo Betsaida. Niya' me' a'a pī si iye magbo'o a'a pessek duk pabuyu'-buyu' siye pu si Isa paki'antan si iye. ²³ Manjari inantan ne we' si Isa tangān a'a

mapessekin duk tinundan we' ne bino'o paluwas amban me' kaluma'an miya'an. Pagla'i ne siye, pineppa'an we' si Isa me' mata a'ahin duk binettad we' ne me' tangannen si mata a'ahin. Ubus bu tinilew we' ne a'ahin, "Niya' ke takitenu?" ²⁴ Mayam a'ahin patongas duk pa'inne, "Ngite ku me' a'a lumengngan-lengngan, saguwa' kuwe' siye bantuk kayu." ²⁵ Manjari binettad balik we' si Isa me' tangannen si me' mata a'ahin. Mayam a'ahin pahantap, manjari kawuli'an iye duk pasti' ne pamayamme kemonin. ²⁶ Manjari pinapole' ne iye we' si Isa. Pa'in si Isa si iye, "Da a ne kew balik pi si kaluma'an miya'an."

Magbennal si Petros sabab si Isa

(Mateo 16.13-20; Lukas 9.18-21)

²⁷ Manjari palanjal ne si Isa duk me' tindeggen pi si me' kaluma'an mapaliput si puweblo Kesarea Pilipihin. Sasangde si lan, tinilew we' ne me' tindeggen, pa'inne, "Ine pa'in me' a'ahin, sine ko' ku?" ²⁸ Nambung siye, pa'inde, "Niya' me' a'a magpa'in we' ka'u ko' si Yahiya magpandi-pandi me' a'ahin ellum balik. Sinduwehin isab magpa'in we' Nabi Eliyas ko' kew. Duk niya' pe isab magpa'in we' ka'u ko' dambuwa' me' nabi awwalley." ²⁹ "Saguwa' bang ka'am," pa'in si Isa, "ine pa'inbi? Sine te' ku?" Nambung si Petros, pa'inne, "Ka'u Almasihin, tapene' Tuhan magbaya'in." ³⁰ Manjari sinessa'an te' ed siye we' si Isa we' subey siye ga'i magaka-aka bisan pu sine bang sine iye.

Pina'al we' si Isa kamateynen

(Mateo 16.21-28; Lukas 9.22-27)

³¹ Na, nagna' si Isa magtolo' si me' tindeggen sabab dinen. "Aku inin," pa'inne, "Anak Manusiya'in, subey ekka kabinasahan sandalanku duk ga'i du ku pinagmasi we' me' kabahi'anin duk me' nakura' me' imamin duk me' guru si sara' agamahin. Pinapatey du ku iyan duk pagpuwas tellum bahangi, ellum du ku balik." ³² Binissā inin we' si Isa pinapasti', hangkan bino'o si Isa we' si Petros patala-tala bu inamāhan iye we' ne bang we'ey iye missā sa miya'an. ³³ Saguwa' paharap si Isa si me' tindeggen duk pinayaman siye we' ne. Manjari inamāhan we' ne si Petros duk pa'inne si iye, "Tahala' kew amban aku, Seyitan. Pegge' pikilannun pikilan amban manusiya' hadja, duma'in amban Tuhan."

³⁴ Manjari ilinganen we' si Isa pi si iye me' a'a mabanessin duk me' tindeggen. Pa'inne si siye, "Bang niya' a'a mabaya' nuhut aku, subey iye tuhutne kinabaya'ankun, duma'in kinabaya'annen. Duk subey isab iye mo'o olom pamapatayan iyehin, hātinen maglilla' iye nandal kabinasahan duk bisan pe matey. Manjari makajari ne iye nuhut aku." ³⁵ Pegge', pa'in si Isa, "bang a'ahin ellegne umulnen, ga' niya' umulne salama-lama. Saguwa' bang a'ahin ga'i ellegne umulnen duk maglilla' pe iye matey hawal tuyu'ne manuhut akuhin duk magmahalayak aka-aka mahāpin, na, a'a iyan taga umul du salama-lama." ³⁶ Pegge' a'ahin, bisan pe tepe si iye kemon alata' dem dunyahin, ga' du niya' gunane bang ga'i tepe si iye umul salama-lamahin. ³⁷ Pegge' ga' niya' alata' si dunya makalekkat iye supaya tepe si iye umul salama-lamahin. ³⁸ Sine-sine iya' magpatampal si me' a'a we' tindegku iye, duk we' nuhut iye tolo'kun, - bu me' a'a kuwe'itu inin ka'ekkahanden dusehan duk ga'i nuhut Tuhan, - aku, Anak Manusiya'in, iya' du ku isab ngilale iye tindegku, bang ku balik pitu magtuhut duk me' mala'ikat masutsihin liput we' sahaya Samaku Tuhanin."

9

¹ Pa'in si Isa pe, "Sabenna1 akahante ka'am, niya' ka'am matu'u inin ga'i matey bang ga'i dahu' takitebi pagbaya' Tuhanin duk balakatan te'ed pagbaya'nen."

Kapinda bantuk si Isahin

(Mateo 17.1-13; Lukas 9.28-36)

² Manjari, ennem bahangi puwas miya'an, bino'o we' si Isa si Petros, si Yakub duk si Yahiya pi diyata' punu langkew siye-siye hadja. Sābude mala'ihin, pinda te'ed bantuk si Isahin si pagmatahande. ³ Semmeknen ngillap te'ed duk asal pote' manamal. Ga' niya' a'a tu'u si dunya makapapote' semmek kuwe' pote'an semmekne miya'an. ⁴ Manjari paguwa' si siye la'i si Nabi Eliyas duk si Musa duk magbissā siye duk si Isa. ⁵ Sābude magbissāhin, pa'in si Petros pu si Isa, "Tuwan, hāp te'ed pegge' tiya' kami tu'u. Ngahinang kami tellu payad-payad. Dambuwa' si ka'u, dambuwa' pu si Musa duk dambuwa' pu Nabi Eliyas." ⁶ Hangkan si Petros missā sa miya'an, pegge' ga'i iye magkata'u-ta'u bang ine bissāne sabab tinalew te'ed siye. ⁷ Manjari niya' inalak paguwa' duk kalandungan siye duk niya' suwala amban dem inalakin magpa'in, "Inin Anakku kalasahanku te'ed. Pakalehun bi iye." ⁸ Manjari, pagpayamde paliput, bessuwang ga' ne niya' seddili kitede la'i, luwal sa' si Isa.

⁹ Manjari sasangde padurul amban diyata' punu, sinessa'an siye we' si Isa we' subey siye ga'i magaka-aka bisan pu sine sabab bakas takiteden. Bang iye, Anak Manusiya'in, ellum ne balik amban kamateynen, meke ne siye makajari magaka-aka si a'a. ¹⁰ Tinuhut we' de

panessa'ne miya'an, saguwa' magtilew-tinilew siye tellungan bang ine hāti pina'innen we' ellum iye balik amban kamateynen. ¹¹ Na, tilewde si Isa, pa'inde, "We'ey te' magpa'in me' guru si sara' āgamahin we' subey ko' pitu dehellu Nabi Eliyas meke Almasihin?" ¹² Nambung si Isa. "Bennal iyan," pa'inne, "Nabi Eliyas pitu dehellu amban Almasihin manyap kēmonin. Na, ine te' pa'in kitabin sabab aku, Anak Manusiya'in? Pa'in kitabin we' subey ekka kabinasahan sandalanku duk diniyawa'an ku te'ed. ¹³ Saguwa' akahante ka'am," pa'in si Isa, "bakas pitu ne Eliyas duk tahinang ne we' me' a'ahin sasuku kabaya'anden si iye, kuwe' du tasulat dem kitab sabab iyehin."

Si Isa makawuli' nakanak lella pasayedan seyitan
(Mateo 17.14-21; Lukas 9.37-43)

¹⁴ Pagbalikde pī si me' tindegne sinduwehin, banes te'ed a'a kitede paliput si siye. Duk niya' me' guru si sara' āgama la'i magpasuweyan duk siye. ¹⁵ Manjari pagkite we' me' a'a mabanesin si Isa, ulali' siye pegge' ga' ase-asede we' pī la'i si Isa. Magubas siye pī nagina iye. ¹⁶ Tinilew we' si Isa me' tindeggen, pa'inne, "Ine pagpasuweyanbi duk siye miya'an?" ¹⁷ Niya' nambung amban me' a'a mabanesin, pa'inne, "Tuwan, bino'o we' ku anaku inin pitu si ka'u pegge' pasayedan iye seyitan ma'umew iye. ¹⁸ Duk kahaba' iye usa' seyitanin, hinantakan iye we' ne. Magbukal behenen, magtage'ot me' impennen, duk ngoral iye. Manjari pināku we' ku si me' tindeggnun pakipaluwasku seyitanin saguwa' ga' du tapaluwasde." ¹⁹ Pa'in si Isa si me' a'ahin, "Oy, ka'am me' a'a kuwe'itu inin. Ga' te'ed niya' sandelbi si Tuhan. Taman sumiyen pe ku tu'u si ka'am? Taman sumiyen pe ku nandalan addatbin meke ka'am kahagad? Bo'ohun nakanakin pitu si aku." ²⁰ Bino'o ne we' de pī si iye.

Pagkite seyitanin si Isa, magtawus pinapaspad we' ne nakanakin. Pahantak nakanakin diyata' bulak magligidan duk magbukal behenen. ²¹ Tinilew we' si Isa sama nakanakin, "Sumiyen pe iye sa inin?" Nambung iye, "Kemuwe diki' pe iye. ²² Duk daran ne iye tineppadan we' seyitanin pī dem ebbut duk dem bohe' supaya tapapateyne. Bang tahinangnu, andū Tuwan, ma'ase' ne kew si kami duk tabangun kami." ²³ "Tilewnu bang tahinangku?" pa'in si Isa. "Bang a'ahin sandel si Tuhan," pa'inne, "kēmon tahinangne." ²⁴ Magtawus sama nakanakin missā pinapales, pa'inne, "Ngandel ne ku, Tuwan. Tabangun ku duk pasōng sandelkun."

²⁵ Pagkite si Isa me' a'a mabanesin hap pī patipun si iye, inamāhan we' ne seyitanin. "Ka'u seyitan," pa'inne, "seyitan magpa'umew duk magpabisu, da'akte kew paluwas amban nakanak inin duk da'a ne kew te'ed padiyalem balik si iye." ²⁶ Manjari magkilahap seyitanin duk pinapaspad manamal we' ne nakanakin. Ubus paluwas ne seyitanin amban iye. Nakanakin kuwe' ne a'a matey, hangkan ka'ekkahen me' a'ahin magpa'in, "Matey ne iye." ²⁷ Saguwa' inantanen we' si Isa tangan nakanakin duk pinadonga' we' ne. Manjari nengge ne nakanakin.

²⁸ Pagdiyalem si Isa si luma', tinilew iye we' me' tindeggen, siye-siye hadja, pa'inde, "We'ey te' ga' tapaluwas kami seyitanin?" ²⁹ Pa'inne si siye, "Da bayu' seyitan miya'an ga'i tapaluwas we' ine-ine luwal hadja bang pinākuhan si Tuhan."

Inaka we' si Isa balik sabab kamateynen
(Mateo 17.22-23; Lukas 9.43-45)

³⁰ Manjari palanjat ne disi Isa duk me' tindeggen. Pabutas siye si lahat Jalil. Ga'i mabaya' si Isa we' niya' ngata'u bang tungan lengngannen, ³¹ pegge' magtolo' iye si me' tindeggen. Pagtolo'nen, pa'inne si siye, "Aku, Anak Manusiya'in, sinōngan du ku iyan si antanan me' a'a. Papateyde du ku. Tellum bahangi puwas kamateyknun, ellum du ku balik." ³² Saguwa' ga' tahātide bissāne miya'an duk ga' siye makatawakkal nilew iye.

Sine tamanan malangkewin
(Mateo 18.1-15; Lukas 9.46-48)

³³ Manjari tekka siye si puweblo Kapernaum. Pagla'i ne siye dem luma', tinilew we' si Isa me' tindeggen. "Ine te' pagpasuweyanbi si lānin?" pa'inne. ³⁴ Saguwa' ga' siye nambung pegge' pagpasuweyanden sabab bang sine siye tamanan malangkewin. ³⁵ Manjari ningkolo' si Isa duk ilinganen we' ne sampu' duk duwe tindeggen pī si bihingne. Pa'inne si siye, "Sine-sine mabaya' pinalangkew te'edin, subey iye magpadiyawa' dine supaya iye madiyawa' amban kēmonin, duk subey iye dara'akan kēmon a'a." ³⁶ Manjari ngeddo' si Isa dambuwa' nakanak diki' duk pinatengge we' ne si tengnga'de. Ubus kinekkepan we' ne nakanakin duk pa'inne si siye, ³⁷ "Bang niya' a'a bu sabab sandelne si akuhin ngaddatan dambuwa' nakanak diki' kuwe' inin, aku inaddatannen. Duk bang niya' ngaddatan aku, duma'in hadja aku inaddatannen, saguwa' damikkiyan addatanne Tuhanin, mamapitu aku si dunyahin."

*Mangga'i manguntarahan ka'amin bēbbeg amban ka'am
(Lukas 9.49-50)*

³⁸ Pa'in Yahiya si iye, "Tuwan, niya' takite kami dambuwa' a'a sabbutne ēnnum pag-paluwasne seytan amban me' a'a. Pinages iye we' kami pegge' ga'i iye nuhut kite bi."
³⁹ "Da'a iye pagesun bi," pa'in si Isa. "Pegge' sine-sine nabbut ēnnum paghinangne hinangan balakatan, ga'i iye mura-mura makabissā la'atan sabab aku. ⁴⁰ Pegge' a'a mangga'i manguntarahan kitehin bin," pa'inne, "bēbbeg amban kite bi. ⁴¹ Sabennal akahante ka'am we' sine-sine ngurungan ka'am bisan hadja da sawan bohe' pama'inum ka'am pegge' ka'am tindeg Almasi, asal katumbasan te'ed iye hāp."

*Subey ilebbahan pagdusehin
(Mateo 18.6-9; Lukas 17.1-2)*

⁴² "Saguwa' sine-sine makapaduse si dambuwa' nakanak diki' kuwe' inin makahagad si akuhin, hāp pe si' iye miya'an tapatowengan batu hadje si kellongne bu ilabo' pī dem tahik, duk hadja ga'i tabo'one magduse. ⁴³ Bang tangannun mamō'o ka'u magdusehin, lebbahanun ne pagdusenun. Dalilnen, kuwe' du putukannu tangannun. Hāp pe kew pa'asek dem surga' bisan kew putuk, amban duwe tangannun saguwa' pī kew dem narka', dem ebbut ga' niya' kapalemne. (⁴⁴ La'i pangalegga Tuhan a'ahin, ga' niya' hāranne duk pagsandalin ga' niya' tamananne.) ⁴⁵ Damikkiyan bang bettisinun mamō'o ka'u magdusehin, lebbahanun pagdusenun. Dalilnen, kuwe' du putukannu bettisinun. Hāp pe kew pa'asek dem surga' bisan kew putuk, amban duwe bettisinun saguwa' tinimanan kew pī dem narka', dem ebbut ga' niya' kapalemne. (⁴⁶ La'i pangalegga Tuhan a'ahin, ga' niya' hāranne duk pagsandalin ga' niya' tamananne.) ⁴⁷ Duk bang matanun isab mamō'o ka'u magdusehin, lebbahanun pagdusenun. Dalilnen, kuwe' du ugitanu matanun. Hāp pe kew pa'asek dem surga' bisan dambuwa' sa' matanun, amban duwe matanun saguwa' tinimanan kew pī dem narka'. ⁴⁸ La'i pangalegga Tuhan a'ahin ga' niya' hāranne, duk pagsandalin ga' niya' tamananne."

⁴⁹ Pa'in si Isa pe, "Kemon a'ahin subey palabey dem ebbut, hātinan dem katiksa'an, supaya ngabasag sandelden."

⁵⁰ Pa'inne isab, "Kata'uhanbi du we' asinin asal hāp. Saguwa' bang asinin ga' ne niya' lessane, ga'i ne ma'asin balik. Hangkan ka'am isab," pa'inne, "subey ka'am pahatul-hatul supaya ga'i lepas pagaddat-inaddatbin duk pagsulut-sulutbin."

10

*Magtolo' si Isa sabab pagbutasin
(Mateo 19.1-12; Lukas 16.18)*

¹ Manjari tahala' si Isa amban lahat Jalil duk hap pī iye si me' kalahat-lahatan la'i si Yahudiya duk sampay si me' kalahatan si lipag bohe' Jordan. Banes ne isab a'a patipun si iye la'i. Manjari tinolo'an siye we' si Isa, sa hinangannen. ² Niya' me' Pariseo patapit pī si iye duk panguhi-nguhide iye, tilewde iye, pa'inde, "Dem sara', makajari ke bang a'ahin timananne andanen?" ³ Sambunganne siye, pa'inne, "Ine te' da'akan pangurung si Musa ka'amin?" ⁴ Pa'inde, "Pangandusan si Musa lellahin milmahan sulat pagbutasan, ubus makajari ne timananne andanen." ⁵ "Bennal iyan," pa'in si Isa. "Saguwa' hangkan sinulat we' ne si ka'am panganda'akan iyan, sabab ga'i ka'am ngatu nuhut tolo'. ⁶ Saguwa' kemuwe tagna' pamapanjari Tuhan kēmon-kēmonin, 'pinapanjari we' ne manusiya' in lella duk dende,' sa pina'in dem kitabin. ⁷ 'Hangkan tahala' lellahin amban sa'i-samanen bu padambuwa' iye si andanen, ⁸ duk bakas duwehin magdambuwa' baran ne.' Manjari duma'in ne siye duwe baran," pa'in si Isa, "saguwa' dambuwa' baran ne. ⁹ Hangkan subey te'ed ga'i pagbutas a'a bakas pinagdambuwa' we' Tuhanin."

¹⁰ Pagla'i ne balik me' tindeg si Isahin dem luma' patenna'anden, tinilew isab we' de si Isa sabab tolo'ne miya'an. ¹¹ Sambunganne siye, pa'inne, "Sine-sine nimanan andanen bu maganda seddili, magjina iye duk kapagduse iye si andane po'onin. ¹² Damikkiyan bang dendehin isab timananne ellenan bu magella iye seddili, magjina iye."

*Si Isa malasa si me' mākanak diki'
(Mateo 19.13-15; Lukas 18.15-17)*

¹³ Niya' me' a'a mo'o me' anakde pī pu si Isa supaya siye antananne. Saguwa' pinagamāhan siye we' me' tindegnen. ¹⁴ Pagkite si Isa inin, astel iye. "Ambat pitu si aku me' mākanakin," pa'inne, "duk da'a siye sagga'un bi. Pegge' a'a kuwe' rnākanakin ngatu du pinagbaya'an we' Tuhanin. ¹⁵ Sabennal akahante ka'am," pa'in si Isa, "bang pangandel a'a si Tuhanin duma'in kuwe' pangandel mākanakin, na a'a iyan asal ga'i sumakup dem pagbaya'an Tuhanin." ¹⁶ Manjari pinippi we' si Isa me' mākanakin magganti'ganti'. Binettad we' ne tangannen si siye duk māku-māku kahāpan iye si Tuhan para si siye.

*A'a dayahanin**(Mateo 19.16-30; Lukas 18.18-30)*

¹⁷ Manjari pagsōng lumengngan disi Isa hap kalahat-lahatan, niya' a'a magubas pī si iye duk nengge duk tu'utne magpadiyawa' pu si Isa, pa'inne, "Tuwan, a'a hāp kew. Ine subey hinangku duk ku pinasuku'an umul salama-lama?" ¹⁸ Sambungan si Isa iye, pa'inne, "We'ey pa'innu we' hāp ku? Ga' niya' hāp luwal Tuhanin dambuwa'-buwa'." ¹⁹ Kata'uhanu du," pa'inne, "me' panganda'akan Tuhanin. 'Da'a kew mono'. Da'a kew magjina. Da'a kew nangkew. Da'a kew naksi' ga'i bennal. Da'a kew ngaliba. Pagaddatanun sa'i-samanun.'" ²⁰ "Na, Tuwan," pa'inne, "kēmon iyan tinuhut we' ku kemuwe nakanak pe ku." ²¹ Sasang si Isa mayaman iye, kalasahanne iye. Pa'in si Isa, "Niya' pe dambuwa' ga' tahnangnu. Pi kew, pabellihanun kēmon alata'nun bu pangurungan ulinen si me' mamiskinin. Manjari niya' du iyan alata'nu la'i si surga'. Pagubus, balik kew pitu, nuhut kew aku." ²² Pagkalene bissā si Isa miya'an, senggel luwenen duk tahala' iye dukka, pegge' ekka te'ed alata'ne.

²³ Manjari mayam si Isa paliput si me' tindegne duk pa'inne si siye, "Asal humit te'ed me' madayahanin ngatu pinagbaya'an we' Tuhanin." ²⁴ Ulali' te'ed me' tindegne si bissāne miya'an. Saguwa' pa'inne si siye balik, "Me' pungtina'i, asal humit te'ed a'ahin ngatu pinagbaya'an we' Tuhanin." ²⁵ Mura pe unta'in palabey si lowang dalum amban a'a dayahanin ngatu pinagbaya'an we' Tuhanin." ²⁶ Pagkalede bissāne miya'an, ulali' te'ed siye manamal duk pa'inde si iye, "Na, sine ne tapī si surga'in bang kuwe' iyan?" ²⁷ Manjari mayam si Isa si siye duk pa'inne, "Bang manusiya' ga' i te'ed makajari, saguwa' bang Tuhanin, ga' niya' hunit si iye. Tahnangne kēmon."

²⁸ Manjari missā si Petros. "Payamanun kami inin," pa'inne. "Ubus ne ambanan kami kēmon-kēmonin duk nuhut ne kami ka'u." ²⁹ "Awe'," pa'in si Isa, "sabennal akahante ka'am, bang niya' a'a ngambanan luma'nen atawa pungtina'inen lella-dende, atawa sa'i-samanen, atawa me' anaknen, atawa bulaknen, bang ambananne me' inin sabab lasane si akuhin duk supaya iye kapalumengngan mo'o aka-aka mahāpin, ³⁰ asal tumbasan Tuhanin iye pa'ekka me' luma', duk me' pungtina'i lella-dende, me' sa'i, me' anak, duk me' bulak, tiggelanne tu'u si dunya. Saguwa' makalabey isab iye kabinasahan bang iye nuhut aku. Saguwa' bisan iye bininasa," pa'in si Isa, "inurungan du iye umul ga' tamananne la'i si ahilat. ³¹ Ekka me' dumehellu kuwe'ituhin, dumambuli du si pasōngan duk ekka dumambuli kuwe'ituhin, dumehellu du si pasōngan."

*Kamintellune pina'al we' si Isa sabab kamateyenen**(Mateo 20.17-19; Lukas 18.31-34)*

³² Manjari pagla'i si Isa duk me' sawe'nen si lān pataked tudju Awrusalam, lumengngan si Isa padehellu amban siye. Kebba-kebbahan me' tindegne duk me' mapatuhut si iye si dambulihanin tinalaw. Bino'o ne isab we' si Isa patala-tala tindegne sampū' duk duwehin duk inakahan siye we' ne sabab sōng ma'umantag si iyehin. ³³ "Paka1e ka'am," pa'inne. "Kite bi inin pataked hap Awrusalam. Pagla'i ne kite bi, aku, Anak Manusiya'in, sinōngan du pī si antanan me' nakura' me' imamin duk me' guru si sara' āgamahin. Manjari hukumande si akuhin we' pinapatey ku. Ubus sōngande du ku isab pī si antanan me' a'a duma'in Yahudi. ³⁴ Duk me' bangsa seddili inin, hinangde du ku dagey duk paglura'ande ku duk lubakande ku. Ubus bu papateyde ku. Saguwa' puwas tellum bahangi, ellum du ku balik."

*Pināku si Yakub duk Yahiyahin**(Mateo 20.20-28)*

³⁵ Manjari patapat pī pu si Isa si Yakub duk Yahiya, me' anak Sebedehin. Pa'inde si iye, "Tuwan, niya' batang pāku kami si ka'u hinangnu para si kami." ³⁶ "We' ine kabaya'anbi hininangku para si ka'amin?" pa'in si Isa. ³⁷ Nambung siye, pa'inde, "Kabaya'an kamihin, bang ne kew ningkolo' magbaya', patingkolo'nu kami si bihingnu, dambuwa' si kanawanannu duk dambuwa' si bibangannu." ³⁸ Saguwa' pa'in si Isa si siye, "Ga'i kata'uhanbi bang ine pinākubi inin. Ngatu ke ka'am bininasa kuwe' sōng paminasa akuhin? Ngatu ke ka'am pinapatey kuwe' sōng pamapatey akuhin?" ³⁹ "Awe', ngatu kami," pa'inde. Manjari pa'in si Isa si siye, "Asa1 bininasa du ka'am kuwe' sōng paminasa akuhin duk pinapatey du ka'am kuwe' pamapatey akuhin." ⁴⁰ Saguwa' bang pagpatingkolo' si kanawanankun atawa si bibangankun," pa'in si Isa, "duma'in aku magbaya'in. Saguwa' me' paningkolo'an miya'an suku' si me' pinanyapan Tuhanin."

⁴¹ Manjari pagkale tindeg si Isa sampū'in sabab pināku si Yakub duk Yahiyahin, astel siye. ⁴² Manjari ilinganan we' si Isa me' tindegne kēmon. Pa'inne si siye, "Kata'uhanbi addat me' a'a si dunyahin. Me' nakura' me' kabangsahan seddilihin magmanda te'ed si me' a'ahin, duk me' a'a malangkewin magbaya' te'ed si me' a'aden. ⁴³ Saguwa' ka'am," pa'in si Isa, "subey ga'i magsa miya'an. Sine-sine ka'am mabaya' pinalangkew, subey iye dara'akanbi. ⁴⁴ Duk sine-sine ka'am asal mabaya' manjari tamanan malangkewin, subey

iyē kuwe' banyaga' nabangan sawe'nen. ⁴⁵ Pegge' bisan aku, Anak Manusiya'in," pa'in si Isa, "duma'in papituhankun makitabang si manusiya' saguwa' nabang manusiya'. Duk pitu ku paglilla'ku umulkun pangalekkat me' a'a ma'ekkahin supaya siye ga'i ilegga sabab duseden."

Kawuli'an we' si Isa a'a pessekin

(Mateo 20.29-34; Lukas 18.35-43)

⁴⁶ Manjari tekka si Isa duk me' tingdegen si puweblo Ariha. Pagtahala'de billa'i, ekka te'ed a'a nuhut siye. Na, niya' la'i ningkolo' si higad lān palabeyanden a'a pessek magpāku-pāku sīn. Ēnnen si Bartimiyus, anak Timiyus. ⁴⁷ Pagkalene we' si Isa, a'a Nasaretin hati' mapalabey miya'an, ngalingan iye papales, pa'inne, "O Isa, tubu' Sultan Da'ud, ma'ase' ne kew si aku." ⁴⁸ Ekka ngamāhan iye, ga'i iye dina'ak magbukag. Saguwa' namba ne papalesne paglingannen. "O tubu' Sultan Da'ud," pa'inne, "ma'ase' ne kew si aku." ⁴⁹ Padeheng si Isa duk pa'inne, "Lingananun bi iye." Manjari ilinganan ne we' de a'a mapessekin. Pa'inde si iye, "Pahāpun ateynun. Kuwat kew, i' kew liganan si Isa." ⁵⁰ Magtawus inānan we' ne mantanen bu ne pahulangkad duk patapit iye pī pu si Isa. ⁵¹ Pa'in si Isa si iye, "Ine kabaya'annu hinangku si ka' u?" "Tuwan," pa'inne, "kabaya'ankun makakite ne ku." ⁵² Pa'in si Isa si iye, "Pī ne kew. Kawuli'an ne kew pegge' sandel kew si aku." Magtawus iye makakite duk nuhut ne iye si Isa lumengnan.

11

Pamahadjede si Isahin papīne si Awrusalamin

(Mateo 21.1-11; Lukas 19.28-40; Yahiya 12.12-19)

¹ Manjari tapit ne siye si Awrusalam pegge' sōng tekka ne siye si me' kaluma'an Betpage duk Betani la'i si kūd Jaitun. Dina'ak we' si Isa duwangan tingdegen padehellu. ² Pa'inne si siye, "Pī ka'am si kaluma'an si dehelluhanbi miya'an. Pagtekkabi la'i, magtawus ka'am iyan ngite anak asnu dinagtel, ga' pe bakas kasakeyan. Lekkahanun bi duk bo'ohun bi pitu. ³ Bang niya' nilew ka'am bang we'ey eddo'bi, pa'inun bi, 'Niya' kagunahan Panuhutanin si iye; papole'ne du balik pitu magtawus.'" ⁴ Na manjari pī ne duwanganin duk takitede anak asnuhin iningketan si gawang luma' si bihing kalsara. Manjari ilekkahan ne we' de. ⁵ Niya' me' a'a magtengge la'i. Sinduwehin nilew siye, pa'inde, "Hoy, we'ey lekkahanbi anak asnu iyan?" ⁶ Nambung siye kuwe' panessa' si Isa siyehin, duk pinasagadan ne we' de bino'o.

⁷ Manjari bino'o we' de anak asnuhin pī pu si Isa. Ilampiruhan we' de duk me' semmekde, ubus bu pasakey ne si Isa. ⁸ Ekka isab me' a'a la'i. Binellat we' me' a'ahin ne we' de. ⁹ Magellang-ellang me' a'a si dehelluhanin duk me' si dambulihanin. Pa'inde, "Pudjite bi Tuhanin. Pudjite bi pinapitu we' Tuhanin. ¹⁰ Pudjite bi matekka inin, iye mapaganti' si papu'te bi ley, Sultan Da'ud. Pudjite bi te'ed Tuhanin."

¹¹ Manjari pagtekkka si Isa si Awrusalam, pa'asek iye pī dem langgal mahadjehin. Pinayaman we' ne paliput kēmon mala' i diyalemin. Ubus paluwas iye pī si Betani magtuhut duk me' tingdegne sampū' duk duwehin pegge' kohap ne.

Ngalanes kayuhin

(Mateo 21.18-19)

¹² Pagsasumu sābude maglengnan amban Betani balik hap Awrusalam inusan si Isa. ¹³ Manjari amban katalahan niya' kitene po'on kayu ēnande igira ekka dawenne. Patapit iye pī kaw du pa'in iye ngasuwa' buwa'ne. Pagabutne la'i, luwal hadja dawaen takitene pegge' duma'in baytu pagbuwa' me' igira. ¹⁴ Pa'in si Isa, "Tinagna'an ma'in ga'i ne buwa' balik kayu inin." Duk takale inin we' me' tingdegen.

Pī si Isa dem langgal hadje

(Mateo 21.12-17; Lukas 19.45-48; Yahiya 2.13-22)

¹⁵ Pagtekkka siye si Awrusalam, padiyalem si Isa dem langgal hadjehin duk binudjew we' ne me' a'a magdagang duk me' magbelli diyalem luma' Tuhanin. Ilintuwadan we' ne me' lamisahan me' a'a magsambi'-sambi' sinin. Ilintuwadan isab we' ne me' paningkolo'an me' a'a magdagang assang pagkulubanin. ¹⁶ Ga'i isab iye nganda'ak bisan sine pabutas diyalem langgal magbo'o me' kapanyapanden. ¹⁷ Magusihat si Isa, pa'inne si me' a'ahin, "Tasulat dem kitab, pa'in Tuhanin. Luma'kun inēnan du luma' pangampunan me' kēmon bangsa.' Saguwa' ka'am," pa'in si Isa, "hininang we' bi luma' Tuhanin kuwe' luma' patapukan me' a'a panangkew."

¹⁸ Manjari ka'akahan me' nakura' me' imamin duk me' guru si sara' āgamahin sabab hininang si Isa miya'an. Tinalew siye si iye pegge' kēmon a'a mabanasin bengngangan si

usihatnen. Hangkan miha siye lān supaya tapapateyde si Isa. ¹⁹ Pagmagalib ne, paluwas si Isa duk me' tindeggen amban puweblo miya'an.

*Magtolo' si Isa sabab pamāku-māku si Tuhan duk sabab pagampun
(Mateo 21.20-22)*

²⁰ Pagsalung ellew dambuwa'in, pagbalikde hap Awrusalam, palabey siye si antag kayu igirahin. Takitede kayuhin lanes ne sampay pī si gamutne. ²¹ Manjari ta'esseb we' si Petros bakas binissā si Isa sabab kayuhin. Pa'inne pu si Isa, "Uy, Tuwan, payamanun be. Lanes ne kayu igira bakas sinukna'annun." ²² Pa'in si Isa si siye, "Ngandel ka'am si Tuhan. ²³ Sabennal akahante ka'am," pa'inne, "sine-sine magpa'in si punu inin, 'O punu, tahala' kew duk pateppad kew pī dem tahik,' duk bang a'ahin ga'i duwe-duwehan dem ateynen saguwa' ngandel te'ed iye we' tuman du binissāne miya'an, asal hininang du miya'an para si iye. ²⁴ Hangkan hep pa'inku si ka'am, ine-ine pākubi si Tuhan, bang ka'am kahagad we' tasangkabi ne pinākubin, asal bugtu' tasangkabi du. ²⁵ Saguwa' bang ka'am sābu māku-māku si Tuhan bu niya' a'a kapeddi'an ateybi subey dahu' iye ampunbi supaya isab dusebin ampun Tuhanin, iye Samabi si surga'in. ²⁶ Pegge'," pa'in si Isa, "bang ga'i siye ampunbi, ga'i isab dusebin ampun Tuhanin, iye Samabi si surga'in."

*Tinilew we' de si Isa bang amban kapatutnen
(Mateo 21.23-27; Lukas 20.1-8)*

²⁷ Manjari tekka ne siye si Awrusalam. Sasang si Isa lumengngan diyalem langgal hadjehin, patapit pī si iye me' nakura' imamin duk me' guru si sara' āgamahin duk me' kabahi'anin. ²⁸ Pa'inde si iye, "Ine kapatutnu ngahinang me' hininangnu ellew miya'an? Sine mangurungan ka'u kapatutin?" ²⁹ Sambungan si Isa siye, pa'inne, "Niya' isab tilewku si ka'am. Sambunganun bi ku meke ka'am akahanku bang ine kapatutku ngahinang me' hinanganku miya'an. ³⁰ Pamandi Yahiya me' a'ahin, amban kapatutnen? Amban Tuhan ke atawa amban manusia' hadja? Sambunganun bi ku."

³¹ Manjari magisun-isun siye, pa'inde, "Bang sa'upama pa'inte bi we' kapatut Yahiya pamandine me' a'ahin amban Tuhan, pa'inne iyan, 'Na we'ey Yahiya ga' kahagadbi?' ³² Saguwa' bang pa'inte bi, 'Amban manusia', na makatalew isab." Tinalew siye si me' a'ahin pegge' kēmon a'ahin kahagad we' Yahiya asal bennal nabi Tuhanin. ³³ Hangkan nambung siye, pa'inde, "Inday, ga'i kata'uhan kami bang amban kapatut Yahiyahin." Manjari pa'in si Isa si siye, "Na, ga'i isab ka'am akahanku bang amban kapatutku maghinang me' hininangku miya'an."

12

*Dalilan sabab likus ubasin duk me' tatunggu'nen
(Mateo 21.33-46; Lukas 20.9-19)*

¹ Manjari magusihat si Isa si siye magdalilan. "Niya'," pa'inne, "a'a maglikus bāhan ubas duk binirang we' ne. Ilowangan we' ne diyawa' pagpegga'an ubasin panawutan bohe' ubasin. Ngahinang isab iye payad langkew pamantew-mantewan likusin. Manjari pinatunggu'an we' ne likusnen si me' a'a, pagbahagi'an uli tinanemnen. Ubus bu tahala' iye pī si lahat tala. ² Pagta'abut pagbuwa' ubasin, dina'ak we' dapu' likusin dambuwa' dara'akanne pī si me' a'a tatunggu'nen, māku bahagi'ne si me' buwa' ubasin. ³ Saguwa' siniggew iye we' me' tatunggu'in duk pinapeddi'an we' de. Pinapole' iye ga' niya' tabo'one. ⁴ Ubus nganda'ak ne isab dapu' likusin seddili dara'akanne pī si siye. Kinakal iye we' de diyata' kōkne duk pina'ia' we' de. ⁵ Manjari nganda'ak ne isab iye seddili dara'akanne saguwa' pinapatey we' de. Ubus miya'an, ekka pe sinduwe dara'akanne dina'ak we' ne pī. Sinduwehin pinapeddi'an we' de duk sinduwehin pinapatey. ⁶ Na, dambuwa' sa' matalebbi si dapu' likusin dina'ak pī. Inin anakne lella kalasahanne te'ed. Kakapusannen iye dina'akne mapi si siyehin. Pa'inne dem ateyne, 'Bugtu' pagaddatande anakkun.' ⁷ Saguwa' pagkite me' tatunggu' likusin anakne miya'an, magisun siye. Pa'inde, 'Iye hep inin pinusaka'anin. Dayi' ka'am, papateyte bi duk likus inin tepe si kite bi.' ⁸ Manjari siniggew iye we' de, ubus bu pinapatey duk ilakasan we' de pī si bukur birang likusin. ⁹ Na," pa'in si Isa, "ine ente' hinang dapu' likus miya'an si me' tatunggu' likusnen? Hap pī iye duk papateyene siye duk patunggu'anne likusnen si seddili."

¹⁰ Tinilew siye we' si Isa, pa'inne, "Ga' ke bakas tabatsabi ayat inin tasulat dem kitab, pina'in,

'Batu tinayikutan we' me' pandey maghinang luma' batuhin, pegge' kannalde ga'i taguna, kuwe'itu iye ne miya'an batu tamanan maniya' kagunahannen. ¹¹ Hinangan Tuhanin inin, duk landu' te'ed hāp!' "

¹² Manjari, me' nakura' me' Yahudi miya'an batang ne siggewde si Isa, pegge' tahätide we' siye inandiganne si dalilan sabab likus miya'an. Saguwa' ga' iye siggewde pegge' talew siye si me' a'a mabanesin. Hangkan inambanan iye we' de duk tahala' ne siye.

Bang magbayed sukey ke si Sultan Nakura'in atawa ga' i
(Mateo 22.15-22; Lukas 20.20-26)

¹³ Niya' dina'ak we' de me' Pariseo duk me' tindeg Sultan Herod pi pu si Isa nguhi-nguhi iye si me' bissänen. ¹⁴ Pagtekkade la' i pu si Isa, pa'inde si iye, "Tuwan, kata'uhan kami we' bennal hadja me' binissänun duk ga' i kew suse bisan ine tapikil a'a si ka'uhin, bisan pe siye me' a'a taga kapatut. Duk bennal me' panolo'nu sabab me' kabaya'an Tuhan hininang manusiya'in. Akahanun kami," pa'inde, "patuhut ke si sara'te bi magbayed sukey si Sultan Nakura' bangsa Romahin atawa ga' i?"

¹⁵ Saguwa' kata'uhan si Isa pangakkalden. Pa'inne si siye, "We'ey ku suleyanbi? Mo'o ka'am pitu sin tuwas duk tapayamanku." ¹⁶ Manjari bino'ohan ne we' de si Isa. Pa'inne si siye, "Patta' sine te' duk sulat sine si sin inin?" Pa'inde, "Patta' Sultan Nakura'in duk sulatnen." ¹⁷ "Na," pa'in si Isa si siye, "pangurungun bi si Sultan Nakura'in suku' si iyehin, duk pangurungun bi si Tuhan suku' si Tuhanin. (Hätinen, magbayed ka'am sukey duk pangurungun bi dibin dambüs-büs si Tuhan.)" Manjari ulali' te'ed siye si iye.

Tilewde si Isa sabab ka'ellum balik me' pateyin
(Mateo 22.23-33; Lukas 20.27-40)

¹⁸ Puwas miya'an niya' pi pu si Isa me' Sadduseo, me' Yahudi ga' i kahagad we' ellum balik me' pateyin si ellew dambuli. Tinilew iye we' de, pa'inde, ¹⁹ "Tuwan, niya' sara' pangurung Musa kite bi we' bang niya' lella bu matey iye ga' niya' anakne, subey ne maganda salinen si balu miya'an duk niya' tubu' sakanen. ²⁰ Na manjari, niya' miya'an pitu' lella magpungtina' i. Sakahin maganda, manjari matey iye ga' anakde. ²¹ Mapasunu'in maganda si baluhin duk matey iye ga' du isab niya' anakde. Damikkiyan du isab mapasunu' si iyehin. ²² Kapitu' magpungtina'ihin magganti' nganda baluhin duk matey siye ga' niya' anakde ambanande. Si kakapusannen, matey isab dendehin. ²³ Na, Tuwan," pa'inde, "si ellew pagellum balik me' pateyin, anda sine iye? Bu pitu' magpungtina'ihin maka'anda iye."

²⁴ Sambungan si Isa siye, pa'inne, "Sala' ka'am. Hangkan ka'am sala', pegge' ga' i tasabutbi tasulat dem kitabin duk ga' i isab kata'uhanbi balakat Tuhanin. ²⁵ Pegge' bang ellum ne balik me' pateyin," pa'in si Isa, "kuwe' ne siye me' mala'ikat si surga'in. Ga' i ne siye maganda atawa magella. ²⁶ Na, pasal me' a'a matey we' pinakellum balik, ga' ke bakas tabatsabi dem kitab Tawrat sabab po'on puhung makayatin? Tasulat la' i we' missä Tuhanin pu si Musa. Pa'in Tuhanin, 'Aku Tuhan pagtuhanan disi Ibrahim duk si Isahak duk si Yakubin.' ²⁷ Tuhanin Tuhan me' ma'ellumin duma'in Tuhan me' pateyin. (Hätinen we' bisan disi Ibrahim duk Isahak duk si Yakub tiggel ne matey, ellum siye la' i si surga' pegge' inisbat pe we' de Tuhanin.) Sala' te'ed ka'am si pamikilbin."

Da'akan malangkewin
(Mateo 22.34-40; Lukas 10.25-28)

²⁸ Manjari niya' guru si sara' ägama nengge-nengge la' i duk takalene pagpasuweyanden. Pagtapandogane we' häp panambung si Isa siyehin, patapit iye pi nilew si Isa. "Tuwan," pa'inne, "inggehin da'akan malangkew amban kēmonin?" ²⁹ Nambung si Isa, pa'inne, "Da'akan malangkew amban kēmonin inin: 'Me' a'a bangsa Isra'il, pakale ka'am. Tuhanin, Panuhutanten bi dambuwa'-buwa' iye Tuhanin. ³⁰ Subey kalasahannu Tuhanin, Panuhutannun, dambüs-büs ateynun duk pikilannun duk basagnun.' Iye inin," pa'in si Isa, "da'akan malangkew amban kēmonin. ³¹ Duk da'akan mapasunu'in inin: 'Subey kalasahannu sawe'nun kuwe' pangalasanu dinun.' Ga' niya' palangkew da'akan amban da'akan duwe inin."

³² Pa'in guru sara'in pu si Isa, "Tumu'un iyan, Tuwan. Bennal binissänun we' dambuwa'-buwa' du Tuhanin duk ga' niya' seddili amban iye. ³³ Duk subey a'ahin kalasahanne Tuhanin dambüs-büs ateynen duk pikilannen duk basagnen. Duk subey isab kalasahanne pagkasinen kuwe' pangalasanen dinen. Bang tuhutne inin, häp pe te'ed inin amban magkuluban iye hayep ineggas atawa nōngan ine-ine si Tuhan."

³⁴ Pagtapandoga si Isa we' lalem pikilannen pegge' patut te'ed panambungnen, pa'inne si iye, "Bang pasōngnu pamikilnu iyan, mura kew pagbaya'an Tuhanin." Puwas miya'an, ga' ne niya' a'a makatawakkal nilew si Isa ine-ine.

Panilew sabab Almasihin
(Mateo 22.41-46; Lukas 20.41-44)

³⁵ Manjari, sābu si Isa magusihat dem langgal hadje, tilewne siye, pa'inne, "We'ey me' guru si sara' āgamahin magpa'in we' Almasihin tubu' Sultan Da'ud ko'?" ³⁶ Bu si Da'ud ne te'ed mamissāhin sābu pagbaya'an iye we' Niyawa Sutsihin, pa'inne,

'Missā Tuhānin si Panuhutankun.

Pa'in Tuhānin, dayi' kew, ningkolo' kew tu'u si kanawananku, tu'u si paningkolo'an mabangsahanin.

Bettadku du me' bantanun diyawa' pat bettisnu.'

³⁷ Na, payamanun bi," pa'in si Isa, "bang si Da'ud pangēne Almasihin Panuhutanne, bugtu' duma'in hadja iye tubu'ne saguwa' langkew pe iye amban si Da'ud."

Me' a'a mabanesin kēgan pakale si me' usihat si Isahin.

Paghalli'anun bi me' guru si sara' āgamahin
(Mateo 23.1-36; Lukas 20.45-47)

³⁸ Manjari sābu magusihat pe si Isa, pa'inne, "Paghalli'-halli'anun bi me' guru si sara' āgamahin. Sinna siye lumengngan magsemmek taha' duk sinna siye sinalam si me' tabu'an. ³⁹ Bang dem langgal, mabaya' siye ningkolo' si me' paningkolo'an para si me' a'a pinagaddatanin. Damikkiyan bang siye si me' pagjamu-jamuhan, kabaya'anden ningkolo' si me' paningkolo'an mabangsahanin. ⁴⁰ Saguwa' siye," pa'in si Isa, "sinigpitan we' de me' dende baluhin supaya ta'eddo'de me' luma'den, duk magsambahayang siye pataha' magmā-mā we' a'a hāp siye. Bugtu' hukuman hadje tasangkaden si ahilat."

Sin pangurung dende baluhin
(Lukas 21.1-4)

⁴¹ Manjari ningkolo' si Isa paharap si pangisi-ngisihan sīn dem langgal hadjehin. Pinayam-payaman we' ne me' a'ahin ngalabo' sīn dem pangisi-ngisihanin. Ekka me' a'a dayahan ngalabo' sīn ekka. ⁴² Manjari niya' tekka pī dambuwa' dende balu, miskin te'ed. Ngalabo' iye duwek kayu' sīn peyat, kulang du halga'nen. ⁴³ Manjari ilinganen we' si Isa me' tindegnen pī patapit si iye. Pa'inne si siye, "Sabennal akahante ka'am, dende balu mamiskin inin, labi pe sīn talabo'nen amban kēmon siye me' mangalabo' sīnin. ⁴⁴ Pegge' siye kēmon," pa'in si Isa, "ngurung siye amban alata'de maglabi-labihin. Saguwa' dende inin, bisan iye miskin, pinangurung we' ne kēmon sinnen bisan didda' panabangne sukalnen."

13

Pina'al we' si Isa pamagka'at langgal hadjehin
(Mateo 24.1-2; Lukas 21.5-6)

¹ Manjari sābu si Isa paluwas amban langgal mahadjehin, dambuwa' me' tindegnen nambat, pa'inne, "Uy, Tawan. Makasinna-sinna pahāp me' batu hinang langgal inin. Asal hāp te'ed bantuk langgal inin." ² Pa'in si Isa si siye, "Langga1 mahadje inin ujud hebba' du. Niya' ellew si pasōngan, ga' du iyan niya' talebbi tu'u me' batu magbangkat-bangkit iyan, saguwa' kēmon kinanat-kanat du."

Me' kasasewan duk kabinasahan
(Mateo 24.3-14; Lukas 21.7-19)

³ Manjari sasang si Isa ningkolo' si kūd Jaitun paharap tudju langgal hadjehin, hap pī si iye si Petros duk si Yakub duk Yahiya duk Andariyas, siye-siye hadja. ⁴ Tinilew si Isa we' de, pa'inde, "Akahanun kami, sumiyān umantag me' pina'innu miya'an? Ine tanda' mapaguwā'in bang sōng ne umantag me' kēmon miya'an?"

⁵ Pa'in si Isa si siye, "Pahatul-hatul ka'am duk ka'am ga'i ka'akkalan. ⁶ Pegge' ekka iyan pitu magēnan ēnkun duk magpa'in we' siye ne Almasihin. Duk ekka iyan ka'akkalande. ⁷ Duk bang ka'am makakale sabab magbono' dem lahat, atawa suwi-suwi sabab magbono' si me' lahat tala, da'a ka'am tinalew. Kēmon inin subey umantag saguwa' duma'in pe inin ellew kiyamat. ⁸ Pegge' dambuwa' bangsa," pa'in si Isa, "magbono' iyan duk bangsa seddili. Duk dambuwa' pagsultanan magbono' iyan duk pagsultanan seddili. Duk niya' iyan me' linug si me' kalahat-lahatan si dunya duk niya' unus si me' kalahatan. Saguwa' inin panagna'an me' katiksa'an si dunyahin hadja. Kēmon inin, dalil dende sōng nganak duk nagna' peddi'an ne.

⁹ "Subey ka'am pahatul-hatul si dibi," pa'in si Isa. "Pegge' sōngan me' a'a du ka'am iyan si me' hukum duk paglubakande ka'am dem me' langgal. Niya' ellew si pasōngan, nengge du isab ka'am iyan si harapan me' gubnul duk me' sultan pegge' nuhut ka'am aku duk ta'akabi ne si siye aka-aka mahāp sabab akuhin. ¹⁰ Pegge' meke kiyamat dunyahin, subey dahu' aka-aka mahāpin pinasampay si kēmon kabangsa-bangsahan," pa'in si Isa. ¹¹ "Na, bang ka'am siniggeuw duk bo'ode binistiga, da'a ka'am magsuse andang bang ine binissābin pamēbbegbi dibin. Saguwa' bissāhun bi ine-ine pangurung si ka'am si waktu miya'an, pegge' duma'in

amban ka'am binissābin saguwa' amban Niyawa Sutsihin. ¹² Si pasōngan," pa'inne, "niya' iyan me' a'a, sōngan me' pangu'ina'iden siye dina'ak pinapatey. Niya' isab iyan me' anak, sōngan samaden siye dina'ak pinapatey. Duk me' anakin bantahande matetto'aden duk da'akde matetto'aden pinapatey. ¹³ Duk ka'am me' tindegkun," pa'in si Isa, "kabunsihan du ka'am we' kēmon a'a pegge' nuhut ka'am aku. Saguwa' sine-sine nandal sampay si tamanan kabinasahan inin, taga umul du si surga' ga' niya' tamananne."

Katiksa'an mangga' niya' sali'nen
(Mateo 24.15-28; Lukas 21.20-24)

¹⁴ "Na, si pasōngan, niya' iyan takitebi makapagka'at duk ngandiyawa'an Tuhanin la'i si antag ga'i patut pala'ihannen. Bang takitebi inin subey ne me' a'a mala'i si Yahudiyahin lahi pī si me' kapunuhan. (Ambat mamatsa inin sabutanne.) ¹⁵ Duk bang niya' a'a si luwasan luma'ne, subey ne iye ga'i padiyalem ngeddo' ine-ine, saguwa' subey ne iye lahi. ¹⁶ Duk mala'i si tana'nen subey ne ga'i balik pī si luma'ne ngeddo' me' semmeknen. ¹⁷ Andū', maka'ase'ase' me' mabettengin duk me' maganak diki'in la'i si me' ellew i'. ¹⁸ Māku-māku ka'am si Tuhan karayaw ga'i du inin umantag si tempo ga'i hap lahatin. ¹⁹ Pegge' si me' ellew i'," pa'in si Isa, "niya' iyan katiksa'an hadje, ga' niya' sali'ne kemuwe tagna' pinapanjari we' Tuhanin dunyahin sampay kuwe'itu. Duk puwas inin, ga'i ne te'ed kabalikan. ²⁰ Duk bang ga'i kulangan Tuhanin me' ellew katiksa'an i'," pa'in si Isa, "ga' niya' a'a ellum. Saguwa' sabab me' a'a tapene'nen, me' a'a manuhut iyehin, kulangan Tuhanin du me' ellew i'.

²¹ "Duk bang niya' si ellew i' magpa'in si ka'am, 'O, payamanun bi, tiya' Almasihin!' atawa 'Payamanun bi, i' iye la'i!' - da'a te'ed kahagadun bi. ²² Pegge' si me' ellew i', niya' iyan paguwa' me' a'a magpa'in we' Almasihin siye bu ga'i bennal. Niya' isab iyan me' a'a magpa'in we' nabi siye bu ga'i to'o. Duk magpakite siye iyan me' tanda' duk me' hinangan maka'ulali' supaya bang makajari, tabo'ode pasape' me' a'a tapene' Tuhanin. ²³ Saguwa' subey ka'am papateng-pateng," pa'in si Isa. "Bakas ne ka'am akahanku andang sabab me' inin pādpād ga' pe umantag."

Papitu Anak Manusiya'in
(Mateo 24.29-31; Lukas 21.25-28)

²⁴ "Manjari si me' ellew i'," pa'in si Isa, "pagubus me' katiksa'an miya'an, ngalindem mata ellewin, duk bulanin ga'i ne danta'. ²⁵ Me' pote'anin magkalabo'-labo' amban diyata' langit duk me' bayu'an diyata' langitin tahala' amban lugalden. ²⁶ Manjari pagubus inin, kitede du ku, Anak Manusiya'in, pitu dem alalak. Takite me' a'ahin du sahayakun duk balakatku mahadjehin. ²⁷ Duk da'akku du pitu me' mala'ikatin nipun me' a'a tapene'kun amban ka'ampat pidju alamin."

Pamintangan si po'on kayuhin
(Mateo 24.32-35; Lukas 21.29-33)

²⁸ "Pandogahanun bi kayu igirahin," pa'in si Isa. "Bang numbu' me' dawennen, kata'uhanbi we' sōng baytu panas ne. ²⁹ Damikkiyan isab, bang takitebi umantag ne me' pina'inku miya'an, kata'uhanbi we' asal tapit ne te'ed pabalikkun. ³⁰ Sabennal akahante ka'am," pa'in si Isa, "ga'i pe ubus matey kēmon a'a ma'ellum kuwe'itu inin, tekka ne me' bakas pina'inku inin. ³¹ Palabey hadja langitin duk dunyahin, saguwa' bang bissākun asal ga'i usa'."

Ga'i kata'uhan waktunen
(Mateo 24.36-44)

³² "Saguwa' ga' niya' ngata'u bang ellew ine atawa waktu ine papituku balik si pasōnganin. Bisan me' mala'ikat si surga'in ga'i kata'uhande. Bisan aku, Anak Tuhanin, ga'i du isab kata'uhanku. Luwal Samaku Tuhanin mangata'uhin. ³³ Hangkan papateng-pateng ka'am," pa'in si Isa. "Da'a ka'am lipat pegge' ga'i kata'uhanbi bang sumiyah inin umantag. ³⁴ Dalilne inin, dambuwa' a'a lumenggan hap lahat seddili. Sōng patahala'nen, pinangandel we' ne luma'nen si me' dara'akannen. Inurungan siye dangan-dangan hinangden. Duk tunggu' gawangin da'akne ga'i lipat. ³⁵ Hangkan hep," pa'in si Isa, "da'a ka'am lipat pegge' ga'i kata'uhanbi bang sumiyah tekka dapu' luma'in. Bang magalib ke, atawa tenga' bahangi ke, atawa dayi' ellew ke, atawa salung ke. ³⁶ Pegge' kaw iye bessuwang tekka duk tasa'utne ka'am tuli. ³⁷ Na, pina'inku si ka'am inin, pa'inku isab si kēmon a'a: Da'a te'ed ka'am lipat."

14

Pagisun la'at para pu si Isahin
(Mateo 26.1-5; Lukas 22.1-2; Yahiya 11.45-53)

¹ Na, duwem bahangi pe meke pagkādja'an ēnande Kādja'an Pangessebanin duk kādja'an pagkakande pan ga'i sinagetan pasuligin. Me' nakura' imamin duk me' guru si sara' āgamahin, pinikil-pikil we' de bang sa'ingge paniggewde duk pamapatayde si Isahin duk ga'i kata'uhan me' a'ahin. ² “Da'a bang baytu kādja'an inin,” pa'inde, “kaw hewuhala' me' a'ahin.”

Pamu'us isellan bengngi si kōk si Isahin

(Mateo 26.6-13; Yahiya 12.1-8)

³ Na, la'i si Isa si Betani. La'i iye mangan si luma' si Simon, a'a bakas inipulin. Manjari sasangde mamanganin, niya' dende tekka pī magbo'o isellan bengngi. Pangisihannen batu alabaster hininangin. Isellan bengngi miya'an inēnan narda, ga' lamud-lamudne duk mahalga' te'ed. Manjari pinessa' we' dendehin pangisihan isellan bengngihin duk binu'usan we' ne isellanin diyata' kōk si Isa. ⁴ Saguwa' niya' me' a'a mala'ihin astel duk magbissā-bissā siye. “We'ey isellan bengngi miya'an pinaka'atan sa miya'an?” pa'inde. ⁵ “Gam pe miya'an pinabellihan labi tellu hatu pilak duk ulinen pangurung si me' mamiskinin.” Hangkan inamāhan te'ed we' de dendehin. ⁶ Saguwa' pa'in si Isa si siye, “Pasagadanun bi iye. We'ey iye sasewbi? Hāp hininangne si aku inin. ⁷ Pegge' mamiskinin,” pa'in si Isa, “ga'i du usa' amban ka'am, duk sumiyan-sumiyan ka'am mabaya', kapanabang ka'am si siye. Saguwa' aku, ga'i ku teteg tu'u si ka'am. ⁸ Dende inin, hininang we' ne tage'esnen. Inisellanan we' ne andang barankun panyap pangubul akuhin. ⁹ Duk sabennal akahante ka'am,” pa'in si Isa, “antag-antag si tibukan dunya minahalayak aka-aka mahāpin, inaka-aka du isab tahinang dende si aku inin, pangesseb-ngesseban me' a'ahin iye.”

Pa'isun si Judas muddihan si Isa

(Mateo 26.14-16; Lukas 22.3-6)

¹⁰ Manjari pagubus miya'an, si Judas Iskariyot, dambuwa' si me' tindeg si Isa sampū' duk duwehin, hap pī si me' nakura' me' imamin supaya tabuddihanne si Isa duk tasōnganne si siye. ¹¹ Na, pagkalede pina'in si Judasin, sinna te'ed siye duk nanggup siye ngurungan iye sin. Manjari puwas miya'an, miha ne si Judas waktu hāp panōngne si Isa si siye.

Magpanyap disi Isa para si pagjamu-jamuhan Pangessebanin

(Mateo 26.17-19; Lukas 22.7-13)

¹² Na, ta'abut ne tagna' ellew kādja'anin pagkakande pan ga'i sinagetan pasuligin. Ellew miya'an subey me' a'ahin numbali' anak bili-bili kakande pangessebande pamaluwas Tuhan bangsaden amban kamatey la'i si lahat Misil awwalley. Tinilew si Isa we' me' tindegnen, pa'inde, “Tuwan, antag kami kabaya'annu pī manyapan ka'u pamanganannu pagkādja'an inin?” ¹³ Dina'ak we' si Isa me' tindegnen duwangan duk pa'inne si siye, “Pi ka'am dem puweblo miya'an. Niya' iyan a'a tasampangbi la'i magbo'o kombo' isihan bohe'. Nuhut ka'am iye. ¹⁴ Duk bang ne iye pa'asek dem luma', pa'inun bi si dapu' luma' miya'an, 'Dina'ak kew tinilew we' guruhin bang antag ko' bilik pagjamu-jamuhanne duk me' tindegnen para si Kādja'an Pangessebanin.’ ¹⁵ Manjari niya' iyan pakitehanne ka'am bilik luha la'i diyata' luma',” pa'in si Isa. “Andang ne panyap bilik miya'an. La'i ne ka'am maghatul kinakanten bi.” ¹⁶ Manjari lumengngan ne me' tindegne duwanganin pī si puweblo duk takitede la'i sa pangaka si Isa siyehin. Duk maghatul ne siye la'i para si pagjamu-jamuhan Pangessebanin.

Tamanan pamangan si Isa duk me' tindegnen

(Mateo 26.20-30; Lukas 22.14-20; Yahiya 13.21-30; 1 Korinto 11.23-25)

¹⁷ Pagsangem ne, hap pī ne si Isa si luma' miya'an magtuhut duk tindegne sampū' duk duwehin. ¹⁸ Sasangde ningkolo' si lamisahan magkakan, pa'in si Isa si me' tindegnen, “Sabennal akahante ka'am, niya' dangan si ka'am muddihan aku, sawe'ku magtuhut mangan.” ¹⁹ Magtawus siye dukka duk magganti' siye nilew iye. Pa'in dangan-dangan, “Bugtu' duma'in aku, Tuwan, ē?” ²⁰ Nambung si Isa, pa'inne, “Mamuddihan akuhin dangan ka'am duk magsawu kami mangan si dambuwa' pinggan. ²¹ Aku inin, Anak Manusiya'in,” pa'in si Isa, “matey du ku pegge' iye iyan ganta'ankun sa sinulat dem kitabin. Saguwa' maka'ase'-ase' te'ed a'a mamuddihan Anak Manusiya'in. Gam pe a'a miya'an ga' inakanan.”

²² Sasangde mamanganin, ngeddo' si Isa pan duk pagubus iye magpasalamat si Tuhan, kinepak-kepak we' ne bu pinangurung we' ne si siye. Pa'inne, “Ngeddo' ka'am. Pan inin barankun.” ²³ Manjari ngeddo' iye sawan duk pagubus iye magpasalamat si Tuhan, pinangurung we' ne si siye duk ngingum siye kēmon. ²⁴ Pa'in si Isa si siye, “Inin laha'kun sōng bu'us sabab me' a'a ekka. Inin tanda' we' tumanan Tuhanin du janji'nen. ²⁵ Sabennal akahante ka'am, puwas inin ga'i ne ku ngingum bohe' ubas balik samanta'an ga'i pe ku

nginun ininun ba' ahuhin dem pagbaya'an Tuhanin." ²⁶ Manjari ngalang siye dambuwa' kalangan pamudji Tuhan, ubus bu paluwas ne siye pi si kūd Jaitun.

Pina'al pamasuwey si Petrosin

(Mateo 26.31-35; Lukas 22.31-34; Yahiya 13.36-38)

²⁷ Pa'in si Isa si siye, "Kēmon ka'am, ambananbi du ku. Pegge' tasulat inin dem kitab, pina'in, 'Da'akku pinapatey magbantey bili-bilihin, manjari me' bili-bilinen magkanat-kanat.'" ²⁸ Saguwa' pagellum ne ku balik, magkasuwa' du kite bi. Padehellu ku amban ka'am pi si lahat Jalil." ²⁹ Manjari pa'in si Petros si iye, "Bisan kēmon siye ngambanan ka'u, Tuwan, saguwa' aku, asal ga'i kew ambananku." ³⁰ Pa'in si Isa si iye, "Sabennal akahante kew, sangem inin du, ga'i pe manukin makatingkowak minduwe, kapamasuwey ne kew mintellu we' ga'i ku kata'uhannu." ³¹ Saguwa' pasōng si Petros missā pinamuwakkad, pa'inne, "Bisan pe ku matey patuhut si ka'u, asal ga'i kew te'ed pasuweyanku." Duk kēmon siye, inin isab binissāden.

Si Isa ngampun si Tuhan la'i si kabun Getsemane

(Mateo 26.36-46; Lukas 22.39-46)

³² Manjari palanjat siye pi si kabun inēnan Getsemane. Pa'in si Isa si me' tindegne, "Ningkolo' ka'am tu'u tiggelanku la'i māku-māku si Tuhan." ³³ Duk bino'o we' ne si Petros duk si Yakub duk si Yahiya. Nagna' iye kebba-kebbahan duk sasew dem ateynen. ³⁴ Manjari pa'inne si siye, "Ateykin dukka te'ed, agen-agen makamatey aku. Pa'amban ne ka'am tu'u duk magjaga ka'am."

³⁵ Manjari lumengnan iye patala-tala duk pasujud iye diyata' bulak duk ngampun iye si Tuhan we' bang makajari ga'i pina'antag si iye kabinasahan sōng matekka si iyehin. ³⁶ Duk pa'inne, "O Amma', kēmon tahnangnu. Bang kew mabaya' da'a ku pasagadanun bininasa. Saguwa' duma'in tinuhutin kinabaya' ankun, saguwa' kinabaya' annun."

³⁷ Manjari balik iye pi si me' tindegne duk takitene siye kapatuli. Pa'inne pu si Petros, "O, Simon, tuli kew? Ga'i kew kapagjaga bisan da ora?" ³⁸ Papateng-pateng ka'am duk māku-māku ka'am si Tuhan supaya ka'am ga'i tabo'o we' sassat. Tapikil we' atey saguwa' ga'i ka'anggawta'an we' baran."

³⁹ Manjari tahala' ne isab si Isa duk māku-māku iye, binalik we' ne bakas binissāne si Samanen. ⁴⁰ Ubus balik ne isab iye pi si me' tindegne duk takitene siye kapatuli pegge' kinaru' te'ed siye. Ga'i kata'uhande bang ine panambungde si Isahin.

⁴¹ Pagbalik si Isa kamintellunen, pa'inne si siye, "Tuli pe ka'am duk pahali pe? Sarang ne iyan. Tekka ne waktuhin. Aku, Anak Manusiya'in, sōng sinōngan ne si antanan me' a'a dusehan. ⁴² Kuwat ka'am, sūng ne kite bi. Payamanun bi, tiya' ne a'a mamuddihan akuhin."

Paniggew pu si Isahin

(Mateo 26.47-56; Lukas 22.47-53; Yahiya 18.3-12)

⁴³ Manjari sasang si Isa pe mamissāhin, tekka si Judas. Dambuwa' iye si me' sampi' duk duwe tindeg si Isahin. Banes te'ed a'a nuhut si Judas magbarung duk magbo'o me' kakakal. Siye miya'an dina'ak pi we' me' nakura' imamin duk me' guru si sara' āgamahin duk me' kabahi'anin. ⁴⁴ Ka'urungan siye indan we' si Judas. Bakas pa'inne hep si siye, "Sine-sine ūku, iye ne iyan a'ahin. Siggewun bi iye duk bo'ohun bi tahala' duk banteyanun bi pinahāp-hāp."

⁴⁵ Manjari pagtekkade la'i, magtawus si Judas patapit pu si Isa duk pa'inne, "Tuwan." Bu inūk si Isa we' ne. ⁴⁶ Manjari siniggew ne si Isa we' de duk inantan we' de pahaget. ⁴⁷ Saguwa' niya' dambuwa' me' magtengge matapitin, ngurus barungen duk pineddang we' ne dara'akan imam nakura'in, duk butas tayingenen. ⁴⁸ Manjari pa'in si Isa si me' maniggew iyehin. "We' kannalbi mundu ku hangkan ka'am pitu niggew aku magbarung duk magbo'o me' kakakal? ⁴⁹ Ellew-ellew la'i ku magusihat dem langgal hadje. La'i du ka'am saguwa' ga' ku siggewbi la'i. Saguwa'," pa'inne, "subey katumanan kēmon tasulat dem kitabin." ⁵⁰ Manjari kēmon tindeg si Isahin nayikutan iye duk lahi siye.

⁵¹ Manjari niya' isab la'i dambuwa' subul patuhut pu si Isa. Magdikat hadja iye. Sōng isab iye siniggew we' de. ⁵² Saguwa' inambanan we' ne dikatnen duk magubas iye magkuwantang.

Si Isa si harapan me' kakunsihalanan

(Mateo 26.57-68; Lukas 22.54-55, 63-71; Yahiya 18.13-14, 19-24)

⁵³ Manjari bino'o we' de si Isa pi si luma' imam nakura'in. Duk magtipun isab la'i kēmon nakura' imamin duk me' kabahi'anin duk me' guru si sara' āgamahin. ⁵⁴ Na, si Petros paturul pu si Isa saguwa' patala-tala, sampay pi diyalem lame luma' imam nakura'in. Ningkolo' iye duk me' guwaldiyahin si bihing ebbut ngindāng.

⁵⁵ Manjari me' nakura' imamin duk me' kakunsihalanan miha pureba panuntutande si Isa supaya iye tapapateyde. Saguwa' ga' niya' kasuwa' de panuntutande iye. ⁵⁶ Ekka naksi' kuntara pu si Isa saguwa' ga' i bennal duk ga' i maguyun me' bissäden.

⁵⁷ Ubus niya' sinduwe kuwat naksi' kuntara pu si Isa ga' i du isab bennal. ⁵⁸ Pa'inde, "Bakas takale kami a' a inin magpa'in we' larakne ko' langgal mahadjehin, hininang we' manusiya', duk dem tellu ellew matengge ko' iye seddili saguwa' duma'in a' a mangahinang iyeihin." ⁵⁹ Saguwa' bisan pe kuwe' miya'an panaksi'den, ga' du maguyun me' bissäden.

⁶⁰ Manjari nengge imam nakura'in la' i si tengnga' de nilew si Isa. Pa'inne, "Ga' niya' sambungnu si me' tuntutde si ka' u inin?" ⁶¹ Saguwa' ga' si Isa nambung. Manjari tinilew iye balik we' iman nakura'in, pa'inne, "Ka' u ne ke Almasihin, Anak Tuhanin?" ⁶² "Aku ne," sambung si Isahin. "Duk kitebi du ku iyan, aku, Anak Manusiya'in, ningkolo' si kanawananan Tuhan Malalakatanin. Duk kitebi du ku iyan pitu magtuhut duk me' inalak amban diyata' langit." ⁶³ Manjari ginaret we' imam nakura'in semmeknen hawal peddi' ateynen. Duk pa'inne, "We'ey pe kite bi subey miha me' saksi'?" ⁶⁴ Takalebi ne binissäne miya'an, kuwe' Tuhanin iye. Ine hukumanbin?" Pa'inde kemon, "Hukuman kamihihi we' subey iye pinapatey."

⁶⁵ Manjari sinduwe me' a' ahin nagna' ngalura'an iye. Binennesan isab we' de luwenen duk pinagsuntukan iye we' de. Pa'inde si iye, "Na, untukun ko', sine manuntut ka'uhin." Duk sinampak isab iye we' me' guwaldiyahin pangeddo' de iyeihin.

Masuwey si Petros we' ga' i kata' uhanne si Isa

(Mateo 26.69-75; Lukas 22.56-62; Yahiya 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ Manjari sasang si Petros la' i si lame, niya' dambuwa' dende dara' akan imam nakura'in hap pi la' i. ⁶⁷ Pagkitene si Petros ngindang, dinendengan te'ed iye we' ne duk pa'inne, "Oy, ka' u isab bakas sawe' a' a Nasaret miya'an, si Isa." ⁶⁸ Saguwa' masuwey si Petros, pa'inne, "Ga' i kata' uhanku duk ga' i tasabutku bang ine binissänu iyan." Duk magtawus iye tahala' tudju tarangka. Manjari ningkowak manukin. ⁶⁹ Takite ne isab iye balik we' dende dara' akan miya'an duk pa'in dendeihin si me' a' a magtengge mala'ihin, "A' a miya'an sawe' de isab." ⁷⁰ Saguwa' masuwey ne isab si Petros. Ga' du tiggel, me' a' a magtengge mala'ihin magpa'in pu si Petros, "Ga' i kew kapamasuwey we' duma'in kew sawe' de pegge' a' a Jalil du kew isab." ⁷¹ Saguwa' nukna'an si Petros dinen duk napa iye. Pa'inne, "Asal ga' i kata' uhanku a' a pagbissäbi iyan." ⁷² Magtawus tingkowak manukin. Kaminduwenen ne inin. Manjari ta'esseb we' si Petros bakas pina'in si Isa si iyeihin, "Ga' i pe makatingkowak manukin minduwe, kapamasuwey ne kew mintellu we' ga' i ku kata' uhanu." Sakali' tapikil si Petros inin, magtangis iye.

15

Si Isa si harapan Pilatus

(Mateo 27.1-2, 11-14; Lukas 23.1-5; Yahiya 18.28-38)

¹ Pagsakali' ne salung, magtipun me' nakura' imamin duk me' kabahi'anin duk me' guru si sara' ägamahin. Siye me' kakunsihalanan mangahukumin. Magisun siye bang inumeyde pu si Isahin. Manjari pagubus siye magisun, iningketan we' de si Isa duk bino' o we' de pi sinöngan pu Pilatus. ² Tilew Pilatus iye, pa'inne, "Sultan me' Yahudihin ke kew?" Nambung si Isa, pa'inne, "Iye du pina'innu iyan." ³ Na, ekka tuntut me' nakura' imamin si iye. ⁴ Tinilew iye balik we' Pilatus, pa'inne, "Ga' niya' panambungnu? Payamanun ka'ekka tuntutde si ka' u." ⁵ Saguwa' ga' ne nambung si Isa, hangkan ulali' te'ed Pilatus.

Si Isa ilabo'an hukuman pinapatey

(Mateo 27.15-26; Lukas 23.13-25; Yahiya 18.39—19.16)

⁶ Na kahaba' tahun, bang baytu Kädja'an Pangesseban, iye addat Pilatusin maluwas iye dambuwa' pilisu, sine-sine päku me' a' ahin pinaluwas. ⁷ Masa miya'an, niya' la' i a' a kinalabusu. Ennen Barabbas. La' i iye magtuhut duk me' sawe' ne bakas manguntarahan gubelnöhin duk makapapatey iye me' a' a masa miya'an. ⁸ Ekka me' a' a pi pu si Pilatus duk pinäku we' de we' maluwas iye dambuwa' pilisu sa addat luwal hininangne tahun-tahunin. ⁹ Tinilew siye we' Pilatus, pa'inne, "Mabaya' ka'am paluwasku si ka'am Sultan me' Yahudihin?" ¹⁰ Hangkan siye tinilew we' ne sa miya'an pegge' kata' uhanne we' sinöngan si Isa we' me' nakura' imamin si iye, pegge' kinimbühan si Isa we' de. ¹¹ Saguwa' me' a' a mabanesin tasege' we' me' nakura' imamin we' subey päkude si Barabbas pinaluwasin, duma'in si Isa. ¹² Pa'in si Pilatus ne isab si siye, "Inumeyku si a' a inënanbi Sultan me' Yahudi inin?" ¹³ Magkalolop siye, pa'inde, "Lansangun iye diyata' olom." ¹⁴ Pa'in Pilatus si siye, "We'ey? Ine la' at tahnangnen?" Saguwa' pasöng ne siye magkalolop, pa'inde, "Lansangun iye diyata' olom." ¹⁵ Manjari kabaya'an Pilatusin we' duhulanne kabaya'an

me' a' a mabanesin, hangkan pinaluwas we' ne Barabbas si siye. Duk pagubus si Isa da'akne ilubakan, sinōngan ne iye we' Pilatus supaya iye talansang diyata' olom.

Hinang dagey si Isa we' me' sundaluhin
(Mateo 27.27-31; Yahiya 19.2-3)

¹⁶ Manjari bino'o si Isa tahala' we' me' sundaluhin pī si lame astana' gubnulin. Duk ilinganan we' de patipun kēmon sundalu da kumpanyahin. ¹⁷ Manjari pinasemmekan we' de si Isa semmek taluk kuwe' bantuk semmek sultan. Ubus ngalakal isab siye bāhan luhihan, hininang kuwe' korona sultan, bu pinapī we' de si kōkne. ¹⁸ Manjari magmā-mā pinahadje si Isa we' de, pa'inde, "Assalamu alaikum, Sultan me' Yahudihin." ¹⁹ Pinaglubakan we' de kōk si Isahin duk kayu-kayu, duk pinaglura'an iye we' de. Ubus pasujud siye si iye. ²⁰ Pagubus iye hinangde dagey, iluwasan we' de semmek talukin bu pinasemmekan iye balik duk semmekne tagna'in. Ubus bino'o ne iye we' de pabukus duk ne iye talansang diyata' olom.

Pangalansang si Isa diyata' olomin

(Mateo 27.32-44; Lukas 23.26-43; Yahiya 19.17-27)

²¹ Manjari niya' a' a pabutas, ēnnen si Simon, a' a amban lahat Kirene. Bakas amban lahat diyata' iye balik pī si puweblo. Si Simon inin sama Iskandal duk si Rupus. Ginagahan iye we' me' sundaluhin dina'ak pinanangkit olom sōng pangalansangan si Isahin. ²² Bino'o we' de si Isa pī si lugal inēnan Golgota. Hāti ēn miya'an, "Lahatan Bungkug." ²³ Pagla'i ne si Isa, niya' sōng pama'inumde iye bohe' ubas sinagetan tambal inēnan mira. Saguwa' ga' tayima'ne. ²⁴ Manjari ilansang ne iye we' de diyata' olom bu pinatengge we' de olomin. Pinagbahagi'-bahagi'an we' me' sundaluhin me' semmek si Isahin. Maglegot siye magda'agan duk kata'uhande bang semmek inggehin da'agan dangan-danganin. ²⁵ Ellet lettu duk salung pangalansangde iye diyata' olomin. ²⁶ Duk tuntut si iyeihin sinulat diyata' olom sa inin: "Inin Sultan me' Yahudihin." ²⁷ Duk niya' duwangan mundu pinasumbaya' pu si Isa ilansang diyata' olomde. ²⁸ Dambuwa' olomin pinatengge si kanawanne duk dambuwa'in si bibanganne.

²⁹ Duk me' a' a mapalabeyin, pinagsayehan iye we' de. Magkeleng-keleng siye duk pa'inde, "Aha. Pa'innu talaraknu langgal hadjehin, ubus bu patenggeni balik dem tellu ellew. ³⁰ Bang tatabangnu dinun, duwa'i kew amban olom iyan." ³¹ Damikkiyan isab me' nakura' imamin duk me' guru si sara' āgamahin pagudji'ande iye, pa'inde, "Tatabangne a' a seddilihin saguwa' dinen ga' i tatabangne. ³² Iye ko' Almasihin, sultan me' Isra'ilin, na, ambat iye duwa' i amban olom iyan. Bang takitete iye duwa' i, na, kahagad ne kite." Duk me' ilansang pinasumbaya' si iyeihin, missā-missāhan iye du isab.

Kamatey si Isahin

(Mateo 27.45-56; Lukas 23.44-49; Yahiya 19.28-30)

³³ Na, paglettu ne ellewin, maglindem dem tibu'ukan lahat miya'an sampay lisag tellu kohapin. ³⁴ Paglisag tellu ne, magkilahap si Isa papales, pa'inne, "Eloi, Eloi, lama sabachthani?" Hātinen, "O Tuhanku, we'ey ku pasagadannu?" ³⁵ Pagtakale inin we' me' a' a magtengge-tengge mala'ihin, sala' pakakalehanden. Pa'inde, "Pakalehun bi be. Lingananne Nabi Eliyas." ³⁶ Magtawus niya' a' a magubas pī mo'o kuwe' gapas bu ngaleglebanne magdem ininum. Ubus tinogsokan we' ne miya'an diyata' kayu-kayu bu sinōngan we' ne pamasesep pu si Isa. Pa'in a' a miya'an, "Da'a dahu'. Payamante bi bang pitu ke Nabi Eliyas maduwa' i iye amban diyata' olomin!" ³⁷ Manjari magkilahap si Isa mintedde papales ubus bu bekkat ne napasnen.

³⁸ Magtawus garet semmek subuk hinang ellig dem langgal hadjehin. Garet paduwe amban diyata' ngeregse' diyawa'. ³⁹ Pagkite kapitan manengge mapaharap si olomin we' sa miya'an kabekkat napas si Isahin, nambat iye, pa'inne, "Sabennal a' a inin Anak Tuhanin."

⁴⁰ Niya' la' i me' dende mayam-mayam amban katala-talahan. Dem grupu miya'an la' i si Mariyam dende amban Magdalahin, duk si Salome. La' i isab si Mariyam, sa' i si Joses duk si Yakub bata'in. ⁴¹ Me' dende miya'an manuhut-nuhut si Isahin duk siye manguntul iyeihin pala'ine si lahat Jalilin. Duk ekka pe isab me' dende seddili la' i, me' bakas manuhut iye hap Awrusalamin.

Pangubul si Isahin

(Mateo 27.57-61; Lukas 23.50-56; Yahiya 19.38-42)

⁴² Ellew Pagpanyap miya'an, hātinen, dam bahangi meke ellew li' i. Pagkohap ne ellew miya'an, tekka la' i si Yusup. ⁴³ Si Yusup inin a' a amban puweblo Arimati. Kunsihal inaddatan iye. Inagad-agad we' ne katuman me' pa'alan sabab pagbaya' Tuhanin. Manjari magtawakkal iye pī pu si Pilatus duk pināku we' ne bangkey si Isahin. ⁴⁴ Ulali' Pilatus pagkalene we' matey ne si Isa. Ilinganan we' ne kapitanin duk tinilew we' ne bang tiggel ne

ke kamateynen. ⁴⁵ Pagkata' uhanne amban kapitanin we' asal matey ne si Isa, pinangurung ne we' ne bangkeynen pu si Yusup. ⁴⁶ Manjari melli si Yusup kakana' duk pagubus ilebbes we' ne si Isa amban diyata' olomin, sinaput we' ne duk kakana'in. Ubus pinabāk we' ne dem lingab pagkubulan, batu ilowangan. Ubus bu ngaligid iye batu panampeng gawang lingabin. ⁴⁷ La'i mayam-mayam si Mariyam dende amban Magdalahin, duk si Mariyam sa'i si Josesin, duk takitede bang antag pangubulan si Isahin.

16

Si Isa ellum balik

(Mateo 28.1-8; Lukas 24.1-12; Yahiya 20.1-10)

¹ Pagpuwas ellew Sabtu', ellew li'ihin, si Mariyam dende amban Magdalahin, duk si Salome, duk Mariyam sa'i si Yakubin, melli laksi' duk siye tapī ngalaksi'an bangkey si Isahin. ² Manjari salung-salung pe ellew Ahad, hap pī siye si kubul. ³ Magbissā-bissā siye si lān, pa'inde, "Sine mangaligidan batu tampeng lingabin duk kite bi dumiyalem?" Bu asal hadje batuhin. ⁴ Pagtekkade la'i, takitede batuhin ubus ne iligidan. ⁵ Padiyalem siye dem lingab. Ngite siye la'i dambuwa' lella bata' magsemmek pote' ningkolo'-ningkolo' si antag kanawan. Takeddut te'ed siye. ⁶ Pa'inne si siye, "Da'a ka'am tinalew. Kata'uhanku pihabi si Isa, a'a Nasaret bakas ilansang diyata' olomin. Ga' ne iye tu'u. Ellum ne iye balik. Payamanun bi bakas pamabākan iyehin. ⁷ Na, pī ne ka'am," pa'inne, "akahanun bi me' tindegnen duk si Petros we' padehellu iye amban ka'am hap lahat Jalil. Kitebi du iye iyan la'i, sa pangakane ka'amin." ⁸ Manjari paluwas siye duk lahi siye amban kubulin pegge' migpid siye hawal dahitden. Ga' niya' bissāde bisan pu sine pegge' tinalew siye.

Pakite si Isa pu si Mariyam, dende amban Magdalahin

(Mateo 28.9-10; Yahiya 20.11-18)

⁹ Pagellum ne balik si Isa amban kamateynen ellew Ahad miya'an, paguwa' iye dehellu pu Mariyam dende amban Magdalahin, iye ne bakas pinaluwasanne seyitan pitu'in. ¹⁰⁻¹¹ Manjari pī si Mariyam si me' tindeg si Isahin sasangde la'i magsugul duk magtangis. Inakahan siye we' Mariyam we' ellum si Isa duk bakas takitene, saguwa' ga' siye kahagad.

Pakite si Isa si duwangan me' tindegnen

(Lukas 24.13-35)

¹² Pagubus miya'an, paguwa' si Isa si duwangan tindegnen sasangde lumengngan hap lahat diyata'. Saguwa' pinda bantuknen. ¹³ Manjari balik siye hap Awrusalam ngakahan me' sawe'den. Saguwa' ga' du isab siye kinahagad we' de.

Pakite si Isa si me' tindegne sampuk-dambuwa'in

(Mateo 28.16-20; Lukas 24.36-49; Yahiya 20.19-23; Hinangan 1.6-8)

¹⁴ Ubus miya'an, paguwa' si Isa si sampū' duk dambuwa' tindegnen sasangde mangan. Inamāhan siye we' ne pegge' ga' siye kahagad duk pegge' tuwas kōkden. Pa'inne, bisan siye inakahan we' me' bakas mangite iyehin we' ellum ne iye balik amban kamateynen, ga'i du siye kahagad. ¹⁵ Manjari pa'inne si siye, "Pī ka'am si kēmon kalahat-lahatan si dunya duk mahalayakun bi aka-aka mahāpin si kēmon manusiya'. ¹⁶ Sasuku makahagadin duk tapandi, tanda' we' sandel ne iye si aku," pa'in si Isa, "timbul du iye. Saguwa' mangga'i makahagadin, tewwa' hukuman Tuhanin du. ¹⁷ Duk me' masandel si akuhin, inurungan du balakat maghinang me' hinangan maka'ulali'. Makapaluwas siye iyan me' seyitan we' balakat ēnkun duk makabissā siye me' bissā ga'i kata'uhande. ¹⁸ Bang siye bessuwang maka'antan sawe, duk bang siye bessuwang maka'inum ine-ine ganta' makamatey, ga'i du maka'ine siye. Duk bang bettadde tanganden si me' masakihin, kawuli'an du siye."

Pa'angkat si Isa hap surga'in

(Lukas 24.50-53; Hinangan 1.9-11)

¹⁹ Manjari pagubus Panuhutanin si Isa missā si me' tindegnen, pa'angkat iye hap surga' duk ningkolo' iye si kanawan Tuhanin, lugal mabangsahanin. ²⁰ Manjari lumengngan ne me' tindegnen magmahalayak si kēmon kalahat-lahatan. Duk inurungan siye we' Panuhutanin balakat maghinang me' hinangan balakatan, supaya kata'uhan me' a'ahin we' to'o me' panolo'den.

Inin aka-aka hāp sabab Isa Almasi Jūd'inin sinulat we' si Lukas Pahāti sabab jūd sinulat we' si Lukas

Si Lukas'inin duma'in Yahudi, bangsa Girik iye. Kēmon manulat me' jūd dem kitabin, si Lukas hadja duma'in Yahudihin. Langkew pangadji' si Lukasin duk dambuwa' iye doktol. Sandel iye pu si Isa Almasi sakali' takalene me' usihat si Paulin. Magbagay te'ed si Lukas duk si Paul. Palumenggan si Paul kaminduwenen hap pī si me' kalahatan magusihat, sampay ngeregse' pamapatay iye hin la' i si lahat Roma, ga' pasape' si Lukas amban iye. Dangan iye manuhut-nuhutan si Paulin si me' paglengganannen.

Jūd'inin sinulat we' si Lukas duk pinabo'ohan we' ne pu si Teopilus, dambuwa' a'a bangsa Girik bangsahan.

Inaka we' si Lukas tu'u dem sulat'inin we' Anak Tuhanin pitu si dunya magbaran manusiya'. Kabaya'an si Lukasin we' kēmon a'ahin ngata'u we' si Isa asal Anak Tuhanin duk makajari siye timbulne amban me' duseden. Pinahātihan we' ne we' duma'in hadja me' Yahudihin tinabangan si Isahin saguwa' kēmon kabangsa-bangsahan si dunyahin tabanganne. Magaka iye bang sa'ingge panabangne me' a'a masakihin, me' a'a magtiksa'in, duk pasōng te'ed me' a'a dusehanin. Inaka we' si Lukas me' talabey si Isahin kemuwe panganak si iye hin sampay kamateyenen duk ka'ellumne mabalikin.

Sulat amban si Lukas para pu si Teopilus

¹ Ekka ne bakas nulat sabab me' bakas malumabey diyalem kami hin, sabab Almasihin. ² Sinulat we' de me' bakas inaka si kami hin we' me' bakas mangite hininangne kemuwe tagna'in, duk siye'inin me' a'a magmahalalayak lapal Tuhanin. ³ Na, aku isab kuwe'itu, pegge' bakas talapiksa'ku ne te'ed kēmon malumabey miya'an kemuwe tagna', tapikilku isab manulat'inin pinagturul-turul para si ka'u, Tuwan Teopilus, ⁴ supaya kata'uhannu we' kēmon bakas sinalsila si ka'uhin asal bennal te'ed.

Pina'al panganak pu si Yahiyahin

⁵ Kuwe' inin tagna'nen: Matu'uhin, masa si Herod pe sultan si lahat Yahudiyahin, niya' imam ēnnen Jakariya. Dambuwa' iye me' imam si grupu Imam Abiya ley. Andanen si Elisabet pangkatan me' imam isab. ⁶ Kaduwangan siye bentel si pagmatahan Tuhan. Tinuhut te'ed we' de kēmon sara' duk panganda'akan Tuhanin. Ga' niya' panalla'an siye. ⁷ Saguwa' ga' niya' anakde pegge' ga'i anakan Elisabet duk masa miya'an bahi' ne te'ed siye sali'-sali'.

⁸ Manjari dambuwa' ellew, paganti' ne magimam Jakariya duk grupunen si langgal mahadjehin. ⁹ Sa addat me' imamin magpuwa'an siye, duk Jakariya kapasuku'an manugtug kamanyanin dem bilik sutsi dem langgalin. Hangkan padiyalem iye pī si luma' Tuhanin. ¹⁰ Me' a'a mabanasin la'i si buket ngampun-ngampun sasang panugtug kamanyanin. ¹¹ Manjari pabagala si iye dambuwa' mala'ikat Tuhanin nenggel la'i si kanawanan antag panugtug-nugtugan kamanyanin. ¹² Pagkite Jakariya mala'ikatin, takeddu iye duk pa'asekan talew iye. ¹³ Saguwa' pa'in mala'ikatin si iye, "Da'a kew tinalew, Jakariya. Pinakale ne we' Tuhanin pangampunnun. Andanun Elisabet nganak du we' nu dambuwa' lella duk ēnanun iye Yahiya. ¹⁴ Asal sinna kew te'ed iyan duk kēgan kew duk ekka isab a'a kēgan paginanakan ne iye, ¹⁵ pegge' bangsahan du iye iyan si pagmatahan Tuhan. Ga'i iye subey nginun ine-ine makalango. Kemuwe inanakan iye, andang ne iye pa'asekan Niyawa Sutsihin. ¹⁶ Duk ekka me' a'a Isra'il tabo'one balik si Tuhan Panuhutanden. ¹⁷ Si Yahiya anaknu'inin, iye mapadehellu amban Panuhutanin. Pagbaya'an iye we' Niyawa Sutsihin kuwe' Nabi Eliyas masaley, duk balakatan iye kuwe' balakat Nabi Eliyasin masaley. Sabab panolo'nen, maghāp balik me' samahin duk me' anakden. Duk me' a'a mangga'i manuhut panganda'akan Tuhanin, sabab me' panolo'nen, pindahande du pikilanden duk bentel ne pamikilden. Ubus niya' ne me' a'a memes bang tekka Panuhutanin."

¹⁸ Pa'in Jakariya si mala'ikatin, "Sa'ingge pakabugtu'ku'inin? Bahi' ne ku duk andakun bahi' ne du isab." ¹⁹ Nambung mala'ikatin, pa'inne, "Jibra'il ku'inin. Aku'inin luwal ku nengge si pana'anan Tuhanin. Dina'ak ku we' Tuhanin pitu missā si ka'u ngakahan ka'u aka-aka mahāp'inin. ²⁰ Payamanun be, pegge' ga' kahagadnu inakakun, nga'umew kew iyan duk ga'i kew makabissā samanta'an ga'i tuman pina'inku si ka'u'inin. Saguwa' kēmon bakas inakaku si ka'uhin asal tuman du bang ta'abut ne waktunen."

²¹ Sābu miya'an, me' a'ahin magagad pu si Jakariya duk ulali' siye bang we'ey iye managhā' tiggel la'i diyalem langgal. ²² Pagpaguwa'ne, ga'i iye ta'u missā si siye hangkan

kata'uhande we' niya' bakas takitene pabagala si iye la'i dem langgal. Ninyas-ninyas hadja iye si siye pegge' umew ne iye.

²³ Manjari pagjukup ne ellew pagimammen la'i si langgal mahadjehin, balik ne iye hap lahatne. ²⁴ Ga' du tiggel, betteng ne si Elisabet, andanen, duk dem limem bulan ga' Elisabet paguwa'-guwa'. ²⁵ Pa'inne, "Asal hāp Tuhānin si aku. Inānan ne we' ne ka'iyā'anku si me' a'ahin pegge' tiya' ne ku sōng anakn."

Pina'al panganak pu si Isahin

²⁶ Pagenem bulan ne betteng Elisabetin, dina'ak we' Tuhānin mala'ikat Jibra'il hap pī si dambuwa' puweblo la'i si lahat Jalil inēnan Nasaret. ²⁷ Dina'ak iye pī si dambuwa' budjang ēnnen si Mariyam. Si Mariyam inin magtunang duk dambuwa' lella ēnnen si Yusup, tubu' Sultan Da'ud ley. ²⁸ Pagtekka mala'ikatin la'i si pala'ihan Mariyamin, pa'inne si dendeihin, "Assalamu alaikum. Tapene' kew we' Tuhānin, Mariyam. Lu'u si ka'u Tuhānin."

²⁹ Pagkale Mariyam pina'in mala'ikatin, sasew te'ed dem pikilannen duk pinikil-pikil we' ne bang ine hāti pina'inne si iye miya'an. ³⁰ Manjari pa'in mala'ikatin si iye, "Da'a kew tinalew, Mariyam, pegge' kasulutan te'ed Tuhānin si ka'u. ³¹ Sōng betteng kew iyan duk nganak kew lella. Enanun iye si Isa. ³² Bangsahan te'ed iye iyan duk inēnan du iye Anak Tuhān Tamanan Malangkewin. Duk pamanjari Tuhānin du iye sultan kuwe' papu' ne Sultan Da'ud ley. ³³ Duk magsultan du iye si me' bangsa Isra'ilin salama-lama. Ga' niya' tamanan pagsultannen."

³⁴ Pa'in Mariyam si mala'ikatin, "Sa'ingge kajarine inin bu ga' pe niya' ellaku?" ³⁵ Nambung mala'ikatin, pa'inne, "Patekka du piyu si ka'u Niyawa Sutsihin duk kalandungan du kew we' balakat Tuhānin. Hangkan hep nakanak inanakannun sutsi duk inēnan iye Anak Tuhān. ³⁶ Payamanun be isab usbanun Elisabet. Betteng iye kuwe'itu bisan ne iye bahi'. Dende pina'inde ga' i manganakin, kuwe'itu ennem bulan ne bettengnen. ³⁷ Pegge' bang si Tuhān ga' niya' hunit." ³⁸ Manjari pa'in Mariyam, "Dara'akan Tuhānin ku inin. Maglilla' ku si pina'innun." Ubus tahala' ne amban iye mala'ikatin.

Tinidew we' Mariyam si Elisabet

³⁹ Ga' tiggel puwas miya'an, magmemes Mariyam duk magdayi'-dayi' iye hap pī si dambuwa' lahat diyata' la'i si Yahudiya. ⁴⁰ Pagtekkane la'i, hap pī iye si luma' Jakariya duk pa'inne pu si Elisabet, "Assalamu alaikum." ⁴¹ Pagtakale Elisabet suwala Mariyamin, magtawus usa' nakanakin dem bettengne duk pagbaya'an iye we' Niyawa Sutsihin, ⁴² duk missā iye papales pu si Mariyam, pa'inne, "Ga' niya' dende tu'u si dunya kuwe' ka'uhin ka'urungan kahāpan maglabi-labi we' Tuhānin. Damikkiye nakanak sōng inakanannun maglabi-labi isab kahāpan pangurung si iyeihin. ⁴³ We'ey te' ku pinahadje we' sa' i Panuhutankun, tiya' pitu nindew aku. ⁴⁴ Pegge' pagtakaleku suwalanun, magtawus nakanak dem bettengkun usa' manamal hawal kēgnen. ⁴⁵ Asal kēgan kew pa'in manamal pegge' kinahagad we' nu we' tumanan Tuhānin du pina'inne si ka'uhin."

Kalangan Mariyam pamudjine Tuhānin

⁴⁶ Manjari pa'in Mariyam, "Asal pahadjeku te'ed Tuhānin amban dem ateyku. ⁴⁷ Pinakēg ku te'ed we' Tuhān manimbul akuhin, ⁴⁸ pegge' inasip ku we' ne, dara'akanne madiyahawin. Pegge' amban kuwe'itu inin, kēmon a'a magpangkat-mamangkat in ēnande du ku dende asal makēganin. ⁴⁹ Pegge' Tuhān Mabalakatanin, hinangan maka'ulali' hininangne si akuhin. Asal sutsi iye. ⁵⁰ Ma'ase' te'ed iye si me' magpangkat-pangkat mahadje iyeihin. ⁵¹ Pakitehanne basaghen si me' hinangannen, pagkanat-kanatne me' malangkew ateynen. ⁵² Ananne me' sultanin amban pagsultananden duk palangkewne me' madiyahawin ateynen. ⁵³ Duhulanne duk mahāpin me' kasukalanin duk patahala'ne me' madiyahawin ga' niya' tabo'ode. ⁵⁴ Tinabangan du we' Tuhānin dara'akannen, bangsaten bi Isra'il. Ga' du takayipatne janji'nen we' ka'ase'anne kite bi. ⁵⁵ Pegge' bakas nanggup iye si me' kapapu'anten bi, pu si Ibrahim duk me' tubu'nen, we' ka'ase'anne du kite bi salama-lama."

⁵⁶ Patenna' Mariyam tellum bulan la'i pu si Elisabet, ubus hap luma' ne iye balik.

Panganak pu si Yahiyahin

⁵⁷ Manjari, ta'abut ne ellew panganak Elisabetin duk nganak iye lella. ⁵⁸ Pagkale me' sawe'ne magtapit luma'in duk me' ka'usbahannen we' hāp te'ed hinangan Tuhānin si iye, magkēg isab siye matuk si iye.

⁵⁹ Pagta'abut ne nakanakin walum bahangi diyata' kāpan, patipun siye pangislam nakanakin duk arak ēnande nakanakin Jakariya, sa ēn samanen. ⁶⁰ Saguwa' pa'in sa'inen, "Da'a. Subey iye inēnan Yahiya."

⁶¹ "We'ey?" pa'inde. "Ga' hati' niya' bisan dambuwa' me' ka'usbahannun magēn iyan."

⁶² Manjari magsinyas siye si sama nakanakin bang ine kabaya'anne pangēn nakanakin.

⁶³ Ninyas isab Jakariya māku panulatan duk sinulatnen inin: “Ēnnen Yahiya.” Ulali' te'ed siye kēmon. ⁶⁴ Manjari magtawus ne Jakariya makabissā duk pinudji we' ne Tuhanin. ⁶⁵ Pa'asekan talew kēmon sawe'de magtapit luma'in duk bawag ma'umantag inin si me' kalahat-lahatan diyata' la'i si Yahudiya. ⁶⁶ Duk kēmon makakale inin, luwal pikil-pikilde duk pa'inde, “Ine ente' pangaganta' Tuhan nakanak miya'an?” Pegge' pasti' we' balakat Tuhanin la'i si nakanak miya'an.

Missā Jakariya sabab ma'umantag si pasōnganin

⁶⁷ Manjari Jakariya, sama nakanakin, pinagbaya'an we' Niyawa Sutsihin duk pasampayne lapal Tuhanin, pa'inne, ⁶⁸ “Pudjite bi Tuhanin, iye Tuhan sinambahayang bangsate bi Isra'ilin, pegge' ta'essebne du kite bi me' a'anen duk pinaluwas kite bi we' ne. ⁶⁹ Papatune si kite bi dambuwa' manimbubin, balakatan du iye duk tubu' dara'akannen Sultan Da'ud ley. ⁷⁰ Asal nanggup Tuhanin awwalley duk pinalata' inin we' me' nabine masutsihin. ⁷¹ Nanggup Tuhanin we' asal paluwasne kite bi amban me' bantaten bi duk amban antanan me' mabunsi si kitehin bi. ⁷² Pa'inne we' ka'ase'anne me' kapapu'ante bi ley duk tumananne du janji'ne masutsihin, ⁷³ iye janji' sinapahanne si papu'ten bi Ibrahim. ⁷⁴ Ngajanji' hep iye we' kite bi me' tubu' Ibrahimin, paluwasne du amban antanan me' bantaten bi duk kite bi kapaghinang si Tuhan, ga' niya' makatalew kite bi, ⁷⁵ supaya tiggelante bi ma'ellumin kapaghinang kite bi si Tuhan, sutsi pagateyten, duk bentel hinanganten.”

⁷⁶ Manjari missā Jakariya si anaknen, pa'inne, “Ka'u Toto', inēnan du kew nabi Tuhan Tamanan Malangkewin. Pegge' padehellu du kew amban Panuhutanin manyap lān palabeyannen. ⁷⁷ Ka'u iye mangakahan me' a'anen supaya kata'uhande we' bang inampun ne duseden, timbul du siye. ⁷⁸ Pegge' Tuhanin ma'ase' te'ed duk hāp. Papatune si kite bi danta' amban surga'in. ⁷⁹ Sinag danta' inin si kēmon mapatenna' dem lindemin, si me' a'a matalaw mamateyin, duk pandu'anne kite bi pī si lān tudju kasanyanganin.”

⁸⁰ Manjari anak Jakariyahin nulig ne pa'in duk magkasōng isab pamikilnen. Duk la'i iye patenna' dem lahat makagindew-gindew samanta'an ga' pe iye paguwa' patampak si me' a'a Isra'ilin.

2

Panganak pu si Isa Almasihin

(Mateo 1.18-25)

¹ Masa i', si Agustus Sultan Nakura' si bangsa Romahin. Manjari ngurung uldin iye we' subey magpalista kēmon a'a dem me' kalahat-lahatan si antanannen. ² Iye inin tagna' pangalista me' a'ahin, duk masa si Kirinu gubnul si lahat Siriyahin paglista inin. ³ Hangkan kēmon a'ahin balik pī si lahat kapapu'anden magpalista.

⁴ Si Yusup lumengnan amban puweblo Nasaret la'i si lahat Jalil pataked hap pī si lahat Yahudiya, si puweblo Betlehem, iye lahat panganakan Sultan Da'ud ley. Pī iye magpalista la'i pegge' tubu' si Da'ud iye. ⁵ Magtuhut iye duk Mariyam tunangnen pī magpalista. Si Mariyam betteng. ⁶ Manjari, baytude la'i si Betlehem, ta'abut nganak Mariyam. ⁷ Inanakan we' ne anakne panganayenin, lella. Pinutus we' ne nakanakin dem olos duk pinabāk we' ne dem kahun pagpakanan hayep dem kamalig pegge' ga' niya' lānde dem luma' paghegpa'-hegpa'anin.

Me' pastul bili-bilihin duk me' mala'ikatin

⁸ Na, sangem miya'an, niya' me' pastul bili-bili si lahat miya'an magjaga manteyan me' panenan bili-biliden dem kabalilihin si kahayangan. ⁹ Bessuwang niya' dambuwa' mala'ikat Tuhanin pabagala si siye duk sahaya Tuhanin ninag paliput si siye hangkan kadahitan te'ed siye. ¹⁰ Saguwa' pa'in mala'ikatin, “Da'a ka'am tinalew, pegge' pitu ku ngakahan ka'am aka-aka hāp makakēg me' a'ahin kēmon. ¹¹ La'i si Betlehem, puweblo Sultan Da'ud awwalley, inanakan ne ellew inin Manimbul ka'amin. Iye Almasi, Panuhutanin. ¹² Duk iye inin indanin we' bennal aka-aka inin: kasuwa' bi du nakanakin pinutus dem olos duk pinabāk dem kahun pagpakanan hayep.”

¹³ Manjari niya' magtawus takitede si bihing mala'ikatin banes te'ed mala'ikat amban surga'. Pinudji we' de Tuhanin, pa'inde, ¹⁴ “Pata' Tuhanin pinudji si surga', duk si dunya karayaw sanyang me' a'a makasulut iyehin!”

¹⁵ Ūbus tahala' ne me' mala'ikatin balik pī si surga'. Pagtumahala' ne siye, pa'in me' pastul bili-bilihin, “Sūng kite bi pī si Betlehem. Payamante bi bakas pinaginta'u we' Tuhan si kite inin.” ¹⁶ Manjari magdayi'-dayi' siye pī duk takasuwa' we' de si Mariyam duk si Yusup, duk nakanakin la'i pinabāk dem kahun pagpakanan hayep. ¹⁷ Pagkitede nakanakin, magaka-aka siye sabab bakas inaka mala'ikat si siyehin pasal nakanak miya'an. ¹⁸ Duk kēmon

makakale inaka me' pastul miya'an, ulali' manamal. ¹⁹ Saguwa' si Mariyam inesseb-esseb we' ne kēmon inin duk luwal pikil-pikilne. ²⁰ Manjari balik ne me' pastulin pī si me' hayepden. Pinudji duk sinanglitan we' de Tuhanin sabab me' bakas takaleden duk takiteden, pegge' kēmon bakas inaka mala'ikat si siyehin to'o te'ed.

Pangislam si Isahin

²¹ Pagta'abut ne nakanakin walum bahangi diyata' kāpan, inislam iye duk inēnan iye si Isa, ēn pangēn mala'ikatin ga' pe iniraman nakanakin.

Sinōngan si Isa dem langgal hadjehin

²² Puwas ampatpū' bahangi bakas panganak Mariyamin, tinuhut ne we' si Yusup duk Mariyam addat pagsutsihin sa panganda'akan sara' si Musahin. Bino'o we' de nakanakin pī si Awrusalam supaya iye kasōngande si Tuhan la'i. ²³ Tinuhut we' de tasulat dem sara' pinangurung Tuhanin, pina'in, "Kēmon anak lella panganayen subey sinōngan si Tuhan." ²⁴ Duk pī isab siye magkuluban sa panganda'akan dem sara' Tuhanin we' duwe ko' assang atawa duwe tukmu bahu ilayang anubey sōngande hinang kuluban.

²⁵ Na, niya' la'i a'a si Awrusalam ēnnen si Simiyun. A'a inin bentel duk luwal nambahayang si Tuhan. Inagad-agad we' ne waktu katekka manimbul bangsa Isra'ilin. Duk la'i si iye Niyawa Sutsihin. ²⁶ Bakas pinaginta'u si iye we' Niyawa Sutsihin we' ga'i iye matey samanta'an ga'i kitene Almasi, bakas pananggup Tuhanin. ²⁷ Manjari dina'ak iye pī dem langgal hadjehin we' Niyawa Sutsihin. Andang ne iye la'i dem langgal pagteka pī sa'isama si Isahin mo'o iye supaya tahinang si iye panganda'akan sara'in. ²⁸ Pagkite si Simiyun nakanakin, ineddo' bu pinippi we' ne bu magsukul iye si Tuhan, pa'inne, ²⁹ "O Tuhan, makajari ne ku, dara'akannun, papole'nu hap ahilat pegge' tuman ne pananggupnu si akuhin. ³⁰ Takite matakun ne inin manimbubin ³¹ pinapitu we' nu supaya takite me' manusiya'in kēmon. ³² Iye dalil danta' makitehan kabaya'annun si me' kabangsahan sinduwehin duk sababne pinahadje du me' a'anun bangsa Isra'ilin."

³³ Ulali' te'ed sa'i-sama nakanakin si me' binissā si Simiyunin sabab anakden. ³⁴ Manjari māku-māku si Simiyun kahāpan amban Tuhan para si siye. Ubus missā iye pu si Mariyam, sa'i nakanakin, pa'inne, "Anaknu inin, iye pangaganta' Tuhan si iyehin we' sababne, ekka a'a si bangsa Isra'il patapit si Tuhan duk ekka isab patala amban Tuhan. Pinapitu iye we' Tuhanin hinang tanda', saguwa' ga'i iye tinayima' we' me' a'a ma'ekkahin. ³⁵ Duk sababne, paluwas du bang ine te'ed pinikilden. Duk ka'u, Mariyam, hawal dukkanun kuwe' ilogsok iyan ateynun duk kalis."

³⁶ Niya' isab la'i dambuwa' nabi dende inēnan si Anna, anak Panu'el, pangkatan si Aser ley. Bahi' ne te'ed iye. Pitun tahun hadja pagdambuwa'ne duk ellanen, ³⁷ ubus balu iye sampay kuwe'itu walumpū' duk ampat tahun ne umulnen. Luwal iye dem langgal hadjehin sampay magpuwase duk ngampun duk magsambahayang duma'in hadja ellew saguwa' bisan sangem. ³⁸ Patapit iye duk magsukul iye si Tuhan duk missā iye sabab nakanakin si me' a'ahin, sasuku ngase-ngase we' timbul Tuhanin du bangsade Isra'ilin.

Pagbalikde pī si Nasaret

³⁹ Pagubus ne tahinangde kēmon panganda'akan dem sara' Tuhanin, balik ne Mariyam duk si Yusup hap Jalil pī si puweblooden Nasaret. ⁴⁰ Nakanakin nulig duk ngabasag. Pasōng kata'unen duk kasulutan te'ed Tuhanin si iye.

Si Isa la'i dem langgal hadje

⁴¹ Kahaba' tahun me' matetto'a si Isahin hap pī si Awrusalam bang baytu pagkādja'an Pangesseban Palabey Tuhanin. ⁴² Pagsampū' duk duwen tahun ne umul si Isahin, hap pī siye si pagkādja'an miya'an sa hinanganden. ⁴³ Pagubus ne kādja'anin, hap luma' ne siye. Saguwa' si Isa pa'amban si Awrusalam bu ga' inin kata'uhan me' matetto'anen. ⁴⁴ Kannalde la'i du iye patuhut si me' sawe'de maglengnganin. Maglengngan pe siye kekkohapan bahude miha iye la'i si me' ka'usbahanden duk me' kabagayanden saguwa' ga' iye la'i. ⁴⁵ Pegge' ga' iye kasuwa'de, balik siye hap Awrusalam miha iye. ⁴⁶ Pagpuwas tellum bahangi, takasuwa'de iye diyalem langgal hadjehin magtingkolo' duk me' guru, pakale si siye duk nilew-nilew siye. ⁴⁷ Kēmon makakale iyehin ulali' te'ed pegge' lalem kata'unen duk tewwa' me' panambungnen. ⁴⁸ Ulali' te'ed me' matetto'anen pagkitede iye. Pa'in sa'inen si iye, "Toto', we'ey sa inin hininangnu si kamihin? Samanun duk aku suse te'ed magpiha si ka'u."

⁴⁹ "We'ey pe ku pihabi?" pa'in si Isa. "We' ga' kata'uhanbi we' subey ku tu'u si luma' Samakun?" ⁵⁰ Saguwa' ga' tahātide pina'inne miya'an.

⁵¹ Manjari nuhut ne si Isa me' matetto'anen hap luma' pī si Nasaret duk tuhutne panganda'akande iyehin. Duk kēmon malumabeyin inenna'-enna' we' Mariyam dem

ateyne. ⁵² Pasōng panulig si Isahin duk pasōng isab kata'unen. Pasōng isab kasulutan Tuhanin duk me' a'ahin si iye.

3

Pagmahalayak Yahiya magpandi-pandi me' a'ahin

(Mateo 3.1-12; Markus 1.1-8; Yahiya 1.19-28)

¹⁻² Pagsampū' duk limen tahun ne pagsultan si Tiberus, Sultan Nakura' bangsa Romahin, manjari tekka lupal Tuhanin pī pu si Yahiya anak Jakariyahin. La'i si Yahiya si lahat makagindew-gindew. Masa miya'an si Pontiyus Pilatus gubnul si lahat Yahudiya, si Herod gubnul si lahat Jalil duk pungtina'inen si Pilip gubnul si lahat Ituriya duk lahat Tarakunuti, duk Lisani gubnul si lahat Abilen. Me' imam nakura'in si Annas duk si Kayapas. ³ Ubus lumengngan Yahiya ngalatag kalahat-lahatan mapaliput si bohe' Jordanin magmahalayak si me' a'ahin we' sasuku magsusan ne duk ngalebbahan me' hinanganne mala'atin, subey iye pinandi duk ampun Tuhanin du iye. ⁴ Hinang Yahiya inin, andang pina'al dem sulat Nabi Isaya awwalley. Pina'in la'i:

“Niya' a'a maglingan dem lahat makagindew-gindew. Iye inin pa'inne: ‘Sōng tekka ne Panuhutanin. Palanu'un bi lān palabeyannen. Pabentelun bi lān tinuhutnen.

⁵ Kēmon lebbakin subey pinenno'an duk kēmon punu duk kudin subey dinatagan, mabingkokin pinabentel, lān maglettud-lebbakin pinalanu'.

⁶ Manjari takite me' manusiya'in du kēmon bang sa'ingge panimbul Tuhan siyehin.’”

⁷ Banes te'ed a'a pī pu si Yahiya makipandi si iye. Hangkan pa'inne si siye, “Ka'am iyan, addatbin kuwe' addat sawe pangakkal. We'ey ka'am pitu? Kannalbi hatu we' ga'i ka'am tewwa' mulka' Tuhan sōng matekkahin bang ka'am pinandi. ⁸ Hinangun bi hinangan mahāpin duk takite we' tayikutanbi ne dusebin. Da'a ka'am ngandel we' ga'i ka'am legga Tuhanin sewukat ne ka'am tubu' Apu' Ibrahim. Akahante ka'am, bisan me' batu inin tahinang Tuhanin du me' tubu' Apu' Ibrahim. ⁹ Kuwe' dalil kayu ka'am sōng tinebbengan si gamutne. Kēmon kayu mangga'i magbuwa' mahāpin tinebbengan duk ilakan dem ebbut ineggas.” ¹⁰ Tinilew iye we' me' a'a mabanesin, pa'inde, “Na, ine subey hinang kami?” ¹¹ Sambunganne siye, pa'inne, “Taga badju' duwehin subey urunganne mangga' niya' badju'nen. Damikkiyan taga kinakanin subey isab bahagi'anne mangga' niya' kinakanen.”

¹² Niya' isab me' a'a magpāku-pāku sukey para si gubelno pī pu si Yahiya makipandi duk pa'inde si iye, “Tuwan, kami inin, ine subey hinang kami?” ¹³ Nambung iye, pa'inne, “Da'a ka'am māku sukey labi amban panganda'akan ka'amin.” ¹⁴ Niya' isab me' sundalu nilew iye, pa'inde, “Na, kami, ine subey hinang kami?” Pa'inne si siye, “Da'a ka'am makitalew atawa nuntut ga'i bennal supaya ka'am ka'urungan pilak. Duk magsukul ka'am si suweldobin.”

¹⁵ Pagkale me' a'ahin usihat Yahiyahin, kuwe' ngase-ngase siye saguwa' kuwe' duwe-duwehan du isab dem ateyden bang si Yahiya miya'an asal Almasihin ne ke. ¹⁶ Saguwa' pa'in Yahiya si siye kēmon, “Pinandi ka'am we' ku duk bohe' saguwa' niya' dambuwa' lella sōng pitu asal balakatan iye amban aku, ga'i ku bisan matalep ngalekkahan ingket tehompa'nen. Iye inin seddili pamandine ka'amin. Niya' ka'am papihanne Niyawa Sutsihin duk sinduwehin pandine duk ebbut. ¹⁷ Pagpa'ilne me' a'a mahāpin duk me' a'a mala'atin. Kuwe' iye dalil a'a magpalid paley, pagpa'ilne linggasin duk apahin. Me' linggasin enna'ne pinadem lukung saguwa' apahin eggasne dem ebbut ga' niya' kapalemne.”

¹⁸ Ekka pe usihat seddili guna Yahiya pagmahalayakne aka-aka mahāpin si me' a'ahin, duk binuyu'-buyu' siye we' ne dina'ak ginanti'an kawul-pi'ilden. ¹⁹ Inamāhan isab we' Yahiya Gubnul Herod sabab maganda iye pu si Herodiyas, bakas anda pungtina'inen, duk sabab hinanganne sinduwe mala'atin. ²⁰ Ubus tambahan si Herod pe me' hinanganne mala'atin, kinalabusu we' ne Yahiya.

Pamandi pu si Isahin

(Mateo 3.13-17; Markus 1.9-11)

²¹ Masa pamandi Yahiya me' a'ahin kēmon, pinandi isab si Isa we' ne. Pagubus si Isa pinandi, ngampun iye duk sasangne mangampunin, luka langitin, ²² duk duwa'i Niyawa Sutsihin pī si iye kuwe' bantuak assang. Duk niya' suwala amban surga' magpa'in, “Anakte kew kalasahanaku. Kasulutan ku te'ed si ka'u.”

Me' kapapu'an si Isahin

(Mateo 1.1-17)

²³ Manjari nagna' si Isa magusihat, niya' me' tellumpū' tahun ne umulnen. Kannal me' a'ahin anak si Yusup iye, si Yusup inin anak si Heli. ²⁴ Si Heli anak si Mattat, si Mattat anak si Libi, si Libi anak si Malki, si Malki anak si Janni, si Janni anak si Yusup. ²⁵ Si Yusup inin

anak si Mattati, si Mattati anak si Amos, si Amos anak si Nahum, si Nahum anak si Esli, si Esli anak si Naggay. ²⁶ Si Naggay anak si Ma'at, si Ma'at anak Mattati, si Mattati inin anak si Seme'in, si Seme'in anak si Yosek, si Yosek anak si Joda. ²⁷ Si Joda anak si Jo'anan, si Jo'anan anak si Resa, si Resa anak si Serubbabel, si Serubbabel anak si Salati, si Salati anak si Neri, ²⁸ si Neri anak si Malki, si Malki inin anak si Addi, si Addi anak si Kosam, si Kosam anak si Elmadam, si Elmadam anak si Er. ²⁹ Si Er anak si Yussa', si Yussa' anak Eleeser, si Eleeser anak si Jorim, si Jorim anak si Mattat, si Mattat anak si Libi, ³⁰ si Libi anak si Simiyun, si Simiyun anak si Yuda, si Yuda anak si Yusup, si Yusup inin anak si Jonam, si Jonam anak Eliyakim. ³¹ Si Eliyakim anak si Meleya, si Meleya anak si Menna, si Menna anak si Mattata, si Mattata anak si Natan, si Natan anak Sultan Da'ud. ³² Si Da'ud anak si Jesse, si Jesse anak si Obed, si Obed anak si Bowas, si Bowas anak si Salmon, si Salmon anak si Nasson. ³³ Si Nasson anak Amminadab, si Amminadab anak si Admin, si Admin anak si Arni, si Arni anak si Hesdon, si Hesdon anak si Peres, si Peres anak si Yuda. ³⁴ Si Yuda anak si Yakub, si Yakub anak si Isahak, si Isahak anak si Ibrahim, si Ibrahim anak si Tera, si Tera anak si Nahor. ³⁵ Si Nahor anak si Serug, si Serug anak si Raga, si Raga anak si Peleg, si Peleg anak si Eber, si Eber anak si Sela. ³⁶ Si Sela anak si Kainan, si Kainan anak si Arpaksad, si Arpaksad anak si Sem, si Sem anak si Nu, si Nu anak si Lamek, ³⁷ si Lamek anak Metusela, si Metusela anak si Idris, si Idris anak si Jared, si Jared anak si Mahalalel, si Mahalalel anak si Kenan. ³⁸ Si Kenan anak si Enos, si Enos anak si Set, si Set anak Apu' Adam duk si Apu' Adam anak Tuhanin.

4

Panassat pu si Isahin (Mateo 4.1-11; Markus 1.12-13)

¹ Manjari pagubus si Isa pinandi we' Yahiya, tahala' iye amban bohe' Jordan. Pagbaya'an iye we' Niyawa Sutsihin duk bino'o iye we' Niyawa Sutsihin hap lahat makagindew-gindew. ² Ampatpū' bahangi iye la'i duk sinassat iye la'i we' nakura' seyitanin. Tiggelanne mala'ihin ga' iye mangan duk pagpuwas miya'an inusan ne iye. ³ Manjari pa'in nakura' seyitanin si iye, "Bang bennal kew te'ed Anak Tuhanin, da'akun batu inin manjari kinakan." ⁴ Sambungan si Isa iye, pa'inne, "Tasulat dem kitab, pina'in, 'Duma'in hadja kinakan maka'ellum manusiya'in.'"

⁵ Manjari bino'o si Isa we' nakura' seyitanin padiyata' pī si lugal langkew manamal bu pinakitehan we' ne si iye dem da kilep mata kēmon kalahatan si dunyahin. ⁶ Pa'in nakura' seyitanin si iye, "Urungte kew kapatut duk kew kapagbaya' si me' kalahatan inin duk si me' alata'den. Pegge' bakas sinōngan inin si aku duk makajari pangurungku pu sine-sine kabaya' anku. ⁷ Bang kew pasujud si aku, si ka'u ne inin kēmon." ⁸ Sambungan si Isa iye, pa'inne, "Tasulat dem kitab, pina'in, 'Subey ka'am pasujud si Tuhan Panuhutanbin duk subey hadja iye dendangan sinambahayangbin.'"

⁹ Ubus miya'an bino'o iye we' nakura' seyitanin hap Awrusalem duk pinatengge iye diyata' bungan langgal hadjehin, duk pa'inne si iye, "Bang bennal kew te'ed Anak Tuhanin palabo' kew bittu'u, ¹⁰ pegge' tasulat du dem kitab, pina'in, 'Da'akne kew inipat si mala'ikatnen supaya ga' niya' baya-bayanu.' ¹¹ Duk tasulat du isab, pina'in, 'Tayak me' mala'ikatni kew supaya bisan bettisinun ga'i peddi'an we' batu.'"¹² Sambungan si Isa iye, pa'inne, "Pa'in kitabin, 'Da'a suleyanun Tuhan Panuhutanun.'"

¹³ Pagubus ne kēmon bayu'an panassat nakura' seyitan pu si Isahin, tahala' dahu' iye amban si Isa.

Tinagna'an we' si Isa hinangnen la'i si lahat Jalil (Mateo 4.12-17; Markus 1.14-15)

¹⁴ Manjari balik si Isa pī hap Jalil. La'i si iye balakat Niyawa Sutsihin, duk aka-aka sabab iyehin palatag si me' kalahat-lahatan mapaliputin. ¹⁵ Magusihat iye si me' kalanggal-langgalanden duk sinanglitan iye we' me' a'ahin kēmon.

Astel me' a' a Nasaretin pu si Isa (Mateo 13.53-58; Markus 6.1-6)

¹⁶ Hap pī si Isa si Nasaret, lahat kasuligannen. Pagta'abut ellew Sabtu', ellew li'i me' Yahudihin, pī iye si langgal sa hinangannen. Manjari nengge iye supaya iye makabatsa amban dem kitab. ¹⁷ Sinōngan si iye kitab sinulat Nabi Isayahin. Iluka we' ne kitabin duk takasuwa' we' ne me' ayat inin bu binatsa we' ne inin, pina'in,

¹⁸ "Pagbaya'an ku we' Niyawa Tuhanin, pegge' tapene' ku we' ne magmahalayak aka-aka mahāpin si me' a'a maka'ase-ase'in. Dina'ak ku we' Tuhanin pitu ngakahan me' pilisuhin we' pinaluwas ne siye, me' mapessekin we' makakite ne siye balik, duk

maluwas ku me' tiniksa'in. ¹⁹ Dina'ak ku isab pitu magpalata' we' ta'abut ne tahun pagtimbul Tuhan me' a'enen."

²⁰ Ubus tinambel we' ne kitabin duk pinangurung we' ne balik pi si bilalin bu ningkolo' iye. Kemon a'a dem langgal miya'an ngadendengan iye. ²¹ Manjari nagna' iye missa' si siye. Pa'inne, "Ellew inin me' ayat bahatsaku miya'an tuman ne sasangbi mapakalehin."

²² Me' a'a dem langgalin kahapan te'ed pu si Isa. Ulali' siye pegge' pandey iye missa. Magbissā-bissā siye, pa'inde, "Duma'in ke inin anak si Yusupin?" ²³ Pa'in si Isa si siye, "Bugtu' bissābi si aku eli'an inin: 'Doktol, pakole'un dinun,' duk pa'inbi isab, 'Hinangun isab tu'u si di lahatnu bakas takale kami hininangnu si lahat Kapernaumin.'" ²⁴ Sabennal akahante ka'am," pa'inne pe, "nabihin ga'i pagaddatan bang si di lahatne. ²⁵ Akahante ka'am, awwalley pe, masa Eliyas nabihin, ga' hep ulan dem tellun tahun duk tengnga' duk inunus te'ed tibu'ukan lahat inin. Bennal ekka dende balu tu'u si lahat Isra'il masa unus miya'an, ²⁶ saguwa' duma'in pi si siye panganda'akan Tuhan Nabi Eliyasin saguwa' dina'ak iye pi si dende balu duma'in bangsa Isra'il la'i si Sarepta, si lahat Sidon. ²⁷ Damikkiyan du isab masa si Elisa nabihin," pa'in si Isa. "Ekka a'a inipul si bangsa Isra'il masa miya'an saguwa' ga' niya' siye kawuli'an bisan dambuwa', luwal iye makawuli'anin a'a amban bangsa Siriya, ennen si Nayman."

²⁸ Pagkalede inin, kemon siye dem langgal miya'an astel manamal. ²⁹ Kuwat siye duk sinogadan we' de si Isa bu bino'o we' de paluwas amban puweblo pi diyata' punu paglahatande miya'an, supaya iye talabo'de pi si pampang. ³⁰ Saguwa' si Isa lumabey amban tengnga'de duk tahala' iye.

*A'a pasayedan seyitan
(Markus 1.21-28)*

³¹ Padurul si Isa amban Nasaret pi si Kapernaum, dambuwa' puweblo isab si lahat Jalil. Pagta'abut ellew Sabtu', ellew li'i, magusihat iye si me' a'ahin dem langgal. ³² Ulali' siye pagkalede usihatnen pegge' taga balakat iye bang iye missa. ³³ La'i dem langgal miya'an, niya' a'a pasayedan seyitan. Magkilahap iye papales, ³⁴ pa'inne, "Allo! Da'a kami sasewun, Isa a'a Nasaret. Ga' niya' lamudnu si kami. Pitu ke kew maka'atan kami? Kata'uhanku du bang sine kew. Ka'u dambuwa'-buwa' masutsi mapitu amban Tuhanin." ³⁵ Saguwa' inamahan we' si Isa seyitanin. Pa'inne, "Da'a kew mabehe. Paguwa' kew amban a'a iyan!" Manjari hinantakan we' seyitanin a'ahin dem tengnga' me' a'ahin duk pagubus, paguwa' ne iye amban a'ahin duk ga' du maka'ine a'ahin.

³⁶ Bengngangan me' a'ahin kemon duk magbissā-bissā siye, pa'inde, "Me' bissāhey inin? Taga balakat iye duk taga kapatut nganda'ak me' seyitanin. Tuhutde panganda'akannen duk paguwa' siye." ³⁷ Duk aka-aka sabab si Isahin palatag ne si me' kalahatan mapaliputin.

*Ekka a'ahin pinakole' we' si Isa
(Mateo 8.14-17; Markus 1.29-34)*

³⁸ Puwas miya'an, paluwas si Isa amban langgal duk pi iye padiyalem si luma' si Simon. Na, saki hep mato'a si Simon dendehin maglemmun manamal, duk pakude pu si Isa we' pakole'ne iye. ³⁹ Pi si Isa nengge si bihing dende masakihin duk da'akne tahala' lemmunen duk kawuli'an ne dendehin. Magtawus iye donga' duk pinakan siye we' ne.

⁴⁰ Pagseddep ellewin, kemon me' taga bagay masakihin bisan saki ine-ine, bino'o siye we' de pi pu si Isa. Binettad we' si Isa tangannen si siye dangan-dangan, duk pakawuli'ne siye. ⁴¹ Duk ekka isab a'a paguwa'an seyitan duk kakilahap-kilahapan me' seyitanin, pa'inde, "Ka'u Anak Tuhanin!" Saguwa' inamahan siye we' si Isa ga'i siye dina'ak mabehe, pegge' kata'uhande we' iye Almasihin.

*Si Isa lumengngan magmahalayak si me' kalahat-lahatan
(Markus 1.35-39)*

⁴² Pagellew ne, tahala' si Isa pi si lugal ga' niya' a'ane. Piniha iye we' me' a'ahin duk pagtakasuwa'de iye, inohotan iye we' de. ⁴³ Saguwa' pa'inne si siye, "Subey ku isab pi si me' kalahatan seddilihin magmahalayak aka-aka hāp sabab pagbaya' Tuhanin pegge' iye inin pu'unuku pinapitu we' Tuhanin si dunya." ⁴⁴ Duk magmahalayak iye dem me' kalanggal-langgalan la'i si Yahudiya.

5

*Pinene' we' si Isa me' tindegne taga'in
(Mateo 4.18-22; Markus 1.16-20)*

¹ Dambuwa' ellew la'i si Isa nengge-nengge si higad lamew Gennesaret. Me' a'ahin maglaray pi si iye pakale si lapal Tuhanin. ² Niya' kite si Isa duwe bangka' si higad lamew saguwa' ga' la'i dem bangka' me' a'a magkennahin. La'i siye ngoso'an me' pokotden.

³ Dambuwa'in bangka' si Simon. Pasakey si Isa la'i duk da'akne pu si Simon sinawunsungan kuwe'ahat amban tapiyan. Manjari ningkolo' iye duk inusihatan ne pa'in we' ne me' a'ahin amban dem bangka'in.

⁴ Pagubus ne iye magusihat, pa'inne pu si Simon, "Musey kew duk me' sawe'nun pī si kalaleman duk teppadanun bi me' pokotbin duk ka'am maka'eddo' kenna." ⁵ Nambung si Simon, pa'inne, "Tuwan, kellawan kami magtuyu' saguwa' ga' niya' ta'eddo' kami. Saguwa' pegge' pa'innu ne, teppadan kami sa." ⁶ Pagubus teppadande me' pokotin, ekka te'ed kenna ta'eddo'de hangkan agen-agen garet pokotden. ⁷ Kinawey we' de me' sawe'de si bangka' seddilihin dina'ak pī nabangan siye ngonot. Hap pī ne siye duk pina'isi we' de me' kennahin magdem bangka'. Penno' kaduwe bangka'in we' kenna hangkan agen-agen palenneb. ⁸ Pagkite si Simon Petros kenna mabanes inin, pasujud iye si antag bettis si Isa duk pa'inne, "O Tuwan, patala kew amban aku pegge' aku inin dusehan." ⁹ Pegge' ulali' te'ed iye duk me' sawe'nen sabab ekka kenna ta'eddo'den. ¹⁰ Ulali' du isab me' sawe' si Simon magkennahin, disi Yakub duk Yahiya, me' anak si Sebedehin. Manjari pa'in si Isa pu si Simon, "Da'a kew tinalew. Tinagna'an kuwe'itu bahannun mageddo'-eddo' a' a pinatuhut si aku."

¹¹ Pinatakas we' de me' bangka'den pī si tapiyan, ubus inambanan we' de me' kēmonden duk nuhut ne siye si Isa.

Si Isa makawuli' a'a inipul
(Mateo 8.1-4; Markus 1.40-45)

¹² Dambuwa' ellew sābu si Isa la'i si dambuwa' puweblo, niya' a'a la'i lapat we' ipul barannen. Pagkite a'ahin si Isa, pasujud iye muyu'-muyu', pa'inne, "O Tuwan, bang kew mabaya', tapakawuli'nu ku." ¹³ Pinasōng we' si Isa tangannen duk inantan we' ne a'a inipulin duk pa'inne, "Asal mabaya' ku. Kawuli'an ne kew." Magtawus ipulnen tahala'. ¹⁴ Duk sinessa'an te'ed iye we' si Isa, pa'inne, "Da'a kew magaka-aka bisan pu sine. Saguwa' pī kew pakitehanun barannun si imamin duk magkuluban kew sa panganda'akan si Musahin, hinang tanda' si me' a'ahin we' asal kawuli'an ne kew."

¹⁵ Saguwa' magkasōng bawag aka-aka sabab si Isahin, hangkan banes te'ed a'a patipun pī si iye pakale si me' panolo'nen duk makipakawuli' me' sakiden. ¹⁶ Saguwa' bang patekka tahala' si Isa hap pī si antag ga' i tantu papihan a'a, duk missā iye la'i si Tuhan.

Si Isa makawuli' a'a matey barannen
(Mateo 9.1-8; Markus 2.1-12)

¹⁷ Dambuwa' ellew sasang si Isa magtolo', niya' me' Pariseo duk me' guru si sara' āgama Yahudi magtingkolo' la'i si bihingne. Me' a'a inin amban puweblo Awrusalam duk amban me' kaluma'an si lahat Jalil duk Yahudiya. La'i balakat Tuhanin pu si Isa hangkan tapakawuli'ne me' masakihin. ¹⁸ Manjari niya' tekka pī me' a'a mo'o lella saki, matey barannen. Miha siye 1ān supaya iye tabo'ode padiyalem duk tabettadde si antag si Isa. ¹⁹ Saguwa' hawal ekka a'ahin ga' niya' palānande hangkan mana'ik siye pī diyata' sapew luma' madatagin duk ilarakan we' de sapewin. Ubus pinatuntun we' de a'a masakihin diyata' pabākanne pī diyalem si tengga' me' a'ahin, si antag si Isa. ²⁰ Pagtakite si Isa we' sandel te'ed siye si iye, pa'inne si a'a mamatey barannen, "Bagay, ta'ampun ne me' dusenun."

²¹ Pagkale me' guru si sara' āgamahin duk me' Pariseohin pina'in si Isa inin, magtawus siye magtilew-tinilew, pa'inde, "A'ahy inin? Missā iye kuwe' Tuhanin iye. Sine maka' ampun dusehin bang duma'in dambuwa'-buwa' Tuhan." ²² Kata'uhan si Isa bang ine pinikilden duk pa'inne si siye, "We'ey ka'am magtilew-tilew sa iyan dem ateybi?" ²³ Ine mamurahin, pina'in, "Inampun ne dusenun," atawa 'Donga' kew, bu nu ne lumenggan." ²⁴ Pakole'ku a'a inin supaya kata'uhanbi we' aku, Anak Manusiya'in, taga kapatut tu'u si dunya ngampun me' duse." Manjari pa'in si Isa si a'a mamatey barannen, "Donga' kew. Bo'ohun pabākannun bu nu ne hap luma'." ²⁵ Magtawus donga' a'a masakihin si pagmatahande, bu ineddo' we' ne pabākannen, duk hap luma' iye, mudji-mudji Tuhanin. ²⁶ Bengngangan siye kēmōn duk pinudji we' de Tuhanin. Asekan talew isab siye. Magbissā-bissā siye, pa'inde, "Asal hinangan maka'ulali' takitete bi ellew inin!"

Bino'o si Libi we' si Isa
(Mateo 9.9-13; Markus 2.13-17)

²⁷ Pagubus inin, paluwas iye amban kaluma'an miya'an. Niya' takitene a'a magpāku-pāku sukey para si gubelno, ēnnen si Libi, ningkolo' la'i si upisinane pagbayed-bayedan sukeyin. Pa'in si Isa si iye, "Dayi' kew. Nuhut kew aku." ²⁸ Manjari kuwat iye duk inambanan we' ne kēmōne mala'ihin duk nuhut ne iye si Isa.

²⁹ Manjari magjamu-jamu disi Libi la'i si luma'ne pamahadjene si Isa. Ekka te'ed a'a magpāku-pāku sukey duk me' a'a seddili magtingkolo' mangan pasumbaya' si siye. ³⁰ Niya' me' Pariseo duk me' guru si sara' āgama, me' Pariseo du isab siye, ga' siye kasulutan hangkan pa'inde si me' tindeg si Isahin, "We'ey ka'am palamud magkakanan duk me' a'a magpāku-pāku sukeyin duk me' a'a dusehan sinduwehin?" ³¹ Si Isa manambungan siyehin, pa'inne, "Me' a'a saki hep hap doktolin. Bang me' makole'in ga' niya' gunane hap doktol. ³² Duma'in ku pitu miha me' a'a mabentelin saguwa' pitu ku miha me' a'a dusehanin, supaya pagsusunande duk lebbahande ne me' duseden."

Panilew sabab pagpuwasehin
(Mateo 9.14-17; Markus 2.18-22)

³³ Manjari pa'in me' a'ahin pu si Isa, "Me' tindeg Yahiyahin daran magpuwase duk ngampun si Tuhan. Damikkiyan isab me' tindeg me' Pariseohin, bu me' tindegnun luwal ne hadja siye mangan duk ngingum." ³⁴ Sambungan si Isa siye si dalilan. Pasali'ne me' tindegnen si me' a'a si pagkawinan. Pa'inne, "Tada'akbi ke me' a'a si pagkawinanin magpuwase samanta'an la'i pe si siye pangantin lellahin? Ga'! ³⁵ Saguwa' si sinōng inin bang ineddo' ne amban siye pangantin lellahin, meke ne siye muwase."

³⁶ Manjari magdalilan si Isa sabab panolo' matu'uhin duk panolo'nen. Pa'inne, "Ga' niya' a'a nganggaret badju' ba'ahu panopakne pi si badju' andang. Pegge' bang sa i'ne, garet ne maba'ahuhin duk ga' isab patalep maba'ahuhin panopak semmek ma'andangin." ³⁷ Pinasali' isab we' si Isa tolo'nen si bohe' ubas ba'ahu inisi dem puyu' kuwit kambing. Pa'inne, "Ga' niya' a'a ngisi bohe' ubas ba'ahu, mukal-mukal pe, dem puyu' andang. Pegge' bang sa i'ne buslad puyu'in we' bohe' ubasin. Manjari bu'us bohe' ubasin duk magka'at puyu'in. ³⁸ Saguwa' subey inisi bohe' ubas ba'ahuhin dem puyu' ba'ahu. ³⁹ A'a mabiyaksa ngingum bohe' ubas tiggel inenna'enna'in, ga' pihane bohe' ubas ba'ahuhin. Hāp ko' lessa bohe' ubas tiggel inenna'in."

6

Panilew sabab ellew li'ihin
(Mateo 12.1-8; Markus 2.23-28)

¹ Dambuwa' Sabtu', ellew li'i me' Yahudi, pabutas si Isa duk me' tindegnen dem tana'. Paglabey me' tindegnen, ngalupu' siye buwa' tana'in duk pagubus puliyasde, ininta' we' de. ² Niya' la'i me' Pariseo duk pa'inde, "We'ey hinangbi tinaggahan sara' si ellew li'ihin?" ³ Nambung si Isa, pa'inne, "Ga' ke bakas tabatsabi bang ine hininang Sultan Da'udin masaley paginusan iye duk me' sawe'nen? ⁴ Padiyalem hep iye pi si luma' Tuhanin, duk ineddo' we' ne pan binettad la'i pangurung si Tuhanin, duk kinakan we' ne, duk inurungan isab we' ne me' sawe'nen. Bu tinaggahan hep we' sara' kinakan pan miya'an, luwal hadja para si me' imam. Saguwa' ga' du iye makaduse si hininangne miya'an." ⁵ Duk pa'in si Isa si siye, "Aku, Anak Manusiya'in, taga kapatut ku magpa'in bang ine-ine mapatut hininang si ellew li'ihin."

A'a masapik tangannen
(Mateo 12.9-14; Markus 3.1-6)

⁶ Dambuwa' isab ellew li'i, pi si Isa padiyalem si langgal magusihat. Niya' la'i a'a sapik tanganne kanawanin. ⁷ Niya' isab la'i me' guru si sara' āgama duk me' Pariseo. Miha siye jān duk niya' panuntutande si Isa hangkan pinateng-patengan iye we' de bang makole' ke iye si ellew li'i. ⁸ Saguwa' kata'uhan si Isa bang ine pinikilden duk pa'inne si a'a masapik tangannen, "Pitu kew nengge tu'u." Manjari kuwat iye duk nengge iye la'i. ⁹ Manjari pa'in si Isa si me' a'ahin, "Tilewte ka'am, bang dem sara', ine mapatut hininang si ellew li'ihin, hinangan makahāp atawa hinangan makala'at? Nimbul a'a atawa mapatey?" ¹⁰ Pinayaman siye kēmon we' si Isa paliput. Manjari pa'inne si a'ahin, "Pahintengun tangannun." Na, pinahinteng we' ne, manjari kawuli'an ne tangannen.

¹¹ Saguwa' astel te'ed manamal me' Pariseohin duk me' guru si sara' āgamahin hangkan magisun siye bang inumejde pu si Isahin.

Pamene' si Isa tindegne sampū' duk duwehin
(Mateo 10.1-4; Markus 3.13-19)

¹² Masa i', pataked si Isa pi si kakūdan missā si Tuhan. La'i iye kellawan ngampun si Tuhan. ¹³ Pagellew ne, ilinganane we' ne me' tindegnen pi si iye duk mene' iye sampū' duk duwe, ēnane siye me' a'a kawakilan. ¹⁴ Me' a'a tapene'nen inin: si Simon, inēnan isab Petros we' si Isa, duk Andariyas pungtina'i si Simonin, si Yakub duk si Yahiya, si Pilip duk Bartolome, ¹⁵ si Mateo duk si Tomas, si Yakub anak Alpahin duk si Simon iye ēnande

Pangangatuhin, ¹⁶ si Judas anak si Yakub duk si Judas Iskariyot, iye mamuddihan si Isahin si pasōngan.

Magtolo' duk magpakawuli' si Isa
(Mateo 4.23-25)

¹⁷ Manjari puwas miya'an padurul si Isa duk me' tindegne bakas kawakilannen. Nengge iye la'i si kadatagan. Banes me' tindegne sinduwehin tipun la'i duk banes isab a'a ngagad-ngagad la'i amban kēmon kalahat-lahatan si Yahudiya duk amban puwablo Awrusalam duk amban me' puwablo Tiros duk Sidon si higad tahikin. ¹⁸ Pi siye pakale si me' panolo' si Isahin duk makipakawuli' me' sakiden. Duk sasuku isab siye pasayedan seyitanin, pinaluwas we' si Isa seyitanin. ¹⁹ Duk kēmon me' a'a mabanesin, inapas ne pa'in we' de si Isa inabut duk tangande, pegge' niya' balakat paluwas amban baranne hangkan kawuli'an siye kēmon.

Me' pagkēgan duk pagka'ase'an
(Mateo 5.1-12)

²⁰ Manjari pinayaman we' si Isa me' tindegne duk pa'inne,

“Hāp pe ka'am me' maka'ase'-ase'in, pegge' pagbaya'an ka'am we' Tuhanin.

²¹ “Hāp pe ka'am me' ma'inusan kuwe'ituhin pegge' dinuhulan du ka'am si pasōngan.

“Hāp pe ka'am me' magtangis kuwe'ituhin pegge' magsaye du ka'am si pasōngan.

²² “Hāp pe ka'am bang ka'am kabunsihan a'a, duk bang ga'i ka'am tayima'de, duk bang bissā-bissāhande duk paka'atande ka'am si me' sawe'bin pegge' nuhut ka'am aku, Anak Manusiya'in. ²³ Sa iyan du hep isab hininang me' kamatetto'ahanden si me' kanabihanin. Bang tekka ellew ka'umantagne inin si ka'am, magkēg ka'am manamal duk palaksu du ka'am hawal kēgin pegge' hadje panumbas ka'amin si surga'.

²⁴ “Saguwa' ka'am, me' madayahan kuwe'ituhin, maka'ase'-ase' ka'am pegge' talabeybi ne pāsahan mahāpin tu'u si dunya.

²⁵ “Ka'ase'-ase' ka'am me' magduhul kuwe'ituhin, pegge' niya' iyan waktu si pasōngan ka'inusanan du ka'am.

“Ka'ase'-ase' ka'am me' magsaye kuwe'ituhin pegge' niya' iyan waktu si pasōngan mag-sugul ka'am duk magtangis.

²⁶ “Ka'ase'-ase' ka'am bang kēmon a'a nanglitan ka'am, pegge' kuwe' du ka'am me' nabi ga'i bennal matu'uley sinanglitan we' me' kapapu'anbin.”

Lasa si me' bantahin
(Mateo 5.38-48; 7.12)

²⁷ “Saguwa' ka'am me' mapakale si akuhin, inin pa'inuku si ka'am: Kalasahanun bi bantabin. Maghinang hāp ka'am si me' mabunsi si ka'amin. ²⁸ Māku-māku ka'am kahāpan para si me' manukna'an ka'amin duk ngampun ka'am para si me' mangala'at ka'amin. ²⁹ Bang niya' nampak luwenun dambiya', patampalun isab pi si iye dambiya'inambat sampakne. Bang niya' ngeddo' jaketnun, pasagadanun bisan eddo'ne badju'nun. ³⁰ Sine-sine mākuhan ka'u, urunganun. Duk bang niya' ngeddo' kēmonnun, da'a ne pākuhun balik. ³¹ Duk ine-ine kabaya'anbi hinang a'a si ka'am, damikkiyan isab hinangun bi si siye.

³² “Bang iye hadja kinalasahanbin me' mamalasa si ka'amin, niya' ke pananglitan ka'am? Ga'. Pegge' bisan me' a'a dusehanin, kalasahande du me' mamalasa si siyehin.

³³ Duk bang iye hadja tinabanganbin me' makatabangan ka'amin, niya' ke pananglitan ka'am? Ga'. Pegge' bisan me' a'a dusehanin sa iyan du isab addatden. ³⁴ Duk bang iye hadja pinasambi'anbin me' ta'ase-asebi maniya' pagbayedden, niya' ke pananglitan ka'am? Ga' niya'. Pegge' bisan me' a'a dusehanin masambi' du si pagkaside dusehan, ngase-ngase we' kabayedan du siye balik pamasambi'den. ³⁵ Saguwa' iye inin pamanolo'ku si ka'amin: Kalasahanun bi bantabin duk tabanganun bi siye. Bang niya' ngutang si ka'am, pa'utanganun bi, da'a ka'am ngase-ngase bayedden. Bang hinangbi inin, hadje pahala' tasangkabin duk manjari me' anak Tuhanin ne ka'am. Pegge' hāp iye bisan si me' a'a mala'atin duk si me' a'a mangga'i magsukulin. ³⁶ Subey ka'am ma'ase' kuwe' Samabin du isab ma'ase'.”

Sabab ngandiyawa'an sawe'ne
(Mateo 7.1-5)

³⁷ “Da'a ka'am ngandiyawa'an sawe'bi duk ka'am ga'i hukum Tuhanin. Da'a ka'am magpa'in we' sawe'bin subey ilegga, duk ka'am ga'i legga Tuhanin. Ampunun bi sawe'bin duk isab ka'am ampun Tuhanin. ³⁸ Ngurung ka'am duk ka'am urungan Tuhanin. Dalilnen takesan hāp, dinasek duk jinedjeg pe duk pinenno'an sampay māsey, iye pinabu'us piyu si ka'amin. Ekkahan pangurungbin iye du isab ekkahan pangurung Tuhan si ka'amin.”

³⁹ Inakahan isab siye we' si Isa dambuwa' dalilan, pa'inne, "Makajari ke a'a pessekin nundan a'a pessek isab? Ga'i ke siye kaduwangan labo' pi dem lowang?" ⁴⁰ Mulidin ga'i palabi kata'unen amban gurunen. Saguwa' bang jukup ne pangadji'nen, magsali' ne iye duk gurunen. ⁴¹ Ka'u mangandiyawa'an sawe'nun," pa'in si Isa, "we'ey iye tatiknun hapak-hapak dem mata sawe'nun, bu ka'u batang kayu dem matanun, bu ga'i tatiknu. ⁴² Sa'ingge kapagpa'innu si sawe'nun, 'Bagay, tuhun ko', anante hapak-hapak dem matanu lu,' bang ga'ikitenu batang kayu dem di matanun? Ka'u iyan magmā-mā hadja. Ananun dahu' batang kayuhin amban dem matanu iyan, ubus pasti' ne pamayamnun ngānan hapak-hapak dem mata sawe'nun."

Pangata'uhan kayuhin si buwa'ne

(Mateo 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ Pa'in si Isa pe, "Kayu mahāpin ga'i buwa' ga'i hāp duk kayu mangga'i mahāpin ga'i buwa' hāp. ⁴⁴ Kayuhin kata'uhan si buwa'ne. Ga'i kite bi mageddo' buwa' biyabas amban puhung atawa buwa' buwahan amban sampinit. ⁴⁵ Manusiya'in kuwe' dalil kayuhin du isab. A'a mahāpin hāp kawul-pi'ilnen duk hāp bissānen pegge' hāp dem ateynen. Saguwa' a'a mala'atin, pegge' la'at dem ateynen hangkan ga'i hāp kawul-pi'ilnen duk bissānen. Ine dem atey manusiya', iye miya'an mapaluwas amban behenen."

Duwe bayu'an magpatengge luma'

(Mateo 7.24-27)

⁴⁶ "We'ey pa'inbi we' aku Panuhutanbin, bu ga'i du hinangbi me' panganda'akanku ka'amin?" ⁴⁷ Sasuku pitu si aku duk pakalene me' bissākun duk tuhutne, pahātihanku si ka'am bang kuwe' sine iye. ⁴⁸ Kuwe' iye a'a maghinang luma'. Ngalawang iye pinalalem sampay niya' batu ta'abutne. Ubus pinatengge we' ne me' olom luma'nen diyata' batuhin. Pagubus luma'in, dunuk bohe'in duk ta'abut luma'in we' lasey mabasagin saguwa' ga' usa' luma'nen pegge' hāp pamatenggehan iyehin. ⁴⁹ Na, bang a'ahin pakale si me' bissākun bu ga'i du tuhutne, kuwe' iye a'a maghinang luma', saguwa' ga' kalihanne me' olomin duk ga' patenggene diyata' batu. Pagtekka lasey mabasagin, magtawus hebb'a duk jadja' te'ed luma'in."

7

Pinakole' we' si Isa dara'akan kapitanin

(Mateo 8.5-13)

¹ Pagubus inin kēmon bissā si Isa si me' a'ahin, pī iye si puweblo Kapernaum. ² Na, la'i si puweblo miya'an niya' dambuwa' kapitan si armi bangsa Roma. Niya' dara'akanne lella legget manamal duk sōng matey ne. Asal kalasahanne te'ed dara'akanne inin. ³ Pagkale kapitanin sabab si Isa, nganda'ak iye me' bahi' me' Yahudihin pī pu si Isa nilew iye, bang makajari iye pī makole' dara'akanne miya'an. ⁴ Pagtekkade la'i pu si Isa, bo'ode te'ed iye duk pa'inde, "Pata' te'ed tabangannu kapitan miya'an, ⁵ pegge' pagabag te'ed iye si bangsate bi Yahudi duk iye hep maggastuhin pamatengge langgalte bi si puweblo inin."

⁶ Manjari nuhut siye ne si Isa. Pagtapit ne siye si luma', nganda'ak kapitanin me' bagayne pī pasampang pu si Isa mo'o bissānen, pina'in, "Tuwan, da'a ne kew mapekkengan dinu pegge' ga'i ku pata' papituhannu si luma'ku. ⁷ Pegge' bangsahan kew te'ed, hangkan pikilku ga'i ku isab pata' paguwa' piyu si ka'u. Saguwa' missā kew hadja duk kole' du dara'akankun. ⁸ Kata'uhanku pegge' bisan aku inin, pagbaya'an ku we' malangkew amban akuhin duk magbaya' ku si me' sundalukun. Bang pa'inku si dangan, 'Pī kew,' pī iye. Bang pa'inku si seddili, 'Pitu kew,' pitu iye. Duk bang pa'inku si dara'akankun, 'Hinangun inin,' hinangne."

⁹ Pagkale si Isa inin, ulali' iye si binissā kapitanin. Manjari hinarap we' ne me' a'a mabanēs mapatuhut si dambulihannen, duk pa'inne si siye, "Akahante ka'am, bisan si bangsa Isra'il ga' ku bakas makadugpak a'a kuwe' kapitan miya'an asal sandel manamal."

¹⁰ Manjari balik ne me' a'a bakas dina'ak kapitanin duk pagtekkade si luma', takitede dara'akanin kole' ne.

Pinakellum balik we' si Isa anak dende baluhin

¹¹ Ga' du tiggel puwas miya'an, hap pī si Isa si dambuwa' puweblo inēnan Nain. Nuhut iye me' tindegnen duk banes te'ed me' a'a patuhut si iye. ¹² Pagtekka ne siye si tarangka pa'asekan hap puweblo miya'an, niya' me' a'a magtanggung a'a matey bino'o paluwas pī si pagkubulan. Lella mamatey miya'an anak dambuwa'-buwa' du duk sa'inen balu ne. Banes a'a amban puweblo miya'an nuhut baluhin pī ngubul anaknen. ¹³ Pagkite si Isa, Panuhutanin, dende balu miya'an, ma'ase' te'ed iye si dendehin duk pa'inne si iye, "Da'a ne kew magtangis, dende." ¹⁴ Ubus pasōng iye duk inantanān we' ne tanggunganin hangkan padeheng me' a'a magtanggungin. Manjari pa'inne, "Bagay, donga' kew." ¹⁵ Magtawus a'a

mamateyin ellum balik duk ningkolo' iye duk missā. Duk dina'ak ne iye we' si Isa ineddō' si sa'inen. ¹⁶ Kēmon a'a mala'ihin asekan talew duk pinudji we' de Tuhanin. Pa'inde, "Niya' nabi balakatan tu'u si kite bi! Ta'esseb Tuhanin du kite bi me' a'enen." ¹⁷ Bawag bakas hininang si Isa inin si me' kalahatan si Yahudiya duk si me' kalahatan mapaliputin.

Me' panilew we' Yahiya magpandi-pandi a'ahin
(Mateo 11.2-19)

¹⁸ Ka'akahan isab Yahiya we' me' tindegnen sabab me' hinangan si Isahin. ¹⁹ Manjari ngalingan iye duwangan me' tindegne duk da'akne siye pī pu si Isa, Panuhutanin, nilew iye bang iye ne ke bakas pina'al mapitu si dunyahin atawa bang niya' pe ke seddili amban iye subey ase-asede pitu. ²⁰ Pagtekka duwanganin pī pu si Isa, pa'inde, "Dina'ak kami pitu si ka'u we' Yahiya magpandi-pandi a'ahin pegge' batang kata'uhanne bang ka'u ne ke bakas pina'al mapitu si dunyahin atawa bang niya' pe ke seddili subey ase-ase kami pitu."

²¹ Papiden sābu si Isa miya'an magpakawuli' me' a'a ekka taga saki bayu'-bayu'an, duk pasayedan seyitan. Ekka isab me' a'a pessek ngite balik we' ne. ²² Manjari sambungan si Isa duwangan tindeg Yahiyahin, pa'inne, "Pī ne ka'am duk akahanun bi Yahiya me' bakas takitebi hininangkun duk bakas takalebi binissākun. Akahanun bi iye we' ngite ne me' mapessekin, me' kuku'in lumengngan ne, me' inipulin kawuli'an ne, me' akahante makakale ne, me' mamateyin ellum balik, duk minahalayak ne aka-aka mahāpin si me' a'a maka'ase'-ase'in. ²³ Duk kēgan du sasuku ga'i magduwe-duwe si akuhin."

²⁴ Paglumikut ne me' dina'ak Yahiyahin, missā si Isa si me' a'a mabanenin sabab Yahiya. Pa'inne, "Ine te' bakas kabaya'anbi pinayamanin papibi pu si Yahiya si lahat makagindew-gindewin? Kabaya'anbin ke mayaman a'a ga'i teteg pamikilnen kuwe' dalil udjung-udjung magpalehan we' baliyu? Duma'in? ²⁵ Na, ine te' kabaya'anbi pinayamanin mapihin? A'a magsemmek mahalga'? Me' a'a magsemmek mamahalga'in duk maparasahan te'edin la'i patenna'anden dem astana'. ²⁶ Na, ine te' pinayamanin mapihin? Nabi? Awe', akahante ka'am, nabi takitebin pasōng amban nabi sinduwehin. ²⁷ Si Yahiya hep inin a'a sinulat dem kitabin, pina'in la'i, 'Pa'in Tuhanin: Da'akku pī pamasanankun dehellu amban ka'u duk memesne 1ānnum.' ²⁸ Akahante ka'am," pa'in si Isa, "ga'niya' a'a bakas inanakan tu'u si dunya bangsahan amban Yahiya inin. Saguwa' dem pagbaya'an Tuhanin, bisan a'ahin diyawa' te'ed paga'anen, bangsahan pe iye amban Yahiya."

²⁹ Kēmon me' a'ahin duk pasōng pe me' magpāku-pāku sukeyin, pakale te'ed pu si Isa. Siye inin bakas makipandi pu si Yahiya pegge' kahagad siye we' Tuhanin bentel. ³⁰ Saguwa' me' Pariseohin duk me' guru si sara' āgamahin, ga' siye makipandi pu si Yahiya pegge' ga' siye mabaya' nuhut kinabaya'an Tuhan para si siyehin. ³¹ Manjari pa'in si Isa, "Ine pangandalilku me' a'a ma'ellum kuwe'itu inin? Kuwe'ine siye? ³² Kuwe' siye dalil mākanak magtingkolo' si tabu'an magdagey magkawin duk magkubul. Maglingan siye si sawe'den, pa'inde, 'Magtambu' kami si ka'am saguwa' ga' du ka'am mansak. Magmatey kami saguwa' ga' du ka'am magtangis.' ³³ Ka'am kuwe' me' mākanak miya'an. Pegge' pitu Yahiya magpandi-pandi a'ahin, bu daran iye muwase duk ga' iye ngingum makalango, pa'inbi we' pasayedan seyitan iye. ³⁴ Ubus aku, Anak Manusiya'in, pitu ku bu mangan ku duk ngingum, pa'inbi, 'Payamanun bi a'a iyan, dahaga' te'ed duk palalango. Me' bagaynen me' a'a magpāku-pāku sukeyi duk me' a'a dusehan sinduwehin.' ³⁵ Saguwa'," pa'in si Isa, "me' a'a manuhut Tuhanin naksi' we' lalem te'ed kata'u Tuhanin."

Si Isa la'i si luma' si Simon, Pariseohin

³⁶ Dambuwa' ellew bino'o si Isa we' dambuwa' me' Pariseohin pī si luma'ne mangan. Pī ne si Isa duk ningkolo' iye sōng mangan. ³⁷ Na, niya' dende si puwablo miya'an bawag we' dusehan. Pakgata'uhan dende inin we' i' si Isa si luma' Pariseo miya'an mangan, pī iye mo'o isellan bengngi mahalga'. Pangisihannen hininangin batu alabaster. ³⁸ Pī iye nengge si antag bettis si Isa nangis duk basse' ne bettis si Isahin we' bohe' matanen. Manjari pinunasan we' ne duk bulu kōkne duk inūkan we' ne bettis si Isahin, ubus bu tinata'an we' ne duk isellan bengngi mahalga'in. ³⁹ Pagkite inin we' Pariseo mamo'o si Isahin, pa'inne dem ateyne, "Bang to'o si Isa inin nabi, kata'uhanne si' bang sine dende mangantan bettisne inin. Kata'uhanne si' we' dende inin dusehan." ⁴⁰ Manjari missā si Isa si iye, pa'inne, "Simon, niya' batang pa'inku si ka'u." "Ine Tuwan," pa'in si Simon. ⁴¹ Manjari pa'in si Isa, "Niya' duwangan a'a sali-sali' taga utang si dambuwa' a'a. Dambuwa'in utangnen lime hatus pilak duk dambuwa'in limempū' pilak. ⁴² Pegge' ga' niya' pamayeede, pa'in a'a pangutanganden, ambat ne bisan ne siye ga'i magbayed. Na, bang si ka'u, sine si duwangan miya'an asal malasa te'ed si a'a bakas pangutanganden?" ⁴³ Nambung si Simon, pa'inne, "Ara'-ara'ku a'a ma'ekka utangnen, iye miya'an mamalasa te'ed si iyehin." "Tewwa' sambungnu iyan," pa'in si Isa.

⁴⁴ Manjari paha'rap si Isa si dende'hin duk pa'inne pu si Simon, "Kitemu dende inin? Pitu ku dem luma'nu ensini', ga' ku bisa' panyapan'nu bohe' pangoso'ku bettisku. Saguwa' dende inin kinoso'an we' ne bettiskun duk bohe' matane duk pinunasan we' ne duk bulu kökne. ⁴⁵ Ga' ku ukannu sa addatten bi saguwa' dende inin, kemuwe padiyalem ku pitu, ga' iye bakas pahali ngüngen bettiskun. ⁴⁶ Ga' isellanannu kökkun pangaddatnu aku, saguwa' dende inin isellan bengngi mahalga' pe pangalatagne bettiskun. ⁴⁷ Hangkan akahante kew, dende inin hadje lasane si akuhin pegge' dusene ma'ekkahin ta'ampun ne. Bang kulang du duse a'a ta'ampunin, kulang du isab lasa pinakitehannen."

⁴⁸ Manjari pa'inne si dende'hin, "Ta'ampun ne me' dusenun." ⁴⁹ Me' sawe' si Isa magtingkolo' si lamisahanin magtilew dem ateyde, "A'ahay inin, ngampun me' duse?" ⁵⁰ Saguwa' pa'in si Isa si dende'hin, "Timbul ne kew pegge' sandel kew si aku. Pi ne kew, da'a kew suse."

8

Me' dende nuhutan si Isa

¹ Ga' du tiggel puwas miya'an, ilatag we' si Isa me' puweblohin duk kaluma'anin magmahalayak aka-aka häp sabab pagbaya' Tuhan si me' a'ahin. Nuhut iye tindegne sampü' duk duwehin. ² Niya' isab me' dende nuhut iye. Me' dende miya'an, niya' siye bakas pakawuli' si Isa sakiden. Niya' isab bakas pasayedan seytan ubus bu paluwas si Isa me' seytanin. Dambuwa' me' dende inin si Mariyam, dende amban Magdala, bakas paluwasan seytan pitu'in. ³ Sinduwehin si Jo'anna, anda si Kusa kapatas me' dara'akan Sultan Herodin, duk si Susanna, duk ekka pe me' dende seddili. Siye ne inin mangatasan disi Isahin.

Dalilan sabab a'a magsabulak binihi'in

(Mateo 13.1-9; Markus 4.1-9)

⁴ Dambuwa' ellew pagbanes a'a patipun pu si Isa, duk magkatekka siye amban me' kaluma'anin, missä si Isa si siye magdalilan. Pa'inne, ⁵ "Niya' a'a pi si tana'ne magsabulak binihi'. Pagsabulakne, niya' binihi' tapisik si lan. Manjari tadi'ik-di'ik duk pi me' manuk-manukin manganne. ⁶ Me' binihi' sinduwehin labo' diyata' batu pānas, duk sakali' ne tomo', lanes pegge' ga' i pa'essepān bohe'. ⁷ Sinduwehin labo' dem kasampinitan, duk nuhut nulig sampinitin manjari katalungan tinanemin. ⁸ Niya' isab me' binihi' sinduwehin labo' si kahāpan bulak. Me' binihi' inin tomo' duk nulig duk mo'o buwa'ne. Ekka manamal jarihannen." Manjari missä si Isa, pa'inne, "Ame'y-ame'y pakalehun bi bang niya' pina'in si ka'am."

Pu'unne magdalilan

(Mateo 13.10-17; Markus 4.10-12)

⁹ Tinilew si Isa we' me' tindeggen bang ine häti dalilan miya'an. ¹⁰ Pa'inne, "Ka'urungan ne ka'am kata'u, supaya tahātibī me' tinapukan Tuhan dem pikilannen sabab bang sa'ingge pagbaya'ne si me' a'anen. Saguwa' si me' a'a sinduwehin inaka kēmon si dalilan, supaya payamande saguwa' ga'i takitede, duk supaya takalede saguwa' ga'i tasabutde."

Pinahāti we' si Isa dalilan sabab a'a magsabulak binihi'in

(Mateo 13.18-23; Markus 4.13-20)

¹¹ "Na, iye inin häti dalilan miya'an," pa'in si Isa. "Binihi'in lapal Tuhanin. ¹² Me' kasabulakan si lānin, dalil me' a'a makakale lapal Tuhanin, manjari pi nakura' seytanin ngagew lapalin amban dem pikilande supaya siye ga'i kahagad duk ga'i siye timbul. ¹³ Duk me' kasabulakan diyata' batu pānasin, dalil me' a'a makakale lapal Tuhanin duk magtawus kahagadde duk kēgan siye. Saguwa' kuwe' siye dalil binihi' ga' nganggamut. Kahagad siye daddali' saguwa' pagtekka sassatin, ga'i ne siye kahagad. ¹⁴ Duk me' binihi' malabo' dem kasampinitanin, dalil me' a'a makakale lapal Tuhanin saguwa' säbude mapasōngin, ekka makasuse siye duk alal siye we' me' alata'den duk sinna siye magadjak. Kuwe' siye dalil me' tinanem katalungan duk ga' abutan to'e buwa'den. ¹⁵ Duk me' sinabulakan dem bulak mahāpin, dalil me' a'a makakale lapal Tuhanin, ateyden häp duk lunuk. Ellegde te'ed lapalin dem ateyde duk magtuyuy te'ed siye nuhutne, hangkan dalil tinanemin buwa' siye, hätinem häp ka'ujudanden."

Payita'an ilekkeban

(Markus 4.21-25)

¹⁶ Pa'in si Isa pe, "Ga' niya' a'a mekketan payita'an ubus bu lekkebanne duk palanggana atawa papine diyawa' kantil. Saguwa' papine payita'anin diyata' tengenanne, supaya me' a'a mapadiyalemin kitede danta'in. ¹⁷ Pegge' ga' niya' tinapukan kuwe'itu we' ga'i ujud pinaguwa' si pasōngan, duk kēmon mangga'i tahāti kuwe'ituhin, ujud kata'uhan du si

pasōngan. ¹⁸ Hangkan pakalehun bi pahāp-hāp. Pegge' sine-sine makasabut, inurungan du iye duk tasabutne namba. Saguwa' sine-sine ga'i makasabut, bisan kannalne niya' kuwe'ahat tasabutne, inānan du amban iye."

Sa'i si Isahin duk me' pungtina'ine lellahin
(Mateo 12.46-50; Markus 3.31-35)

¹⁹ Manjari tekka pī sa'i si Isahin duk me' pungtina'ine lellahin, saguwa' ga' siye tumapit si iye hawal ekka a'ahin. ²⁰ Niya' ngakahan si Isa, pa'inne, "Tuwan, i' sa'inun duk me' pungtina'inun si bukut duk batang kew kitede." ²¹ Pa'in si Isa si me' a'a mala'ihin, "Sasuku pakale duk nuhut lupal Tuhanin, siye iyan sa'iku duk me' pungtina'iku."

Si Isa mateddo' lahat-lahat
(Mateo 8.23-27; Markus 4.35-41)

²² Dambuwa' ellew pasakey si Isa duk me' tindegnen dem bangka' duk pa'inne si siye, "Sūng kite bi pī palipag si dambiya' lamew." Hangkan patulak ne siye. ²³ Sasangde mapihin tumuli si Isa. Bessuwang nihpu baliyu mabasagin duk sōng penno' ne bangka'den we' bohe', hangkan piligdu siye palenneb. ²⁴ Pī siye mangun si Isa, pa'inde, "O Tuwan, matey kite bi inin!" Manjari donga' si Isa duk pinadeheng we' ne baliyuhin duk me' goyak mabasagin. Magtawus ne padeheng baliyuhin duk teddo' ne lamewin. ²⁵ Ubus pa'in si Isa si me' tindegnen, "We'ey ka'am ga'i ngandel si aku?" Tinalew siye duk ulali' te'ed siye. Magtilew-tilew siye, pa'inde, "A'ahay inin? Tada'akne bisan baliyuhin duk goyakin duk tuhutde panganda'akannen."

A'a Gerasa pasayedan seyitanin kawuli'an
(Mateo 8.28-34; Markus 5.1-20)

²⁶ Manjari palanjat siye palipag duk tekka siye si lahat Gerasa, magantag du duk lahat Jalil. ²⁷ Pagduwa'i si Isa amban dem bangka', niya' pasampang si iye dambuwa' a'a amban puweblo lahat miya'an pasayedan me' seyitan. Tiggel ne iye ga' magsemmek duk patenna'annen duma'in si luma' saguwa' si me' lingab pagkubulan. ²⁸ Pagkitene si Isa, magkolehak iye duk pasujud iye si dehelluhan si Isa duk maggasud iye, pa'inne, "Ga' niya' lamudnu si aku, Isa. Ka'u Anak Tuhanin, iye Tuhan Tamanan Malangewin. Junjungku si ka'u, da'a ku binasahun." ²⁹ Missā iye sa miya'an pegge' dina'ak hep we' si Isa seyitanin paluwas amban iye. Matu'uhin daran ne hep iye pagbaya'an we' seyitanin duk bisan iye iningketan duk karena duk binanteyan we' me' a'a, ujud bekkat du we' ne karenahin duk bino'o iye tahala' we' seyitanin pī si lahat makagindew-gindew.

³⁰ Manjari tinilew iye we' si Isa, pa'inne, "Sine ēnnun?" Nambung iye, pa'inne, "Ēnkun si Ibahan." Pegge' ekka hep seyitan mapa'asek si a'a miya'an. ³¹ Duk pabuyu'-buyu' te'ed me' seyitanin pu si Isa, ga'i siye makipapi dem narka'.

³² Niya' magsungkal la'i diyata' bīd panenan bawī, ekka manamal. Pabuyu'-buyu' me' seyitanin pu si Isa we' pa'asek siye pī dem me' bawihin. Dina'ak ne siye we' si Isa. ³³ Manjari paluwas me' seyitanin amban a'ahin duk padiyalem siye pī magdem baran me' bawihin. Magtawus panenan bawihin magubas padurul pī si pampang magdem lamew duk lambo siye kēmon.

³⁴ Pagkite me' a'a magipat bawihin ma'umantag inin, magubas siye duk magaka-aka siye la'i si puweblo duk si me' lahat diyata'. ³⁵ Manjari pī me' a'ahin mayaman bakas ma'umantag miya'an. Pagtekkade la'i pu si Isa, takitede a'a bakas pasayedan seyitanin ningkolo' la'i si bihing bettis si Isa. Magsemmek ne iye duk hāp ne pikilannen. Manjari tinalew siye. ³⁶ Ubus inaka-akahan ne siye we' me' a'a bakas mangitehin bang sa'ingge pamakawuli' si Isa a'a bakas pasayedan seyitanin. ³⁷ Manjari kēmon me' a'a miya'an, me' amban kalahat-lahatan la'i si Gerasa, dina'ak we' de si Isa tahala' pegge' pa'asekan talew te'ed siye. Hangkan pasakey si Isa dem bangka' duk sōng patulak ne. ³⁸ A'a makawuli'anin pabuyu'-buyu' nuhut iye. Saguwa' papole' si Isa iye, pa'inne, ³⁹ "Hap luma' ne kew duk magaka-aka kew si me' a'ahin sabab hinangan hadje tahinang Tuhan si ka'uhin." Manjari lumengngan ne a'ahin duk ilatag we' ne puweblohin magaka-aka sabab hinangan hadje bakas tahinang si Isa si iyehin.

Anak si Jairusin duk dende mangantan semmek si Isahin
(Mateo 9.18-26; Markus 5.21-43)

⁴⁰ Pagbalik si Isa si dambiya' lamew, sinna me' a'ahin pasampang si iye pegge' inagad-agad hep iye we' de. ⁴¹ Niya' tekka pī si iye dambuwa' nakura' si langgal lahat miya'an, ēnnen si Jairus. Pasujud iye si antag bettis si Isa duk pabuyu'-buyu' te'ed iye mo'o si Isa si luma'ne. ⁴² Pegge' niya' anakne dende dambuwa'-buwa', sampu' duk duwen tahun umulnen, legget manamal duk sōng matey ne. Nuht si Isa iye.

Sasangde mapihin, taligpit ne si Isa we' me' a' a mabanés mapatuhut si iyehin. ⁴³ Niya' la'i dem ka'ekkan a' ahin dambuwa' dende saki, luwal paguwa'an laha'. Sampū' duk duwen tahun ne kemuwe kasakinen. Ubus ne tagastune kēmon sīnnen si me' doktol, saguwa' ga' niya' makakawuli' iye. ⁴⁴ Pi iye patapit si bukutan si Isa, duk inantan we' ne tuggu badju' si Isahin. Magtawus padeheng paglaha'nen. ⁴⁵ “Sine bakas mangantan akuhin?” pa'in si Isa. Magga' siye kēmon. Manjari pa'in si Petros, “Tuwan, kabanes me' a' a mapalaray si ka'u inin, magtilew pe kew?” ⁴⁶ Saguwa' pa'in si Isa, “Asal niya' bakas ngantan aku, pegge' talessaku we' niya' balakat paguwa' amban dem baranku.” ⁴⁷ Sakali' kata'uhan dendehin we' ga'i katapukanne bakas hininangne miya'an, patapit iye pī migpid duk pasujud iye si antag bettis si Isa. Duk inakahan we' ne si Isa si pakalehan me' a' ahin bang we' ey iye antanne, duk inakahan isab we' ne we' kawuli'an iye magtawus. ⁴⁸ Pa'in si Isa si iye, “Dende, kawuli'an ne kew pegge' sandel kew si aku. Pi ne kew, da' a kew suse.”

⁴⁹ Sasang si Isa pe mamissā' si dendeihin, niya' ne a' a tekka amban luma' si Jairus. Pa'inne pu si Jairus, “Anaknu dendeihin ga' ne. Da' a ne sasewun guruhin.” ⁵⁰ Takale si Isa inin, ubus pa'inne pu si Jairus, “Da' a kew tinalew. Sandel kew hadja. Ellum du iyan anaknun.”

⁵¹ Pagtekkade la'i si luma' si Jairus, ga' niya' da' akne padiyalem luwal hadja si Petros, si Yahiya, si Yakub, duk sa'i-sama nakanakin. ⁵² Kēmon a' a mala'ihin magtangis duk magmatey sabab nakanakin. Saguwa' pa'in si Isa si siye, “Da' a ka'am magtangis. Duma' in matey nakanakin saguwa' tuli hadja.” ⁵³ Pinagsayehan iye we' de, pegge' kata'uhande we' asal matey ne nakanakin. ⁵⁴ Manjari inantan we' si Isa tangan nakanakin duk pa'inne pinapales, “Endeng, donga' kew.” ⁵⁵ Na, balik niyawanen duk magtawus iye donga'. Duk dina' ak iye we' si Isa pinakan. ⁵⁶ Ulali' manamal sa'i-sama nakanakin. Saguwa' sinessa' an te'ed siye we' si Isa, ga' i dina' ak inaka bisan pu sine sabab miya'an.

9

Pinalengngan we' si Isa tindegne sampū' duk duwehin
(Mateo 10.5-15; Markus 6.7-13)

¹ Manjari ilinganen we' si Isa tindegne sampū' duk duwehin pī si iye duk inurangan siye we' ne balakat duk kapatut panganda' ag me' seyitan duk magpakawuli' me' bayu' bayu'an saki. ² Ubus pinalengngan siye we' ne magmahalayak sabab pagbaya'an Tuhanin. Dina' ak isab siye magpakawuli' me' masakihin. ³ Duk pa'inne si siye, “Da' a ka'am magbo'o ine-ine si palengngananbin. Da' a ka'am mo'o tungkud atawa bāg atawa kinakan atawa sīn. Duk da' a ka'am mo'o badju' pagsayinanbi. ⁴ Antag-antag kaluma'an katekkahanbi, bang ka'am dina' ak mana'ik we' a' a si luma'ne, la'i ne ka'am patenna' tiggelambi la'i si lahat miya'an. ⁵ Duk bang niya' kaluma'an papihanbi bu me' a' ahin ga' i ngaddatan ka'am, tahala' ka'am amban kaluma'an miya'an. Pagpaganun bi dahu' leppug bettisbin, tanda' we' muwas ne ka'am si siye, ubus bu tahala' ne ka'am.” ⁶ Manjari lumengngan ne me' tindeg si Isahin duk ilatag we' de me' kaluma'anin. Antag-antag katekkahande, minahalalayak we' de aka-aka mahāpin duk pinakawuli' we' de me' masakihin.

Si Herod ga' i magkata'u-ta'u
(Mateo 14.1-12; Markus 6.14-29)

⁷ Manjari inin, takale we' si Herod, sultan si lahat Jalilin, kēmon me' bakas tahinang si Isahin. Ga' i iye magkata'u-ta'u pegge' niya' me' a' a magpa'in we' si Isa miya'an si Yahiya magpandi-pandi a' ahin ko', ellum balik amban kamateyenen. ⁸ Magpa'in isab sinduwehin we' si Nabi Eliyas miya'an pabagala tu'u si dunya. Niya' pe isab sinduwe magpa'in we' si Isa ko' miya'an dambuwa' me' nabi awwalley ellum balik. ⁹ Pa'in si Herod, “Si Yahiya bakas da' akku pinunggelan. Sine ente' a' a takaleku inaka-aka inin?” Duk piha-piha si Herod bang sa'ingge pakakitene si Isahin.

Pamakan si Isa me' a' a lime ngibuhin
(Mateo 14.13-21; Markus 6.30-44; Yahiya 6.1-14)

¹⁰ Na, me' a' a bakas kawakilan we' si Isahin magtipun ne balik pī si iye. Inaka-akahan we' de si Isa kēmon me' bakas tahinangden. Manjari bino'o siye we' si Isa pī tudju puweblo Betsaida, siye-siye du hadja. ¹¹ Sakali' inin kata'uhan we' me' a' a mabanésin, paturul siye. Sinagina siye we' si Isa duk inusihatan siye we' ne sabab pagbaya'an Tuhanin, duk pinakawuli' we' ne kēmon me' masakihin.

¹² Pagkohap ne te'ed, pī si iye tindegne sampū' duk duwehin duk pa'inde si iye, “Da' akun ne me' a' a inin pī si me' kaluma'an mapaliputin duk si me' lahat diyata' in miha kinakande duk patulihande, pegge' lahat ga' i hep inin tantu papituhan a'a.” ¹³ Saguwa' pa'inne si siye, “Ka'am ne mamakan siyehin.” Pa'inde, “Luwal maniya' si kamitu, lime kayu' pan duk duwe kenna - luwal bang pī kami melli kinakan para si me' a' a mabanés inin.” ¹⁴ (Pegge' niya' lime ngibu me' lella mala'ihin.) Pa'in si Isa si me' tindegne, “Da' akun bi siye ningkolō'

lime-limempū da tumpuk.”¹⁵ Tinuhut we' de panganda' akan si Isahin duk pinatingkolo' ne we' de me' a'ahin kēmon.¹⁶ Manjari ineddo' we' si Isa pan lime kayu'in duk kenna duwehin, bu mayam iye magdiyata' langit magpasalamat si Tuhan. Ubus bu binahagi'-bahagi' we' ne panin duk pinangurung we' ne si me' tindeggen, dina'ak pangurung si me' a'ahin.¹⁷ Mangan siye kēmon duk esso siye. Ubus tinipun we' me' tindeg si Isahin lukas me' a'ahin, niya' sampū' duk duwe baka' penno'.

*Magbennal si Petros sabab si Isa
(Mateo 16.13-19; Markus 8.27-29)*

¹⁸ Dambuwa' ellew sābu si Isa ngampun dendangan, patapit me' tindeggen pī si iye. Manjari tilewne siye, pa'inne, “Ine pa'in me' a'ahin, sine ko' ku?”¹⁹ Nambung siye, pa'inde, “Niya' me' a' a magpa'in we' ka'u ko' si Yahiya magpandi-pandi me' a'ahin. Saguwa' sinduwehin isab magpa'in we' si Nabi Eliyas ko' kew. Duk niya' pe isab magpa'in we' ka'u ko' dambuwa' me' nabi masaley ellum balik.”²⁰ “Saguwa' bang ka'am,” pa'in si Isa, “ine pa'inbi? Sine te' ku?” Nambung si Petros, pa'inne, “Ka'u Almasihin, tapene' Tuhan magbaya'in.”

*Pina'al we' si Isa kamateynen
(Mateo 16.20-28; Markus 8.30—9.1)*

²¹ Sinessa'an te'ed siye we' si Isa we' subey siye ga'i magaka-aka bisan pu sine bang sine iye.²² Duk pa'in si Isa pe, “Aku inin, Anak Manusiya'in, ekka kabinasahan subey sandalanku duk ga'i du ku pinagmasi we' me' kabahi'anin, duk me' nakura' imamin, duk me' guru si sara' āgamahin. Pinapatey du ku duk katellu ellewnen ellum du ku balik.”

²³ Manjari pa'inne si siye kēmon, “Bang niya' a' a mabaya' nuhut aku, subey iye tuhutne kinabaya' ankun, duma'in kinabaya' annen. Duk subey isab iye mo'o olom pamapatayan iyehin kahaba' ellew, hātinen, maglilla' nandal kabinasahan duk bisan pe matey. Manjari makajari ne iye nuhut aku.²⁴ Pegge',” pa'in si Isa, “bang a'ahin ellegne umulnen, ga' niya' umulne salama-lama. Saguwa' bang a'ahin ga'i ellegne umulnen duk maglilla' pe matey hawal tuyu'ne manuhut akuhin, taga umul du iye salama-lama.²⁵ Pegge' a'ahin, bisan pe tepe si iye kēmon alata' dem dunyahin, ga' du niya' gunane bang ga'i tepe si iye umul salama-lamahin duk ilegga pe iye.²⁶ Sine-sine iya' magpatampal si me' a' a we' tindegku iye duk we' nuhut iye tolo' kun, aku Anak Manusiya'in, iya' du ku isab ngilale iye tindegku bang ku balik pitu liput we' sahayaku, duk sahaya Samaku Tuhanin, duk me' mala'ikatne matsusihin.²⁷ Sabennal akahante ka'am,” pa'in si Isa, “niya' ka'am matu'u inin ga'i matey bang ga'i dahu' takitebi pagbaya' Tuhanin.”

*Kapinda bantuk si Isahin
(Mateo 17.1-8; Markus 9.2-8)*

²⁸ Palabey walum bahangi amban pamissā si Isa inin, bino'o we' ne si Petros duk Yahiya duk si Yakub pī diyata' punu duk ngampun iye la'i si Tuhan.²⁹ Sasangne mangampunin, pinda luwunen duk semmeknen sahaya te'ed duk asal pote' manamal.³⁰ Manjari bessuwang niya' duwe lella magbissā duk si Isa. Siye inin disi eynulla Musa duk eynulla Eliyas.³¹ Pabagala siye la'i duk sahaya du isab kēmon puhu'den. Magbissā siye sabab sōng kamatey si Isahin la'i si puweblo Awrusalam sa panganggara' Tuhan iyehin.³² Na, disi Petros duk me' sawe'nen kapatuli hep, saguwa' ngape siye duk takitede sahaya si Isahin duk duwangan manengge si bihingnen.³³ Manjari inin, sakali' sōng tahala' ne duwanganin amban si Isa, pa'in si Petros pu si Isa, “Tuwan, hāp pegge' tiya' kami tu'u. Ngahinang kami tellu payad-payad. Dambuwa' si ka'u, dambuwa' pu si Musa, duk dambuwa' pu Nabi Eliyas.” (Missā ne hadja iye saguwa' ga' ta'āb-ābne bang ine binissānen.)³⁴ Sasangne pe mamissāhin, niya' inalak paguwa' duk kalandungan siye, duk kadahitan siye sakali' ne siye kalandungan we' inalakin.³⁵ Duk niya' suwala amban dem inalakin magpa'in, “Anakku inin pinene'kun. Pakalehun bi iye.”³⁶ Pagubus suwala miya'an missā, si Isa sa' dendangan takitede. Ga' siye mabehe, duk masa i' ga' siye magaka bisan pu sine sabab bakas takitede miya'an.

*Si Isa makawuli' nakanak lella pasayedan seyitan
(Mateo 17.14-18; Markus 9.14-27)*

³⁷ Pagsasumuhin, pagdumurul ne siye amban punuhin, banes te'ed a' a pasampang pu si Isa.³⁸ Niya' lella amban dem ka'ekkahinan ngalingan, pa'inne, “O Tuwan, pabuyu'-buyu' ku si ka'u, ka'ase'anun anakku, anakku inin dambuwa'-buwa'.”³⁹ Pegge' pasayedan iye we' seyitan. Bessuwang hadja iye magkolehak ubus ngoral ne iye duk magpaspadan sampay magbukal behenen. Duk meke iye lebbahan seyitanin bang pekkengan ne iye duk bebbag ne puhu'nen.⁴⁰ Bakas pināku we' ku si me' tindeggu inin pakipaluwasku seyitanin, saguwa' ga' tapaluwasde.”⁴¹ Pa'in si Isa si me' a'ahin, “Ka'am, me' a' a kuwe'itu inin, sala'

te'ed pamikilbin. Ga' te'ed niya' sandelbi si Tuhan. Taman sumiyan pe ku tu'u si ka'am? Taman sumiyan pe ku nandalan addatbin meke ka'am kahagad?" Manjari pa'inne si sama nakanakin, "Bo'ohun anaknun pitu." ⁴² Sasang hap pi pe nakanakin, hinantakan iye diyata' bulak we' seyitanin duk magpaspadan iye. Saguwa' inamahan we' si Isa seyitanin duk pinakawuli' we' ne nakanakin. Ubus bu sinongan we' ne si samanen. ⁴³ Kemon a'a mala'ihin ulali' manamal pagkitede balakat Tuhanin.

*Inaka we' si Isa balik sabab kamateynen
(Mateo 17.22-23; Markus 9.30-32)*

Sabu me' a'ahin pe magulali' sabab me' hinangan si Isahin, pa'in si Isa si me' tindegne, ⁴⁴ "Indananun bi te'ed me' bissaku si ka'am inin. Aku, Anak Manusiya'in, sinongan du ku iyan si antanan me' a'a." ⁴⁵ Saguwa' ga' tahatide bissane miya'an pegge' tinapukan amban siye supaya ga'i tahatide. Duk ga' siye makatawakkal nilew iye bang ine hati pina'innen.

*Sine tamanan malangkewin
(Mateo 18.1-5; Markus 9.33-37)*

⁴⁶ Dambuwa' ellew magsuweyan me' tindeg si Isahin bang sine siye tamanan malangkewin. ⁴⁷ Kata'uhan si Isa bang ine dem pikilanden, hangkan ngeddo' iye dambuwa' nakanak diki' duk pinatengge we' ne si bihingne. ⁴⁸ Manjari pa'inne si siye, "Bang niya' a'a bu sabab sandelne si akuhin ngaddatan nakanak diki' kuwe' inin, aku inaddatannen. Duk bang niya' ngaddatan aku, addatanne isab Tuhanin, mamapitu aku si dunyahin. Sine-sine ka'am tamanan madyawa' pagateynen, iye iyan tamanan malangkewin."

*Mangga'i manguntarahan ka'amin bebegg amban ka'am
(Markus 9.38-40)*

⁴⁹ Manjari missa Yahiya, pa'inne, "Tuwan, niya' dambuwa' a'a taduggak kami, sabbutne ennun pagpaluwasne seyitan amban me' a'a. Pinages iye we' kami pegge' duma'in iye sawe'te bi." ⁵⁰ Saguwa' pa'in si Isa si iye, "Da'a iye pagesun bi. Pegge' mangga'i manguntarahan ka'amin, bebegg amban ka'am."

Ga' si Isa inaddatan si kaluma'an la'i si lahat Samariya

⁵¹ Manjari inin, pegge' song ta'abut ne waktu pa'angkat si Isa hap surga'in, magtuyu' te'ed iye pi hap Awrusalam. ⁵² Niya' me' a'a da'akne pi padehellu amban iye. Hangkan lumengnan ne me' dina'akne miya'an duk hap pi siye si kaluma'an la'i si lahat Samariya manyap pahalihan si Isa la'i. ⁵³ Saguwa' me' a'a si kaluma'an miya'an ga' ngatu patenna'an si Isa la'i, pegge' kata'uhande we' tudju Awrusalam lengngannen. ⁵⁴ Pagkata'uhan inin we' duwe tindegne, si Yakub duk Yahiya, pa'inde pu si Isa, "Tuwan, mabaya' kew bang kami nganda'ak ebbut labo' amban diyata' langit duk siye ubus matey?" ⁵⁵ Saguwa' hinarap duwanganin we' ne bu inamahan. ⁵⁶ Manjari palanjil siye pi si kaluma'an seddili.

*Me' arak mapatuhut pu si Isahin
(Mateo 8.19-22)*

⁵⁷ Sasangde malumengnanin, niya' a'a missa pu si Isa, pa'inne, "Tuwan, mabaya' ku nuhut ka'u tungan-tungan papihannu." ⁵⁸ Nambung si Isa, pa'inne, "Gam pe me' pahangin niya' lowangde duk me' manuk-manukin niya' sabakande. Saguwa' aku, Anak Manusiya'in, ga' niya' bisan pahalihanku."

⁵⁹ Pa'in si Isa si a'a dambuwa'in, "Nuhut kew aku." Saguwa' nambung a'ahin, pa'inne, "Awe', Tuwan, saguwa' pi ku dahu' hap luma'. Pagubus kubulku samakun, balik sa' ku pitu nuhut ka'u." ⁶⁰ Pa'in si Isa, "Ambat mamateyin kinubul we' me' a'a mangga' niya' umulde salama-lamahin. Saguwa' ka'u, pi kew lumengnan magmahalayak sabab pagbaya'an Tuhanin."

⁶¹ Niya' isab dangan, pa'inne pu si Isa, "Nuhut ku ka'u, Tuwan, saguwa' tiya' ku dahu' pi nabiya' si me' a'a luma'kun." ⁶² Saguwa' pa'in si Isa si iye, "Bang a'ahin magbadja' bu luwal maghalengan, ga'i hap. Damikkiyan bang a'ahin nuhut aku bu alal iye si me' ta'ambannen, ga'i iye pata' pinagbaya'an we' Tuhanin."

10

Panganda'akan siye pitumpu' duk duwehin

¹ Puwas miya'an niya' pe pitumpu' duk duwe a'a kawakilan we' ne duk dina'ak we' ne padehellu pi si kemon me' kalahat-lahatan song papihannen. Pinalengnan siye we' ne duwangan-duwangan. ² Pa'inne si siye, "Me' a'ahin kuwe' dalil tana' sarang ne pinagani. Luha tana'in saguwa' kulang mamaganihin. Hangkan subey ka'am maku-maku si Tuhan, iye dapu' tana'in, supaya iye nganda'ak me' a'a pi maganine. ³ Na, lumengnan ne

ka'am. Saguwa' pahatul ka'am, pegge' palengngante ka'am pī si me' a'a la'atan; kuwe' ka'am dalil me' anak bili-bili pī dem ka'ekkahen asu bingis. ⁴ Da'a ka'am magbo'o pitaka atawa bāg atawa tehempa'. Sine-sine tasampangbi si lān, da'a ka'am subey pahali missā. ⁵ Duk bang niya' luma' pamana'ikanbi, pa'inun bi dahu', 'Karayaw urungan Tuhanin kasanyangan kēmon dem luma' inin.' ⁶ Bang niya' a'a la'i pata' inurungan kasanyangan, pa'amban du kasanyangan pinākubin la'i si iye. Saguwa' bang ga', ga' du niya' ka'ujudan pina'inbi miya'an. ⁷ Patenna' ka'am si dambuwa' luma' hadja. Da'a ka'am magpinda-pinda patenna'an. Mangan ka'am duk nginum ka'am ine-ine bettadande ka'am, pegge' kuwe' miya'an tangdande si ka'amin. A'a maghinangin pata' tinangdanan. ⁸ Kaluma'an antag-antag katekkahanbi, bang addatan me' a'ahin du ka'am, kakanun bi ine-ine bettadande ka'am. ⁹ Pakole'un bi me' masaki mala'ihin duk pa'inun bi si me' a'ahin, 'Ta'abut ne pagbaya' Tuhan si ka'amin.' ¹⁰ Saguwa' kaluma'an antag-antag katekkahanbi, bu ga'i ka'am addatan me' a'ahin, pī ka'am si me' kalsara duk pa'inun bi, ¹¹ 'Pagpagan kami amban bettis kami bisan leppug bulak kaluma'anbi inin, tanda' we' muwas ne kami si ka'am. Saguwa' subey kata'uhanbi we' asal ta'abut ne pagbaya' Tuhanin.' ¹² Akahante ka'am," pa'in si Isa, "we' pagta'abut ellew pangahukum Tuhan manusiya'in, pasōng te'ed bohat hukuman si me' a'a si kaluma'an miya'an amban hukuman si lahat Sodom, lahat mabawag sabab duse me' a'enen."

Ka'ase'-ase' me' a'a mangga'i makahagadin
(Mateo 11.20-24)

¹³ "Ka'ase'-ase' ka'am me' a'a Korasinin. Ka'ase'-ase' ka'am me' a'a Betsaidahin. Pegge' bang la'i miya'an si lahat Tiros duk Sidon pangahinanganku me' hinangan balakatan tahinangku lu'u si ka'amin, tiggel ne miya'an me' a'a mala'ihin magusun duk ngalebhan duseden duk sa addaten magsemek karut siye duk mandi duk abu pamakitede pagsusunden. ¹⁴ Pagta'abut ellew paghukumin, pasōng te'ed bohat hukuman si ka'amin amban hukuman si me' a'a Tiros duk Sidonin. ¹⁵ Duk ka'am, me' a'a Kapernaumin," pa'in si Isa, "we' kannalbi pinalangkew ka'am pī diyata' langit? Pinadiyawa' du ka'am pī dem narka'." ¹⁶ Pa'in si Isa pe si me' tindeggen, "Sine-sine pakale si panolo'bin, kuwe' du aku pinakalenen. Sine-sine ga'i ngasip ka'am, kuwe' du aku mangga'i inasipnen. Duk sine-sine ga'i ngasip aku, hātinan ga'i du isab asipne Tuhanin, iye mamapitu aku si dunyahin."

Pagbalik pitumpū' duk duwehin

¹⁷ Ga' du tiggel tekka ne balik pitumpū' duk duwehin la'i pu si Isa. Kēgan siye manamal. Pa'inde pu si Isa, "Tuwan, bisan hati' me' seyitanin tuhutde panganda'akan kamihin basta ta'at kami ēnnun." ¹⁸ Pa'in si Isa si siye, "Asal takiteku nakura' seyitanin labo' kuwe' lalat. Tada'ag ne basagnen. ¹⁹ Payamanun bi, ka'urungan ka'am we' ku balakat supaya bisan ka'am makadi'ik sawe atawa sipitkā', ga'i du maka'ine ka'am. Duk ga'i isab ka'am tada'ag we' bantaten bi nakura' seyitanin. Ga' isab niya' makapagka'at ka'am bisan ine. ²⁰ Da'a iye kasinnahanbin pegge' me' seyitanin nuhut panganda'akanbin, saguwa' subey kasinnahanbin pegge' tasulat ne ēnbin we' Tuhanin si surga'."

Magkēg si Isa
(Mateo 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Manjari waktu miya'an, pinakēg te'ed si Isa we' Niyawa Sutsihin duk pa'inne, "O Amma', ka'u magbaya' si langit duk bulakin, pudjite kew te'ed pegge' urungannu kata'u me' a'a ma'awamin duk tapukkannu kata'u inin amban me' a'a malangkew pangadji'nen duk amban me' makasabutin. Awe', Amma', asal pudjite kew pegge' kuwe' inin kin-abaya'annun." ²² Duk pa'in si Isa pe, "Bakas pinangandel ne si aku kēmon-kēmonin we' Samaku, Tuhanin. Ga' niya' ngata'uhan bang sine ku, aku Anak Tuhanin, luwal hadja Samakun, Tuhanin. Duk ga' isab niya' ngata'uhan bang sine Samakun, luwal hadja aku, anaknen duk sine-sine pinene'kun, iye pamakilalehanku Samakun."

²³ Manjari paha'rap si Isa si me' tindeggen duk pa'inne si siye hadja, "Asal hāp pe ka'am pegge' takitebi kēmon me' takitebi inin. ²⁴ Akahante ka'am, ekka me' nabi duk me' sultan atwawalley mabaya' te'ed ngite takitebi kuwe'itu inin, saguwa' ga' inin takitede. Mabaya' te'ed isab takalede me' takalebi kuwe'itu inin saguwa' ga' takalede."

Dalilan sabab a'a hāp amban Samariyahin

²⁵ Manjari niya' dambuwa' guru pandey si sara' āgama pī pu si Isa. Niya' tilewne panuleyanne si Isa. Pa'inne, "Tuwan, ine subey hinangku supaya ku pinasuku'an umul ga' niya' tamananne?" ²⁶ Nambung si Isa, pa' inne, "Ine te' tasulat dem sara' Tuhan inambanan si Musahin? Ine tabatsanun la'i?" ²⁷ Nambung iye, pa'inne, "Pa'in sara'in: Subey kalasahannu Tuhanin, Panuhutannun, dambūs-būs ateynun duk pikilannun duk basagnun. Duk

subey kalasahannu sawe'nun kuwe' pangalasanu dinun.”²⁸ “Tewwa' sambungnun,” pa'in si Isa. “Hinangun iyan duk pinasukuhan du kew umul ga' tamananne.”

²⁹ Manjari guru miya'an ga'i baya' tada'ag, hangkan pa'inne pu si Isa, “Sine te' sawe'ku subey kinalasahankun?”³⁰ Nambung si Isa magdalilan, pa'inne, “Niya' dambuwa' Yahudi padurul amban Awrusalam hap puweblo Ariha. Sābune si lān, ila'ugan iye we' me' mundu. Pinapeddi'an iye we' de duk ineddo' we' de me' kemonnen sampai semmek si barannen. Sōng matey iye ubus bu inambanan iye we' de.³¹ Duk magsāta', niya' dambuwa' imam Yahudi nuhut lān miya'an. Pagkitene a'ahin, palibuwad iye amban dambiya'.³² Damikkiyan isab niya' seddili a'a lumabey si antag miya'an. A'a inin Yahudi isab, tubu' si Libi duk hinangnen nabangan imam si langgalin. Pagkitene a'ahin, palibuwad isab iye.³³ Ga' du tiggel niya' dambuwa' a'a bangsa Samariya, si paglengngananne tapī iye la'i si antag miya'an. Pagkitene a'ahin, ma'ase' te'ed iye.³⁴ Patapit iye pi duk tambalanne bakatnen duk isellan duk bohe' ubas, ubus bu pinekkes we' ne. Ubus binengket we' ne bu pinasakey si hayepne duk bino'o we' ne pi si luma' paghegga'-hegga'an duk inuntul we' ne la'i.³⁵ Pagsasumuhin, ngurung iye sīn si dapu' luma'in duk pa'inne si iye, 'Ipatun aku a'a inin. Bang kagastu kew labi amban sīn inin, bayedante sa' kew pagbalik ku pitu.’”

³⁶ Manjari pa'in si Isa si guruhin, “Na, si a'a tellungan miya'an, inggehin pikilnu asal bennal mapasawe' si a'a ila'ugan we' me' munduhin?”³⁷ Nambung iye, pa'inne, “Mama'ase' si iyehin duk manabang iyehin.” Manjari pa'in si Isa si iye, “Pi kew, hinangun sa hininang a'a miya'an.”

Panindew si Isa si Marta duk Mariyamin

³⁸ Palanjal disi Isa duk me' tindegnen duk tekka siye si dambuwa' kaluma'an. Niya' la'i dambuwa' dende inēnan si Marta. Inaddatan si Isa la'i si luma'ne.³⁹ Niya' pungtina'i si Marta dende inēnan Mariyam. Si Mariyam inin ningkolo' si antag bettis si Isa pakalekale si me' binissānen.⁴⁰ Si Marta sasew te'ed we' hinangne ma'ekkahin magpanyap para pu disi Isa. Hangkan patapit iye pu si Isa duk pa'inne, “Tuwan, ga' ke hinangnu ine bisan ku tiya' pasagadan pungtina'ikun maghinang dendang-dendangan? Da'akun be iye nabangan aku.”⁴¹ Saguwa' sambungan si Isa iye, pa'inne, “Ka'u Marta, suse kew duk ekka makasasew ka'u bu ga' du niya' tantu kagunahanne.⁴² Dambuwa' du hadja mahadje kagunahannen. Duk tapene' we' Mariyam mahāp inin duk ga'i inin ka'ānan amban iye.”

11

Pagtolo' si Isa sabab pangampunin

(Mateo 6.9-13; 7.7-11)

¹ Dambuwa' ellew ngampun si Isa. Pagubus iye ngampun, pa'in dangan me' tindegnen si iye, “Tuwan, tolo'anun ko' kami bang sa'ingge pangampunin, sa Yahiyahin tinolo'an we' ne me' tindegnen.”² Nambung si Isa, pa'inne, “Bang ka'am ngampun subey kuwe' inin. Pa'inun bi,

'O Amma', karayaw ēnnun pinagaddatan we' kēmon manusiya'in. Karayaw we' ga' i tiggel, magbaya' ne kew si kēmon manusiya'.

³ Urunganun kami kinakan ellew-ellew.
⁴ Ampunun me' duse kamihin kuwe' du isab pangampun kami me' makaduse si kamihin. Patalahun kami amban sassat.’”

⁵ Pa'in si Isa pe si siye, “Sa'upama niya' ka'am taga bagay duk pi ka'am si iye tenga' bahangi duk pa'inbi, 'O bagay, pasambi'un ko' ku tellu kayu' pan,⁶ pegge' i' niya' bagayku bahu tekka amban paglengngananne, bu ga' niya' pamakanku iye.’⁷ Manjari nambung iye amban diyalem, pa'inne, 'Da'a ku sasewun. Bagat ne gawangin duk tiya' ne ku duk me' anakkun papāk. Ga'i ku makasagga' donga' ngurungan ka'u ine-ine.’⁸ Akahante ka'am,” pa'in si Isa, “sudda donga' du bagaybi iyan duk urunganne ka'am kēmon sukalbin, duma'in pegge' magbagay ka'am saguwa' pegge' ga'i ka'am padeheng māku.⁹ Hangkan pa'in ku si ka'am: Māku-māku ka'am, ubus bu inurungan du ka'am. Miha ka'am, ubus bu ngasuwa' du ka'am. Makipadiyalem ka'am, ubus bu ilukahan du ka'am.¹⁰ Pegge' kēmon mamākuhin, inurungan du, mamihahin ngasuwa' du, duk makipadiyalemin, ilukahan du.¹¹ Ka'am me' taga anakin, bang māku anakbin kenna, urunganbi ke iye sawe? ¹² Atawa bang māku iye pugad, urunganbi ke iye sipitkā'? ¹³ Ka'am, bisan ka'am dusehan, ta'u du ka'am ngurungan anakbin me' bayu'-bayu'an mahāpin. Pasōng pe te'ed Tuhanin, Samabi si surga'in, pangurungne si ka'am Niyawa Sutsihin bang ka'am māku si iye.”

Si Isa duk Belsebul

(Mateo 12.22-30; Markus 3.20-27)

¹⁴ Mintedde isab, magpaluwas si Isa seyitan maka'umew. Pagluwas seyitanin, a'a ma'umewin kapamissā ne. Ulali' te'ed me' a'ahin.¹⁵ Saguwa' pa'in me' sinduwehin, “Ka'urungan iye balakat we' Belsebul, nakura' me' seyitanin, hangkan iye kapagpaluwas

me' seyitan." ¹⁶ Me' sinduwehin isab, panuleyande si Isa, makipakite hinangan maka'ulali' duk kata'uhande bang bennal iye amban Tuhan. ¹⁷ Saguwa' kata'uhan si Isa bang ine dem pikilanden hangkan pa'inne si siye, "Sa'upama bang niya' pagsultanan bu maghono' me' a'enen, suddanen magka'at pagsultanan miya'an. Duk bang magtewtey-anakin magkuntara, magka'at du isab. ¹⁸ Hangkan, bang nakura' seyitanin maluwas tindegne seyitanin, hâtinene we' magkuntara ne siye duk ga'i layun pagbaya'an seyitanin. Pa'inbi we' magpaluwas ku seyitan pegge' ka'urungan ku balakat we' Belsebul, nakura' seyitanin. ¹⁹ Bang bennal inin, na me' tindegbin, amban balakat sine pagpaluwasde seyitanin? Siye ne iyan magpa'inin we' sala' pamikilbin. ²⁰ Saguwa' iye mato'ohin, asal amban Tuhan balakatku magpaluwas seyitanin. Hâtinene inin, Tuhanin magbaya' ne tu'u si ka'am.

²¹ "Sa'upama bang niya' a'a basag duk diyalem bessi manteyan luma'nen, ga'i siya-siya me' alata'nen. ²² Saguwa' bang niya' pasông basag amban iye hap pi nekkâ iye bu tada'ag iye, ineddo' amban iye me' bessi pangandelannen, duk binahagi'-bahagi' me' alata'nen we' manganda'agin pangurung pi si me' sawe'nen." ²³ Pa'in si Isa pe, "Mangga'i mamêbengan akuhin, nguntarahan aku. Duk mangga'i manabangan aku magtipunin, nganat-nganat du."

Pabalik seyitanin
(Mateo 12.43-45)

²⁴ "Bang niya' seyitan," pa'in si Isa, "pa'luwas amban a'a, maglengngan-lengngan iye dem lahat makagindew-gindew miha pahalihanne. Bang ga'i iye ngasuwa', pa'inne dem pikilanne, 'Tiya' ku balik pi si bakas patenna'ankun.'" ²⁵ Pagtekkane la'i, takitene we' bakas pinahidan ne duk memes ne. ²⁶ Ubus pi iye ngeddo' pitu' me' seyitan seddili, pasông pe la'atden amban iye duk pa'asek siye kemon pi dem baran a'ahin patenna' la'i. Ka'ujudan a'a miya'an, pasông pe la'atan ma'umantag si iye kuwe'ituhin amban tagna'in."

Pagkêgan mabennalin

²⁷ Manjari, pagubus hadja miya'an bissâ si Isa, niya' dambuwa' dende amban dem ka'ekkahanan missâ papales, pa'inne, "Asa! kêgan manamal dende manganakan ka'uhin duk mamasusu ka'uhin." ²⁸ Saguwa' nambung si Isa, pa'inne, "Pasông pe te'ed kêgan a'a mapakale si lapal Tuhanin duk manuhut me' panganda'akannen."

Me' a'ahin miha tanda'
(Mateo 12.38-42)

²⁹ Pagmagkatamba ne pa'in me' a'a mapaliput pu si Isahin, pa'inne si siye, "Ka'am me' a'a kuwe'itu inin, la'at ka'am. Makapakite tanda' ka'am pangilalehanbi aku bang sabennal-bennal ku amban Tuhan. Saguwa' ga' niya' tanda' pinakitehan si ka'am luwal hadja tanda' Nabi Yunus awwalley. ³⁰ Pegge' kuwe' si Nabi Yunus hininang we' Tuhanin tanda' para si me' a'a Ninibahin awwalley, damikkiyan isab aku, Anak Manusiya'in, hinang tanda' ku para si ka'am me' a'a kuwe'itu inin. ³¹ Bang tekka ellew pangahukum Tuhan me' manusiya'in, pi iyan nengge sultan dende amban lahat Seba masa awwalley duk taksilne ka'am. Pegge' iye, pitu iye amban higad dunya pegge' baya' pakalene me' bissâ Sultan Sulaimanin, a'a lalem te'ed kata'unen masaley. Akahante ka'am, kuwe'itu niya' tu'u si ka'am pasông kata'unen amban Sulaiman, saguwa' ga'i tayima'bi panolo'nen. ³² Bang tekka ellew pangahukum Tuhan me' manusiya'in, pi iyan nengge me' a'a si lahat Niniba awwalley duk taksilde ka'am. Pegge' siye, pagsusunande duk lebbahande duseden sakali' takalede usihat Nabi Yunusin. Akahante ka'am, kuwe'itu niya' tu'u si ka'am pasông langkew amban Nabi Yunus, saguwa' ga'i tayima'bi panolo'nen duk ga'i pagsusunanbi dusebin."

Dalil payita'an si baran
(Mateo 5.15; 6.22-23)

³³ Pa'in si Isa pe, "Ga' niya' a'a mekktan payita'an ubus bu tapukanne atawa lekkebanne laga'. Saguwa' bettadne diyata' tengenanne supaya me' mapadiyalemin kitede danta'in. ³⁴ Mataten dalil payita'an si barante. Bang pasti' pamayamten, hâtinene bentel hinanganten, kuwe' danta' tibukan baranten, saguwa' bang labut pamayamten, hâtinene la'at hinanganten, kuwe' lindem tibukan baranten. ³⁵ Hangkan pahatul ka'am supaya ga'i sala' pamikilbin. Kaw pa'inbi we' danta' dem baranbin, ine kew lindem hati'. ³⁶ Bang tibukan barannun danta' duk ga' niya' bisan kuwe'ahat lindem, tibukan barannun danta' du manamal, kuwe' niya' payita'an ninaganne."

Inamāhan we' si Isa me' Pariseohin duk me' guru si sara' āgamahin
(Mateo 23.1-36; Markus 12.38-40)

³⁷ Pagubus si Isa missâ, bino'o iye we' dambuwa' Pariseo hap luma'ne mangan. Pi iye duk ningkolo' sōng mangan. ³⁸ Ulali' Pariseohin pegge' ga' si Isa ngoso' tangan meke mangan.

³⁹ Pa'in si Isa si iye, "Ka'am me' Pariseohin, kinoso'an we' bi tikungin duk laleyin, saguwa' dem ateyhin penno' we' napsu duk la'at. ⁴⁰ Babbal pahāp ka'am iyan. Ga'i ke kata'uhanbi we' duma'in hadja pinapanjari Tuhanin me' takite si bukutin saguwa' pinapanjari isab we' ne diyalemin, me' mangga'i takitehin. ⁴¹ Saguwa' pangurungun bi si me' mamiskinin me' diyalem tikungbin duk laleybin, manjari gī ne kēmon si ka'am.

⁴² "Ka'ase'-ase' ka'am me' Pariseohin. Magjakat ka'am bisan sampay me' bawing duk saley duk me' bayu'-bayu'an pagpā-pā, saguwa' ga'i tapikilbi maghinangan bentel si pagkasibi duk ga'i tapikilbi malasa si Tuhan. Hāp bang ka'am magjakat saguwa' subey ga'i tayikutanbi me' hinangan pina'inku miya'an.

⁴³ "Ka'ase'-ase' ka'am me' Pariseohin. Bang ka'am dem langgal, kabaya'anbin ningkolo' si kōkan. Bang ka'am dem tabu'an, sinna te'ed ka'am bang ka'am sinalam we' a'a.

⁴⁴ "Ka'ase'-ase' ka'am. Pegge' kuwe' ka'am dalil me' kubul pasad ne, hangkan me' a'ahin magbutasan diyata'ne bu ga' kata'uhande we' makabatal siye."

⁴⁵ Manjari dangan me' guru si sara' āgamahin nambungan si Isa, pa'inne, "Tuwan, bang kew missā sa iyan, pa'ia'nu isab sampay kami." ⁴⁶ "Awe'," pa'in si Isa. "Ka'ase'-ase' isab ka'am, me' guru si sara' āgamahin. Pegge' pinabohatan we' bi me' a'ahin duk me' sara' ga'i takole'de, bu ga'i ka'am nabang mo'one bisan kuwe'ahat.

⁴⁷ "Asal ka'ase'-ase' ka'am. Pegge' ka'am mahāpan kubul me' nabi - bu siye me' nabi pinapatey we' me' kapapu'anbi ley. ⁴⁸ Pakitehanbi we' pa'uyun ka'am si me' hinangan me' kapapu'anbin. Siye mamapatey me' nabilin duk ka'am mahāpan kubulden. ⁴⁹ Hangkan hep Tuhanin, iye malalem kata'unen, pa'inne, 'Nganda'ak du ku pī si bangsa Isra'il me' nabi duk me' a'a kawakilanku. Saguwa' sinduwe pinapikun, papateyde du duk sinduwehin binasade.' ⁵⁰ Hangkan hep, ka'am me' a'a kuwe'itu inin, ilegga du ka'am sabab duse me' kapapu'anbin, pamono'de me' kanabi-nabihanin kemuew tagna' dunyahin pinapanjari. ⁵¹ Asal ilegga du ka'am sabab kamatey me' kanabihan i'en, tinagna'an amban si Habil anak Apu' Adamin sampay Jakariya, iye pinapateyde si ellet pagkuluban-kulubananin duk langgal hadjehin. Awe', akahante ka'am, kēmon me' hininangde miya'an mole' si ka'am, me' a'a ma'ellum kuwe'ituhin.

⁵² "Ka'ase'-ase' ka'am me' guru si sara' āgamahin. Binembelan we' bi me' a'ahin supaya ga'i kata'uhande lān mabennal tudju Tuhanin. Ga'i du tuhutbi lān miya'an duk pagesbi pe sasuku mabaya' manuhut lān miya'an."

⁵³ Pagtahala' si Isa amban luma' miya'an, ka'astelan te'ed iye we' me' guru si sara' āgamahin duk me' Pariseohin duk ekka tilew-tilewde, ⁵⁴ panguhi-nguhide iye kaw niya' sala' ujud tabissāne, manjari katuntutande iye.

12

Pa'nessa' si Isa sabab pagkamā-māhin

(Mateo 10.26-27)

¹ Sābu miya'an, ibuhan me' a'a mapatipunin hangkan maglewaray siye. Manjari missā si Isa dehelli si me' tindeggen, pa'inne, "Pahatul-hatul ka'am kaw ka'am katimbo'ohan we' hinangan me' Pariseohin. Maghinang hadja siye duk siye takite we' a'a. Addatde iyan kuwe' pasulig palatag. ² Ga'niya' dinebbunan we' ga'i ujud paguwa', ga'niya' tinapukan we' ga'i ujud kata'uhan. ³ Ine-ine pagsuwi-suwibi sangem, takale du bang ellew ne. Ine-ine pagkemotbi dem bilik, pinalata' du si me' a'a si tabu'an."

Sine subey katalewanin

(Mateo 10.28-31)

⁴ "Akahante ka'am, me' bagay, da'a ka'am tinalew si me' makapapatey baranbin duk ubus ga' du niya' tahnangde namba. ⁵ Saguwa' akahante ka'am bang sine subey katalewanbin. Iye subey katalewanbin, Tuhanin, pegge' duma'in hadja baran tapapateyden, saguwa' taga balakat iye ngalakasan niyawabin pī dem narka'. Awe', asal iye subey katalewanbin." ⁶ Pa'in si Isa pe, "Niya' me' manuk-manuk diki' tabellite lime kayu' duwe sin. Bisn mura du halga'den saguwa' ga'niya' siye bisan dambuwa' takayipat we' Tuhanin. ⁷ Na, pasōng ne ka'am, ga'i ka'am takayipat we' Tuhanin. Bisn kōkbin kata'uhanne bang piye lamba ekkahannen. Hangkan da'a ka'am tinalew. Mahalga' pe ka'am si iye amban me' manuk-manuk ma'ekkahin."

Magbennal nuhut Almasi

(Mateo 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ "Akahante ka'am," pa'in si Isa, "we' sine-sine magbennal si harapan a'a we' patuhut iye si aku, Anak Manusiya'in, asal magbennal du ku isab si harapan me' mala'ikat Tuhanin we' patuhut iye si aku. ⁹ Saguwa' sine-sine masuwey si harapan a'a we' ga'i iye patuhut si aku, Anak Manusiya'in, masuwey du ku isab si harapan me' mala'ikat Tuhanin we' ga'i iye

patuhut si aku. ¹⁰ Sine-sine missā la'at si aku, Anak Manusiya'in, makajari du iye inampung. Saguwa' bang Niyawa Sutsihin binissā-bissāhannen asal ga'i te'ed iye inampung. ¹¹ Bang si pasōngan siggew me' a'a ka'am bu bo'ode pī si me' langgalde hinukum, atawa bo'ode ka'am pī si harapan me' nakura'de duk me' magbaya' si lahatin, da'a ka'am magsuse bang sa'ingge pamēbbegbi dibin atawa bang ine binissābin. ¹² Pegge' panolo'an Niyawa Sutsihin du ka'am si waktu miya'an bang ine subey binissābin."

Dalilan sabab a'a madupangin

¹³ Manjari niya' dangan amban me' a'a mabanessin missā. Pa'inne pu si Isa, "O Tuhan, da'akun be sakakun ambat ku bahagi'anne pusaka' amban sama kamiley." ¹⁴ Saguwa' pa'in si Isa si iye, "Oy lella. Ga' ku ka'urungan kapatut ngahukum ka'am duk ga' niya' kapatutku mahagi' alata'bin." ¹⁵ Manjari pa'in si Isa si me' a'ahin, "Pahatul-hatul ka'am. Halli'anun bi kēmon bayu'-bayu'an napsu, pegge' bisan a'ahin dayahan manamal, duma'in alata' ma'ekkahin maka'ellum iyehin."

¹⁶ Ubus inakahan siye we' ne dambuwa' dalilan, pa'inne, "Niya' dambuwa' a'a dayahan taga me' bulakan. Manjari te'ed kēmon me' tinanemnen. ¹⁷ Manjari pa'inne dem ateyne, 'Ine ente' hinangu pegge' ga' ne niya' pangenna'anku jari me' tinanemkun? ¹⁸ A, kata'uhanku bang ine subey hinangu,' pa'inne. 'Larakku me' kamaligkun bu matengge ku hadje pe amban tagna'in, duk enna'ku la'i kēmon jari tinanemkun duk kēmon alata'kun. ¹⁹ Ubus pa'inku si diku: Asal hāp sukudkun. Ekka ne ta'enna'ku para si me' tahn ma'ekka si pasōnganin. Pahali-hali ne ku. Mangan ku, nginung bu duk magadjak-adjak ku.' ²⁰ Saguwa' pa'in Tuhanin si iye, 'Asal dupang kew iyan! Sangem inin du, inedito' ne amban ka'u umulnun. Manjari, pu sine ne me' alata' pinanyapnun?'" ²¹ Ubus miya'an pa'in si Isa, "Na, asal sa iyan du isab a'ahin bang nipun iye alata' para si dine bu miskin iye si matahan Tuhan."

Sabab sandel si Tuhan
(Mateo 6.25-34)

²² Manjari missā si Isa si me' tindeggen, pa'inne, "Hangkan hep pa'inku si ka'am, da'a ka'am maggal sabab ka'ellumanbin, bang ine kinakanbin atawa sabab baranbin, bang ine panemmekbin. ²³ Pegge' mahalga' pe hep umulin amban kinakan duk mahalga' pe hep baranin amban semmek. ²⁴ Payamanun bi me' owakin. Ga'i siye magtanem atawa magpagani duk ga' niya' pagenna'-enna'ande kinakan. Saguwa' pakan Tuhanin du siye. Pasōng te'ed ka'am mahalga' amban me' manuk-manukin. ²⁵ Sine ka'am tapataha'bi umulbin bisan da ora bang ka'am magsuse? ²⁶ Bang ga'i du tahinangbi bisan kuwe'ahat inin, we'ey pe pagsusehanbi sinduwehin? ²⁷ Payamanun bi me' sumpingin bang sa'ingge panuligden. Ga'i siye maghinang, ga'i siye magtennun. Bu pa'in akahante ka'am, bisan Sultan Sulaiman madayahan awwalley, ga' bakas makapagsemmek hāppen kuwe' dambuwa' me' sumping inin. ²⁸ Bang Tuhanin tapasemmekanne pahāp-hāp me' sumping sabetin bu ga'i du siye natas, ellum siye kuwe'itu, pagsumu ineggas, na, ka'am pe ga'i tapasemmekanne? Asal kulang sandelbi si Tuhanin. ²⁹ Da'a ka'am suse duk da'a iye luwal pinikilbin bang ine kinakanbin atawa ininumbin. ³⁰ Me' a'a mangga'i mangata'uhan Tuhanin, iye hep inin luwal pinikilden. Saguwa' ka'am, subey ka'am ga'i magsuse pegge' kata'uhan Samabi Tuhanin we' iye inin me' sukalbin. ³¹ Saguwa' iye subey pinikilbin, sabab pagbaya'an Tuhanin duk sabab panuhut kinabaya'annen. Manjari urunganne du ka'am kēmon sukalbi inin."

Alata' la'i si surga'
(Mateo 6.19-21)

³² "Ka'am, me' tindegkun," pa'in si Isa, "da'a ka'am tinalew bisan ka'am kulang. Pegge' sinna Samabi Tuhanin we' magbaya' ka'am kuwe' iyehin. ³³ Pabellihanun bi alata'bin duk pangurungan bi ulinen si me' mamiskinin. Bang hinangbi inin, kuwe' du ka'am dalil ngenna' alata'bin dem pitaka ga'i nga'andang, hātinan alata'bin ga' niya' ka'ubusne la'i si surga'. Duk la'i ga' niya' a'a nangkewne duk ga' niya' aney maka'atanne. ³⁴ Pegge' antag-antag pangenna'anbi alata'bin, la'i isab patetegan ateybin."

Me' dara'akan magjagahin

³⁵⁻³⁶ Manjari pa'in si Isa pe, "Subey ka'am luwal memes ngagadan pabalikkun, kuwe' me' dara'akan ngagadan amuden bang mole' amban pagkawinan. Magsemmek siye paghinang duk ga'i palemde payita'anin. Pagtekka amuden bu ngalingan amban bukut, magtawus iye lukahande. ³⁷ Asal kēgan me' dara'akan miya'an bang pagtekka amuden ngape pe siye duk andang siye panyap. Sabennal akahante ka'am, we' patingkolo' amuden siye si lamisahan duk tagadne siye. ³⁸ Bisn tenga' bahangi atawa subu-subu katekkanen, bang kitene pe siye magjaga, bugtu' ne kēg me' dara'akan miya'an. ³⁹ Saguwa' essebun bi

inin, we' bang kata'uhan dapu' luma'in bang lisag piye katekka panangkewin, tapagjaga iye duk ga'i tapasagadanne luma'nen ilangkat duk inasek. ⁴⁰ Damikkiyan isab ka'am, subey ka'am luwal panyap pegge' aku, Anak Manusiya'in, tekka du ku pitu balik baytu ga'i ku ase-asebi."

Dara'akan kapangandelan duk dara'akan ga'i kapangandelan
(Mateo 24.45-51)

⁴¹ Manjari tilew si Petros iye, pa'inne, "Tuwan, dalilan inakanu miya'an, para si kami ke hadja atawa para si kemon?" ⁴² Nambung si Isa magdalilan balik, pa'inne, "Bang niya' dara'akan tapangandelan, duk hantap maghinang, iye iyan tahinang amunen nakura' me' dara'akanne sinduwihin. Bang ta'abut ganta' pagurung-urungin, iye mangurung banya' si me' dara'akanin. ⁴³ Pagtekka amunen balik, sinna manamal dara'akan miya'an bang kite amunen we' tuhutne kemon panganda'akan iyehin. ⁴⁴ Sabennal akahante ka'am, we' pangandel amunen du si iye kemon alata'nen. ⁴⁵ Saguwa' bang sa'upama pa'in dara'akan miya'an dem ateyne, we' tiggel pe du tekka amunen, ubus bu papeddi'anne me' pagkasine dara'akanin sampay me' dendeihin, duk iye bahannen, magkakan duk maginuman duk maglangohan, ⁴⁶ ubus bu bessuwang tekka amunen ellew ga'i ase-ase duk waktu ga'i kata'uhanne. Na, manjari bininasa te'ed iye we' amunen duk pinatuhut iye pi si lugal pinasuku' si me' mangga'i makahagad si Tuhanin.

⁴⁷ "Bang dara'akanin kata'uhanne bang ine kinabaya'an amune hininangnen, bu ga'i iye magmemes duk hinangne, ilagutan iye manamal. ⁴⁸ Saguwa' bang dara'akanin awam sabab kinabaya'an amunen, bu niya' tahinangne pata' pangaleggahan iye, ilagutan isab iye saguwa' ga'i du kuwe' ingge. Sine-sine ka'urungan ekka, ekka isab inase-ase si iyehin. Duk bang pasong pe ekka pinangandel si iyehin, pasong pe isab ekka inase-ase si iyehin."

Si Isa jän pagsagga'an
(Mateo 10.34-36)

⁴⁹ Pa'in si Isa pe, "Pitu ku mo'o ebbut si dunya duk kabaya'ankun we' asal kayat ne si'. ⁵⁰ Niya' me' kabinasahan subey talabeyku. Kabohatan ku te'ed samanta'an ga'i pe inin puwas. ⁵¹ We' kannalbi pitu ku mo'o kasanyangan si dunya? Duma'in kasanyangan, saguwa' akahante ka'am, pitu ku mo'o jän pagsagga'an. ⁵² Pegge' tinagna'an ma'in, bang niya' lime magdambuwa' luma', magsagga' du siye, tellungan kuntara duwangan duk duwangan kuntara tellungan. ⁵³ Magsagga' siye, samahin kuntara anakne lellahin, duk anak lellahin kuntara samanin; sa'ihin kuntara anakne dendeihin, duk anakne dendeihin kuntara sa'inen; mato'a dendeihin kuntara eyu'anne dendeihin, duk eyu'an dendeihin kuntara mato'ane dendeihin."

Ta'u ngaka häti me' ma'umantagin
(Mateo 16.2-3)

⁵⁴ Pa'in si Isa isab si me' a'a mabanesin, "Tu'u si lahatte bi inin, bang maglindem langitin si tampal seddepan, magtawus pa'inbi, 'Song ulan;' ubus ujud ulan du. ⁵⁵ Duk bang nihup sätanin, pa'inbi, 'Song panas te'ed ellewin;' duk ujud panas du. ⁵⁶ Ka'am iyan, magmä-mä awam ka'am. Kata'uhanbi hati' bang ine häti me' tapandogabi si bantuk langit duk bulakin, we'ey managhä' ga'i kata'uhanbi häti me' ma'umantag si waktu kuwe'itu inin?"

Bo'ohun maghāp manuntutan ka'uhin
(Mateo 5.25-26)

⁵⁷ "We'ey ka'am ga'i ta'u magpikil dihananbi bang ine patut hinangbi? ⁵⁸ Bang sa'upama niya' a'a nuntutan ka'u sabab utangnu bu bino'o kew we' ne pi si paghukuman, iye mahāpin si ka'u, bang säbubi pe si län, bo'onu ne maghāp manuntutan ka'uhin. Pegge' bang ga'i inin hinangnu, kaw kew lalasin pi si hukum, bu kew songan hukumin pi si pulis, duk isi pulisin kew dem kalabusu. ⁵⁹ Akahante kew, we' ga'i te'ed kew lumuwas billa'i samanta'an ga'i tapuwasannu kemon pinamulta si ka'uhin. Bisan dambuwa' sän ga'i kakulangan."

13

Pagsusunanun duk lebbahanun dusenun

¹ Säbu miya'an, niya' me' a'a tekka pi magaka-aka pu si Isa sabab me' a'a Jalil, dina'ak ko' siye pinapatey we' Gubnul Pilatus sasangde magsumbali' hayep pagkulubande si langgal mahadjehin. ² Sambungan si Isa siye, pa'inne, "Kannalbi ke pasong duseden amban kemon me' a'a matu'u si Jalilin pegge' kuwe' miya'an ma'umantag si siyehin? ³ Duma'in! Saguwa' akahante ka'am, bang ga'i du pagsusunanbi duk lebbahanbi dusebin, kemon ka'am matey du isab. ⁴ Duk me' a'a sampū' duk walu' mamatey la'i si Siluwamin, pegge' kahebbā'an siye we' luma' malangkewin, kannalbi ke pasong duseden amban kemon me'

a'a sinduwe mapatenna' si Awrusalamin? ⁵ Duma'in! Saguwa' akahante ka'am, bang ga'i du pagsusunanbi duk lebbahanbi dusebin, kēmon ka'am matey du isab."

Dalilan sabab kayu mangga'i mabuwa'in

⁶ Manjari aka si Isa si siye dalilan inin. Pa'inne, "Niya' dambuwa' a'a taga likus ubas duk la'i dem likus miya'an niya' dam po'on kayu igira. Dambuwa' ellew pī iye la'i miha buwa' igira saguwa' ga' niya' kasuwa'ne. ⁷ Hangkan pa'inne si tunggu' likusin, 'Payamanun, tellun tahun ne pagpitu-pituku si po'on igira inin miha buwa'ne, saguwa' ga' niya' kasuwa'ku. Tebbenganun ne. Iyu' hadja makasimbel me' jambangan sinduwehin.' ⁸ Saguwa' nambung tatunggu' bulakin, pa'inne, 'Da'a kew dahu', Tuwan. Ambat tahun inin bungkaluku bulakin duk papihanku pagpalemmek bulak. ⁹ Bang buwa' iye tahun mapasōng inin, hāp. Saguwa' bang ga'i du buwa', da'akun sa' tinebbengan.' "

Dende bongkok kawuli'an si ellew li'i

¹⁰ Dambuwa' ellew Sabtu', ellew li'i, la'i si Isa magusihat si langgal me' Yahudihin. ¹¹ Niya' dende la'i saki we' seyitan dem sampū' duk walun tahun ne. Bongkok iye duk ga'i tapatiludne barannen. ¹² Pagkite si Isa iye, ilingan an iye we' ne duk pa'inne, "Dende, lumuwas ne kew amban sakinu iyan." ¹³ Duk binettad we' si Isa tangannen si iye. Magtawus iye tumilud duk pinudji we' ne Tuhanin.

¹⁴ Saguwa' astel manamal nakura' langgal miya'an pegge' magpakole' si Isa si ellew li'i. Duk pa'inne si me' a'ahin, "Ennem ellew dem da simanahin subey kite bi maghinang. Pitu ka'am me' ellew miya'an magpakole', da'a bang ellew li'i." ¹⁵ Sambungan si Isa iye, pa'inne, "Magmā-mā hadja ka'am iyan. We' ga'i ka'am dangan-dangan lekkahanbi sapi'bin atawa kura'bin amban pangingkatanbi iyehin bu bo'obi pina'inum bisan si ellew li'i?" ¹⁶ Dende inin tubu' Ibrahim du kuwe' ka'amin. Iningketan iye we' nakura' seyitanin dem sampū' duk walun tahun. Ga'ike iye sukat ilekkahan si ellew li'i?" ¹⁷ Pamissā si Isa miya'an, ka'ia'-iya'an te'ed me' kuntaranen. Saguwa' kēmon me' a'ahin kēgan te'ed sabab me' hinangan maka'ulali' hinangnen.

Dalilan sabab bigi madiki'-diki'in

(Mateo 13.31-32; Markus 4.30-32)

¹⁸ Missā pe si Isa namba, pa'inne, "Ine pamasali'ante bi pagbaya' Tuhan si me' a'anen? Ine pangandalilku iyehin? ¹⁹ Pagbaya' Tuhan si me' a'anen," pa'in si Isa, "kuwe' dalil da bayu' bigi diki'-diki' te'ed tinanem we' a'a dem likusne. Tomo' inin duk manjari kayu. Duk me' manuk-manukin ngahinang sabakande diyata' me' pangene."

Dalilan sabab pagpasulig addunin

(Mateo 13.33)

²⁰ Duk pa'in si Isa balik, "Ine pangandalilku pagbaya' Tuhan si me' a'anen? ²¹ Pagbaya' Tuhan si me' a'anen kuwe' dalil pasulig ineddō' we' dende bu pinasaget we' ne pi dem tirigu duwempuk-lime kilu. Ubus inaddun we' ne. Ubus nulig ne kēmon addunin."

Gawang makiputin

(Mateo 7.13-14, 21-23)

²² Palanjal si Isa tudju Awrusalam duk pabutas iye amban me' puweblo duk me' kaluma'an magtolo' si me' a'ahin. ²³ Niya' dangan nilew iye, pa'inne, "Tuwan, kulang du ke me' a'a matimbulin?" Nambung si Isa duk pa'inne si siye, "Pagbaya'an Tuhanin kuwe' dalil luma' gawangnen kiput. ²⁴ Tuyu'anun bi te'ed pa'asek amban gawang makiputin. Pegge' akahante ka'am, we' ekka iyan nuley pa'asek, saguwa' ga' siye umasek. ²⁵ Pagkumuwat ne dapu' luma'in duk tabagatne ne gawangin, manjari la'i ne hadja ka'am si bukut nuttuk si gawang duk ngalingan, 'O Tuwan, lukahanun kami.' Sambunganne ka'am, pa'inne, 'Ga'i kata'uhanku bang amban ka'am.' ²⁶ Manjari pa'inbi iyan, 'Ga'i ta'essebnu? Matu'uhin magtuhut du kite mangan duk magusihat kew la'i si puweblo kami.' ²⁷ Saguwa' pa'inne iyan si ka'am, 'Akahante ka'am, asal ga'i kata'uhanku bang amban ka'am. Tahala' ka'am amban aku, kēmon ka'am maghinangan mala'atin.' ²⁸ Manjari magmatey ka'am iyan la'i duk magtage'ot me' impenbin bang kitebi la'i diyalem kapapu'anbin disi Ibrahim duk si Isahak duk si Yakub duk kēmon me' kanabi-nabihanin, bu ka'am la'i hadja si bukut. ²⁹ Duk tekka du iyan pī me' a'ahin amban ampat pidjū alamin magtipun, duk ningkolo' siye la'i magkakanan dem pagbaya'an Tuhanin. ³⁰ Duk payamanun bi, niya' me' a'a dumambuli kuwe'ituhin, dumehellu du si pasōngan, duk niya' me' a'a dumehellu kuwe'ituhin, dumambuli du si pasōngan."

Lasa si Isa si me' a'a Awrusalamin

(Mateo 23.37-39)

³¹ Manjari niya' tekka pi me' Pariseo duk pa'inde pu si Isa, "Palanjal ne kew, pegge' batang ko' kew papatey Sultan Herod." ³² Pa'in si Isa si siye, "Pi ka'am, akahanun bi si Herod ma'akkalan miya'an we' ma'in duk sumu palanjalku hinangkun magpaluwas seyitan duk magpakawuli' me' masakihin, duk si katellu ellewnen ubus ne hinangkun. ³³ Saguwa' subey ku palanjali si palumengngananku ma'in, duk sumu, duk sampay sumudde. Ga' du niya' umantang si aku tu'u. Pegge' me' nabi ma'ekkahin pinapatey la'i si Awrusalam."

³⁴ Manjari dukka si Isa sabab hinangan me' a'a si Awrusalam duk pa'inne, "O me' a'a Awrusalam, suse ku sabab ka'am. Luwal papateybi me' nabihin duk pagtibaganbi me' dina'ak Tuhan mapiyu si ka'amin. Mimpiye ne ka'am batang pagtipunku duk ipatku kuwe' dalil bukaran magtipun me' usyenen diyawa' peppikne, saguwa' ga'i ka'am ngatu. ³⁵ Payamanun bi, tinayikutan ne lahatbin we' Tuhanin. Duk akahante ka'am we' ga'i ne ku te'ed kitebi samanta'an ga'i tekka ellew pagpa'inbin, 'Pudjite bi pinapitu Tuhanin!'"

14

Pinakole' we' si Isa a'a masakihin

¹ Dambuwa' ellew li'i, pi si Isa mangan si luma' dambuwa' nakura' me' Pariseohin. Pagla'i iye, pinateng-patengan iye we' me' a'a mala'ihin. ² Niya' la'i a'a saki, baha' lengngennen duk pusu'nen. ³ Tinilew we' si Isa me' guru si sara' āgamahin duk me' Pariseohin, pa'inne, "Ngalanggalan sara' ke magpakole' si ellew li'ihin atawa ga'i?" ⁴ Saguwa' ga' siye nambung. Manjari inantan we' si Isa a'a masakihin duk pinakole' we' ne, ubus bu pinapole' ne we' ne. ⁵ Ubus miya'an, tilewne me' a'ahin, pa'inne, "Ine hinangbi bang upama niya' anakbi atawa sapi'bi labo' dem kupung baytu ellew li'i? Ara'ara'ku asal magtawus ka'am pi nabang iye bisan ne ellew li'i." ⁶ Ga' ne siye kapanganjawab.

Panolo' si me' tabatikin duk magbatikin

⁷ Tapandoga si Isa me' a'a tabatikin, we' pene'de me' paningkolo'an para si me' mabangsahanin. Hangkan inakahan siye we' ne dambuwa' dalilan, pa'inne, ⁸ "Bang kew tabatik pi si pagkawinan, da'a kew ningkolo' si paningkolo'an para si me' mabangsahanin. Kaw-kaw pe niya' bangsahan amban ka'u tabatik. ⁹ Bu ne pi dapu' pagkādja' anin duk magpa'in si ka'u, 'Palinda be kew. Ambat a'a inin ningkolo' lu'u.' Manjari iya' kew bu subey ne kew ningkolo' si tindakan. ¹⁰ Saguwa' bang kew tabatik, ningkolo' kew si tindakan, duk pagp' dapu' pagkādja' anin, pa'inne du si ka'u, 'Bagay, da'a kew ningkolo' lu'u. Pi kew pakōkan.' Manjari takite du we' me' sinduwe tabatikin we' pinahadje kew. ¹¹ Pegge' sine-sine mahadje dine, pinadiyawa' du. Duk sine-sine madiyawa' dine, pinahadje du."

¹² Manjari pa'in si Isa si a'a makabatik iyehin, "Na, ka'u isab, bagay, bang kew ngahinang pagjamu-jamuhan, da'a iye batikun me' bagaynun atawa me' pungtina'inun atawa me' usbanun, atawa me' sawe'nu magtapit luma' madayahanin. Pegge' bang siye binatiknun, batikde du kew isab iyan bang siye magkādja' an. Manjari tatumbasande hininangnu si siyehin. ¹³ Saguwa' bang kew ngahinang pagjamu-jamuhan, iye batikun me' a'a mamiskinin, makuku'in, mapengka'in, duk mapessekin. ¹⁴ Bang inin hinangnu, kēgan du kew iyan manamal pegge' ga'i kew katumbasande. Tuhanin manumbasan ka'uhin si ellew dambuli bang pinakellum ne balik me' a'a mabentelin."

Dalilan sabab pagjamu-jamuhan mahadjehin

(Mateo 22.1-10)

¹⁵ Dangan me' mamangan mala'ihin, pagkalene me' binissā si Isa miya'an, pa'inne, "Asal kēgan pa'in a'a mamangan si pagjamu-jamuhan dem pagbaya'an Tuhanin." ¹⁶ Manjari inakahan iye we' si Isa dambuwa' dalilan, pa'inne, "Niya' a'a bakas magpanyap pagjamu-jamuhan hadje duk ekka tabatiknen. ¹⁷ Pagtekka ellew pagjamu-jamuhin, dina'ak we' ne dara'akannen pi si me' tabatiknen mo'o bissā, pina'in, 'Dayi' ne ka'am, panyap ne kēmon.' ¹⁸ Saguwa' sali'sali' siye kēmon magtubad. Pa'in tagna' papihannen, 'Ga'i ku tapi pegge' bakas ku makabelli bulak duk subey dahu' payamanku pi. Da'a ku puggtanun.' ¹⁹ Duk pa'in dambuwa'in, 'Bakas ku makabelli sapi' sampū' kayu' duk tiya' ku dahu' pi nginaman siye bang kapagbadja'an ke. Da'a ku hadja puggtanun.' ²⁰ Duk pa'in dambuwa'in, 'Ba'ahu du ku bakas kinawin, hangkan ga'i ku tapiyu.' ²¹ Manjari hap luma' ne dara'akanin duk inakahan we' ne amunen. Astel te'ed amunen pagkalene miya'an duk pa'inne si dara'akannen, 'Pakale kew, pi kew palakkes si me' kalsara duk si me' kalān-lānan tu'u si lahat inin, duk bo'ohun pitu me' mamiskinin, me' makuku'in, me' mapessekin, duk me' mapengka'in.' ²² Ga' tiggel tekka ne balik dara'akanin duk pa'inne si amunen, 'Bakas hinangku ne panganda'akannun, Tuwan, saguwa' niya' pe lugal.' ²³ Manjari pa'in amuhin si dara'akannen, 'Pi kew si me' kalān-lānan mapadiyata'in duk si me' lahat diyalemin duk buyu'-buyu'un me' a'ahin nuhut pitu supaya penno' luma'kun. ²⁴ Pegge' akahante ka'am, pa'inne, 'ga' niya' me' a'a tabatikku dehelluhin makakinam kinakan pinanyapkun.'"

*Kahunitan patindeg pu si Isahin**(Mateo 10.37-38)*

²⁵ Palanjal ne isab si Isa si palengnganne duk banes te'ed a'a nuhut iye. Manjari paharap iye si siye duk pa'inne, ²⁶ "Bang niya' a'a pitu mabaya' patindeg si aku, subey lasane si akuhin hadje amban lasane si sa'i-samanen, duk si anak-andanen, duk si me' pungtina'inen lella-dende. Duk bisan lasane si dinen subey ga'i pahadje amban lasane si akuhin. Bang ga'i du kuwe' inin, ga'i iye makajari tindegku. ²⁷ Duk subey iye maglilla' nandal kabinasahan duk bisan pe pinapatey sabab panuhutne akuhin. Dalilnen, kuwe' iye mo'o olom pamapateyan iyehin. Bang ga'i iye maglilla' bu nuhut aku, ga'i iye makajari tindegku. ²⁸ Bang niya' ka'am mabaya' matengge luma' hadje, ningkolo' dahu' ka'am ngalkulane bang piye gastubin, supaya kata' uhanbi bang ara'-ara' takole'bi du ke ngagas-tuhan sampay ubus atawa ga'i. ²⁹ Pegge' bang ga'i kalkulabi dahu', pagtumengge ne me' olomnen bu ga' niya' pangubusbi, ujudnen kemon mangite miya'an ngahinang ka'am hadja dagey. ³⁰ Pa'inde, 'A'a inin takole'ne nagna'an luma'nen matengge saguwa' ga'i ta'ubusne.' ³¹ Atawa bang sa'upama niya' sultan sōng pī magbono' duk sultan seddili, ningkolo' iye mikil-mikil dahu' bang ara'-ara' maka'atu ke iye duk tidgegne sampū' ngibuhin magbono' duk sultan duwempū' ngibu tidgegnen. ³² Bang ara'-ara' ga'i iye maka'atu, na, tala pe kuntaranen, nganda'ak ne iye me' a'ane pī pasampang mo'o bissā we' mabaya' ne iye maghāp. ³³ Damikkiyan isab ka'am," pa'in si Isa, "pikil-pikilun bi dahu' pegge' bang ga'i du ka'am maglilla' nayikutan kemonbin, ga'i ka'am makajari tindegku."

*Asin ga' niya' gunane**(Mateo 5.13; Markus 9.50)*

³⁴ Magdalilan ne isab si Isa, pa'inne, "Kata' uhanbi du we' asinin asal hāp. Saguwa' bang asinin ga' ne niya' lessane, ga'i ne ma'asin balik. ³⁵ Ga' ne niya' kagunahanne. Ga'i bisan taguna pagpalemmek bulak. Saguwa' ilakasan hadja we' a'a. Na," pa'in si Isa, "amey-amey pakalehun bi bang niya' pina'in si ka'am."

15*Bili-bili masumape'in**(Mateo 18.12-14)*

¹ Dambuwa' ellew ekka me' a'a magpāku-pāku sukey para si gubelno duk me' a'a sinduwehin ga'i nuhut sara' āgama, pī siye patapit pu si Isa pegge' baya' siye pakale si usihatnen. ² Manjari me' Pariseohin duk me' guru si sara' āgamahin ngunub-ngunub, pa'inde, "A'a inin magtuhut-tuhut duk me' a'a dusehanin duk sampay mangan magsawu siye." ³ Hangkan inaka we' si Isa si siye dalilan inin, pa'inne,

⁴ "Sa'upama, bang niya' ka'am taga bili-bili dahatus ekkahannen bu ne niya' dambuwa' sumape', ine ente' hinangbi? Bugtu' ambananbi siyampū' duk siyamin la'i si kahayangan duk pī ka'am miha dambuwa' masumape'in tiggelan ga'i takasuwa'bi. ⁵ Duk pagtakasuwa'bi ne, sinna te'ed ka'am hangkan pinippi we' bi bino'o hap luma'. ⁶ Pagtekka si luma', ilinganen we' bi me' bagaybin duk me' sawe'bi magtapit luma'in dina'ak magtipun la'i si luma'bi, duk pa'inbi si siye, 'Magkēg kite bi pegge' takasuwa'ku ne bili-biliku masumape'in.' ⁷ Akahante ka'am," pa'in si Isa, "damikkiyan du isab pasōng magkēg mala'i si surga'in bang niya' dambuwa' a'a dusehan magsusun duk ngalebbahan dusenen amban magkēg siye sabab siyampū' duk siyam me' a'a magpa'in we' bentel siye duk ga'i siye subey magsusun."

Dublun malepasin

⁸ "Atawa," pa'inne, "sa'upama niya' dende taga sampū' dublun bu ne lepas dambuwa'in, ine ente' hinangne? Bugtu' mekket iye payita'an bu pahidanne dem luma'in duk pihane pahāp-hāp tiggelan ga'i takasuwa'ne. ⁹ Duk pagtakasuwa'ne ne, linganne me' bagaynen duk me' sawe'ne magtapit luma'in dina'ak magtipun si luma'ne. Duk pa'inne si siye, 'Magkēg kite bi, pegge' takasuwa'ku ne dublunku malepasin.' ¹⁰ Akahante ka'am," pa'in si Isa, "damikkiyan magkēg du isab me' mala'ikat Tuhanin bang niya' dambuwa' a'a dusehan magsusun duk ngalebbahan dusenen."

Anak lella matahala'in

¹¹ Manjari pa'in si Isa pe, "Niya' dambuwa' a'a taga anak lella duwangan. ¹² Dambuwa' ellew pa'in salihin si samanen, 'Amma', bahagi'un ne alata'nun duk pangurungan ne aku bahagi'kun.' Na, iye ne miya'an, binahagi' ne we' a'ahin alata'nen si duwangan anaknen. ¹³ Ga' tiggel, pinabellihan we' salihin bahagi'nen, eddo'ne sinnen, ubus bu lumengngan iye pī si lahat tala. Pagla'i iye, inubus we' ne sinnen si me' bayu'-bayu'an ga' niya' kagunahanne. ¹⁴ Pagubus ne tagastune kemon, bessuwang isab inunus te'ed lahat miya'an. Manjari kasukalan te'ed iye. ¹⁵ Hangkan pī iye si dambuwa' a'a si lahat

miya'an duk manjari dara'akanne. Dina'ak iye pī we' a'ahin si bulakne ngipat me' bawi.¹⁶ Hawal kawugtu'nen, mabaya' ne kakanne bisan kinakan bawihin, saguwa' ga' niya' ngurangan iye bisan ine.¹⁷ Manjari bahunne makapikil kadupangannen duk pa'inne dem ateyne, 'Kemon dara'akan samakun, maglabi-labi kinakanden. Bu aku inin tiya' ne ku sōng matey tu'u we' kawugtu'in.¹⁸ Hāp pe ku mole' pī pu si Amma' duk pa'inku si iye: Amma', kapagduse ku si Tuhanduk si ka'u.¹⁹ Ga'i ne ku pata' ēnannu anaknu. Kimmatanun ne ku hadja kuwe' dambuwa' me' dara'akannun.'²⁰ Ubus bu tahala' ne iye duk lumengngan ne iye pī balik si samanen.

"Saguwa' tala-tala pe iye, takite ne iye we' samanen. Ma'ase' te'ed samanen si iye duk magubas iye pī ngalipunesan anaknen.²¹ Pa'in anaknen si iye, 'Amma', kapagduse ku si Tuhanduk si ka'u. Ga'i ne ku pata' ēnannu anaknu.'²² Saguwa' ilinganen we' samanen me' dara'akanin duk pa'inne si siye, 'Palakkes ka'am, bo'ohun bi pitu semmek tamanan mahāp lu duk pasemmekanun bi iye. Pasinsimanun bi isab duk patehomp'a'anun bi.²³ Ubus pī ka'am, eddo'un bi anak sapi' pinalemmekante bi ley bu sumballi'un bi. Magjamu-jamu kite bi duk maglami-lami.²⁴ Pegge' anakku inin kuwe' bakas matey, bu ellum du balik. Kuwe' iye bakas lepas, bu tapole' du.' Manjari nagna' ne siye maglami-lami.

²⁵ "Saguwa' anakne sakahin baytu la'i miya'an si tana'. Pag hap luma' ne iye duk sakali' iye tapit, niya' takalene magkulintang duk magpansak la'i diyaleluma'den.²⁶ Ilinganan we' ne dangan me' dara'akanin duk tinilew we' ne bang ine paglami-lamihanin.²⁷ Pa'in dara'akanin si iye, 'Tekka ne salinun duk dina'ak sinumbali' we' samanun sapi' pinalemmekanin pegge' salinu inin ga' niya' baya-bayane.'²⁸ Saguwa' astel iye duk ga'i iye baya' padiyalem. Paluwas samanen pī muyu-muyu' iye bino'o padiyalem.²⁹ Saguwa' sambunganne samanen, pa'inne, 'Payamanun Amma', piyen tahun ne paghinangku si ka'uhin kuwe' dambuwa' banyaga'nu. Ga' niya' panganda'akannu aku we' ga'i hinangku. Saguwa' ga' ku bakas ka'urungannu bisan dambuwa' anak kambing duk ku kapagjamu-jamu duk me' bagaykun.³⁰ Saguwa' pagtekkā pitu anaknu iyan, pagubus paka'atanne alata'nun si me' dende dupang, sinumbali' ne we' nu para si iye sapi' pinalemmekannun.'³¹ 'Toto', pa'in samanen, 'luwal du kew tu'u si aku duk kēmon maniya' si akuhin, si ka'u du.³² Talep kite maglami-lami duk magkēg, pegge' salinu iyan kuwe' bakas matey, bu ellum du balik. Kuwe' iye bakas lepas, bu tapole' du.'"

16

Tatunggu' malalem akkالن

¹ Manjari inakahan we' si Isa me' tindeggen dalilan seddili. Pa'inne, "Niya' dambuwa' a'a dayahan, hininang we' ne dambuwa' me' dara'akannen tatunggu' si me' alata'nen kēmon. Manjari tasambung si iye tatunggu' miya'an we' luwal ko' ngakkal duk paka'atanne alata' amunen.² Hangkan pinasan iye we' ne duk pagtekkā iye, pa'in amunen si iye, 'Ine te' takaleku sabab ka'u inin? Sōnganun ne si aku listahan me' bayu'-bayu'an si antanannun duk sīn mapa'asek duk sīn mapaluwasin pegge' ga'i ne kew hinangku tatunggu'.'³ Pa'in dara'akanin si dine, 'Ine ente' hinangku kuwe'itu? Tiya' ne ku patahala' amukun. Ga'i ne ku basag maghinang si bulak duk leman ku isab māku-māku sīn.⁴ A, kata'uhanku ne, pa'inne, 'bang ine subey hininangkun, duk bang pinatahala' ne ku amban hinangkun, niya' du me' a'a makajari papihanku.'⁵ Manjari ilinganen we' ne dangan-dangan kēmon me' taga utang si amunen. Pa'inne si dehellu mapihin, 'Piye utangnun si amukun?'⁶ 'Dahatus mital isellan', sambungnen. Manjari pa'inne si iye, 'Tiya' disibunun. Ningkolo' kew padayi' bu sulatun lu'u limempū' mital hadja.'⁷ Duk pa'inne si dambuwa'in, 'Ka'u, piye utangnun?' Pa'inne, 'Dahatus karut paley.' Manjari pa'inne si iye, 'Tiya' disibunun, sulatun lu'u walumpū.'⁸ Pagkale amunen hininang dara'akanne mangakkal miya'an, sinanglitan pe iye we' ne pegge' akkالن iye. Ta'u ko' iye mikil para si pasōngannen." Manjari pa'in si Isa, "Me' a'a mangga'i manuhut Tuhandin akkالن te'ed amban me' a'a manuhut Tuhandin, pegge' ta'u siye ma'untungan sawe'den para si di kahāpanden.

⁹ "Hangkan akahante ka'am," pa'in si Isa, "gunahun bi alata'bi tu'u si dunyahin paghinang hāp, supaya bang ta'abut ka'am matey duk ga'i ne tagunabi alata'bin, tinayima' du ka'am la'i si lahat patenna'anbi salama-lamahin.¹⁰ Bang kapangandelan a'ahin si alata' kuwe'ahat, kapangandelan du isab iye si alata' ekka. Damikkiyan isab bang a'ahin ga'i kapangandelan si alata' kuwe'ahat, ga'i du isab iye kapangandelan si alata' ekka.¹¹ Na, bang ka'am pinasuku'an alata' tu'u si dunya inin bu ga'i ka'am kapangandelan, asal ga'i pinangandel si ka'am alata' mabennalin.¹² Duk bang ga'i ka'am kapangandelan ngantan alata' duma'in si ka'amin, ga'i pinangurung si ka'am suku' si ka'amin.

¹³ "Ga' niya' dara'akanen makajari magbanyaga' si duwe amu. Pegge' kalasahanne iyan dambuwa'in duk kabunsihanne dambuwa'in. Atawa tuhtute te'ed dambuwa'in duk ga'i

asipne dambuwa'in. Bang pilakin mamahalg'a si ka'amin, ga'i ka'am makajari maghinang isab si Tuhan."

Me' panolo' si Isa sinduwehin

(Mateo 11.12-13; 5.31-32; Markus 10.11-12)

¹⁴Takale we' me' Pariseohin me' pina'in si Isa miya'an. Pinagsayehan si Isa we' de pegge' sinna siye si pilak. ¹⁵Saguwa' pa'in si Isa si siye, "Ka'am iyan magpakite si a'a we' bentel ka'am, saguwa' kata'uhan Tuhanin du dem ateybin. Me' kinimmatan mahalga' we' me' a'ahin, ga' du niya' kagunahanne bang si Tuhan.

¹⁶"Masa ga' pe pitu si Yahiya magpandi-pandi me' a'ahin, iye minahalayakin sabab sara' si Musahin duk me' tasulat kanabihanin. Saguwa' kemuwe pitu Yahiya duk sampay ma'in iye minahalayakin aka-aka hāp sabab pagbaya'an Tuhanin duk me' a'ahin magtuyu' te'ed duk siye umasek pi si pagbaya'an Tuhanin. ¹⁷Saguwa' sara' si Musahin asal ga'i du pinda kapatutnen. Mura pe ilūnan bulak duk langitin amban dambuwa' balis si sara'in ginanti'an."

¹⁸Pa'in si Isa pe, "Sine-sine nimanan andanen bu maganda seddili, magjina iye. Duk sine-sine maganda si dende bituwanan, magjina iye."

A'a dayahanin duk si Lasarus

¹⁹Ubus pa'in si Isa, "Niya' dambuwa' a'a dayahan, luwal magsemmek mahalga' manamal duk kahaba' ellew hāp hadja kinakannen. Ga' niya' kulang si iye. ²⁰Duk niya' isab a'a miskin, ēnnen si Lasarus. Lapat puhu'nen we' dugsal. Kahaba' ellew bino'o iye pi si tarangka luma' a'a madayahan miya'an. ²¹Pegge' kabaya'annen bang du si' iye ka'urungan me' lebbi-lebbi kinakan a'a dayahanin duk iye maka'akan. Bisan me' asuhin pi ngandelatan me' dugsalnen. ²²Manjari matey a'a mamiskin miya'an duk bino'o iye we' me' mala'ikatin pi si pala'ihan Ibrahimin si surga'. Ubus matey du isab a'a dayahanin duk kinubul iye. ²³La'i si ahilat kapeddi'an manamal a'a dayahanin. Pahangad iye duk takitene la'i si katalahan Ibrahim. Takitene isab si Lasarus la'i si bihing Ibrahim. ²⁴Magtawus iye ngalingan pu si Ibrahim. 'O Apu' Ibrahim,' pa'inne. 'Ma'ase' ne kew si aku. Da'akun Lasarus pitu. Ambat patottokne timbō'nen dem bohe' bu pettakanne della'kun pegge' peddi'an ku te'ed tu'u dem ebbut inin.' ²⁵Saguwa' pa'in Ibrahim, 'Bagay, essebun we' tasangkanu ne kēmon bayu'-bayu'an mahāpin ka'ellumnun, bu si Lasarus tasangkanen mala'atin. Saguwa' kuwe'itu hāp ne pāsahannen tu'u, bu ka'u magsandal peddi'. ²⁶Duk duma'in hadja inin, saguwa' si ellette bi niya' kongkong luha pinapi, supaya matu'u mabaya' mapiyuhin ga'i tapiyu, duk damikkiyan malu'uhin ga'i tapitu.' ²⁷Manjari pa'in a'a dayahanin, 'Bang sa iyan, Apu', ga' dapatku. Saguwa' pabuyu'-buyu' ku si ka'u, da'akun si Lasarus pi si luma' samakun, ²⁸pegge' niya' la'i lime pungtina'iku lella. Da'akun siye sinessa'an pu Lasarus subey pindahande kawul-pi'ilden supaya siye ga'i tapitu si lahat pagsandalan peddi' inin.' ²⁹Saguwa' pa'in Ibrahim, 'La'i du si siye me' tasulat si Musahin duk tasulat me' kanabihan sinduwehin. Ambat pakalede.' ³⁰'Ga'i be pakalede, Apu' Ibrahim,' pa'inne. 'Saguwa' bang niya' dambuwa' a'a matey ellum balik bu pi si siye, asal pagsusunande iyan duseden duk lebbahande ne.' ³¹Saguwa' pa'in Ibrahim si iye, 'Bang ga'i pakalede me' tasulat si Musahin duk me' kanabihan sinduwehin, ga'i du siye iyan tasege' bisan pe niya' a'a bakas matey bu ellum balik hap pi si siye ngakahan siye.'"

17

Magduse

(Mateo 18.6-7, 21-22; Markus 9.42)

¹Manjari pa'in si Isa si me' tindegnen, "Bugtu' niya' te'ed me' sassat tekka si manusiya' makapaduse siye. Saguwa' ka'ase'-ase' a'a manassat sawe'nen duk iye makaduse, pegge' asal legga Tuhanin te'ed iye. ²Hāp pe si' iye miya'an tapatowengan dahu' batu hadje si kellongne bu ilabo' iye pi dem tahik duk hadja ga'i tasasatne magduse dangan me' madiyahaw' ateynen duk masandel si akuhin. ³Hangkan pahatul-hatul ka'am. Bang sawe'nun kapagduse si ka'u, bo'ohun magbissā duk tolo'anun. Bang pagsusunanne dusenen duk lebbahanne dusenen ampunun iye. ⁴Bang dem da ellewin kapagduse iye mimpitu' si ka'u duk mimpitu' isab iye piyu si ka'u māku ampun, subey iye ampunnu."

Sandel

⁵Manjari pa'in me' tindeg si Isa bakas kawakilannen si iye, Panuhutanden, "Tuwan, pabasagun sandel kami si Tuhanin." ⁶Nambung Panuhutanden, pa'inne, "Bang sandel ka'am si Tuhan bisan hadja kuwe'ahat, dalilnen kuwe' hadja hadjehan bigi mustasa, makajari pa'inbi si po'on kayu mahadje miya'an, 'Pabeddut kew duk palinda kew pi dem tahik,' ubus bu tuhutne du pina'inbin."

Suku' hininang dara'akanin

⁷ Pa'in si Isa pe, "Bang sa'upama dangan ka'am taga dara'akan duk hinangnen magbadja' si tana' atawa magipat hayepbi. Bang tekka iye amban paghinangannen, pa'inbi ke si iye, 'Na, mangan ne kew?' ⁸ Asal ga'i. Saguwa' iye pa'inbi si iye, 'Magsayin ne kew bu panyapun kinakankun duk ku maka'akan. Bang ku ubus, meke ne kew mangan.' ⁹ Magsampū' s-āmat pe ke ka'am si dara'akanbin pegge' hinangne panganda'akanbin? Ga'i du. ¹⁰ Damikkiyan ka'am isab, bang tahinangbi ne kēmon panganda'akan si ka'amin, pa'inun bi, 'Kite bi inin me' dara'akan ga'i pata' sinanglitan, pegge' iye du hadja tahinangten, suku' hininangten.'"

Sampū' a'a inipul kawuli'an we' si Isa

¹¹ Palumengngan si Isa hap Awrusalamin, palabey iye amban ellet lahat Samariya duk lahat Jalil. ¹² Pagtapit ne iye si kaluma'an, niya' pī si iye sampū' a'a inipul. Nengge siye patala-tala, ¹³ duk ngalingan siye, pa'inde, "O Isa! Tuwan! Ma'ase' ne kew si kami." ¹⁴ Pagkite si Isa siye, pa'inne si siye, "Pī ka'am si me' imamin, ambat lilingde baranbin we' kawuli'an ne." Duk sasangde maphihin, kawuli'an ne siye. ¹⁵ Dangan siye, pagkitene we' kawuli'an ne iye, magtawus iye balik duk pinudji we' ne Tuhanin pinapales. ¹⁶ Pasujud iye si antag bettis si Isa magpasalamat si iye. A'a inin bangsa Samariya. ¹⁷ Pa'in si Isa, "Duma'in ke sampū' a'a kawuli'anin? Antag ne siyamin?" ¹⁸ We'ey a'a liyu-liyu inin du hadja mabalik mapitu magpasalamat si Tuhanin?" ¹⁹ Manjari pa'in si Isa si iye, "Nengge kew, bagay, duk palanal ne kew. Kawuli'an kew pegge' sandel kew."

Pasal pagbaya' Tuhanin

(Mateo 24.23-28, 37-41)

²⁰ Dambuwa' ellew tinilew si Isa we' me' Pariseohin bang sumiyan ne Tuhanin magbaya' si me' a'ahin. Sambunganne siye, pa'inne, "Ga' niya' takite bang nagna' ne Tuhanin magbaya'. ²¹ Ga' iyan niya' magpa'in, 'Payamanun bi, tiya' tu'u pagbaya'an Tuhanin!' atawa, 'I' la'i!' Pegge' pagbaya'an Tuhanin lu'u diyalembi." ²² Manjari pa'in si Isa si me' tindeggen, "Niya' du iyan me' ellew si pasōngan asal baya' te'ed kitebi we' aku, Anak Manusiya'in, magbaya' ne. Baya' takitebi bisan da ellew hadja, saguwa' ga'i pe takitebi. ²³ Niya' iyan magpa'in si ka'am, 'O, i' iye la'i!' atawa, 'Tiya' iye tu'u!' Da'a ka'am pī miha aku. ²⁴ Pegge' aku, Anak Manusiya'in, bang ne ku pitu, keddu papitukun duk takite me' a'ahin kēmon, kuwe' lalat bessuwang ninagan dunyahin amban dengkepak pī si dengkepak. ²⁵ Saguwa' meke inin umantag, subey ku dahu' magsandal kabinasahan duk ga'i ku tinayima' we' me' a'a kuwe'ituhin. ²⁶ Si pasōngan, bang ne ku pitu balik si dunya, me' hinangan me' a'ahin kuwe' du hinangan me' a'a masa si Nu ley. ²⁷ Masa miya'an mangan siye duk ngingum, maganda siye duk magella sampay ta'abut ellew pa'asek si Nu dem kappalin. Manjari ilaseyan we' Tuhanin dunyahin duk magmula siye kēmon. ²⁸ Damikkiyan du isab kuwe' masa si Lot ley. Mangan siye duk ngingum, magbelli duk magdagang, magtanem duk magpatengge me' luma'. ²⁹ Saguwa' pagtekka ellew patahala' si Lot amban puweblo Sodom, labo' kuwe' ulan ebbutin duk meylangin amban diyata' langit duk magmula siye kēmon. ³⁰ Damikkiyan du isab kuwe' miya'an hinangan me' a'a si dunyahin bang tekka ne ellew pamakite akuhin, aku Anak Manusiya'in.

³¹ "Pagtekka ellew miya'an, bang niya' a'a si luwasan luma'ne bu me' kēmonnen la'i diyalem luma', subey ne iye ga'i padiyalem ngeddo'ne saguwa' subey ne iye lahi. Damikkiyan isab a'a mala'i si tana'nen subey ne ga'i balik pī si luma'ne. ³² Essebun bi bang ine ma'umantag si anda si Lot masa awwalley. ³³ Sine-sine ngelleg umulne, ga' niya' umulne salama-lama. Saguwa' sine-sine ga' ngelleg umulne sababku, bisan iye matey, niya' du umulne salama-lama. ³⁴ Akahante ka'am, bang ne ku pitu balik, niya' iyan duwangan magulid sangem, dambuwa'in ineddo' duk dambuwa'in ta'amban. ³⁵ Niya' iyan duwangan dende magtabang maggiling, dambuwa'in ineddo' duk dambuwa'in ta'amban. (³⁶ Niya' iyan duwangan lella maghinang si tana', dambuwa'in ineddo' duk dambuwa'in ta'amban.)" ³⁷ Manjari tilew me' tindeggen iye, pa'inde, "Tuwan, antag inin umantag?" Sambungan si Isa siye duk eli'an, pa'inne, "Antag-antag kaniya'an bangkeyin, la'i magtipun me' owakin."

18

Dalilan sabab dende baluhin duk hukuman

¹ Manjari inakahan we' si Isa me' tindeggen dambuwa' dalilan pamintangande supaya siye luwal ngampun si Tuhan duk ga'i jumu'. ² Pa'inne, "Si dambuwa' lahat niya' hukum ga'i tinalew si Tuhan duk ga'i magaddat si pagkasine manusiya'. ³ Niya' isab si lahat miya'an dende balu taga palkala'. Dende inin luwal pī si hukum miya'an māku tabang si iye duk pabuyu'-buyu' duk tapakitene kabennalannen. Pa'inne, 'Tabanganun be ku duk ga'i nganda'ag kuntarakun.' ⁴ Tagna' ga'i ngatu hukum miya'an nabangan dendeihin

saguwa' pagtiggel-tiggel ne, pa'inne si dine, 'Aku inin ga'i talew si Tuhan duk ga'i magaddat si manusiya',⁵ saguwa' pegge' tiya' makasasew aku balu inin, tabanganku iye. Jumu' ne ku luwal papituhanne.'

⁶ Manjari pa'in si Isa, "Na, pakalehun bi pina'in hukum mangga'i mabentel miya'an. Tinabangan du we' ne dendeihin. ⁷ Na, ga'i ke isab tabangan Tuhanin me' a'a tapene'nen, mamāku-māku si iye ellew-sangemin? Magdayan-dayan pe ke iye nabangan siye?⁸ Akahante ka'am," pa'in si Isa, "asal palakkes Tuhanin nabangan siye. Saguwa' si pasōngan bang aku, Anak Manusiya'in, balik pitu si dunya, ngasuwa' ente' ku me' a'a sandel si aku?"

Dalilan sabab Pariseohin duk a'a magpāku-pāku sukeyin

⁹ Niya' isab dalilan inaka we' si Isa si me' a'a pangimmatde si diden we' bentel siye duk diniyawa'an we' de me' a'a sinduwehin. ¹⁰ Pa'inne, "Niya' duwangan a'a pataked pī si langgal hadje ngampun. Dambuwa'in Pariseo duk dambuwa'in a'a magpāku-pāku sukey. ¹¹ Pagla' i ne siye dem langgal, nengge Pariseohin duk ngampun iye diyalem ateyne. Pa'inne, 'O Tuhan, magpasalamat ku si ka'u we' duma'in ku kuwe' me' a'a sinduwehin napsuhan duk ngaliba duk magjina. Duk magpasalamat ku isab we' duma'in ku kuwe' a'a magpāku-pāku sukey miya'an. ¹² Kahaba' simana minduwe ku magpuwase duk jakatanku kēmon usahakun.' ¹³ Saguwa' a'a magpāku-pāku sukeyin, nengge patala-tala duk ga'i bisan mayam padiyata' saguwa' patondok hadja iye. Tineppak-teppak we' ne dākannen hawal susenen duk pa'inne, 'O Tuhan, ma'ase' kew si aku, dusehan ku.' ¹⁴ Akahante ka'am," pa'in si Isa, "we' a'a inin hap luma' kinimatan ne bentel we' Tuhanin duk duma'in Pariseohin mabentelin. Pegge' sine-sine mahadje dine, pinadiyawa' du, duk sine-sine madiyawa' dine, pinahadje du."

Si Isa malasa si me' mākanak diki'

(Mateo 19.13-15; Markus 10.13-16)

¹⁵ Na, niya' me' a'a mo'o me' anakde diki' pī pu si Isa supaya siye antananne. Pagkite inin we' me' tindegnen, pinagamāhan siye we' de. ¹⁶ Saguwa' ilinganan we' si Isa me' mākanakin duk pa'inne si me' tindegnen, "Ambat pitu si aku me' mākanakin duk da'a siye sagga'un bi. Pegge' a'a kuwe' me' mākanakin ngatu du pinagbaya'an we' Tuhanin. ¹⁷ Sabennal akahante ka'am," pa'in si Isa, "bang pangandel a'a si Tuhanin duma'in kuwe' pangandel mākanakin, na, a'a iyan asal ga'i sumakup dem pagbaya'an Tuhanin."

A'a dayahanin

(Mateo 19.16-30; Markus 10.17-31)

¹⁸ Dambuwa' ellew niya' Yahudi bangsahan pī pu si Isa nilew iye, pa'inne, "Tuwan, a'a hāp kew. Ine subey hinangku duk ku pinasuku'an umul salama-lama?" ¹⁹ Sambungan si Isa iye, pa'inne, "We'ey pa'innu we' hāp ku? Ga' niya' hāp luwal Tuhan dambuwa'-buwa'. ²⁰ Kata'uhannu du me' panganda'akan Tuhanin: Da'a kew magjina. Da'a kew mono'. Da'a kew nangkew. Da'a kew naksi' ga'i bennal. Pagaddatanun sa'i-samanun." ²¹ Pa'in lellahin si iye, "Kēmon iyan, Tuwan, tinuhut we' ku kemuwe nakanak pe ku." ²² Pagkale si Isa inin, pa'inne si iye, "Niya' pe dambuwa' ga' tahinangnu. Pī kew, pabellihanun kēmon alata'nun bu pangurungan ulinen si me' mamiskinin. Manjari niya' du iyan alata'nu la'i si surga'. Pagubus, balik kew pitu bu nuhut kew aku." ²³ Pagkalene bissā si Isa miya'an, suse te'ed iye pegge' dayahan iye manamal. ²⁴ Takite si Isa we' suse a'ahin, duk pa'inne, "Asal hunit te'ed me' madayahanin ngatu pinagbaya'an we' Tuhan. ²⁵ Mura pe unta'in palabey si lowang dalum amban a'a dayahanin ngatu pinagbaya'an we' Tuhan." ²⁶ Pagkale me' a'ahin pina'in si Isa miya'an, pa'inde, "Na, sine ne tapi si surga'in bang kuwe' iyan?" ²⁷ Saguwa' pa'in si Isa, "Me' mangga'i tahinang manusiya'in, tahinang du we' Tuhanin."

²⁸ Manjari missā si Petros. "Payamanun kami inin," pa'inne, "ubus ne ambanan kami me' luma' kamihin duk nuhut ne kami ka'u." ²⁹ "Awe'," pa'in si Isa si siye, "sabennal akahante ka'am, bang niya' a'a ngambanan luma'nen, andanen, me' pungtina'inen, sa'i-samanen atawa me' anaknen basta sumakup iye dem pagbaya'an Tuhanin, ³⁰ asal tumbasan Tuhanin iye tiggelanne tu'u si dunya labi pe te'ed amban inambanannen, duk inurungan du iye umul ga' tamananne la'i si ahilat."

Kamintellune pina'al we' si Isa sabab kamateynen

(Mateo 20.17-19; Markus 10.32-34)

³¹ Manjari bino'o we' si Isa tindegne sampū' duk duwehin patala-tala duk pa'inne si siye, "Pakale ka'am, kite bi inin pataked hap Awrusalam. Pagla' i ne kite bi, tinumanan du kēmon bakas tasulat me' kanabihan sabab aku, Anak Manusiya'in. ³² Sinōngan du ku pī si antanan me' a'a duma'in Yahudi, duk hinangde du ku dagey duk pa'iyade ku duk paglura'ande. ³³ Lubakande ku ubus bu papateyde ku. Saguwa' puwas tellum bahangi, ellum du ku

balik.”³⁴ Saguwa' ga' tahāti me' tindegnen binissāne miya'an. Ga' pasti' si siye duk ga' kata'uhande bang ine hāti pina'innen.

*Kawuli'an we' si Isa a'a pessekin
(Mateo 20.29-34; Markus 10.46-52)*

³⁵ Sakali' ne siye tapit si puweblo Ariha, niya' la'i ningkolo' si higad lān palabeyanden a'a pessek magpāku-pāku sīn. ³⁶ Pagkale a'a mapessekin me' a'a ma'ekka mapalabeyin, tilewne bang we'ey miya'an. ³⁷ Inakahan iye, pa'inde, “Si Isa, a'a amban Nasaretin mapalabeyin.” ³⁸ Pagkalene inin magtawus iye ngalingan papales, pa'inne, “O Isa, tubu' Sultan Da'ud, ma'ase' ne kew si aku.” ³⁹ Inamāhan iye we' me' a'a si dehelluhanin, ga'i iye dina'ak magbukag. Saguwa' namba ne papalesne paglingannen. “O tubu' Sultan Da'ud,” pa'inne, “ma'ase' ne kew si aku.” ⁴⁰ Manjari padeheng si Isa duk da'akne a'ahin bino'o pī si iye. Pagtapit ne a'ahin, tilew si Isa iye, pa'inne, ⁴¹ “Ine kabaya'annu hininangku si ka'uhin?” “Tuwan,” pa'inne, “kabaya'ankun makakite ne ku.” ⁴² Pa'in si Isa si iye, “Makakite ne kew. Kawuli'an kew pegge' sandel kew si aku.” ⁴³ Magtawus iye makakite duk nuhut ne iye si Isa lumengngan. Pinudji ne pa'in we' ne Tuhanin. Duk me' a'a mangite miya'an, pinudji isab we' de Tuhanin.

19

Si Isa duk si Sakkiyas

¹ Pa'asek si Isa dem puwebo Ariha duk pabutas iye dem tengnga' puweblohin. ² Niya' a'a maglahat la'i, ēnnen si Sakkiyas. Iye nakura' me' a'a magpāku-pāku sukeyin duk dayahan iye. ³ Batang te'ed kitene si Isa, bang sa'ingge bantuknen, saguwa' ga'i takitene pegge' ekka te'ed a'a bu pandak iye. ⁴ Hangkan magubas iye padehellu amban me' a'ahin duk mana'ik iye diyata' kayu sikamol si higad lān, supaya takitene si Isa bang palabey la'i. ⁵ Pagtekka si Isa si antag kayu miya'an, padeheng iye duk pahangad duk pa'inne, “O Sakkiyas. Duwa'i kew palakkes, pegge' subey ku pahali si luma'nu ellew inin.” ⁶ Hangkan magdayi'-dayi' si Sakkiyas duwa'i duk kēgan iye mo'o si Isa si luma'ne. ⁷ Pagkale me' a'ahin pina'in si Isa pu si Sakkiyasin, ngunub-ngunub siye, pa'inde, “Na, we'ey dang iye nuhut pī si luma' a'a dusehan miya'an?” ⁸ Ubus nengge Sakkiyas duk pa'inne pu si Isa, “Tuwan, dan tenga' alata'kun pangurungku si me' mamiskinin. Duk bang niya' bakas tapalelongku, pabalikku si iye sīnnen ilapisan minampat.” ⁹ Pa'in si Isa si iye, “Ellew inin timbul ne kew duk me' anak-andanun, pegge' ka'u hep isab tubu' Ibrahim. ¹⁰ Aku, Anak Manusiya'in, akaku mapitu si dunyahin miha me' a'a matala amban Tuhanin duk nimbul siye.”

*Dalilan sabab sīn pinangandelin
(Mateo 25.14-30)*

¹¹ Sasang me' a'ahin pakale si me' binissā si Isahin, inakahan isab siye we' ne dambuwa' dalilan pegge' tapit ne siye si Awrusalam duk kannalde we' pagtekkade la'i, tagna'an Tuhanin ne pagbaya'ne si me' a'ahin. ¹² Hangkan pa'in si Isa magdalilanin, “Niya' dambuwa' a'a bangsahan. Hap pī iye si lahat tala duk iye tagellal sultan la'i, ubus bu balik du iye si lahatne magsultan. ¹³ Sōng pataha'ānen, ilingan dahu' we' ne sampū' me' dara'akanen, duk inurungan siye dangan-dangan we' ne dublun. Pa'inne si siye, ‘Paglituhun bi iyan tiggelanku ga'i tekka.’ ¹⁴ Saguwa' kabunsihan a'a miya'an we' me' a'a si lahatnen hangkan paglumikut ne iye, dina'ak sinduwehin we' de pī paturul si iye magaka we' ga'i siye mabaya' we' magsultan a'a miya'an si siye.

¹⁵ “Saguwa' masi du iye ginellal sultan. Pagbalikne si lahatne, da'akne ilingan pī si iye me' dara'akanne bakas inurunganne dublunin supaya kata'uhanne bang piye untungden dangan-dangan. ¹⁶ Pī dehelluhin si iye duk pa'inne, ‘Tuwan, dublunnu dambuwa'in maka'untung sampū' dublun.’ ¹⁷ ‘Hāp hininangnun,’ pa'in amunen, sultanin. ‘Dara'akan hāp kew. Tapangandelan kew si me' kuwe'ahat, hangkan urungante kew kapatut magbaya' si sampū' puweblo.’ ¹⁸ Ubus pī isab kaduwe dara'akanin si iye duk pa'inne, ‘Tuwan, dublunnu dambuwa'in maka'untung lime dublun.’ ¹⁹ Pa'in sultanin si iye, ‘Hāp. Ka'u isab magbaya' kew si lime puweblo.’ ²⁰ Manjari pī isab dambuwa'in duk pa'inne, ‘Tuwan, o, tiya' du dublunnun. Pinutus we' ku pinahāp-hāp dem panyitu duk inenna' we' ku. ²¹ Tinalew ku si ka'u pegge' ga'i kew ma'ase' si a'a. Eddo'nu duma'in si ka'uhin duk paganinu mangga' bakas paglu'ugannun.’ ²² Pa'in sultanin si iye, ‘Ka'u iyan dara'akan la'at duk bulasan. Si me' bissānu miya'an hukumte kew. Kata'uhannu hati' we' ga'i ku ma'ase'. Kata'uhannu we' eddo'ku duma'in si akuhin, duk paganiku mangga' bakas paglu'ugannun.’ ²³ Na, we'ey ga' papīnu sīnkun si bangku duk nganak? Manjari pagbalikku pitu, ta'eddo'ku si sampay anaknen.’ ²⁴ Manjari pa'in sultanin si me' manengge matapitin, ‘Eddo'un bi dublunin amban iye duk pangurungan bi pī si manguntung sampū'in.’ ²⁵ ‘Saguwa' Tuwan,’ pa'inde, ‘niya' ne sampū' dublunnen.’ ²⁶ Pa'in sultanin, ‘Akahante ka'am, we'

a'a tapangandelanin, inurungan pe namba. Saguwa' mangga'i tapangandelanin, bisan kuwe' ahāt bakas pinangandel si iyehin, ineddō' du amban iye. ²⁷ Na, me' bantaku miya'an, pa'in sultanin, 'me' a'a mangga'i mabaya' we' aku magsultan si siyehin, bo'ohun bi siye pitu duk papateyun bi tu'u si matahanku.' ”

Pamahadjede si Isahin papīne si Awrusalamin
(Mateo 21.1-11; Markus 11.1-11; Yahiya 12.12-19)

²⁸ Pagubus inin bissā si Isa, lumengngan iye padehellu amban siye tudju Awrusalam. ²⁹ Pagtapit ne iye si me' kaluma'an Betpage duk Betani, la'i si kūd Jaitun, nganda'ak iye duwangan tindegne padehellu. ³⁰ Pa'inne si siye, “Pi ka'am si kaluma'an si dehelluhanbi miya'an, duk pagtekkabi la'i ngite ka'am iyan anak asnu dinagtel, ga' pe bakas kasakeyan. Lekkahanun bi duk bo'ohun bi pitu. ³¹ Bang niya' nilew ka'am bang we'ey lekkahanbi, pa'inun bi, 'Niya' kagunahan Panuhutanin si iye.' ”

³² Manjari hap pi ne me' dina'aknen si kaluma'an miya'an duk takitede kēmon sa pangaka si Isa si siyehin. ³³ Sasangde mangalekkahan anak asnuhin, pa'in me' dapu'nen si siye, “Hoy, we'ey lekkahanbi anak asnu iyan?” ³⁴ Nambung siye, pa'inde, “Niya' guna Panuhutanin si iye.” ³⁵ Manjari bino'o ne we' de asnuhin pu si Isa duk ilampiruhan we' de duk me' semmekde, ubus bu pasakey ne si Isa. ³⁶ Sasangne mapihin, binellat we' me' a'ahin me' semmekden si lān palabeyannen.

³⁷ Pagtapit ne si Isa si Awrusalam, la'i ne si padurulan kūd Jaitun, kēmon me' tindegne mabanenin magsukul si Tuhan duk pinudji iye we' de pinapales sabab me' hinangan balakat bakas takitede hininang si Isahin. ³⁸ Pa'inde, “Pudjite bi sultan inin, iye pinapitu we' Tuhanin! Sanyang la'i si surga' duk pinudji te'ed Tuhanin!” ³⁹ Niya' me' Pariseo la'i dem ka'ekkahen me' a'ahin. Pa'inde pu si Isa, “Tuwan, pagesun me' tindegngun. Da'akun siye padeheng nanglitan ka'u.” ⁴⁰ Nambung iye, pa'inne, “Akahante ka'am, we' bang ga'i siye inin mabehe, me' batu si lān inin asal ngellang mudji aku.”

Magtangis si Isa sabab puweblo Awrusalamin

⁴¹ Pagtapit-tapit ne si Isa si puweblo Awrusalam duk takitene ne me' kaluma'anin, magtangis iye hawal ase'ne si me' a'a puweblo miya'an. ⁴² Pa'inne, “Bang si' hadja tahātibi bisan ellew inin bang ine subey hininangbin supaya ka'am ngasuwa' kasanyangan. Saguwa' asal ga'i tahātibi. ⁴³ Maka'ase'-ase' te'ed ka'am pegge' niya' du iyan me' ellew tekka, iliput lahatbin we' me' bantabin. Ngahinang siye iyan kuta' bulak liputde ka'am inelletan duk ka'am ga'i lumahi. ⁴⁴ Lubude iyan kēmon kaluma'anbin hangkan ga' iyan niya' nengge me' batu pinagbangkat-bangkitin dem puweblobi iyan. Duk kēmon ka'am maglahat lu'u diyalemin, papateyde du. Umantag du inin si ka'am pegge' ga' pegmasibi waktu pamakite Tuhan ase'ne si ka'amin.”

Pi si Isa dem langgal hadjehin
(Mateo 21.12-17; Markus 11.15-19; Yahiya 2.13-22)

⁴⁵ Manjari pagtekkā si Isa dem puweblo Awrusalam, pa'asek iye pi dem langgal hadjehin duk binudjew we' ne me' a'a magdagang-dagang mala'ihin ⁴⁶ duk pa'inne si siye, “Tasulat dem kitab, pa'in Tuhanin, 'Luma'kun inēnan du luma' pangampunan.' Saguwa' ka'am,” pa'in si Isa, “hininang we' bi luma' Tuhanin kuwe' luma' patapukan me' a'a panangkew.” ⁴⁷ Magtolo' si Isa ellew-ellew dem langgal hadjehin. Me' nakura' me' imamin duk me' guru si sara' āgamahin duk sampay me' a'a mabangsahanin miha-miha lān supaya si Isa tapapateyde. ⁴⁸ Saguwa' ga' niya' tahinangde pegge' kēmon a'ahin sinna te'ed pakale si me' bissānen.

20

Tinilew we' de si Isa bang amban kapatutnen
(Mateo 21.23-27; Markus 11.27-33)

¹ Dambuwa' ellew la'i si Isa magtolo' si me' a'ahin dem langgal hadjehin duk magmaha-layak isab aka-aka mahāpin si siye. Manjari patapit pi si iye me' nakura' imamin duk me' guru si sara' āgamahin duk me' kabahi'anin. ² Pa'inde si iye, “Ine kapatutnu ngahinang me' hininangnu ellew miya'an? Sine mangurungan ka'u kapatutin?” ³ Sambungan si Isa siye, pa'inne, “Niya' isab tilewku si ka'am. Akahanun bi ku, ⁴ pamandi Yahiya me' a'ahin, amban Tuhan ke atawa amban manusiya' hadja?” ⁵ Manjari magisun-isun siye. Pa'inde, “Bang sa'upama pa'inte bi we' kapatut Yahiya pamandine me' a'ahin amban Tuhan, pa'inne iyan, 'Na, we'ey Yahiya ga' kahagadbi?’” ⁶ Saguwa' bang pa'inte bi, ‘Amban manusiya’, na, pagtubagan kite bi iyan we' me' a'ahin kēmon, pegge' kahagad siye we' Yahiya asal nabi Tuhanin.” ⁷ Hangkan nambung siye, “Ga'i kata'uhan kami bang amban kapatut

Yahiyahin.”⁸ Manjari pa'in si Isa si siye, “Na, ga'i isab ka'am akahanku bang amban kapatutku maghinang me' hinihangku miya'an.”

Dalilan sabab likus ubasin duk me' tatunggu'nen
(Mateo 21.33-46; Markus 12.1-12)

⁹ Manjari inakahan we' si Isa me' a'ahin dalilan inin. “Niya',” pa'inne, “a'a maglikus bahan ubas duk pinatunggu' we' ne si me' a'a, pagbahagi'an uli tinanemnen. Ubus bu tahala' iye pi si lahat tala duk tiggel iye la'i.”¹⁰ Pagta'abut pagbuwa' ubasin, dina'ak we' dapu' likusin dambuwa' dara'akanne pi si me' a'a tatunggu'nen maku bahagi'ne si me' buwa' ubasin. Saguwa' pinapeddi'an dara'akanin we' de duk pinapole' iye ga' niya' tabo'one.¹¹ Ubus nganda'ak ne isab dapu' likusin seddili dara'akanne pi si siye. Pinapeddi'an du isab we' de duk pina'ya' duk pinapole' ga' niya' tabo'one.¹² Ubus nganda'ak ne isab iye dara'akanne pi kamintellunen. Inin bakat-bakat du isab we' de, ubus bu sinogadan we' de pi si bukut birang likusin.¹³ Manjari pa'in dapu' likusin, ‘Ine ente' hinangku? Gam pe da'akku pi anakku kinalasahanku te'edin. Bugtu' pagaddatande iye.’¹⁴ Saguwa' pagkite me' tatunggu' likusin anakne miya'an, magisun siye, pa'inde, ‘Iye hep inin pinusaka'anin. Dayi' ka'am, papateyte bi duk likus inin tepe si kite bi.’¹⁵ Manjari singgawe iye we' de duk sinogadan pi si bukut birang likusin duk pinapatey we' de. Na,” pa'in si Isa, “ine ente' hinang dapu' likus miya'an si siye?”¹⁶ Hap pi iye duk papateyne me' tatunggu' miya'an duk patunggu'anne likusnen si seddili.” Pagkale me' a'ahin inin, pa'inde, “Karayaw patala Tuhanin!”¹⁷ Saguwa' pinayaman siye we' si Isa duk pa'inne, “Na, ine pa'inbi hāti ayat inin, tasulat dem kitab, pina'in, ‘Batu tinayikutan we' me' pandey maghinang luma' batuhin, pegge' kannalde ga'i taguna, kuwe'itu iye ne miya'an batu tamanan maniya' kagunahannen.’”¹⁸ Pa'in si Isa pe, “Kemon malabo' diyata' batu inin posak-posak barannen. Duk sasuku kalabo'an batu inin, pipis iye.”

Bang magbayed sukey ke si Sultan Nakura'in atawa ga'i
(Mateo 22.15-22; Markus 12.13-17)

¹⁹ Me' guru si sara' agamahin duk me' nakura' imamin, batang ne siggewde si Isa du'un-du'un, pegge' tahāte de we' siye inandigne si dalilan sabab likus miya'an. Saguwa' ga' iye siggewde pegge' talew siye si me' a'a ma'ekkahin.²⁰ Hangkan miha-miha siye lan supaya iye tasogande pi si antanan gubnulin. Nangdan siye me' a'a dina'ak pi pakale pu si Isa, magmā-mā we' siye me' a'a asal nuhut sara', supaya iye takuhide si me' bissānen.²¹ Manjari pa'in me' a'a tinandangan miya'an pu si Isa, “Tuwan, kata'uhan kami we' patut me' binissānun duk pamanolo'nun. Ga'i pagbidda'nu a'ahin duk bennal me' panolo'nu sabab kahandak Tuhanin.”²² Ine pa'innu. Patuhut ke si sara'te bi bang kite bi magbayed sukey si Sultan Nakura' bangsa Romahin atawa ga'i.”²³ Saguwa' kata'uhan si Isa pangakkalden. Pa'inne si siye,²⁴ “Pakitehanun bi ku sīn tuwas.” Pagla'i ne sīnin, pa'inne, “Patta' sine te' duk sulat sine si sīn inin?” Pa'inde, “Patta' Sultan Nakura'in duk sulatnen.”²⁵ “Na,” pa'in si Isa, “pangurungun bi si Sultan Nakura'in suku' si iyehin, duk pangurungun bi si Tuhan suku' si Tuhanin. (Hātinen, magbayed ka'am sukey duk pangurungun bi dibin dambūs-būs si Tuhan.)”²⁶ Ga' iye takuhide si me' binissāne si harapan me' a'ahin. Saguwa' ulali' te'ed siye si sambungnen, hangkan ga' ne niya' bissāde.

Panilew sabab pagellum balik me' pateyin
(Mateo 22.23-33; Markus 12.18-27)

²⁷ Puwas miya'an, niya' pi pu si Isa me' Sadduseo. Siye inin ga'i kahagad we' ellum balik me' pateyin si ellew dambuli.²⁸ Pa'inde pu si Isa, “Tuwan, niya' sara' pangurung si Musa kite bi, pa'inne, ‘Bang niya' lella bu matey iye ga' niya' anakne, subey ne maganda salinen si balu miya'an duk niya' tubu' sakanen.’”²⁹ Na manjari, niya' miya'an pitu' lella magpungtina'i. Sakahin maganda, manjari matey iye ga' anakde.³⁰ Ubus mapasunu'in maganda si baluhin, duk matey iye ga' du isab niya' anakde.³¹ Ubus bu katelluhin paganti' nganda baluhin, sampay kemon siye kapitu' magpungtina'ihin magganti' nganda baluhin, duk matey siye ga' niya' anak ambanande.³² Si kakapusannen matey isab dendeihin.³³ Na, Tuwan,” pa'inde, “si ellew pagellum balik me' pateyin, anda sine iye? Bu pitu' magpungtina'ihin maka'anda iye.”

³⁴ Nambung si Isa, pa'inne, “Me' a'a si dunya inin maganda duk magella.”³⁵ Saguwa' me' a'a kinimmatan we' Tuhan mapata' pinakellum balik amban me' pateyin duk maglahat la'i si surga'in, ga'i ne siye maganda atawa magella.³⁶ Pegge' ga'i ne siye matey saguwa' kuwe' ne siye me' mala'ikatin. Me' anak Tuhanin ne siye pegge' bakas pinakellum ne siye balik amban kamateyden.³⁷ Na, pasal me' a'a mamateyin we' pinakellum balik, pinapasti' inin we' si Musa dem kitab. Sinulat hep we' ne la'i sabab po'on puhung makayatin. Pangēne

Tuhanin la'i, 'Tuhan pagtuhanan disi Ibrahim duk si Isahak duk si Yakubin.' ³⁸ Tuhanin Tuhan me' ma'ellumin duma'in Tuhan me' mamateyin. (Hätinen bisan disi Ibrahim duk Isahak duk si Yakub tiggel ne matey, ellum siye la'i si surga' pegge' inisbat pe we' de Tuhanin.) Bang si bistahan Tuhan, ellum kēmon a'ahin." ³⁹ Pa'in sinduwe me' guru si sara' āgamahin pu si Isa, "Tuwan, hāp sambungnu miya'an." ⁴⁰ Ga' ne siye makatawakkal nilew iye namba.

Panilew sabab Almasihin
(Mateo 22.41-46; Markus 12.35-37)

⁴¹ Manjari pa'in si Isa si siye, "We'ey me' a'ahin magpa'in we' Almasihin tubu' Sultan Da'ud ko'. ⁴² Pegge' si Da'ud ne te'ed magpa'inin dem kitab Jabur, pa'inne, 'Missā Tuhanin si Panuhutankun. Pa'in Tuhanin:

Dayi' kew, ningkolo' kew tu'u si kanawananku, tu'u si paningkolo'an mabangsahanin.

⁴³ Bettadku du me' bantanan diyawa' pat bettisnu.'

⁴⁴ Na," pa'in si Isa, "bang Almasihin inēnan Panuhutan we' si Da'ud, sa'ingge kajارينen we' tubu' Sultan Da'ud iye?"

Paghalli'anun bi me' guru si sara' āgamahin
(Mateo 23.1-36; Markus 12.38-40)

⁴⁵ Duk sasang me' a'ahin kēmon pakale, pa'in si Isa si me' tindeggen, ⁴⁶ "Paghalli'-halli'anun bi me' guru si sara' āgamahin. Sinna siye lumengngan magsemmek taha' duk sinna siye sinalam si me' tabu'an. Bang dem langgal, mabaya' siye ningkolo' si me' paningkolo'an para si me' a'a pinagaddatanin. Damikkiyan bang siye si me' pagjamu-jamuhan, kabaya'anden ningkolo' si me' paningkolo'an mabangsahanin. ⁴⁷ Sinigpitan we' de me' dende baluhin supaya ta'eddo' de me' luma'den, duk panapukde hinangande mala'at inin, magsambahayang siye pataha', magmā-mā we' a'a hāp siye. Bugtu' hukuman hadje tasangkaden si ahilat."

21

Sin pangurung dende baluhin
(Markus 12.41-44)

¹ Manjari mayam si Isa duk takitene me' a'a dayahanin ngalabo' me' sīn pangurungde si Tuhanin pī dem pangisi-ngisihin sīn la'i dem langgal hadjehin. ² Niya' isab takitene dambuwa' dende balu miskin ngalabo' duwe sīn peyat. ³ Pa'in si Isa, "Sabennal akahante ka'am, dende balu mamiskin inin, labi pe sīn talabo'nen amban kēmon siye. ⁴ Pegge' siye kēmon," pa'in si Isa, "ngurung siye amban alata'de maglabi-labihin. Saguwa' dende inin, bisan iye miskin, pinangurung we' ne kēmon sinnen, bisan didda' panabangne sukالن."

Pina'al we' si Isa pamagka'at langgal hadjehin
(Mateo 24.1-2; Markus 13.1-2)

⁵ Niya' me' tindegne sinduwehin magbissā-bissā sabab langgal hadje miya'an. Pa'inde we' makasinna-sinna ko' me' batu ginuna pangahinang langgal miya'an duk makasinna-sinna isab ko' me' bayu'an alat-alatne pinangurung we' me' a'ahin. Pagkale si Isa pina'inde miya'an, pa'inne, ⁶ "Kēmon takitebi inin, si pasōngan pinagka'at du. Niya' ellew, ga' du iyan niya' talebbi tu'u me' batu magbangkat-bangkit iyan, saguwa' kēmon kinanat-kanat du."

Me' kasasewan duk kabinasahan
(Mateo 24.3-14; Markus 13.3-13)

⁷ Manjari tinilew si Isa we' de, pa'inde, "Tuwan, sumiyang umantag me' pina'innu iyan? Duk ine tanda' mapaguwa'in bang sōng ne umantag me' kēmon miya'an?" ⁸ Nambung iye, pa'inne, "Pahatul-hatul ka'am duk ka'am ga'i ka'akka'lan. Pegge' ekka iyan pitu magēnan ēnkun duk magpa'in we' siye ne Almasihin. Duk pa'inde isab iyan, 'Kiyamat ne.' Saguwa' da'a ka'am nuhut siye. ⁹ Duk bang ka'am makakale sabab magbono' duk sabab me' sasew, da'a ka'am tinalew. Kēmon inin subey umantag dahu', saguwa' duma'in pe inin ellew kiyamat."

¹⁰ Manjari pa'inne si siye, "Dambuwa' bangsa magbono' duk bangsa seddili, duk dambuwa' pagsultanan magbono' duk pagsultanan seddili. ¹¹ Duk tekka iyan me' linug mabasagin duk me' unusin duk me' saki mala'atin si me' kalahat-lahatan tu'u si dunya. Niya' isab iyan takite me' a'ahin me' tanda' diyata' langit maka'ulali' duk makatalew-talew. ¹² Saguwa' meke inin umantag kemōn, siggewde ka'am duk binasade ka'am. Bo'ode ka'am pī si me' langgalde hinukum duk kalabusude ka'am. Bino'o du isab ka'am iyan si harapan me' sultan duk me' gubnul duk hukumde ka'am pegge' nuhut ka'am aku. ¹³ Bang la'i ne ka'am si harapande, ta'akabi ne si siye aka-aka mahāp sabab akuhin. ¹⁴ Kimmatanun bi

te'ed dem ateybi we' ga'i pikilbi andang bang ine panambungbin bang ka'am binistiga.¹⁵ Pegge' urunganku du ka'am kata'u duk ka'am ta'u nambungan siye. Duk ga' iyan niya' me' kuntarabin makasagga' binissābin atawa makajawab ka'am.¹⁶ Bisan me' matetto'abin, me' pungtina'ibin, me' ba'anbin, duk me' bagaybin, sōngande du ka'am iyan si kuntarabin. Duk niya' ka'am papateyde du.¹⁷ Duk ka'am, me' tindegkun," pa'in si Isa, "kabunsihan du ka'am we' kēmon a'a pegge' nuhut ka'am aku.¹⁸ Saguwa' ga' du iyan niya' lepas bisan da lamba kōkbin.¹⁹ Bang ga' i usa' sandelbin taga umum du ka'am si surga' ga' niya' tamananne."

Pina'al we' si Isa pamagka'at puweblo Awrusalamin

(Mateo 24.15-21; Markus 13.14-19)

²⁰ "Bang takitebi ne puweblo Awrusalamin liput we' me' sundalu, na, kata'uhanbi we' sōng tekka ne bala'nen.²¹ Manjari me' a'a mala'i si Yahudiyahin subey ne lahi pī si me' kapunuhan. Me' mala' i diyalem puweblo Awrusalamin subey ne paluwas magdayi'-dayi', duk me' andang mala' i si luwasanin subey ne ga' i padiyalem pī dem puweblo.²² Pegge' miya'an ne me' ellew pangalegga' Tuhan me' a'ahin, duk tinunungan ne kēmon tasulat dem kitabin.²³ Andū', maka'ase'-ase' te'ed me' mabettengin duk me' maganak diki'in la' i si me' ellew ī. Pegge' niya' iyan kasigpitan hadje tekka tu'u si lahat inin duk me' a'anen tewwa' mulka' Tuhanin.²⁴ Niya' siye matey binono' we' me' sundaluhin, duk sinduwehin siniggew duk bino'o hinang pilisu si kēmon kalahatan si dunya. Duk puweblo Awrusalam inin pinagka'at du we' me' kabangsahan seddili, duk ga' i siye usa' bittu'u samanta'an ga' i pe jukup ganta'an pagbaya' me' bangsa seddilihin."

Papitu Anak Manusiya'in

(Mateo 24.29-31; Markus 13.24-27)

²⁵ "Duk niya' iyan me' tanda' takite si mata ellewin duk si bulanin duk si me' pote'anin. Duk tu'u si dunya ka'umagadan iyan me' kabangsa-bangsahanin duk ga' i siye magkata'uta'u sabab begeddu tahikin duk me' goyak mahadjehin.²⁶ Duk me' a'ahin agen matey hawal talewden duk hawal pagsusede sabab me' bala' inase-asede sōng matekka si dunyahin. Pegge' me' bayu'an diyata' langitin tahala' amban lugalden.²⁷ Manjari pagubus inin," pa'in si Isa, "kitede du ku, Anak Manusiya'in, pitu dem inalak. Takite me' a'ahin du sahayakun duk balakatku mahadjehin.²⁸ Na, bang nagna' ne umantag me' pina'inku inin, nengge ka'am duk patongas, pegge' ga' i ne tiggel tinimbul ne te'ed ka'am."

Pamintangan si po'on kayuhin

(Mateo 24.32-35; Markus 13.28-31)

²⁹ Ubus magdalilan si Isa si siye, pa'inne, "Pandogahanun bi kayu igirahin duk me' kayu sinduwehin.³⁰ Bang takitebi numbu' me' dawennen, kata'uhanbi we' sōng baytu panas ne.³¹ Damikkiyan isab bang takitebi ne me' pina'inku ensini' miya'an umantag, na, kata'uhanbi we' tapit ne pagbaya' Tuhan tu'u si dunyahin.³² Sabennal akahante ka'am," pa'in si Isa, "ga' i pe ubus matey kēmon a'a kuwe'itu inin, tekka ne me' bakas pina'inku inin.³³ Palabey hadja langitin duk dunyahin, saguwa' bang bissākun asal ga' i usa'."

Subey papateng-pateng

³⁴ "Subey ka'am papateng-pateng," pa'in si Isa. "Kaw iye luwal tapikilbin magadjak-adjak duk maginuman duk magsuse sabab ka'ellumanbin. Bu bessuwang tekka ellew pabalikkun, manjari tasa'ut ka'am si kadupangan.³⁵ Pegge' asal bessuwang tekka ellew miya'an, kuwe' dalil tagen tabekkas, duk tewwa' kēmon a'a si babew dunya inin.³⁶ Papateng-pateng ka'am te'ed. Subey ka'am luwal ngampun we' karayaw pabasag Tuhanin ateybin supaya tasandalbi du kēmon miya'an. Ngampun ka'am karayaw ga' niya' ka' iya'anbi bang ka'am nengge si harapanku, Anak Manusiya'in."

³⁷ Kahaba' ellew magtolo' si Isa dem langgal mahadjehin, saguwa' bang sangem, paluwas iye amban puweblo miya'an duk la' i iye patenna' si antag kūd Jaitun.³⁸ Duk salung-salung pe, pī ne kēmon a'ahin si langgal hadje pakale si usihatnen.

22

Pagisun la'at para pu si Isahin

(Mateo 26.1-5; Markus 14.1-2; Yahiya 11.45-53)

¹ Tapit ne pagkādja'an me' Yahudihin pamangande pan ga' i sinagetan pasuligin. Pagkādja'an miya'an inēnan Kādja'an Pangesseban.² Me' nakura' imamin duk me' guru si sara' āgamahin, pinikil-pikil we' de bang sa'ingge si Isa tapapateyde duk ga' i kata'uhan me' a'ahin. Pegge' talew siye si me' a'ahin.

Pa'isun si Judas muddihan si Isa

(Mateo 26.14-16; Markus 14.10-11)

³ Manjari pa'asek nakura' seyitanin pu si Judas. Iye inin si Judas Iskariyot, dambuwa' me' tindeg si Isa sampū duk duwehin. ⁴ Tahala' iye duk pī iye si me' nakura' me' imamin duk si me' kapitan me' guwaldiya si langgal hadjehin mo'o siye magisun bang sa'ingge pamuddine si Isahin duk tasōnganne si siye. ⁵ Sinna te'ed siye duk nanggung siye ngurungan iye sīn. ⁶ Magawe' ne si Judas. Manjari kemuwe miya'an, miha ne iye waktu hāp panōngne si Isa supaya iye tasiggewde duk ga'i kata'uhan me' a'ahin.

Magpanyap disi Isa para si pagjamu-jamuhan Pangessebanin
(Mateo 26.17-25; Markus 14.12-21; Yahiya 13.21-30)

⁷ Manjari ta'abut ne kādja 'an pamangande pan ga'i sinagetan pasuligin. Duk si ellew miya'an subey me' a'ahin numbali' anak bili-bili kakande pangessebande masa pamaluwas Tuhan bangsaden amban kamatey la'i si lahat Misil awwalley. ⁸ Dina'ak we' si Isa si Petros duk Yahiya, pa'inne, "Pī ka'am magpanyap kinakanten bi para si pagjamu-jamuhan Pangesseban inin." ⁹ Pa'inde si iye, "Tuwan, antag kami kabaya'annu magpanyapin?" ¹⁰ Pa'inne si siye, "Pagdiyalembi si puweblo, niya' iyan a'a tasampangi magbo'o kombo' isihan bohe". Nuhut ka'am iye pī si luma' padiyalemannen, ¹¹ duk pa'inun bi si dapu' luma'in, 'Dina'ak kew tinilew we' guruhin bang antag ko' bilik pagjamu-jamuhanne duk me' tindeggen para si Kādja 'an Pangessebanin.' ¹² Manjari niya' iyan pakitehanne ka'am bilik luha la'i diyata' luma'," pa'in si Isa. "Andang ne panyap bilik miya'an. La'i ka'am maghatul kinakanten bi." ¹³ Manjari hap pī ne siye duk takitede la'i sa pangaka si Isa si siyehin. Duk maghatul ne siye la'i kinakande para si pagjamu-jamuhan Pangessebanin.

Magjamu-jamu si Isa duk me' tindeggen

(Mateo 26.26-30; Markus 14.22-26; 1 Korinto 11.23-25)

¹⁴ Pagtekka ne waktu pagjamu-jamuhin, ningkolo' ne si Isa duk me' kawakilannen mangan. ¹⁵ Manjari pa'in si Isa si siye, "Asal iye hep te'ed kinabaya'ankun kapagtuhtu kite bi mangan kinakan para si pagjamu-jamuhan Pangesseban inin meke ku nandal kabinasahan. ¹⁶ Pegge' akahante ka'am, puwas inin ga'i ne ku mangan inin balik. Meke ku mangan inin balik bang Tuhanin ne magbaya' si me' a'ahin duk tuman ne bang ine asal hāti pagjamu-jamuhin inin."

¹⁷ Manjari ngeddo' iye sawan duk pagubus iye magpasalamat, pa'inne si siye, "Eddo'un bi inin duk inumun bi magganti'-ganti'. ¹⁸ Pegge' akahante ka'am, tinagna'an ma'in, ga'i ne ku ngingun balik bohe' ubas samanta'an ga'i pe Tuhanin magbaya' si me' a'ahin." ¹⁹ Ubus, ngeddo' iye pan duk pagubus iye magpasalamat si Tuhan, kinepak-kepak we' ne bu pinangurung we' ne si siye. Pa'inne, "Pan inin barankun, paglilla'ku sabab ka'am. Hinangun bi inin supaya ku luwal ta'essebbi." ²⁰ Damikkiyan isab ubus siye mangan, pinangurung we' ne sawanin duk pa'inne, "Ininum inin tanda' janji' Tuhan si ka'am maba'ahuin. Bugtu' janji' Tuhan inin sabab bu'us laha'kun para si ka'am. ²¹ Saguwa', payamanun bi," pa'in si Isa, "a'a sōng mamuddihan akuhin, sawe'te bi du magtingkolo' tu'u si lamisahan. ²² Aku inin, Anak Manusiya'in, matey du ku pegge' inin pangaganta' Tuhan akuhin. Saguwa' maka'ase'-ase'te'ed a'a mamuddihan akuhin." ²³ Manjari magtilew-tilew siye bang sine ente' siye magsakap mamuddihan iyehin.

Pagsuweyande bang sine subey pinalangkewin

²⁴ Na, magsuweyan me' tindeg si Isahin bang sine siye subey pinalangkewin. ²⁵ Saguwa' pa'in si Isa si siye, "Tu'u si dunya, me' sultanin magbaya' te'ed si me' a'aden. Duk me' a'a taga kapatutin, kabaya'anden pina'in we' siye mangurung kahāpan si lahatin. ²⁶ Saguwa' ka'am subey ga'i magsa miya'an. Tamanan mabangsahan si ka'amin subey bo'ohannen kuwe' iye sali-salihin. Duk nakura'in subey tapikilne dinen kuwe' iye dara'akanin. ²⁷ Sine te' bangsahan, maningkolo' mamanganin atawa manāgad iyehin? Duma'in ke maningkolo' mamanganin? Saguwa' aku inin tu'u ku si ka'am kuwe' dara'akan.

²⁸ "Ka'am ne iyan maneteg si akuhin bisan dem me' kasuehanku. ²⁹ Aku inin ka'urungan kapatut we' Samaku Tuhanin magbaya' si pasōngan. Damikkiyan isab urungante ka'am kapatut magbaya'. ³⁰ Magtuhtu kite bi magkakanan la'i dem pagsultananku. Duk patingkolo'ku du ka'am si me' paningkolo'an bangsahan duk magbaya' ka'am si sampū duk duwe bangsa tubu' Isra'ilin."

Pina'al pamasuwey si Petrosin

(Mateo 26.31-35; Markus 14.27-31; Yahiya 13.36-38)

³¹ Manjari pa'in si Isa pu si Petros, "Simon, pakale kew. Bakas ka'am paku nakura' seyitanin sinuleyan bang tabo'one ke ka'am si kala'atan. Panuleyannen kuwe' paley bang tinahapan duk pinagseddili buwasin duk apanen. ³² Saguwa' bakas kew ampunanku si Tuhan, Simon, karayaw teteg sandelnu si akuhin. Tayikutannu du ku, saguwa' pagbalik

ne kew si aku, pahagetun sandel me' pungtina'inun." ³³ Pa'in si Petros, "Tuwan, ga'i kew tayikutanku. Bang kew kinalabusu nuhut ku ka'u. Bang kew pinapatey, maglilla' ku isab pinapatey basta magtuhut kite." ³⁴ Pa'in si Isa, "Akahante kew Petros, ga'i pe makatingkowak manukin sangem inin, kapamasuwey ne kew mintellu we' ga'i ku kata'uhannu."

Pitaka, bāg duk barung

³⁵ Pa'in si Isa pe si siye, "Matu'uhin panganda'akku ka'am malumengnanin, ga'i magbo'o pitaka atawa bāg atawa tehempa', niya' ke kulang si ka'am?" "Ga'," pa'inde. ³⁶ Manjari pa'inne si siye, "Saguwa' kuwe'itu, bang niya' s'nbī duk semmek pagsayinanbi, bo'ohun bi si paglengngananbi. Duk mangga' niya' barungnen, ambat pabellihanne jaketnen pamelline barung. ³⁷ Pegge' akahante ka'am, subey tinumanan tasulat dem kitab sabab akuhin. Pina'in hep la'i sabab aku, 'Pinalamud iye si me' a'a ngalanggalan sara.' Sōng ne ta'abut katumanne inin." ³⁸ Manjari pa'inde, "Tuwan, payamanun, niya' tu'u duwe barung." "Sarang ne iyan," pa'inne.

Si Isa ngampun la'i si kūd Jaitun

(Mateo 26.36-46; Markus 14.32-42)

³⁹ Manjari paluwas si Isa amban puweblo hap pī si kūd Jaitun sa hinangannen. Patuhut me' tindegnen si iye. ⁴⁰ Pagtekkane la'i si lugal papihannen, pa'inne si me' tindegnen, "Māku-māku ka'am si Tuhan supaya ka'am ga'i tabo'o we' sassat." ⁴¹ Ubus patala-tala iye amban siye, talahannen niya' me' limempū' deppe duk la'i nengge iye si tu'utne ngampun si Tuhan. ⁴² Pa'inne, "O Amma'. Bang kew mabaya', da'a ku pasagadanun bininasa. Saguwa' duma'in tinuhutin kinabaya'ankun saguwa' kinabaya'annun." ⁴³ Manjari niya' pabagala si iye dambuwa' mala'ikat amban surga' ngurungan iye basag. ⁴⁴ Pegge' dukka te'ed ateynen, ngampun te'ed iye manamal, hangkan songotnen kuwe' laha' mettak-mettak si bulak. ⁴⁵ Ubus iye ngampun, kuwat iye duk balik iye pī si me' tindegnen. Takitene siye kapatuli pegge' pannahan siye hawal dukkaden. ⁴⁶ Pa'inne si siye, "We'ey ka'am tuli? Kuwat ka'am duk māku-māku ka'am si Tuhan supaya ka'am ga'i tabo'o we' sassat."

Paniggew pu si Isahin

(Mateo 26.47-56; Markus 14.43-50; Yahiya 18.3-11)

⁴⁷ Sasangne pe mamissāhin, banes a'a tekka. Panuhutanden si Judas, dangan si me' sampū' duk duwe tindeg si Isahin. Patapit si Judas duk inūk we' ne si Isa. ⁴⁸ Pa'in si Isā si iye, "Kuwe' inin ke, Judas, pamuddinu Anak Manusiya'in?" ⁴⁹ Pagtahāti me' tindeg si Isa mapaliput si iyehin bang ine sōng hininang me' a'ahin, pa'inde pu si Isa, "Tuwan, guna kami ne ke barung kamihin?" ⁵⁰ Duk dangan siye, pineddang we' ne dara'akan imam nakura'in duk butas tayingene kanawanin. ⁵¹ Saguwa' pa'in si Isa, "Sarang ne iyan." Manjari inantan we' ne tayinge dara'akanin duk kawuli'an we' ne. ⁵² Sinduwe me' a'a mapī maniggew si Isahin, me' nakura' me' imamin, duk me' kapitan guwaldiya si langgal hadjehin, duk me' bahi' me' Yahudihin. Pa'in si Isa si siye, "We' kannalbi mundu ku hangkan ka'am pitu niggew aku magbarang duk magbo'o me' kakakal?" ⁵³ Ellew-elluw la'i ku si ka'am dem langgal hadjehin, bu ga' ku siggewbi. Saguwa' iye ne inin waktu pinasuku' si ka'amin duk ku tasiggewbi, duk inin isab waktu pagbaya' nakura' seyitanin."

Masuwey si Petros we' ga'i kata'uhanne si Isa

(Mateo 26.57-58, 69-75; Markus 14.53-54, 66-72; Yahiya 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Manjari siggewde si Isa duk bo'ode tahala' hap pī si luma' imam nakura'in. Si Petros paturul pu si Isa saguwa' patala-tala. ⁵⁵ Makellum me' sundaluhin ebbut si tengnga' lame luma' imam nakura'in duk magtingkolo' siye paliput. Ningkolo' isab si Petros patuhut si siye. ⁵⁶ Manjari takite iye we' dambuwa' dende dara'akan sasangne maningkolo'-ningkolo' dem kasinagan ebbutin. Dinendengan iye we' dendeihin duk pa'inne, "A'a inin sawe' si Isa du isab." ⁵⁷ Saguwa' masuwey si Petros, pa'inne, "Dende, ga'i iye kata'uhanku." ⁵⁸ Ga' du tiggel niya' dambuwa' lella ngite iye duk pa'inne, "Sawe'de du kew isab." Saguwa' pa'in si Petros, "Duma'in, ella." ⁵⁹ Paglabey niya' da ora, niya' ne isab seddli makatik si Petros duk pa'inne, "Kata'uhanku a'a inin asal bennal sawe' ne du isab. Pegge' a'a Jalil du iye inin." ⁶⁰ Saguwa' pa'in si Petros, "Lella, ga'i kata'uhanku bang ine pina'innu iyan." Magtawus tingkowak manukin sasangne pe mamissāhin. ⁶¹ Manjari pahaleng si Isa duk pinayaman we' ne si Petros, duk ta'esseb we' si Petros bakas pina'in si Isa si iyehin, "Ga'i pe makatingkowak manukin sangem inin, kapamasuwey ne kew mintellu we' ga'i ku kata'uhannu." ⁶² Manjari tahala' si Petros duk magtangis te'ed iye.

Hinang dagey si Isa duk pinapeddi'an

(Mateo 26.67-68; Markus 14.65)

⁶³ Hinang dagey si Isa we' me' a'a mamanteyan iyehin, duk pinapeddi'an we' de. ⁶⁴ Binennesan pe we' de luwenen duk sinampak we' de duk tilewde iye, pa'inde, "Untukun ko', sine manampak ka'uhin?" ⁶⁵ Duk ekka pe bissāde seddili pama' iya' de iye.

Si Isa si harapan me' kakunsihalalanin

(Mateo 26.59-66; Markus 14.55-64; Yahiya 18.19-24)

⁶⁶ Pagsalung ne, magtipun me' kabahi'anin duk me' nakura' me' imamin duk me' guru si sara' āgamahin. Siye me' kakunsihalalan mangahukumun. Bino'o si Isa pinaharap si siye. ⁶⁷ Pa'inde pu si Isa, "Akahanun kami bang asal ka' u ne Almasihin." Pa'in si Isa si siye, "Bisan ka'am akahanku, ga'i du ku kahagadbi. ⁶⁸ Duk bang niya' tilewku si ka'am, ga'i du ka'am nambung. ⁶⁹ Saguwa' tinagna'an kuwe'itu aku, Anak Manusiya'in, la'i du ku ningkolo' si kanawanan Tuhan Mabalakatanin." ⁷⁰ Pa'inde kemon, "Bang sa i, Anak Tuhanin kew?" Nambung si Isa, pa'inne, "Sa pina'inbin, aku ne." ⁷¹ Manjari pa'inde, "We'ey pe kite bi subey miha saksi' seddili? Ku kite bi ne du makakale binissanen."

23

Si Isa si harapan Pilatus

(Mateo 27.1-2, 11-14; Markus 15.1-5; Yahiya 18.28-38)

¹ Manjari kemon kakunsihalalanin kuwat duk bino'o we' de si Isa pi' paharap pu si Pilatus. ² Pagtekkade la'i, tinuntutan si Isa we' de. Pa'inde, "Takuhi kami a'a inin nimbo'ohan bangsa kami hin nguntarahan gubelnohin. Ga'i da' akne me' a' ahin magbayed sukey si Sultan Nakura'in. Duk pa'inne pe we' iye ko' Almasihin, hātinin, tapene' Tuhan magsultanin." ³ Tilew Pilatus iye, pa'inne, "Sultan me' Yahudihin ke kew?" Nambung si Isa, pa'inne, "Iye du pina'innu iyan." ⁴ Pa'in Pilatus si me' nakura' imamin duk si me' a'a mabanasin, "Ga' niya' takasuwa'ku duse a'a inin." ⁵ Saguwa' pasege' te'ed siye, pa'inde, "Magsasew iye si me' a' ahin sabab tolo'nen. Tinagna'an we' ne pagtolo'nen la'i si lahat Jalil, duk magtolo' isab iye si tibu'ukan Yahudiya, duk kuwe'itu tiya' ne isab iye tu'u si Awrusalam."

Si Isa si harapan si Herod

⁶ Pagkale Pilatus inin, pa'inne, "A'a Jalil ke a'a inin?" ⁷ "Awe'," pa'inde. Pagkata'uhan Pilatus we' si Isa amban lahat diyalem pagsultanan si Herod, dina'ak we' ne si Isa bino'o pi' pu Sultan Herod, pegge' sābu la'i iye si Awrusalam masa miya'an. ⁸ Pagkite si Herod si Isa, kēgan te'ed iye pegge' tiggel ne kabaya'ne mangite iyehin. Ekka aka-aka bakas takalene sabab si Isa duk baya' iye ngite hinangan balakat hinangne. ⁹ Hangkan tiggel panilew-nilewne si Isahin, saguwa' ga' si Isa nambung. ¹⁰ Manjari me' nakura' me' imamin duk me' guru si sara' āgamahin patapit pi' duk pinabasag we' de panuntutde si Isahin. ¹¹ Manjari hinang dagey si Isa we' si Herod duk me' sundalunen duk diniyawa'an we' de. Pinasemmekan iye we' de juba tanam manamal, ubus bu da'ak si Herod ne iye bino'o balik pi' pu si Pilatus. ¹² Ellew miya'an magbagay ne Pilatus duk si Herod. Matu'uhin magbanta hep siye.

Si Isa ilabo'an hukuman pinapatey

(Mateo 27.15-26; Markus 15.6-15; Yahiya 18.39—19.16)

¹³ Manjari tinawag we' Pilatus patipun me' nakura' me' imamin duk me' bahi'in duk me' a' ahin. ¹⁴ Pa'inne si siye, "Bino'o we' bi a'a inin pitu si aku duk pa'inbi we' katimbo'ohan we' me' a' ahin nguntarahan gubelnohin. Bakas ne iye paliksa'ku tu'u si pana'anabin, saguwa' ga' niya' kasuwa'ku duse a'a inin kuwe' panuntutanbi iyehin. ¹⁵ Duk bisan si Herod damikkiyan du isab, pegge' da' akne ne iye bino'o balik pitu si kite bi. Pasti' te'ed we' ga' niya' la'at tahinang a'a inin talep pamapateyan iye. ¹⁶ Hangkan da'akku hadja iye ilubakan ubus bu paluwasku ne iye." (¹⁷ Hangkan miya'an pa'in Pilatus, pegge' iye addatnen, kahaba' tahun bang magkādja'an me' Yahudihin inēnande Kādja'an Pangessebanin, maluwas iye si me' a' ahin dambuwa' pilisu.) ¹⁸ Pagka'le me' a' ahin pina'in si Pilatus miya'an, magkalolop siye kemon, pa'inde, "Papatateyan a'a iyan! Barabbas kabaya'an kami pinaluwasin." (¹⁹ Si Barabbas inin tahan dem kalabusu pegge' bakas iye nuhut me' a'a nguntarahan gubelnohin la'i dem puweblo Awrusalam, duk makapapatey iye a'a.) ²⁰ Baya' si Isa paluwas Pilatus hangkan ngalingan iye balik si me' a' ahin. ²¹ Saguwa' magkalolop siye, pa'inde, "Lansangun iye diyata' olom. Lansangun iye diyata' olom." ²² Kamintellunen pa'in Pilatus si siye, "We'ey, ine la'at tahinangnen? Ga' niya' takasuwa'ku dusene talep pamapateyan iye. Hangkan da'akku hadja iye ilubakan ubus bu paluwasku ne iye." ²³ Saguwa' pasege' te'ed siye duk magkalolop ne pa'in we' subey si Isa ilansang diyata' olom. Ujudnen tatuhut du kinabaya'anden. ²⁴ Hangkan ngalabo' hukuman Pilatus we' subey tinuhut kinabaya'anden. ²⁵ Pinaluwas we' ne a'a pinakude pinaluwasin, a'a kinalabusu sabab

pangaturne si gubelnohin duk sabab pamapateyenen. Saguwa' si Isa sinōngan we' ne si me' sundalu duk tahinang kinabaya'an me' a'ahin.

Pangalansang si Isa diyata' olomin

(Mateo 27.32-44; Markus 15.21-32; Yahiya 19.17-27)

²⁶ Manjari bino'o ne we' de si Isa lumengngan tudju pī si lugal pangalansangan iyehin. Sasangde si lān, niya' tasampangde a'a amban lahat Kirene, ēnnen si Simon. Bakas amban lahat diyata' iye balik pī si puweblo. Ginagahan iye we' me' sundaluhin duk dina'ak pinanangkī si iye olom sōng pangalansangan si Isahin, dina'ak bino'o si dambulihan si Isa.

²⁷ Banes te'ed a'a patuhut pu si Isa sampay niya' me' dende magtangis duk magmatey sababne. ²⁸ Pahaleng si Isa duk pa'inne si siye, "O me' dende Awrusalam, da'a ku pagtanganun bi. Iye pagtanganun bi dibin duk me' anakbin. ²⁹ Pegge' niya' iyan me' ellew tekka si pasōngan, pa'in me' a'ahin, 'Hāp sukud me' dende mangga' i manganakin duk me' dende mangga' bakas manganak duk magpasusuhin.' ³⁰ Duk sukna'an me' a'ahin iyan diden, pa'inde, 'We'ey pe ku ga'i tahanan punu inin. We'ey pe ku ga'i lekkeban kūd inin.' ³¹ Pegge', pa'in si Isa, "bang kuwe' inin hininangde si a'a mangga' niya' dusenen, pasōng pe iyan hininangden si me' a'a taga dusehin si me' ellew i'."

³² Niya' isab duwangan a'a seddili amban si Isa bino'o we' de pinapatey. Duwangan miya'an bakas ngalanggalan sara'. ³³ Pagtekkade la'i si lugal ēnande "Bungkug," ilansang we' de si Isa diyata' olom bu pinatenge we' de olomin. Ilansang isab we' de duwangan ngalanggalan sara'in si olomde. Dambuwa' olomin patenggede si kanawanan si Isa duk dambuwa'in si bibanganne. ³⁴ Ngampun si Isa si Tuhan para si me' mangalansang iyehin, pa'inne, "O Amma', ampunun siye pegge' ga'i tahātide hininangde inin." Me' sundaluhin maglegot pagbahagi' de me' semme si Isahin. ³⁵ Sasang me' a'a magtengge mala'ihin mayam-mayam, me' nakura' me' Yahudihin, pinagudji'an si Isa we' de duk binissāhan. Pa'inde, "Tatabangne me' a'a seddilihin, ambat tabangne dinen bang asal bennal iye Almasihin, tapene' Tuhan magsultanin." ³⁶ Hinang dagey isab iye we' me' sundaluhin. Patapit siye pī duk sinōngan iye we' de ininum pama'inum iye. ³⁷ Duk pa'inde, "Bang sultan me' Yahudihin kew, tabangun dinun." ³⁸ Duk niya' simulat si olom diyata'an kōkne pina'in, "Inin sultan me' Yahudihin."

³⁹ Binissā-bissāhan isab si Isa we' dangan me' a'a ngalanggalan sara' ilansangin, pa'inne, "Duma'in ke kew Almasihin. Na, timbulun be dinun duk sampay kami isab." ⁴⁰ Saguwa' inamāhan iye we' sawe'nen, pa'inne, "We'ey kew missā sa iyan? We' ga'i kew talew si Tuhan? Sali'-sali' hep hukuman si kitehin bi tellungan. ⁴¹ Saguwa' kite duwangan patut kite pinapatey kuwe' inin pegge' inin tumbas me' hinanganten. Saguwa' a'a inin ga' niya' la'at tahinangne." ⁴² Manjari pa'inne pu si Isa, "O Isa, da'a ku kayipatanun bang ne kew magsultan." ⁴³ Pa'in si Isa si iye, "Sabennal akahante kew, ellew inin du, la'i kite magtuhut si surga'."

Kamatey si Isahin

(Mateo 27.45-56; Markus 15.33-41; Yahiya 19.28-30)

⁴⁴ Paglettu ellew ne, ngalindem mata ellewin duk maglindem dem tibukan lahat miya'an sampay lisag tellu kohapin. ⁴⁵ Duk garet isab paduwe semmek subuk hinang ellig dem langgal hadjehin. ⁴⁶ Manjari ngalingan si Isa papales, pa'inne, "O Amma', sōnganku niyawakun si antanannu." Pagubus inin bissāne, bekkat ne napasnen. ⁴⁷ Pagkite kapitan me' sundaluhin ma'umantag miya'an, pinudji we' ne Tuhanin duk pa'inne, "Asal a'a hāp te'ed a'a inin!" ⁴⁸ Duk kēmon a'a mala' i magtipun mamayamin, pagkitede ma'umantag miya'an, hap luma' siye neppak-neppak dākanden pegge' dukka siye manamal. ⁴⁹ Kēmon me' bagay si Isahin, sampay me' dende manuhut iye amban Jalilin, la' i siye nengge patalatala duk takitede kēmon bakas ma'umantagin.

Pangubul si Isahin

(Mateo 27.57-61; Markus 15.42-47; Yahiya 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Niya' a'a la' i inēnan si Yusup amban puweblo Arimati, la' i si lahat Yahudiya. A'a hāp iye duk bentel kawul-pi'ilnen. Inagad-agad we' ne katuman me' pa'alan sabab pagbaya' Tuhanin. Dangan iye si me' kakunsihalanin, saguwa' ga' iye patuhut si me' pikilande duk hinangande pamapateyde pu si Isahin. ⁵² Si Yusup imin pī pu si Pilatus duk pināku we' ne bangkey si Isahin. ⁵³ Manjari ilebbes ne we' ne duk sinapat we' ne. Ubus bu pinabāk we' ne diyalem lingab ilowangan dem batu ga' pe bakas pangubulan. ⁵⁴ Kohap Juma'at ne miya'an, duk seddep ne ellewin. Iye ne miya'an tagna'an ellew li'ihin. ⁵⁵ Me' dende manuhut si Isa amban Jalilin, paturul pu si Yusup duk takitede kubulin duk bang sa'ingge pamettadne si Isahin diyalem kubul. ⁵⁶ Manjari hap luma' ne siye manyap me' laksi'

duk me' isellan bengngi pangalaksi'de bangkey si Isahin. Pagellew li'i ne, pahali siye sa panganda'akan sara'in.

24

Si Isa ellum balik

(Mateo 28.1-10; Markus 16.1-8; Yahiya 20.1-10)

¹ Subu-subu ellew Ahadin, hap pī me' dende miya'an si kubul mo'o me' laksi' pinanyapden. ² Pagtekkade la'i, takitede we' ubus ne iligidan batu bakas panampeng lingabin. ³ Padiyalem siye saguwa' takitede we' ga' ne la'i bangkey si Isahin. ⁴ Ga'i siye magkata u-ta'u sabab miya'an. Manjari bessuwang niya' nengge si bihingde duwangan lella, semmekden makasilew manamal. ⁵ Kadahitan te'ed me' dendehin duk pakusu siye. Saguwa' pa'in me' lellahin si siye, "We'ey pihabi a'a ma'ellumin tu'u si pangubulande me' a'a mateyin?" ⁶ Ga' ne tu'u si Isa. Ubus ne iye ellum balik. Essebun bi pina'inne si ka'amin pala'ine pe si Jalilin. ⁷ Pa'inne hep we' iye, Anak Manusiya'in, sinōngan du pī si antanan me' a'a dusehan duk lansangde iye diyata' olom duk katellu ellewne ellum du iye balik." ⁸ Manjari ta'esseb we' me' dendehin me' bakas binisā si Isa miya'an. ⁹ Tahala' siye amban kubulin duk hap luma' ne siye. Inaka we' de kēmon inin si me' tindeg si Isa sampū' duk dambuwa'in duk si kēmon me' tindeg si Isa sinduwehin. ¹⁰ Me' dende inin disi Mariyam, dende amban Magdalahin, si Jo'anna, duk si Mariyam isab, sa'i si Yakubin, duk niya' isab me' dende seddili sawe'de. Siye inin mangakahan me' tindeg kawakilan si Isahin sabab takiteden. ¹¹ Saguwa' me' kawakilanin, ga' kinahagad we' de inaka me' dendehin pegge' pa'inde me' koto-koto hadja miya'an. ¹² Saguwa' paghulangkad si Petros magubas pī si kubul. Pagtekkane la'i, pakokko' iye pasip diyalem lingabin. Luwal takitene mala'ihin me' saputin. Manjari tahala' iye hap luma', ulali' te'ed sabab bakas ma'umantagin.

Si lān tudju Emmaus

(Markus 16.12-13)

¹³ Ellew miya'an du isab niya' duwangan tindeg si Isa maglengngan hap pī si kaluma'an inēnan Emmaus, niya' sampuk-dambuwa' kilometro talahannen amban Awrusalam. ¹⁴ Magbissā-bissā siye si lān sabab me' bakas ma'umantag ba'ahu miya'an. ¹⁵ Sasangde magbissā-bissāhin, pī si Isa patapit duk patuhut iye si siye. ¹⁶ Takitede iye saguwa' ga' takilaled si Isa. ¹⁷ Pa'inne si siye, "Ine pagbissā-bissābi miya'an sasangbi malumengnganin?" Padeheng siye duk takite si bantuk luwe duwanganin we' suse siye.

¹⁸ Manjari dangan siye, ēnnen si Kelopas, nambung, pa'inne, "We' ga'i kata'uhannu ma'umantag si Awrusalam ba'ahu miya'an, bu kēmon a'a la'i ngata'u?" ¹⁹ "We'ey, ine ma'umantagin?" pa'in si Isa. "Ma'umantag pu si Isahin be, a'a Nasaretin," pa'inde. "Si Isa inin nabi balakatan si matahan Tuhan duk me' a'ahin kēmon. Taga balakat iye si me' bissānen duk si me' hinangannen. ²⁰ Sinōngan iye we' me' nakura' me' imam kamihin duk me' nakura' lahat kamihin pī si gubnulin duk ilabo'an iye hukuman pinapatey, ubus bu ilansang iye we' de diyata' olom duk iye matey. ²¹ Bu asal ase-ase kami te'ed miya'an, we' iye ne pinapitu Tuhan mamaluwas me' tubu' Isra'ilin. Awe', duk duma'in hadja miya'an, saguwa' tellum bahangi ne kuwe'itu kemuwe pamapateyde iyehin. ²² Duk niya' isab me' dende sawe' kamihin, niya' inaka we' de si kami maka'ulali' kami te'ed. Ensini' salung, subu-subu pe, hap pī ko' siye si kubul si Isa. ²³ Saguwa' ga' ne ko' la'i baran si Isahin, duk pa'inde we' niya' ko' takitede pabagala me' mala'ikat magpa'in si siye we' ellum ne ko' si Isa. ²⁴ Manjari sinduwe me' sawe' kamihin hap pī si kubul, duk takitede sa pina'in me' dendehin. Saguwa' si Isa ga' du isab takitede."

²⁵ Manjari pa'in si Isa si siye, "Babbal pahāp ka'am iyan. We'ey ga'i kahagadbi kēmon pina'in me' kanabihan dem kitabin?" ²⁶ Pa'in me' kanabihanin hep we' Almasihin subey dahu' makalabey kabinasahan meke iye magsultan si kēmon-kēmonin." ²⁷ Manjari pinahāti we' si Isa si siye kēmon sinulat dem kitab sabab iyehin. Tinagna'an we' ne amban me' tasulat si Musahin hap pī si me' tasulat me' kanabihanin kēmon.

²⁸ Pagtapit ne siye si kaluma'an papihanden, si Isa magmā-mā kuwe' sōng patalus, ²⁹ saguwa' inohotan te'ed iye we' de, pa'inde, "Tu'u ne kew dahu' si kami pegge' iyu' ne kohap te'ed. Sōng lindem ne." Hangkan padiyalem ne si Isa nuhut siye. ³⁰ Manjari inin, pagla'i siye magtingkolo' sōng mangan, ngeddo' si Isa pan duk magpasalamat iye si Tuhan, ubus bu kinepak-kepak we' ne duk pinangurung we' ne si siye. ³¹ Bessuwang hadja takilaled ne si Isa. Saguwa' magtawus iye lanyap amban bihingde. ³² Manjari magbissā-bissā siye duwangan, pa'inde, "Hangkan du hati' landu' kēgten sābune mamissā si kite si lānin, pagpahātine kitab si kitehin."

³³ Kuwat siye du'un-du'un duk balik siye hap Awrusalam. Pagtekkade la'i, takasuwa'de tindeg si Isa sampū' duk dambuwa'in magtipun-tipun duk me' sinduwehin. ³⁴ Pa'inde si

duwanganin, “Asal ellum ne te'ed balik Panuhutanin duk bakas pakite iye pu si Simon.”
³⁵ Manjari magsuwi-suwi isab duwanganin sabab malumabey si siye si länden, duk bang sa'ingge pakakilalede pu si Isahin. Pa'inde we' pangilalehande iyehin pangepak-ngepakne panin.

Pakite si Isa si me' tindegne

(Mateo 28.16-20; Markus 16.14-18; Yahiya 20.19-23; Hinangan 1.6-8)

³⁶ Sasang magsuwi-suwi pe duwanganin, bessuwang si Isa la'i nengge si tengnga'de. Duk pa'inne si siye, “Karayaw sanyang ka'am.” ³⁷ Takeddut siye duk kadahitan siye pegge' kannalde panyata' takitede miya'an. ³⁸ Saguwa' pa'inne si siye, “We'ey ka'am takeddut duk we'ey pe ka'am duwe-duwehan? ³⁹ Payamanun bi me' tangankun duk me' bettiskun. Asal aku hep itu'. Antanun bi be ku duk kata'uhanbi we' duma'in ku itu' panyata'. Pegge' panyata'in ga' hep niya' baranne. Saguwa' aku inin takitebi du we' niya' baranku.” ⁴⁰ Pa'inne inin duk pinakitehan we' ne si siye me' tangannen duk me' bettisen. ⁴¹ Saguwa' kuwe' kahunitan siye kahagad we' asal to'o miya'an, pegge' kēgan te'ed siye duk ulali' siye. Manjari pa'inne si siye, “Niya' ke tu'u kinakan ine-ine?” ⁴² Sinōngan iye we' de dambuwa' kenna tinunu'. ⁴³ Ineddo' we' ne duk kinakan we' ne si matahande.

⁴⁴ Puwas miya'an, pa'inne si siye, “Iye ne hep inin bakas pina'inku si ka'am matu'uhin, masa pagtuhut-tuhutten bi pe. Pa'inku hep we' subey du tinumanan kēmon bakas tasulat sabab akuhin, iye tasulat dem sara' si Musahin duk tasulat me' kanabihanin duk dem kitab Jabur. Na, me' ma'umantag si aku miya'an, katumanan ne me' tasulatden.” ⁴⁵ Manjari inurungan siye pikilan supaya tasabutde kitabin, ⁴⁶ duk pa'inne si siye, “Iye inin tasulat dem kitabin, we' Almasihin subey nandalan kabinasahan sampay pinapatey duk katellu ellewnen puwas kamateyenen ellum balik. ⁴⁷ Tasulat isab la'i we' subey minahalayak si me' a'a amban kēmon kabangsa-bangsahan we' bang pagsusunande duk lebbahande me' duseden, ampun Tuhanin du siye sabab tahinang Almasihin. Duk subey nagna' minahalayak tu'u si Awrusalam. ⁴⁸ Pegge' ka'am ne te'ed bakas mangite me' ma'umantag si akuhin, hangkan subey ka'am manaksi'in,” pa'in si Isa. ⁴⁹ “Duk papituku du si ka'am,” pa'inne, “pananggap Samaku Tuhanin. Hangkan da'a dahu' ka'am usa' amban puweblo Awrusalam inin samanta'an ga'i pe ka'am pa'asekan balakat amban Tuhanin.”

Pa'angkat si Isa hap surga'in

(Markus 16.19-20; Hinangan 1.9-11)

⁵⁰ Manjari bino'o siye we' ne paluwas amban Awrusalam hap pi si antag kaluma'an Betani. Pagtekkade la'i, pinadiyata' we' ne me' tangannen māku-mākuhan siye kahāpan amban Tuhan. ⁵¹ Sasangne pe mamāku-māku si Tuhanin, tahala' ne iye amban siye duk pa'angkat iye hap surga'. ⁵² Pasujud siye pu si Isa la'i, ubus bu balik ne siye hap Awrusalam. Kēgan te'ed siye manamal, ⁵³ duk luwal siye la'i dem langgal hadjehin mudji Tuhanin.

Inin aka-aka hāp sabab Isa Almasi Jūd inin sinulat we' Yahiya Pahāti sabab jūd sinulat we' Yahiya

Si Yahiya inin dangan me' tindeg si Isa tapene'ne dina'ak magmahalayak lapalnen. Samanen si Sebede, a'a magkenna. Sa'inen si Salome, tindeg Isa Almasi isab duk dambuwa' iye me' dende mangurung bānya' pu si Isa duk me' tindegnen.

Si Yahiya bata' pe pangalingan si Isa iyehin. Sasangde duk si Yakub, pungtina'inen, maghatul pokot samaden la'i si hīgad lamew, palabey si Isa duk bino'o siye we' ne. Magtawus inambanan we' si Yahiya duk si Yakub samaden la'i dem bangka' duk nuhut ne siye si Isa. Dambūs-būs te'ed panuhut Yahiya si Isahin. Sampay bahi' iye ga' te'ed pinda sandelne pu si Isahin duk magesseb te'ed siye duwangan.

Inaka we' Yahiya bang we'ey sulatne jūd inin. Pa'inne supaya ko' me' a'ahin kahagad we' si Isa asal bennal Anak Tuhanin duk sabab pakahagadde inin, taga umul siye ga' tamananne. Niya' pitu' hinangan si Isa balakatan inaka we' Yahiya tu'u si sulatne inin. Duk niya' pitu' usihat si Isa inaka we' ne. Si me' hinanganne maka'ulali' miya'an, takitete we' Tuhanin mamapitu si Isahin. Si me' usihat si Isa inin, takitete isab we' Tuhanin mamapitu si Isahin.

Kabaya'an Yahiyahin we' kahagad me' a'ahin pu si Isa duk nuhut siye iye. Pegge' luwal hadja bang sandel siye pu si Isa meke siye taga umul salama-lama. Ga' niya' lan seddili.

Lapalin manjari a'a

¹ Ga' pe dunya inin pinapanjari asal andang ne Lapalin. Lapalin magdambuwa' duk Tuhanin duk Lapalin Tuhanin ne. ² Kemuwe awwalley Lapalin duk Tuhanin dambuwa' du. ³ Kēmon-kēmonin pinapanjari we' Lapalin amban panganda'akan Tuhanin. Ga' niya' pinapanjari bisan ine tu'u dem alam inin bang duma'in amban Lapalin. ⁴ Lapalin asal po'on umulin duk umul inin mangurung danta' si pikilan manusiya'in. ⁵ Danta' inin ninag dem kalindeman duk danta'in ga'i te'ed tapalem we' lindemin.

⁶ Manjari, niya' a'a kawakilan we' Tuhanin, ennen Yahiya. ⁷ Dina'ak iye we' Tuhanin pitu magaka sabab danta' inin, supaya kēmon a'ahin makakale inakanen duk kahagad. ⁸ Duma'in Yahiya danta' inin. Saguwa' akane mapituhin magaka-aka sabab danta'in. ⁹ Danta' mabennal inin, hātinin Lapalin, tiya' ne pitu si dunya ngurung danta' si pikilan manusiya'in kēmon.

¹⁰ Saguwa' bisan ne Lapalin tu'u si dunya duk pinapanjari hep we' ne dunyahin, ga' du Lapalin takilale we' me' a'a si dunyahin. ¹¹ Pitu iye si lahatne, saguwa' ga' iye tinayima' we' bangsanen. ¹² Saguwa' sine-sine nayima' Lapalin duk makahagad si iyehin, urunganne siye kapatut manjari me' anak Tuhanin. ¹³ Tahinang siye anak Tuhanin duma'in kuwe' paganak manusiya' atawa amban kabaya'an manusiya' atawa amban napsu manusiya'. Saguwa' tahinang siye anak Tuhanin amban kabaya'an Tuhanin.

¹⁴ Manjari, Lapalin palahil tu'u si dunya taga baran manusiya' duk patenna' diyaleman manusiya'. Kēmon lasa duk bennal la'i si iye. Takite kami balakatnen duk sahayanen, duk balakatne duk sahayane inin talep si iye pegge' iye Anak Tuhan dambuwa'-buwa'in.

¹⁵ Si Yahiya magaka-aka sabab Lapalin. Missā iye papales, pa'inne, "Iye ne hep inin bakas inakaku si ka'amin, pa'inku, 'Niya' pitu dambuli amban aku. Pasōng iye langkew amban aku pegge' ga' pe ku inanakan, asal andang ne iye.'" Iye inin inaka Yahiyahin.

¹⁶ Pegge' la'i si Lapalin kēmon lasahin, kite bi kēmon makahampit isab lasanen duk tabangnen. Lasanen duk tabangnen pinagtamba-tamba si kite bi. ¹⁷ Sara' Tuhanin pinasampay si manusiya' we' si Musa, saguwa' lasa Tuhanin duk bennalin pinangurung si manusiya' we' Isa Almasi, iye inenan Lapal Tuhanin. ¹⁸ Ga' niya' bakas ngite Tuhanin. Saguwa' pinakata'u Tuhanin si manusiya' we' Anakne dambuwa'-buwa'in, pegge' asal Tuhan du iye duk magdambuwa' iye duk Samanen.

Inaka si Yahiya magpandi-pandi me' a'ahin

Manjari niya' me' a'a pī pu si Yahiya sābune magpandi me' a'a si lipag bohe' Jordan, si kaluma'an Betani. ¹⁹ Dambuwa' ellew niya' me' imam duk me' tabang me' imamin dina'ak we' me' nakura' me' Yahudi si puweblo Awrusalamin hap pī pu Yahiya nilew iye bang sine iye. ²⁰ Ga' magellig-ellig Yahiya saguwa' magbennal te'ed iye, pa'inne, "Duma'in ku Almasihin." ²¹ "Na, sine kew?" pa'inde. "Si Eliyas ke kew?" Pa'in Yahiya, "Duma'in." Pa'in me' imamin, "Ka'u ke nabi inagad-agad bangsate bi Isra'ilin?" Nambung Yahiya, "Duma'in." ²² Manjari pa'inde si iye, "Akahanun kami bang sine kew te'ed. Subey kami akahannu supaya niya' pangaka kami si me' manganda'ak kami mapituhin. Ine pa'innu

sabab dinun?" ²³ Sambung Yahiyahin sali' du te'ed kuwe' bakas tasulat Nabi Isaya dem kitabin. Pa'in Yahiya, "Aku a'a maglingan papales dem lahat makagindew-gindewin. Pa'inku: Pabentelun bi lān sōng palabeyan Tuhanin."

²⁴ Me' imam inin bakas dina'ak pī we' me' Yahudi be-āgama te'ed inēnan me' Pariseo. ²⁵ Manjari tinilew we' de Yahiya balik, pa'inde, "Na, we'ey kew magpandi me' a'a bang duma'in kew Almasihin atawa si Nabi Eliyas atawa nabi inagad-agad bangsate bi Isra'ilin?" ²⁶ Sambungan Yahiya siye, pa'inne, "Aku inin, magpandi ku me' a'a duk bohe'. Saguwa' niya' dambuwa' nengge lu'u si tengga'bi saguwa' ga'i kata'uhambi bang sine. ²⁷⁻²⁸ Dambuli iye amban aku pitu, saguwa' ga'i ku pata' bisan ngalekkahan ingket tehempa'nen pegge' langkew te'ed iye amban aku."

Bili-bili Tuhanin

²⁹ Pagsasumuhin, kite Yahiya si Isa pī patudju si iye. Pagkitene si Isa, pa'in Yahiya si me' a'a mala'ihin, "Iye ne hep inin dalil ganti' bili-bili pangurung Tuhanin pagkuluban para si manusiya'. Iye inin mamuwasan duse manusiya'in kēmon. ³⁰ Iye ne hep inin bakas inakaku si ka'amin, pa'inku, 'Niya' pitu dambuli amban aku. Langkew iye amban aku, pegge' ga' pe ku inanakan asal andang ne iye.' ³¹ Tagna' ga' kata'uhanku bang sine a'a mapitu dambuli amban akuhin," pa'in Yahiya. "Saguwa' pitu ku magpandi me' a'a duk bohe' supaya iye tapakilale si bangsa Isra'ilin. ³²⁻³³ Ga' pe iye kata'uhanku, saguwa' pa'in Tuhan manganda'ak aku magpandi me' a'a duk bohe'in, 'Bang takitenu Niyawa Sutsihin paduwa'i pī si dambuwa' a'a duk pateteg la'i si iye, iye iyan seddili pamandine manusiya'in; papine si siye Niyawa Sutsihin.'" Manjari naksi' Yahiya sabab si Isa, pa'inne, "Bakas takiteku te'ed Niyawa Sutsihin duwa'i amban diyata' langit kuwe' bantuk assang padapu' duk pateteg pu si Isa. ³⁴ Asal takiteku te'ed," pa'in Yahiya, "hangkan kasaksi'anku we' bennal-bennal te'ed si Isa inin Anak Tuhanin."

Tagna' tindeg si Isahin

³⁵ Pagsasumuhin, la'i ne isab si Yahiya si lipag bohe' Jordan duk duwangan me' tingdegen. ³⁶ Takite Yahiya si Isa palabey. Magtawus pa'inne, "Iye hep miya'an dalil bili-bili Tuhanin." ³⁷ Takale me' tingdege duwanganin pina'in Yahiya miya'an, manjari paturul siye pu si Isa. ³⁸ Pahaleng si Isa, takitene duwanganin paturul si iye. Tinilew siye we' ne, pa'inne, "Ine akabin?" Nambung siye, pa'inde, "Rabbi, (hātinen Guru) antag patenna'annun?" ³⁹ Pa'in si Isa, "Nuhut ka'am aku duk takitebi." Manjari nuhut ne siye si Isa. Hatu ne miya'an me' lisag ampat kohap. Takite we' de patenna'an si Isahin duk la'i pe siye ngerenge' lindem. ⁴⁰ Dambuwa' mapaturul pu si Isahin, ēnen si Andariyas. Si Andariyas inin pungtina'i si Simon Petros. ⁴¹ Manjari magtawus piniha we' Andariyas pungtina'inen. Pagtakasuwa'ne ne, pa'inne si iye, "Takasuwa' kami ne Almasihin." (Almasihin iye tapene' Tuhan magsultan matu'u si dunyahin.) ⁴² Ubus bino'o we' ne si Simon pi pu si Isa. Pinayaman si Simon pahantap we' si Isa duk pa'inne, "Ka'u si Simon; ēn samanun Yahiya. Saguwa' ēnante kew si Kepas." (Ēn Kepas inin sali' du kuwe' ēn Petros, hātinen, batu.)

Ilinganan we' si Isa si Pilip duk Natanael

⁴³ Pagsasumuhin, tapikil si Isa hap pī si lahat Jalil. Takasuwa'ne si Pilip duk pa'inne si iye, "Nuhut kew aku." ⁴⁴ Si Pilip inin amban Betsaida, lahat si Andariyas duk si Petrosin. ⁴⁵ Piniha we' si Pilip si Natanael. Pagtakasuwa'ne, inakahan we' ne, pa'inne, "Takasuwa' kami ne a'a bakas inaka si Musa dem kitab Tawratin duk inaka isab we' me' kanabinabihanin dem sulatden. Iye si Isa anak si Yusupin amban kaluma'an Nasaret." ⁴⁶ Pa'in Natanael, "Oy, ga' niya' a'a hāp paguwa' amban Nasaret." Pa'in si Pilip, "Nuhut be kew aku duk kitenu." ⁴⁷ Pagkite si Isa si Natanael tudju pī si iye, pa'in si Isa, "Tiya' niya' dambuwa' a'a Isra'il te'ed. Ga'i iye ngakkal." ⁴⁸ Pa'in Natanael pu si Isa, "Sa'ingge pangata'unu akuhin?" Sambungan si Isa iye, pa'inne, "Ga' pe kew linganan si Pilip, takitete ne kew diyawa' po'on kayu igirahin." ⁴⁹ Pa'in Natanael si iye, "Tuwan, ka'u Anak Tuhanin. Ka'u sultan bangsa Isra'ilin." ⁵⁰ Pa'in si Isa si iye, "Kahagad ke kew si aku pegge' pa'inku we' takitete kew diyawa' po'on igirahin? Si pasōngan makakite du kew iyan me' hinanganku labi pe maka'ulali' amban inin." ⁵¹ Duk pa'in si Isa si siye, "Sabennal akahante ka'am, si pasōngan takitebi du iyan surga'in luka duk takitebi isab me' mala'ikat Tuhanin magduwa'i-mana'ik amban aku, Anak Manusiya'in."

2

Pagkawin la'i si Kanahin

¹ Pagpuwas duwem bahangi kemuwe pagbissā si Isa duk Natanaelin, niya' magkawin la'i si kaluma'an Kana, la'i si lahat Jalil. Sa'i si Isahin la'i si pagkawinan. ² Si Isa duk me'

tindegnen tabatik isab pī. ³ Manjari la'i si pagkawinan, ininumden bohe' ubas bu ubus ne we' me' a'ahin ininum. Pa'in sa'i si Isahin si iye, "Ubus ne bohe' ubas ininumden." ⁴ Pa'in si Isa si sa'inen, "Da'a kew magsuse sabab iyan. Aku sa' ta'u si iyan. Ga' pe ta'abut waktu pamakiteku balakatkun." ⁵ Manjari pa'in sa'inen si me' dara'akan si luma' miya'an, "Ine-ine panganda'akan si Isa ka'am, hinangun bi."

⁶ Niya' la'i ennem poga batu pangisihan bohe' pangoso'an me' Yahudihin, nuhut addatde pagsutsihin. Dambuwa' poga isihan me' lime mital. ⁷ Pa'in si Isa si me' dara'akanin, "Penno'anun bi me' poga iyan duk bohe'." Pinenno'an ne we' de, sampay sōng bu'us. ⁸ Manjari da'ak si Isa siye, pa'inne, "Ngindung ne ka'am amban me' poga iyan bu bo'ohun bi pi si mangantan pagkādja'an inin." Bino'o ne we' de pi si mangantan pagkādja'anin, ⁹ duk kininaman we' ne bohe' mamanjari bohe' ubasin. Ga' kata'uhanne bang amban bohe' ubas miya'an, saguwa' me' dara'akan bakas mangindung bohe'in kata'uhande. Manjari magtawus ilinganan we' ne pangantin lellahin. ¹⁰ Pa'inne si iye, "Iye addatin bang magtāgad, pama' inum dehellu ininum mahāpin. Manjari bang ekka ne ta'inum me' a'ahin, meke ne pama'inum ininum mangga'i mahāpin. Saguwa' ka'u, ta'enna'nu pe sampay kuwe'itu ininum mahāpin."

¹¹ Iye inin hinangan maka'ulali' tagna' hininang si Isahin. Hininang inin we' ne la'i si Kana, si lahat Jalil. Pinakitehan we' ne balakatnen, manjari kahagad me' tindeggen si iye. ¹² Pagubus inin, padurul disi Isa hap pī si puweblo Kapernaum. Sawe'ne magtuhutin sa'inen, me' pungtina'inen, duk me' tindeggen. La'i siye patenna' bang piyem bahangi.

Pi si Isa si langgal hadjehin

(Mateo 21.12-13; Markus 11.15-17; Lukas 19.45-46)

¹³ Tapit ne pagkādja'an me' bangsa Isra'ilin ēnande Pangesseban. Hangkan pataked si Isa duk me' tindeggen hap Awrusalam, lahat pagkādja'anin. ¹⁴ Pagtekkade la'i, padiyalem siye dem langgal hadjehin. Iye takite si Isahin dem langgal miya'an, me' a'a magdagang sapi' duk me' bili-bili duk me' assang para pagkuluban. Duk takitene isab me' a'a magtingkolo' si biling lamisahanen magsambi'-sambi' sin. ¹⁵ Pagkite si Isa siye la'i, ngeddō' iye lubid hinangne lalagut bu pinaluwas siye kēmon we' ne amban dem langgalin, sampay me' bili-biliden duk me' sapi'den. Ilintuwadan isab we' ne me' lamisahan me' a'a magsambi'-sambi' sīnin duk kinanat we' ne sīnden. ¹⁶ Duk pa'inne si me' a'a magdagang assangin, "Paluwasun bi me' daganganbi iyan amban dem langgal inin! Da'a hinangun bi tabu'an langgal inin, pegge' inin luma' Samaku, Tuhanin." ¹⁷ Pagkite me' tindeg si Isahin hininangne inin, ta'essebde we' tasulat dem kitab, pina'in la'i, "Ellegku si luma'nun, o Tuhan, kuwe' ebbut dem ateyku makapagka'at aku." ¹⁸ Manjari tinilew si Isa we' me' nakura' me' Yahudihin, pa'inde, "Ine kapatutnu ngahingan me' hininangnu miya'an? Pakitehanun kami hinangan maka'ulali' tanda' kapatutnun." ¹⁹ Sambungan si Isa siye, pa'inne, "Larakun bi langgal inin, duk patenggeku balik dem tellu ellew." ²⁰ "Uy," pa'in me' nakura'in, "langgal inin, ampatpū' duk ennem tahun pangahinang inin. Tapatenggenun balik dem tellu ellew hadja?" ²¹ Saguwa' hāti langgal pina'in si Isahin, duma'in langgal miya'an, saguwa' barannen. ²² Hangkan pagellum ne balik si Isa amban kamateyenn, ta'esseb me' tindeggen we' bakas bissāne inin. Duk kinahagad ne we' de tasulat dem kitabin duk bakas binissā si Isahin.

Kata'uhan si Isa pikilan duk diyalem atey manusiya'in

²³ Pala'i si Isa si Awrusalamin, baytu Kādja'an Pangessebanin, ekka kahagad si iye pagkit-ede me' hinangan maka'ulali' hininangnen. ²⁴ Saguwa' si Isa ga' ngandel si siye, pegge' kata'uhanne pikilan duk diyalem atey manusiya'in kēmon. ²⁵ Bisan iye ga'i inakanan, kata'uhanne du bang ine dem atey manusiya'in.

3

Si Isa duk Nikodemus

¹ Manjari inin, niya' dambuwa' nakura' me' Yahudihin, ēnnen si Nikodemus. Dambuwa' iye Pariseo. ² Dambuwa' sangem pi iye pu si Isa duk pa'inne, "Tuwan, kata'uhan kami we' ka'u dambuwa' guru dina'ak we' Tuhanin pitu. Pegge' ga'i tahinangnu me' hinangan maka'ulali' hininangnun bang ga' kew ka'urungan balakat we' Tuhanin." ³ Nambung si Isa, pa'inne, "Sabennal akahante kew, bang a'ahin ga'i inakanan balik, ga'i takitene pagbaya'an Tuhanin." ⁴ Pa'in Nikodemus, "Sa' ingge a'ahin inakanan balik bang bahi' ne iye? Ga'i iye umasek balik pi dem betteng sa'inen bu inakanan balik." ⁵ Nambung si Isa, pa'inne, "Sabennal akahante kew, bang a'ahin ga'i inakanan amban bohe' duk amban Niyawa Tuhanin, ga'i iye umasek dem pagbaya'an Tuhanin. ⁶ Inakanan we' manusiya'in, manusiya' du. Saguwa' bang a'ahin inakanan balik amban Niyawa Tuhanin, tahinang iye anak Tuhanin. ⁷ Da'a kew ulali' pegge' pa'inku si ka'u we' subey ka'am kēmon inakanan

balik," pa'in si Isa. ⁸ "Dalilnen baliyuhin. Baliyuhin nihup tungan-tungan kabaya'anne. Ga'i kata'uhan bang amban baliyuhin atawa bang tungan, saguwa' takalenu begeddunen. Sa miya'an du isab bang a'ahin inanakan amban Niyawa Tuhanin, ga'i kata'uhan bang sa'ingge saguwa' to'o." ⁹ "Sa'ingge kajarine inin?" pa'in Nikodemus. ¹⁰ Nambung si Isa, pa'inne, "Ga'i ke inin tahātinu bu guru bantu kew tu'u si bangsate Isra'il?" ¹¹ Sabennal akahante kew, kami iye inaka kamihin kinata'uhan kamihin, duk iye sinaksi'an kamihin me' bakas takite kamihin. Saguwa' ga'i kahagadbi panaksi' kamihin. ¹² Sa'ingge pakahagadbi panolo'ku sabab surga'in, bang bisan panolo'ku sabab dunyahin ga'i kahagadbi? ¹³ Ga' niya' bakas tapī si surga' luwal aku, Anak Manusiya'in. Duwa' ku pitu amban surga'. ¹⁴ Si Musa awwalley, masa pala'ine si lahat makagindew-gindewin magtuhut duk me' bangsa Isra'ilin, ngahinang iye bantuk sawe amban tumbaga duk pina'angkat duk binowet we' ne diyata' olom, supaya bang payaman me' a'a bakas tatigtukin sawe miya'an, kawuli'an siye. Damikkiyan aku, Anak Manusiya'in, subey ku isab pina'angkat diyata' olom duk pinapatey, ¹⁵ supaya kēmon masandel si akuhin ellum salama-lama la'i si pana'an an Tuhanin." Iye inin bissā si Isa pu Nikodemusin. ¹⁶ Kinalasahan te'ed we' Tuhanin manusiya'in, hangkan sinōngan we' ne Anakne dambuwa'-buwa'in pinapatey, supaya kēmon masandel si Anaknen ga'i pasape' amban Tuhan saguwa' ellum siye salama-lama la'i si pana'an an Tuhanin. ¹⁷ Pinapitu we' Tuhanin Anaknen si dunya duma'in ngalabo'an manusiya'in hukuman, saguwa' muwasan duseden.

¹⁸ Sine-sine sandel si Anak Tuhanin ga'i tewwa' hukuman Tuhanin. Mangga'i masandelin, tewwa' hukuman Tuhanin ne, pegge' ga' iye sandel pu si Isa, Anak Tuhan dambuwa'-buwa'in. ¹⁹ Iye inin jānen hangkan siye tewwa' hukuman Tuhanin, pegge' tiya' ne pitu si Isa si dunya ngadanta'an pikilan manusiya'in, saguwa' ga'i manusiya'in mabaya' si danta'in. Kabaya'ande lindemin pegge' me' hinanganden la'at. ²⁰ Kēmon maghinang mala'atin buni te'ed si danta'in duk ga'i iye patapit si danta'in, pegge' ga' iye baya' we' takite me' hinanganne mala'atin. ²¹ Saguwa' kēmon maghinang mabentelin pī dem danta' supaya pasti' takite we' me' hinangannen nuhut panganda'akan Tuhanin.

Si Isa duk Yahiya

²² Pagubus inin, hap pī si Isa duk me' tindeggen si me' kalahatan si Yahudiya. Tiggel-tiggel siye la'i duk magpandi siye me' a'a la'i. ²³⁻²⁴ Ga' pe miya'an si Yahiya takalabusu. Magpandi me' a'a isab Yahiya la'i si lahat Anon pegge' ekka bohe' la'i. Lahat Anon inin tapit si lahat Salim. Ekka me' a'a magpihan si iye duk pinandi siye we' ne. ²⁵ Manjari me' tindeg Yahiya inin magsu'al duk dambuwa' Yahudi sabab addat pagsutsihin. ²⁶ Hap pī me' tindeg Yahiya miya'an si iye duk pa'inde si iye, "Tuan, ta'essebnu ke a'a sawe'nu magtuhut la'i si lipag bohe' Jordanin, iye bakas inakanun? Na kuwe'itu magpandi me' a'a ne iye, duk ekka te'ed a'a hap pī si iye." ²⁷ Nambung Yahiya, pa'inne, "Ga' niya' kapatut a'a bang duma'in pangurung Tuhan si iye. ²⁸ Ka'am iyan magsaksi'an aku we' bakas tapa'inku we' duma'in ku Almasihin. Pinapitu ku hadja dehellu amban iye, magpanyap para si iye. ²⁹ Bang upama niya' magkawin, pangantin lellahin dapu' andahin. Saguwa' bagaynen nenge-nenge la'i duk pakale-kale. Sinna iye pagtakalene missā pangantin lellahin. Kami duk si Isa kuwe' siye miya'an du isab," pa'in Yahiya. "Kēgan ne ku manamal. ³⁰ Subey iye pasōng pinahadje saguwa' aku subey ne padiyawa'-diyawa'," pa'in Yahiya.

Mapitu amban surga'in

³¹ Mapitu amban surga'in langkew amban kēmon. A'a amban dunyahin, luwal hadja sabab dunya binissānen pegge' a'a dunya iye. Saguwa' mapitu amban surga'in langkew amban kēmon. ³² Me' panolo'nen me' bakas takitene duk takalene la'i si surga'in, saguwa' ga' niya' kahagad si panolo'nen. ³³ Bang niya' kahagad si panolo'nen, magbennal iye sabab inin we' kēmon pina'in Tuhanin asal bennal. ³⁴ Almasi pinapitu we' Tuhanin, duk iye binissānen, lapal Tuhanin, pegge' pangurung si iye Niyawa Tuhanin, Niyawa Tuhanin ga' te'ed niya' kulang pu Almasi. ³⁵ Malasa te'ed Tuhanin si Anaknen duk inurungan iye we' ne kapatut si kēmon-kēmonin. ³⁶ Sine-sine sandel si Anak Tuhanin ellum salama-lama. Saguwa' mangga'i masandel duk manuhut si Anak Tuhanin, ga' niya' umulne salama-lama. Bis an miya'an, pateteg si iye mulka' Tuhanin salama-lama.

4

Si Isa duk dende Samariyahin

¹ Manjari, takale me' Pariseohin we' mas ekka ko' a'a patindeg pu si Isa duk tapandi we' ne amban me' mapatindeg pu si Yahiya'in. ² (Saguwa' iye mato'ohin, duma'in si Isa magpandi me' a'ahin saguwa' me' tindeggen hadja.) ³ Pagkata'uhan we' si Isa sabab me' suwi-suwi inin, tahala' iye duk me' tindeggen amban lahat Yahudiya balik pī si lahat Jalil. ⁴ Subey siye pabutas amban lahat Samariya.

⁵ Pagtekka siye si lahat Samariya, hap pi siye si dambuwa' puweblo inēnan Sikar. Tapit puweblo inin si bulak pinangurung we' si Yakub si anaknen Yusup awwalley. ⁶ La'i si antag miya'an niya' kupung bakas hininang we' si Yakub awwalley. Ningkolo' si Isa si higad kupungin pegge' pekkeng iye si paglengnganan. Lettu ne miya'an ellewin. ⁷⁻⁸ Me' tindegne ga' la'i pegge' la'i siye hap puweblo melli kinakande. Ga' tiggel niya' tekka pi dende Samariya nginduk bohe'. Pa'in si Isa si iye, "Dende, urungun ku bohe' inumku." ⁹ Nambung dendehin, pa'inne, "Oy, bangsa Yahudi kew. We'ey kew māku bohe' si aku bu bangsa Samariya ku?" Missā dendehin kuwe' miya'an pegge' me' Yahudihin ga'i hep baya' ngangguna me' panyap me' a'a Samariyahin. ¹⁰ Nambung si Isa, pa'inne, "Bang hadja kata'uhannu bang ine pangurung Tuhan si manusiya'in duk bang sine ku, mamāku bohe' si ka'u kuwe'itu inin, bugtu' asal māku kew isab bohe' si aku duk pa'inumte kew bohe' makapakellumin." ¹¹ "Tuwan," pa'in dendehin, "antag kew ngeddo' bohe' makapakellumin? Ga' hati' niya' panginduknu duk lalem hep kupung inin. ¹² Kupung inin ta'amban si kami we' papu'ten bi si Yakub. Siye magtewtey-anakin duk sampay me' hayepden, tu'u si kupung inin panginumanden. We' labi kapatutnun amban kapatut si Yakubin?" ¹³ Nambung si Isa, pa'inne, "Kēmon manginum bohe' kupung inin, lekkakan du balik. ¹⁴ Saguwa' sine-sine maka'inum bohe' pama'inumku iyehin, ga'i ne te'ed lekkakan balik. Pegge' bohe' pama'inumku iyehin manjari kuwe' buwal neyibuwa diyaleum ateyne, ngurungan iye bohe' makapakellumin iye salama-lama." ¹⁵ "Tuwan," pa'in dendehin, "urungun ku bohe' pina'innu inin inumku, duk ne ku ga'i lekkakan balik duk ga'i ne ku subey magpituhan nginduk bohe'."

¹⁶ "Pi kew eddo'un ellanu," pa'in si Isa, "bu bo'ohun pitu." ¹⁷ "Ga' niya' ellaku," sambung dendehin. Pa'in si Isa si iye, "To'o pina'innu iyan. Ga' niya' ellanu. ¹⁸ Pegge' minlime kew bakas magella saguwa' sawe'nu magdambuwa' kuwe'ituhin duma'in ellanu. To'o pina'innun." ¹⁹ Pa'in dendehin pu si Isa, "Tuwan, bahu kata'uhanku we' ka'u inin nabi hati." ²⁰ Me' kapapu'an kami bangsa Samariyahin," pa'inne, "tu'u si punu inin lugal panambahayangande Tuhanin. Saguwa' ka'am me' Yahudihin, pa'inbi we' subey la'i si Awrusalam panambahayangante bi Tuhanin." ²¹ Pa'in si Isa si iye, "Dende, kahagadun pina'inku inin. Niya' du iyan waktu si pasōngan, bang me' a'ahin nambahayang si Samate bi Tuhanin, duma'in tu'u si punu inin atawa la'i si Awrusalam. ²² Ka'am me' bangsa Samariyahin, magsambahayang ka'am saguwa' awam ka'am bang ine sinambahayangbin. Kami me' Yahudihin, kata'uhan kami bang sine sinambahayang kamiyin, pegge' manimbul me' manusiya'in paguwa' hep amban bangsa Yahudi. ²³ Saguwa' tekka du waktuhin duk kuwe'itu ne hep, we' me' a'a manambahayang sabennalin, sambahayangde du Samate bi Tuhanin amban dem ateyde duk asal to'o panambahayangden. Kuwe' iyan kinabaya'an Samate bi Tuhanin panambahayang si iyehin." ²⁴ Pa'in si Isa pe, "Tuhanin po'on niyawa, lagi' niyawa du iye, duma'in du iye kuwe' manusiya' taga'aran. Duk sasuku manambahayang si iyehin subey sambahayangde iye amban dem ateyde duk subey to'o panambahayangde si iyehin." ²⁵ Pa'in dendehin pu si Isa, "Asal kata'uhanku niya' du pitu si pasōngan magsultan si kite bi, iye Almasihin. Pagtekka iye pitu, pahāthanne du si kami kēmon-kēmonin." ²⁶ Pa'in si Isa, "Aku ne hep, iye mamissā si ka'u inin."

²⁷ Bahu ubus bissāne inin, tekka ne me' tindeg si Isahin. Ulali' siye pegge' kitede niya' dende sawe'ne magbissā-bissā. Saguwa' ga' siye nilew dendehin bang ine akanen, atawa nilew si Isa bang we'ey iye magbissā-bissā duk dende miya'an. ²⁸ Manjari inambanan we' dendehin kombo' ne pangisi-ngisihanne bohe'in duk balik iye pi si puweblo. Pagtekkane la'i, missā iye si me' a'a mala'ihin. ²⁹ Pa'inne, "Dayi' be ka'am nuhut aku. Payamanun bi, niya' a'a ngakahan aku kēmon bakas tahinangku ilabeyin. Duma'in ente' iye Almasihin?" ³⁰ Manjari paluwas me' a'a miya'an amban puweblo duk lumengngan siye pi mayaman si Isa.

³¹ Paglumikut ne dendehin hap puweblo, binuyu'-buyu' si Isa we' me' tindegne dina'ak mangan. Pa'inde, "Tuwan, mangan kew." ³² Saguwa' sambungan si Isa siye, pa'inne, "Niya' du kinakanku ga'i kata'uhanbi." ³³ Hangkan me' tindegne magtilew-tinilew, pa'inde, "Niya' ente' bakas mo'ohan iye kinakan?" ³⁴ Pa'in si Isa si siye, "Iye maka'esso akuhin, bang tahinangku kinabaya'an Tuhanin, iye mamapitu akuhin, duk subey ubusanku hinang pinahinangne si akuhin. ³⁵ Duma'in ke niya' eli'anbi, pa'inbi, 'Ampat bulan pe meke pagani?' Saguwa' akahante ka'am," pa'in si Isa, "ta'abut ne paganihin. Pantewun bi be me' a'a mapitu iyan. Bang ibatan paleyin, tahak ne siye duk sarang ne pinagani. Hātinan sōng ne siye kahagad si aku. ³⁶ Me' a'a magtipun siyehin bino'o si aku, tinumbasan du hāp. Duk me' a'a tinipunden inurungan umul du salama-lama. Hangkan sali'-sali' kēgan magtanemin duk magtipunin. ³⁷ To'o eli'an inin, pa'inde, 'Sakadangan magtanemin, seddili mamaganihin.' ³⁸ Da'akte ka'am magani ga' paglu'uganbin. Seddili maglu'ugin saguwa' makahampit ka'am amban paglu'uganden."

³⁹ Manjari ekka me' a'a Samariya amban puweblo Sikarin kahagad pu si Isa sabab pina'in dendeihin. Pa'inne hep, "Inakahan ku we' ne kemon bakas tahinangku ilabeyin."
⁴⁰ Hangkan pagtekka me' a'a Samariyahin la'i pu si Isa, inohotan iye we' de la'i dahu' si siye patenna'. Duk patenna' si Isa la'i duwem bahangi. ⁴¹ Sasang la'i pe iye, ekka pe me' a'a kahagad pu si Isa sabab panolo'ne si siyehin. ⁴² Pa inde si dendeihin, "Kuwe'itu kahagad ne kami pu si Isa, duma'in ne sabab inakanu si kami, saguwa' pegge' asal di kami ne makakale me' panolo'nen, duk kata'uhan kami we' sabennal iye manimbul me' manusiya' si dunyahin."

Si Isa makole' anak bagellal sultanin

⁴³ Pagpuwas duwem bahangi la'i, tahala' si Isa duk me' tindegnen amban Sikar hap pi si lahat Jalil. ⁴⁴ Bakas tabissā si Isa hep, pa'inne, "Basta nabi, ga'i pagaddatan we' me' a'a lahatnen."
⁴⁵ Pagtekka disi Isa la'i si lahat Jalil, sinampang siye we' me' a' ahin pegge' bakas siye la'i si Awrusalam baytu Kādja'an Pangessebanin duk bakas takitede kemon hininang si Isa mala'ihin.

⁴⁶ Manjari balik si Isa pi si Kana, la'i si lahat Jalil. La'i hep si Kana bakas pinamanjari bohe' ubas we' ne bohe'in. Manjari sumābu isab la'i dambuwa' bagellal sultanin. Saki anakne lellahin la'i si puweblo Kapernaum. ⁴⁷ Pagkale bagellal inin we' tekka ne si Isa la'i si lahat Jalil amban lahat Yahudiya, magtawus iye pi pu si Isa. Binuyu'-buyu' we' ne si Isa bino'o pi hap Kapernaum makole' anaknen, pegge' song ne matey. ⁴⁸ Pa'in si Isa si iye, "Bang ka'am ga'i makakite me' tanda' duk me' hinangan maka'ulali, ga'i ka'am kahagad."
⁴⁹ Pa'in bagellalin si iye, "Andū, Tuwan, nuhut ne kew aku pādpād ga' pe matey anaknun."
⁵⁰ "Hap luma' ne kew," pa'in si Isa. "Kole' du anaknun." Kinahagad we' a'ahin pina'in si Isahin duk hap luma' ne iye. ⁵¹ Sasangne pe si lān hap luma'in, pasampang si iye me' dara'akannen duk inakahan iye we' de, pa'inde, "Kole' ne anaknun."
⁵² Tinilew siye we' ne bang lisag piye kakole'nen duk pa'inde, "Di'ilew lisag dambuwa' kohapin, ga' ne iye maglemmun."
⁵³ Manjari ta'esseb sama nakanakin we' iye ne te'ed miya'an ora pagpa'in si Isa si iyehin, "Anaknun kole' du." Hangkan kahagad ne iye pu si Isa duk sampay kemon sawe'ne dambuwa' luma'in kahagad du isab. ⁵⁴ Kaduwe inin ne tanda' maka'ulali' hininang si Isa si lahat Jalilin, pabalikne si Jalil amban Yahudiyahin.

5

Pamakole' a'a la'i si limbuhin

¹ Ga' tiggel puwas inin, patakad disi Isa hap Awrusalam pegge' niya' kādja'an me' Yahudihin la'i. ² La'i si Awrusalam niya' limbuhin, ennen bang si bissā Yahudi, limbuhin Betsata. Limbu inin si bihing dambuwa' me' tarangka padiyaleman hap Awrusalamin, inēnan tarangka bili-bili. Niya' lime luma'-luma' pasayindungan si bihing limbuhin miya'an. ³ Tu'u si me' luma'-luma' inin, ekka me' a'a saki pabāk. Niya' siye pessek, niya' pengka' duk niya' matey baranden. (Inagad-agad we' de paseyibuwa bohe' dem limbuhin. ⁴ Pegge' bang patekka niya' mala'ikat Tuhanin pi dem limbuhin nguta'ul bohe'in. Duk madumehellu mapī dem bohe'in, pagubus kuta'ul bohe'in, kawuli'an bisan ine sakinen.) ⁵ Niya' dambuwa' a'a la'i tellumpū duk walun tahun ne sakinen. ⁶ Takite si Isa iye pabāk-bāk la'i duk kata'uhanne we' tiggel ne saki a'a miya'an. Manjari tilew si Isa iye, pa'inne, "Baya' ke kew kole'?"
⁷ Nambung a'a sakihin, pa'inne, "Awe', Tuwan. Saguwa' ga' niya' mengket aku pi dem limbuhin bang ne kuta'ul bohe'in. Duk sasangka pe pa'insud pi, niya' ne dumehellu amban aku."
⁸ Pa'in si Isa si iye, "Kuwat kew, bo'ohun pabākannun bu nu ne lumengngan."
⁹ Magtawus a'ahin kole'. Bino'o we' ne pabākannen bu lumengngan ne iye.

Na, ellew miya'an, ellew Sabtu', ellew li'i me' Yahudihin. ¹⁰ Hangkan pagkite me' nakura' Yahudihin a'a makawuli'anin magbo'o pabākannen, pa'inde, "Hoy! Ellew li'i ma'in. Langgalannu sara'ten bi pamo'onu pabākannu iyan."
¹¹ Sambunganne siye, pa'inne, "A'a mamakole' akuhin, da'akne bino'o si aku pabākannun duk da'akne ku lumengngan."
¹² "Sine a'a manganda'ak ka'uhin?" pa'inde. ¹³ Saguwa' ga' kata'uhanne bang sine, pegge' ekka te'ed a'a la'i si higad limbuhin duk magtawus si Isa tahala'.

¹⁴ Puwas inin, takasuwa' si Isa a'a bakas masakihin la'i dem langgal hadjehin. Pa'in si Isa si iye, "Payamanun, kole' ne kew. Hangkan lebbahanun ne dusenun, kaw pe niya' pasōng la'at tekka si ka'u."
¹⁵ Manjari tahala' a'ahin duk pi iye ngakahan me' nakura' me' Yahudihin we' si Isa makole' iyehin. ¹⁶ Hangkan hep si Isa kinuntarahan te'ed we' me' nakura' me' Yahudihin, pegge' pinakole' we' ne a'a sakihin baytu ellew li'i. ¹⁷ Manjari sambungan si Isa siye, pa'inne, "Samaku Tuhanin luwal maghinang sampay ma'in, damikkiyan aku, maghinang ku isab."
¹⁸ Pegge' kuwe' miya'an sambung si Isahin, hangkan tinuyu'an te'ed iye pinapatey we' de, duma'in hadja pegge' langgalanne sara'

ellew li'ihin, saguwa' pegge' pa'inne isab we' Tuhanin Samanen, hātinene pasali'ne dinen si Tuhanin.

Kapatut Anakin

¹⁹ Sambungan si Isa me' nakura' miya'an, pa'inne, "Sabennal akahante ka'am, ga' te'ed niya' tahinangku bang baran-baranku hadja. Saguwa' ine-ine takiteku hinang Samakun, iye isab miya'an hininangkun. Kēmon hininang Samanen iye du isab hininang Anaknen. ²⁰ Pegge' kinalasahan ku we' Samaku Tuhanin, duk pinakita'u we' ne si aku kēmon hininangne pe ku iyan me' hinangan pasōng balakatan amban me' tahinangku ilabeyin, ubus bu kēmon ka'am ulali' manamal. ²¹ Samaku Tuhanin makapakellum a'a matey. Damikkiyan isab aku, Anak Tuhanin, tapakellumku sine-sine kabaya'anku. ²² Duk duma'in Samakun Tuhanin mangahukum me' manusiya'in. Saguwa' pinangurung we' ne si aku kapatut mangahukum manusiya'in kēmon, ²³ supaya kēmon a'ahin, pahadjede ku kuwe' pamahadjede Tuhanin. Sine-sine ga'i mahadje Anak Tuhanin, ga'i du isab pahadjene Samaku Tuhanin, iye mamapitu akuhin.

²⁴ "Sabennal akahante ka'am, sine-sine makakale me' panolo'kun duk kahagad si mamapitu akuhin, ellum iye salama-lama. Ga'i iye tewwa' hukuman Tuhanin. Ga'i ne iye legga Tuhanin saguwa' ellum iye salamalama. ²⁵ Sabennal akahante ka'am," pa'in si Isa, "ta'abut ne waktuhin, kēmon mangga' pe makahagadin, me' dalil pateyin, kalede suwalakun, aku Anak Tuhanin. Duk kēmon makakalehin pinakellum du. ²⁶ Samakun po'on umulin, duk aku inin po'on umulin kuwe' Samakun du, sabab kapatut pinangurungne si akuhin. ²⁷ Duk ka'urungan ku isab we' Samakun kapatut ngahukum me' manusiya'in, pegge' aku iye inēnan Anak Manusiya'in. ²⁸ Da'a ka'am ulali' si bissaku inin," pa'in si Isa. "Niya' waktu si pasōngan, kēmon pateyin kalede du suwalakun. ²⁹ Pagkalede, paguwa' siye amban dem kubulde. Me' a'a bakas maghinangan mahāpin, paguwa' duk ellum siye salama-lama si surga'. Duk me' a'a bakas maghinangan mala'atin, paguwa' du isab duk tewwa' hukuman Tuhanin siye, duk ilegga siye."

Me' saksi' si Isahin

³⁰ Pa'in si Isa, "Ga' niya' tahinangku bang baran-baranku hadja. Ngahukum ku hadja kuwe' panganda'akan Samaku akuhin. Hangkan bentel hukumankun. Pegge' duma'in tinuyu'anku hininangin kinabaya'ankun, saguwa' kinabaya'an Tuhan mamapitu akuhin. ³¹ Bang aku hadja missā sabab dikun, ga'i du ku kahagadbi. ³² Saguwa' niya' seddili naksi'an aku. Kata'uhanku we' panaksi'ne si akuhin asal bennal." ³³ Pa'in si Isa pe, "Bakas ka'am nganda'ak me' a'abi pi pu Yahiya. Duk inaka we' Yahiya mabennalin sabab aku. ³⁴ Saguwa' duma'in pangandelankun saksi' manusiya'. Bissaku hadja inin sabab Yahiya supaya ka'am timbul. ³⁵ Si Yahiya kuwe' dalil payita'an kayat ngurung danta' si pikilan manusiya' duk sinna ka'am si danta'nen, hātinene si panolo'nen, bisan daddali' hadja. ³⁶ Saguwa' niya' saksi' si aku pasōng basagnen amban panaksi' Yahiyahin. Iye ne me' hinang bakas tahinangkun. Me' hinangku inin amban panganda'akan Samaku Tuhanin duk da'akne si aku inubus. Asal me' hinang hininangku ne inin naksi'an aku we' Samaku Tuhanin mamapitu akuhin. ³⁷ Duk Samakun, iye mamapitu akuhin, saksi'anne ku isab. Saguwa' ga' bakas takalebi suwalanen duk ga' bakas takitebi bayhu'nen. ³⁸ Duk ga' lapalnen pa'essep dem ateybi pegge' ga' ka'am kahagad si aku, iye pinapitune si ka'amin. ³⁹ Ka'am iyan, magtuyuy' te'ed ka'am ngadji' kitabin, pegge' tapikilbi bang ka'am ngadji' ngasuwa' umul ka'am salama-lama si surga'. Bu kitab inin ne magaka sabab akuhin. ⁴⁰ Saguwa' ga'i ka'am ngatu patuhut si aku, bu aku maka'urungan ka'am umul ga' tamanannen."

⁴¹ Pa'in si Isa pe si me' nakura' me' Yahudihin, "Duma'in inapaskun sanglitan manusiya' ku. ⁴² Saguwa' kata'uhanku bang ine dem ateybin. Kata'uhanku ga' niya' lasabi si Tuhan. ⁴³ Bisan ku pitu inurungan kapatut amban Samaku Tuhanin, ga'i du ku kahagadbi. Saguwa' bang niya' a'a seddili pitu magkapatutan dine, kahagadbi iye. ⁴⁴ Sa'ingge pakahagadbi si akuhin bang iye kabaya'anbin sanglitan sawe'bin ka'am? Ga'i iye apasbi sanglit amban Tuhanin, Tuhan dambuwa'-buwa'in. ⁴⁵ Da'a pikilun bi we' sumbungte ka'am si Samaku Tuhanin la'i si ellew paghukum. Duma'in aku saguwa' si Musa, mamasampay si ka'am sara' tinuhutbin, iye manumbung ka'amin. ⁴⁶ Bang bennal ka'am kahagad pu si Musa, subey ka'am kahagad si aku pegge' sabab aku hep sinulatne dem kitabin. ⁴⁷ Saguwa' pegge' ga'i kahagadbi me' sinulat si Musahin, sa'ingge pakahagadbi me' bissakun?"

6

Pamakan a'a lime ngibuhin

(Mateo 14.13-21; Markus 6.30-44; Lukas 9.10-17)

¹⁻⁴ Dambuwa' ellew, pagtapit ne isab pagkādja'an me' Yahudi inēnande Kādja'an Pangessebanin, palipag si Isa pī si dambiya' lamew Jalil, inēnan isab lamew Tiberi. Banes te'ed a'a paturul si iye pegge' bakas takitede me' hinanganne maka'ulali'in pagpakole'ne me' a'a masakihin. Manjari pataked si Isa duk me' tindeggen pī si punu duk ningkolo' siye la'i. ⁵ Pagpayam si Isa, banes te'ed a'a takitene hap pī si iye. Hangkan pa'inne pu si Pilip, dambuwa' tindeggen, "Antag kite melli kinakan pamakan me' a'a inin kēmon?" ⁶ Pa'in si Isa inin panuleyanne si Pilip bang ngandel ke iye si balakatnen. Bang si Isa, asal kata'uhanne bang ine sōng hinanangnen. ⁷ Sambungan si Pilip iye, pa'inne, "Tangdan a'a maghinang dem walum bulan ga'i umabut pamelli kinakan pamakan me' a'a inin, supaya dangan-dangan maka'akan tada'ahat." ⁸ Manjari nambung dambuwa' tindeg si Isa seddili, si Andariyas. Si Andariyas inin punggina'i si Simon Petros. ⁹ Pa'inne pu si Isa, "Niya' tu'u nakanak lella-lella, niya' lime kayu' panne duk duwe kennane. Saguwa' asal ga'i umabut pamakan me' a'a inin kēmon." ¹⁰ Manjari pa'in si Isa si me' tindeggen, "Da'akun bi me' a'ahin ningkolo'." La'i si antag miya'an luha balilinen. Ningkolo' siye kēmon la'i. Me' lellahin hadja, niya' lime ngibu ekkahanden. Seddili pe me' dendeihin duk me' nakanakin. ¹¹ Manjari ineddo' we' si Isa pan nakanakin bu magpasalamat iye si Tuhan, ubus bu binahagi'-bahagi' we' ne si me' a'a magtingkolo'in. Damikkiyan isab binahagi'-bahagi' we' ne kennahin duk inurungan siye taman kinabaya'anden. ¹² Pagesso ne siye, pa'in si Isa si me' tindeggen, "Tipunun bi me' lukasin supaya ga' niya' tapaka'at." ¹³ Manjari tinipun ne we' de kēmon lukasin. Amban pan lime kayu' kinakan me' a'ahin, lukas tinipunden niya' sampuū' duk duwe baka' penno'. ¹⁴ Pagkite me' a'a mala'ihin hinangan maka'ulali' tahinang si Isa miya'an, pa'inde, "Asal inin ne te'ed nabi inagad-agadte bi mapitu si dunyahin." ¹⁵ Kata'uhan si Isa we' me' a'ahin sōng pī niggew iye dina'ak magsultan si siye, hangkan magtawus iye tahala' duk pī iye si punu dendang-dendangan.

*Si Isa lumengngan diyata' lamew
(Mateo 14.22-33; Markus 6.45-52)*

¹⁶ Pagsōng magalib ne, padurul me' tindeggen pī si higad lamew. ¹⁷ Lindem ne bu ga' pe si Isa pī si siye. Manjari pasakey siye si bangka' duk palipag siye pī si dambiya' lamew tudju lahat Kapernaum. ¹⁸ Ga' du tiggel basag ne baliyuhin duk hadje goyakin. ¹⁹ Pagubus ne siye kapamusey lime atawa ennem kilometro talahannen, takitede si Isa lumengngan diyata' kuwit-kuwit lamew patapit pī si bangka'de. Kadahitan te'ed siye manamal. ²⁰ Saguwa' pa'in si Isa si siye, "Da'a ka'am tinalew. Aku hep itu." ²¹ Sinakey we' de si Isa duk pagsumakey ne iye, magtawus siye tekka si lahat tinudjuden.

Piha me' a'ahin si Isa

²² Pagsasumuhin, me' a'a mabananes mapa'amban si dambiya' lamewin, takitede we' dambuwa' du bangka' bakas mala'ihin; duk kata'uhande we' ga' si Isa pasakey la'i nuhut me' tindeggen, saguwa' luwal du me' tindeggen mapatulakin. ²³ Niya' me' bangka' bahu tekka amban puweblo Tiberi padunggu' tapit si antag bakas pagkakanande panin pagubus si Isa magpasalamat. ²⁴ Manjari pagkite me' a'ahin we' ga' hati' la'i si Isa atawa me' tindeggen, pasakey siye si me' bangka' miya'an miha si Isa pī si Kapernaum.

Si Isa dalil kinakan maka'ellum

²⁵ Pagtakasuwa'de si Isa la'i si dambiya' lamew, pa'inde si iye, "Tuan, sumiyan papitunun?" ²⁶ Sambungan si Isa siye, pa'inne, "Sabennal akahante ka'am, hangkan ku pihabi, pegge' esso ka'am we' panin. Saguwa' ga' tahātibi hinangan maka'ulali' tahinangku si matahanbin. ²⁷ Da'a iye pagtuyuanun bi kinakan mamagka'atin. Saguwa' iye subey pagtuyuanbin kinakan mangga'i magka'atin, kinakan maka'ellum salama-lamahin. Aku, Anak Manusiya'in, mangurungan ka'am kinakan inin, pegge' ka'urungan ku kapatut we' Samaku Tuhanin." ²⁸ Manjari tinilew we' de si Isa, pa'inde, "Na, ine ne pa'in subey hinang kami duk tatuhut kami kinabaya'an Tuhanin?" ²⁹ Sambungan si Isa siye, pa'inne, "Iye inin kabaya'an Tuhan subey hinanangbin, we' subey ka'am kahagad si aku, iye pinapitunen." ³⁰⁻³¹ Pa'inde pu si Isa, "Tanda' ine pinakitehannu si kamihi duk kami kahagad si ka'u? Me' kapapu'anten bi mangan manna la'i dem lahat makagindew-gindew awwalley. Pa'in kitabin, 'Inurungan siye we' ne kinakan amban surga.' Na, ka'u," pa'inde pu si Isa, "ine hinang tahinangnun?" ³² Pa'in si Isa si siye, "Sabennal akahante ka'am, mannahin, kinakan pinangurung si Musahin, duma'in miya'an kinakan mabennale amban surga'in. Kinakan amban surga'in, iye kinakan pangurung Samaku si ka'amin, duk pinangurungne inin, kinakan mabennalin. ³³ Pegge' kinakan pangurung Tuhan inin, iye ne mapitu amban Tuhanin duk ngurung umul iye si manusiya'." ³⁴ Manjari māku me' a'a miya'an pu si Isa, pa'inde, "Tuan, tiggelan kami ellum, urungan kami kinakan pina'innu inin."

³⁵ Pa'in si Isa, "Aku ne hep kinakan maka'ellumin. Sasuku manuhut akuhin ga'i ne te'ed inusan balik. Duk sasuku makahagad si akuhin, ga'i ne te'ed lekkakan balik. ³⁶ Na, bakas ne ka'am akahanku we' bisan ku takitebi, ga'i du ka'am kahagad. ³⁷ Kēmon pinasuku' Samaku si akuhin, nuhut du si aku. Duk kēmon manuhut si akuhin, ga'i patahala'ku, ³⁸ pegge' pitu ku duma'in ngahinang kinabaya'ankun saguwa' ngahinang kinabaya'an Tuhanin, iye mamapitu akuhin. ³⁹ Kabaya'an Tuhanin we' ga' te'ed niya' lepas amban aku me' a'a pinasuku'ne si akuhin. Saguwa' subey pakellumku siye kēmon si ellew dambuli. ⁴⁰ Pegge' kabaya'an Samaku Tuhanin, we' subey ellow salama-lama kēmon mangite duk makahagad si akuhin, Anaknen. Duk pakellumku siye si ellew dambuli."

⁴¹ Manjari ngunub-ngunub me' a'ahin sabab pina'in si Isa miya'an pagpa'inne, "Aku kinakan amban surga'in." ⁴² Pa'inde, "Duma'in ke a'a inin si Isa, anak si Yusupin? Kata'uhante bi hep sa i-samanen. We'ey iye magpa'in we' amban surga' iye?" ⁴³ Nambung si Isa pa'inne, "Da'a ka'am magkunub-kunub lu'u. ⁴⁴ Ga' niya' kapanuhut si aku bang ga'i iye urungan Tuhan mamapitu akuhin baya' nuhut aku. Duk manuhut si akuhin pakellumku du si ellew dambuli. ⁴⁵ Niya' tasulat dem kitab kanabi-nabihanin sa inin, 'Tinolo'an du siye kēmon we' Tuhanin.'" Pa'in si Isa pe, "Kēmon mapakale si panolo' Samaku Tuhanin, siye ne matumuhut si akuhin. ⁴⁶ Duma'in hātine inin we' niya' manusiya' bakas ngite Samaku Tuhanin. Ga' niya' bakas ngite Samakun; luwal hadja aku, mapitu amban Tuhanin, bakas mangite iyehin. ⁴⁷ Sabennal akahante ka'am," pa'in si Isa, "sasuku makahagad si akuhin ellow salama-lama. ⁴⁸ Aku kinakan maka'ellumin," pa'in si Isa. ⁴⁹ "Me' kapapu'anbin maka' akan manna la'i si lahat makagindew-gindew, saguwa' matey du siye. ⁵⁰ Saguwa' kinakan amban surga' inin, bang niya' a'a maka' akanne, ga'i iye matey. ⁵¹ Aku ne kinakan amban surga' in. Aku ne kinakan maka'ellumin. Bang niya' mangan kinakan inin, ellow iye salama-lama. Duk kinakan pamakanku si iyehin isikun. Paglilla'ku barankun supaya kēmon manusiya'in ellow salama-lama," pa'in si Isa.

⁵² Manjari magjawab me' Yahudihin sabab binissā si Isa miya'an. Pa'inde, "Inumey pangurung a'a inin isinen pamakanne kite?" ⁵³ Pa'in si Isa si siye, "Sabennal akahante ka'am, bang ga'i du kakanbi isi Anak Manusiya'in, hātinen isikun, duk bang ga'i du inumbi laha'kun, ga' niya' umulbi bennal. ⁵⁴ Mamangan isikun duk manginum laha'kun, ellow salama-lama. Duk pakellumku iye si ellew dambuli. ⁵⁵ Pegge' isikun asal kinakan te'edin duk laha'kun asal ininum te'edin. ⁵⁶ Sasuku mamangan isikun duk manginum laha'kun, teteg si aku, duk teteg ku si iye. ⁵⁷ Samaku Tuhanin, mamapitu akuhin, asal iye po'on umulin duk ellow ku sababne. Damikkiyan isab a'a mamangan akuhin ellow du sababku. ⁵⁸ Inin hep kinakan mapitu amban surga'in," pa'in si Isa. "Kinakan inin ga'i magsali' duk kinakan takakan me' kapapu'anbin, pegge' bisan kakande kinakan miya'an matey du siye. Bu kinakan amban surga' inin, sasuku manganne ellow salama-lama." ⁵⁹ Binissā inin we' si Isa sābune magtolo' dem langgal la'i si Kapernaum.

Me' bissā makapakellun salama-lama

⁶⁰ Ekka me' tindeg si Isahin makakale panolo'ne inin duk pa'inde, "Asal makalandu' pamanolo'ne inin. Ga' niya' makasandal pakale si iyan." ⁶¹ Ga' niya' ngakahan si Isa saguwa' kata'uhanne we' ngunub-ngunub siye sabab panolo'ne miya'an. Hangkan pa'inne si siye, "La'at ke ateybin sabab panolo'ku miya'an?" ⁶² Na sa'ingge ente', bang kitebi ku, Anak Manusiya'in, balik pī si lahat bakas pala'ihanku matu'uhin? ⁶³ Akahante ka'am," pa'in si Isa, "Niyawa Tuhanin hep makapakellum kitehin bi. Bang kabasag manusiya'in ga' niya' gunane, ga'i makapakellum manusiya'. Me' bakas panolo'ku si ka'amin makapakellum pegge' paluwas inin amban Niyawa Tuhanin. ⁶⁴ Saguwa' niya' ka'am ga' i kahagad si aku," pa'in si Isa. Pa'in si Isa miya'an pegge' asal kata'uhanne kemuwe tagna' bang sine mangga'i makahagad si iyehin duk bang sine mamuddihan iyehin. ⁶⁵ Duk pa'inne pe, "Iye hep inin sababnen hangkan bakas pa'inku si ka'am we' ga' niya' tumuhut si aku bang duma'in Samaku Tuhanin mangurung baya' si iyehin."

⁶⁶ Sabab miya'an ekka me' tindeg si Isahin tahala' amban iye duk ga'i ne nuhut iye. ⁶⁷ Hangkan pa'in si Isa si tindegne sampū' duk duwehin, "Na, ka'am, mabaya' ke isab ka'am tahala'?" ⁶⁸ Nambung si Simon Petros, pa'inne, "Tuwan, sine panuhutan kamihin bang duma'in ka'u? Luwal du ka'u makabissā me' bissā makapakellum salama-lamihin. ⁶⁹ Kahagad ne te'ed kami duk kata'uhan kami ne te'ed we' ka'u masutsi mapitu amban Tuhanin." ⁷⁰ Pa'in si Isa si siye, "Ka'am ne iyan sampū' duk duwe me' tindegku tapene'kun. Saguwa' dangan ka'am pa'asekan seyitan." ⁷¹ Bissā si Isa inin sabab si Judas, anak si Simon Iskariyotin. Pegge' si Judas inin dangan si me' tindeg si Isa sampū' duk duwehin duk iye mamuddihan si Isahin si pasōngan.

7

Si Isa duk me' pungtina'ine lellahin

¹ Puwas inin, lumengnan si Isa si me' kalahatan la'i si Jalil hadja. Ga'i iye mabaya' pī si lahat Yahudiya pegge' batang iye papatey me' nakura' me' Yahudi mala'ihin. ² Manjari tapit ne pagkādja'an me' Yahudihin patenna'de dem me' payad-payadin. ³ Pa'in me' pungtina'i si Isa lellahin si iye, "Hāp pe kew tahala' bittu'u. Subey kew pī si lahat Yahudiya duk isab takite me' tindegnun me' hinangnun. ⁴ Pegge' bang niya' a'a mabaya' bantu, subey ga'i tapukanne me' hinangannen. Pegge' iyu' kew maghinang me' hinangan maka'ulali', subey kew pakite si me' a'ahin kēmon." ⁵ Bisan hep me' pungtina'inen, ga'i kahagad si iye. ⁶⁻⁷ Manjari pa'in si Isa si siye, "Ga' pe ta'abut waktu pamakiteku dikun. Bang ka'am, bisan waktu ine makajari pegge' ga'i du ka'am kabunsihan we' me' a'a si dunyahin. Bu aku, kabunsihan ku we' de pegge' luwal siye pa'inanku we' me' hinanganden la'at. ⁸ Pī ka'am si Awrusalam si pagkādja'an," pa'in si Isa si me' pungtina'inen. "Ga'i pe ku hap pī pegge' ga' pe ta'abut waktukun." ⁹ Ubus inin bissāne, ga' iye usa' amban lahat Jalil.

Si Isa la'i si pagkādja'an patenna' me' Yahudi dem me' payad-payadin

¹⁰ Paglumikut ne me' pungtina'inen hap pī si pagkādja'an miya'an, ga' du tiggel paturul isab si Isa pī. Saguwa' ga' iye patuhut si me' a'a ma'ekkahin hangkan ga' niya' ngata'u papīnen. ¹¹ Pinagpiha iye we' me' nakura' Yahudihin la'i si pagkādja'an. Magtilew siye bang antag iye. ¹² Ekka me' a'a magkemot-kemot sabab si Isa la'i dem ka'ekkahin me' a'ahin. Pa'in sinduwehin, "A'a hāp si Isa." Pa'in sinduwehin isab, "Duma'in, iyu' padupangne me' a'ahin." ¹³ Saguwa' ga' niya' missā binawag sabab si Isa, pegge' tinalaw siye si me' nakura'den.

¹⁴ Pagsōng nenga' ne pagkādja'anin, hap pī si Isa si langgal hadjehin duk nagna' iye magtolo' si me' a'ahin. ¹⁵ Ulali' manamal me' nakura' Yahudihin si panolo' si Isahin. Pa'inde, "Ga' hati' a'a inin bakas ngadji'. Antag pangeddo'anne kata'une inin?" ¹⁶ Sambungan si Isa siye, pa'inne, "Panolo'kun duma'in amban di kata'uku saguwa' amban Tuhan, iye mamapitu akuhin. ¹⁷ Bang a'ahin ngatu ngahinang kinabaya'an Tuhanin, kata'uhanne du bang panolo'kun amban Tuhan ke atawa bang amban di pikilanku hadja. ¹⁸ Bang a'ahin missā amban di pikilanne, iye inapasnen kabantuhannen. Saguwa' bang iye inapasnen we' binantu manganda'ak iyehin, na, a'a iyan bentel duk ga'i iye ngakkal." ¹⁹ Pa'in si Isa pe si me' nakura' miya'an, "Duma'in ke pinangurung we' si Musa si ka'am sara'in? Saguwa' ga' du niya' ka'am nuhut sara'in. We'ey ku batang papateybi?" ²⁰ Nambung me' a'a ma'ekkahin, pa'inde, "Iyu' kew kasayedan. Sine batang mapatey ka'uhin?" ²¹ Nambung si Isa, pa'inne, "Mintedde du ku ngahinang hinangan maka'ulali' baytu ellew li'i, na, iye ne inin pagulali' anbin kēmon. ²² Dina'ak we' si Musa si ka'am inislam me' anakbi lellahin. (Bu duma'in hep amban si Musa da'akan inin saguwa' amban me' kapapu'anbin du.) Manjari bang ta'abut ellew pagislamin, bisan tewwa' si ellew li'i, inislam du we' bi me' anakbi lellahin. ²³ Ka'am hati', magislam ka'am me' anakbin bisan baytu ellew li'i supaya ga'i talanggalbi sara' si Musahin, na we'ey ka'am astel si aku pegge' makole' ku a'a si ellew li'i? ²⁴ Da'a ku magtawus hukumun bi bang ga'i ka'am kapasti'an. Saguwa' bang ka'am ngahukum, tuhutun bi hukuman mabentelin."

Inin ne ke Almasihin

²⁵ Manjari niya' me' a'a Awrusalam magbissā-bissā, pa'inde, "Duma'in ke inin a'a batang pinapatey me' nakura'in?" ²⁶ Payamanun bi," pa'inde, "tiya' iye missā patampal saguwa' ga'i du iye sagga' me' nakura'in. Kahagad ne ente' siye we' iye ne Almasihin?" ²⁷ Saguwa' bang Almasihin pitu," pa'inde, "ga'i kata'uhan bang amban iye. Bu a'a inin, kata'uhante bi kēmon bang amban iye."

²⁸ Magtolo' pe si Isa dem langgal hadjehin, bu pinapales we' ne suwalanen, pa'inne, "We' kata'uhanbi ku te'ed duk kata'uhanbi bang amban ku? Ga' ku pitu amban di kabaya'anku. Dina'ak ku we' Tuhanin pitu, duk ga'i iye magdusta'. Ga'i iye kata'uhanbi," pa'in si Isa. ²⁹ "Saguwa' aku, kata'uhanku iye pegge' billa'i ku amban iye duk iye manganda'aku aku mapituhin." ³⁰ Manjari batang ne iye siggewde, saguwa' ga' niya' bisan maka'antan iye, pegge' ga' pe ta'abut waktu pamapatey iyehin. ³¹ Saguwa' ekka me' a'a mala'ihin kahagad pu si Isa. Pa'inde, "Asal inin ne Almasihin. Pegge' ga' niya' a'a makahinang me' hinangan maka'ulali' labi amban me' hininang si Isa inin."

Me' guwaldiya dina'ak niggew si Isa

³² Pagkata'uhan we' me' Pariseohin bang ine kinemot-kemot me' a'a sabab si Isahin, magtawus siye duk me' nakura' me' imamin nganda'ak me' guwaldiya pī niggew si Isa. ³³ Manjari pa'in si Isa si me' a'a mapatipun si iyehin, "Ga'i ne ku tiggel tu'u si ka'am. Sōng ne ku mole' pī si manganda'ak aku mapituhin. ³⁴ Pihabi du ku iyan, saguwa' ga'i ku

takasuwa'bi, pegge' ga'i ka'am tapi si pala'ihankun." ³⁵ Manjari magbissā-bissā me' nakura' Yahudihin, pa'inde, "Sōng tungan hatu a'a inin hangkan ga'i iye takasuwa'te bi? Pi ente' iye si me' bangsate bi mapatenna' si kalahatan la'i si lahat Girikin? Duk pī ente' iye nolo'an me' bangsa Girikin?" ³⁶ Pa'inne we' pihate bi iye saguwa' ga'i ko' iye takasuwa'te bi. Duk ga'i ko' kite bi tapī la'i si pala'ihannen. Ine ente' hāti pina'inne inin?"

Me' bohe' maka' ellum

³⁷ Kakapusan ellew pagkādja'anin, iye ellew asal mahadjehin, negge si Isa diyalem langgal hadjehin duk missā iye pinapales, pa'inne, "Sine-sine ka'am lekkakan, pitu ka'am si aku duk pa'inumte ka'am. ³⁸ Pegge' tasulat dem kitab sabab a'a makahagad si akuhin; pa'in kitabin, 'Niya' nubud kuwe' dalil me' bohe' amban dem ateyne, bohe' makapakellum.'" ³⁹ Bohe' manubud pina'in si Isa inin, hātinin Niyawa Tuhanin sōng pinangurung ne si me' makahagad si iyehin. Saguwa' masa miya'an ga' pe tapangurung Niyawa Tuhanin, pegge' ga' pe ta'abut waktu pamahadje si Isa we' Tuhanin.

Magseddili tapikil me' a'ahin

⁴⁰ Pagkale me' a'ahin me' bissā si Isa inin, pa'in me' sinduwehin, "Asal a'a inin ne nabi inagad-agadten bi." ⁴¹ Pa'in me' sinduwehin isab, "Inin ne Almasihin." Saguwa' niya' sinduwe magpa'in, "Duma'in iye Almasihin. Pegge' Almasihin duma'in amban lahat Jalil. ⁴² Pa'in kitabin hep we' Almasihin tubu' Sultan Da'ud duk subey iye inanakan si kalurna'an Betlehem pegge' iye miya'an lahat si Sultan Da'udin." ⁴³ Hangkan magseddili-seddili tapikil me' a'ahin sabab si Isa. ⁴⁴ Niya' siye mabaya' niggew iye saguwa' ga' niya' bisan maka'antan iye.

Ga'i kahagad me' nakura'in

⁴⁵ Manjari balik ne me' guwaldiyahin. Tinilew siye we' me' Pariseohin duk me' nakura' me' imamin, pa'inde, "We'ey iye ga' bo'obi pitu?" ⁴⁶ Nambung me' guwaldiyahin, pa'inde, "Ga'te'ed niya' a'a bakas magtolo' kuwe' panolo' a'a miya'an." ⁴⁷ Sambungan me' Pariseohin siye, pa'inde, "Sampay ka'am tapadupang du isab we' ne?" ⁴⁸ Kami me' Pariseohin, ga' niya' bisan dangan kami kahagad si iye. Duk me' nakura' Yahudihin damikkiyan du isab. ⁴⁹ Iye du makahagad si iyehin me' a'a ma'ekka i'en pegge' awam siye bang ine pina'in dem sara' si Musahin. Hangkan kamulka'an siye we' Tuhanin." ⁵⁰ Dangan me' Pariseo mala'ihin si Nikodemus. Iye hep miya'an bakas mapī magbissā duk si Isa sangem i'en. Pa'inne si me' sawe'nen, ⁵¹ "Pa'in sara'ten we' ga'i a'ahin makajari labo'ante hukuman bang ga'i dahu' iye pinakale supaya kata'uhan bang ine bakas tahinangnen." ⁵² Nambung siye, pa'inde, "We' amban Jalil kew isab? Payamanun dem kitab, ga' tasulat dem kitab we' niya' nabi paguwa' amban lahat Jalil."

Dende tasa'ut magjinahin

⁵³ Manjari kaniya-kaniya ne siye mole'.

8

¹ Saguwa' si Isa hap pī patakad si kūd Jaitun. ² Subu-subu pe pagsasumuhin, pī iye balik si langgal hadjehin. Banes a'a patipun pī si iye ubus ningkolo' iye magtolo' si siye. ³ Manjari niya' dambuwa' dende bino'o we' me' Pariseohin duk me' guru si sara' āgamahin pī pu si Isa. Dende inin bakas tasa'ut magjina. Pinaharap iye we' de si me' a'a ma'ekkahin. ⁴ Pa'inde pu si Isa, "Tuan, dende inin bakas tasa'ut magjina. ⁵ Na, bang dem sara' si Musa inambananne si kitehin bi, hukuman si me' dende kuwe' inin, subey siye tinumbuk duk batu sampay matey. Na, bang ka'u, ine pa'innu?" ⁶ Bissāde inin panguhi-nghuhide si Isa kaw sala' panambungnen, manjari niya' jān panuntutande iye. Saguwa' patondok si Isa duk nulat iye duk timbō'ne diyata' bulak. ⁷ Pagtinilew ne isab iye we' de, patongas iye duk pa'inne si siye, "Sine-sine ka'am ga' niya' dusene, ambat iye dehellu numbuk dende inin duk batu." ⁸ Manjari patondok iye balik duk nulat ne isab iye duk timbō'ne diyata' bulak. ⁹ Pagkalede pina'in si Isa inin, tahala' siye dangan-dangan tinagna'an amban mabahi'in, duk ta'amban si Isa duk dende'in la'i si panengehannen. ¹⁰ Pagtongas si Isa balik, pa'inne si dende'in, "Dende, antag ne siye? Ga' ke niya' bisan dangan ta'amban numbuk ka'u duk batu?" ¹¹ "Ga' niya', Tuan," iye helling dende'in. Pa'in si Isa, "Bisan aku ga'i du kew labo'anku hukuman pinapatey. Hap luma' ne kew saguwa' da'a ne kew magduse balik."

Si Isa danta' mangurung danta' dem pikilan manusiya'in

¹² Puwas miya'an, missā si Isa balik si me' Pariseohin. Pa'inne, "Aku inin danta' mangurung danta' dem pikilan manusiya'in. Sine-sine nuhut aku, salama-lama ga'i ne te'ed iye lumengngan dem lindem, pegge' la'i dem pikilanne danta' makapakellum manusiya'in." ¹³ Pa'in me' Pariseohin pu si Isa, "Naksi'an kew di nu. Bang a'ahin naksi'an dine, ga' niya' kahagad si iye." ¹⁴ Nambung si Isa, pa'inne, "Bisan ku naksi'an diku, to'o

panaksi'kun pegge' kata'uhanku bang amban ku duk bang tungan ku. Saguwa' ka'am, ga'i kata'uhanbi bang amban ku duk bang tungan ku. ¹⁵ Ka'am, bang ka'am ngahukum a'a, iye tinuhutbin pikilan manusiya' hadja. Aku," pa'in si Isa, "ga'i ku ngahukum a'a. ¹⁶ Saguwa' bang sa'upama aku mangahukumin, bentel hukumankun pegge' duma'in aku dendangan mangahukumin saguwa' duwangan kami duk Samakun, Samaku mamapitu akuhin. ¹⁷ Tasulat dem sara'bi," pa'in Si Isa, "bang duwe a'a sali' panaksi'den, to'o pina'inden. ¹⁸ Na, bennal bissakun. Niya' duwe saksi'ku. Aku naksi'an dikun duk Samaku mamapitu akuhin naksi'an aku du isab." ¹⁹ Tinilew si Isa we' me' Pariseohin, pa'inde, "Antag samanun?" Nambung si Isa, pa'inne, "Ga'i kata'uhanbi Samakun, duk aku, ga'i du ku isab kata'uhanbi. Pegge' bang ku miya'an kata'uhanbi, kata'uhanbi du isab Samakun." ²⁰ Binissā inin we' si Isa sasangne magtolo' dem langgal hadjehin, la'i si antag pamettadan me' kahun pangalabo'-labo'ande pariyahin. Saguwa' ga' niya' niggew iye pegge' ga' pe ta'abut ganta'nen.

Ga'i ka'am tapī si papihankun

²¹ Manjari binalik we' si Isa bakas pina'inne si me' a'ahin, pa'inne, "Sōng tahala' ne ku. Pihabi du ku iyan saguwa' ga'i ku takasuwa'bi. Mately hadja ka'am mo'o dusebin. Ga'i ku'am tapī si papihankun." ²² Hangkan magtilew-tinilew me' nakura' Yahudihin, pa'inde, "Ine hāti binissāne miya'an we' ga'i ko' kite tapī si papihannen? Papateyne ente' dinen?" ²³ Pa'in si Isa pe, "Ka'am iyan a'a dunya du, bu aku inin surga' lahatkun. Kēmon pikilanbin amban dunya hadja, bu pikilankun duma'in. ²⁴ Hangkan hep ka'am akahanku we' mately du ka'am mo'o dusebin. Pegge' bang ga'i kahagadbi pina'inku sabab dikun, asal mately ka'am mo'o dusebin." ²⁵ "Sine te' kew te'ed?" pa'inde. Pa'in si Isa, "Bakas akahante ne ka'am kemuwe tagna'. ²⁶ Ekka pe makajari pa'inku sabab addatbin," pa'in si Isa. "Duk ekka pe dusebi labo'anku hukuman. Saguwa' iye hadja inakaku tu'u si dunya inin, me' bakas inaka si aku we' mamapitu akuhin. Duk kēmon inakanen bennal," pa'in si Isa. ²⁷ Saguwa' ga' tahātide we' binissā si Isa miya'an sabab Tuhanin, Samanen. ²⁸ Hangkan pa'in si Isa si siye, "Bang ne bakas dangkatbi Anak Manusiya'in diyata' olom, meke ne kata'uhanbi we' aku ne iye pina'inkun. Duk kata'uhanbi du isab iyan we' ga' niya' hinangku bang baran-baranku hadja duk kēmon panolo'kun, iye hadja panganda'akan Samaku akuhin. ²⁹ Tattap tu'u si aku mamapitu akuhin. Ga'i ku pasagadanne pegge' luwal hinangku kinabaya'annen." ³⁰ Pagkalede pina'in si Isa miya'an, ekka me' a'ahin sandel si iye.

Me' a'a banyaga' duk me' a'a duma'in banyaga'

³¹ Manjari missā si Isa si me' Yahudi mapadūs si bissānen, pa'inne, "Bang ka'am matuyuy' nuhut panolo'ku si ka'amin, bennal ka'am tindegku. ³² Duk kata'uhanbi du iyan bang ine mabennal amban Tuhanin. Duk mabennal inin iye mamaluwas ka'amin amban pamanyaga'an ka'amin." ³³ Nambung siye pa'inde, "Oy, kami inin me' tubu' Ibrahim. Ga' kami bakas tabanyaga' we' sine-sine. We'ey kew magpa'in we' lumuwas du kami amban pamanyaga'an kamihiin?" ³⁴ Sambungan si Isa siye, pa'inne, "Akahante ka'am mato'ohin, sasuku magduse, binanyaga' siye we' napsude magdusehin. ³⁵ Banyaga' a'ahin ga'i teteg si a'ahin. Iye mateteg si iyehin anaknen. ³⁶ Hangkan bang Anak Tuhanin mamaluwas ka'amin, bugtu' te'ed ka'am lumuwas. ³⁷ Kata'uhanku we' ka'am iyan me' tubu' Ibrahim. Saguwa' batang ku papateybi pegge' ga'i tatayima'bi panolo'kun. ³⁸ Me' panolo'ku si ka'am inin takaleku amban Samakun saguwa' ka'am, hininang we' bi me' takalebi amban samabin." ³⁹ Pa'in me' Yahudihin, "Sama kamihiin Ibrahim." Pa'in si Isa, "Bang ka'am bennal me' tubu' Ibrahim, neppu si' ka'am Ibrahim si me' hinangannen. ⁴⁰ Saguwa' ka'am iyan, batang ku papateybi sewukat ne ka'am bakas akahanku mabennal takaleku amban Tuhanin. Ga' Ibrahim bakas maghinangan kuwe' iyan. ⁴¹ Me' hinanganbin sali' duk hinangan samabin." Magtawus me' a'a miya'an nambung, pa'inde, "Oy, dambuwa'-buwa' du sama kamihiin, Tuhanin. Duk kami inin bennal me' anakne." ⁴² Pa'in si Isa si siye, "Bang bennal Tuhanin samabin, kalasahanbi si' ku pegge' aku amban Tuhanin hangkan ne ku tu'u. Ga' ku pitu amban baya'ku saguwa' pinapitu ku we' Tuhanin. ⁴³ We'ey te' ga'i tahātibi binissakun? Hangkan ga'i tahātibi pegge' ga'i tasandalbi makale binissakun." ⁴⁴ Pa'in si Isa pe si me' a'a miya'an, "Ka'am, samabin nakura' seyitanin duk iye kabaya'anbi tinuhutin me' kinabaya'an samabin. Kemuwe amban tagna' asal be-papatey iye. Ga' iye bakas nuhut mabennalin pegge' ga' niya' bennal la'i si iye. Iye bahannen, magdusta' pegge' inin addatnen. Dusta'an te'ed iye duk iye po'on dusta'in kēmon. ⁴⁵ Saguwa' aku, bennal hadja me' bissakun hangkan ga'i ku kahagadbi. ⁴⁶ Ga' niya' ka'am makapagpa'in we' dusehan ku; kēmon binissakun bennal. We'ey pe ku ga'i kahagadbi? ⁴⁷ Bang a'ahin suku' si Tuhan, pakalene tolo' Tuhanin. Saguwa' ka'am duma'in ka'am suku' si Tuhan, hangkan hep ga'i ka'am mabaya' pakale."

Si Isa duk Ibrahim

⁴⁸ Sinambungan si Isa we' me' Yahudihin, pa'inde, "Tewwa' te'ed pina'in kamihin we' duma'in kew iyan bennal a'a Isra'il. A'a Samariya kew duk pasayedan seyitan kew." ⁴⁹ "Ga' ku itu' pasayedan seyitan," pa'in si Isa. "Pinahadje we' ku Samakun saguwa' bissā-bissāhanbi ku. ⁵⁰ Duma'in inapaskun we' pinahadje ku. Niya' seddili makapikilne mahadje aku duk iye mangahukumun. ⁵¹ Sabennal akahante ka'am," pa'in si Isa, "sine-sine nuhut panolo'kun, ga'i te'ed matey salama-lama." ⁵² Pa'inde si iye, "Na, kabugtu'an kami ne te'ed we' pasayedan seyitan kew. Bisan Apu' Ibrahim duk me' kanabihanin kemon matey du. Hati' pa'innu we' ga'i te'ed matey salama-lama sasuku manuhut panolo'nun. ⁵³ We'ey, balakatan pe kew amban papu' kamihin, Ibrahim? Bisan me' kanabi-nabihanin kemon duk bisan Apu' Ibrahim matey du. We' sine te' kew?"

⁵⁴ Nambung si Isa, pa'inne, "Bang sa'upama pahadjeku dikun, ga' niya' kagunahan pamahadjeku miya'an. Iye mahadje akuhin Samakun, iye ne pina'inbi Tuhanbin. ⁵⁵ Ga'i bisan kata'uhanbi Tuhanin. Saguwa' aku, kata'uhanku iye. Bang sa'upama pa'inku we' ga'i Tuhanin kata'uhanku, na kuwe' ne ku ka'amin dusta'an. Saguwa' asal kata'uhanku te'ed Tuhanin duk tuhutku te'ed kemon panganda'akannen. ⁵⁶ Papu'bin Ibrahim magkég pegge' kata'uhane niya' waktu si pasōngan, kitene du ku pitu si dunya. Manjari pagkitene papitukun kēgan iye." ⁵⁷ Nambung siye, pa'inde, "Sa'ingge pagkitibi duk Ibrahimin? Ga' pe hati' bisan limempū' tahun umulnun." ⁵⁸ Pa'in si Isa si siye, "Akahante ka'am mato'ohin, ga' pe Ibrahim inanakan, andang ne ku." ⁵⁹ Manjari me' Yahudi miya'an nimuk batu panibagde si Isa. Saguwa' pa'ellig si Isa duk paluwas iye amban dem langgal hadjehin.

9

Si Isa makole' a'a pessek amban dem betteng

¹ Sasang si Isa lumengngan, ngite iye dambuwa' a'a pessek amban dem betteng. ² Tinilew si Isa we' me' tindegnen, pa'inde, "Tuwan, we'ey te' a'a inin pessek amban dem betteng? Sabab dusene ke atawa sabab duse sa'i-samanen?" ³ Nambung si Isa, pa'inne, "Duma'in sabab dusene atawa duse sa'i-samanen hangkan iye pessek. Saguwa' pessek iye supaya tapakitehan Tuhanin balakatanen bang ngite ne a'a inin. ⁴ Pāpād ellew pe subey hinangte me' hinang Tuhanin, Tuhan mamapitu akuhin," pa'in si Isa. "Pagta'abut ne sangem ga' ne niya' kapaghinang. ⁵ Tiggelanku tu'u si dunya, aku mangurung danta' si pikilan manusiya'in."

⁶ Pagubus inin bissā si Isa, ngalura' iye diyata' bulak duk pinaglagumey we' ne lura'nen duk bulak hinang pisak. Ubus bu pinasusut we' ne pisakin pi si mata a'ahin. ⁷ Ubus pa'inne si a'ahin, "Pī kew ngula'up si bohe' Siluwam." Hāti Siluwamin - pinabo'ohan. Manjari pi ne a'a pessekin ngula'up. Pagbalikne ngite ne iye.

⁸ Takite iye we' me' sawe'ne magtapit luma'in duk me' a'a bakas mangite iye magpāku-pāku sinin. Pa'inde, "Duma'in ke inin a'a bakas maningkolo' magpāku-pāku sinin?" ⁹ Pa'in me' sinduwehin, "Awe', iye ne." Pa'in me' sinduwehin isab, "Duma'in iye. Kuwe' bantuknen hadja." Saguwa' nambung ne a'ahin, pa'inne, "Aku ne inin a'a bakas mapessekin." ¹⁰ "Sa'ingge pangitenun?" pa'inde. ¹¹ Nambung iye, pa'inne, "Niya' a'a inēnan si Isa ngahinang pisak bu pinasusut we' ne pi si mataku. Ubus da'akne ku pi si bohe' Siluwam ngula'up. Na, hap pi ne ku ngula'up. Pagubus ku hadja ngula'up, magtawus ne ku ngite." ¹² "Antag ne a'a miya'an," pa'inde. Nambung iye, pa'inne, "Inday, ga'i kata'uhanku."

Binistiga we' me' Pariseohin bang sa'ingge pangite a'ahin

¹³ Manjari bino'o we' me' a'ahin a'a bakas mapessekin pi si me' Pariseohin. ¹⁴ Ellew pangahinang si Isa pisakin duk pamakawuli'ne a'a pessekin, ellew Sabtu', ellew li'i. ¹⁵ Tinilew isab a'a bakas mapessekin we' me' Pariseohin, bang sa'ingge pangitenen. Pa'inne si siye, "Binettadan we' si Isa pisak me' matakun. Ubus ngula'up ku. Pagubus ku ngula'up, magtawus ne ku ngite." ¹⁶ Pa'in me' Pariseo sinduwehin, "A'a miya'an duma'in amban Tuhan pegge' hininangne miya'an ngalanggalan sara' pasal ellew li'ihin." Saguwa' pa'in me' sinduwehin, "Bang a'ahin dusehan, ga'i tahinangne me' hinangan maka'ulali' kuwe' tahinangne miya'an." Manjari magseddili-seddili pikilanden.

¹⁷ Manjari tinilew ne isab balik a'ahin we' me' Pariseohin, pa'inde, "Pa'innu we' kawuli'an matanun we' a'a miya'an. Na, bang ka'u, sine iye?" Pa'in a'a bakas mapessekin, "Bang aku, dambuwa' iye nabi." ¹⁸ Saguwa' me' nakura' Yahudi miya'an ga'i kahagad we' a'a inin asal bakas pessek bu ngite ne, hangkan ilinganen we' de sa'i-samanen duk tinilewan we' de. ¹⁹ Pa'in me' nakura' miya'an si siye, "Anakbi ke a'a inin? To'o ke we' pessek ko' iye amban dem betteng? We'ey managhā' ngite ne iye kuwe'itu?" ²⁰ Nambung me' matetto'anen, pa'inde, "Awe', anak kami inin. To'o pessek iye amban dem betteng. ²¹ Saguwa' ga'i kata'uhan kami bang sa'ingge pangitene kuwe'ituhin atawa bang sine

makakawuli' matanen. Tilewun bi iye. Duma'in ne du iye nakanak. Ambat iye ne nambungan ka'am." ²² Kuwe' miya'an panambung me' matetto'anen pegge' tinalew siye si me' nakura'den. Pegge' bakas magisun ne me' nakura'in we' bang niya' magpa'in we' kahagad iye si Isa ne Almasihin, ga'i a'a miya'an pina'asek dem langgal. ²³ Hangkan hep pa'in me' matetto'anen, "Tilewun bi iye. Duma'in ne du iye nakanak."

²⁴ Manjari ilinganen ne isab balik we' me' nakura' Yahudihin a'a bakas mapessekin duk pa'inde si iye, "Akahun mato'ohin. Iyu' Tuhanin pakale-kale. Kata'uhan kami we' a'a magpakawuli' si ka'u miya'an dusehan." ²⁵ Nambung a'ahin, pa'inne, "Ga'i kata'uhanku bang dusehan ke a'a miya'an atawa ga'i. Iye hadja kata'uhankun, we' tagna' pessek ku saguwa' kuwe'itu ngite ne ku." ²⁶ Tilewde iye balik, "Inumeyne si ka'uhin hangkan kew ngite?" ²⁷ Sambunganne siye, pa'inne, "Bakas ne ka'am akahanku bu ga' du pakalebi. We'ey pe batang takalebi balik? Hatu mabaya' isab ka'am patindeg si iye." ²⁸ Binissā-bissāhan iye we' me' nakura' miya'an, pa'inde, "Ka'u tindeggen. Kami inin tindeg si Musa. ²⁹ Kata'uhan kami we' Tuhanin missā pu si Musa saguwa' bang a'a miya'an, ga'i bisan kata'uhan kami bang amban iye." ³⁰ Nambung a'a bakas mapessekin, pa'inne, "Ulali' ku si ka'am. Ga'i kata'uhanbi bang amban iye bu iye makapakite akuhin. ³¹ Kata'uhante bi we' ga'i pakale Tuhanin a'a dusehanin. Iye pinakale Tuhanin magmātabat si iyehin duk maghinang me' kinabaya'annen. ³² Kemuwe tagna' dunyahin, ga' bakas takale we' niya' makapakite a'a pessek amban dem betteng. ³³ Bang a'a miya'an duma'in amban Tuhan, bugtu' ga'i iye kapaghinang me' hinangan kuwe' inin." ³⁴ Jinampa iye we' de, pa'inde, "We'ey? Tolo'annu pe kami? Bu ka'u iyan, amban dem betteng pe, andang ne kew taga duse." Manjari pinaluwas iye we' me' nakura' miya'an amban dem langgal.

Dalil pessek me' a'ahin sabab mabennalin

³⁵ Pagkale si Isa we' pinaluwas we' me' nakura'in a'a bakas mapessekin, magtawus si Isa pi si iye. Pagtakasuwa'ne, pa'inne si a'ahin, "Kahagad ke kew si a'a inēnan Anak Manusiya'in?" ³⁶ Nambung a'ahin, pa'inne, "Sine te' iye, Tuwan? Akahanun ku duk ku kahagad si iye." ³⁷ Pa'in si Isa si iye, "Takitenu ne iye. Duk iye ne mamissā si ka'u inin." ³⁸ Magtawus a'ahin pasujud pu si Isa duk pa'inne, "O Tuwan, kahagad ku si ka'u." ³⁹ Pa'in si Isa, "Hangkan ku pitu si dunya, supaya pinagsape' me' a'ahin. Me' a'a dalil mapessekin, pegge' ga'i kata'uhante mabennal sabab Tuhanin, ngite du. Duk me' a'a magpa'inin we' ngite siye, pegge' kannalde kata'uhante mabennal sabab Tuhanin, ngapessek du." ⁴⁰ Takale pina'in si Isa inin we' me' Pariseo sinduwe mala'ihin duk pa'inde si iye, "Ine pina'innu miya'an? We' pessek isab kami? Ngite kami inin." ⁴¹ Pa'in si Isa si siye, "Bang ka'am pessek, hātinene ga' te'ed kata'uhanbi mabennalin, ga' ne niya' dusebi. Saguwa' pegge' pa'inbi ngite du ka'am, hātinene kata'uhanbi du mabennalin, taga duse pe ka'am, pegge' ga'i tuhuthi mabennalin."

10

Dalilan sabab mangipat me' bili-bilihin

¹ Manjari magdalilan si Isa, pa'inne, "Sabennal akahante ka'am, bang a'ahin padiyalem dem kural me' bili-bilihin bu ga'i palabey amban gawang saguwa' padiyalem amban lān seddili, a'a miya'an panangkew duk ngalangpas. ² A'a mapadiyalem amban gawangin, iye mangipat bili-bilihin. ³ Duk ilukahan iye we' tatunggu' gawangin. Pakale me' bili-bilihin suwalanen paglingananne ēn me' bili-bilinen dambuwa'-dambuwa', duk bo'one siye paluwas amban dem kural. ⁴ Paglumuwane ne siye, padehellu iye duk patuhut me' bili-bilihin amban dambulihanne pegge' takilalede suwalanen. ⁵ Bang seddili a'a, ga'i tuhut me' bili-bili inin saguwa' lahi siye amban iye pegge' ga'i takilalede suwalanen." ⁶ Dalilan inin inaka we' si Isa si me' a'ahin saguwa' ga'i tasabutde hātinene.

Si Isa pastul mahāpin

⁷ Hangkan missā si Isa si siye balik, pa'inne, "Sabennal akahante ka'am, aku inin dalil gawang palabeyan bili-bilihin. ⁸ Me' a'a mapitu dehelli amban akuhin, me' magtolo' mangga'i mato'ohin, kuwe' me' a'a panangkew siye duk me' a'a ngalangpas. Saguwa' ga' siye pinakale we' me' a'a suku' si akuhin. ⁹ Aku dalil gawangin," pa'in si Isa. "Sine-sine padiyalem amban aku, timbul iye. Luhaya iye padiyalem-pabukut duk inurungan iye kahāpan. ¹⁰ A'a ngalangpasin, ga' niya' akane pitu bang duma'in nangkew, duk mapatey, duk maka'at. Saguwa' aku, akaku mapituhin ngurungan me' manusiya'in umul, maglabi-labi hāpnen.

¹¹ "Aku inin," pa'in si Isa, "dalil pastul bili-bili hāp pagipatne me' bili-bilinen. Pastul bili-bili mahāpin maglilla' matey para si me' bili-bilinen. ¹² A'a tinangdanan magbantey me' bili-bilihin, duma'in iye pastulin duk duma'in iye dapu' me' bili-bilihin. Hangkan bang niya' takitene hayep talun hap pi si me' bili-bilihin, lahi iye duk ambananne me' bili-bilihin.

Manjari siggew hayep talunin me' bili-bilihin duk kanat-kanatne siye. ¹³ Hangkan iye lahi pegge' tinagdanan hadja iye. Ga' niya' lasane si me' bili-bilihin. ¹⁴⁻¹⁵ Aku inin, "pa'in si Isa, "dalil pastul bili-bili, hāp pagipatne me' bili-bilinen. Magkinata'u te'ed kami duk Samakun. Damikkiyan isab, kata'uhanku me' a'a suku' si akuhin duk kata'uhande ku isab. Maglilla' ku matey para si me' a'a suku' si akuhin. ¹⁶ Niya' pe me' suku'ku seddili amban me' suku'ku inin, saguwa' ga' siye tu'u si pagipatanku inin. Subey isab siye bo'oku. Pakaledu du iyan bissākun. Pagdambuwa'ku siye manjari dambuwa' hadja pastulden.

¹⁷ "Kinalasahan ku te'ed we' Samaku Tuhanin pegge' maglilla' ku matey supaya ku pinakellum balik. ¹⁸ Ga' niya' manusiya' taga kapatut mapatey aku, pegge' makapagbaya' ku bang matey ku atawa ga'i. Paglilla'ku umulkun amban kabaya'anku. Taga kapatut ku maglilla' umulkun, duk taga kapatut ku makellum barankun balik. Inin panganda'akan Samaku Tuhanin si aku."

¹⁹ Pagkale me' a'ahin me' bissā si Isa inin, magseddili-seddili tapikil ne isab siye balik.

²⁰ Ekka siye magpa'in, "Pasayedan seyitan iyan, duk binalew. We'ey ka'am pakale si iye?"

²¹ Saguwa' pa'in me' sinduwehin isab, "Bang a'a pasayedan seyitan, ga'i iye makabissā kuwe' binissāne miya'an. Duk bang seyitan, ga'i tapangitene a'a pessekin."

Ga' si Isa tinayima' we' me' a'ahin

²² Manjari ta'abut ne waktu pagkādja 'an ēnande 'Pagsutsi langgal hadjehin' la'i si Awrusalam. Tempo haggut masa miya'an. ²³ Si Isa lumengngan-lengngan dem langgal la'i si ēnande Simpey Sulaiman. ²⁴ Manjari patipun pī si iye me' a'ahin duk pa'inde si iye, "Sampay sumiyan pe kami pa'agadnu meke kami akahannu bang sine kew? Bang asal bennal ka'u Almasihin, tapene' Tuhan magsultan si kamihi, akahanun kami papasti'."

²⁵ Sambungan si Isa siye, pa'inne, "Bakas ne ka'am akahanku saguwa' ga'i du ku kahagadbi. Me' hinangan bakas hininangku amban kapatut Samakun, kuwe' ngakahan ka'am ne bang sine ku. ²⁶ Saguwa' ga'i ku kahagadbi pegge' duma'in ka'am suku' si aku. ²⁷ Me' a'a suku' si akuhin, me' dalil bili-bilihin, pakaledu suwalakun. Kata'uhanku siye duk nuhut siye aku. ²⁸ Urunganku siye umul ga' tamananne. Ga'i te'ed siye pinasape' amban Tuhan salama-lama. Duk ga' te'ed niya' maka'agew siye amban aku. ²⁹ Pinasuku' siye we' Samakun si aku. Samakun balakatan amban kēmon. Ga' niya' maka'agew me' a'a suku' si akuhin amban iye.

³⁰ Samakun duk aku dambuwa' du."

³¹ Pagkale me' a'ahin binissā si Isa miya'an, nimuk ne isab siye batu panibagde si Isa. ³² Pa'in si Isa si siye, "Ekka me' hinangan hāp tapakitehanku si ka'am. Me' hinangku miya'an pinahinang we' Tuhanin si aku. Inggehin me' hinangku miya'an kabunsihanbi hangkan ku batang tibagbi?" ³³ Nambung me' a'ahin, pa'inde, "Duma'in sabab hinangannu hāp hangkan kew batang tibag kami, saguwa' sabab pamissānu kupul si Tuhanin. Manusiya' kew hadja bu pa'innu Tuhan kew." ³⁴ Pa'in si Isa si siye, "Tasulat bisan dem kitabi pina'in Tuhan si me' a'a mangahukumin masaley. Pa'in Tuhanin si siye, 'Ka'am iyan me' tuhan.' ³⁵ Na, kata'uhante bi we' kēmon tasulat dem kitabin ga'i te'ed pinda salama-lama. Na, bang me' pangurangan Tuhan lapalnen inēnan we' ne me' tuhan, ³⁶ pasōng ne aku asal talep inēnan Anak Tuhan. Pegge' aku inin, tapene' we' Tuhanin duk pinapitu ku we' ne si duniya. Na, we'ey pa'inbi we' bissāhanku Tuhanin kupul pegge' magpa'in ku we' Anak Tuhanin ku? ³⁷ Bang sa'upama me' hinangkun ga'i magsali' duk me' hinang Samakun, na, da'a ku kahagadun bi. ³⁸ Saguwa' bang magsali' du, bisan ne ga'i kahagadbi me' bissākun basta kahagadbi hadja me' hinangkun, ujud kata'uhanbi du duk tahātibi du te'ed we' Samakun duk aku dambuwa' du." ³⁹ Ubus mabaya' ne isab siye niggew si Isa sabab bissāhannen saguwa' lumahi iye.

⁴⁰ Manjari pī si Isa balik si dambiya' bohe' Jordan, la'i si lugal bakas pagpandihan Yahiya me' a'ahin. Patenna' iye la'i bang piyem bahangi. ⁴¹ Ekka me' a'a pī si iye. Magbissā-bissā me' a'ahin, pa'inde, "Ga' niya' tahinang Yahiya me' hinangan maka'ulali', saguwa' kēmon inakane sabab si Isahin bennal." ⁴² Duk ekka a'a la'i kahagad pu si Isa.

11

Kamatey si Lasarusin

¹ Manjari, niya' dambuwa' lella inēnan Lasarus saki. Patenna'annen la'i si kaluma'an Betani. La'i du isab patenna'an duwangan punggina'ine dendeheh, si Mariyam duk si Marta. ² Si Mariyam hep inin manata'an isellan bengngihin si bettis si Isa duk pinunasan we' ne duk kōkne. Manjari pegge' saki punggina'iden, ³ masan duwangan magpunggina'ihin pī pu si Isa, pa'inde, "Tuwan, saki bagaynu kinalasahannun." ⁴ Pagkale si Isa pasan miya'an, pa'inne, "Saki si Lasarus miya'an duma'in duk iye matey saguwa' duk du bawag balakat Tuhanin supaya bantu Anak Tuhanin." ⁵ Na, kinalasahan we' si Isa tellungan magpunggina'i miya'an, disi Marta duk Mariyam duk Lasarus. ⁶ Saguwa' pagkata'uhan

si Isa we' saki si Lasarus, ngagad pe iye la'i duwem bahangi si kaluma'an pala'ihannen. ⁷ Paguwaw duwem bahangi miya'an, pa'in si Isa si me' tindeggen, "Sung kite bi balik pi si lahat Yahudiya." ⁸ Pa'in me' tindeggen si iye, "Tuwan, ga' du miya'an tiggel arak kew pagtibagan me a'ahin duk kew matey, hati' balik pe kew pi?" ⁹ Nambung si Isa magdalilan, pa'inne, "Da'a ka'am suse. Dem da' ellewin niya' sampu' duk duwe ora danta'. Bang kite lumengngan ellew, ga'i kite sumampuk pegge' danta' dunyahin. ¹⁰ Saguwa' bang kite lumengngan sangem, sumampuk kite pegge' dem lindem kite." ¹¹ Pagubus inin bissā si Isa, pa'inne si me' tindeggen, "Si Lasarus bagayten bi, kapatuli ne. Saguwa' pi ku mangun iye." ¹² Pa'in me' tindeggen si iye, "Tuwan, ngakole' du iye bang kapatuli iye." ¹³ Hāti binissā si Isa miya'an we' asal matey ne si Lasarus. Saguwa' kannal me' tindeggen binissānen sabab tuli hadja. ¹⁴ Hangkan papasti' si Isa ne si siye, pa'inne, "Si Lasarus matey ne. ¹⁵ Duk kēgan ku," pa'in si Isa, "pegge' ga' ku la'i. Inin para si kahāpanbi duk ka'am kahagad. Sung kite bi pi si iye." ¹⁶ Manjari si Tomas, ugey-ugeyenen si Kambal, missā si me' pagkasine tindeg si Isahin. Pa'inne si siye, "Sung kite bi kemon nuhut guruhin duk kite bi matey nuhut iye."

Si Isa magpakellum me' pateyin duk iye po'on umulin

¹⁷ Pagtekka disi Isa si Betani, ka'ampat ellewneen ne si Lasarus dem kubul. ¹⁸ Tapit du kaluma'an Betanihin si Awrusalām, kulang-kulang tellu kilometro hadja. ¹⁹ Hangkan ekka me' Yahudi pi pu si Marta duk Mariyam mahemokan siye pegge' matey punggina'iden. ²⁰ Manjari pagkale si Marta we' i' ne si Isa, pi iye pasampang. Si Mariyam la'i hadja dem luma'. ²¹ Pagmagkasuwa' ne si Marta duk si Isa, pa'inne pu si Isa, "Tuwan, bang kew miya'an tu'u, ga' si' matey punggina'i kamihin. ²² Saguwa' kata'uhanku, bisan kuwe'itu, duhulan Tuhanin kew bisan ine pakumu." ²³ Pa'in si Isa si iye, "Ellum du balik punggina'inun." ²⁴ Pa'in si Marta, "Awe', Tuwan, kata'uhanku we' pinakellum du iye balik si ellew dambuli." ²⁵ Pa'in si Isa si iye, "Aku magpakellum me' pateyin duk aku po'on umulin. Sine-sine sandel si aku, ellum du iye bisan ne iye matey. ²⁶ Duk kemon ma'ellumin bu sandel si aku, ga'i matey salama-lama." Manjari tilew si Isa si Marta, pa'inne, "Kahagad ke kew?" ²⁷ "Awe', Tuwan," pa'in si Marta. "Kahagad ne ku we' ka'u Almasihin, Anak Tuhanin, asal dambuwa' buwa' inagad kami mapitu si dunyahin."

Magtangis si Isa

²⁸ Pagubus inin bissā si Marta, pi iye ngalingan punggina'inen, si Mariyam, duk kinemotan we' ne, pa'inne, "Tiya' ne guruhin duk pihane kew." ²⁹ Pagkale Mariyam inin, duwa'i iye magdayi'-dayi' duk pi iye pu si Isa. ³⁰ Ga' pe hep si Isa tekka la'i si kaluma'an miya'an saguwa' la'i pe iye si antag pakasampangan si Marta iyehin. ³¹ Me' Yahudi manawe'an si Mariyam dem luma'in duk mamahemokan iyehin, pagkitede si Mariyam magdayi'-dayi' duwa'i, paturul siye. Kannalde pi iye si kubul punggina'inen magtangis la'i. ³² Saguwa' papihannen la'i pu si Isa. Pagkite Mariyam si Isa, pasujud iye si antag bettis si Isa duk pa'inne, "Tuwan, bang kew miya'an tu'u, ga' si' matey punggina'i kamihin." ³³ Magtangis si Mariyam duk sampay me' sawe'ne Yahudihin magtangis isab. Pagkite si Isa siye magtangis, hansul ateynen duk dukka te'ed iye. ³⁴ Pa' inne, "Antag pangubulanbi iyehin?" Pa' inde, "Nuhut kew, Tuwan, duk takitenu." ³⁵ Manjari magtangis si Isa. ³⁶ Magbissā-bissā me' a'a mala'ihin, pa'inde, "Payamanun bi be, asal kalasahanne te'ed si Lasarus." ³⁷ Saguwa' pa'in me' sinduwehin isab, "Si Isa inin, tapangitene me' a'a mapessekin. We'ey ga' tabangne si Lasarus duk iye ga' matey?"

Ellum balik si Lasarus

³⁸ Hansul ne isab atey si Isahin sasangne mapi si kubulin. Kubul inin lingab tinampengan duk batu. ³⁹ Pagtekka siye si kubul, pa'in si Isa, "Ananun bi batuhin." Magtawus missā si Marta, punggina' a'a mateyin. Pa'inne pu si Isa, "Bewwan ne iye, Tuwan, pegge' ampat ellew ne kuwe'itu." ⁴⁰ Pa'in si Isa si iye, "Bakas ne kew akahanku we' bang kew hadja kahagad, asal kitenu balakat Tuhanin." ⁴¹ Manjari inānan we' de batu tampeng kubulin. Ubus mayam si Isa padiyata' ngampun si Tuhan, pa'inne, "O Amma', magsalamat ku si ka'u pegge' pinakale ku we' nu. ⁴² Kata'uhanku we' luwal ku pakalenu. Saguwa' bissāku inin si pakalehan me' a'a matu'u inin, supaya du siye kahagad we' asal ka'u mamapitu akuhin." ⁴³ Pagubus inin bissāne, ngalingan iye papales, pa'inne, "Lasarus, paguwa' kew pitu." ⁴⁴ Magtawus paguwa' a'a bakas mamateyin dem saput pe. Me' tangannen duk me' bettisnen pinekkes pe duk luwenen kinukuban. Pa'in si Isa si siye, "Lekkahanun bi saputnen duk iye tapa hap luma'."

Me' nakura'in magisun la'at para pu si Isa

(Mateo 26.1-5; Markus 14.1-2; Lukas 22.1-2)

⁴⁵ Ekka me' Yahudi manawe'an si Mariyamin kahagad ne pu si Isa pegge' takitede hininang si Isa miya'an. ⁴⁶ Saguwa' me' sinduwehin hap pi si me' Pariseohin duk inaka

we' de si siye bakas hininang si Isahin. ⁴⁷ Hangkan magtawus magtipun me' Pariseohin duk me' nakura' me' imamin magisun, pa'inde, "Ine ente' tahinangte bi si a'a'inin? Iyu' ne ekka tanda' maka'ulali' tahinangne. ⁴⁸ Bang pasagadante bi iye," pa'inde, "ujud kahagad kemon a'ahin. Duk pitu iyan me' nakura' bangsa Romahin maka'atan langgalten bi duk sampay bangsatén bl." ⁴⁹ Niya' dambuwa' nambung, énnen si Kayapas. Iye imam nakura' in tahun miya'an. Pa'in Kayapas, "Ga' niya' tasabuthi. ⁵⁰ Ga'i tahātibī we' si kahāpante bi hep bang dambuwa' a'a hadja mamateyin ganti' me' a'ahin duk duma'in tibu'ukan bangsahin magmulahin." ⁵¹ Binissā si Kayapas miya'an duma'in amban di pikilanne. Saguwa' pegge' iye imam nakura'in tahun miya'an, pina'al we' ne we' subey si Isa matey ganti' bangsa Isra'ilin. ⁵² Duk matey iye duma'in hadja ngaganti'an bangsa Isra'ilin, saguwa' supaya isab me' anak Tuhan makanat-kanat si me' kalahatanin tapagdambuwa' du we' ne. ⁵³ Manjari kemuwe ellew miya'an, isunden we' papateyde si Isa. ⁵⁴ Hangkan ga' ne si Isa patampal si me' a'a la'i si Yahudiyahin. Saguwa' tahala' iye duk me' tindegnen pī si dambuwa' kaluma'an inēnan Epraim. Kaluma'an inin si sīng lahat ga' niya' tantu a'ane. La'i siye patenna'.

⁵⁵ Manjari tapit ne pagkādja'an me' Yahudihin ēnande Kādja'an Pangesseban. Ekka me' a'a amban me' kalahatan pāngkat hap Awrusalam magsutsi baran meke siye sumakup si kādja'anin. ⁵⁶ Piniha we' de si Isa la'i si Awrusalam duk pagbissā-bissāde sābude la'i dem langgal hadjehin. Pa'inde, "Ine pikilbi? Pitu ente' si Isa si pagkādja'an? Hatu ga'i, ē'?" Iye miya'an pagbissā-bissāden, ⁵⁷ pegge' bakas maguldin hep me' nakura' me' imamin duk me' Pariseohin we' bang niya' ngata'uhan pala'ihan si Isahin, subey siye inakahan duk iye tasigewde.

12

Pamu'us isellan bengngi si bettis si Isahin

(Mateo 26.6-13; Markus 14.3-9)

¹ Ennem ellew pe meke tinagna'an Kādja'an Pangessebanin, pī si Isa hap Betani, lahat si Lasarus a'a pinakellumne amban kamateynen. ² Pagla'i iye si Betani, magjamu-jamu me' a'a mala'ihin pamahādje de si Isa. Si Marta nabang magtāgad si siye. Si Lasarus magtuhut mangan duk si Isa duk me' sinduwehin. ³ Manjari ngeddo' Mariyam isellan bengngi inēnan narda tenga' kilu bohatten. Mahalga' te'ed isellan bengngi inin duk ga' niya' lamudlamudne. Pinatata' we' Mariyam isellan bengngi inin si bettis si Isa, ubus bu pinunasan we' ne duk kōkne. Manyug bengnginen dem luma'. ⁴ Manjari nagga' si Judas Iskariyot, dambuwa' me' tindeg si Isahin. Si Judas hep inin mamuddihan si Isahin. ⁵ Pa'in si Judas, "Gam pe isellan bengngi miya'an pinabellihan, bu pangurung sīnin si me' mamiskinin. Halga'ne miya'an tangdan hinang dem dan tahun." ⁶ Duma'in we' ma'ase' si Judas si me' mamiskinin hangkan inin bissāne, saguwa' pegge' panangkew iye. Iye hep pinangandel magantan pangisihan sīnden duk daran iye ngeddo'. ⁷ Manjari pa'in si Isa, "Pasagadanun dende inin. Enna'ne isellan bengngi inin para ellew pangubul akuhin. ⁸ Me' mamiskinin ga'i du usa' amban ka'am duk tatabangbi siye. Saguwa' aku, ga'i ku teteg tu'u si ka'am."

Me' nakura' imamin magisun la'at para pu si Lasarus

⁹ Ekka me' a'a ngata'u we' la'i si Isa si Betani, hangkan hap pī siye la'i. Pī siye duma'in sabab si Isa hadja, saguwa' batang kite de isab si Lasarus, iye bakas pinakellum si Isa amban kamateynen. ¹⁰ Hangkan magisun me' nakura' me' imamin we' duma'in hadja si Isa pinapateyden saguwa' sampay si Lasarus isab. ¹¹ Hangkan siye magisun kuwe' miya'an, pegge' sabab Lasarus ekka me' Yahudihin kahagad ne pu si Isa. Ga'i ne siye nuhut me' imamden.

Pamahādje si Isa papīne si Awrusalamin

(Mateo 21.1-11; Markus 11.1-11; Lukas 19.28-40)

¹² Pagsasumuhin, takale we' me' a'a ma'ekka si pagkādja'an si Awrusalamin we' la'i ne si Isa si lān tudju Awrusalam. ¹³ Manjari ngeddo' siye kuwe' bantuk tuggu dawen lahing duk paguwa' siye pī pasampang pu si Isa. Ngalingan-ngalingan siye papales, pa'inde, "Pudjite bi Tuhanin. Pudjite bi pinapitu we' Tuhanin. Pudjite bi Sultan bangsa Isra'ilin." ¹⁴ Ngasua' hep si Isa dambuwa' anak asnu (hayep kuwe' bantuk kura') duk sinakeyan we' ne. Hininang si Isa inin, maguyun duk niya' ayat tasulat dem kitab, pina'in, ¹⁵ "Ka'am, me' a'a Awrusalamin, da'a ka'am tinalew. Tiya' pitu sultanbin pasakey diyata' anak asnu."

¹⁶ Waktu miya'an, ga' tahātibī me' tindeg si Isahin me' kemon inin. Saguwa' pagtapole' ne si Isa si surga', bahu ta'essebde we' me' hininangde pu si Isahin asal tasulat hati' dem kitab. ¹⁷⁻¹⁸ Hangkan hep pasampang me' a'a mabanessin pu si Isa si lān, pegge' bakas takalede sabab hininang si Isa maka'ulali'in pangalingan si Isa si Lasarusin amban dem kubulin

duk pamakellumne iyehin. Pegge' me' a'a masumābu mala'ihin, siye hep magaka-aka si me' a'ahin sabab hininang si Isa inin. ¹⁹ Manjari magbissā-bissā me' Pariseohin, pa'inde, "Payamanun bi, kēmon me' a'ahin patuhut ne si iye. Ga' be niya' tahinangte bi."

Me' a'a Girik miha si Isa

²⁰ Niya' me' a'a bangsa Girik patuhut si me' a'ahin pī nambahayang si Awrusalam waktu pagkādja'an miya'an. ²¹ Pi siye pu si Pilip duk pa'inde si iye, "Tuwan, baya' kami magkite duk si Isa." Si Pilip inin dambuwa' tindeg si Isa amban kaluma'an Betsaida la'i si lahat Jalil. ²² Pi si Pilip ngakahan si Andariyas, ubus pī siye duwangan ngakahan si Isa. ²³ Sambungan si Isa siye, pa'inne, "Ta'abut ne waktukun. Aku, Anak Manusiya'in, sōng pinahadje ne ku. ²⁴ Sabennal akahante ka'am, we' da lowang binihi' tattap da lowang hadja samanta'an ga'i pinadem bulak. Saguwa' bang pinadem bulak ne, kuwe' dalil matey bu kinubul, na, manjari tomo' duk ekka buwa'ne. ²⁵ Damikkiyan isab a'ahin. Bang ellegne te'ed umulne si dunya inin, ga' niya' umulne salama-lama. Saguwa' bang ga'i du ellegne umulne si dunya inin, niya' du umulne salama-lama." ²⁶ Pa'in si Isa, "Sine-sine baya' da'ak-da'akku, subey iye nuhut-nuhut aku. Manjari antag-antagku, la'i isab iye. Sine-sine ngahinang panganda' akankun, pahadje Samakun iye."

Missā si Isa sabab kamateynen

²⁷ Missā-missā pe si Isa, pa'inne, "Suse te'ed ateykun kuwe'itu. Na, ine subey pa'inku? Pākuku ente' si Samakun we' ga'i patekkane si aku kabinasahan inin? Ga' inin pākuku pegge' asal inin sababnen hangkan ku pitu, we' subey ku makalabey kabinasahan inin." ²⁸ Manjari missā si Isa si Tuhanin, pa'inne, "O Amma', pahadjehun ēnnun." Magtawus niya' suwala amban langit magpa'in, "Bakas ne pahadjeku ēnkun duk pahadjeku du balik." ²⁹ Me' a'a magtengge mala'ihin, takalede suwala inin. Pa'in me' sinduwehin, "Uy, lungung hep i'en." Pa'in me' sinduwehin isab, "Mala'ikat miya'an, missā si iye." ³⁰ Saguwa' pa'in si Isa si siye, "Suwala miya'an pinakale si ka'am, duma'in si kahāpanku saguwa' si kahāpanbi." ³¹ Pa'inne, "Ta'abut ne waktu pangahukum me' manusiya' si dunyahin. Ta'abut ne waktu pangānan basag nakura' seyitanin, iye magnakura' tu'u si dunyahin. ³² Bang ne ku pinadangkat diyata' olom," pa'in si Isa, "tabo'oku du kēmon a'ahin nuhut aku." (³³ Binissā si Isa inin, pamahātine si me' a'a mala'ihin bang sa'ingge kamateynen.) ³⁴ Nambung me' a'a mabanesin pu si Isa, pa'inde, "Pa'in kitab kamihin we' Almasihin ellum salama-lama. Saguwa' pa'innu we' Anak Manusiya'in subey pinadangkat duk pinapatey. Sine te' Anak Manusiya' inin?" ³⁵ Nambung si Isa pa'inne, "Tiya' pe tu'u si ka'am danta' mangurung danta' si pikilambin, saguwa' ga'i ne tiggel. Pādpād tu'u pe si ka'am danta'in, palanjulun bi paglengnganbin duk ka'am ga'i ta'abut lindem. Pegge' malumengngan dem lindemin, ga'i kata'uhanne papihannen. ³⁶ Hangkan," pa'in si Isa, "subey ka'am sandel si danta'in pādpād tu'u pe si ka'am danta'in duk ka'am manjari me' a'a suku' si danta'in."

Ga'i kahagad me' Yahudihin

Pagubus inin bissā si Isa, tahala' iye duk patapuk iye amban siye. ³⁷ Bisan du ekka me' hinangan maka'ulali' tahinang si Isa si matahan me' a'a mala'ihin, masi du siye ga'i kahagad si iye. ³⁸ To'o te'ed tasulat Nabi Isaya dem kitabin. Pa'inne hep la'i, "O Tuhan, ga' niya' kahagad si me' inaka kamihin. Me' a'a mangite balakatnun, kulang du siye makahātihin."

³⁹ Lagi' pe, sinulat isab we' Nabi Isaya jānnen bang we'ey me' a'a mangga'i mabaya' makahagadin ujudnen ga'i ne makajari kahagad. Pa'in Isaya,

⁴⁰ "Pinessekan we' Tuhanin me' mataden duk siye ga'i ngite, duk pinababbal we' ne pikilanden duk siye ga'i makahāti. Manjari ga'i pinda ateyden, pa'in Tuhanin, hangkan ga'i tapuwasanku duseden."

⁴¹ Binissā inin we' Nabi Isaya pegge' takitene sahaya si Isahin duk binissāne inin sabab si Isa.

⁴² Saguwa' bisan ne sa miya'an, ekka du me' nakura' me' Yahudihin kahagad pu si Isa, saguwa' ga' hadja siye missā patampal sabab inin, pegge' tinalew siye kaw kata'uhan me' Pariseohin ubus ga'i ne siye pina'asek dem langgal. ⁴³ Pegge' sinna pe siye bang kasulutan manusiya'in si siye amban bang kasulutan Tuhanin si siye.

Me' bissā si Isahin mangahukumin

⁴⁴ Manjari missā si Isa pinapales, pa'inne, "Makahagad si akuhin, duma'in hadja aku kinahagadnen, saguwa' kahagad isab iye si Tuhan, iye mamapitu akuhin. ⁴⁵ Duk mangite akuhin, takitene isab mamapitu akuhin. ⁴⁶ Pitu ku si dunya ngurung danta' si pikilan manusiya' supaya sine-sine kahagad si aku ga'i teteg dem lindem. ⁴⁷ Bang niya' a'a makakale me' panolo'kun bu ga'i tuhutne, duma'in aku mangahukum iyehin. Pegge' duma'in ku pitu ngahukum me' a'a si dunyahin, saguwa' pitu ku nimbul siye. ⁴⁸ Si ellew

dambuli, niya' du ngahukum me' mangga'i manayima' akuhin duk me' mangga'i manuhut me' panolo'kun. Iye pangahukuman siyehin me' bakas panolo'ku si siyehin. ⁴⁹ Pegge' me' panolo'kun duma'in amban di pikilanku, saguwa' amban Samaku mamapitu akuhin. Kemon panolo'kun, iye hadja dina'akne si aku pamanolo'in. ⁵⁰ Duk kata'uhanku we' me' panolo'nen ngurung umul ga' tamananne la'i si surga'. Hangkan hep ga' niya' bissaku si manusiya' seddili amban panganda'akan Samaku akuhin."

13

Koso'an si Isa bettis me' tindegnen

¹ Ga' pe tinagna'an pagjamu-jamuhin, andang ne kata'uhan si Isa we' tekka ne ganta'annen duk subey ne ambananne dunya inin duk balik pi si Samanen. Asal amban tagna' kinalasahan we' si Isa me' a'a suku' si iyehin, duk kuwe'itu pakitehanne du si siye bang sa'ingge hadje lasane si siyehin. ² Manjari pagsangem, magkakan disi Isa duk me' tindegnen. Si Judas, anak si Simon Iskariyotin, bakas ne ka'urungan pikilan we' seyitan nakura'in muddihan si Isa. ³ Asal du kata'uhan si Isa we' kemon kapatut Tuhanin tapangurung ne si iye. Duk kata'uhanne we' pitu iye amban Tuhan duk balik du iye pi si Tuhan. ⁴ Manjari kuwat si Isa amban pagkakananden, bu iluwasan we' ne da lapis badju'nen duk magdikat iye duk tuwaliya. ⁵ Manjari ngisi iye bohe' dem palanggana duk kinoso'an we' ne bettis me' tindegnen duk pinunasan we' ne duk tuwaliya pagdikaten. ⁶ Pagpi'ne pu si Simon Petros, pa'in si Petros si iye, "Ka'u, Tuwan, sōng koso'annu ke me' bettisku inin?" ⁷ Sambungan si Isa iye, pa'inne, "Ga'i tahātinu kuwe'itu bang ine hininangku inin, saguwa' tahātinu iyan si ellew sinōng." ⁸ Pa'in si Petros, "Ga'i te'ed pakoso'ku si ka'u bettiskun." "Bang ga'i koso'anku bettiskun," pa'in si Isa, "duma'in ne kew tindegku." ⁹ Manjari pa'in Simon Petros si iye, "O Tuwan, bang kuwe' iyan, duma'in hadja bettiskun saguwa' sampay me' tangankun duk kōkkun koso'anun isab." ¹⁰ Pa'in si Isa si iye, "A'a bakas mamandihin, gī ne barannen. Luwal hadja bettisnen subey kinoso'an balik. Kemon ka'am sutsi ne dem ateybin, luwal dangan mangga'i masutsi ateynen." ¹¹ Andang ne hep kata'uhan si Isa bang sine sōng mamuddihan iyehin hangkan pa'inne, "Kemon ka'am sutsi ne dem ateybin, luwal dangan mangga'i masutsi ateynen." ¹² Pagubus ne koso'an si Isa bettis me' tindegnen, inasek we' ne badju'nen bu ningkolo' balik. Pa'inne si me' tindegnen, "Tahātibī ke bang ine bakas hininangku si ka'am miya'an?" ¹³ Pangēnbi akuhin 'Guru' duk 'Panuhutan.' Patut te'ed, pegge' aku asal gurubi duk panuhutanbi. ¹⁴ Na, bang aku panuhutanbin duk gurubin ngoso'an bettisin, subey ku lekkatbi. Subey ka'am magkoso'-kinoso' bettis. ¹⁵ Hininangku miya'an pinakitehan we' ku si ka'am supaya niya' pamintanganbi we' subey diyawa' ateybin. Subey lekkatbi hininangku si ka'am in. ¹⁶ Sabennal akahante ka'am we' banyaga'in ga'i langkew amban amunen. Duk dina'akin ga'i langkew amban manganda'ak iyehin. ¹⁷ Kuwe'itu tahātibī ne panolo'ku si ka'am inin. Bang tuhutbi inin, kēgan ka'am." ¹⁸ Pa'in si Isa, "Duma'in ku missā sabab ka'am kemon. Kata'uhanku bang sine me' a'a bakas tapene'ku manuhut akuhin. Saguwa' subey du tuman pina'in dem kitabin, pina'in la'i, 'Binuddihan ku we' dambuwa' sawe'ku magsawu manganin.' ¹⁹ Akahante ka'am inin kuwe'itu pādpād ga' pe umantag supaya bang umantag ne, kahagadbi du bakas pina'inku sabab dikun, bang sine ku. ²⁰ Sabennal akahante ka'am," pa'in si Isa, "we' sine-sine ngaddatan a'a dina'akkun, kuwe' du aku inaddatannen. Duk sine-sine ngaddatan aku, kuwe' du inaddatan we' ne bakas mamapitu akuhin."

Pina'al we' si Isa we' sōng iye binuddihan

(Mateo 26.20-25; Markus 14.17-21; Lukas 22.21-23)

²¹ Pagubus inin bissā si Isa, suse te'ed dem ateynen duk pa'inne si me' tindegnen, "Sabennal akahante ka'am, dangan ka'am muddihan aku du." ²² Magpayam me' tindegnen. Ga'i kata'uhande bang sine binissāhannen. ²³ Dangan me' tindeg si Isahin, iye kinalasahannen, ningkolo' si bihingne. ²⁴ Sininyasan iye we' Simon Petros duk pa'inne si iye, "Tilewun be si Isa bang sine binissāhannen." ²⁵ Manjari tindeg si Isa miya'an patapit pu si Isa nilew iye, pa'inne, "Tuwan, sine te' sōng mamuddihan ka'uhin?" ²⁶ Nambung si Isa, pa'inne, "A'a pangurunganku pan inin pagubus lebbaganku dem pinggan, iye ne miya'an." Manjari ilebbagan we' si Isa panin ubus bu pinangurung we' ne pu si Judas, anak si Simon Iskariyotin. ²⁷ Pageddo' si Judas panin, magtawus pa'asek nakura' seyitanin dem pikilanne. Pa'in si Isa si iye, "Hinangun ne padayi' sōng hininangnun." ²⁸ Ga' niya' bisan dangan me' tindegnen makahātibī bang ine pina'in si Isa pu si Judas miya'an. ²⁹ Pegge' si Judas magantan sinden, kannal me' sinduwehin we' da'ak si Isa iye pi melli ginunade si pagkādja'anin, atawa dina'ak iye magsarakka si me' mamiskinin. ³⁰ Manjari pagsangka si Judas panin, magtawus iye duwa'i. Duk sangem ne miya'an.

Da'akan ba'ahuhin

³¹ Paglumikut ne si Judas, pa'in si Isa, "Kuwe'itu pinakitehan ne pamahadje akuhin, aku Anak Manusiya'in. Kuwe'itu pinakitehan ne balakat Tuhanin sabab aku. ³² Bang tapakitehan balakat Tuhanin sababku, ga'i du tiggel pakitehan Tuhanin isab pamahadjene akuhin, aku Anak Manusiya'in." ³³ Pa'in si Isa, "Ka'am me' tindegkun, ga'i ne ku tiggel tu'u si ka'am. Pihabi du ku. Saguwa' sa pina'inku si me' nakura' Yahudihin, pa'inku si ka'am kuwe'itu, 'Ga'i ka'am tapi si papihankun.'" ³⁴ Niy'a da'akan ba'ahu ambananku si ka'am. Subey ka'am maglasa-ilasa. Maglasa ka'am kuwe' pangalasku si ka'amin. ³⁵ Bang ka'am maglasa-ilasa, kata'uhan me' a'ahin kemon we' ka'am me' tindegku."

Pina'al we' si Isa pamasuwey si Petrosin
(Mateo 26.31-35; Markus 14.27-31; Lukas 22.31-34)

³⁶ Pa'in si Petros pu si Isa, "Tuwan, hap tungan kew?" Nambung si Isa, pa'inne, "Ga'i kew kapanuhut aku kuwe'itu si papihankun, saguwa' paturul du kew si sinong." ³⁷ Pa'in si Petros si iye, "Tuwan, we'ey ku ga'i kapanuhut si ka'u kuwe'itu? Maglilla' ku bisan ku pinapatey bang sababnu." ³⁸ Sambungan si Isa iye, pa'inne, "Asal maglilla' ke kew pinapatey bang sababku? Sabennal akahante kew, ga'i pe tingkowak manukin, masuwey ne kew iyan mintellu we' ga'i ku kata'uhannu."

14

Si Isa lan map'i si Samanen

¹ Pa'in si Isa si me' tindegen, "Da'a ka'am suse dem ateybi sabab me' pina'inku miya'an. Sandel ka'am si Tuhan duk sandel isab ka'am si aku. ² La'i si lahat Samaku Tuhanin, ekka patenna'an. Bang inin ga'i to'o ga'i ka'am akahanku. Pi ku manyap patenna'anbin. ³ Manjari bang ubus ne ku magpanyap patenna'anbin, balik du ku pitu ngeddo' ka'am duk bo'ote ka'am pi si patenna'an'kun duk kite bi magdambuwa' patenna'an. ⁴ Duk kata'uhanbi du lan hap pi si papihankun."

⁵ Pa'in si Tomas si iye, "Tuwan, ga'i kata'uhan kami bang tungan papihannun. Sa'ingge pangata'u kami lan hap pihin?" ⁶ Pa'in si Isa si iye, "Aku inin lan tudju Tuhanin, aku po'on sasuku mabennalin, duk aku po'on umulin. Ga'niya' tapi si Samaku Tuhanin bang duma'in aku palabeyannen. ⁷ Kuwe'itu pegge' kata'uhanbi ne ku," pa'in si Isa, "kata'uhanbi du isab Samakun. Tinagna'an kuwe'itu, kata'uhanbi ne Samakun duk takitebi ne iye."

⁸ Pa'in si Pilip pu si Isa, "Tuwan, pakitehanun si kami Samanen duk kaduhulan ne kami." ⁹ Sambungan si Isa iye, pa'inne, "Katiggelku ne tu'u si ka'am, ga'i pe kata'uhannu bang sine ku, Pilip? Sine-sine ngite aku, kuwe' Samakun ne te'ed takitene. Hangkan we'ey pa'innu we' subey pinakitehan si ka'u Samakun? ¹⁰ We' ga'i kew kahagad, Pilip, we' Samakun duk aku dambuwa' du? Me' pamanolo'ku si ka'amin duma'in amban aku, saguwa' amban Samaku mateteg tu'u si akuhin. Kemon me' hinangkun iye mangahinangun." ¹¹ Pa'in si Isa, "Subey kahagadbi pina'inkun we' Samakun duk aku dambuwa' du. Bang ga'i ka'am kahagad sabab bissaku inin, kahagad ka'am hadja sabab me' hinang bakas hininangkun. ¹² Sabennal akahante ka'am," pa'in si Isa, "sine-sine kahagad si aku, hinangne du isab me' hinang hininangkun. Duk pasong pe me' tahinangnen amban me' hininangkun, pegge' pi ne ku si Samaku Tuhanin. ¹³ Ine-ine pakubi si Samakun sabab sandelbi si akuhin, hinangku si ka'am supaya tapudji Samakun sabab hininangkun. ¹⁴ Ine-ine pakubi si aku sabab sandelbi si akuhin, hinangku si ka'am."

Nanggung si Isa we' papitune Niyawa Sutsihin

¹⁵ Pa'in si Isa pe, "Bang bennal ku kalasahanbi, bugtu' tuhutbi me' panganda'akanku si ka'amin. ¹⁶ Pakuku du si Samakun duk ka'am urunganne seddili nabangan ka'am ganti'ku. Lu'u du iye si ka'am salama-lama. ¹⁷ Manabang inin, Niyawa Tuhanin. Iye magaka mabennalin sabab Tuhanin. Saguwa' me' a'a mangga'i manuhut Tuhanin, ga'i tatayima'de Niyawa Tuhanin pegge' ga'i iye tahatide duk ga'i iye kata'uhande. Saguwa' ka'am, kata'uhanbi du Niyawa Tuhanin pegge' lu'u iye si ka'am duk pateteg du iye dem ateybi. ¹⁸ Bisan ku tahala', ga'i du ka'am siya-siyaku. Balik du ku pitu si ka'am. ¹⁹ Ga'i ne tiggel ga'i ne ku takite we' me' a'a mangga'i manuhut Tuhanin. Saguwa' ka'am, kitebi du ku. Duk pegge' ellum ku salama-lama, ka'am ellum du isab salama-lama. ²⁰ Pagtekkka ellew miya'an, kata'uhanbi du we' Samakun duk aku magdambuwa'. Duk kata'uhanbi isab we' ka'am duk aku magdambuwa'. ²¹ Sine-sine nayima' me' panganda'akankun duk tuhutne du, iye iyan a'a asal mamalasa si akuhin. A'a mamalasa si akuhin kinalasahan du iye we' Samakun. Duk kalasahanku isab iye duk pahatiku du dikun si iye."

²² Manjari tinilew si Isa we' si Judas, duma'in si Judas Iskariyot. Pa'in si Judas, "Tuwan, ine sababnen hangkan pahatinu dinun si kami hadja bu duma'in si me' manusiya'in kemon?" ²³ Nambung si Isa, pa'inne, "Bang a'ahin malasa si aku, bugtu' tuhutne me' panolo'kun. Manjari kalasahan Samakun iye, duk la'i kami duk Samakun patenna' si iye."

²⁴ Saguwa' a'a mangga'i malasa si akuhin, ga'i du isab tuhutne me' pamanolo'kun. Duk me' pamanolo'ku si ka'amin duma'in amban aku saguwa' amban Samaku mamapitu akuhin.

²⁵ "Inaka inin kēmon we' ku si ka'am pādpād tiya' pe ku tu'u si ka'am. ²⁶ Saguwa' papitu Samakun du si ka'am manabangin, ganti'ku. Iye Niyawa Sutsihin. Tolo'anne du ka'am kēmon-kēmonin duk pa'esebanne ka'am kēmon bakas panolo'ku si ka'amin."

²⁷ Pa'in si Isa pe, "Iye pangambanku si ka'amin atey sanyang. Kasanyangan inin amban aku duk ga'i inin magsali' duk kasanyangan si dunyahin. Hangkan da'a ka'am suse dem ateybi duk da'a ka'am tinalew. ²⁸ Bakas ne ka'am akahanku we' aku inin tahala'ne, saguwa' balik du ku pitu si ka'am. Bang ka'am asal malasa si aku, bugtu' kēgan ka'am we' pī ku si Samakun, pegge' langkew iye amban aku. ²⁹ Andang ne ka'am akahanku pādpād ga' pe ta'abut waktu patahala'kun supaya bang ta'abut ne waktu miya'an, asal kahagad ne te'ed ka'am. ³⁰ Ga'i ne ku makajari missā si ka'am tiggel pegge' sōng tekka ne nakura' seyitan magnakura' si dunya inin. Ga'i du ku kapagbaya'anne. ³¹ Saguwa' subey kata'uhan me' manusiya'in kēmon we' malasa ku si Samakun, hangkan pagtuyu'an ku kēmon hininang sa panganda'akan Samaku akuhin. Na, kuwat ne ka'am, sūng ne kite bi," pa'in si Isa.

15

Si Isa dalil po'on tinanem mahāpin

¹ Manjari magdalilan si Isa, pa'inne si me' tindeggen, "Aku inin dalil po'on tinanem mahāpin, duk Samakun dalil magipat tinanem inin. ² Kēmon pangeku mangga'i mabuwa'in toto'anne, duk kēmon pangeku mabuwa'in gawasanne duk nga'ekka buwa'nen. ³ Ka'am iyan dalil kagawasan ne sabab me' panolo'ku si ka'amin. ⁴ Subey ka'am pateteg si aku, duk teteg ku isab si ka'am. Dalil pangehin, ga'i makajari buwa' pangehin amban dihananne, luwal bang ga'i butas amban po'onne, buwa' du. Damikkiyan ka'am ga'i ka'am kapaghinang si kahāpan bang ga'i ka'am teteg si aku.

⁵ "Aku inin po'on tinanemin duk ka'am dalil me' pangehin. Bang ka'am teteg si aku duk aku isab teteg si ka'am, ekka tahinangbi kahāpan, pegge' bang butas ka'am amban aku, ga' niya' kasuddahan hinangbin. ⁶ Bang a'ahin ga'i teteg si aku, kuwe' iye dalil pange seppak ilakanan duk ngalanes. Manjari tinipun me' pange inin bu ilakanan dem ebbut ineggas. ⁷ Saguwa' bang teteg ka'am si aku duk me' panolo'kun ingketbi te'ed dem ateybi, duhulan Tuhanin ka'am ine-ine pākubi. ⁸ Bang ekka kahāpan tahinangbi, pinudji du Samakun duk kata'uhan du isab we' ka'am bennal me' tindegku. ⁹ Lasaku si ka'amin kuwe' du lasa Samaku si akuhin. Patetegun bi lasabin si aku. ¹⁰ Bang tuhutbi me' panganda'akankun, teteg du lasakun si ka'am. Kuwe' du akuhin, tinuhut we' ku me' panganda'akan Samakun duk teteg lasanen si aku.

¹¹ "Hangkan inin panolo'ku si ka'am, supaya talessabi isab kuwe' kēg dem ateykun duk supaya kēgbin jukup. ¹² Iye inin panganda'akanku si ka'amin, subey ka'am maglasa-ilasa kuwe' pangalasaku si ka'amin. ¹³ Bang a'ahin maglilla' matey sabab lasane si me' bagaynen, ga' niya' lasa manusiya' hadje amban inin. ¹⁴ Ka'am, me' bagayku ka'am, bang hinangbi me' panganda'akanku si ka'amin. ¹⁵ Kuwe'itu ga'i ne ka'am ēnanku me' dara'akanku, pegge' dara'akanin ga'i pinahātihan si siye bang ine ne pa'in hininang amunen. Saguwa' ka'am, bakas pahātiku ne si ka'am kēmon inaka Samaku si akuhin. Hangkan ēnanku ne ka'am me' bagayku. ¹⁶ Duma'in we' pene'bi ku, saguwa' aku mamene' ka'amin, duk kawakilan ka'am we' ku supaya ekka hāp tahinangbi duk me' mahāp tahinangbin ga'i pinda. Manjari, ine-ine pākubi si Samakun sabab sandelbi si akuhin, duhulanne ka'am. ¹⁷ Na, iye inin panganda'akanku ka'amin, subey ka'am maglasa-ilasa."

Kabunsihan me' a'a manuhut si Isahin we' me' a'a mangga'i manuhut Tuhanin

¹⁸ Pa'in si Isa si me' tindeggen, "Da'a ka'am ulali' bang ka'am kabunsihan we' me' a'a mangga'i manuhut Tuhanin. Essebun bi we' kabunsihande ku dehelli amban ka'am. ¹⁹ Bang sa'upama magdambuwa' pikilan ka'am duk me' a'a iyan, kalasahande hep ka'am. Saguwa' pabidda' ka'am. Tapene' ka'am we' ku duk pinaseddili ka'am we' ku amban me' a'a iyan. Hangkan hep ka'am kabunsihan we' de. ²⁰ Essebun bi bakas pina'inku si ka'amin: 'Banyaga'in ga'i langkew amban amunen.' Bang ku bakas bininasa we' me' a'a iyan, bugtu' binasade du isab ka'am. Bang bakas tuhutde panolo'kun, bugtu' tuhutde du isab panolo'bin. ²¹ Kabunsihande ka'am duk binasade ka'am pegge' ka'am suku' si aku duk pegge' ga' kata'uhande Tuhanin, Tuhan mamapitu akuhin. ²² Bang ku ga' tapitu nolo'an siye, ga' pe pasti' duseden. Saguwa' kuwe'itu ga'i ne kada'awahande duseden. ²³ Sine-sine bunsu si aku bunsu du isab iye si Samakun. ²⁴ Me' hinang hininangku si matahanden, ga' niya' a'a bakas makahinangne. Bang ga' ku kapaghinang me' hinangan miya'an, ga'i hep pasti' duseden. Saguwa' takitede ne me' hininangkun, duk kabunsihande ku duk

Samakun. ²⁵ Saguwa' bugtu' du ku kabunsihandede supaya tuman tasulat dem kitabin. Pa'in kitabin: 'Kabunsihandede ku ga' niya' jänne.'

²⁶ "Pitu du si ka'am pananabangin. Pananabang inin, Niyawa Tuhanin duk amban Samakun iye. Magtolo' du iye mabennal sabab Tuhanin. Papatuku du iye si ka'am amban Samakun duk pagtu'u ne iye, naksi' du iye sabab aku. ²⁷ Ka'am isab, naksi' du ka'am sabab aku pegge' kemuwe tagna' magtuhut-tuhut kite bi."

16

¹ Pa'in si Isa si me' tindegnen, "Inaka we' ku kemon inin si ka'am, supaya ga'i usa' sandelbi si akuhin. ² Niya' iyan waktu si sinöng, ga'i ne ka'am pa'asek me' nakura' ägamahin dem langgalde. Duk tekka du waktuhin, bang niya' mapatey ka'am, kannalanne we' hininangne inin kinabaya'an Tuhanin. ³ Hinangde inin si ka'am pegge' ga'i kata'uhande Samakun atawa aku. ⁴ Saguwa' akahante ka'am inin supaya bang ne tekka me' kabinasahan inin si ka'am, ta'esebbi du we' bakas ka'akahante ka'am andang sabab inin."

Hinang Niyawa Sutsihin

"Ga' ka'am akahanku inin tagna', pegge' tu'u pe ku si ka'am. ⁵ Saguwa' kuwe'itu akahante ne ka'am pegge' söng tahala' ne ku, pi balik si mamapitu akuhin. Bu ga' niya' ka'am nilew aku bang tunganku. ⁶ Dukka te'ed ateybin kuwe'itu sabab bakas inakaku si ka'am miya'an. ⁷ Saguwa' akahante ka'am mabennalin, si kahäpanbi du bang ku tahala'. Pegge' bang upama ga'i ku tahala', ga'i pitu si ka'am pananabangin. Saguwa' bang ku tahala', papituku du iye si ka'am. ⁸ Pagtu'u ne si ka'am pananabangin, pahätihanne du si me' manusiya' si dunyahin häti dusehin duk häti mabentelin duk häti hukuman Tuhanin. ⁹ Papasti'ne si siye we' dusehan siye, pegge' ga'i siye kahagad si aku. ¹⁰ Papasti'ne si siye we' bentel ku, pegge' tapī ne ku si Samakun duk ga'i ne ku takitebi. ¹¹ Papasti'ne si siye hukuman Tuhanin, pegge' tahukum ne nakura' seyitan magnakura' tu'u si dunyahin.

¹² "Ekka pe akaku si ka'am," pa'in si Isa, "saguwa' ga'i takole'bi bang kuwe'itu. ¹³ Pagtekka pitu Niyawa Tuhanin, iye mamagaka mabennalin, panolo'anne du ka'am kemon panolo' mabennalin. Ga'i iye magtolo' amban di pikilanne saguwa' ine-ine takalene amban Tuhanin, iye miya'an panolo'nen. Duk akahanne du ka'am bang ine ma'umantag si sinöngin. ¹⁴ Pahadje Niyawa Tuhanin du ku, pegge' kemon inakahanne ka'amin asal amban aku du. ¹⁵ Ine-ine si Samakun, si aku du, hangkan hep pa'inku si ka'am we' kemon inakahan Niyawa Tuhan ka'amin amban aku du."

Dukka duk kēg

¹⁶ Pa'in si Isa, "Ga'i ne tiggel, ga'i ne ku kitebi. Saguwa' ubus miya'an, ga'i tiggel kitebi du ku balik." ¹⁷ Magbissā-bissā sinduwe me' tindeg si Isahin, pa'inde, "Ine ente' häti pina'inne inin, 'Ga'i tiggel ga'i ne ku kitebi, ubus miya'an ga'i tiggel kitebi du ku balik?' Duk iye isab pina'inne, 'Pegge' pī ku si Samakun?' ¹⁸ Ine hatu häti 'ga'i ne tiggel' pina'inne inin? Ga'i kata'uhante bi bang ine häti pina'innen." ¹⁹ Kata'uhan si Isa we' baya' iye tilew me' tindegnen bang ine häti pina'innen. Hangkan pa'in si Isa si siye, "Ensini' pa'inku, 'Ga'i ne tiggel ga'i ne ku kitebi, ubus miya'an ga'i du tiggel, kitebi du ku balik.' Magtilew-tilew ke ka'am bang ine häti pina'inku inin? ²⁰ Sabennal akahante ka'am, magtangis ka'am iyan duk magsugul, saguwa' me' a'a mangga' manuhut Tuhanin magkēg-kēg. Suse du ka'am iyan saguwa' ginanti'an du iyan duk kēg. ²¹ Dalilnen kuwe' dende nganak. Suse iye pegge' tekka ne panganaknen. Saguwa' pag si luwasan ne anaknen, ga'i ne ta'esebne peddi' talabeynen hawal kēgnen we' niya' nakanak palahil si dunya. ²² Damikkiyan isab ka'am, kuwe'itu suse ka'am. Saguwa' magkite du kite bi balik. Manjari asal kēgan du te'ed ka'am iyan, duk kēgbi iyan ga' niya' maka'ānanne amban dem ateybi. ²³ Pagtekka ellew pagkiteten bi balik, ga' ne niya' tilewbi ine-ine amban aku. Sabennal akahante ka'am, ine-ine pākubi si Samakun pegge' sandel ka'am si aku, duhulanne du ka'am. ²⁴ Kemuwe tagna'ley sampay kuwe'itu ga' niya' bakas pākubi sabab sandelbi si akuhin. Mäku ne ka'am ubus bu inurungan du ka'am supaya jukup kēgbin."

Da'ag me' a'a mangga'i manuhut Tuhanin

²⁵ Pa'in si Isa si siye, "Me' panolo'ku si ka'am inin si dalilan, saguwa' tekka du iyan ellewin ga'i ne ku magdalilan si ka'am, duk akahanku ne ka'am pabentel sabab Samakun. ²⁶ Pagtekka ellew miya'an, bang niya' pākubi, ka'am ne mamäku amban Samakun pegge' sandel ka'am si aku. Duma'in ne aku mamäku para si ka'amin, ²⁷ pegge' Samakun malasa du si ka'am. Kalasahanne ka'am pegge' malasa ka'am si aku duk pegge' kahagadbi du we' pitu ku amban Tuhan. ²⁸ Awe', pitu ku amban Samaku Tuhanin si dunya. Duk kuwe'itu ambananku ne dunya inin duk balik ne ku pī si Samakun." ²⁹ Pa'in me' tindegnen si iye, "Kuwe'itu bentel ne pamissānun. Duma'in ne inin dalilan. ³⁰ Kabugtu'an kami ne kuwe'itu we' kata'uhannu kemon-kemonin bisan kew ga'i tinilew. Hangkan kahagad ne te'ed kami

we' amban Tuhan kew.”³¹ Pa'in si Isa si siye, “Asal kahagad ne ke te'ed ka'am kuwe'itu?³² Tekka du waktuhin ga'i ne te'ed tiggel, magsape'-sape' du ka'am iyan, hap luma'ne ne dangan-dangan duk ambananbi ku dendangan. Saguwa' iye mato'ohin, duma'in du ku dendangan pegge' Samakun teteg du tu'u si aku.³³ Kemon'inin inaka we' ku si ka'am supaya sanyang dem ateybin. Hangkan sanyang dem ateybin, pegge' magdambuwa' ka'am duk aku. Tu'u si dunya'inin, bininasa du ka'am we' me' a'a mangga'i manuhut Tuhanin. Saguwa' da'a ka'am tinalew. Da'ag ne du nakura'den we' ku.”

17

Ngampun si Isa para si me' tindegnen

¹ Pagubus'inin bissā si Isa, mayam iye padiyata' langit duk ngampun iye si Tuhan, pa'inne, “O Amma', ta'abut ne waktuhin. Pahadjehun ku, Anaknun, duk kew isab tapahadjeku.² Ka'urungan ku we' nu kapatut magbaya' si kemon manusiya', supaya ka'urunganku umul ga' tamananne kemon a'a pinasuku'nu si akuhin.³ Duk me' a'a ka'urungan umul ga' tamanannen, subey kew kata'uhande, ka'u Tuhan mabennalin, Tuhan dambuwa'-buwa'in. Duk subey isab kata'uhande Isa Almasi pinapitunu si dunyahin.⁴ Pinahadje kew we' ku tu'u si dunya pegge' ubus ne we' ku hinang pinahinangnu si akuhin.⁵ O Amma', pahadjehun ku lu'u si pana'anannu lu, sa pamahadje aku malu'uhin masa ga' pe dunya'inin pinapanjari.

⁶ “Bakas ne kew pinakita'u we' ku si me' a'a pinasuku'nu si aku tu'u si dunyahin. Me' suku' si ka'u du siye, duk pinasuku' siye we' nu si aku. Tinuhut we' de lapalnun,⁷ duk bugtu' ne si siye we' kemon pangurungnu akuhin asal bennal amban ka'u.⁸ Bakas ne pasampayku si siye lapal pinangurungnu si akuhin, duk tinayima' ne we' de. Bugtu' ne si siye we' billu'ku ku amban ka'u, duk kahagad ne te'ed siye we' ka'u asal mamapitu akuhin.

⁹ O Amma', paku-pākuhanku siye si ka'u. Duma'in manusiya'in kemon pinākuhankun saguwa' me' a'a pinasuku'nu si aku'inin hadja, pegge' siye'inin asal suku' si ka'u du.¹⁰ Kemon si akuhin, si ka'u du duk kemon si ka'uhin, si aku du. Duk pinahadje ku we' de, sabab sandel siye si aku.¹¹ Aku'inin sōng balik ne piyu si ka'u. Sōng ne ambananku dunya'inin. Saguwa' me' a'a pinasuku'nu si aku'inin, tu'u pe si dunya. O Amma', ka'u masutsihin, pakitehannu ku balakat ēnnun; banteyanun siye duk balakatnu'inin, supaya siye magdambuwa' atey sa kitehin.¹² Tiggelanku tu'u si siye, banteyanku me' a'a pinasuku'nu si aku'inin duk balakat ēnnun. Binanteyan siye we' ku hangkan ga' niya' siye lepas amban ka'u, luwal du dambuwa', pegge' niya' subey lepas supaya tuman tasulat dem kitabin.¹³ Sōng balik ne ku'inin piyu si ka'u hangkan pādpād tu'u pe ku si dunya, bissaku'inin supaya jukup kēgden kuwe' kēgkun.¹⁴ Pinasampay we' ku si siye lapalnun. Manjari kabunsihan siye we' me' a'a mangga'i manuhut ka'uhin, pegge' ga'i siye nuhut pikilan me' a'a miya'an. Kuwe' siye akuhin, ga'i du isab nuhut pikilan me' a'a mangga'i manuhut ka'uhin.¹⁵ Ga'i ku māku-māku we' eddo'nu me' a'a pinasuku'nu si akuhin amban dunya'inin. Saguwa' māku-māku ku we' banteyannu siye duk siye ga'i kapagbaya'an we' nakura' seyitanin.¹⁶ Kuwe' siye akuhin, ga'i siye nuhut pikilan me' a'a mangga'i manuhut ka'uhin.¹⁷ Paseddilihin siye duk sutsihin siye. Panutsi siyehin panolo'nu mabennalin, iye lapalnun.¹⁸ Da'akku ne siye pī si me' a'a si dunyahin, kuwe' akuhin du isab dina'ak we' nu pitu si dunya.¹⁹ Duk si kahāpande paglilla'ku umulkun si ka'u, supaya siye te'ed me' a'a suku' si ka'uhin.

²⁰ “Māku-māku ku duma'in hadja para si me' tindegku'inin,” pa'in si Isa, “saguwa' para si kemon makahagad si aku sabab panolo'den.²¹ O Amma', karayaw magdambuwa' atey siye kemon; kuwe' ka'uhin teteg tu'u si aku, duk aku teteg lu'u si ka'u, damikkiyan isab karayaw teteg siye tu'u si kite. Karayaw we' asal magdambuwa' atey siye, supaya kahagad me' a'a si dunyahin we' asal ka'u mamapitu akuhin.²² Pinahadje siye we' ku sa pamahadjenu akuhin, supaya siye magdambuwa' atey kuwe' pagdambuwa' ateyten,²³ aku teteg lu'u si siye, kuwe' ka'uhin teteg tu'u si aku, supaya siye kemon asal magdambuwa' atey te'ed. Manjari bang asal magdambuwa' atey ne te'ed siye, ujud kata'uhan me' a'a si dunyahin du we' ka'u mamapitu akuhin. Duk kata'uhande du isab we' kalasahannu me' makahagad si akuhin sa pangalasanu akuhin.²⁴ O Amma', pinasuku' we' nu siye kemon si aku. Manjari iye kabaya'ankun, subey siye la'i si aku si pala'ihankun supaya takitede pamahadjenu akuhin duk sahaya pangurungnu akuhin, pegge' kinalasahan ku we' nu ga' pe pinapanjari dunyahin.²⁵ O Amma', ka'u mabentelin, bisan kew ga'i kata'uhan me' a'a mangga'i manuhut ka'uhin, saguwa' kata'uhante kew duk me' tindegku'inin kata'uhande we' ka'u mamapitu akuhin.²⁶ Bakas ne kew pinakita'u we' ku si siye, duk pakita'ute pe kew namba, supaya lasade si sawe'den sali' duk lasanu si akuhin duk supaya ku teteg dem ateyde.”

18

*Paniggew si Isahin**(Mateo 26.47-56; Markus 14.43-50; Lukas 22.47-53)*

¹ Pagubus si Isa ngampun si Tuhan, tahala' iye duk me' tindegnen pī si dambiya' sapa' inēnan Kidron. Niya' la'i kabbun duk hap pī siye dem kabbun miya'an. ² Kata' uhan si Judas antag miya'an pegge' daran hep si Isa duk me' tindegnen magtipun-tipun la'i. Si Judas hep inin mamuddihan si Isahin. ³ Manjari pinandu'an we' si Judas me' sundalu bangsa Romahin duk me' guwaldiya langgal hadjehin pī si kabbun miya'an. Me' guwaldiya inin pinatuhut si iye we' me' Pariseohin duk me' nakura' imamin. Magbessi siye duk magla'al duk magbo'o payita'an. ⁴ Kata' uhan si Isa kēmon sōng ma'umantag si iyehin hangkan pī iye pasampang si siye duk pa'inne, "Sine pinihabin?" ⁵ Pa'inde, "Piha kami si Isa, a'a amban lahat Nasaretin." "Aku ne hep," pa'in si Isa. Si Judas, mamuddihan si Isahin, la'i isab nengge-nengge duk me' a'ahin. ⁶ Pagpa'in si Isa, "Aku ne hep," pasuhut siye duk hebba' siye. ⁷ Manjari tilew si Isa siye balik, pa'inne, "Sine te' pinihabin?" Nambung siye, pa'inde, "Si Isa, a'a amban Nasaretin." ⁸ Manjari pa'in si Isa, "Bakas ne ka'am akahanku we' aku ne. Bang asal aku du a'a pinihabin, na, tiya' ne ku. Da'a sakupun bi me' sawe'ku inin." ⁹ Pa'inne inin supaya tuman bakas pina'inne si Samane, Tuhanin, pa'inne, "O Amma', ga' niya' lepas bisan dangan me' a'a pinasuku'nu si akuhin."

¹⁰ Magbessi hep si Simon Petros. Manjari inurus we' ne bessinen duk pineddang we' ne dara'akan imam nakura'in. Iye matewwa'in tayingene kanawanin duk magtawus butas. Ēn dara'akan inin si Malkus. ¹¹ Pa'in si Isa pu si Petros, "Isihun balik bessinun dem tagubanne. Akuhanku kēmon kabinasahan inin pegge' inin pinasuku' si aku we' Samakun."

Bino'o si Isa pu si Annas

¹² Manjari siniggew si Isa we' me' sundaluhin duk me' kapitanden duk me' guwaldiya Yahudihin duk iningketan iye we' de. ¹³ Bino'o iye we' de pī pu si Annas dehellu. Si Annas inin mato'a si Kayapas, imam nakura'in tahun miya'an. ¹⁴ Si Kayapas hep inin mangurung pikilan si me' nakura' Yahudihin pagpa'inne we' si kahāpande bang niya' dambuwa' matey ganti' me' a'ahin kēmon.

*Masuwey si Petros we' duma'in iye tindeg si Isa**(Mateo 26.69-70; Markus 14.66-68; Lukas 22.55-57)*

¹⁵ Paturul si Simon Petros pu si Isa duk dambuwa' isab tindegne. Tindeg si Isa dambuwa' inin magkilale duk imam nakura'in hangkan tumuhut iye pu si Isa padiyalem pī si lame luma' imam nakura'in. ¹⁶ Saguwa' si Petros ta'amban la'i si bukut tarangka. Manjari paluwas balik tindeg si Isa magkilale duk imam nakura'in, duk ma'id iye si dende tunggu' tarangkahin, hangkan tabo'one si Petros padiyalem si lame. ¹⁷ Tinilew si Petros we' dendehin, pa'inne, "Duma'in ke kew dambuwa' me' tindeg a'a tasiggew miya'an?" Masuwey si Petros, pa'inne, "Duma'in." ¹⁸ Sangem miya'an haggut, hangkan me' dara'akanin duk me' guwaldiyahin magpakellum ebbut duk la'i siye magtengge ngaliput ebbutin ngindāng. Pī isab si Petros patuhut si siye ngindāng.

*Binistiga si Isa we' imam nakura'in**(Mateo 26.59-66; Markus 14.55-64; Lukas 22.66-71)*

¹⁹ Manjari si Annas, iye bakas imam nakura'in, tinilew-tilew we' ne si Isa sabab me' tindegnen duk sabab pagtolo'nen. ²⁰ Nambung si Isa, pa'inne, "Luwal ku magtolo' si me' ka'ekkahān a'a, kuwe' dem me' kalanggal-langgalan duk dem langgal hadje pagtipunan kēmon me' Yahudihin. Ga' niya' bakas pagtolo'ku tinapak. ²¹ We'ey aku tinilewnun? Tilewun me' bakas makakale panolo'kun. Tilewun siye bang ine panolo'ku si iyehin. Kata'uhande du." ²² Pagbissā si Isa inin, magtawus iye sinampak we' dambuwa' me' guwaldiya mala'ihin duk pa'inne pu si Isa, "Ga' niya' addatnu. Da'a sambunganun imam nakura'in sa iyan." ²³ Pa'in si Isa si guwaldiyahin, "Bang sala' binissāku si imam nakura'in, akahanun kēmon a'a si paghukuman inin bang ine masala' si binissākun. Saguwa' bang ga' sala' binissākun, we'ey ku sampaknu?" ²⁴ Manjari dina'ak ne si Isa we' si Annas bino'o pī pu si Kayapas, imam nakura'in. Iningketan pe iye.

*Masuwey balik si Petros we' duma'in iye tindeg si Isa**(Mateo 26.71-75; Markus 14.69-72; Lukas 22.58-62)*

²⁵ Si Simon Petros la'i pe nengge-nengge ngindāng. Tinilew iye we' me' sawe'ne magtenggehān, pa'inde, "Duma'in ke kew isab tindeg a'a miya'an?" Masuwey iye, pa'inne, "Duma'in." ²⁶ Manjari dambuwa' dara'akan imam nakura'in, ba'an a'a bakas mabutās tayingene we' si Petrosin, missā. Pa'inne pu si Petros, "Duma'in ke kew bakas takiteku la'i si kabbunley nuhut iye?" ²⁷ Masuwey balik si Petros, pa'inne, "Duma'in aku." Manjari magtawus tingkowak manukin.

*Si Isa si harapan Gubnul Pilatus**(Mateo 27.1-2, 11-14; Markus 15.1-5; Lukas 23.1-5)*

²⁸ Subu-subu pe bino'o si Isa amban luma' si Kayapas pi si astana' gubnul bangsa Romahin, saguwa' ga' padiyalem me' nakura' Yahudihin dem astana' pegge' bang siye padiyalem dem luma' duma'in Yahudi, batal siye duk ga'i ne siye makajari palamud magjamu-jamu la'i si Kādja'an Pangessebanin. ²⁹ Hangkan paluwas Gubnul Pilatus pi si siye duk tilewne siye, pa'inne, "Ine panuntutanbi a'a inin?" ³⁰ Nambung siye, pa'inde, "Ga'i bo'o kami a'a inin pitu si ka'u bang ga' niya' dusene." ³¹ Pa'in Pilatus si siye, "Ka'am ne iye ngahukumne nuhut sara'bin." Nambung me' Yahudihin, pa'inde, "Ga' niya' kapatut kami ngalabo'an sine-sine hukuman pinapatey." ³² Kemon inin umantag supaya tuman bakas pina'in si Isahin bang sa'ingge kamateyenen. ³³ Manjari padiyalem balik si Pilatus dem astana' duk dina'ak we' ne si Isa bino'o pi si iye. Pa'inne pu si Isa, "To'o ke we' ka'u sultan bangsa Yahudihin?" ³⁴ Nambung si Isa, pa'inne, "Amban di pikilannu ke manilew aku inin atawa niya' ke me' a'a seddili bakas ngakahan ka'u sabab aku?" ³⁵ Nambung Pilatus, pa'inne, "We' Yahudi ku? Me' bangsanu du duk me' nakura' imambin hep manōngan ka'u pitu si akuhin. We'ey, ine te' dusenun?" ³⁶ Nambung si Isa, pa'inne, "Pagsultanankun duma'in tu'u si dunya. Bang pagsultanankun tu'u si dunya, asal nungka' me' tindegkun duk ku ga'i tasiggew we' me' nakura' Yahudihin. Awe', pagsultanankun duma'in tu'u si dunya inin." ³⁷ Pa'in Pilatus, "Bang sa iyan, sultan kew hati?" Pa'in si Isa, "Ka'u ne magpa'inin we' sultan ku. Iye sababnen hangkan ku inanakan duk hangkan ku pitu si dunya, supaya ku kapagtolo' sabab mabennalin. Kemon manuhut mabennalin pakale du si aku." ³⁸ Pa'in Pilatus, "Ine te' mabennalin?"

*Si Isa hinukum we' pinapatey**(Mateo 27.15-31; Markus 15.6-20; Lukas 23.13-25)*

Pagubus inin bissā Pilatus, paguwa' iye balik pi si me' Yahudihin duk pa'inne si siye, "Ga' niya' takasuwa'ku jānne pangahukumanku a'a inin. ³⁹ Saguwa' katagamanbin kahaba' ta'abut Kādja'an Pangessebanin, maluwas ku dambuwa' pilisu. Baya' ke ka'am bang paluwasku ka'am sultan me' Yahudihin?" ⁴⁰ Magkalolop me' a'ahin, pa'inde, "Da'a bang a'a iyan. Kabaya'an kamihin si Barabbas." Si Barabbas inin mundu.

19

¹ Manjari dina'ak we' Pilatus si Isa ilagutan. ² Ubus miya'an ngalakal me' sundaluhin bāhan luhihan, hininang kuwe' korona sultan, duk pinapi we' de si kōk si Isa. Pinasemekan isab iye we' de juba taluk kuwe' juba sultan. ³ Manjari hininang dagey iye we' de. Magbalik-balik siye pi si iye nalam iye, pa'inde, "Assalamu alaikum, Sultan me' Yahudihin," ubus bu pinagsampakan we' de. ⁴ Manjari paluwas balik si Pilatus duk pa'inne si me' a'a ma'ekkahin, "Payamanun bi, bo'oku du si Isa paluwas pitu si ka'am supaya kata'uhanbi we' ga' niya' takasuwa'ku jānne pangahukumanku iye." ⁵ Manjari paluwas isab si Isa, la'i pe lakal luhihanin diyata' kōkne duk magjuba talukin pe iye. Pa'in Pilatus si me' a'ahin, "Payamanun bi a'a inin." ⁶ Pagkite me' nakura' imamin duk me' guwaldiya si langgal mahadjehin si Isa, magkalolop siye, pa'inde, "Papatayun iye. Lansangun diyata' olom." Pa'in Pilatus si me' a'ahin, "Baya'-baya'bi ne. Bo'ohun bi iye duk ka'am ne ngalansang iye diyata' olom. Saguwa' bang aku, ga' niya' takasuwa'ku jānne pamapateyan iye." ⁷ Pa'in me' nakura' Yahudihin si iye, "Pa'in sara' kamihin subey iye pinapatey pegge' pa'inne we' Anak Tuhani iye." ⁸ Pagkale Pilatus pina'inde inin, pasōng ne talewne. ⁹ Bino'o we' ne si Isa padiyalem balik dem astana' bu tinilew we' ne, pa'inne, "A'a amban kew?" Saguwa' ga' nambung si Isa. ¹⁰ Pa'in Pilatus si iye, "We'ey kew ga'i nambung? Ga'i ke kata'uhannu we' taga kapatut ku maluwas ka'u? Duk taga kapatut ku isab ngalansang ka'u diyata' olom duk kew matey." ¹¹ Nambung si Isa, pa'inne, "Bang duma'in Tuhaniin mangurungan ka'u kapatutin, ga' niya' kapatutnu ngahukum aku. Hangkan hep a'a manōngan aku pitu si ka'uhin, pasōng hadje dusenen amban dusenun." ¹² Amban miya'an, miha te'ed lān si Pilatus supaya tapaluwasne si Isa. Saguwa' magkalolop ne pa'in me' nakura' Yahudihin, pa'inde, "Bang paluwasnu a'a iyan, duma'in kew bagay Sultan Nakura'in. Sine-sine ngēnan dinen sultan, kuntarahanne Sultan Nakura'in."

¹³ Pagkale Pilatus pina'inde miya'an, bino'o we' ne si Isa paluwas duk ningkolo' iye si siya pangahukumanin la'i si lugal inēnan "Lame Batu." Bang si bissā Yahudi, ēnnen "Gabbata." ¹⁴ Ellew miya'an ellew pagpanyap si Kādja'an Pangessebanin duk sōng lettun ne. Manjari pagtingkolo' Pilatus, pa'inne si me' a'ahin, "Payamanun bi, tiya' ne sultanbin." ¹⁵ Saguwa' magkalolop me' a'ahin, pa'inde, "Papatayun ne. Papatayun ne. Lansangun diyata' olom." Pa'in Pilatus si siye, "Ine? Baya' ka'am da'akku ilansang diyata' olom sultanbin?" Nambung me' nakura' imamin, pa'inde, "Ga' niya' sultan kami seddili amban

Sultan Nakura'in." ¹⁶ Manjari sinōngan ne we' Pilatus si Isa pī si siye duk iye talansangde diyata' olom pinapatey.

Pangalansang si Isa diyata' olomin

(Mateo 27.23-44; Markus 15.21-32; Lukas 23.26-43)

¹⁷ Manjari inedito' ne we' de si Isa duk bino'o we' de paluwas amban puweblo. Pina-panangkit we' de pu si Isa olom sōng pangalansangan iyehin, tudju pī si lugal inēnan "Lahat Bungkug," bang si bissā Yahudi, "Golgota." ¹⁸ Pagtekka la'i, ilansang si Isa we' me' sundaluhin diyata' olomin duk pinatengege we' de olomin diyata' bulak. Niya' isab duwangan a'a ilansang diyata' olomde, dangan si kanawanan si Isa duk dangan si bibanganne. ¹⁹ Niya' sinulat we' Pilatus dina'ak we' ne pinapī diyata' olom si Isahin. Iye inin sinulatnen: "Si Isa, a'a Nasaret, Sultan me' Yahudihin." ²⁰ Ekka a'a makabatsa sulat inin pegge' lugal pangalansangan si Isahin tapit si Awrusalam duk sinulat inin si bissā Yahudi, si bissā me' a'a Roma, duk si bissā Girik. ²¹ Manjari hap pī me' nakura' imamin pu si Pilatus duk pa'inde si iye, "Ga'i tewwa' sinulatnu miya'an. Da'a iye sulatun 'Sultan me' Yahudihin' saguwa' sulatun, 'Pa'in a'a inin we' iye sultan me' Yahudihin.'" ²² Nambung Pilatus, pa'inne, "Bakas tasulatun ga'i ne kapindahan." ²³ Pagubus ne ilansang we' me' sundaluhin si Isa, inedito' we' de me' semmeknen duk binahagi' we' de pina'ampat, da bahagi-da bahagi' siye dangan. Saguwa' niya' pe dambuwa' badju' si Isa, ga' niya' la'itanne, tinennun pinadambūs. ²⁴ Pa'in me' sundaluhin si sawe'den, "Da'a garette bi badju' inin. Saguwa' magpuwa'an hadja kite bi. Sine-sine nganda'ag, tepe si iye badju' inin." Sabab hininang me' sundalu miya'an, tuman tasulat dem kitabin, pina'in la'i, "Pagbahagi' ande semmekkun duk pagpuwa' ande badju'kun."

²⁵ La'i si bihing olom pangalansangan si Isahin, magtengge sa'i si Isahin, duk pungtina'i sa'inen, duk Mariyam anda Kolopasin, duk Mariyam dende amban lahat Magdalahin. ²⁶ Takite si Isa sa'inen duk tindegne kinalasahannen la'i. Pa'in si Isa si sa'inen, "Tindegku iyan anaknu ne." ²⁷ Duk pa'inne si tindegne miya'an, "Iyan ne sa'inun." Hangkan amban ellew miya'an bino'o ne we' tindeg si Isa miya'an sa'i si Isahin pinatenna' si luma'ne.

Kamatey si Isahin

(Mateo 27.45-56; Markus 15.33-41; Lukas 23.44-49)

²⁸ Manjari inin, kata'uhan si Isa we' kēmon pinahinang si iyehin ubus ne duk jukup ne. Manjari pa'inne, "Lekkakan ku." Pa'inne inin supaya tuman tasulat dem kitabin. ²⁹ Niya' andang la'i binettad poga isihan ininum. Pagkale me' sundaluhin pina'in si Isahin, ngeddo' siye kuwe' gapas bu ilebbes we' de dem ininum. Ubus, pinapī we' de si tuggu kayukayu bu pina'abut pī si behe si Isa. ³⁰ Pagubus miya'an tasessep si Isa, pa'inne, "Ubus ne hinangkun." Manjari patondok iye duk bekkat ne napasnen.

Ilogsok seddi si Isahin

³¹ Pegge' ellew Juma'at hep miya'an, hap pī me' nakura' Yahudihin ma'id pu si Pilatus we' da'akde ne pinolong pusu' me' a'a tellungan ilansang diyata' olomin duk siye mura matey duk ne talebbes pādpād ga' pe ta'abut ellew li'ihin. Ga'i siye mabaya' we' inambanan me' bangkeyin diyata' olom baytu ellew Sabtu', pegge' ellew li'i miya'an asal ellew hadje. ³² Hangkan pī me' sundaluhin duk pinolong we' de dehellu me' pusu' sawe' si Isa duwangan ilansang diyata' olomin. ³³ Saguwa' pagtapit ne siye pu si Isa, takitede we' matey ne hati' iye, hangkan ga' ne polongde pusu'nen. ³⁴ Saguwa' dangan me' sundaluhin, ilogsok we' ne duk budjakne seddi si Isahin. Magtawus pabu'us laha in magsaget duk bohe'. ³⁵ (A'a mangite ma'umantag pu si Isa inin, sinulat we' ne sabab inin supaya ka'am kahagad. A'a manulat inin kapangandelan duk bennal panaksi'nen.) ³⁶ Sabab me' ma'umantag pu si Isa miya'an, tuman tasulat dem kitabin. Pina'in la'i, "Ga' niya' polong bisan dambuwa' tolangne." ³⁷ Duk niya' isab da ayat tasulat dem kitab, pina'in, "Payamande du a'a bakas ilogsokden."

Pangubul si Isahin

(Mateo 27.57-61; Markus 15.42-47; Lukas 23.50-56)

³⁸ Manjari, niya' dambuwa' a'a amban lahat Arimati, ēnnen si Yusup. Si Yusup inin tindeg si Isa du isab saguwa' ga' iye magpatampal pegge' tinalew iye si me' nakura' Yahudihin. Pī iye pu si Pilatus duk pākune ngeddo' bangkey si Isahin. Dina'ak ne iye we' Pilatus, hangkan pī iye duk ilebbes we' ne bangkey si Isahin amban diyata' olom. ³⁹ Nuhut isab Nikodemus pu si Yusup. Iye hep a'a bakas mapī pu si Isa sangemin. Magbo'o Nikodemus duwe bayu' laksi' ēnnen mira duk alos pinagsaget. Bohatannen niya' limempū kilu. ⁴⁰ Inedito' we' de bangkey si Isahin duk sinapat we' de dem kakana' pinagtuhut duk laksi'in, sa addat bangsa Yahudihin bang siye magsapat a'a matey. ⁴¹ La'i si antag pamapateyan si Isahin, niya' kabbun. La'i dem kabbun miya'an niya' lingab pangubulan, ba'ahu pe, ga' pe bakas

kapangubulan. ⁴² La'i si Isa kinubul we' de pegge' tapit du si lugal pamapateyan iyehin duk pegge' sōng ne sangem Sabtu', ellew li'i me' Yahudihin.

20

Ka'ellum si Isa balikin

(Mateo 28.1-8; Markus 16.1-8; Lukas 24.1-12)

¹ Subu-subu pe te'ed ellew Ahadin, lindem pe, hap pī si kubul si Mariyam, dende amban Magdalahin. Takitene we' bakas inānan ne batu tampeng kubulin. ² Hangkan magubas iye pī ngakahan si Simon Petros duk tindeg si Isa dambuwa' kinalasahannen. Pa'inne si siye, "Ga' ne la'i Panuhutanten bi. Niya' bakas ngānanne amban dem kubul. Inday, ga'i kata' uhan kami bang antag pamo'ohande iyehin."

³ Manjari si Petros duk tindeg dambuwa'in magtawus hap pī si kubul. ⁴ Magubas siye saguwa' dambuwa'in lakkes amban si Petros duk dehelli iye tekka la'i si kubul. ⁵ Pakokko' iye pasip padiyalem kubul duk takitene sapat si Isahin la'i. Saguwa' ga' iye padiyalem. ⁶ Manjari tekka ne si Simon Petros amban dambulihanne duk nalus pī padiyalem kubul. Takitene sapatin la'i. ⁷ Takitene isab pis-pis bakas pamutus kōk si Isahin, ga' magdānun duk sapatin saguwa' seddilihan dine ilikid. ⁸ Manjari dambuwa'in, iye madumehelli matekka si kubulin, padiyalem isab. Pagkitene sapatin, kahagad iye we' ellum ne si Isa balik. ⁹ Niya' du tasulat dem kitab sabab si Isa we' subey iye ellum balik amban kamateynen, saguwa' ga' pe miya'an tahātide. ¹⁰ Manjari hap luma' ne siye.

Pakite si Isa pu si Mariyam, dende amban Magdalahin

(Mateo 28.9-10; Markus 16.9-11)

¹¹ Saguwa' si Mariyam nengge-nengge ne pa'in la'i si bihing kubul magtangis. Sasangne magtangisin, pakokko' iye pasip dem kubul. ¹² Ngite iye duwe mala'ikat magsemmek pote' ningkolo' la'i si antag bakas pamabākan si Isahin, dangan si antag kōkne duk dangan si antag bettisne. ¹³ Pa'in me' mala'ikatin si iye, "Dende, we'ey kew magtangis?" Nambung Mariyam, pa'inne, "Pegge' iyu' ubus bo'ode tahala' bangkey Panuhutankun, bu ga'i kata'uhanku bang antag pamo'ohande iyehin." ¹⁴ Pagubus inin bissāne, pahaleng iye duk takitene si Isa nengge-nengge la'i, saguwa' ga' takilalene we' si Isa miya'an. ¹⁵ Pa'in si Isa si iye, "Dende, we'ey kew magtangis? Sine pinihanun?" Kannal Mariyam we' a'a miya'an tunggu' kabbunin. Pa'inne si a'ahin, "Tuwan, bang ka'u mangeddo' bangkey si Isahin, akahanun ku bang antag pamo'ohannu iyehin, duk ku tapī ngeddo'ne balik." ¹⁶ Pa'in si Isa si iye, "Mariyam." Magtawus harapne si Isa duk pa'inne si bissā Yahudi, "O Rabbuni." Hātinen, "Guru." ¹⁷ Pa'in si Isa si iye, "Da'a ku kaputanun pegge' ga' pe ku tapole' pī si Samakun. Saguwa' pī kew si me' pungtina'ikun duk akahanun siye we' mole' ku pī si Samakun duk Tuhankun. Iye du isab Samabin duk Tuhabin." ¹⁸ Hangkan hap pī ne Mariyam, dende amban Magdalahin, si me' tindeg si Isahin ngakahan siye, pa'inne, "Bakas kiteku Panuhutanten bi." Duk inakahan ne siye we' ne me' bakas pina'in si Isa si iyehin.

Pakite si Isa si me' tindegne

(Mateo 28.16-20; Markus 16.14-18; Lukas 24.36-49)

¹⁹ Pagsangem ne ellew Ahad miya'an, magtipun me' tindeg si Isahin dem luma'. Binagat we' de me' gawangin pegge' tinalale siye si me' nakura' Yahudihin. Bessuwang si Isa nengge si tengnga' de duk pa'inne si siye, "Karayaw sanyang dem ateybin." ²⁰ Manjari pinakitehan we' ne si siye me' pali' tangannen duk pali' seddinen. Kēgan te'ed me' tindegne pagkitede Panuhutanden. ²¹ Pa'in si Isa balik si siye, "Karayaw sanyang dem ateybin. Kuwe' panganda'ak Samaku aku mapituhin, damikkiyan iye du isab panganda'akanku ka'amin." ²² Ubus iye missā, nihup iye pī si siye duk pa'inne, "Tayima'un bi ne Niyawa Sutsihin. ²³ Bang ampunbi duse a'ahin ampun Tuhanin du isab duseden. Bang ga'i ampunbi, ga'i du isab ampun Tuhanin."

Si Isa duk si Tomas

²⁴ Waktu paguwa' si Isa si me' tindegne miya'an, baytu ga' la'i si Tomas. Si Tomas inin dangan me' tindeg si Isa sampū' duk duwehin, ugey-ugeynen si Kambal. ²⁵ Manjari inakahan si Tomas we' de, pa'inde, "Bakas takite kami Panuhutanten bi." Saguwa' pa'in si Tomas, "Bang ga'i du takiteku duk duwe matakun inin duk tasagsadku me' pali' lansang si pat tangannen duk bang ga'i du ta'antanku pali' si seddinen, asal ga'i ku kahagad."

²⁶ Paglabey da simana, magtipun ne isab me' tindeg si Isahin dem luma' duk la'i ne si Tomas. Bagat me' gawangin saguwa' bessuwang si Isa nengge si tengnga' de duk pa'inne, "Karayaw sanyang dem ateybin." ²⁷ Manjari pa'inne pu si Tomas, "Payamanun me' tangankun. Sagsadun. Pasōngun tangannun pitu duk antanun pali' seddikun. Da'a ne kew duwe-duwehan. Kahagad ne kew te'ed." ²⁸ Sambat si Tomas sa', "Ka'u Panuhutankun duk

ka'u Tuhankun.”²⁹ Pa'in si Isa si iye, “Hangkan ke kew kahagad pegge' takitenu ne ku? Asal kēgan te'ed me' makahagad si akuhin bisan ku ga' kitede.”

We'ey kitab inin sinulat

³⁰ Ekka pe me' hinangan maka'ulali' seddili tahinang si Isa si pagmatahan me' tindegnen, ga' tasulat na'an si kitab inin. ³¹ Saguwa' me' sinulat matu'u inin, sinulat supaya du kahagadbi we' si Isa asal Almasihin ne, Anak Tuhanin, duk supaya ka'urungan ka'am umul salama-lama sabab sandelbi si iyeihin.

21

Pakite si Isa si me' tindegne pitu'in

¹ Pagpuwas bang piyem bahangi, pakite ne isab si Isa balik si me' tindegnen la'i si higad lamew Tiberi. Sa inin pagpakitene dinen si siye. ² Si Simon Petros la'i miya'an magtuhut duk si Tomas, inēnande si Kambalin duk si Natanael, a'a amban Kana la'i si lahat Jalilin. La'i du isab nuhut siye me' anak si Sebedehin duk duwangan pe me' tindeg si Isa seddili. ³ Pa'in si Simon Petros, “Tiya' ku pī magpokot.” “Nuhut kami,” pa'in me' sinduwehin. Manjari pī ne siye duk pasakey siye si bangka'. Saguwa' kellawan miya'an ga' niya' kenna ta'eddo'de. ⁴ Pagkellat mata ellewin, la'i si Isa nengge-nengge si higad saguwa' ga' iye takilale we' me' tindegnen. ⁵ Ngalingan iye pī si siye, pa'inne, “Me' bagay, ga' ke niya' ta'eddo'bi?” “Ga',” pa'inde. ⁶ Pa'in si Isa, “Teppadanun bi pokotbin lu'u si pakanawanan bangka'bin duk ka'am maka'eddo'.” Hangkan tineppadan we' de pokotden. Ga' takole'de ngonot pokotin pī dem bangka' hawal ekka kenna ta'eddo'den. ⁷ Manjari pa'in tindeg kinalasahan si Isahin pu si Petros, “Panuhutanin hep ī.” Pagkale si Simon Petros inin, inasek we' ne badju'nen pegge' bakas magluwas iye, bu patugpa' iye dem lamew hap pī pu si Isa. ⁸ Me' sinduwehin musey tudju higad ngangguyud pokot penno' we' kennahin. Tapit du siye si higad, niya' du me' limempū' depe talanen. ⁹ Pagduwa'ide si higad, ngite siye kenna tinunu' diyata' bale duk niya' pan isab. ¹⁰ Pa'in si Isa si siye, “Bo'ohanun bi ku pitu kenna ta'eddo'bin.” ¹¹ Hangkan pī si Simon Petros dem bangka' bu ilalas we' ne pokotin pī si higad. Penno' pokotin we' kenna hadje, dahatus duk limempuk-tellu ekkahannen. Saguwa' pokotin ga' garet bisan du ekka te'ed isinen. ¹² Manjari pa'in si Isa si siye, “Dayi' ka'am pitu mangan.” Ga' niya' me' tindegnen makatawakkal nilew iye bang sine iye, pegge' kata'uhande du we' iye Panuhutanden. ¹³ Pī si Isa ngeddo' panin duk kennahin duk pinangurung we' ne si siye. ¹⁴ Kamintellune ne inin si Isa pakite si me' tindegnen kemuwe pinakellum iye balik amban kamateyenen.

Si Isa duk si Petros

¹⁵ Pagubus siye mangan, pa'in si Isa pu si Simon Petros, “Simon, anak si Yahiya, hadje ke lasanu si akuhin amban lasa me' sawe'nu inin?” “Awe', Tuwan,” pa'inne, “kata'uhannu we' malasa ku si ka'u.” Pa'in si Isa, “Na, ipatun me' a'a suku' si akuhin, kuwe' pastul ngipat me' anak bili-bilinen.” ¹⁶ Tinilew iye we' si Isa kaminduwenen, pa'inne, “Simon, anak si Yahiya, malasa ke kew si aku?” “Awe', Tuwan,” pa'inne, “kata'uhannu we' malasa ku si ka'u.” Pa'in si Isa si iye, “Na, pastulanun me' bili-bilikun, hātinene me' a'a suku' si akuhin.” ¹⁷ Kamintellunen tilew si Isa iye, pa'inne, “Simon, anak si Yahiya, malasa ke kew si aku?” Dukka si Petros pegge' tinilew pe iye we' si Isa kamintellunen, “Malasa ke kew si aku?” Nambung si Petros, pa'inne, “Tuwan, kata'uhannu kēmon-kēmonin. Kata'uhannu we' malasa ku si ka'u.” Pa'in si Isa, “Na, ipatun me' bili-bilikun, hātinene me' a'a suku' si akuhin.” ¹⁸ Sabennal akahante kew,” pa'in si Isa, “kabata'nun nemmekan kew dinu, duk lumengngan kew tungan-tungan kabaya'annu. Saguwa' bang bahi' ne kew, padeppe du kew duk seddili masemmekan ka'uhin duk bo'one kew pī si antag ga'i kabaya'annu papīhan.” ¹⁹ Pa'in si Isa inin pangakane bang sa'ingge pamapatay si Petrosin supaya tapudji Tuhanin. Duk pa'in si Isa pe si iye, “Nuhut kew aku.”

Si Isa duk tindegne dambuwa'in

²⁰ Manjari pahaleng si Petros duk kitene paturul tindeg kinalasahan si Isahin. Iye hep miya'an mapatapit pu si Isa sasangde mamangan sangemin duk manilew si Isahin, pa'inne, “Tuwan, sine te' sōng mamuddihan ka'uhin?” ²¹ Pagkite si Petros tindeg si Isa dambuwa' inin, pa'inne pu si Isa, “Tuwan, sa'ingge isab iye miya'an?” ²² Pa'in si Isa pu si Petros, “Bang sa'upama kabaya'ankun we' ellum iye sampay balik ku si dunya, ga' niya' lamudnu. Nuhut kew hadja aku.” ²³ Manjari bawag suwi-suwihin pī si me' katindegan si Isahin we' tindegne dambuwa' inin ga'i matey. Bu pa'in, ga' hep si Isa magpa'in we' ga'i iye matey. Iye hadja pina'innen, we' bang sa'upama kabaya'annen we' tindegne inin ellum sampay balik iye pitu si dunya, ga' niya' lamud si Petros. ²⁴ Tindeg si Isa sinuwi-suwi inin,

iye ne inin magaka-aka sabab me' malumabey inin, duk iye isab manulat inin kēmon. Duk kata'uhan kami we' asal to'o me' inakanen.

Panambusannen

²⁵ Ekka pe te'ed me' hinang seddili bakas tahinang si Isa ga' tasulat. Bang sinulat kēmon dem kitab, kumpasku ga'i siguwe tu'u si dunya kēmon kitab subey sinulatin.

Hinangan me' a'a kawakilan we' Isa Almasihin Jūd inin sinulat we' si Lukas Pahāti sabab jūd inēnan “Hinangan me' a'a kawakilan we' Isa Almasihin”

Jūd inin sinulat we' si Lukas duk inin sugpat sulatne pu si Teopilus tagna'in. Si Teopilus inin a'a bangsahan.

Tu'u si sulatne inin inaka we' ne me' hinangan me' a'a bakas kawakilan si Isa magmahalayak lapalnen. Inaka-aka we' si Lukas tu'u bang sa'ingge aka-aka sabab si Isahin palatag si kēmon me' kalahat-lahatan. Inaka we' ne sabab pagmahalayak me' a'a kawakilan si Isahin si me' pagkaside Yahudi dehellu, ubus bu si me' kabangsahan duma'in Yahudi isab, sampay umabut siye si me' kalahatan tala.

Inaka isab we' ne sabab Niyawa Sutsihin pinapī we' Tuhanin si siye. Sabab tabang Niyawa Sutsihin tahinangde kēmon dīna'ak Tuhan si siyehin. Duk Niyawa Sutsihin isab manolo'an siyehin si me' hinangden.

Si Lukas inin sawe' si Paul maglengngan si me' kalahatan tala magmahalayak lapal Tuhanin. Ga' si Lukas pasape' amban iye bisan masa pangalabusu si Paul la'i si lahat Romahin.

Si Lukas nulat pu Teopilus

¹ Sulat inin amban si Lukas pu si Teopilus.

Tuwan Teopilus, si sulatku tagna'in, inaka we' ku si ka'u kēmon hininang duk pamanolo' si Isahin kemuwe tagna' paghinangnen ² ngeregse' ellew pama'angkat iye hap surga'in. Ga' pe iye pa'angkat, sinessa'an we' ne me' a'a tapene'ne duk kawakilanne magmahalayak aka-aka mahāpin. Me' sessa'ne miya'an amban Niyawa Sutsihin. ³ Puwas kamateyenen, dem ampatpū' bahangi daran hep si Isa paguwa' si me' a'a kawakilannen. Ekka me' tanda' pinakitehan we' ne we' asal ellum iye. Takitede iye duk missā iye si siye sabab pagbaya' Tuhanin. ⁴ Mintedde sābude magtipunin, sinessa'an siye we' ne, pa'inne, “Da'a dahu' ka'am tahala' amban Awrusalam. Agadun bi dahu' me' pananggup Samakun, iye bakas pina'inku si ka'amin. ⁵ Si Yahiya, bohe' hep pamandine me' a'ahin. Saguwa' ka'am, pamandi si ka'amin seddili. Palabey piyem bahangi binna'an, pinapiyu du si ka'am Niyawa Sutsihin.”

Pina'angkat si Isa hap surga'

⁶ Dambuwa' ellew, sābu si Isa magtipun duk me' a'a kawakilannen, tinilew iye we' de, pa'inde, “Tuwan, paluhayanu ne ke kuwe'itu bangsa kami Isra'ilin duk pabaliknu ne pagsultanenin si kami?” ⁷ Nambung iye, pa'inne, “Ga' i subey kata'uhanbi sabab me' iyan. Samakun hadja magbaya'in si me' ma'umantag si dunyahin duk bang sumiyan pa'antagne. ⁸ Saguwa' inurungan du ka'am iyan balakat pagtekka ne si ka'am Niyawa Sutsihin. Duk ka'am ne magaka-aka sabab akuhin la'i si Awrusalam, si tibu'ukan lahat Yahudiya, si lahat Samariya, duk sampay si ka'ampat pidjū alam inin.” ⁹ Pagubus inin bissāne, pa'angkat iye hap surga' sābude mamayam-mayaman iyehin. Manjari ka'elligan iye we' inalak duk ga' ne iye takitede.

¹⁰ Sābude pe mamayam-mayaman iyehin pa'angkatne padiyata' langitin, bessuwang niya' lella duwangan nengge si bihingde magsemme'k pote'. ¹¹ Pa'in duwanganin si siye, “O me' a'a Jalil! We'ey ka'am tu'u magtengge mayam padiyata' langit? Si Isa bakas ineddo' amban ka'am bino'o hap surga'in, balik du pitu kuwe' pangitebi iye pa'angkatne hap surga' miya'an.”

Mene' siye dangan pinaganti' pu si Judas

¹² Manjari tahala' ne siye amban kūd Jaitun balik hap Awrusalam, tapit da kilometro talahannen. ¹³ Pagtekkade la'i si Awrusalam, nalus siye mana'ik pi si bilik patenna'anden. Siye miya'an disi Petros, si Yahiya, si Yakub, si Andariyas, si Pilip, si Tomas, si Bartolome, si Mateo, si Yakub anak si Alphahin, si Simon inēnan Pangangatuhiin, duk si Judas isab anak si Yakub (Yakub seddilihin). ¹⁴ Luwal siye magtipun-tipun kēmon ngampun si Tuhan. Patuhut isab si siye me' kadendehenin, sampay si Mariyam sa'i si Isahin, duk me' pungtina'i si Isa lellahin.

¹⁵ Ga' tiggel puwas miya'an, magtipun me' tindeg si Isahin, niya' siye kulang-labi da hatu duk duwempū'. Manjari nengge si Petros si tengnga'de missā. ¹⁶ “Me' kapungtina'ihanku,” pa'inne, “subey tinumanan lapal Niyawa Sutsi pinasulatne pu si Da'ud ley. Lapal miya'an

sabab si Judas ley, pandu' me' a'a maniggew si Isahin. ¹⁷ Si Judas ley bakas dambuwa' hep sawe'te bi duk bakas isab iye kawakilan we' si Isa maghinang kuwe' hinangte bi inin."

¹⁸ (Libang helling, Tuwan Teopilus, pamelli bulak hep we' si Judas s̄in panangdan iye si hinanganne mala'at pamuddine si Isahin. Pagtabelline bulak miya'an, labo' iye la'i duk matey iye. Teddak bettengnen duk paguwa' tina'inen. ¹⁹ Duk bawag si k̄emon a'a mapatenna' si Awrusalamin sabab si Judas inin. Hangkan in̄enan we' de bulak miya'an si biss̄ade Yahudi, Akeldama. H̄ätinen, "Bulak Laha'.")

²⁰ Pa'in si Petros pe, "Niya' ayat tasulat si kitab Jabur, pina'in, 'Subey ne patenna'annen tinayikutan. Duk subey ne ga' niya' patenna' la'i.' Duk niya' isab seddili tasulat pina'in, 'Subey niya' seddili pinaganti' si bakas hinangnen.'

²¹⁻²² "Hangkan hep," pa'in si Petros, "subey niya' ginellal seddili pinatuhut si kite bi naksi' we' si Isa, Panuhutanten bi, ellum ne balik. Subey iye a'a bakas tumuhut si kite bi masa paglenggante bi duk si Isahin, tinagna'an amban pagpandi si Yahiyahin ngeregse' ellew pama'angkat pu si Isa hap surga'in."

²³ Manjari duwe ēn tina'atde pamene'anden. Dambuwa'in si Yusup, in̄enan du isab Barsabbas, (in̄enan isab Justus) duk dambuwa'in si Mattiyas. ²⁴ Manjari māku-māku disi Petros si Tuhan, pa'inde, "O Tuhan, ka'u mangata'uhan atey manusiya'in. Tolo'anun kami bang sine pinene'nun tu'u si duwangan inin, ²⁵ supaya tahnangne hinang pinasuku'nu si me' a'a kawakilannun. Hinang inin inambanan hep we' si Judas duk p̄i iye si lugal matalep si iye hin." ²⁶ Ubus miya'an, magpuwa'an siye duk ēn Mattiyasin tapuwa'in. Hangkan pinatamba iye si me' a'a kawakilan si Isa sampū' duk dambuwa'in.

2

Pinapitu we' Tuhanin Niyawa Sutsihin

¹ Pagtekka ellew ēnande Pentekostes, magtipun me' tindeg si Isahin k̄emon si dambuwa' luma'. ² Bessuwang niya' megeddu amban langit kuwe' begeddu baliyu basag. Duk pa'asek begeddu miya'an magdem luma' pagtingkolo'anden. ³ Manjari niya' takitede kuwe' kayat ebbut magkanat-kanat, duk pabettad p̄i si siye dangan-dangan. ⁴ Manjari k̄emon siye pa'asekan we' Niyawa Sutsihin duk nagna' siye miss̄a bayu'-bayu'an biss̄a bangsa seddili. Kapamiss̄a siye kuwe' miya'an we' balakat pinangurung si siye we' Niyawa Tuhan mapa'asek si siyehin.

⁵ Masa miya'an niya' la'i si Awrusalam me' Yahudi amban me' kalahat-lahatan si dunya. Me' a'a be-āgama te'ed siye. ⁶ Pagkalede paghidjul diyalem luma' pagtipunan me' tindeg si Isa miya'an, banes te'ed siye p̄i patipun. Ulali' te'ed siye, pegge' takalede me' tindeg si Isahin miss̄a kuwe' biss̄ahanden dangan-dangan. ⁷ Bengngangan siye duk ulali' te'ed, hangkan pa'inde, "Ine inin? Me' a'a amban Jalil hep me' mamiss̄a inin. ⁸ We'ey te' siye takalete bi makabiss̄a biss̄ahanten bi dangan-dangan? ⁹ Kite bi matu'u inin amban kalahat-lahatan tu'u si dunya. Niya' ne amban lahat Partiya, amban Midda, amban Elam; niya' ne amban Mesopotamiya, amban Yahudiya, amban Kappadoke, amban Pontus, duk amban Asiya. ¹⁰ Niya' isab kite bi amban Pirigiya, amban Pampiliya, amban Misil, duk amban me' kalahatan la'i si Libiya tapit si lahat Kirene; niya' kite bi amban Roma. ¹¹ Sinduwe kite bi inin me' bangsa Yahudi duk sinduwe isab duma'in Yahudi saguwa' patuhut ne si āgama Yahudi. Duk niya' isab kite bi amban lahat Kerete duk amban lahat Arab. Bu k̄emon kite bi takalete bi siye miss̄a si biss̄ahanten bi sabab me' hinangan mahadje hininang Tuhanin." ¹² Ulali' te'ed siye duk ga'i siye magkata'u-ta'u hangkan magtilew-tinilew ne pa'in siye, pa'inde, "Ine ente' h̄ätine inin?" ¹³ Saguwa' niya' sinduwe, hinangde hadja dagey me' tindeg si Isahin. Pa'inde, "Iyu' me' a'a iyan maglangohan."

Magmahalayak si Petros

¹⁴ Saguwa' nengge si Petros magtuhut duk sawe'ne sampū' duk dambuwa'in duk miss̄a iye pinapales, pa'inne, "Me' pagkasiku Yahudi duk k̄emon ka'am maglahat si Awrusalamin. Pakale ka'am pah̄ap-h̄ap duk pah̄atihante ka'am bang ine ma'umantag inin. ¹⁵ Kannalbi me' a'a inin lango, bu duma'in, pegge' lisag siyam pe hadja salung. ¹⁶ Saguwa' takitebi kuwe'itu inin," pa'inne, "bakas pina'al we' Nabi Joel duk kuwe'itu tuman ne. Pa'inne,

¹⁷ 'Iye inin hinangku si ellew dambuli,' pa'in Tuhanin. 'Papiyuku Niyawakun si k̄emon manusiya'. Duk me' tubu'bin lella-dende magpalata' du lapalkun. Me' lellabi matumbu'in niya' pabagalaku si siye duk me' lellabi mabahi'in niya' pataginepku si siye. ¹⁸ Awe', pa'in Tuhanin, 'bisan si me' dara'akankun lella-dende, papiyuku du Niyawakun si me' ellew i' duk magpalata' du siye lapalkun. ¹⁹ Duk magpakite du ku me' maka'ulali' diyata' langit, duk me' tanda' tu'u si dunya: laha' duk ebbut duk umbu subuk. ²⁰ Mata ellewin,' pa'inne, 'ngalindem du, duk bulanin ngapeyat kuwe'

laha', bang sōng tekka ne ellew mahadje duk maka'ulali'in, ellew pangahukumku me' manusiya'in. ²¹ Duk sine-sine manabbut ēnkun maki'ase' si aku,' pa'in Tuhanin, 'timbul du iye.' "

²² Pa'in si Petros pe, "Me' pagkasiku a'a Isra'il, pakalehun bi binissāku inin. Si Isa, a'a Nasaretin, kata'uhan we' asal sabennal iye pinapitu we' Tuhanin pegge' inurungan balakat iye we' Tuhanin, hangkan iye makahinang me' hinangan balakatan duk me' hinangan maka'ulali' duk me' tanda'. Inin asal kata'uhanbi pegge' tahnangne inin tu'u diyalemanbi. ²³ Tuhanin andang kata'uhanne duk amban baya'ne we' si Isa inin sinōngan pī si antananbi duk inin sakapne pu si Isahin. Duk dina'ak we' bi si me' a'a dusehan ilansang si Isa diyata' olom duk pinapatey. ²⁴ Saguwa' pinakellum iye balik we' Tuhanin. Pinaluhaya iye amban katiksa'anne kamateynen, pegge' asal ga'i kapagbaya' si iye kamateyin. ²⁵ Tasulat hep we' si Da'ud sabab Isa Almasi, pa'inne,

'Luwal talessaku Panuhutankun si bihingku. Tu'u iye si bihingku hangkan ga'i ku suse. ²⁶ Hangkan hep kēgan ateykun duk lapalanku kēgkun. Duk bisan matey barankun, niya' du ase-aseku. ²⁷ Pegge' ga'i du ku ambanannu si lahat me' pateyin. Ga'i du pasagadannu barankun mabuhukan. Aku inin dara'akannu masutsihin. ²⁸ Pinanolo'an ku we' nu me' lān tudju umul salama-lamahin. Basta lu'u ku si antagnu, kēgan ku namamal.'

²⁹ "Na, me' kapungtina'ihanku," pa'in si Petros, "akahante ka'am papasti' sabab papu'ten bi, Sultan Da'ud ley. Matey du iye duk kinubul, duk kubulnen tiya' pe tu'u si kite bi sampay ma'in. ³⁰ Pegge' nabi iye, kata'uhanne we' bakas nanggung Tuhanin si iye duk napa pe we' si waktu sinōng niya' dangan me' tubu'nen magsultan du kuwe' iyehin. ³¹ Kata'uhan andang we' si Da'ud bang ine matekka si sinōngin, hangkan missā iye sabab ka'ellum Almasi balik amban kamateynen. Pa'inne we' ga' du Almasi inambanan la'i si pala'ihan me' pateyin, duk ga' du barannen buhuk. ³² Si Isa inin bakas pinakellum hep balik we' Tuhanin duk kami kēmon, kasaksi'an kami we' inin bennal. ³³ Pinahadje te'ed si Isa we' Tuhanin la'i si kanawananne, lugal tamanan mabangsahanin. Duk sa pananggung Tuhanin, tapangurung ne si iye we' Samanen Niyawa Sutsihin. Manjari pinapitu we' ne Niyawa Sutsi inin si kami me' tindegnen. Duk me' takitebi duk takalebi kuwe'itu inin, hinangan Niyawa Sutsi bakas pinapitune si kamihin. ³⁴ Na, duma'in si Da'ud mapa'angkat si surga'in, saguwa' tabissāne inin, pa'inne pe,

'Missā Tuhanin si Panuhutankun, pa'inne: Dayi' kew ningkolo' kew tu'u si kanawananku, tu'u si paningkolo'an mabangsahanin, ³⁵ duk bettadku du me' bantanun diyawa' pat bettisnu.'

³⁶ "Hangkan hep," pa'in si Petros, "subey te'ed kata'uhan me' bangsa Isra'ilin kēmon, we' si Isa, bakas ilansangbi diyata' olomin, bakas ginellal ne we' Tuhanin Panuhutan duk Almasi, hāninen, pinene' we' Tuhanin magbaya'."

³⁷ Pagkale me' a'ahin inin, sasew te'ed ateyden. Pa'inde pu si Petros duk si me' kawakilan sinduwehin, "Me' kapungtina'ihan, ine subey hininang kamihin?" ³⁸ Pa'in si Petros si siye, "Pagsusunananun bi duk lebbahanun bi ne me' dusebin, ga'i ne hininang-hinang balik. Duk subey ka'am dangan-dangan pinandi, tanda' we' sandel ne ka'am pu si Isa, supaya ampun Tuhanin me' dusebin. Duk pangurung Tuhanin du si ka'am Niyawa Sutsihin, lasa-lasahanne si ka'amin. ³⁹ Pegge' inin hep sanggup Tuhanin si ka'am me' Yahudihin duk si me' tubu'bin, duk sampay si kēmon isab si me' lahat matalahin, sasuku dina'ak we' Panuhutanten bi Tuhanin nuhut iye."

⁴⁰ Ekka pe bissā si Petros si siye duk binuyu'-buyu' siye we' ne, pa'inne, "Tabangun bi dibin duk ka'am ga'i i'legga kuwe' me' a'a mala'at kuwe'itu inin." ⁴¹ Ekka kahagad si binissā si Petros miya'an duk pinandi siye, tanda' we' sandel ne siye pu si Isa. Ellew miya'an, kulang-labi tellu ngibu a'a mapatamba si me' masandel pu si Isahin. ⁴² Sinna te'ed siye tinolo'an we' me' a'a kawakilan we' si Isahin duk magdambuwa' dem atey siye kēmon. Patuhut siye si me' masandelin magkakanan pan pangessebande kamatey si Isahin, duk patuhut isab siye ngampun-ngampun si Tuhan.

Bahan-bahan me' masandel pu si Isahin

⁴³ Ekka me' hinangan balakatan duk me' hinangan maka'ulali' tahnang we' me' a'a kawakilan si Isahin, hangkan tinalew te'ed me' a'ahin si Tuhan. ⁴⁴ Kēmon masandel pu si Isahin magtuhut-tuhut, duk ine-ine niya' si siye, magurung-inurung siye bang niya' kasukalan. ⁴⁵ Pinabellihan we' de me' alata'den duk me' panyapde sinduwehin duk binahagi'-bahagi' sinin panabangde sukal dangan-danganin. ⁴⁶ Kahaba' ellew magsābu-sābu siye la'i dem langgal hadjehin. Magtuhut siye magkakanan si me' kaluma'ande. Magkēg siye mamanganin duk sayu' siye magurung-inurung. ⁴⁷ Luwal pinudji we' de

Tuhanin duk pagaddatan siye we' me' a'ahin kēmon. Duk kahaba' ellew niya' me' a'a ba'ahu sandel pu si Isa, pinatamba si siye we' Tuhanin.

3

Kawuli'an a'a makuku'in

¹ Dambuwa' ellew, hap pī si Petros duk Yahiya si langgal mahadjehin waktu asal. ² La'i si tarangka langgal ēnande Tarangka Mannisan, niya' dambuwa' lella kuku' kemuwe amban dem betteng. Kahaba' ellew bino'o iye pī si tarangka miya'an supaya iye kapamāku sīn si me' a'a mapadiyalem si langgalin. ³ Pagkitene si Petros duk Yahiya sōng padiyalem, māku iye amban siye. ⁴ Pinayaman te'ed iye pahantap we' si Petros duk Yahiya. Manjari pa'in si Petros, "Mayam kew pitu si kami." ⁵ Mayam ne a'ahin pī si siye ngase-ngase we' makasangka iye amban siye. ⁶ Saguwa' pa'in si Petros, "Ga' niya' te'ed sinku. Saguwa' pangurungku ka'u maniya' si akuhin. We' balakat Isa Almasi, a'a Nasaretin, da'akte kew lumengngan." ⁷ Manjari inantan iye we' si Petros si tanganne kanawan pinakuwat. Magtawus ngabasag bettisen duk mintelnen. ⁸ Pahulangkad iye nengge duk lumengngan iye. Ubus padiyalem iye nuhut disi Petros pī dem langgal. Lumengngan iye duk maglaksuhan duk pinudji-pudji we' ne Tuhanin. ⁹ Takite iye we' me' a'a dem langgalin kēmon, lumengngan-lengngan mudji-mudji Tuhanin ne pa'in. ¹⁰ Sakali' takilalede we' iye ne hu' miya'an a'a bakas maningkolo' magpāku-pāku si Tarangka Mannisan si langgalin, bengngangan siye duk ulali' te'ed siye bang we'ey ne iye kapalengngan.

Magmahalayak si Petros dem langgal

¹¹ Pa'antan pe a'ahin pu si Petros duk Yahiya la'i si ēnande Simpey Sulaiman. Manjari magubas me' a'ahin pī si siye la'i magulali' te'ed. ¹² Pagkite si Petros me' a'ahin, missā iye si siye. Pa'inne, "O me' a'a Isra'il. We'ey kami pagulali'anbi? Duk we'ey kami dendenganbi? We' pangannalbi balakat kami makapalengngan a'a inin, atawa hangkan iye makalengngan sabab sutsi atey kamihin? Duma'in. ¹³ Kata'uhanbi, kapapu'anten bi disi Ibrahim, duk si Isahak, duk si Yakub, dambuwa' du Tuhanten bi duk siye. Manjari Tuhan inin, pinahadje we' ne dara'akannen, si Isa, saguwa' sinōngan iye we' bi si sara'. Ga' iye tayima' bi la'i si pana'an an Gubnul Pilatus. Duk bisan iye batang paluwas Pilatus, ga'i ka'am mabaya'. ¹⁴ Sutsi iye duk bentel, saguwa' ga' iye tayima' bi. Iye pinākubi pinaluwas gubnulin, dambuwa' a'a bakas mapatey. ¹⁵ Pinapatey we' bi mangurung umulin, saguwa' pinakellum iye balik we' Tuhanin duk kasaksi'an kami inin. ¹⁶ Na, balakat si Isa hep mangurung basag si a'a bakas makuku' inin," pa'in si Petros. "Takitebi iye duk takilalebi. Pu'unne inin kawuli'an, sabab sandel kami pu si Isa. Awe', sandel kami pu si Isahin hep makakawuli' a'a inin tu'u si matahanbi kēmon.

¹⁷ "Me' kapungtina'ihanku," pa'in si Petros, "kata'uhanku we' hininangbi duk me' nakura'bi pu si Isahin, tahinangbi pegge' awam ka'am. ¹⁸ Saguwa' kuwe' miya'an ne panuman Tuhan lalalne pinalata' we' me' kanabihan awwalley. Pinalata' we' de we' Almasihin subey te'ed makalabey kabinasahan. ¹⁹ Na," pa'in si Petros, "pagsusunanun bi duk lebbahanun bi ne me' dusebin, duk balik ne ka'am si Tuhan supaya ānane me' dusebin. ²⁰ Manjari magkatekka du amban Tuhanin me' waktu pangasig ateybin, duk papitune du balik si dunya si Isa, iye Almasi tapene'ne magbaya' si ka'amin. ²¹ Saguwa' subey dahu' iye la'i si surga' tiggelan ga'i pe tekka ellew pamahāp me' kēmon-kēmonin balik kuwe' tagna'in. Iye ne inin waktu bakas inaka we' Tuhan si me' kanabihanne masutsihin awwalley. ²² Pegge' si Musa bakas missā hep si bangsa Isra'ilin, pa'inne, 'Si pasōngan, mapitu du Tuhanin si ka'am dambuwa' nabi kuwe' akuhin. A'a bangsabi du iye. Subey pakalebi ine-ine pa'inne si ka'am. ²³ Sine-sine ga'i pakale si nabi miya'an, pinasape' du iye amban me' a'a suku' si Tuhanin duk magmula iye.' ²⁴ Damikkiyan du isab," pa'in si Petros, "kēmon me' kanabihanin, tinagna'an amban Nabi Samuel, bakas makabissā du sabab me' ellew kuwe'itu inin. ²⁵ Si ka'am hep me' sanggup Tuhan pinasampay me' kanabinabihanin. Duk sakup ka'am si janji' Tuhan duk me' kapapu'anbin. Ngajanji' hep Tuhanin si papu'ten bi Ibrahim, pa'inne, 'Amban tubu'nun urunganku kahāpan kēmon manusiya' si dunyahin.' ²⁶ Hangkan tapene' we' Tuhanin dara'akannen, Isa Almasi duk pinapitu iye we' ne si ka'am dehellu. Patayikutne ka'am dangan-dangan amban me' hinanganbi mala'atin pegge' mabaya' ka'am urunganne kahāpan."

4

Si Petros duk Yahiya si harapan me' kakunsihalanin

¹ Sābu disi Petros duk Yahiya pe mamissā si me' a'ahin, niya' patudju pī si siye me' imam duk kapitan me' guwaldiya si langgal mahadje miya'an duk me' Sadduseo. ² Astel siye manamal pegge' disi Petros magtolo' si me' a'ahin, bugtu'ande te'ed we' pegge' ellum ne

si Isa balik, ellum du isab balik me' pateyin si pasōngan. ³ Hangkan siniggew we' de si Petros duk Yahiya. Pegge' baya' kohap ne miya'an, kinalabusu siye we' de sampay salung. ⁴ Saguwa' ekka bakas makakale binissā disi Petrosin kahagad duk sandel ne pu si Isa. Lellahin hadja, ekkahanden niya' kulang-labi lime ngibu.

⁵ Pagsasumuhin magtipun me' kakunsihalanin la'i si Awrusalam. Siye miya'an me' kanakura'an me' Yahudihin, me' kabahi'anin duk me' guru si sara' āgama Yahudihin. ⁶ La'i isab disi Annas imam nakura'in, si Kayapas, duk si Yahiya, duk Iskandal, duk niya' pe seddili me' usba imam nakura'in. ⁷ Manjari dina'ak bino'o we' de si Petros duk Yahiya pī si siye. Tinilew siye we' de, pa'inde, "Sa'ingge paghinangbi miya'an? Balakat ine atawa ēn sine ginunabin?"

⁸ Manjari pagbaya'an si Petros we' Niyawa Sutsihin duk nambung iye, pa'inne, "Me' kanakura'an duk me' kabahi'an, ⁹ bang sumariyabi kami ellew inin sabab hinangan mahāp tahinang si a'a bakas makuku' inin, duk bang sa'ingge kakawuli'nen, ¹⁰ na, subey ka'am kēmon ngata'u duk kēmon a'a Isra'ilin isab, we' hangkan a'a inin nengge tu'u si harapanbi kawuli'an ne, sabab balakat si Isa Almasi, a'a Nasaretin. Si Isa inin bakas dina'ak we' bi ilansang diyata' olom, duk pinakellum iye balik we' Tuhanin. ¹¹ Sabab si Isa hep pina'in dem kitabin, 'Batu tinayikutanbi me' pandey maghinang luma' batuhin pegge' kannalbi ga'i taguna, kuwe'itu iye ne miya'an tamanan batu maniya' kagunahannen.' ¹² Duk asal iye hadja dendangan makatimbul kitehin bi. Pegge' tu'u si tibu'ukan dunya inin, ga' niya' seddili pangurung we' Tuhanin makatimbul kite bi luwal si Isa hadja."

¹³ Manjari, ulali' te'ed me' kakunsihalanin pagkitede we' bahani si Petros duk Yahiya missā, bu siye inin me' a'a pandak du pagadji'den duk diyawa' du paga'aden. Manjari ta'esebde ne we' siye inin bakas me' sawe' si Isa. ¹⁴ Saguwa' ga' niya' tabissāde pangan-jawabde siye, pegge' la'i ne takitede a'a bakas makuku'in nengge si bihing si Petros duk Yahiya. ¹⁵ Hangkan pinaluwas ne siye we' de amban bilik paghukum-hukumanin duk magisun me' kakunsihalanin didihande. ¹⁶ "Ine ente' subey hinangte bi si me' a'a inin?" pa'inde. "Bawag ne tu'u si Awrusalam we' niya' hinangan balakatan tahinangde. Duk inin ga'i tapasuweyte bi. ¹⁷ Saguwa'," pa'inde, "supaya inin ga'i magkasōng bawagnen, sessa ante bi ne siye we' subey siye ga'i missā sabab si Isa bisan pu sine-sine."

¹⁸ Hangkan ilinganen we' de balik si Petros duk Yahiya duk sinessa'an we' de, ga'i te'ed siye dina'ak missā atawa magtolo' sabab si Isa. ¹⁹ Saguwa' sinambungan siye we' si Petros duk Yahiya, pa'inde, "Kumpasun bi ko', inggehin bentel si matahan Tuhan, ka'am tuhut kami atawa Tuhanin? ²⁰ Pegge' ga'i kami makajari padeheng magaka-aka si me' a'a sabab bakas takite kami duk takale kamihin." ²¹ Manjari tinungga'an pe siye we' me' nakura'in ubus bu pinaluwas ne siye. Ga' me' nakura'in ka'ara-ara' galegga siye pegge' kēmon a'a mala'ihin, pudjide Tuhanin sabab hinangan balakatan bakas tahinang miya'an. ²² A'a makawuli'an we' hinangan balakatan miya'an labi ne hep ampatpū' tahun umulnen.

Me' masandel pu si Isahin māku-māku si Tuhan

²³ Sakali' ne siye pinaluwas, hap pī si Petros duk Yahiya si me' sawe'den duk inaka we' de si siye kēmon bakas pina'in me' imam nakura'in duk me' bahi'in. ²⁴ Pagkaledē inin, māku-māku siye magsumbaya' si Tuhan. Pa'inde, "O Tuhan, ka'u magbaya'-baya'in duk ka'u magpapanjari bulak duk langitin duk tahikin, sampay kēmon bayu'-bayu'an diyalemnen. ²⁵ Bakas pinabissā we' nu dara'akannun, si Da'ud, papu' kamihin, duk pinanolo'an iye we' Niyawa Sutsihin pamissānen, pa'inne,

'We'ey te' me' kabangsaan duma'in Yahudihin magastel. We'ey te' me' a'ahin magisun maka'at, bu ga' niya' kapūsanne? ²⁶ Me' kasultan-sultanan si dunyahin duk me' nakura'in magpanyap duk magtipun nguntarahan Tuhanin duk Almasi, tapene'ne magbaya'in.'

²⁷ "O Tuhan," pa'inde, "bennal pina'in si Da'ud miya'an, pegge' tiya' ne hep tu'u magtipun si lahat Awrusalam inin me' Yahudihin duk me' a'a duma'in Yahudihin isab, magtuhut duk disi Sultan Herod duk Gubnul Pontiyus Pilatus. Kuntarahande si Isa, dara'akannu masutshin, iye bakas ginellalnu Almasihin. ²⁸ Hininang inin we' de pegge' matu'uhin pe, amban baya'nu duk balakatnu, sinakap ne we' nu we' inin subey ma'umantagin. ²⁹ Duk kuwe'itu Tuhan, pakalehun me' tungga'de si kamihin. Tabanganun kami, me' dara'akannun, supaya kami bahani missā lapalnun. ³⁰ Pasōngun tangannun makawuli' me' masakihin duk makite kew me' hinangan maka'ulali' duk me' hinangan balakatan amban balakat ēn si Isa, dara'akannu masutshin." ³¹ Pagubus siye māku-māku si Tuhan, jedjeg we' Tuhanin luma' pagtipunande miya'an, duk pagbaya'an siye we' Niyawa Sutsihin. Manjari minahalayak we' de lapal Tuhanin ga' te'ed niya' talew-talewde si a'a.

Binahagi'an we' de me' sawe'den

³² Kēmon masandel pu si Isahin magdambuwa' pikilan duk magtuhut diyalem atey. Ine-ine niya' si dangan, ga' niya' magpa'in we' di si iye hadja miya'an, saguwa' bahagi'anne isab me' sawe'nen. ³³ Duk me' kawakilanin, ga' siye pahali naksi' sabab si Isa, Panuhutanin, we' ellow balik, duk basag te'ed panaksi'den. Inurungan kahāpan te'ed siye kēmon we' Tuhanin. ³⁴ Ga' niya' siye kasukalan bisan dangan pegge' magtekka-tekka me' taga bulakin atawa luma'in pinabellihan inin we' de duk bino'o we' de ulinen ³⁵ pī si me' kawakilanin. Duk binahagi'-bahagi' si siye sīnin panabang sukal dangan-danganin.

³⁶ Na, niya' a'a la'i si siye inēnan si Yusup, inanakan la'i si pū' Kiprus. Bangsa Yahudi iye, tubu' si Libi. Inēnan isab iye we' me' kawakilanin si Barnabas, (hātinen, a'a ma'asig atey). ³⁷ Si Barnabas inin, niya' bulakne pinabellihan we' ne duk bino'o we' ne ulinen pī si me' kawakilanin.

5

Si Ananiyas duk si Sappira

¹ Saguwa' niya' dambuwa' a'a inēnan Ananiyas. Andanen si Sappira. Pinabellihan we' ne niya' bulakde, ² saguwa' inenna' we' ne uline sinduwehin para si iye. Inin kata'uhan we' andanen. Sinduwe sīnin sinōngan we' ne pī si me' kawakilanin duk pa'inne we' iye du miya'an ulinen. ³ Pa'in si Petros si iye, "Ananiyas, we'ey pasagadannu nakura' seyitanin magbaya' dem ateynu, hangkan kew magdusta' si Niyawa Sutsihin? Sabab inenna' we' nu uli bulaknu sinduwe. ⁴ Tiggelan ga' miya'an tapabellinu, duma'in ke miya'an si ka'u du? Duk sakali' miya'an tapabellinu, duma'in ke ka'u du magbaya'in bang inumeu ulinen? We'ey tapikilnu maghinang sa inin? Duma'in manusiya' pagdusta'annun saguwa' Tuhanin." ⁵ Pagkale Ananiyas me' bissā miya'an, magtawus iye hebba' matey. Duk kēmon makakale sabab kamateyne miya'an, pa'asekan talew te'ed. ⁶ Manjari padiyalem pī me' lella mabata'in naput Ananiyas duk bino'o we' de paluwas kinubul.

⁷ Paglabey niya' tellu ora, tekka anda Ananiyasin saguwa' ga' kata'uhanne bang ine bakas ma'umantagin. ⁸ Pa'in si Petros si iye, "Akahanun ku. Inin du ke halga' tasangkabi ulihan bulakbin?" "Awe'," pa'in dendeihin, "iye du iyan ulinen." ⁹ Manjari pa'in si Petros, "We'ey te' pagisunanbi duk ellanun we' suleyanbi ngakkalan Niyawa Tuhanin? Pakalehun," pa'in si Petros, "iyu' ne si behe gawang me' bakas mangubul ellanun. Duk bo'ode kew isab paluwas." ¹⁰ Magtawus dendeihin hebba' si antag bettis si Petros duk matey. Pagdiyalem me' lella mabata'in, kasuwa' de dendeihin matey ne. Hangkan bino'o iye we' de paluwas duk kinubul we' de si bihing ellanen. ¹¹ Kēmon masandel pu si Isahin pa'asekan talew te'ed, duk damikkiyan kēmon me' makakale sabab bakas ma'umantag miya'an talew isab.

Me' hinangan balakatan duk me' hinangan maka'ulali'

¹² Ekka me' hinangan balakatan duk me' hinangan maka'ulali' tahnang me' kawakilanin si Isahin si diyaleman me' a'a si Awrusalamin. Kēmon me' masandel pu si Isahin daran magtipun la'i si Simpey Sulaiman. ¹³ Ga' niya' me' a'a sinduwehin makatawakkal patuhut la'i si siye, bisan du siye pinagaddatan te'ed we' me' a'ahin. ¹⁴ Saguwa' masi du magkatamba me' a'a masandel pu si Isa, Panuhutanin, maglella-dende siye. ¹⁵ Sabab me' hinangan balakatan hininang me' kawakilanin, bino'o we' me' a'ahin me' masakihin pī si me' kalān-lānan, pinabāk diyata' me' tanggungan duk diyata' me' tapo supaya bang palabey si Petros la'i, kaw du siye sinduwe-sinduwe tewwa' we' lingewnen. ¹⁶ Ekka isab me' a'a pī amban me' kalahatan mapaliput si Awrusalamin, magbo'o me' masakihin duk me' pasayedan seyitanin, duk kawuli'an siye kēmon.

Bininasa me' kawakilanin

¹⁷ Manjari, imam nakura'in duk me' sawe'ne me' Sadduseo si Awrusalamin, kinimbūhan te'ed we' de me' kawakilanin. ¹⁸ Hangkan da'akde siye siniggalam duk kinalabusu. ¹⁹ Saguwa' sangem miya'an, niya' dambuwa' mala'ikat Tuhanin happi ngaluka me' gawang kalabusuhin maluwas siye. Pa'in mala'ikatin si siye, ²⁰ "Pī ka'am nengge dem langgal hadjehin duk akahanun bi me' a'a mala'ihin sabab bang sa'ingge duk siye taga umul salama-lama." ²¹ Tinuhut we' de panganda'akan mala'ikatin duk subu-subu pe hap pī ne siye si langgal hadjehin magtolo'.

Manjari tinawag we' imam nakura'in duk me' sawe'nen, dina'ak magtipun me' kabahi'an si bangsa Isra'ilin. Siye inin me' kakunsihalanin. Ubus nganda'ak siye me' pulis pī si kalabusu ngeddo' me' kawakilanin. ²² Saguwa' pagtekka me' pulisin la'i, ga' siye kasuwa' de dem kalabusu. Hangkan balik siye pī si me' kakunsihalanin magaka. Pa'in me' pulisin, ²³ "Pagtekka kami la'i si kalabusu, bagat te'ed me' gawang kalabusuhin. Duk me' guwaldiyahin la'i du nengge manteyan me' gawangin. Saguwa' pagluka kami me' gawangin, ga' siye kasuwa' kami diyalem." ²⁴ Pagtakale inin we' kapitan me' guwaldiya si langgalin duk me' nakura' me' imamin, ulali' te'ed siye bang ine ma'umantag si me'

kawakilanin. ²⁵ Manjari niya' a'a tekka pī magaka si siye, pa'inne, "Me' a'a bakas kinalabusubin, ī' la'i dem langgal hadje magusihat si me' a'ahin." ²⁶ Magtawus hap pī kapitanin duk me' a'anen ngeddo' disi Petros. Saguwa' ga' siye papeddi'ande pegge' talew siye kaw siye pagtibagan me' a'ahin duk batu.

²⁷ Bino'o we' de me' kawakilanin pī pinaharap si me' kakunsihalanin. Manjari sinumariya siye we' imam nakura'in. Pa'inne, ²⁸ "Bakas ka'am sinessa'an te'ed we' kami, ga'i ka'am dina'ak magtolo' pasal a'a panuhutanbi miya'an. Bu ine kew, latag ne dem Awrusalamin we' tolo'bi inin, duk kami pe tinuksa'bi makamatey a'a miya'an." ²⁹ Nambung si Petros duk me' a'a kawakilan sinduwehin, pa'inde, "Subey iye tuhut kami panganda'akan Tuhanin, duma'in panganda'akan manusiya'in. ³⁰ Si Isa miya'an," pa'inde, "dina'ak we' bi pinapatey ilansang diyata' olom. Saguwa' pinakellum iye balik we' Tuhanin, iye asal pagtuhanan me' kapapu'anten bi. ³¹ Duk pinalangkew si Isa we' Tuhanin pī si kanawananne, si lugal tamanan mabangsahanin. Kuwe'itu iye Panuhutanin duk iye Manimbulin, supaya me' a'a Isra'ilin pagsusunande duk lebbahande duseden duk siye inampun. ³² Duk kami inin," pa'in si Petros, "naksi' kami we' bennal inin kemon. Naksi' du isab Niyawa Sutsihin, iye pinangurung we' Tuhan si kemon manuhut me' panganda'akanen."

³³ Pagkale me' kakunsihalanin inin, astel te'ed siye hangkan kabaya'anden we' pinapatey me' kawakilanin. ³⁴ Saguwa' dangan kakunsihalanin kuwat. Ennen Gamaliel. Dambuwa' iye Pariseo duk guru pandey te'ed si sara' agama Yahudi, duk pagaddatan iye we' me' a'ahin kemon. Dina'ak we' ne me' a'a sinumariya miya'an bino'o dahu' paluwas. ³⁵ Manjari pa'inne si me' kakunsihalanin, "Ka'am, me' pagkasiku bangsa Isra'il, pahatul-hatul ka'am ine-ine sōng hinangbi si me' a'a inin. ³⁶ Essebun bi we' ga' du miya'an tiggel, niya' dambuwa' a'a inēnan Tudas mahadje dine. Niya' ampat hatus me' a'a mapatindeg si iyeihin. Saguwa' ujud pinapatey du si Tudas inin duk me' tindegnen kanat-kanat. Ga' du niya' ka'ujudande. ³⁷ Ubus si Tudas, niya' isab pasunu' a'a Jalil inēnan si Judas, masa paglista ēn me' a'ahin. Ekka isab me' a'a tabo'one patuhut si iye, saguwa' pinapatey du isab iye duk magkanat-kanat kemon me' tindegnen. ³⁸ Hangkan kuwe'itu sessa'ante ka'am sabab palkala' inin," pa'in Gamaliel. "Da'a usa'un bi me' a'a inin. Pasagadanun bi siye. Pegge' bang pikilande duk hininangde inin amban manusiya', ga' du iyan niya' pasōnganne. ³⁹ Saguwa' bang inin amban Tuhan, asal ga'i siye tapagesbi. Bisan miya'an kaw pe ka'am nungka'an Tuhanin." Manjari pinakale we' me' kakunsihalanin panessa'ne miya'an. ⁴⁰ Tinawag we' de balik me' kawakilanin duk dina'ak we' de ilagutan. Ubus sinessa'an siye we' de, ga'i te'ed siye dina'ak missā balik pasal si Isa. Manjari pinaluwas ne siye we' de. ⁴¹ Tahala' me' kawakilanin amban me' kakunsihalan miya'an duk kēgan te'ed siye pegge' kuwe'itu kinimatan ne siye we' Tuhanin pata' magsandal kabinasahan sabab sandelde pu si Isahin. ⁴² Duk kahaba' ellew matuyu' siye magusihat la'i dem langgal hadje duk la'i si me' kaluma'an me' a'ahin. Duk magmahalayak ne pa'in siye aka-aka hāp sabab Isa Almasihin.

6

Pitu' a'a pinasukuhan hinang

¹ Masa miya'an pagmagka'ekka ne me' tindeg si Isahin, magsagga' me' Yahudi inanakan si me' lahat seddilihin, bissāhanden Girik, duk me' Yahudi mangga' ma'usa' amban lahat-den, bissāhanden Hibrani. Muggut me' Yahudi amban lahat seddilihin pegge' pa'inde we' me' kadendehande baluhin takayipat ko' binahagi'an sīn pagurung-urung kahaba' ellewin. ² Hangkan tinawag we' sampu' duk duwe kawakilanin kemon me' tindeg si Isahin patipun. Duk pa'inde si siye, "Ga'i sukut bang ambanan kami pagmahalayak lapal Tuhanin supaya kami magbahagi'-bahagi' sīn paggastuhin. ³ Hangkan me' kapungtina'ihan," pa'inde, "subey ka'am mene' pitu' lella amban ka'am, me' a'a asal kata'uhanbi pagbaya'an we' Niyawa Sutsihin duk lalem kata'uden. Pasukuhan kami siye hinang inin. ⁴ Manjari kami inin," pa'inde, "dambūs-būs hadja ngampun si Tuhan duk magmahalayak lapal Tuhanin." ⁵ Kasulutan kemon tindeg si Isahin si bissāde miya'an. Hangkan mene' ne siye kemon. Tapene'den si Estepan, a'a sandel te'ed si Tuhan duk pagbaya'an we' Niyawa Sutsihin. Sinduwe tapene'den pe disi Pilip, si Porokorus, si Nikanur, si Timon, si Parmenas, duk si Nikolas, a'a amban Antiyok. Si Nikolas inin duma'in Yahudi saguwa' bakas patuhut iye si agama Yahudi. ⁶ Manjari bino'o we' de a'a pitu' miya'an pī paharap si me' a'a kawakilanin. Māku-māku me' kawakilanin si Tuhan para si a'a pitu' miya'an duk binettad we' de me' tanganden si siye, tanda' we' siye pinasukuhan hinang miya'an.

⁷ Magkasōng bawag lapal Tuhanin. Pasōng isab magka'ekka me' tindeg si Isa si Awrusalamin. Ekka isab me' imamin sandel ne pu si Isa.

Paniggew pu Estepanin

⁸ Si Estepan miya'an, a'a tinabangan te'ed we' Tuhanin, duk inurungan iye we' Tuhanin balakat, hangkan maghinang iye me' hinangan balakatan duk me' hinangan maka'ulali' diyaleman me' a'a si Awrusalamin. ⁹ Saguwa' niya' me' a'a nguntarahan iye. Me' a'a miya'an me' anak-apu' langgal inēnan Langgal me' A'a Luhaya. Siye me' a'a amban lahat Kirene, amban puweblo Iskandal, amban Kilikiya, duk amban lahat Asiya isab. Jinawab we' de si Estepan. ¹⁰ Saguwa' inurungan we' Niyawa Tuhanin si Estepan kata'u hangkan sakali' iye missā, ga' siye maka'atu si iye magjawab. ¹¹ Manjari nangdan siye me' a'a dina'ak magdusta' sabab Estepan. Pa'in me' a'a dina'akde magdusta'in, "Bakas iye takale kami missā la'atan sabab si Musa ley duk sabab Tuhanin." ¹² Sabab pagdusta'de miya'an, kannal me' a'ahin we' asal to'o pina'inde sabab Estepanin. Hangkan astel pu Estepan me' a'ahin, duk me' kabahi'anin, duk me' guru si sara' āgama Yahudihin. Hap pī siye niggew Estepan duk bino'o we' de pī si me' kakunsihalanin hinukum. ¹³ Mo'o isab siye pī me' a'a dina'ak magdusta' sabab Estepan. Pa'in me' a'a dina'akde magdusta' miya'an, "A'a inin luwal ngandiyawa'an langgalte bi masutsi inin duk luwal isab iye missā la'atan sabab sara' āgamaten bi. ¹⁴ Pegge' bakas iye takale kami magpa'in we' si Isa, a'a Nasaret ley, larakne ko' langgal hadje inin duk pindahanne ko' kēmon ka'addatan panolo' si Musa kitehin bi." ¹⁵ Manjari pagkale me' kakunsihalanin pina'inde miya'an, mayam siye kēmon pahantap pu si Estepan. Takitede luwe Estepanin ngillap kuwe' luwe mala'ikat.

7

Missā Estepan si me' kakunsihalanin

¹ Manjari tinilew Estepan we' imam nakura'in, pa'inne, "Bennal ke pina'inde miya'an?" ² Nambung Estepan, pa'inne, "Me' kapungtina'ihanku duk me' kamatetto'ahan, pakalehun bi ku. Pa'essebante ka'am sabab hininang me' kapapu'ante bi awwalley. Tuhan pinudjihin bakas hep pakite si papu'ten bi Ibrahim paglahatne si Mesopotamiyahin. Ga' pe iye miya'an maglahat si Haran. ³ Pa'in Tuhanin si iye, 'Ambananun lahatnu iyan duk me' ka'usbahannun, duk hap pī kew si lahat panolo'anku du ka'u bang inggehin.' ⁴ Hangkan tahala' Ibrahim amban lahatnen duk la'i iye maglahat si Haran. Pagmatey ne samanen, dina'ak iye we' Tuhanin maglalin pitu si lahat paglahatanbi ne kuwe'itu inin. ⁵ Ga' pe miya'an Ibrahim ka'urungan we' Tuhanin bisan dan dangew masagi' bulak lahat inin. Saguwa' nanggup Tuhanin we' pangurungne du lahat inin si iye, duk tepe si iye du duk si me' tubu'nen. Pananggup Tuhan masa miya'an, ga' pe niya' anak Ibrahim. ⁶ Pa'in Tuhanin pe si iye, 'Maglahat du me' tubu'nun si lahat bangsa seddili duk la'i hinang banyaga' siye duk tiniksa' te'ed siye we' bangsa miya'an dem ampat hatus tahun. ⁷ Saguwa' leggaku du bangsa mamanyaga' me' tubu'nun. Puwas miya'an, paluwasku du siye amban lahat pamanyaga'an siye miya'an duk balik du siye pitu si lahat inin ngisbat aku,' pa'in Tuhanin. ⁸ Manjari magjanji' Tuhanin duk Ibrahim duk pa'in Tuhanin pu Ibrahim we' subey me' lellahin magislam tanda' we' pasulut siye si pagjanji'an miya'an. Hangkan paginanakan ne si Isahak, inislam iye we' Ibrahim kawalum bahanginen. Si Isahak isab inislam we' ne anaknen si Yakub, duk si Yakub inislam isab we' ne anakne sampū' duk duwehin. Siye ne inin kapapu'an bangsate bi Yahudihin.

⁹ "Manjari," pa'in Estepan, "si Yusup kinimbūhan we' me' sakanen, me' anak si Yakub sinduwehin. Hangkan pinabellihan iye we' de hinang banyaga' la'i si lahat Misil. Saguwa' Tuhanin la'i si iye. ¹⁰ Pinaluwas iye we' Tuhanin amban kēmon kasusehan mateka si iyehin. Inurungan isab iye we' Tuhanin kata'u duk sakali' iye pī paharap si sultan Misilin, sinna sultanin si iye. Hangkan ginellal iye we' sultanin gubnul si lahat Misil miya'an duk pinabaya' iye si me' a'a dem astana'nen. ¹¹ Manjari, niya' tekka unus si tibu'ukan lahat Misil duk sampay si lahat Kana'an, lahat disi Yakubin. Magtiksa' te'ed me' a'ahin. Me' kapapu'anten bi ga' niya' kapamangan kasuwa'de. ¹² Hangkan pagtakale si Yakub we' la'i si lahat Misil niya' kinakan, dina'ak we' ne pī melli kapamangan me' anaknen, me' kapapu'an bangsaten bi, duk inin tagna' papīde si Misilin," pa'in Estepan. ¹³ "Kaminduwede ne pī, pakilale ne si Yusup si me' pungtina'inen. Duk inakahan isab we' si Yusup sultanin, hangkan kata'uhan sultanin ne me' ka'usbahan si Yusupin. ¹⁴ Manjari pinasan we' si Yusup samanen si Yakub. Dina'ak we' ne si Yakub pī duk kēmon siye magtewtey-anakin hap Misil. Pitumpū' duk lime siye kēmon. ¹⁵ Hangkan hap pī ne disi Yakub hap Misil. Matey la'i ne si Yakub si lahat i', duk la'i du isab matey me' anaknen, me' kapapu'an bangsaten bi ne. ¹⁶ Tinuranan me' bangkeyden pī si Sekem duk la'i siye kinubul si pagkubulan bakas binelli we' Ibrahim awwalley. Binelli miya'an we' ne amban me' ka'anakan si Hamor la'i si lahat Sekem.

¹⁷ "Pagsōng ta'abut ne waktu pamaluwas siye amban Misilin sa pananggup Tuhan pu Ibrahimin, ekka ne te'ed bangsate bi si Misil. ¹⁸ Manjari, niya' paganti' magsultan si lahat

Misil, ga' kata'uhanne sabab si Yusup. ¹⁹ Inakkalan we' ne bangsaten bi duk bininasa manamal we' ne me' kapapu'anten bi. Ginagahan siye dina'ak pinaluwas me' anakde madiki'-diki'in amban dem luma' bu inambanan duk siye ujud matey. ²⁰ Masa miya'an, iye panganak pu si Musahin. Nakanak hāp te'ed lella si Musa miya'an. Dem tellum bulan katapukan pe iye dem luma' matetto'anen. ²¹ Puwas tellum bulan pinaluwas iye amban dem luma'. Saguwa' takasuwa' iye we' anak sultan dayang-dayangin duk hinangne iye anak. ²² Kapanolo'an si Musa kēmon pangadji' bangsa Misilin duk bantu iye sabab me' bissānen duk me' hinangannen.

²³ "Pagampatpū' tahun ne umul si Musahin," pa'in Estepan, "tapikilne pī mayaman me' pagkasine Yahudihin, bangsa Isra'ilin. ²⁴ Manjari niya' takitene dambuwa' pinapeddi'an we' a'a bangsa Misil. Hap pī iye nabangan pagkasinen duk binalesan we' ne pinapatey a'a Misilin. ²⁵ Kannalne we' tahāti du we' me' bangsanen we' guna Tuhanin iye maluhaya siye, saguwa' ga' tahātide. ²⁶ Pagsasumuhin, niya' takitene duwangan a'a Isra'il me' magsuntuk. Batang siye paghāpne. 'Bagay,' pa'inne, 'sali' ka'am bangsa Isra'il. We'ey ka'am magpapeddi'?" ²⁷ Saguwa' a'a mamapeddi'in, sinōgadan we' ne si Musa duk pa'inne, 'Sine mangurungan ka'u kapatut magnakura' si kamihiin? We'ey ka'u subey mangahukum kamihiin? ²⁸ We' batang ku isab papateynu kuwe' pamapateynu a'a Misil di'lewin?" ²⁹ Pagkale si Musa inin, talew iye pegge' kata'uhan hati' bakas pamapateyne a'a Misilin. Hangkan lahi iye amban Misil duk maglahat iye si Midiyan. Pagla'i iye, maganda iye duk anakan iye duwe lella.

³⁰ "Manjari," pa'in Estepan, "paglabey ampatpū' tahun tiggelan si Musa la'i si lahat Midiyan miya'an, niya' mala'ikat Tuhanin pabagala si iye dem kayat ebbut si po'on puhung. La'i miya'an si lahat makagindew-gindew tapit si punu Turusina. ³¹ Ulali' te'ed si Musa si takitene miya'an, hangkan pī iye patapit ngalilingne. Manjari takalene suwala Tuhanin amban dem ebbutin. Pa'in suwalahin, ³² 'Aku Tuhan inisbat we' me' kapapu'annun, si Ibrahim, duk Isahak, duk si Yakub.' Migpid si Musa hawal talewnen duk ga' iye makatawakkal mayam. ³³ Pa'in Tuhanin si iye, 'Luwasanun tehompā'nun pegge' antag panengehannu iyan bulak sutsi.' ³⁴ Manjari pa'in Tuhanin pe, 'Takiteku paminasa si me' a'aku la'i si lahat Misilin. Takaleku pamuhunden duk duwa'i ku pitu maluwas siye. Dayi' kew, da'akte kew hap Misil.'

³⁵ "Na," pa'in Estepan, "si Musa hep inin bakas tinayikutan me' a'a Isra'ilin. Jinampa iye we' de. Pa'inde si iye, 'Sine mangurungan ka'u kapatut magnakura' si kamihiin? We'ey ka'u subey mangahukum kamihiin?' Si Musa hep dina'ak Tuhan magnakura' in duk mamaluhaya me' kapapu'anten bi," pa'in Estepan. "Duk tinabangan iye we' mala'ikat takitene si po'on puhung makayatin. ³⁶ Bino'o we' ne me' kapapu'anten bi, me' bangsa Isra'ilin, paluwas amban Misil, lahat pamanyaga'an siyehin. Maghinang iye me' hinangan balakatan duk me' hinangan maka'ulali' la'i si Misil duk la'i si Tahik Peyat, duk damikkiyan la'i dem lahat makagindew-gindewin dem ampatpū' tahun. ³⁷ Si Musa ne inin bakas magpa'in si me' kapapu'anten bi, bangsa Isra'il, 'Si pasōngan mapiyu du Tuhanin si ka'am dambuwa' nabi kuwe' akuhin, duk a'a bangsabi du iye.' ³⁸ Si Musa ne inin," pa'in Estepan, "mala'i magtuhut duk me' kapapu'anten bi dem lahat makagindew-gindew i'. Duk la'i isab iye duk mala'ikat mamissā si iye diyata' punu Turusinahin. Iye makasangka me' lapal Tuhan mangurung umulin supaya tapangurungne si kite bi.

³⁹ "Saguwa' me' kapapu'anten bi," pa'in Estepan, "ga' siye mabaya' patuhut pu si Musa. Tinayikutan iye we' de duk kabaya'anden we' tabalik siye pī si lahat Misil. ⁴⁰ Manjari pegge' tiggel si Musa la'i diyata' punu, pa'inde pu si Harun, 'Hinanganun kite bi me' tuhan-tuhan duk siye padehellu mo'o kite bi. Ga'i kata'uhante bi bang ine ne ma'umantag pu si Musa bakas mamō'o kite bi paluwas amban Misilin.' ⁴¹ Masa miya'an hep," pa'in Estepan, "pangahinangde limbagan si bantuk anak sapi'in. Magkuluban siye si limbagan miya'an duk maglami-lami siye pamahadjede hinangan bakas tanganden. ⁴² Hangkan hep tinayikutan siye, me' bangsa Isra'ilin, we' Tuhanin. Duk pinasagadan siye we' ne numba me' pote'an diyata' langitin. Inin pinasulat we' Tuhan dem kitab kanabihanin, pina'in, 'O me' a'a Isra'il,' pa'in Tuhanin. 'Duma'in hep si aku pagkulubananbi me' hayep sinumbali'bi dem ampatpū' tahun kala'ibi dem lahat makagindew-gindewin. ⁴³ Saguwa' iye bino'o-bo'obin pangenna'anbi limbagan tuhanbin si Molok, duk limbagan bantuk pote'an tuhanbin si Rompa. Siye me' limbagan hininang we' bi panambahanbi. Hangkan patahala' te du ka'am hap pī si dambiya'an lahat Babilon.'

⁴⁴ "La'i si lahat makagindew-gindew i'," pa'in Estepan, "niya' luma' kuwit hayep panambahayangande Tuhanin pegge' si luma' miya'an pana'an an Tuhanin. Hininang luma' miya'an sa panganda'akan Tuhan si Musahin, ilekkat bakas pinakitehan si iyehin. ⁴⁵ Manjari luma' miya'an inambanan we' de si me' tubu'de magpangkat-mamangkatin. Duk bino'o miya'an we' me' kapapu'anten bi padiyalemd duk si Yussa' mapitu si lahat

inin, pagubus ne patahala' Tuhanin me' kabangsa-bangsahan seddili maglahat matu'uhin. Duk luma' miya'an tu'u pe sampay masa pagsultan si Da'udin. ⁴⁶ Kasultanan Tuhanin pu si Da'ud. Ma'id si Da'ud ngahinang luma' para si Tuhanin, iye isab asal pagtuhanan papu'ten bi, si Yakub. ⁴⁷ Saguwa' iye mangahinangan Tuhan luma'in, si Sultan Sulaiman.

⁴⁸ "Saguwa' Tuhan Tamanan Malangkewin," pa'in Estepan, "ga' i patenna' dem me' luma' hinangan manusiya'. Bakas tasulat we' dambuwa' nabi pina'in Tuhanin. Pa'inne, ⁴⁹ 'Surga'in siya paningkolo' anku magsultanin. Duk dunyahin pahalihan bettiskun. Ga' niya' luma' tahinangbi patenna' anku, duk ga' isab niya' tahinangbi pahalihanku,' pa'in Tuhanin. ⁵⁰ 'Pegge' aku du mangahinang langit duk dunyahin.'"

⁵¹ Manjari pa'in Estepan si me' kakunsihalanin duk si me' a'ahin, "Tuwas pahāp kōkbi iyan. Ateybin atey ga' i nuhut Tuhan. Duk bisu pahāp me' tayingebi iyan. Ga' i pakalebi lapal Tuhanin. Kuwe' du ka'am me' kapapu'anbi masaley. Ga' i du isab pakalebi Niyawa Sutsihin. ⁵² Niya' ke bisan dambuwa' nabi ga' bininasa we' me' kapapu'anbin? Ga'. Pinapatey we' de masa awwalley me' a' a dina'ak Tuhan malata' sabab papitu dara'akanne mabentelin. Duk pagtapitu ne dara'akanne miya'an, pinagbuddihan iye we' bi duk pinapatey we' bi. ⁵³ Ka'am iyan, ka'am ne makasangka sara' Tuhan amban mala'ikatin, saguwa' ka'am ne mangga' i manuhut sara'in."

Pagtibagande batu Estepan

⁵⁴ Pagkale me' kakunsihalanin pina'in Estepan miya'an, astel te'ed siye duk pagtage'otde me' impenden hawal astelden. ⁵⁵ Saguwa' Estepan pagbaya'an we' Niyawa Sutsihin; mayam iye padiyata' langit duk takitene sahaya Tuhanin duk si Isa nengge si kanawanan Tuhanin. ⁵⁶ "Payamanun bi," pa'in Estepan. "Takiteku luka surga'in duk takiteku si Isa, Anak Manusiya'in, nengge si kanawanan Tuhanin." ⁵⁷ Saguwa' magellang me' a'ahin papales. Tinampangan we' de me' tayingeden duk ga' i takalede binissā Estepanin. Duk magtawus siye kēmon pī nudju iye. ⁵⁸ Pinaglalasan iye we' de pī si luwasan puweblo Awrusalam miya'an. Manjari pagla' i si luwasan tinagna'an ne we' de pinagtibagan si Estepan duk batu. Me' a' a manaksi'in, hātinen me' manibag iye duk batuhin, iluwasan we' de me' badju'den duk binettad we' de si antag bettis dambuwa' lella bata' inēnan si Saul. ⁵⁹ Sasang si Estepan pinagtibagan we' de, nabbut iye si Panuhutanin, pa'inne, "O Isa, Panuhutankun, tayima'un niyawakun." ⁶⁰ Manjari nengge iye duk tu'utne duk ngalingan iye papales, pa'inne, "O Tuhan, da'a siye leggahun sabab dusede inin." Pagubus inin pa'inne, magtawus iye matey.

8

Duk padūs si Saul pamapateyde Estepanin.

Bininasa we' si Saul me' masandel pu si Isahin

¹⁻² Kinubul si Estepan we' me' a' a be-āgama. Magmatey siye duk magtangis sabab iye. Puwas hadja kamatey Estepanin, tinagna'an ne paminasa si me' masandel pu si Isa si Awrusalamin. Sabab miya'an, kēmon katindegan si Isahin kanat-kanat si me' kalahat-lahatan la' i si Yahudiya duk si lahat Samariya. Luwal du me' kawakilan sampū duk duwehin mangga' ma'usa' amban Awrusalamin.

³ Duk si Saul miya'an, bininasa te'ed we' ne me' a' a masandel pu si Isahin. Inasekan we' ne me' kaluma'anden dambuwa'-dambuwa', duk siniggew we' ne siye lella-dende, duk kinalabusu we' ne.

Minahalayak aka-aka mahāpin la' i si Samariya

⁴ Me' masandel pu si Isa makanat-kanatin, ilatag we' de kalahatanin duk minahalayak we' de aka-aka mahāp sabab si Isahin. ⁵ Si Pilip hap pī si dambuwa' puweblo la' i si Samariya. Magmahalayak iye la' i si me' a'ahin sabab Almasi, pinene' Tuhan magbaya'in. ⁶ Me' a' a mabanesin pakale te'ed si me' binissā si Pilipin, duk takite we' de me' hinangan balakatan hininangnen. ⁷ Ekka me' a' a paguwa'an me' seyitan. Magkilahap me' seyitanin papales sakali' siye paluwas. Duk ekka me' a' a matey baranden duk me' kuku' kawuli'an. ⁸ Hangkan kēgan te'ed me' a' a si puweblo miya'an.

⁹ Niya' a' a maglahat la' i si puweblo miya'an inēnan si Simon. Dambuwa' iye landungan duk ulali' te'ed me' a' a Samariyahin sabab me' hininangnen. Pa'in si Simon miya'an we' dambuwa' ko' iye a' a balakatan. ¹⁰ Kēmon me' a' a si lahat miya'an, diyawa' ke atawa langkew paga'anen, asal pakale te'ed si iye. Pa'in me' a'ahin sabab si Simon miya'an, "Iye ne hatu inin taga balakat amban Tuhanin ēnande 'Balakat Mahadjehin.'" ¹¹ Tiggel ne pagulali'de sabab me' hinangnen hangkan pinakale te'ed iye we' de. ¹² Saguwa' pagkahagad ne me' a' a miya'an si aka-aka mahāp minahalayak si Pilip sabab pagbaya' Tuhanin duk sabab Isa Almasihin, manjari pinandi siye lella-dende tanda' we' siye suku'

pu si Isa ne. ¹³ Bisan si Simon kahagad isab. Duk pagubus iye pinandi, luwal ne iye nuhut-nuhut si Pilip. Ulali' te'ed iye pagkitene me' hinangan balakatan duk maka'ulali' hininang si Pilipin.

¹⁴ Manjari takale we' me' kawakilan mala'i si Awrusalamin we' kinahagad ne we' me' a'a Samariyahin lupal Tuhanin. Hangkan dina'ak we' de si Petros duk Yahiya hap Samariya. ¹⁵ Pagtekkade la'i, maku-maku siye si Tuhan para si me' masandel pu si Isahin supaya siye pa'asekan we' Niyawa Sutsihin. ¹⁶ Pegge' ga' pe hep Niyawa Sutsihin bakas paduwa'i pi si siye bisan dangan. Saguwa' bakas hadja siye pinandi tanda' we' siye suku' pu si Isa. ¹⁷ Ubus binettad we' si Petros duk Yahiya tanganden pi si me' a'a Samariya masandelin. Manjari pa'asekan ne siye we' Niyawa Sutsihin.

¹⁸ Pagkite si Simon we' pinangurung Niyawa Sutsihin si me' a'ahin pagbettad me' kawakilanin tanganden si siye, pi iye nongan si Petros duk Yahiya pilak. ¹⁹ Pa'inne si siye, "Urunganun bi ku isab balakatbi iyan supaya bang bettadku me' tangankun bisan pu sine, pa'asekan du iye we' Niyawa Sutsihin." ²⁰ Sambungan si Petros iye, pa'inne, "Kamulka'an kew sampay pilaknu iyan. We' kannalnu tabellinu balakat pangurung Tuhanin? Ga'i. ²¹ Ga' niya' suku'nu atawa lamudnu tu'u si hinang kami inin," pa'in si Petros, "pegge' ateynun ga'i bentel si matahan Tuhan. ²² Hangkan pagsusunanun ne tapikilnu mala'at iyan duk maku kew ampun si Tuhan, kaw du ampunne tapikilnu mala'at iyan. ²³ Pegge' tahätiku," pa'in si Petros, "we' asal ngimbū kew te'ed duk kuwe' kew banyaga' dusunen." ²⁴ Manjari pa'in si Simon pu si Petros duk Yahiya, "Maku-maku ka'am si Tuhan para si aku, supaya ga'i du tekka si aku sukna'bi miya'an."

²⁵ Minahalayak pe we' si Petros duk Yahiya lupal Tuhanin si me' a'a mala'ihin duk naksi' siye sabab si Isa. Puwas miya'an balik siye hap Awrusalam. Sābude si lān, padeheng siye si me' kaluma'an si Samariya duk minahalayak we' de la'i aka-aka mahāp sabab si Isahin.

Si Pilip duk bagellal bangsa Etiyopiyahin

²⁶ Manjari niya' dambuwa' mala'ikat Tuhanin missā pu si Pilip. Pa'inne, "Magmemes kew. Hap pi kew si lān amban Awrusalam tudju Gasaley." (Lān inin ga'i ne tantu ginuna kuwe'itu.) ²⁷ Hangkan magmemes ne si Pilip duk hap pi ne iye. Pagla' i ne iye si lān miya'an, ngite iye dambuwa' a'a bangsa Etiyopiya bakas amban Awrusalam ngisbat Tuhanin. A'a inin bagellal bangsahan, duk iye mangantanang pangalata' sultan dende magbaya' si lahat Etiyopiyahin. A'a inin kapun. ²⁸ Kuwe'itu lengngan mole' ne iye amban Awrusalam duk la'i iye ningkolo' diyata' kalesane matsa-matsa kitab sinulat we' Nabi Isaya. ²⁹ Pa'in Niyawa Sutsihin pu si Pilip, "Patapit kew pi pa'abey si kalesa miya'an." ³⁰ Magubas ne si Pilip pi patapit duk takalene a'ahin matsa-matsa amban kitab sinulat we' Nabi Isayahin. Tilew si Pilip iye, pa'inne, "Tahätinu ke binatsanu iyan?" ³¹ Nambung bagellalin, "Sa'ingge pakahätikum bang ga' niya' magpahäti si aku?" Duk da'akne si Pilip pasakey pi ningkolo' si bihingne. ³² Me' ayat binatsanen inin:

"Kuwe' iye bili-bili nuhut hadja bang bino'o sinumbali'. Kuwe' iye anak bili-bili ga'i bisan mabehe bang inurutan bulu. Ga' iye bisan kebbutan. ³³ Diniyawa'an iye duk ga' iye hinukum duk hukuman bentel. Sine sa' makapagaka-aka sabab me' tubu'nen? Ga' niya'. Pegge' umulne si dunya inin magtamanan ne."

³⁴ Manjari pa'in bagellalin pu si Pilip, "Akahanun ku. Sabab sine be binissā nabi inin? Sabab dine ke atawa sabab a'a seddili?" ³⁵ Manjari missā si Pilip. Duk tinagna'an amban me' ayat bakas binatsa miya'an, sinuwi-suwihan iye we' si Pilip aka-aka mahāp sabab si Isahin. ³⁶ Duk sābude mapalanjai si lānin, tekka siye si kaniya'an bohe'. Pa'in bagellalin, "Payamanun, niya' bohe' tu'u. Makajari ke ku pinandi tanda' we' suku' pu si Isa ne ku?" (³⁷ Pa'in si Pilip si iye, "Makajari kew pinandi bang kahagad kew pu si Isa dambūs-būs ateynun." Nambung iye, pa'inne, "Awe', asal kahagad ku we' Isa Almasi Anak Tuhanin.") ³⁸ Manjari da'ak bagellalin pinadeheng kalesahin si me' a'anen. Duwa' i siye duwangan pi dem bohe' duk pinandi ne iye we' si Pilip. ³⁹ Pagguwa'de amban bohe', bessuwang si Pilip bino'o we' Niyawa Tuhanin tahala'. Ga' ne iye kite bagellalin balik saguwa' palanjai ne bagellalin kēgan manamal. ⁴⁰ Bu si Pilip inin, i' ne iye la'i si lahat Asotus. Minahalayak we' ne aka-aka mahāpin si me' kaluma'an mala'ihin duk si kēmon kalahatan palabeyannen sampay tekka iye si lahat Kesarea.

9

Patindeg si Saul pu si Isa (Hinangan 22.6-16; 26.12-18)

¹ Sābu miya'an, si Saul isab ga' dehenganne pamantane duk panungga'ne me' tindeg si Isa, Panuhutanin. Pi iye si imam nakura'in ² duk maku iye me' sulat bo'one si me' kalanggal-ganggalan Yahudi la'i si puweblo Damaskus. Me' sulat miya'an ngurungan iye kapatut.

Bang niya' kasuwa' ne la'i me' a'a manuhut tolo' Isa Almasihin, makajari siye siggewne lelladende bino'o balik pi si Awrusalam kinalabusu.

³ Manjari, sābu la'i iye si lān tapit ne si Damaskus, bessuwang niya' sahaya amban langit sinag paliput si iye. ⁴ Magtawus iye hebba' diyata' bulak. Manjari makakale iye suwala missā si iye. Pa'in suwalahin, "O Saul, Saul. We'ey ku binasanu?" ⁵ Nambung si Saul, pa'inne, "Sine kew, Tuwan?" "Si Isa ku," pa'in suwalahin. "Aku hep bininasanun. ⁶ Saguwa' kuwat kew," pa'inne, "duk pi ne kew dem puweblo miya'an. Inakahan du kew la'i bang ine subey hininangnun." ⁷ Me' sawe' si Saul maglengnganin, nengge la'i bengngangan. Takalede suwalahin saguwa' ga' niya' a'a takitede. ⁸ Manjari kuwat ne si Saul amban diyata' bulak saguwa' paglukane matanen, ga'i ne iye ngite. Hangkan tinundan ne iye we' de hap pi si Damaskus. ⁹ Tellum bahangi ga'i iye makakite duk ga' iye mangan atawa nginum.

¹⁰ La'i si Damaskus niya' tindeg Isa Almasi inēnan Ananiyas. Pabagala si iye si Isa duk pa'in si Isa, "O Ananiyas." "We'ey, Tuwan?" pa'inne. ¹¹ Pa'inne pu Ananiyas, "Kuwat kew. Pi kew si kalsara inēnan Kalsara Tiludley duk tilewun la'i si luma' si Judas sabab dambuwa' a'a amban Tarsus inēnan si Saul. I' iye sasang ngampun-ngampun. ¹² Bakas pinakite ne we' ku si iye bang ine sōng hininangnu si iye. Kuwe' du kew takitene padiyalem pi mettad me' tangannun si iye supaya iye ngite balik." ¹³ Saguwa' nambung Ananiyas, pa'inne, "Allo, Tuwan, akka ne bakas ngakahan aku sabab si Saul miya'an. La'atan te'ed me' hininangne si me' tindegnu si Awrusalamin. ¹⁴ Duk tiya' iye tu'u si Damaskus kuwe'itu iban kapatutne amban me' nakura' me' imamin niggew kemon me' mangampun si ka'uhin." ¹⁵ Saguwa' pa'in si Isa, Panuhutanin, pu Ananiyas, "Pi kew, pegge' tapene'ku ne si Saul maghinang si aku. Iye magaka-aka sabab akuhin pi si me' kabangsa-bangsahan duma'in Yahudi, duk si me' kasultananden, duk si me' bangsa Yahudi du isab. ¹⁶ Duk pakitehanku du si iye kemon subey sinandalannen sabab panuhutne akuhin," pa'in Panuhutanin.

¹⁷ Hangkan hap pi ne Ananiyas duk padiyalem iye pi dem luma' si Judas. Binettad we' ne me' tangannen la'i pu si Saul duk pa'inne, "Saul, pungtina'ite kew. Tiya' ku dina'ak pitu we' Panuhutanten, si Isa, bakas mapakite si ka'u si lān papitunun. Da'akne ku pitu supaya kew ngite balik duk supaya kew pa'asekan we' Niyawa Sutsihin." ¹⁸ Magtawus niya' kuwe' bantuk me' sisik kenna labo' amban me' mata si Saulin duk makakite ne iye balik. Manjari kuwat iye duk pinandi iye, tanda' we' suku' pu si Isa ne iye. ¹⁹ Ubus mangan ne iye duk balik ne basagnen.

Magmahalayak si Saul la'i si Damaskus

Patenna' si Saul bang piyem bahangi la'i si me' tindeg si Isa si Damaskusin. ²⁰ Manjari magtawus iye pi si me' kalanggal-langgalan Yahudi duk magusihat iye sabab si Isa. "Si Isa inin," pa'inne, "Anak Tuhanin." ²¹ Kemon makakale iye hin ulali' te'ed. Pa'inde, "Iye hep inin a'a mala'i si Awrusalam maminasa sasuku mangampun pu si Isahin. Duk iye hep akane mapitu si Damaskusin, asal niggew sasuku manuhut tolo' si Isahin duk mo'o siye balik pi si Awrusalam si me' imamin."

²² Saguwa' pasōng ne ngabasag pagusihat si Saulin. Pasti' te'ed me' purebanen we' si Isa Almasihin ne, tapene' Tuhan magbaya'in. Hangkan me' Yahudi si Damaskusin ga' ta'u nambungan iye.

²³ Pagtiggel-tiggel ne iye la'i, magisun me' Yahudihin we' papateyde si Saul. ²⁴ Saguwa' ka'akahan si Saul sabab isunde miya'an. Ellew-sangem binanteyan we' me' Yahudihin me' tarangka paluwasan amban puweblo miya'an supaya si Saul tapateyde. ²⁵ Saguwa' dambuwa' sangem, ineddo' si Saul we' me' tindegne bu pinatingkolo' iye we' de dem baka' bu tinuntunan pi padiyawa' amban tendewan la'i si birang batu mapaliput si puweblo miya'an.

La'i si Saul si Awrusalam

²⁶ Hap pi si Saul si Awrusalam. Pagtekkane la'i, batang iye patuhut si me' tindeg si Isa mala'ihin. Saguwa' tinalew siye si iye pegge' ga' siye kahagad we' iye asal tindeg si Isa ne. ²⁷ Manjari tinabangan si Saul we' Barnabas duk bino'o iye we' ne pi si me' kawakilanin. Inakahan siye we' Barnabas we' si Saul inin bakas takitene Panuhutanin, si Isa, sābune si lān hap Damaskus duk missā isab Panuhutanin si iye, duk we' la'i si Damaskus bahani iye magusihat si me' a'ahin sabab si Isa. ²⁸ Hangkan si Saul patenna' ne la'i si siye duk maglengngan iye diyalem Awrusalam. Ga' niya' talew-talewne magmahalayak si me' a'a sabab si Isa, Panuhutanin. ²⁹ Magbissā isab iye duk magpasuwewan duk me' Yahudi bissāhanden Girik. Saguwa' batang si Saul papateyde. ³⁰ Pagkata'uhan inin we' me' pagkasine tindeg si Isahin, tinuhutan si Saul we' de padurul pi si Kesarea duk dina'ak iye tahala' pi hap Tarsus.

³¹ Manjari bahune ne sanyang kēmon masandel pu si Isa si tibu'ukan lahat Yahudiyahin, duk si lahat Jalilin duk me' mala'i si lahat Samariyahin. Tinabangan siye we' Niyawa Sut-sihin hangkan ngabasag sandelden kēmon duk pasōng isab siye magka'ekka. Magmātabat te'ed siye si Tuhan.

La'i si Petros si lahat Lidda duk Joppa

³² Manjari maglenggan si Petros ngalatag kalahatan. Mintedde tapī iye si puweblo Lidda nindew me' katindegan si Isa maglahat mala'ihin. ³³ Niya' la'i takitene a'a inēnan Aneyas, A'a inin ga'i dumonga' amban pabākanne dem walun tahun ne pegge' matey barannen. ³⁴ Pa'in si Petros si iye, "Aneyas, pakole' Isa Almasi ne kew. Donga' kew duk lūnanun pabākanun." Magtawus Aneyas donga'. ³⁵ Ekka te'ed me' a'a maglahat si Liddahin duk me' maglahat si Saronin ngite iye duk patuhut ne siye pu si Isa, Panuhutanin.

³⁶ Na, la'i si lahat Joppa, niya' dende tindeg si Isa inēnan Tabita. (Bang si bissāhan Girik, ēnnen si Dorkas, hātinen payew.) Luwal iye maghinangan hāp duk nabang te'ed iye si me' mamiskinin. ³⁷ Masa miya'an, tewwa' saki iye bu matey. Sinutsi we' de barannen duk pinabak we' de si dambuwa' bilik diyata' luma'. ³⁸ Lahat Joppa miya'an ga'i du tala te'ed amban Lidda. Pagtakale we' me' tindeg si Isa mala' i si Joppahin we' i' si Petros si Lidda, nganda'ak siye duwangan a'a pī pu si Petros ngeddo' iye dina'ak pī dayi'-dayi'. ³⁹ Pagkata'uhan si Petros miya'an, magtawus iye magmemes duk nuhut siye ne. Pagtekka la'i si Joppa, bino'o iye we' de pī si bilik diyata' luma' in. Paliput pī si iye kēmon me' dende baluhin magtangis. Pinakitehan we' de si iye me' badju' duk me' jaket bakas ila'it we' si Dorkas para si siyehin ka'ellumnen. ⁴⁰ Pinaluwas siye kēmon we' si Petros amban bilik miya'an, ubus bu nengge iye duk tu'utne diyata' kāpan māku-māku si Tuhan. Manjari paha'ap iye si bangkeyin duk pa'inne, "Tabita, donga' kew." Pinakellat we' dendein matanen duk pagkitene si Petros, ningkolo' iye. ⁴¹ Pinasōng we' si Petros tangannen duk pinatengge we' ne. Manjari ilinganen we' ne me' katindegan si Isahin duk me' balu dendein duk sinōngan we' ne si Dorkas si siye ellum ne. ⁴² Bawag si tibu'ukan lahat Joppa miya'an sabab ka'ellum si Dorkas balikin, hangkan ekka a'a sandel ne pu si Isa, Panuhutanin. ⁴³ Patenna' pe si Petros la'i si Joppa tiggel-tiggel. La'i iye si luma' si Simon, a'a iye hinangnen maghatul-hatul kuwit hayep.

10

Si Petros duk si Korneliyus

¹ La'i si lahat Kesarea, niya' a'a inēnan Korneliyus. Dambuwa' iye kapitan si kumpaniya me' sundalu bangsa Roma inēnan "Kumpaniya Italiya." ² A'a inin asal be-āgama. Siye kēmon magtewtey-anakin magsambahayang si Tuhan. Ekka pangurung-ngurungne panabangne me' Yahudi mamiskinin, duk luwal iye ngampun si Tuhan. ³ Dambuwa' kohap waktu asal niya' pabagala si iye dambuwa' mala'ikat Tuhanin. Takitene pasti' mala'ikatin pa'asek dem bilikne duk magpa'in si iye, "O Korneliyus." ⁴ Hawal talew Korneliyusin, dinendengan we' ne mala'ikatin. Manjari pa'inne, "We'ey, Tuwan?" Pa'in mala'ikatin, "Takale Tuhanin pangampunni si iyehin duk takitene panabangnu me' mamiskinin duk tapikil ku dew we' ne." ⁵ Kuwe'itu nganda'ak kew me' a'a pī si Joppa ngeddo' dambuwa' a'a inēnan si Simon, inēnan isab si Petros. ⁶ La'i iye patenna' pu si Simon, a'a maghatul-hatul kuwit hayepin. Luma'nen si higad tahik." ⁷ Paglumikut ne mala'ikatin, ngalingan Korneliyus duwangan dara'akanne si luma'in duk dambuwa' sundalu bata'anne. Sundalu miya'an be-āgama. ⁸ Inakahan siye we' Korneliyus sabab paguwa' mala'ikatin duk dina'ak siye we' ne pī hap Joppa.

⁹ Pagsasumu lettu ellewin, sābude si lān tapit ne si Joppa, mana'ik si Petros pī diyata' sapew madatag si luma' pala'ihanne miya'an ngampun la'i. ¹⁰ Ga' tiggel, inusan ne iye duk batang iye mangan. Saguwa' sābu pinanyap pe kapamanganin, niya' pabagala si iye amban Tuhan. ¹¹ Takitene langitin paluka duk niya' takitene kuwe' bantuk olos ladjab iningketan pidjūnen ka'ampat pinatuntun pinadiyawa' si dunya. ¹² Diyalem olos miya'an la'i ne me' bayu'-bayu'an hayep malumengnganin, me' mapalelehin, duk me' manuk-manukin. ¹³ Manjari niya' suwala takalene magpa'in si iye, "Kuwat kew, Petros. Numbali' kew duk mangan kew." ¹⁴ Saguwa' pa'in si Petros, "O Tuwan, ga'i ku. Tiggelanku ellum, ga' pe ku bakas maka'akan ine-ine mukalu atawa haram." ¹⁵ Takalene ne isab suwalahin magpa'in si iye, "Da'a pa'inun haram bakas tahalal we' Tuhanin." ¹⁶ Mintellu inin pinalabey si iye ubus bu pina'angkat ne olos miya'an balik pī si langit.

¹⁷ Sābu si Petros pe magulali' bang ine hāti bakas pinabagala si iye miya'an, tekka ne la'i si luma' si Simon me' dina'ak Korneliyusin. La'i ne siye si tarangka. ¹⁸ Ngalingan siye magtilew, pa'inde, "Niya' ke lu'u patenna' a'a inēnan si Simon, inēnan isab si Petros?" ¹⁹ Sābu miya'an la'i pe si Petros mikil-mikil bang ine hāti bakas takitenen. Manjari pa'in Niyawa

Tuhanin si iye, “Pakalehun be. Niya' la'i tellungan a'a miha ka'u. ²⁰ Kuwat kew duk duwa'i kew pī. Da'a kew magalang-alang nuhut siye pegge' aku manganda'ak siye mapituhin.”

²¹ Hangkan duwa'i ne si Petros duk pa'inne si me' a'ahin, “Aku ne hep a'a pinihabin. Ine te' akabi si akuhin?” ²² “Dina'ak kami pitu we' Kapitan Korneliyus,” pa'inde. “A'a hāp iye. Talew iye si Tuhan duk pagaddatan iye we' me' Yahudihin kēmon. Niya' mala'ikat Tuhanin nganda'ak iye, dina'ak kew pinasan pī si luma'ne, supaya ko' takalene ine-ine bissānu.” ²³ Na, dina'ak dahu' siye we' si Petros padiyalem duk inohotan siye we' ne la'i ne sangemin.

Pagsasumuhin, magmemes iye duk nuhut ne iye siye. Niya' isab me' pagkasine tindeg si Isa amban Joppa nuhatan iye. ²⁴ Pagellew dambuwa'in, tekka ne siye si lahat Kesarea. Si Korneliyus la'i ne ngagad si luma'ne. Pinagtipun isab we' ne la'i me' ka'usbahannen duk me' bagayne inessebin. ²⁵ Pagsōng padiyalem ne si Petros la'i, pasampang pī Korneliyus duk pasujud iye si antag bettis si Petros. ²⁶ Saguwa' pinatengge iye we' si Petros. Pa'in si Petros si iye, “Nengge kew. Aku inin manusiya' du kuwe' ka'uhin.” ²⁷ Magbissā-bissā siye duwangan sābude mapadiyalemin. La'i diyalem, takite si Petros me' a'a ma'ekka magtipunin. ²⁸ Pa'inne si siye, “Kata'uhanbi, bang si āgama kami Yahudi, ga'i kami makajari palamud si me' a'a duma'in Yahudi. Ga'i kami makajari bisan patindew si me' kuwe' ka'am inin. Saguwa' pinahāti we' Tuhanin si aku,” pa'inne, “we' subey ga' niya' a'a kimmatanku batal atawa haram. ²⁹ Hangkan hep sakali' ku pasanbi, ga' ne ku magalang-alang pitu. Manjari tilewte ka'am, ine te' pamasananbi akuhin?”

³⁰ Nambung Korneliyus, pa'inne, “Hatu me' sa ī, tellu ellew ne palabey, tu'u ku miya'an si luma' ngampung waktu asal. Manjari bessuwang niya' a'a nengge pahaarap si aku ngillap te'ed semmeknen. ³¹ Missā a'a miya'an si aku, pa'inne, 'O Korneliyus. Takale Tuhanin ne me' pangampunnu si iye hin duk takitene panabangnu me' mamiskinin. ³² Nganda'ak kew pī si Joppa ngeddo' dambuwa' a'a inēnan si Simon, inēnan isab si Petros. La'i iye patenna' pu si Simon, a'a maghatul-hatul kuwit hayepin. Luma'nen si higid tahik.” ³³ Na, hangkan hep kew pasanku magtawus,” pa'in Korneliyus. “Duk magsukul ku te'ed si ka'u pegge' tiya' ne kew. Duk kuwe'itu tiya' ne kami kēmon tu'u magtipun si matahan Tuhan pakale ine-ine bissā panganda'akan Tuhanin ka'u.”

Bissā si Petrosin

³⁴ Manjari missā si Petros si siye. Pa'inne, “Kuwe'itu mattan ne si aku we' asal bennal Tuhanin ga'i pagbidda'ne manusiya'in. ³⁵ Bisan bangsa ine, sasuku magmātabat si Tuhan duk bentel me' hinangannen, kasulutan Tuhanin si iye. ³⁶⁻³⁷ Bakas takalebi ne hatu sabab aka-aka mahāp pinabo'ohan Tuhan si me' bangsa Yahudihin, we' niya' ne kasanyangan sabab bakas tahinang Isa Almasihin; iye hep magbaya' si kēmon-kēmonin. Kata'uhanbi bang ine ma'umantag si tibū'ukan lahat Yahudiyahin tinagna'an la'i si Jalil pagubus Yahiya magusihat pasal pandi tawubatin. ³⁸ Kata'uhanbi sabab si Isa, a'a Nasaretin. Pinapī we' Tuhanin si iye Niyawa Sutsihin duk inurungan iye balakat. Lumengngan iye duk tungan-tunganne, maghinangan hāp iye. Pinakawuli' we' ne kēmon pasayedan we' nakura' seyitanin, pegge' la'i Tuhanin si iye. ³⁹ Duk kami inin,” pa'in si Petros, “kasaksi'an kami kēmon bakas hininang si Isa si lahat me' bangsa Yahudihin duk la'i si Awrusalamin. Manjari pinapatay iye we' me' a'ahin, ilansang we' de diyata' olom. ⁴⁰ Saguwa' katellum bahangi puwas kamateynen, pinakellum iye balik we' Tuhanin duk pinakitehan iye we' ne. ⁴¹ Ga' iye pinakite si kēmon a'a, luwal hadja si kami me' asal andang pinene we' Tuhanin hinang saksi'. Takite kami iye. Makapagtuhut kami duk si Isa mangan duk nginum ka'ellumne mabalikin. ⁴² Duk dina'ak kami we' ne magmahalayak aka-aka mahāpin si me' a'a. Dina'ak isab kami naksi' we' ka'urungan iye kapatut we' Tuhanin ngahukum me' manusiya'in kēmon, me' ma'ellumin duk me' pateyin. ⁴³ Kēmon me' kanabi-nabihanin bakas missā isab sabab si Isa Almasi. Pa'inde we' sasuku masandel pu si Isahin, inampung du me' duseden sabab bakas tahinang si Isahin.”

Tasangka we' me' a'a duma'in Yahudi Niyawa Sutsihin

⁴⁴ Sasang missā pe si Petros, pa'asek Niyawa Sutsihin pī si kēmon me' a'a mapakale si bissānen. ⁴⁵ Magulali' te'ed me' Yahudi masandel pu si Isahin, iye me' sawe' si Petros amban Joppahin. Ulali' siye pegge' pinapī isab we' Tuhanin lasa-lasahannen, Niyawa Sutsihin, si me' a'a duma'in bangsa Yahudi. ⁴⁶ Takaledede hep disi Korneliyus missā nanglitan Tuhanin si bissāhan duma'in bissāhande. Manjari pa'in si Petros, ⁴⁷ “Me' a'a inin tasangkade ne Niyawa Sutsihin sa kitehin bi isab. Ga' ne niya' makasagga' bang siye inin pinandi.” ⁴⁸ Hangkan dina'ak ne siye we' si Petros pinandi, tanda' we' suku' pu si Isa ne siye. Manjari inohotan we' disi Korneliyus si Petros la'i dahu' patenna' si siye me' piye-piyem bahangi ne.

¹ Takale we' me' kawakilanin duk me' katindegan si Isa si tibu'ukan Yahudiyahin we' kinahagad ne lupal Tuhanin we' me' a'a duma'in bangsa Yahudihin. ² Pagbalik si Petros hap Awrusalam, niya' me' Yahudi masandel pu si Isahin nganjawab iye. ³ Pa'inde, "We'ey kew pi si luma' me' a'a ga' bakas magislam duk magkakanan kew isab duk siye?" ⁴ Hangkan pinahāhitan siye we' si Petros kahalannen amban tagna'.

⁵ Pa'inne si siye, "La'i ku miya'an si lahat Joppa ngampun. Manjari niya' pabagala si aku. Niya' takiteku kuwe' bantuk olos ladjab iningketan pidjūnen ka'ampat duk pinatuntun amban langit padiyawa' pī si bihingku. ⁶ Pinayaman we' ku papasti' bang ine mala'i diyalem olos miya'an. Iye takitekun me' hayep, me' hayep talun, me' mapalele si bulakin, duk me' manuk-manuk isab. ⁷ Manjari niya' takaleku suwala missā si aku. Pa'in suwalahin, 'Kuwat kew, Petros. Numbali' kew duk mangan kew.' ⁸ Saguwa' pa'inku, 'Ga'i ku, Tuwan. Tiggelanku ellum ga' pe ku bakas maka'akan ine-ine mukalu atawa haram.' ⁹ Saguwa' takaleku ne isab balik suwalahin, pa'inne, 'Da'a pa'inun haram bakas tahalal we' Tuhanin.' ¹⁰ Mintelle inin pinalabe si aku, ubus bu pina'angkat ne balik olosin pī si langit. ¹¹ Sābu miya'an du, niya' tekka pī si luma' patenna'ankun tellungan lella dina'ak pī si aku amban lahat Kesarea. ¹² Dina'ak ku we' Niyawa Tuhanin ga'i magalang-alang nuhut siye. Duk sinawe'an ku isab we' de inin, ennem siye me' pagkasite bi tindeg si Isa amban Joppa. Pagtekka kami si Kesarea, hap pī kami padiyalem si luma' Kapitan Korneliyus. ¹³ Inakahan kami we' Korneliyus we' niya' ko' takitene mala'ikat nengge la'i dem luma'ne duk missā si iye. Pa'in mala'ikatin ko', 'Nganda'ak kew pī si lahat Joppa ngeddo' dambuwa' a'a inēnan si Simon, inēnan isab si Petros. ¹⁴ Niya' iyu' me' bissāne si ka'u makatimbul ka'u duk tēmon sawe'nu magdambuwa' luma'in.' ¹⁵ Manjari sakali' ne ku missā pu disi Korneliyus," pa'in si Petros, "pa'asek pī si siye Niyawa Sutsihin kuwe' si kite bi tagna'in. ¹⁶ Manjari ta'essebku bakas pina'in si Isahin. Pa'inne hep, 'Bohe' pamandi si Yahiya me' a'ahin, saguwa' ka'am,' pa'in si Isa, 'pamandi si ka'amin seddili. Pinapiyu du si ka'am Niyawa Sutsihin.' ¹⁷ Na," pa'in si Petros, "asal pasti' ne we' pinangurung isab we' Tuhanin si me' a'a duma'in Yahudi Niyawanen, lasa-lasahan pinangurungne si kite bi me' Yahudihin, pagsandel ne kite bi pu Isa Almasi, Panuhutanin. Hangkan ga'i tasagga'ku Tuhanin." ¹⁸ Pagkale me' Yahudihin inin, ga' ne niya' bissāde. Bisan miya'an pinudji we' de Tuhanin. Pa'inde, "Bang sa'i, pinapikilan du isab we' Tuhanin me' kabangsaan duma'in Yahudihin supaya pinda pagateyden duk taga umul siye salama-lama."

Sabab me' masandel pu si Isa si lahat Antiyokin

¹⁹ Masa pamapatey si Estepanin, kanat-kanat hep me' masandel pu si Isahin sabab paminasa si siyehin. Sinduwehin umabut sampay pī si lahat Penisiiya, si pū' Kiprus, duk la'i si Antiyok. Minahalayak we' de la'i aka-aka mahāpin saguwa' si me' Yahudi hadja. ²⁰ Me' tindeg si Isa sinduwehin, me' a'a amban Kiprus duk Kirene, hap pī siye inin si Antiyok, duk minahalayak isab we' de si me' a'a duma'in Yahudi aka-aka mahāp sabab si Isa, Panuhutanin. ²¹ La'i si siye balakat Tuhanin duk ekka te'ed a'a Antiyok kahagad duk nuhut ne pu si Isa, Panuhutanin.

²² Takale we' me' masandel pu si Isa si Awrusalam inin, hangkan dina'ak we' de Barnabas pī si Antiyok. ²³ Pagtekka Barnabas la'i, takitene me' hininang Tuhan si me' a'ahin sabab lasane duk ase'ne si siyehin. Hangkan kēgan iye duk tinolo'an siye we' ne we' subey siye pateteg pu si Isa, Panuhutanin, ateyden dambūs-būs. ²⁴ Si Barnabas inin, a'a hāp addatnen. Pagbaya'an iye we' Niyawa Sutsihin duk basag te'ed sandelnen. Ekka a'a si Antiyok tabo'o we' ne sandel pu si Isa, Panuhutanin.

²⁵ Manjari si Barnabas inin hap pī si lahat Tarsus miha si Saul. ²⁶ Pagkasuwa'ne iye, bino'o iye we' ne balik hap Antiyok. Niya' siye dan tahun la'i duwangan patenna' si me' masandel pu si Isa si Antiyokin duk magusihat siye si me' a'a banes te'ed. La'i hep si Antiyok miya'an tagna' inēnan me' tindeg si Isahin, me' a'a Almasi.

²⁷ Masa miya'an, niya' me' a'a magpalata' bissā Tuhanin padurul amban Awrusalam hap Antiyok. ²⁸ Dangan siye inēnan Agabus, nengge magpa'al pinanolo'an we' Niyawa Tuhanin. Pa'in Agabus, "Niya' unus sōng tekka si kēmon kalahat-lahatan." (Tekka unus inin masa Sultan Kalaudi, sultan nakura'in.) ²⁹ Hangkan me' tindeg si Isa si Antiyokin magsakap we' magpabo'o siye dangan-dangan tamanan tapanabangden pī si me' pagkaside tindeg si Isa si lahat Yahudiyahin. ³⁰ Na, iye inin hininang me' katindegan si Isa la'i si Antiyokin. Magpabo'o siye pilak pu si Barnabas duk si Saul pī si me' kabahi'an me' masandel la'i si Awrusalam inin.

¹ Masa miya'an, tinagna'an ne we' Sultan Herod bininasa me' masandel pu si Isa sinduwehin. ²Dina'ak we' ne pinunggelan si Yakub, pungtina'i Yahiyahin. ³Duk pagkitene we' kasulutan me' Yahudihin si hininangne miya'an, dina'ak isab we' ne siniggew si Petros. Masa paniggew si Petros i', baytu kādja'an me' Yahudi pamangande pan ga'i sinagetan pasuligin. ⁴Pagubus si Petros siniggew, dina'ak iye kinalabusu we' sultanin. Ampat tumpuk sundalu dina'akne nganguwaldiyahan si Petrosin, ampat-ampat da tumpuk. Sakap si Herodin we' puwas hadja kādja'an me' Yahudi miya'an, bo'one si Petros paluwas pī si me' a'ahin hinukum. ⁵Hangkan la'i dahu' si Petros tahan dem kalabusu saguwa' me' masandel pu si Isahin māku-māku te'ed si Tuhan para si iye.

Pinaluwas si Petros amban kalabusu

⁶Malam sōng pamo'o si Herod si Petros pī si me' a'ahin, tuli si Petros si ellet duwe guwaldiya. Kinarena iye duk duwe karena. Niya' isab me' guwaldiya la'i si buku manteyan tarangka kalabusuhin. ⁷Manjari inin, bessuwang niya' dambuwa' mala'ikat Tuhanin nengge la'i si bihing si Petros duk danta' dem kalabusuhin. Jinedjeg we' mala'ikatin si Petros si bahane duk binangun we' ne. "Donga' kew padayi," pa'in mala'ikatin. Magtawus duddag me' karenahin amban me' tangan si Petros. ⁸Pa'in mala'ikatin si iye, "Magkuwero kew duk magtehompā kew." Magkuwero ne si Petros duk magtehompā ne iye. Ubus pa'in mala'ikatin, "Asekun jaketnun duk nuhut kew aku." ⁹Manjari nuhut iye ne si Petros paluwas amban kalabusu. Saguwa' ga' kata'uhan si Petros bang to'o ke me' hinangan mala'ikat miya'an atawa ga'i. Kannalne niya' hadja pabagala si iye. ¹⁰Paglumbay ne siye amban guwaldiya tagna'in, ubus bu si kaduweenen, ujudnen tekka siye si tarangka basi' paluwasan hap puweblo miya'an. Lukahan dine tarangkahin duk paluwas ne siye. Lumengngan siye nuhut dambuwa' kalsara manjari bessuwang lanyap mala'ikatin.

¹¹Paglanyap ne mala'ikatin, bahu tasayu si Petros bakas talabeynen. Pa'inne, "Asal bennal hati' inin. Pinapitu hati' we' Tuhanin mala'ikatin maluwās aku amban antanan si Herod duk amban kēmon la'at inase-ase me' Yahudi sōng ma'umantag si akuhin." ¹²Pagkata'uhan si Petros ne inin, hap pī iye si luma' si Mariyam, sa' i Yahiya Markusin. Ekka me' a' a' la'i magtipun māku-māku si Tuhan. ¹³Tinuttuk we' ne gawang si luwasanin. Niya' dara'akan dende inēnan si Roda pī nambag. ¹⁴Takilalene suwala si Petrosin. Kēgan te'ed iye duk hawal kēgnen, ga' dahu' lukane gawangin saguwa' magbas iye padiyalem ngakahan siye. Pa'inne, "T' la'i si Petros nengge si luwasan." ¹⁵"Hatu kew iyan magkanap-kanap," pa'inde pu si Roda. Saguwa' luwal balik-balikne we' asal to'o i' la'i si Petros. Manjari pa'inde, "Mala'ikatin i'." ¹⁶Saguwa' ga' pahali si Petros nuttuk. Ujudnen ilukahan ne we' de gawangin. Pagkitede si Petros, asal ulali' te'ed siye. ¹⁷Magsinyas si Petros duk tanganan, ga' i siye dina'ak magbukag. Manjari inakahan siye we' ne bang sa'ingge pamaluwas Tuhan iye amban kalabusuhin. Pa'in si Petros, "Akahanun bi sa' si Yakub duk me' pagkasite bi masandel pu si Isa sinduwehin sabab inin." Manjari tahala' iye hap pī si lugal seddili.

¹⁸Pagsalung ne, sasew te'ed me' guwaldiyahin. Ine ente' ma'umantag pu si Petrosin? ¹⁹Maguldin Sultan Herod dina'ak piniha te'ed si Petros si me' guwaldiyahin. Saguwa' ga' iye takasuwa'de. Manjari sinumariya siye we' si Herod duk pagubus, dina'ak siye we' ne pinapatey. Puwas miya'an padurul Sultan Herod amban Yahudiya hap Kesarea duk la'i dahu' iye patenna'.

Kamatey Sultan Herodin

²⁰Masa miya'an astel hep te'ed Sultan Herod si me' a' a' si lahat Tirosin duk si me' a' a' si lahat Sidonin. Manjari pī me' a' a' duwe lahatan miya'an magtuhut mayaman si Herod. Binagay dahu' we' de Balastus, dambuwa' me' pangandelan dem astana' sultanin, supaya siye bebēganne. Manjari hap pī ne siye pu si Herod mo'o iye maghāp, pegge' amban lahat sultanin hep pangeddo' ande kinakanden.

²¹Manjari inin, pagtekka ellew pangeddew si Herod pamissāne si me' a'ahin, inasek we' ne semmekne mahāpin duk ningkolo' iye diyata' siya pagsultanannen. Manjari pinaluwas we' ne bissānen si me' a'ahin. ²²Magelang-ellang me' a'ahin, pa'inde, "Duma'in ne manusiya' mamissā iyan, saguwa' dambuwa' iye tuhan." ²³Magtawus si Herod pinasaki we' mala'ikat Tuhanin pegge' tinayima' we' ne sanglit me' a'ahin bu ga' sanglitanne Tuhanin. Manjari kinalag iye sampay tibukan barannen duk matey iye.

²⁴Saguwa' lupal Tuhanin pasōng ne pa'in palatag duk pasōng magka'ekka me' a' a' masandel pu si Isahin. ²⁵Pegge' ubus ne tahinang disi Barnabas duk si Saul akade la'i si Awrusalamin, balik ne siye hap Antiyok. Bino'o we' de Yahiya Markus.

¹ La'i si me' masandel pu si Isa si Antiyokin, niya' me' magpalata' bissā Tuhanin duk niya' me' magusihat. Siye miya'an disi Barnabas, si Simon ugey-ugeyenen si Ittem, si Lukiyus a'a Kirene, si Saul, duk si Manaen, bakas sawe'-sawe' Sultan Herod kadiki'den. ² Missā Niyawa Sutsihin si siye miya'an sābude magsambahayang si Tuhan duk magpuwase. Pa'in Niyawa Sutsihin si siye, "Paseddilihin bi aku Barnabas duk si Saul, niya' hinang pamasuku anku siye." ³ Magpuwase pe siye balik duk māku-māku si Tuhan, ubus bu binettad we' de tanganden pi si duwanganin duk dina'ak ne siye lumengngan.

La'i si pū Kiprus

⁴ Manjari, pegge' dina'ak siye we' Niyawa Sutsihin lumengngan, hangkan padurul ne Barnabas duk si Saul hap lahat Seluki duk patulak siye billa'i hap pū' Kiprus. ⁵ Pagtekkade si pū' miya'an, la'i si kaluma'an inēnan Salamis, minahalayak we' de lupal Tuhanin dem me' kalanggalan Yahudi. La'i Yahiya Markus nabangan siye si me' hinangden. ⁶ Binutasan we' de pū' miya'an sampay tekka siye si kaluma'an inēnan Papos. Makadugpak siye la'i dambuwa' landungan, ēnnen si Bar-Isa. A'a Yahudi iye duk magmā-mā iye magpalata' bissā Tuhanin. ⁷ Magbagay Bar-Isa miya'an duk si Sergus Paulus, gubnul pū' miya'an. Gubnul miya'an a'a lalem pikilannen. Tinawag we' gubnulin si Barnabas duk si Saul pī si iye pegge' baya' iye pakale si lupal Tuhanin. ⁸ Saguwa' sinagga' duwanganin we' landunganin. (Ēnnen bang si bissāhan Girik, si Elimas.) Ga'i baya' Elimas bang kahagad gubnulin si lupal Tuhanin. ⁹ Manjari si Saul pagbaya'an we' Niyawa Sutsihin. Si Saul duwe ēnnen. Ēnne dambuwa'in si Paul. Pinayaman te'ed pahantap we' si Paul landunganin. ¹⁰ Pa'in si Paul si iye, "Anak nakura' seyitanin kew. Ine-ine hāp kuntarahannu. Pangakkal kew te'ed duk la'atan ateynun. Luwal hadja kinuyas-kuyas we' nu me' mabennal amban Tuhanin. ¹¹ Payamanun," pa'in si Paul, "kuwe'itu patekkahan Tuhanin kew bala'. Ngapessek kew iyan duk tiggel-tiggel kew ga'i makakite danta' ellew." Magtawus takalessa Elimas kuwe' niya' gabun ittem nampengan me' matanen duk ga'ine iye ngite. Lumengngan iye miha'a'a nundan iye. ¹² Pagkite gubnulin ma'umantag miya'an, kahagad ne iye; pegge' ulali' te'ed iye si me' usihat si Paul sabab si Isa, Panuhutanin.

Tekka disi Paul si Antiyok la'i si lahat Pisiidiya

¹³ Manjari pagubus disi Paul magusihat la'i si Papos, patulak siye hap Perga, la'i si lahat Pampiliya. Tekka la'i, inambanan siye we' Yahiya Markus duk mole' iye balik hap Awrusalam. ¹⁴ Amban Perga palanjil si Paul duk Barnabas sampay tekka siye si Antiyok, la'i si lahat Pisiidiya. Pagellega Sabtu', li'i me' Yahudihin, pi siye si langgal Yahudi duk ningkolo' siye la'i diyalem. ¹⁵ Niya' binatsa amban sara' si Musa duk amban kitab kanabi-nabihanin. Pagubus miya'an binatsa, nganda'ak me' nakura' langgal miya'an pi pu disi Paul magpa'in, "Me' kapungtina'ihan, bang niya' batang bissābi pangusihatbi si me' a'ahin, missā ne ka'am." ¹⁶ Manjari nengge si Paul duk ninyas iye duk tanganne supaya me' a'ahin pakale. Ubus bu missā ne iye. Pa'inne, "Me' pagkasiku bangsa Isra'il duk sampay kēmon ne ka'am amban kabangsahan seddili saguwa' nambahayang si Tuhan, pakalehun bi ku. ¹⁷ Me' kapapu'an kamihin tapene' we' Tuhanin, iye asal pagtuhanan kami bangsa Isra'ilin. Pinahadje we' ne bangsa Isra'ilin baytu patenna'de si Misilin, lahat bangsa seddili. Duk bino'o siye we' Tuhanin paluwas amban lahat miya'an we' balakatne mahadjejin. ¹⁸ Ampatpū' tahun panandal-nandal Tuhan mangga' i panuhut bangsa Isra'il tolo'nen la'i dem lahat makagindew-gindew i'. ¹⁹ Pitu' bangsa pinaka'atan we' Tuhanin la'i si lahat Kana'an duk pinagurung we' ne lahat miya'an si me' a'anen, bangsa Isra'ilin, pamusaka'ne siye. ²⁰ Amban papīde si lahat Misilin ngeregse' patenna'de si lahat Kana'anin, niya' ampat hatus duk limempū' tahun tiggelannen. Puwas miya'an," pa'in si Paul, "niya' me' hukum pene' Tuhanin magbaya' si siye sampay Nabi Samuel tamanan hukumden.

²¹ "Manjari māku bangsa Isra'ilin sultan magbaya' si siye. Pinene' we' Tuhanin si Saul, anak si Kis, magsultan si siye dem ampatpū' tahun. Si Saul inin tubu' Benjamin. ²² Pagubus si Saul inin inānan we' Tuhanin amban pagsultannen, iye pinaganti'ne sultanden, si Da'ud. Iye inin pananglit Tuhan si Da'udin, pa'in Tuhanin, 'Si Da'ud, anak si Jessehin, a'a makasulut ateykun. Hinangne du kēmon kinabaya'ankun.' ²³ Amban tubu' si Da'ud inin," pa'in si Paul, "ngurung Tuhanin si bangsa Isra'il dambuwa' nimbul siye sa pananggupnen. Manimbul inin, iye ne si Isa. ²⁴ Ga' pe tapitu si Isi nagna'an hinangnen, magusihat ne Nabi Yahiya si kēmon bangsa Isra'ilin we' subey lebbahande me' duseden duk subey siye pinandi tawubat, tanda' we' pagsusunande ne me' duseden. ²⁵ Pagsōng ubus ne hinang pinasuku' Tuhan pu Yahiyahin, pa'inne si me' a'a Isra'ilin, 'Bang pikilbi, sine te' ku? Duma'in aku inagad-agadbin. Saguwa' niya' du paturul si aku, ga'i ku bisan pata' ngalekkahan ingket tehompa'nen."

²⁶ “Na, me' kapungtina'ihanku,” pa'in si Paul, “sasuku ka'am tubu' Ibrahimin, duk sampay ka'am amban kabangsaan seddilihin magsambahayang si Tuhanin, si kite bi hep pinabo'ohan aka-aka mahāpin supaya kite bi lumuwas amban me' duseten bi. ²⁷ Me' a'a Awrusalamin duk me' nakura'den, ga' hep kata'uhande we' si Isa ne miya'an manimbulin. Ga' isab tahātide me' bissā tasulat me' kanabi-nabihan awwalley. Bu me' tasulat miya'an binatsa du dem langgal kahaba' ellew Sabtu'. Saguwa' bisan ga' tahātide, asal katumanan ne we' de me' tasulat me' kanabihan miya'an, pagilabo'an ne we' de hukuman si Isa. ²⁸ Bisand du ga' niya' takasuwa'de sā' si Isa pata' pamapateyan iye, pākude te'ed pu Gubnūl Pilatus we' pinapatey iye. ²⁹ Duk pagubus ne katumanande kēmon tasulat dem kitab sabab si Isahin, ilebbes iye we' de amban diyata' olom pangalansangande iyehin duk kinubul iye we' de dem lingab batu. ³⁰ Saguwa' pinakellum iye balik we' Tuhanin amban kamateynen. ³¹ Duk bang piyem bahangi puwas ka'ellumne mabalikin, takite iye we' me' bakas sawe'ne magtuhut amban Jalil hap Awrusalamin. Duk kuwe'itu, me' a'a inin naksi' sabab si Isa si me' bangsa Isra'ilin. ³² Na,” pa'in si Paul, “tiya' kami tu'u mo'ohan ka'am aka-aka hāp. Aka-aka mahāp inin sabab janji' Tuhan si me' kapapu'anten bi. ³³ Katumanan ne janji' miya'an si kite bi me' tubu'den, sabab tapakellum ne we' ne si Isa balik. Tasulat dem kitab Jabur, si kalangan duwe, pa'in Tuhanin la'i,

'Anakte kew. Ellew inin pakata'uku we' aku Samanun.'

³⁴ Duk inin isab pina'in Tuhanin sabab pamakellumne si Isa balikin, ga'i makalabey buhuk. Pa'inne,

'Asal pangurungku si ka'am me' kahāpan pananggupku pu si Da'udin.'

³⁵ Si ayat seddili si kitab Jabur pina'in isab,

'Ga'i du pasagadannu ngabuhuk dara'akannu masutsihin.'

³⁶ Si Da'ud, tiggelanne ma'ellumin hininang we' ne sakap Tuhan para si iyehin, ubus matey du iye. Kinubul iye tapit si me' kamatetto'ahannen duk ngabuhuk du barannen. ³⁷ Saguwa' a'a bakas pinakellum Tuhan amban kamateyin, si Isa ne miya'an, ga' te'ed makalabey buhuk. ³⁸⁻³⁹ Na, me' kapungtina'ihanku,” pa'in si Paul, “subey te'ed kata'uhanbi kēmon we' bisan tuhutbi sara' si Musahin, ga'i te'ed inin makapuwas dusebin. Saguwa' sasuku ka'am sandel pu si Isa, puwas ne dusebin kēmon. Hangkan hep minahalayak si ka'am lapal sabab si Isa inin. ⁴⁰ Na, pahatul-hatul ka'am supaya ga'i du umantag si ka'am bakas tasulat me' kanabi-nabihanin, pina'in,

⁴¹ 'Ka'am me' mangga'i makahagadin duk mangahinang dageyin, payamanun bi. Magulali' du te'ed ka'am si hinangkun duk magmula du ka'am,' pa'in Tuhanin, 'pegge' si ka'ellumbi pe, niya' hinangku bu ga'i kahagadbi, bisan du ka'am inakahan.'

⁴² Pagubus si Paul missā, duk pagsakali' ne siye duk Barnabas tahala' amban langgal miya'an, dina'ak siye we' me' a'ahin balik pī Sabtu' dambuwa' ngakahan siye namba sabab me' miya'an. ⁴³ Pagtahala' ne me' a'ahin amban langgal, ekka siye paturul pu si Paul duk Barnabas. Me' mapaturul miya'an me' Yahudi duk me' bangsa seddili nuhut āgama Yahudi. Missā duwanganin si siye duk dina'ak siye pateteg sandel si Tuhan mamalasa si siyehin.

⁴⁴ Pagta'abut Sabtu' dambuwa', agen kēmon a'a si puweblo miya'an la'i patipun pakale si lapal Tuhanin. ⁴⁵ Saguwa' pagkite me' Yahudi sinduwehin me' a'a mabanen magtipunin, ngimbū siye duk sinangang we' de binissā si Paulin. Pinahina' isab iye we' de. ⁴⁶ Saguwa' pasōng bahani si Paul duk Barnabas missā. Pa'inde, 'Subey hep si ka'am, me' bangsa Isra'ilin, inaka dehellu lapal Tuhanin. Saguwa' pegge' ga'i du tayima'bi, duk ga'i kimatanbi dibin pata' inurungan umul salama-lama, na, pī ne kami si me' a'a bangsa seddili. ⁴⁷ Pegge' iye du isab inin panganda'akan Tuhan si kamihin, pa'inne,

'Kuwe' ka'am danta' binettad we' ku ninangan me' kabangsaan seddilihin, supaya umabut si tibu'ukan dunya lapal inin, we' aku manimbul manusiya'in.'

⁴⁸ Pagkale me' bangsa seddilihin bissā inin, kēgan te'ed siye. Pinudji we' de lapal Tuhan miya'an. Duk kahagad ne pu si Isa sasuku tapene' we' Tuhan inurungan umul ga' niya' tamanannen.

⁴⁹ Lapal Tuhanin palatag ne pa'in si tibu'ukan lahat miya'an. ⁵⁰ Saguwa' kinawul we' me' Yahudihin me' nakura' si lahat miya'an duk me' kadendehan mabangsaan duma'in Yahudihin saguwa' nambahayang si Tuhan, supaya kuntarahande disi Paul duk Barnabas. Hangkan pinatahala' we' de duwanganin amban lahatde miya'an. ⁵¹ Pinaggagan we' disi Paul leppug bettidsen, tanda' we' papuwas ne siye amban me' a'a lahat miya'an. Ubus hap pī siye si lahat lkoni. ⁵² Saguwa' me' masandel pu si Isa si Antiyokin kēgan ne pa'in duk pagbaya'an siye we' Niyawa Sutsihin.

¹ La'i si lihat Ikoni sali' du isab ma'umantagin. Hap pī si Paul duk Barnabas dem langgal Yahudi magmahalayak lupal Tuhanin. Basag te'ed pamahātide lupal Tuhanin hangkan banes te'ed me' Yahudi duk me' a'a duma'in Yahudi sandel ne pu si Isa. ² Saguwa' me' Yahudi mangga'i masandelin, kinawul we' de me' a'a duma'in Yahudihin supaya kuntarahande me' masandel pu si Isahin. ³ Si Paul duk Barnabas patenna' la'i si Ikoni tiggel-tiggel. Ga' niya' talew-talewde missā si me' a'a sabab si Isa, Panuhutanin. Duk pinabugtu' we' Panuhutanin si me' a'ahin we' to'o lupal minahalayakde sabab lasanen, sabab inurungan siye we' ne balakat maghingan me' hinangan balakatan duk maka'ulali'. ⁴ Magpa'il me' a'a si puweblo miya'an. Sinduwehin binēbbegan we' de me' Yahudihin duk sinduwehin binēbbegan we' de disi Paul.

⁵ Manjari magisun me' a'a bangsa seddilihin duk me' Yahudihin magtuhut duk me' nakura'den, we' papeddi'ande duk pagtibagande disi Paul. ⁶ Pagkata'uhan inin we' disi Paul, lahi siye duwangan hap lahat Likaona. Pagla'i ne siye, hap pī siye si puweblo Listara duk si puweblo Derbe duk sampay si kalahatan mapaliputin, ⁷ duk minahalayak we' de la'i aka-aka mahāp sabab si Isahin.

La'i si Listara

⁸ La'i si Listara niya' a'a kuku' kemuwe amban dem betteng duk ga' iye bakas makalenggan. ⁹ Pakale te'ed iye si me' binissā si Paulin. Pinayaman iye pabentel we' si Paul duk kata'uhan we' si Paul dem ateyne we' a'a kuku' miya'an ngandel we' tapakawuli' iye we' si Isa. ¹⁰ Manjari missā si Paul pinapales. "Nengge kew," pa'inne si a'a makuku'in. Magtawus pahulangkad a'ahin nengge duk lumengngan ne iye. ¹¹ Pagkite me' a'a mabanesin hininang si Paul miya'an, magellang-ellang siye si bissāde Likaona, pa'inde, "Magbantuk manusiya' ne me' tuhanin duk tiya' ne siye duwa'i pitu si kite bi." ¹² Inēnan siye we' de en me' tuhanden. Si Barnabas, ēnande si Seus duk si Paul ēnande si Hermes pegge' iye luwal mamissāhin. ¹³ Langgal si Seus tuhanden, la'i du si bukut tarangka puweblo miya'an. Imam si langgal miya'an, hap pī si tarangka nundan me' sapi' lella taga me' sumping tinōto diyata' kelongde. Imam inin duk me' a'a ma'ekkahin batang sumbali'de me' sapi' miya'an pagkulubande pu disi Paul.

¹⁴ Saguwa' pagkata'uhan we' si Paul duk Barnabas sōng hininangde inin, ginaret-garet we' de semmekden, tanda' we' ga' iye kasulutan. Magubas siye pī si tengnga' me' a'a mabanesin duk maggasud siye, ¹⁵ pa'inde, "We'ey inin hinangbi si kami? Manusiya' du hadja kami kuwe' ka'amin. Duk hangkan kami inin pitu, ngakahan ka'am aka-aka mahāpin supaya tayikutanbi ne me' tuhanbi iyan, me' mangga' niya' kagunahanne iyan. Pitu kami supaya ka'am papinda nuhut Tuhan ma'ellumin, Tuhan mamapanjari langit duk bulakin, tahikin duk kēmon bayu'an diyalemnen. ¹⁶ Masa awwalley, pinasagadan we' Tuhanin me' kabangsa-bangsahanin nuhut ine-ine kinabaya'anden. ¹⁷ Saguwa' bisan awwalley sampay ma'in, niya' du tanda' amban Tuhan supaya iye kata'uhan me' manusiya'in. Tanda' miya'an, me' hinanganne mahāpin: urunganne ka'am ulan, pamanjarine me' tinanembin si bulanne, urunganne ka'am kinakan duk pakēgne me' ateybin." ¹⁸ Kuwe' miya'an me' bissā disi Paulin, saguwa' agen ga' i tapagesde me' a'ahin duk siye ga' i magkuluban si siye.

¹⁹ Manjari inin, niya' tekka pī si Listara me' Yahudi amban Antiyok si Pisidiya duk amban Ikoni. Kabumbungan we' de me' a'a mabanesin pabēbbeg si siye nguntarahan si Paul. Pinagtibagan we' de si Paul duk batu. Ubus bu ilalas iye we' de bino'o paluwas amban puweblo miya'an pegge' kannalde matey ne iye. ²⁰ Saguwa' sakali' magtipun me' masandel pu si Isahin ngaliputan si Paul, kuwat iye duk balik iye pī dem puweblo miya'an. Pagsasumuhin hap pī siye duk Barnabas si lihat Derbe.

Balik si Paul duk Barnabas pī si Antiyok si Siriya

²¹ Pagla'i ne siye si Derbe, minahalayak we' de aka-aka mahāpin si me' a'a mala'ihin. Ekka me' a'a patindeg pu si Isa la'i. Ubus balik si Paul duk Barnabas pī si Listara, bu Ikoni, ubus bu palanjali siye hap Antiyok, iye Antiyok si lihat Pisidiyahin. ²² Bini'at we' de me' tindeg si Isa si me' puweblo papihande miya'an duk pinabasag we' de sandelden. Dina'ak isab pinateteg si siye sandelden si Tuhan. "Pegge'," pa'in disi Paul, "subey ekka kasusehan talabeyte bi meke kite bi sakup dem pagbaya'an Tuhanin." ²³ Si me' kalahatan papihanden, antag-antag niya' me' masandel pu si Isahin, mene' disi Paul me' a'a hinang bahi'de. Ubus, muwas disi Paul duk māku-māku si Tuhan para si me' bahi' miya'an. Māku-māku siye we' karayaw inipat du me' masandel pu si Isahin we' Panuhutanen, iye pangandelanden.

²⁴ Pagtabutas we' disi Paul lahat Pisidiyahin, tekka siye si lahat Pampiliya. ²⁵ Pī siye hap puweblo Perga duk minahalayak we' de lupal Tuhanin la'i. Ubus bu padurul siye hap Attaliya. ²⁶ Manjari patulak siye balik hap Antiyok. La'i hep si Antiyok miya'an pamāku-māku me' masandel pu si Isahin we' ipat Tuhanin disi Paul, sōng palumengngande magmahalayak aka-aka mahāpin. Duk kuwe'itu ta'ubusde ne hinangde miya'an.

²⁷ Pagtekka disi Paul la'i si Antiyok, tinipun we' de kēmon masandel pu si Isahin. Inaka-akahan siye we' de kēmon me' tahinangden we' tabang Tuhan si siyehin. Inaka-akahan isab siye we' de, we' kapagmahalayak ne siye si me' bangsa duma'in Yahudi sabab si Isa duk ekka ne siye sandel pu si Isa. ²⁸ Tiggel disi Paul patenna' la'i duk me' masandel pu si Isa si Antiyokin.

15

Mitingde si Awrusalamin

¹ Manjari inin, niya' me' a'a amban Yahudiya hap pī si Antiyok. Magtolo' siye si me' masandel pu si Isa mala'ihin. Pa'inde, "Ga'i ka'am makajari timbul bang ga'i ka'am inislam sa panganda'akan si Musahin." ² Jinawab te'ed we' si Paul duk Barnabas me' a'a miya'an duk magpasuwewan te'ed siye sabab tolo'de miya'an. Hangkan magisun me' katindegan si Isa si Antiyokin we' subey si Paul duk Barnabas duk sinduwe me' kapungtina'ihanin hap Awrusalam, nilew me' kawakilanin duk me' bahi'in sabab palkala' miya'an.

³ Pinalenggan ne siye we' me' masandel pu si Isa si Antiyokin. Pabutas siye amban lahat Penisiya duk amban Samariya. Sābude mapabutasin, inaka-aka we' de we' me' bangsa duma'in Yahudihin sandel ne pu si Isa. Kēgan te'ed me' masandel pu si Isahin amban kēmon pagkalede inin. ⁴ Pagtekka disi Paul si Awrusalam, sinampang siye we' me' masandelin duk me' kawakilanin duk me' kabahi'anin. Inaka-aka ne we' disi Paul si siye kēmon bakas tahinangde we' tabang Tuhan si siyehin. ⁵ Saguwa' niya' me' Pariseo masandel pu si Isahin nengge la'i missā. Pa'inde, "Me' masandel pu si Isa amban me' bangsa seddili miya'an subey inislam dahu' duk subey isab tuhutde sara' si Musahin."

⁶ Manjari magtipun me' kawakilanin duk me' kabahi'anin mikil bang inumey palkala' miya'an. ⁷ Pagtiggel-tiggel ne siye magisun, nengge si Petros duk pa'inne, "Me' kapungtina'ihanku, kata'uhanbi du we' matu'uhin pe, tapene' ku we' Tuhanin amban kēmon dina'ak magmahalayak pī si me' kabangsahan seddili supaya takalede duk kahagadde aka-aka mahāp sabab si Isahin. ⁸ Duk Tuhanin, mangata'uhan diyalem atey manusiya'in, pakitehanne we' me' kabangsahan seddilihin suku' si iye du isab, sabab pinangurung isab we' ne si siye Niyawa Sutsihin sa si kitehin bi. ⁹ Ga' siye pagbidda'ne duk kite bi," pa'in si Petros. "Inampun du isab we' ne me' duseden pegge' sandel siye pu si Isa. ¹⁰ Na," pa'in si Petros, "we' ey batang pa'astelbi Tuhanin sabab pahunitanbi pe me' masandel pu si Isahin. Da'akbi siye nuhut sara'in bu bisan me' kapapu'ante bi ley duk sampay kite bi ga' du tahinangte bi. ¹¹ Da'a ne. Sandel kite bi pu si Isa, Panuhutanin, duk pinaluwas ne kite bi amban duseten bi pegge' malasa duk ma'ase' iye si kite bi. Damikkiyan isab me' a'a amban kabangsahan seddilihin."

¹² Pagkalede pina'in si Petros miya'an, ga' siye kēmon kumebbut. Duk pinakale we' de Barnabas duk si Paul magaka-aka sabab me' hinangan balakatan duk maka'ulali' tahinangde we' balakat Tuhanin la'i diyaleman me' kabangsahan duma'in Yahudihin. ¹³ Pagubus siye missā, paganti' missā si Yakub. Pa'inne, "Me' kapungtina'ihanku, pakale ka'am si aku. ¹⁴ Bakas pahāti si Petros ne magba'ahu miya'an si ka'am sabab tagna' pamakite Tuhan lasane si me' kabangsahan duma'in Yahudihin, supaya isab niya' amban siye me' a'a suku' si Tuhan. ¹⁵ Maguyun bissā si Petros miya'an duk tasulat me' kanabinabihan awwalley. Tasulat hep dem kitab, pina'in, ¹⁶ "Puwas inin, balik du ku, pa'in Tuhanin, duk patenggeku du balik luma' si Da'ud bakas mahebbā'in. (Hāti luma' Da'udin pagsultanannen.) Pahāpku du malarakin duk hinangu luma' balik. ¹⁷ Ubus kēmon me' a'a amban kabangsahan seddilihin, pihade du ku isab pegge' tapene'ku isab siye, pa'in Tuhanin. ¹⁸ Inin lapal Tuhanin, pinakata' u we' ne kemuwe awwalley."

¹⁹ "Bang si pikilanku," pa'in si Yakub, "subey ga' i sasewte bi me' a'a amban kabangsahan seddili mapatuhut si Tuhanin. ²⁰ Saguwa' subey siye pabo'ohante bi sulat ngakahan siye we' subey siye ga' i mangan ine-ine bakas paglamas si me' limbagan tuhan-tuhan, subey siye ga' i magjina, subey siye ga' i mangan hayep pikel, duk subey siye ga' i mangan laha'. ²¹ Me' sara' si Musa inin kemuwe matu'uhin asal minahalalayak du si kēmon kalahat-lahatan duk binatsa kahaba' ellew Sabtu' dem me' kalanggal-langgalan bangsatēn bi."

Sulat pī si me' masandel pu si Isa amban kabangsahan seddilihin

²² Manjari magpikilan me' kawakilanin duk me' kabahi'anin sampay kēmon me' masandel pu si Isahin, we' mene' siye me' a'a amban siye pinatuhut pu si Paul duk Barnabas hap Antiyok. Pinene' we' de si Judas Barsabbas duk si Silas. Duwangan inin asal pinagaddatan te'ed we' me' pagkaside tindeg si Isahin. ²³ Mabo'o siye sulat duk inin pina'in dem sulatin:

“Sulat inin amban me' kapungtina'ihanbi matu'u si Awrusalamin, me' kawakilanin, duk me' kabahi'anin. Pinasampay inin we' kami si ka'am kemon me' kapungtina'ihan kami amban kabangsahan seddilihin, me' maglahat lu'u si Antiyokin, si Siriyahin, duk si Kilikiyahin. ²⁴ Takale kami we' niya' ko' me' katindegan si Isa bittu'u amban kami bakas piyu nawes me' pikilanbin sabab me' panolo'den. Duma'in miya'an panganda'akan kami siye. ²⁵ Hangkan magisun kami kemon we' mene' kami me' a' tu'u da'ak kami piyu si ka'am. Patuhut kami siye pu Barnabas duk si Paul, me' bagay kinalasahan te'ed. ²⁶ Disi Paul inin, me' a' ga'i ngayimanan umulden, bang si hinangde para si Panuhutanten bi, Isa Almasi. ²⁷ Manjari tiya' ne da'ak kami piyu si ka'am si Judas duk si Silas patampak ngakahan ka'am sa sinulat kami inin. ²⁸ Pegge' Niyawa Sutsihin duk kami maguyun we' ga'i ka'am subey pinahunitan palabi amban me' da'akan subey te'ed tinuhut inin: ²⁹ da'a ka'am mangan ine-ine bakas paglamas si me' limbagan tuhan-tuhan, da'a ka'am mangan laha', da'a ka'am mangan hayep pikel, duk da'a ka'am magjina. Bang ga'i inin hinangbi, hāp hinanganbin. Taman inin ne hadja. Wassalam.”

³⁰ Manjari lumengngan ne me' a' a' dina'akde mamo'o sulat miya'an. Pi siye hap Antiyok duk pagtekkade la'i, tinipun we' de me' masandel pu si Isahin duk sinongan we' de si siye sulatin. ³¹ Pagbatsade sulatin, kēgan te'ed siye sabab sulat maka'asig-asig ateyde miya'an. ³² Si Judas duk si Silas inin, me' a' magpalata' bissā Tuhanin. Tiggel pangusihatde me' masandel pu si Isa mala'i si Antiyokin panabang siye, supaya ngabasag sandelden duk asig ateyden. ³³ Pagtiggel-tiggel ne disi Judas la'i, pinapole' ne siye we' me' masandel pu si Isa mala'ihin. “Karaway hāp du lengnganbin, ga' baya-bayabi,” pa'inde. ³⁴ Manjari balik ne disi Judas pi si me' bakas manganda'ak siyehin. ³⁵ Saguwa' si Paul duk Barnabas pa'amban pe la'i si Antiyok. Magtolo' siye duk magmahalayak lupal Tuhanin magtuhut duk me' sinduwehin.

Magsape' si Paul duk Barnabas

³⁶ Pagpuwas bang piyem bahangi, pa'in si Paul pu Barnabas, “Sūng kite balik pī nindew me' pagkasite tindeg si Isa si kalahat-lahatan bakas pagmahalayakante lupal Tuhanin. Payamante bang sa'ingge du siye ley.” ³⁷ Baya' bo'o Barnabas si Yahiya Markus. ³⁸ Saguwa' pikilan si Paulin we' ga'i si Markus patut bino'o pegge' bakas inambanan hep siye we' ne la'i si Pampiliya, duk ga' iye makatatas nabangan siye sampay ubus hinangden. ³⁹ Magjawab te'ed duwanganin hangkan magsape' ne siye. Bino'o we' Barnabas si Markus duk patulak siye hap pū' Kiprus. ⁴⁰ Si Paul isab tapene'ne hinang sawe'in si Silas. Me' katindegan si Isa mala'ihin māku-māku si Tuhan para pu disi Paul we' ipat Tuhanin du siye. Ubus bu lumengngan ne siye. ⁴¹ Pabutas siye si lahat Siriya duk si lahat Kilikiya. Inusihan we' de me' katindegan si Isa si me' lahat miya'an supaya haget sandelden.

16

Si Timoteo nuhut si Paul duk si Silas

¹ Manjari palanjal si Paul hap Derbe ubus bu hap Listara. La'i si Listara, niya' dambuwa' a'a sandel pu si Isa inēnan Timoteo. Sa'inen bangsa Yahudi, sandel du isab pu si Isa. Samanen bangsa Girik. ² Kemon masandel pu si Isa si lahat Listarahin duk si lahat Ikonihin, hāp bissāde sabab Timoteohin. ³ Baya' si Paul mo'o Timoteo hinangne sawe'ne maglengngan. Saguwa' kemon Yahudi si kalahatan miya'an, kata'uhande we' sama Timoteohin bangsa Girik, hangkan inislam dahu' we' si Paul si Timoteo supaya iye pagaddatan me' Yahudihin. ⁴ Manjari lumengngan ne disi Paul pī si me' kalahat-lahatan duk inaka we' de si me' masandel pu si Isahin me' da'akan amban me' kawakilanin duk me' kabahi'an si Awrusalamin. Dina'ak we' de tinuhut me' da'akan miya'an. ⁵ Hangkan hep me' masandelin ngabasag sandelden duk pasōng ellewin, pasōng isab ekkaden.

Niya' pabagala pu si Paul la'i si Toroas

⁶ Na, lumengngan disi Paul pabutas si lahat Pirigiya duk lahat Galatiya pegge' ga' siye dina'ak we' Niyawa Sutsihin pī si lahat Asiya magmahalayak lupal Tuhanin. ⁷ Pagtekkade si sīng lahat Misiya, sōng siye palanjal pī si lahat Bitinisa. Saguwa' ga' isab siye dina'ak we' Niyawa Sutsihin. ⁸ Hangkan pabutas siye amban tengnga' lahat Misiya bu padurul tudju lahat Toroas. ⁹ Manjari inin, la'i si Toroas sangem miya'an, niya' pinabagala pu si Paul we' Tuhanin dambuwa' a'a amban Makedoniya makitabang si iye. Pa'in a'a miya'an, “Palipag kew pitu si Makedoniya duk tabangun kami.” ¹⁰ Pagubus takite si Paul mapabagala miya'an, magtawus kami magmeme pegge' tahāti kami we' tinawag kami we' Tuhanin hap Makedoniya magmahalayak si me' a' a' mala'ihin aka-aka mahāp sabab si Isahin.

Patindeg si Lidiya pu si Isa la'i si Pilipi

¹¹ Patulak kami amban Toroaș nalus tudju pū' Samotarake. Pagellew dambuwa'in, patulak ne isab kami amban pū' miya'an tudju Neapolis. ¹² Tekka la'i pataked kami hap Pilipi, puweblo hadje la'i si Makedoniya. Ekka me' a'a bangsa Roma patenna' la'i. Padeheng kami la'i bang piyem bahangi pe. ¹³ Pagellew Sabtu', paluwas kami amban puweblo miya'an pī si ubey bohe' pegge' tatokod kami we' niya' la'i lugal pangampunan me' Yahudihin. Ningkolo' kami la'i duk missā kami si me' dende magtipun mala'ihin. ¹⁴ Dambuwa' me' dende mapakale si kamihin, dende inēnan Lidiya amban puweblo Tatira. Bahannen magdagang-dagang semmek taluk mahalga' te'ed. Dende inin magsambahayang si Tuhan. Sābune mapakale si kamihin, inurungan iye pikilan we' si Isa, Panuhutanin, duk kinahagad we' ne binissā si Paulin. ¹⁵ Pinandi disi Lidiya duk me' sawe'ne dambuwa' luma'in, tanda' we' suku' pu si Isa ne siye. Ubus miya'an, inohotan kami we' si Lidiya, pa'inne, "Bang pikilbi du we' aku asal bennal ne te'ed sandel pu si Isa, Panuhutanin, nuhut dahu' ka'am patenna' si luma'ku." Duk bo'one te'ed kami.

Kinalabusu disi Paul la'i si Pilipi

¹⁶ Dambuwa' ellew, sābu kami hap pī si lugal pangampunan, niya' talanggal kami banyaga' dende pasayedan seyitan, hangkan ta'u iye magpayam. Ekka sīn kasuwa' me' amunen sabab pagpayamne miya'an. ¹⁷ Paturul-turul iye si kami duk si Paul duk ngalingan-ngalingan iye, pa'inne, "Me' a'a inin dara'akan Tuhan Tamanan Malangkewin. Akahande ka'am bang sa'ingge katimbulbin." ¹⁸ Bang piyem bahangi luwal iye ngalingan kuwe' miya'an. Ujudnen jumu' ne si Paul pakale si iye. Hangkan hinarap iye we' si Paul duk missā iye si seyitanin, pa'inne, "Si ēn Isa Almasi da'akte kew paluwas amban dende iyan." Magtawus seyitanin paluwas. Hangkan ga'i ne ta'u dendehin magpayam. ¹⁹ Pagkite me' amunen we' ga' ne niya' usahade, siniggew we' de si Paul duk si Silas duk ilalas we' de bino'o pī si me' nakura'in la'i si tabu'an. ²⁰ Pinaharap siye we' de si me' bagellal bangsa Romahin bu tinuntanan we' de. "Me' a'a inin mo'o sasew si lahatte bi," pa'inde. "Dagun siye inin me' bangsa Yahudi. ²¹ Magtolo' siye me' addat ga'i makajari tuhut me' a'a bangsa Roma kuwe' kitehin bi. Me' panolo' den kuntara si sara'te bi." ²² Me' a'a magtipun mala'ihin patuhut isab nguntarahan siye. Manjari ilarut we' me' bagellalin me' semmek si Paul duk si Silasin, duk dina'ak siye ilagutan. ²³ Pagubus siye ilagutan manamal, kinalabusu siye. Dina'ak we' me' bagellalin pinahaget te'ed gawang kalabusuhin si guwaldiyahin. ²⁴ Pagkale guwaldiyahin uldin miya'an, bino'o we' ne disi Paul pī si kalabusu diyalem te'edin duk pinasungan siye we' ne.

²⁵ Manjari inin, pagnenga' bahangi ne, māku-māku disi Paul si Tuhan duk magkalangan siye me' kalangan mudji Tuhanin. Pakale si siye me' pilisu sinduwehin. ²⁶ Bessuwang niya' linug basag te'ed hangkan jedjeg pabettadan kalabusu miya'an. Magtawus paluka kēmon gawangin duk tantang me' karena pilisuhin kēmon. ²⁷ Manjari ngape guwaldiyahin duk pagkitene we' luka ne me' gawang kalabusuhin, kannalne we' lumahi ne me' pilisuhin. Hangkan inurus we' ne bessinen sōng mapatey dine. ²⁸ Saguwa' ngalingan si Paul papales pa'inne, "Da'a kew minasa dinu. Tiya' du kami kēmon." ²⁹ Ngalingan guwaldiyahin māku tiyew bu padayi' iye padiyalem. Pahebbā' iye migpid si antag bettis si Paul duk si Silas. ³⁰ Manjari bino'o siye we' ne paluwas duk pa'inne si siye, "Me' tuwan, ine subey hinangku duk ku timbul?" ³¹ Pa'in disi Paul, "Sandel kew pu si Isa Almasi, Panuhutanin, duk timbul du kew sampay me' sawe'nu dambuwa' luma'in." ³² Ubus bu minahalayak we' de lapal sabab si Isa, Panuhutanin, si guwaldiyahin duk si kēmon sawe'ne dambuwa' luma'in. ³³ Duk bisan lalem bahangi ne, bino'o siye we' guwaldiyahin paluwas duk kinoso'an we' ne me' bakatden. Pagubus miya'an, pinandi we' de guwaldiyahin duk kēmon siye dambuwa' luma'in, tanda' we' suku' pu si Isa ne siye. ³⁴ Ubus bino'o we' guwaldiyahin si Paul duk si Silas pī diyata' luma'ne duk pinakan siye we' ne. Kēgan te'ed siye dambuwa' luma'in pegge' Tuhanin ne pangandelanden.

³⁵ Pagsalung ne, dina'ak we' me' bagellalin me' pulisin mo'o uldin pī si kalabusu, pina'in, "Paluwasun ne me' a'a iyu'." ³⁶ Inaka inin we' guwaldiyahin pu si Paul. Pa'inne, "Masan me' bagellalin dina'ak ne ka'am pinaluwas. Hangkan paluwas ne ka'am duk karayaw hāp du lengganbin." ³⁷ Saguwa' pa'in si Paul si me' pulisin, "Di'ilew ilagutan kami we' de si ka'ekkahan a'a bisan kami ga' tapaliksa' de. Bu kami inin, a'a Roma kami. Ubus kinalabusu pe kami we' de. Hati' kuwe' itu kabaya' anden patahala' de kami sipuk? Ga'i makajari," pa'in si Paul. "Subey me' bagellal miya'an pitu maluwas kami." ³⁸ Me' bissā' si Paul miya'an inaka we' me' pulisin si me' bagellalin. Pagkalede we' si Paul duk si Silas taga surat we' siye bangsa Roma, tinalew siye. ³⁹ Hangkan hap pī siye māku ampun pu disi Paul. Ubus bino'o we' de disi Paul paluwas amban dem kalabusu duk binuyu'-buyu' siye we' de dina'ak tahala' ne amban puweblo miya'an. ⁴⁰ Manjari hap pī si Paul duk si Silas si luma' si Lidiya.

Magkasuwa' siye duk me' katindegan si Isahin la'i duk missā disi Paul si siye pangasig ateyden. Ubus bu tahala' ne siye.

17

La'i si Tessalonika

¹ Manjari inin, lumengngan disi Paul pabutas amban puweblo Ampipolis duk puweblo Apolon. Ubus tekka siye si puweblo Tessalonika. Niya' la'i dambuwa' langgal Yahudi. ² Sa hinangannen, hap pī si Paul si langgal. Tellu Sabtu' magturul-turul, magsu'al iye duk me' Yahudihin sabab me' panolo' dem kitabin. ³ Pinahātihan we' ne si siye duk ngurung isab iye pureba amban dem kitab we' subey Almasihin makalabey kabinasahan duk pinapatey duk ellum du iye balik amban kamateynen. Ubus pa'inne, "Si Isa, minahalayakku si ka'am inin, iye ne Almasihin." ⁴ Me' Yahudi sinduwehin kahagad duk patuhut ne pu si Paul duk si Silas. Duk ekka isab patuhut me' bangsa Girik, me' a'a magsambahayang si Tuhan. Duk ekka du isab me' dende bangsahan patuhut.

⁵ Saguwa' me' Yahudi sinduwehin ngimbū, hangkan tinawag we' de me' a'a dupang amban me' kalān-lānanin duk pinagtipun we' de bu jinabu we' de puweblo miya'an. Ginuhu we' de luma' si Jasonin pamihahande si Paul duk si Silas, supaya siye tabo'ode pī paluwas si me' a'ahin. ⁶ Saguwa' pegge' ga' siye kasuwa'de, ilalas we' de si Jason duk me' tindeg si Isa sinduwehin pī si me' bagellalin. Ngalingan siye papales, pa'inde, "Tiya' ne tekka si puweblote bi inin me' manasew kalahat-lahatanin. ⁷ Duk si Jason inin, inenna' siye we' ne dem luma'ne. Kēmon siye inin langgalande sara' Sultan Nakura'in. Pa'inde we' niya' ko' sultan seddili, ēnnen si Isa." ⁸ Sabab bissāde miya'an, hewuhala' ne me' a'a mabanesin duk sampay me' bagellalin. ⁹ Manjari si Jason duk me' sawe'nen dina'ak magbayed piyansa we' me' bagellalin, ubus bu pinapole' ne siye.

La'i si lahat Berea

¹⁰ Pagsangem ne, dina'ak si Paul duk si Silas we' me' pagkaside tindeg si Isahin tahala' hap Berea. Pagtekkade si Berea, hap pī siye si langgal Yahudi. ¹¹ Me' Yahudi mala'ihin lunuk ateyden amban me' Yahudi si Tessalonikahin. Kēgan te'ed siye pakale si me' usihat disi Paulin, duk ellew-ellew hinapal we' de kitabin pamayamande bang asal to'o ke panolo' si Paulin. ¹² Ekka me' a'a Bereahin sandel ne pu si Isa, sampay me' dende bangsahan amban bangsa Girik, duk me' lella Girik isab.

¹³ Saguwa' pagkale me' Yahudi si Tessalonikahin we' i' si Paul si Berea magmahalayak lapal Tuhanin, hap pī isab siye la'i nasew duk ngawul me' a'a mala'ihin. ¹⁴ Magtawus si Paul dina'ak we' me' masandel pu si Isahin padurul pī si higid tahik. Saguwa' si Silas duk Timoteo pa'amban la'i si Berea. ¹⁵ Tinuhutan si Paul hap pī si puweblo Aten. Ubus balik ne me' manuran iyehin hap Berea mo'o sessa' amban si Paul we' subey si Silas duk Timoteo paturul si iye mura.

La'i si puweblo Aten

¹⁶ Manjari inin, sābu si Paul la'i si Aten ngagadan si Silas duk Timoteo, sasew te'ed ateynen pagkitene we' la'i si puweblo miya'an ekka te'ed limbagan tuhan-tuhan. ¹⁷ Hap pī iye dem langgal duk magsu'al iye la'i duk me' Yahudi, duk me' a'a bangsa seddili isab, me' manambahayang si Tuhanin. Ellew-ellew la'i isab iye si tabu'an magsu'al duk me' a'a mala'ihin. ¹⁸ Duk niya' isab me' guru tabo'one magsu'al. Me' guru miya'an, iye tinuhutden me' panolo' a'a inēnan Epikuru duk panolo' me' a'a inēnan Istoik. Pagkalede si Paul magusihat sabab si Isa duk sabab ka'ellumne mabalik amban kamateynen, pa'in me' sinduwehin, "Ine be pinoppot a'a inin?" Pa'in sinduwehin isab, "A'a inin kuwe' magpalata' sabab tuhan seddili ga'i kata'uhan tu'u si lahatte bi inin." ¹⁹ Manjari bino'o we' de si Paul pī si kakunsihalanin, magtipun la'i si lugal ēnande Areopagus. Pa'inde pu si Paul, "Batang kami ngata'u sabab tolo' ba'ahu binissānu miya'an. ²⁰ Me' bissānu miya'an ga' bakas takale kami, hangkan batang kata'uhan kami hātinin." (²¹ Kēmon hep me' a'a Atenin duk me' a'a liyu-liyu mapatenna' mala'ihin, tagihan siye magheto-heto duk pakale-kale sabab ine-ine ba'ahu.)

²² Manjari nengge si Paul si harapan me' kakunsihalanin duk pa'inne, "Ka'am me' a'a Atenin, tapandogaku we' asal be-āgama te'ed ka'am. ²³ Pegge' sābuku miya'an lumengngan-lengngan tu'u si puweblobi, takiteku me' bayu'-bayu'an sinumbabin. Niya' takiteku dambuwa' lugal panumbahanbi duk tasulat bissā inin la'i, pina'in, 'Iye inin lugal panumbahan tuhan mangga' i kinata' uhanthen bi.' Na," pa'in si Paul, "tuhan mangga' i kinata' uhanbin saguwa' sinumba we' bi, iye ne inin Tuhan pinahātiku si ka'am kuwe' itu inin. ²⁴ Iye inin Tuhan magpapanjari dunyahin duk kēmon bayu'-bayu'an dem dunyahin. Iye magbaya' si surga'in duk si dunyahin. Ga'i Tuhan inin patenna' dem me' luma' panumbahan hinangan manusiya'. ²⁵ Duk ga'i isab iye makitabang si manusiya' pegge' ga' du niya' kulang si

iye. Bisan miya'an, iye pe mangurung umulin duk napas in duk kēmon bayu'-bayu'an ginuna manusiya'in. ²⁶ A'a tagna' pinapanjari we' Tuhanin," pa'in si Paul, "iye miya'an tagna' me' kabangsa-bangsahanin kēmon duk pinalahat siye we' Tuhanin tu'u si tibu'ukan dunya. Duk andang ne ginanta'an we' ne bang sa'ingge tiggelanden duk bang lahat ingge patenna'anden. ²⁷ Hinang Tuhanin inin si me' kabangsa-bangsahanin supaya du iye pihade duk si pagtuyu'den kaw du iye kasuwa'de. Saguwa'," pa'in si Paul, "ga'i du hep Tuhanin tala amban kite bi. ²⁸ Pegge' hangkan kite bi ellum, hangkan kite bi tapa'usa', hangkan kite bi taga niyawa, sabab Tuhanin. Kuwe' du isab pina'in me' a'a magkata-katahin,

'Kite bi inin me' anak Tuhanin du.'

²⁹ Na, pegge' me' anak Tuhanin kite bi," pa'in si Paul, "subey kite bi ga'i magpikil we' Tuhanin kuwe' bantuk me' limbagan bulawan atawa pilak atawa batu, hiningang amban pikilan duk kapandeyan manusiya'. ³⁰ Matu'uhin, pegge' awam pe me' a'ahin sabab Tuhanin, ga' ne hinang ine we' Tuhanin me' hinangande miya'an. Saguwa' kuwe'itu, iye panganda'akan Tuhanin si kēmon manusiya' antag-antag, we' subey ne pagsusunande me' duseden duk lebbahande ne, ga'i ne hiningang-hinang balik. ³¹ Pegge' bakas kineddewan ne we' Tuhanin ellew pangahukumne manusiya'in kēmon, duk hukumannen bentel. Duk bakas tapene'ne ne a'a mangahukumin. Pinabugtu' we' Tuhanin si kēmon manusiya' we' iye ne inin tapene'nen, sabab pinakellum we' ne balik a'a inin amban kamateyenen."

³² Pagkalede si Paul missā sabab ellum balik me' pateyin, sinduwehin hinangde hadja dagey si Paul. Saguwa' sinduwehin isab magpa'in, "Baya' kew pakale kami missā balik sabab inin." ³³ Manjari tahala' ne si Paul amban pagtipunan miya'an. ³⁴ Niya' me' a'ahin patuhut si iye duk sandel ne pu si Isa. Sinduwehin siye disi Diyonisi, dambuwa' me' kakunsihalalan miya'an, duk dambuwa' dende inēnan Damaris, duk niya' pe isab me' sinduwe.

18

La'i si puweblo Korinto

¹ Puwas miya'an, tahala' si Paul amban Aten hap pī si puweblo Korinto. ² La'i magkasuwa' siye duk dambuwa' Yahudi inēnan Akila, inanakan si lahat Pontus. Ba'ahu du tekka Akila miya'an si Korinto amban lahat Italiya magtuhut duk andanen Pirisila. Tahala' siye amban Italiya pegge' dina'ak hep we' Sultan Kalaudi tahala' kēmon Yahudihin amban Roma, puweblo hadje la'i si Italiya. Manjari hap pī si Paul nindew disi Akila. ³ Pegge' sali' ka'ellumanden maghinang-hinang tolda, patenna' ne si Paul la'i si siye duk patabang iye si hinangden. ⁴ Kahaba' ellew Sabtu', pī si Paul si langgal Yahudi magsu'al duk me' a'a mala'ihin. Tuyu'anne ngahumatan me' Yahudihin duk me' Girikin we' to'o te'ed me' panolo'nen.

⁵ Pagtekka si Silas duk Timoteo amban Makedoniya, iye hadja hinang si Paulin magma-halayak lapal Tuhanin si me' Yahudihin. Pinapasti' we' ne si siye we' si Isa asal Almasihin ne, tapene' Tuhan magbaya'in. ⁶ Saguwa' sinagda iye we' de duk binissā-bissāhan pe. Hangkan ileppugan we' si Paul semmeknen, tanda' we' papuwas ne iye amban siye. Pa'inne si siye, "Bang ka'am magmula dem narka', duma'in ne amban aku. Tinagna'an kuwe'itu, papinda ne ku magmahalayak pī si me' a'a bangsa seddilihin." ⁷ Hangkan tahala' ne si Paul amban me' Yahudihin. Pī iye patenna' si luma' a'a bangsa seddili, ēnnen si Titus Justus. A'a inin nambahayang si Tuhan. Luma'nen magtapit du duk langgal Yahudi. ⁸ Nakura' langgal miya'an inēnan si Kirispus. Iye duk me' sawe'ne dambuwa' luma'in sandel pu si Isa, Panuhutanin. Ekka isab me' a'a si Korinto miya'an makakale lapalin duk sandel ne pu si Isa duk pinandi siye, tanda' we' suku' pu si Isa ne siye.

⁹ Dambuwa' sangem niya' pabagala pu si Paul, duk takalene Panuhutanin, si Isa, missā si iye. Pa'in Panuhutanin, "Da'a kew talew missā saguwa' magmahalayak ne kew pa'in. Da'a kew padeheng. ¹⁰ Pegge' lu'u du ku nuhut-nuhutan ka'u," pa'inne. "Ga' niya' makabinasa ka'u pegge' ekka me' a'aku tu'u si lahat inin." ¹¹ Hangkan si Paul patenna' pe la'i dan tahun duk tenga'. Magtolo' ne pa'in iye lapal Tuhanin si me' a'a mala'ihin.

¹² Manjari inin, sakali' ne si Galliyo gubnul si lahat Akayahin, magtuhut me' Yahudihin pī niggew si Paul. Bino'o iye we' de pī si gubnulin tinuntutan. ¹³ Pa'inde, "A'a inin sinege' we' ne me' a'ahin magsambahayang si Tuhan, saguwa' pagsambahayangden kuntara si sara'te bi." ¹⁴ Arak ne si Paul missā saguwa' missā ne Gubnul Galliyo si me' Yahudihin. Pa'inne, "Bang palkala' inin sabab hinangan la'atan atawa hinangan ga'i bentel, pata' ka'am pakaleku. ¹⁵ Saguwa' pegge' iye pagjawabanbin sabab me' bissā duk sabab me' ēn a'a duk sabab sara' āgamabin, maghatulan ka'am dibi. Ga'i ku baya' maghatul me' palkala' sa inin." ¹⁶ Duk pinatahala' siye we' ne amban bilik paghukum-hukuman miya'an. ¹⁷ Manjari

siniggeu we' me' a'ahin si Sostenes, nakura' langgal Yahudihin, duk pinapeddi'an we' de la'i si harapan luma' paghukum-hukumanin. Saguwa' ga' hinang ine we' Gubnul Galliyo.

Balik hap Antiyok

¹⁸ Si Paul patenna' pe la'i si Korinto tiggel-tiggel, ubus bu ma'id ne iye amban me' pagkasine tindeg si Isa mala'ihin. Patulak iye hap Siriya magtuhut duk Pirusila duk Akila. Ga' pe siye patulak, magkeke dahu' si Paul la'i si Kenkerea, panumanne niya' da bayu' janji'ne si Tuhan. ¹⁹ Pagtekkade si Epesus, pa'amban ne si Akila duk Pirusila la'i maglahat. Saguwa' si Paul padeheng hadja. Hap pi si Paul si langgal Yahudi duk magsu'al iye la'i duk me' Yahudihin. ²⁰ Inohotan iye we' de dina'ak patiggel-tiggel dahu' la'i, saguwa' ga' iye ngatu. ²¹ Pa'inne si siye sōng patahala'nen, "Bang amban kabaya'an Tuhan du, balik du ku pitu si ka'am." Ubus patulak ne iye amban Epesus.

²² Pagtekkade si Paul si Kesarea, pataked iye hap Awrusalam nindow me' a'a mala'i masandel pu si Isahin. Ubus bu pi iye hap Antiyok. ²³ Pagla'i iye si Antiyok bang piyem bahangi, tahala' iye duk ilatag we' ne me' kalahat-lahatan si Galatiya duk Pirigiyahin, duk inasig we' ne atey me' katindegan si Isa si me' lahat i'en.

La'i Apollos si Epesus duk Korinto

²⁴ Masa miya'an, niya' tekka la'i si Epesus dambuwa' Yahudi inēnan Apollos. Inanakan iye la'i si lahat Iskandal. Pandey te'ed iye missā-missā duk lalem pangadji'nen si kitab. ²⁵ Bakas iye katolo'an sabab tolo' si Isa, Panuhutanin. Missā iye pinate'ed-te'ed duk tumu'un pagusihatne sabab si Isahin. Saguwa' iye hadja kata'uhannen pandi panolo' si Yahiyahin. ²⁶ Magusihat iye dem langgal me' Yahudihin duk ga' niya' talew-talewne missā si me' a'ahin. Pagtakale iye we' Pirusila duk Akila, bino'o iye we' de hap luma'de duk pinahāhitan iye namba we' de sabab tolo' Tuhanin. ²⁷ Manjari magsakap si Apollos pi si lahat Akaya. Tinabangan iye we' me' masandel pu si Isa si Epesusin, duk mabo'o siye sulat pi si me' masandel pu si Isa si lahat Akayahin, dina'ak Apollos hinatul si siye. Pagtekkade Apollos la'i, tinabangan te'ed we' ne me' a'a masandelin. Sandel ne siye sabab lasa Tuhan si siyehin. ²⁸ Tinabangan siye we' ne pegge' tada'ag hep we' ne magsu'al me' Yahudihin si ka'ekkahān a'a. Pegge' basag te'ed me' pureba pinaguwa'ne amban kitabin we' si Isa iye Almasihin, pinene' Tuhan magbaya'in.

19

Si Paul la'i si Epesus

¹ Sābu la'i si Apollos si Korinto, lumengnan si Paul pabutas si me' kalahatan diyata' sampay tekka iye si Epesus. Makadugpak iye la'i me' tindeg si Isa. ² Tilewne siye, pa'inne, "Tasangkabi ke Niyawa Sutsihin sakali' ka'am sandel pu si Isa Almasi?" "Ga'," pa'inde, "ga' kami bisan makakale we' niya' Niyawa Sutsi." ³ Pa'in si Paul, "Na, pandi ine bakas pamandi ka'amin?" "Pandi panolo' Yahiyahin," pa'inde. ⁴ Pa'in si Paul, "Pandi panolo' Yahiyahin pandi tawubat. Pinandi ne ne sasuku magsusunan duk ngalebbahan duseden. Saguwa' inakanan isab we' ne me' a'ahin we' subey siye sandel si mapaturul si iyehin, hātinan pu si Isa." ⁵ Pagkaledē inin, pinandi ne siye, tanda' we' suku' pu si Isa ne siye. ⁶ Manjari binettad we' si Paul tangannan si siye. Magtawus pa'asek Niyawa Sutsihin si siye duk missā ne siye si me' bissāhan seditili, duk pinalata' isab we' de me' bissā Tuhanin. ⁷ Niya' sampu' duk duwe ekkahanden.

⁸ Manjari padiyalem si Paul pi si langgal me' Yahudihin duk missā iye si me' a'ahin sabab pagbaya' Tuhanin. Ga' niya' talew-talewne missā si siye. Dem tellum bulan iye inin bahannen. Magsu'al iye duk siye duk hinumatan te'ed siye we' ne duk niya' ne siye sandel pu si Isa. ⁹ Saguwa' me' sinduwehin, tuwas te'ed kōkden duk ga'i siye kahagad. Magbissā la'atan pe siye sabab tolo' miya'an si pagharapan me' a'ahin. Hangkan tahala' si Paul amban langgal miya'an duk bino'o we' ne me' masandel pu si Isahin. Duk kahaba' ellew la'i ne iye magusihat si me' a'ahin si iskulan Tirannu. ¹⁰ Iye inin hinangannan dem duwen tahun hangkan kēmon me' a'a si tibu'ukan lahat Asia miya'an, Yahudi ke atawa duma'in Yahudi, takaledē lapal sabab si Isa, Panuhutanin.

Me' anak si Eskebahin

¹¹ Inurungan balakat si Paul we' Tuhanin maghinang me' hinangan balakatan maka'ulali' manamal. ¹² Bisan me' panyitu hadja duk me' tuwaliya bakas tagunane bang bino'o pi si me' masakihin, kawuli'an siye amban me' sakiden duk paluwas me' seyitanin amban siye.

¹³ Niya' isab ngalatag lahat miya'an me' Yahudi magtawal-tawal. Tawalden pagpaluwas seyitan amban a'a. Manjari suleyande ginuna ēn si Isa, Panuhutanin, pamaluwasde seyitan. Pa'inde si me' seyitanin, "Si ēn si Isa minahalayak si Paulin, da' akte ka'am paluwas

amban a'a iyan." ¹⁴ Manjari inin, niya' pitu' lella magpungtina'i nawal sa t'. Samaden si Eskeba, imam nakura' me' Yahudihin. ¹⁵ Sakali' ne sinuleyan we' de pinaluwas seyitanin kuwe' miya'an, nambung seyitanin, pa'inne, "Si Isa kata'uhanku, duk si Paul kata'uhanku. Saguwa' ka'am, ga'i ka'am kata'uhanku. Sine te' ka'am?" ¹⁶ Magtawus me' lella miya'an kinapangan ginansing-gansing we' a'a taga seyitanin. Ga' siye maka'atu. Magubas siye kemon amban luma' a'a miya'an, bakat-bakat siye duk kakuwantangan ne. ¹⁷ Manjari ma'umantag inin bawag si tibu'ukan Epesus, si me' Yahudi duk si me' bangsa seddili. Pa'asekan talew siye kemon duk pasong bantu en Panuhutanin, si Isa. ¹⁸ Ekka me' masandel pu si Isahin pi patampal magbennal si me' hinangande mala'atin. ¹⁹ Ekka siye bakas me' magtawal-tawalin, bino'o we' de pinagtipun me' kitab-kitab panulatan me' tawalden, duk ineggas we' de si pagmatahan me' a'ahin. Initung we' de halga' me' kitab-kitab miya'an, niya' limempu' ngibu pilak. ²⁰ Hangkan takite we' balakatan lapal Tuhanin duk ngalatag ne pa'in lapal Tuhanin. Duk magka ekka me' makahagad si lapal Tuhanin.

Sasew hadje la'i si Epesus

²¹ Puwas miya'an, magsakap si Paul hap pi isab si lahat Makedoniya duk Akaya, ubus bu pala'us ne hap Awrusalam. "Ubus ku hap Awrusalam," pa'inne, "subey ku isab tapi si Roma." ²² Hangkan dina'ak we' ne duwangan me' tabangnen, si Timoteo duk Erastus, padehellu hap Makedoniya sabune dahu' la'i si Asiya.

²³ Sabu miya'an, la'i si Epesus niya' sasew hadje sabab tolo' si Isahin. Kuwe' inin kahalannen. ²⁴ Niya' dambuwa' pandey magsasal-sasal pilak, ennen si Demetiri. Magsasal iye luma'luma' pilak kuwe' bantuk langgal tuhande dendehin inenan Artemis. Demetiri duk me' a'a maghinang si iyehin, ekka sin takasuwa' de si hinangde miya'an. ²⁵ Tinawag siye kemon we' Demetiri dina'ak magtipun. Tinawag isab we' ne me' seddili a'a maghinang kuwe' hinangde miya'an. Pagla'i ne siye kemon, pa'inne si siye, "Me' bagay, kata'uhanbi we' hap te'ed usahatan bi si hinang inin. ²⁶ Takitebi ne duk takalebi ne bang ine hininang a'a inenande si Paul miya'an. Magtolo' iye we' bang tuhan hinang a'a, ga'i ko' bennal tuhan. Duk ekka ne kahagad si panolo' ne inin, duma'in hadja tu'u si Epesus, saguwa' arak si kemon tibu'ukan Asiya. ²⁷ Hangkan siya-siya hinangte bi inin, kaw diyawa'an me' a'ahin," pa'inne. "Duk kaw isab sampay langgal tuhante bi mabangsahanin ga'i ne pinahadje dem atey. Kuwe'itu si Artemis sinumba we' kemon a'a si tibu'ukan Asiya duk sampay si tibu'ukan dunya. Saguwa' siya-siya kaw dumiyawa' bangsanen," pa'in Demetiri.

²⁸ Pagkale me' a'a magtipun miya'an pina'in Demetirihin, astel te'ed siye. Ngalingan-ngalingan siye pinapales, pa'inde, "Pinahadje te'ed Artemis, tuhan me' a'a Epesusin." ²⁹ Ujudnen hewuhala' dem tibu'ukan puweblo miya'an. Siniggew we' me' a'ahin si Gayus duk Aristarkus, me' a'a Makedoniya sawe' si Paul maglengnganin. Ilalas we' de duwanganin pi dem luma' mahadje pagtipun-tipunanin. ³⁰ Mabaya' si Paul pi paha'ap si me' a'a mabanasin, saguwa' pinages iye we' me' katindegan si Isahin. ³¹ Bisan me' bagellal bagayne si lahat Asiya miya'an, masan pi si iye ngamey-ngamey ga'i iye dina'ak padiyalem pi si luma' mahadje pagtipun-tipunanin.

³² Sabu miya'an hidjul te'ed dem pagtipunan miya'an. Ngalingan-ngalingan sinduwehin sa inin, ngalingan-ngalingan isab sinduwehin sa miya'an. Pegge' ka'ekkananin, ga' bisan kata'uhande bang we'ey siye miya'an la'i magtipun. ³³ Manjari niya' dambuwa' a'a inenan Iskandal pinakokan we' me' Yahudihin, dina'ak missa' si me' a'ahin. Kannal me' a'a sinduwehin we' iye pagjanan sasewin. Manjari magsinyas iye duk tanganne duk siye pakale pegge' song iye missa'. ³⁴ Saguwa' pagtakilale me' a'ahin we' Yahudi hati' iye, magdus siye kemon ngalingan-ngalingan dem duwe ora, binalik-balik bissaden, pa'inde, "Pinahadje te'ed Artemis, tuhan me' a'a Epesusin."

³⁵ Ujud lettep siye kemon we' bagellal magsulat-sulat si puweblo miya'an. Pa'inne si me' a'ahin, "O me' a'a Epesus. Kata'uhan du hep we' a'ahin kemon we' kite bi me' a'a Epesusin mangantan luma' Artemisin, tuhante bi mabangsahanin, duk batu masutsi malabo' amban diyata' langitin. ³⁶ Ga' niya' kapamasuwey sabab inin. Hangkan padeheng hadja ka'am duk da'a ka'am maghinangan ine-ine bang ga'i dahu' bakas pikilbi. ³⁷ Tiya' bino'o we' bi me' a'a inin pitu, bu ga' du siye bakas ngahawasan langgal atawa missa' la'atan sabab tuhante dendehin. ³⁸ Bang batang tuntutan Demetiri duk me' sawe'nen me' a'a inin, niya' du me' ellew paghukum-hukuman duk i' du la'i me' mangahukum. Ambat siye la'i manuntutin. ³⁹ Duk bang niya' pe palkala'bi seddili, subey la'i hinatul si pagmitingan me' a'a lahat inin. ⁴⁰ Pegge' siya-siya kite bi, kaw kite bi tinuntutan sabab sasew ma'umantag ellew inin bu ga' niya' janne. Na, ga'i kite bi makapagda'awa sabab pagtipunante bi inin." ⁴¹ Pagubus miya'an bissane, pinapole' ne we' ne me' a'ahin.

20

Si Paul palabey amban lahat Makedoniya duk Girik

¹ Pagpuwas me' sasew miya'an, tinawag we' si Paul me' katindegan si Isahin dina'ak magtipun. Missā iye si siye pangasigne ateyden, ubus bu nabiyā' ne iye duk pī iye hap Makedoniya. ² Pī iye ngalatag me' kalahatan mala'ihin duk missā iye si me' a'ahin pangasigne ateyden. Ubus pī iye si lahat Girik. ³ Patenna' iye la' tellum bulan. Manjari magmemes iye sōng patulak hap Siriya. Saguwa' pagkata'uhanne we' magsakap hati' me' Yahudihin mapatey iye, mikil iye mole' palān balik amban Makedoniya. ⁴ Me' sawe'nen disi Sopater, a'a amban lahat Berea anak si Pirus, duk si Aristarkus duk Sekundus, me' a'a amban Tessalonika, duk si Gayus amban Derbe, duk disi Tikikus duk Toropimus, me' a'a amban Asiya, duk si Timoteo. ⁵ Padehellu siye inin hap Toroas ngagad kami la'i. ⁶ Pagpuwas pagkādja'an me' Yahudi pamangande pan ga'i sinagetan pasuligin, patulak kami amban Pilipi. Puwas limem bahangi, tekka kami si me' sawe' kamihihin la'i si Toroas. La'i kami patenna' da simana.

Tamanan papī si Paul hap Toroas

⁷ Pagsangem Sabtu', magtipun kami mangan pan binahagi'-bahagi' pangesseban katey si Isahin. Magsakap si Paul tahala' pagsasumuhin, hangkan magusihat iye si me' a'ahin ngeregse' tenga' bahangi. ⁸ Pagtipunan kamihihin diyata' luma' duk ekka payita'an la'i. ⁹ Niya' dambuwa' lella bata' pe, inēnan Utikus, ningkolo' diyata' tendewan. Sakali' pinataha' we' si Paul bissānen, kinaru' te'ed Utikus miya'an duk ujud kapatuli. Manjari labo' iye amban katellu bangkat luma' pagtipunan kami miya'an hap pī padiyawa'. Pagbengketde iye, asal matey ne. ¹⁰ Saguwa' duwa'i pī si Paul ngapangan iye ngekkepan. Manjari pa'in si Paul, "Da'a ka'am suse. Ellum ne iye." ¹¹ Ubus balik ne iye pī diyata' luma' ngepak-ngepak panin duk mangan iye. Missā pe iye si siye ngeregse' salung-salung, ubus bu tahala' ne iye duk me' sawe'nen. ¹² Lella mabata' bakas malabo'in, bino'o we' me' sawe'nen hap luma' ellum. Duk sanyang du dem ateyden.

Amban Toroas hap Miletus

¹³ Padehellu kami amban si Paul hap pī si kappal duk patulak kami hap Assos, pegge' isun kamihihin we' la'i ne hadja si Assos pasakey si Paul. Panganda'akanne hep miya'an pegge' pa'inne maglengngan hadja iye amban diyata' duk la'i ne kami magkasuwa' si Assos. ¹⁴ Pagtekka kami si Assos, sinampang kami we' si Paul. Manjari bino'o ne iye we' kami sinakey si kappal duk palanjal kami hap Mitilene. ¹⁵ Patulak isab kami billa'i duk pagellew dambuwa' tekka kami la'i si antag Kiyos. Pagsasumuhin pasagid kami si Samos, duk kaduwe ellewne tekka kami si Miletus. ¹⁶ Pikilan si Paulin we' ga'i ne iye pasagid si Epesus duk iye ga'i dayan la'i si lahat Asiya. Pegge' magdayi'-dayi' iye hap Awrusalam supaya tasa'utne du pagkādja'an me' Yahudi inēnande Pentekostesin.

Panessa'-nessa' si Paul si me' bahi' amban Epesusin

¹⁷ Hangkan pagtekka kami la'i si Miletus, mabo'o si Paul bissā pī si me' bahi' masandel pu si Isa la'i si Epesusin, dina'ak siye pasampang pī si iye la'i si Miletus. ¹⁸ Pagtekka me' bahi'in, missā si Paul si siye. "Kata'uhanbi du," pa'inne, "bang ine hinangankun tiggelanku lu'u si ka'am, kemuwe tagna' katekkaku si Asiyahin. ¹⁹ Maghinang ku si Panuhutanin, diyawa' te'ed pagateykan duk daran mettak bohe' matakun," pa'inne. "Maghinang ne ku pa'in bisan ku kahunitan sabab pagisun me' Yahudi kuntara si akuhin. ²⁰ Kata'uhanbi," pa'in si Paul, "we' asal ga' te'ed niya' tapukanku ine-ine bang si kahāpanbi du saguwa' magusihat ku duk magtolo' ku si ka'am si ka'ekkahan a'a duk si kaluma'anbi. ²¹ Bangsa Yahudi duk bangsa duma'in Yahudi, sali'-sali' siye sessa'an ku we' subey te'ed lebbahande me' duseden duk balik ne si Tuhan. Duk subey isab siye sandel si Panuhutanten bi, si Isa. ²² Na kuwe'itu, tiya' ku hap Awrusalam pegge' inin panganda'akan Niyawa Sutsihin. Ga'i kata'uhanku bang ine ma'umantag si akuhin la'i. ²³ Luwal iye kata'uhankun," pa'in si Paul, "pinabugtu' si aku we' Niyawa Sutsihin si kēmon lahat papīhankun, we' kinalabusu du ku duk bininasa. ²⁴ Saguwa' ga'i ne ellegku umulknun supaya hadja tahinangku panganda'akan akuhin, duk ta'ubusku hinang pangurung si aku we' Panuhutanten bi si Isa. Duk hinangku inin, magmahalayak aka-aka mahāp sabab lasa duk ase' Tuhanin.

²⁵ "Bakas ne ka'am talatagku kēmon, ngusihatan ka'am sabab pagbaya' Tuhanin. Duk kata'uhanku we' taman kuwe'itu hadja pagkiteten bi. ²⁶ Hangkan akahante ka'am ellew inin we' bang niya' ka'am para dangan tapī si narka', ga'i ne ku kasunanan. ²⁷ Pegge' ga' niya' tapukanku amban ka'am saguwa' inaka we' ku si ka'am kēmon sakap Tuhanin. ²⁸ Pahatul-hatul ka'am si dibi," pa'in si Paul, "duk ipatun bi isab kēmon me' masandel pu si Isa pina'ipāt Niyawa Sutsi si ka'amin. Hatulun bi me' masandel si Panuhutanten bi pegge' suku' si Tuhan siye sabab matey amban anaknen para si siye. ²⁹ Kata'uhanku we' paglumikut ne

ku," pa'in si Paul, "niya' iyan piyu palamud si ka'am me' guru dusta'an duk magtolo' siye ga'i bennal. Kuwe' siye me' asu bahani, duk ga'i siye ma'ase' si ka'am. ³⁰ Bisan amban dem ka'ekkahanbi, niya' du iyan magdusta' supaya tabo'ode me' masandel pu si Isahin patuhut si siye. ³¹ Hangkan papateng-pateng ka'am. Duk esseb-essebun bi we' ellew-sangem dem tellun tahun, ga' ku padeheng ngusihatan ka'am dangan-dangan duk ekka bohe' matak u bu'us sababbi.

³² "Na kuwe'itu," pa'in si Paul, "karayaw ka'am ipat Tuhanin, duk karayaw lalpalne sabab lasanen duk ase'nen makahaget sandelbi si Tuhanin. Bang tuhutbi lalpalne inin, pasuku'an Tuhanin ka'am kahāpan, iye asal pamusaka'ne si me' manuhut iye dambūs-būsin. ³³ Ga' ku bakas magnapsuhan alata' a'a, pilakne ke atawa bulawanne atawa semmekne. ³⁴ Ka'am, kata'uhanbi du te'ed we' maghinang ku duk niya' paggastu kami duk me' sawe'kun. ³⁵ Pinakitehan we' ku si ka'am," pa'in si Paul, "we' subey kite bi maghinang pabasag supaya tatabangante bi me' mamiskinin. Subey essebte bi bakas binissā Panuhutanten bi si Isa, pa'inne, "Pasōng kite kēgan bang kite ngurung amban bang kite inurungan."

³⁶ Pagubus si Paul missā, nengge iye duk tu'utne magtuhut duk siye kēmon, māku-māku si Tuhan. ³⁷ Sakali' ne siye nabiyā', magtangis siye ngalipunesan si Paul duk ngūkan iye. ³⁸ Iye te'ed makadukka siyehin, bissānen we' ga'i ne iye kite de balik. Ubus tinuhutan iye we' de hap pi si kappal.

21

Hap pi si Paul si Awrusalam

¹ Manjari nabiyā' ne kami si me' a'a Epesus miya'an duk patulak ne kami. Manalus kami tudju Kos. Pagellew dambuwa' tekka kami si Rodos, duk billa'i palanjali kami hap Patara.

² La'i si Patara ngasuwa' kami kappal sōng patulak hap Penisia. Pasakey kami la'i duk nuhut ne kami patulak. ³ Pagkite kami ne pū' Kiprusin, palabey kami duk si bibangan kami pū' miya'an bu palanjali kami tudju Siriya. La'i si lahat Tiros pinaduwa'i me' duwa'an kappalin hangkan duwa' kami la'i. ⁴ Ngasuwa' kami la'i me' tindeg si Isa duk patenna' kami si siye da simana. Pegge' bakas siye pinahātihan we' Niyawa Tuhanin, hangkan inakahan we' de si Paul ga'i iye dina'ak pala'us hap Awrusalam. ⁵ Pagta'abut ne ellew patahala' kami, tinuhutan kami we' de kēmon paluwas amban puweblo bino'o me' andāden duk me' anakden. Manjari nengge kami kēmon duk tu'ut kamihihi si tapiyan lahat māku-māku si Tuhan. ⁶ Ubus magtabiya' ne kami duk pasakey ne kami si kappal. Siye hap luma' ne balik.

⁷ Patulak kami amban Tiros hap Tolemas. Pagtekka kami la'i, sinagina we' kami me' pagkasi kami tindeg si Isa mala'ihin duk la'i kami si siye da ellew. ⁸ Pagsasumuhin patulak ne isab kami duk tekka kami si Kesarea. Hap pi kami si luma' si Pilip, a'a bahannen magmahalayak-mahalayak aka-aka mahāp sabab si Isahin. Patenna' kami la'i si iye. Si Pilip inin dambuwa' hep amban me' a'a pitu' tapene' la'i si Awrusalam magbahagi'-bahagi' sin paggastuhin matu'uhin. ⁹ Niya' ampat anakne budjang magpalata' bissā Tuhanin. ¹⁰ Pagla'i ne kami bang piyem bahangi, niya' tekka pi dambuwa' a'a amban lahat Yahudiya inēnan Agabus. Magpalata' du isab iye bissā Tuhanin. ¹¹ Pi iye si kami duk ineddo' we' ne kandit si Paulin, bu ne mugung di bettisnen duk tangannen duk kandit. Ubus pa'in Agabus, "Iye inin lalpal amban Niyawa Sutsihin: Dapu' kandit inin iningketan du isab kuwe' inin we' me' Yahudi si Awrusalamin duk sōngande du iye pi si antanan me' a'a bangsa seddilihin."

¹² Pagkale kami pina'in Agabus inin, kami ne duk me' katindegan si Isa mala'ihin buyu'-buyu' kami si Paul ga'i dina'ak pala'us hap Awrusalam. ¹³ Saguwa' nambung si Paul, pa'inne, "We'ey ka'am iyan magtangis? Dukka te'ed ateykun we' bi. Maglilla' du ku duma'in hadja iningketan saguwa' bisan pe pinapatey la'i si Awrusalam, basta sabab Panuhutankun si Isa." ¹⁴ Ga'i te'ed iye takole' kami mages, hangkan padeheng ne hadja kami duk pa'in kami, "Baya'-baya' Tuhanin ne."

¹⁵ Palabey bang piyem bahangi, magmemes kami duk palanjali ne kami hap Awrusalam. ¹⁶ Niya' me' tindeg si Isa si Kesareahin nuhut kami isab duk bino'o kami we' de pi si luma' si Manason pegge' la'i padehengan kamihihi. Si Manason inin a'a Kiprus, duk dambuwa' iye amban me' tindeg si Isa tagna'ley.

Tindew si Paul si Yakub

¹⁷ Pagtekka kami la'i si Awrusalam, kēgan te'ed me' katindegan si Isa mala'ihin nampang kami. ¹⁸ Pagsasumuhin magtuhut kami duk si Paul pi nindew si Yakub. La'i du isab patipun me' bahi'in. ¹⁹ Sinagina si Paul we' de, ubus bu inaka-aka ne we' ne si siye kēmon me' bakas pinahinang Tuhan si iye diyalem me' kabangsaan seddilihin. ²⁰ Pagkalede inin, pinudji we' de Tuhanin. Manjari pa'inde pu si Paul, "Bagay, kata'uhannu du we' ibuhan ne me' bangsate bi Yahudi masandel pu si Isahin. Bēbbegande te'ed sara' si Musahin. ²¹ Bakas

siye ka'akahan sabab ka'u, we' magtolo' ko' kew si kēmon me' Yahudi maglahat si me' lahat kabangsahan seddilihin, we' ga'i ne subey tuhutde sara' si Musahin. Pa'innu ko' we' ga'i ne siye subey magislam me' anakden duk ga'i ne siye subey nuhut me' ka'addatan bangsa Yahudihin. ²² Na, ine ente' subey hinangnu? Pegge' bugtu' takalede ne we' tiya' ne kew tekka. ²³ Hangkan hāp bang tuhutnu pina'in kami si ka'u inin," pa'in me' bahi'in. "Niya' tu'u ampat a'a bakas ngajanji' si Tuhan duk sōng tambus ne janji'den. ²⁴ Patuhut kew pī si siye si langgal hadjehin duk hinangun bi addat Yahudi pasal pagsutsihin. Bayedanun gastu pagkulubanden duk ne siye kapagkeke, tanda' we' tambus ne janji'de miya'an. Manjari bang hinangnu inin, kata'uhan me' a'ahin du kēmon we' ga'i to'o me' takalede sabab ka'uhin. Saguwa' kata'uhande we' asal tuhutnu du sara' si Musahin. ²⁵ Na, pasal me' a'a bangsa seddili masandel pu si Isahin," pa'inde, "bakas ne du siye pabo'ohan kami sulat ngakahan siye we' subey siye ga'i mangan ine-ine bakas paglamas si me' limbagan tuhan-tuhan, subey siye ga'i mangan laha' atawa hayep pikel, duk subey siye ga'i magjina."

²⁶ Manjari bino'o ne we' si Paul me' a'a ampatin, duk pagsasumuhin pī ne siye magtuhut ngahinang me' addat Yahudi pasal pagsutsihin. Pagubus miya'an hinangde, pī si Paul si langgal mahadjehin magaka si me' imamin bang sumiyang tambus pagsutsiden duk bang sumiyang ne siye dangan-dangan magkuluban si Tuhan.

Siniggew si Paul la'i dem langgal hadjehin

²⁷ Pagsōng ubus ne pitu bahangi pagsutsiden, niya' me' Yahudi amban Asiya ngite si Paul la'i dem langgal hadjehin. Kinawul we' de me' a'a ma'ekkahin duk siniggew we' de si Paul. ²⁸ Ngalingan siye papales, pa'inde, "O ka'am me' a'a Isra'ilin, nabang ka'am. Iye ne hep inin a'a mangalagat kalahat-lahatanin magtolo' si kēmon a'a. Me' panolo'nen ngandiyawa'an bangsaten bi duk sara' si Musahin duk sampay langgalte bi inin. Duk dagun," pa'inde, "tiya' pe isab niya' bo'one me' a'a duma'in Yahudi padiyalem pitu dem langgal, mo'o sammal pitu si panambahayangante bi masutsi inin." (²⁹ Pa'inde inin pegge' bakas takitede Toropimus, a'a Epesusin, magtuhut duk si Paul la'i si puweblo duk kannalde bino'o iye we' si Paul dem langgal.)

³⁰ Manjari, hewuhala' dem tibu'ukan Awrusalamin sabab miya'an. Magubas me' a'ahin pī niggew si Paul duk ilalas iye we' de bino'o paluwas amban langgal miya'an. Ubus magtawus tinambel we' de gawangin. ³¹ Sābude sōng mamapatey si Paulin, tekka akahin pī si kelnel me' sundalu Romahin we' hewuhala' ne tibu'ukan Awrusalamin. ³² Magtawus kelnelin mo'o me' tininti duk me' sundalu duk magdayi'-dayi' siye pī si antag pagsasewananin. Pagkite me' a'ahin kelnelin duk me' sundaluhin, padeheng ne siye ngalubakan si Paul. ³³ Pī kelnelin patapit niggew si Paul duk dina'ak we' ne kinarena duk duwe karena si me' sundalunen. Manjari tinilew we' ne me' a'ahin, pa'inne, "Sine a'a inin duk ine dusenen?" ³⁴ Niya' amban dem ka'ekkahin a'ahin nganggasud nambung sa miya'an, sinduwehin isab nganggasud nambung sa inin. Hiyul manamal hangkan ga'i kata'uhan kelnelin bang ine te'ed ma'umantagin. Manjari dina'ak we' ne si Paul bino'o si me' sundalunen pī dem kuta'. ³⁵ La'i pe hadja si Paul si haren kuta'in, subey ne iye binengket we' me' sundaluhin hawal basag pagsōngad me' a'ahin. ³⁶ Pegge' paturul-turul hep siye pu si Paul duk nganggasud-nganggasud, pa'inde, "Papatayun bi iye."

Missā si Paul pamēbbegne dinen

³⁷ Pagsōng ne si Paul bo'ode padiyalem pī dem kuta', missā si Paul si kelnelin, pa'inne, "Makajari ke ku missā si ka'u?" Nambung kelnelin, pa'inne, "Ta'u kew hati' missā Girik?" ³⁸ Bang kuwe' iyan," pa'inne pu si Paul, "duma'in kew hati' a'a Misil bakas mapakuntara si gubelno Romahin ba'ahu miya'an duk mamō'o me' mundu ampat ngibu magbessihin pī dem lahat makagindew-gindew?" ³⁹ "Duma'in," pa'in si Paul. "Aku inin Yahudi. Inanakan ku la'i si Tarsus si lahat Kilikiya. A'a amban lahat bangsahan ku inin. Pākuku si ka'u, Kelnel, pabissāhun ku si me' a'a inin." ⁴⁰ Dina'ak ne si Paul we' kelnelin. Hangkan nengge iye diyata' haren duk ninyas iye duk tanganne si me' a'ahin duk siye pakale. Sakali' ne siye padeheng maghidjul, missā si Paul si siye si bissāhan Hibrani.

22

¹ "Me' kapungtina'ihan duk me' kamatetto'ahan," pa'in si Paul, "pakale ka'am si bissāku inin pamebbegku dikun." ² Pagkalede iye missā si bissāhan Hibrani, pasōng ne siye ga' maghidjul. Manjari pa'inne si siye, ³ "Aku inin a'a Yahudi du. Inanakan ku la'i si Tarsus si lahat Kilikiya, saguwa' kasuligankun tu'u si Awrusalamin. Bakas ku mulid Gamaliel, duk katolo'an ku te'ed si sara' me' kapapu'anten bi. Duk nuhut ku Tuhanin dambūs-būs kuwe' du ka'am kuwe'itu inin. ⁴ Bininasa we' ku me' a'a manuhut tolo' si Isahin sampay niya' siye matey," pa'in si Paul. "Siniggew siye we' ku lella-dende kinalabusu. ⁵ Kasaksi'an imam nakura'in duk kēmon kakunsihalanin we' to'o pina'inku inin. Bakas ku ka'urungande me'

sulat para si me' pagkasite bi Yahudi la'i si Damaskusin. Hangkan hap pī ku si Damaskus supaya tasiggewku me' tindeg si Isa takasuwa'ku mala'ihin duk tabo'oku siye iningketan pitu si Awrusalam bininasa tu'u."

*Magaka si Paul sabab patindegne pu si Isahin
(Hinangan 9.1-19; 26.12-18)*

⁶ "Pagtapit ne ku si Damaskus lettu ellew, bessuwang niya' sahaya danta' manamal amban diyata' langit sinag pī si aku. ⁷ Hebba' ku si bulak duk niya' suwala takaleku magpa'in, 'O Saul. Saul. We'ey ku binasanu?" ⁸ Tinilew we' ku, 'Sine kew, Tuwan?' Nambung iye, 'Si Isa ku, a'a Nasaretin. Aku hep bininasanun.' ⁹ Na, me' sawe'kun, takitede danta'in," pa'in si Paul, "saguwa' ga' tahātide bang ine pina'in suwala si akuhin. ¹⁰ Manjari tinilew we' ku, 'Ine subey hininangkun, Tuwan?' Pa'inne si aku, 'Kuwat kew duk palanjat ne kew pī si Damaskus. Inakahan du kew la'i kēmon hinang pinasuku' we' Tuhan si ka'uhin.' ¹¹ Manjari pessek ne ku we' silew danta' miya'an," pa'in si Paul, "hangkan tinundan ku we' me' sawe'kun pī si Damaskus.

¹² "La'i si Damaskus, niya' a'a inēnan Ananiyas. Be-āgama iye duk nuhut sara'ten bi. Pagaddatan te'ed iye we' me' Yahudi si Damaskusin kēmon. ¹³ Pī Ananiyas inin si aku duk nengge iye si bihingku. Pa'inne si aku, 'Saul, pungtina'ite kew. Ngite ne kew balik.' Magtawus ku ngite balik," pa'in si Paul, "duk pinayaman iye we' ku. ¹⁴ Pa'in Ananiyas si aku, 'Tapene' kew we' Tuhanin, Tuhan inisbat we' me' kapapu'anten bi, supaya kata'uhannu kinabaya'annen. Tapene'ne kew supaya isab takitenu dara'akanne mabentelin, duk takalenu asal suwalanen missā. ¹⁵ Pegge' hinangne kew saksi', ngakahan kēmon a'ahin sabab me' bakas takitenun duk takalenu. ¹⁶ Na, da'a ne kew dayan,' pa'in Ananiyas si aku. 'Kuwat kew duk kew tapandi, tanda' we' suku' pu si Isa ne kew. Ngampun kew pu si Isa, Panuhutanin duk ampunne me' dusenun.' "

Dina'ak si Paul magmahalayang si me' a'a duma'in Yahudi

¹⁷ "Manjari balik ku pitu hap Awrusalam," pa'in si Paul. "Duk sābuku ngampun la'i dem langgal hadjehin, ¹⁸ pabagala si aku si Isa, Panuhutanin, duk missā iye si aku. Pa'inne, 'Padayi' kew duk tahala' kew bittu'u amban Awrusalam pegge' ga'i du kahagad me' a'a matu'uhin me' panaksi'nu sabab akuhin.' ¹⁹ 'Saguwa' Tuwan,' pa'inku, 'asal kata'uhande du we' bakas talatagku me' kalanggalanin nigge' duk mapeddi'an me' masandel si ka'uhin. ²⁰ Duk pamapatey me' a'a pu si Estepanin, saksi'nun, la'i du ku isab padūs si hinangde miya'an, duk aku pe mamanteyan me' semmek me' a'a mamapatey iye hin.' ²¹ Saguwa' pa'in Panuhutanin si aku, 'Tahala' ne kew bittu'u, pegge' da'akte kew patala pī si me' kabangsaan duma'in Yahudihin.' "

²² Pakale te'ed me' a'ahin pu si Paul sampay tabissāne inin. Saguwa' ubus hadja inin bissāne, magna' ne isab siye maggasud papales, pa'inde, "Papatayun bi iye. Ga'i iye pata' ellum." ²³ Maggasud ne pa'in siye duk iliyab-liyaban we' de me' semmekden duk magsabulak leppug padiyata' hawal astelden. ²⁴ Manjari dina'ak we' kelnelin bino'o si Paul si me' a'anen pī diyalem kuta'. Dina'ak isab we' ne ilubakan si Paul duk iye magaka bang we'ey me' Yahudihin maggasud kuwe' miya'an nguntarahan iye. ²⁵ Pagta'ingketan ne we' de si Paul sōng ilubakan, pa'in si Paul si tininti manengge mala'ihin, "Nuhut sara' ke ka'am bang ka'am ngalubakan a'a Roma sa aku inin, bu ga' pe ku bakas tahukum?" ²⁶ Pagkale tinintihin inin, pī iye si kelnelin duk pa'inne, "Ine te' arak hininangte inin? A'a miya'an hati' a'a Roma." ²⁷ Manjari pī kelnelin pu si Paul nilew iye, pa'inne, "Akahanun ku mato'ohin, a'a Roma ke kew?" "Awe'," pa'in si Paul. ²⁸ Pa'in kelnelin, "Aku inin ekka sīn tapamayedku si gubelno Romahin duk ku manjari a'a Roma." "Saguwa' aku," pa'in si Paul, "a'a Roma ku kemuwu panganak akuhin." ²⁹ Pagkalede miya'an, magtawus tahala' amban si Paul me' a'a sōng mangalubakan iye hin. Sampay kelnelin tinalaw sakali' kata'uhanne we' si Paul a'a Roma, pegge' iye hep manganda'ak si Paul kinarenahin.

Si Paul si harapan me' kakunsihalanin

³⁰ Baya' kata'uhan kelnelin bang ine te'ed panuntutan me' Yahudi si Paulin. Hangkan pagsasumuhin dina'ak we' ne magtipun me' nakura' me' imamin duk kēmon me' kakunsihalanin. Manjari pinaluwas we' ne si Paul amban kuta' duk bino'o we' ne pinaharap pī si me' kakunsihalan miya'an.

23

¹ Manjari mayam si Paul pahantap pī si me' kakunsihalanin duk pa'inne si siye, "Me' kapungtina'ihanku, bang si pikilanku, ga' te'ed niya' hatulanku salla' si Tuhan kemuwu matu'uley sampay kuwe'itu." ² Manjari pagkale Ananiyas, imam nakura'in pina'in si Paul miya'an, magtawus dina'ak we' ne si Paul sinampak diyata' behene si me' a'a si bihing si Paulin. ³ Pa'in si Paul pu Ananiyas, "Legga Tuhanin du kew. Hāp kew hadja si

luwasan saguwa' ateynun la'atan. Ningkolo' kew lu'u ngahukum aku patuhut si sara'in bu ka'u ne mangga'i manuhut sara'in, sabab dina'ak ku we' nu sinampak," pa'in si Paul. ⁴ Pa'in me' magtengge matapit pu si Paulin si iye, "Pahina'nu imam nakura' pinene' we' Tuhanin?" ⁵ Nambung si Paul, pa'inne, "Me' kapungtina'ihanku, ga' kata'uhanku we' iye imam nakura'in. Kata'uhanku we' tasulat hep dem kitab pina'in, 'Da'a bissahanun bi la'at nakura'bin.'"

⁶ Manjari inin, sakali' tapandoga si Paul we' sinduwe me' kakunsihalanin me' Sadduseo duk sinduwehin me' Pariseo, missā iye papales, pa'inne, "Me' kapungtina'ihanku, dambuwa' ku inin Pariseo, duk me' matetto'akun me' Pariseo du isab. Tiya' ku inin tu'u hinukum pegge' ngase-ngase ku we' me' pateyin pinakellum du balik." ⁷ Pagubus inin pa'inne, nagna' ne magpasuweyan me' Pariseohin duk me' Sadduseohin. Hangkan magpa'il ne me' kakunsihalanin. (⁸ Pegge' me' Sadduseohin, pa'inde hep we' ga'i ko' me' pateyin pinakellum balik, duk ga' ko' niya' mala'ikat atawa niyawa, bu me' Pariseohin kahagadde inin kemon.) ⁹ Manjari ngabasag paggasudden duk niya' me' guru si sara' āgama amban me' Pariseohin nengge duk nganjawab te'ed. Pa'inde, "Ga' niya' kasuwa' kami la'at si a'a inin. Hatu asal bakas niya' niyawa atawa mala'ikat missā si iye." ¹⁰ Pasōng te'ed ngabasag pagjawabden hangkan talew kelnelin kaw paglaritande si Paul. Hangkan dina'ak we' ne me' sundalunen pī duwa'i ngagew si Paul amban siye duk bino'o balik pī dem kuta'.

¹¹ Sangem miya'an pabagala si Isa, Panuhutanin, si iye, nengge la'i si bihingne. Pa'inne pu si Paul, "Da'a kew talew. Bakas ne ku kasaksi'annu tu'u si Awrusalam. Subey ku isab saksi'annu la'i si Roma."

Isun me' Yahudihin pinapatey si Paul

¹² Pagsalung ne, niya' me' Yahudi magtipun duk magisun. Sinapahan we' de we' ga'i siye mangan atawa nginum samanta'an ga'i tapapateyde si Paul. ¹³ Labi siye ampatpū' magisun miya'an. ¹⁴ Manjari hap pī siye si me' nakura' me' imamin duk si me' kabahi'anin magaka sabab inin. Pa'inde, "Bakas kami magsapa we' asal ga'i kami mangan samanta'an ga'i tapapatey kami si Paul. ¹⁵ Hangkan kuwe'itu," pa'inde, "subey ka'am duk me' kakunsihalanin mabo'o bissā pī si kelnelin, dina'ak si Paul bino'o pitu si ka'am. Magmā-mā ka'am we' batang bistigabi paghāp-hāp palkala'ne miya'an. Kami isab ngahapa' ne si lān mapatey iye, ga'i pe umabut pitu si ka'am."

¹⁶ Saguwa' niya' kamanakan si Paul lella, anak pungtina'ine dende, takalene we' si Paul sōng hinapa'an pinapatey. Hangkan pī iye diyalem kuta' ngakahan si Paul sabab takalene miya'an. ¹⁷ Manjari ilinganan we' si Paul dambuwa' me' tinintihin duk pa'inne si iye, "Bo'ohun lella mabata' inin pī si kelnelin. Niya' batang akane si iye." ¹⁸ Bino'o ne we' tinintihin lellahin hap pī si kelnelin duk pa'inne, "Ilinganan ku miya'an we' si Paul, pilisuhin, duk dina'ak ku we' ne mo'o lella mabata' inin pitu si ka'u pegge' niya' ko' batang akahanne si ka'u." ¹⁹ Inambit lellahin we' kelnelin duk bino'o we' ne patala-tala. Ubus bu tinilew we' ne, pa'inne, "Ine te' batang inakanu si akuhin?" ²⁰ Nambung iye, pa'inne, "Bakas magisun me' Yahudihin we' sumu pākude ko' si ka'u bino'o si Paul pī si me' kakunsihalanin, magmā-mā binistiga iye balik. ²¹ Saguwa' da'a siye pakalehun pegge' niya' labi ampatpū' me' a'a mapatapuk sōng mangahapa'an si Paul ley," pa'in lellahin. "Bakas siye magsapa we' ga'i siye mangan atawa nginum samanta'an ga'i si Paul tapapateyde. Memes ne siye ley duk iye sa' inagadden, bissānun." ²² Pa'in kelnelin si iye, "Da'a kew magaka pu sine-sine we' bakas ku akahannu sabab inin." Ubus bu pinatahala' ne iye we' kelnelin.

Pinabo'ohan si Paul pī pu Gubnul Pilik

²³ Manjari ngalingan kelnelin duwangan me' tinintinen duk pa'inne si siye, "Nawang ka'am duwe hatu sundalu, da'akun bi magmemes lumengngan hap Kesarea nina' lisag siyam. Mo'o isab ka'am duwe hatu sundalu magbudjak duk pitumpū' magkura'. ²⁴ Ngeddo' isab ka'am me' kura' pasakeyan si Paul duk turananun bi iye pī pu Gubnul Pilik. Banteyanun bi iye pahāp-hāp duk ga' niya' siya-siyane si lān." ²⁵ Nulat isab kelnelin si gubnulin. Iye inin pina'in dem sulatin:

²⁶ "Sulat inin amban aku, si Kalaudi Lisiyas, pinasampay pu Gubnul Pilik tamanan mabangsahanin. ²⁷ Tuwan, a'a inin siniggew we' me' Yahudihin duk sōng pinapatey we' de. Sakali' kata'uhanku we' a'a Roma iye, hap pī ku duk me' sundalulun nabang iye. ²⁸ Baya' kata'uhanku bang ine panuntutande iyehin hangkan bino'o iye we' ku pī patampak si kakunsihalanden. ²⁹ Pagla'ī ne, bahu kata'uhanku we' panuntutan me' Yahudi iyehin sabab me' palkala' dem sara'de. Ga' du niya' bakas tahinangne talep pamapateyan iye atawa pangalabusuhan iye. ³⁰ Manjari ta'aka si aku we' niya' isun me' Yahudihin we' papateyde a'a inin. Hangkan hep iye magtawus da'akku tinuranan piyu si ka'u. Inakahan

isab we' ku me' manuntutan iyehin we' subey ne lu'u si ka'u akade tuntutde si iyehin. Taman tu'u hadja. Wassalam.”

³¹ Manjari ineddō' ne si Paul we' me' sundaluhin sa panganda'akan siyehin. Sangem miya'an bino'o iye we' de hap lahat Antipatir. ³² Pagsasumuhin balik me' sundalu magbettisin pī si kuta' duk inambanan we' de me' magkura'in nuranan si Paul pala'us. ³³ Bino'o ne we' de si Paul hap Kesarea duk pagtekka la'i, pinagurung we' de sulatin pī si gubnulin duk sinōngan ne we' de si Paul si iye. ³⁴ Binatsa we' gubnulin sulatin duk tinilew we' ne si Paul bang amban lahat ingge iye. Sakali' kata'uhan gubnulin we' amban Kilikiya du iye, ³⁵ pa'inne pu si Paul, “Subey ne tekka me' manuntutan ka'uhin, meke pakaleku da'awanun.” Manjari dina'ak we' ne si Paul ginuwaldiyahan la'i si astana' si Herod.

24

Si Paul tinuntutan we' me' Yahudihin

¹ Pagpuwas limem bahangi, hap pī Ananiyas, imam nakura'in, si Kesarea magtuhut duk bang piyangan me' bahi' duk dambuwa' abugaw inēnan Tertullus. Pī siye paharap si gubnulin duk inaka we' de tuntutde pu si Paulin. ² Pagtatawag ne we' de si Paul, tinagna'an ne we' Tertullus inaka tuntutden. Pa'inne, “Tuwan, asal bangsahan kew. Sabab paggubnulu mahāpin, sanyang te'ed lahat kamihiin, duk ekka isab tahinangnu kahāpan si lahat inin. ³ Antag-antag duk sumiyan-sumiyan asal tayima' kami te'ed tabangnun, duk magsukul te'ed kami si ka'u. ⁴ Ga'i ku mabaya' ngalal ka'u tiggel,” pa'inne, “saguwa' pakima' apanku si ka'u, pakalehun dahu' kami daddali.” ⁵ Tapandoga kami we' a'a inin pananasew te'ed. Iye manasew me' bangsa Yahudi si tibu'ukan dunyahin. Duk iye nakura' me' a'a manuhut tolo' a'a Nasaretin. ⁶ Sōng isab pagsammalanne langgal mahadjehin duk siniggew iye we' kami. Baya' iye hukum kami patuhut si sara' āgama kami, ⁷ saguwa' tekka Kelnel Lisiyas pī ngagew iye amban kami. ⁸ Ubus dina'ak we' ne me' manuntutin pitu paharap si ka'u, Tuwan. Bang sumariyanu a'a inin, kata'uhannu du iyan amban iye kēmon me' panuntutan kami iyehin.” ⁹ Padūs isab me' Yahudihin nuntutan iye duk pa'inde we' kēmon miya'an to'o.

Pamēbbeg si Paul dinen si harapan si Pilik

¹⁰ Manjari sininyasan we' gubnulin si Paul dina'ak missā, duk missā ne iye. Pa'inne si gubnulin, “Kēgan ku missā para si diku tu'u si pagharapannu, Tuwan, pegge' kata'uhanku we' tiggel ne kew malenggan sara' tu'u si bangsa kami inin. ¹¹ Mura du inin tapaliksa'nu, Tuwan, we' niya' du miya'an sampu' duk duwe' ellew kemuwe' patakedku hap Awrusalam nambahayang la'i si langgal mahadjehin. ¹² Ga' ku bakas kite me' Yahudi inin magjawab duk sine-sine la'i dem langgal mahadjehin. Ga' ku kitede ngawul-ngawul me' a'ahin dem me' langgalde atawa antag-antag si puweblo Awrusalam. ¹³ Duk ga' du niya' pureba pangurungde ka'u si me' tuntutde si aku inin. ¹⁴ Saguwa' bennalanku si ka'u we' asal sambahyangku Tuhan me' kapapu'an kamihiin patuhut si tolo' Isa Almasihin, bu pa'inde we' ga'i tewwa' inin. Saguwa' asal kahagadku du isab kēmon tasulat dem sara' si Musahin duk dem me' kitab kanabi-nabihanin. ¹⁵ Inase-aseku amban Tuhanin kuwe' du isab inase-aseden, we' kēmon manusiya'in, hāp duk la'at, pinakellum du balik. ¹⁶ Hangkan hep ku magge'es te'ed supaya tabugtu'ku dem ateyku we' ga' niya' salla'ku si Tuhan duk si pagkasiku manusiya'.

¹⁷ “Manjari, paglabey bang piyen tahun kemuweku lumikut amban Awrusalam, balik ku pī mo'o sin pangurung si me' a'a bangsakun duk magkuluban si Tuhan. ¹⁸ Sābuku hep manghinang inin,” pa'in si Paul, “pangasuwa'de aku dem langgal mahadjehin. Ba'ahu du ku miya'an ubus ngahinang me' addat pasal pagsutsihin. Kulang du me' a'a manuhut akuhin duk ga' du isab niya' sasew. ¹⁹ Saguwa' niya' me' Yahudi amban lahat Asiya la'i. Siye si' miya'an subey mapitu mapaharap si ka'uhin nuntutan aku, bang asal niya' panguntarahande aku. ²⁰ Saguwa' pegge' ga' siye tu'u, pabissāhun ne me' a'a matu'u inin. Ambat siye magaka bang ine duse takasuwa'de si akuhin panumariya aku la'i si kakunsihalanin. ²¹ Pegge' ga' niya' kata'uhande duseku, luwal hatu sābuku manengge si pagharapanden, pa'inku hep, ‘Iye sababnen hangkan ku hinukum we' bi kuwe'itu inin, pegge' kahagad ku we' me' pateyin pinakellum du balik.’”

²² Manjari pinadeheng dahu' we' Gubnul Pilik pagbissāhin pegge' andang ne du kata'uhanne sabab tolo' Isa Almasihin. Pa'in si Pilik, “Meke kata'uhanbi hukumankun, bang tekka ne pitu Kelnel Lisiyas.” ²³ Ubus inuldinan we' ne tintintihin dina'ak ginuwaldiyahan si Paul, saguwa' ga'i du tantu. Duk ga'i dina'ak tinaggahan me' bagaynen pī mo'ohan iye me' masukal si iyehin.

Si Paul si pagharapan si Pilik duk Durusilla

²⁴ Pagpuwas bang piyem bahangi, hap pi la'i si Pilik magtuhut duk andanen Durusilla, dende Yahudi. Dina'ak we' si Pilik ilingan si Paul duk pakale te'ed iye säbu si Paul magusihat sabab sandel pu si Isa Almasihin. ²⁵ Magusihat isab si Paul we' subey a'ahin maghinangan bentel duk subey ga'i ütanne napsunen. Magusihat iye sabab hukuman söng pinatekka Tuhan si me' manusiya'in si sinöng. Pagkale si Pilik me' usihat si Paul inin, tinalew iye duk pa'inne pu si Paul, "Makajari ne kew dahu' tahala'. Bang du ku kasalu', linganante sa' kew balik." ²⁶ Duk dagun isab, ngase-ngase hep Gubnul Pilik we' urungan si Paul iye sabolno, hangkan daran si Paul lingananne duk bo'one magbissä-bissä.

²⁷ Pagpuwas duwen tahun, paganti' si Porkiyus Pestus pu si Pilik maggubnul. Mabaya' si Pilik nulut-nulut me' Yahudihin, hangkan tinahan pe we' ne si Paul dem kalabusu.

25

Si Paul si harapan Gubnul Pestus

¹ Pagpuwas tellum bahangi amban katekka si Pestus la'i si lihat paggubnulanne miya'an, pi iye pataked amban Kesarea hap Awrusalam. ² Pagla'i si Awrusalam, pi si iye me' nakura' me' imamin duk me' nakura' me' Yahudihin mo'o me' tuntutde pu si Paulin. ³ Päkude pu si Pestus, dina'ak bino'o si Paul pi si Awrusalam. Pegge' andang ne bakas pagisunande we' hapa'ande si Paul duk papateyde iye si län. ⁴ Saguwa' sambungan si Pestus siye, pa'inne, "I' si Paul ginuwaldiyahan la'i si Kesarea. Söng balik du ku pi la'i. ⁵ Ambat ka'am me' taga kapatutin nuhut aku padurul pi si Kesarea duk tuntutanun bi iye la'i bang asal niya' tahinangne la'at."

⁶ Patenna' pe si Pestus la'i si siye si Awrusalam me' walum bahangi atawa sampü', ubus padurul ne iye hap Kesarea. Tekka la'i, pagellew dambuwa'in ningkolo' iye dem bilik paghukum-hukumanin duk da'akne bino'o pi padiyalem si Paul. ⁷ Pagtekka si Paul, pinagliputan iye we' me' Yahudi matekka amban Awrusalamin. Tinuntutan iye we' de me' tuntut basag, saguwa' ga' niya' purebade. ⁸ Manjari missä si Paul para si dine. Pa'inne, "Ga' niya' bakas tahinangku kuntara si sara' bangsa kami Yahudi, atawa kuntara si langgal mahadje 'en, atawa si Sultan Nakura' si lihat Romahin." ⁹ Saguwa' si Pestus, kabaya' annen tasulutne me' Yahudihin. Hangkan tinilew si Paul we' ne, pa'inne, "Ngatu ke kew pataked pi si Awrusalam duk la'i ne kew hukumku sabab me' tuntut si ka'u inin?" ¹⁰ Pa'in si Paul, "Tiya' ne ku nengge tu'u si paghukum-hukuman Sultan Nakura'in. Subey tu'u pangahukuman akuhin. Asal kata'uhannu te'ed, Tuwan, we' ga' niya' bakas tahinangku la'atan si me' Yahudihin. ¹¹ Bang sabennal-bennal asal kalanggalanku sara'in, atawa bang niya' bakas tahinangku talep pamapateyan aku, maglilla' ku pinapatey. Saguwa' bang ga'i du to'o me' tuntutde si aku inin, ga' niya' a'a makasöngan aku pi si antanande. Mabaya' ku hinukum we' Sultan Nakura'in." ¹² Manjari pagubus si Pestus magisun duk me' bagellalnen, sambunganne si Paul, pa'inne, "Pegge' mabaya' kew hinukum we' Sultan Nakura'in, hangkan pinapi kew si Sultan Nakura'in."

Si Paul si pagharapan Sultan Agarippa duk si Bernike

¹³ Tiggel-tiggel puwas miya'an, tekka la'i si Kesarea Sultan Agarippa duk si Bernike, pungtina'ine dende. Pi siye patindew pu si Pestus pangaddatde iye. ¹⁴ Paglabey bang piyem bahangi, inakahan sultanin we' si Pestus sabab palkala' si Paulin. Pa'inne, "Niya' tu'u dambuwa' a'a tinahan we' si Pilik. ¹⁵ Pagpi ku la'i si Awrusalam, inakahan ku we' me' nakura' me' imamin duk me' kabahi'an Yahudihin me' tuntutde si iyehin. Päkude si aku ilabo' iye. ¹⁶ Saguwa' sambunganku siye we' duma'in addat kami bangsa Roma ngalabo' sine-sine a'a bang ga'i dahu' iye tapagtämpak duk me' manuntutan iyehin, supaya kasambunganne me' tuntut si iyehin. ¹⁷ Hangkan pagtu'u ne siye magtipun, ga' ne ku magdayan-dayan. Saguwa' pagsasumuhin ningkolo' ne ku si bilik paghukumanin duk da'akku ne si Paul inin bino'o padiyalem. ¹⁸ Nengge me' kuntaranen nuntutan iye. Kannalku we' tuntutde si iyehin sabab me' hinangan la'atan bakas tahinangne, saguwa' duma'in. ¹⁹ Pagjawabanden hati' sabab ägamade du duk sabab dambuwa' a'a matey inënan si Isa. Saguwa' pa'in si Paul we' a'a miya'an ellum ko'. ²⁰ Duk pegge' ga'i ku magkata'uta'u bang inumeypagpaliksa'ku me' miya'an," pa'in si Pestus, "hangkan tinilew we' ku si Paul bang ngatu ke iye pi si Awrusalam hinukum la'i sabab me' palkala'ne miya'an. ²¹ Saguwa' mabaya' iye hinukum we' Sultan Nakura' si Romahin. Makitahan dahu' iye duk subey ko' Sultan Nakura'in nettas hukuman palkala'nen. Hangkan dina'ak iye we' ku ginuwaldiyahan samanta'an ga'i pe iye tabo'o pi si Sultan Nakura'in." ²² Pa'in Agarippa pu si Pestus, "Batang isab takaleku a'a inin." "Sumu takalenu du iye," pa'in si Pestus.

²³ Pagsasumuhin tekka pi Agarippa duk si Bernike. Magsemmek siye duk me' semmekde mamahala'in duk siye pinahadje we' me' a'ahin. Padiyalem siye si bilik paghukum-hukumanin magtuhut duk me' kapitanin duk me' a'a mabangsahan si lihat miya'an.

Manjari dina'ak ne we' si Pestus si Paul bino'o padiyalem. ²⁴ Pagla'i ne si Paul diyalem, pa'in si Pestus, "Sultan Agarippa, duk kēmon ka'am matu'u si kami inin, tiya' ne takitebi a'a tinuntutan we' me' Yahudihin kēmon, me' Yahudi matu'u si lahat inin duk me' Yahudi si Awrusalamin. Pākude te'ed we' a'a inin subey pinapatey. ²⁵ Saguwa' sakali' pinaliksa' we' ku, ga' niya' kasuwa'ku sababne pamapateyan iye. Duk pegge' mabaya' iye hinukum we' Sultan Nakura'in, iye pikilankun da'akku iye bino'o pi. ²⁶ Saguwa' ga' niya' sababne panulatanku Sultan Nakura'in," pa'in si Pestus. "Hangkan hep bo'oku iye pitu paharap si ka'am, pasōng ne te'ed si ka'u, Tuwan Agarippa, supaya pagubus tapaliksa'nu palkala' inin, kaw du pa'in niya' sulatku si Sultan Nakura'in. ²⁷ Pegge' bang si aku," pa'inne, "ga'i patut magpabo'o pilisu pi si Sultan Nakura'in bang ga'i inaka tuntut si iyehin."

26

Si Paul missā si harapan Sultan Agarippa

¹ Pa'in Agarippa pu si Paul, "Makajari ne kew missā para si dinu." Manjari magsinyas si Paul pegge' sōng ne iye missā. Duk missā ne iye mebbegan dine. ² "Tuwan Agarippa," pa'inne, "kēgan ku te'ed pegge' ellew inin kapamissāku bēbbegku si diku tu'u si pana'anannu, sabab me' palkala' panuntutan me' Yahudi akuhin. ³ Pasōng te'ed ku kēgan pegge' kata'uhannu du me' addat me' Yahudihin duk me' luwal pagsagga'anden. Hangkan pakima'apanku si ka'u, pakalehun ku. Da'a kew hadja jumu'.

⁴ "Kēmon me' Yahudihin, kata'uhande du hatulankun kemuwe mākanak ku dem lahatku duk la'i isab si Awrusalam. ⁵ Tiggel ne pangata'ude hatulankun duk bang asal mabaya' siye, kasaksi'ande we' kemuwe tagna'ley, hatulankun hatulan dambuwa' Pariseo. Ga' niya' makasali' si me' Pariseohin bang panuhutde si sara' āgama Yahudihin. ⁶ Na kuwe'itu," pa'in si Paul, "tiya' ku tu'u hinukum sabab pangase-ngaseku we' tumanan Tuhanin du janji'ne si me' kapapu'an kamihi. ⁷ Iye du isab inin inase-ase me' bangsa kami Yahudi sampū' duk duwehin, hangkan nambahayang te'ed siye si Tuhan ellew-sangem. Saguwa' sabab pangase-ngaseku inin, Tuwan, tiya' ku tinuntutan we' me' pagkasiku Yahudihin. ⁸ We'ey te' ka'am kahunitan kahagad we' pakellum Tuhanin du balik me' pateyin?"

⁹ "Bisan aku matu'uhin kuwe' siyehin du isab. Kannalku we' subey ku te'ed magge'es ngahinang sasuku kuntara si me' manuhut si Isahin, a'a Nasaretin. ¹⁰ Duk iye miya'an hininangkun la'i si Awrusalam tagna'. Ka'urungan ku kapatut we' me' nakura' me' imamin, hangkan ekka me' a'a masandel pu si Isahin kinalabusu we' ku. Duk padūsku isab paghinukum siye hukuman kamatey. ¹¹ Daran papeddi'anku me' masandel pu si Isahin dem me' kalanggal-langgalan supaya lebbahande pakahagadde pu si Isahin. Duk hawal peddi' ateyku si siyehin, tinurul-turul siye we' ku bisan si me' kalahatan seddili supaya siye tabinasaku."

Inaka we' si Paul sabab patindegne pu si Isahin

(Hinangan 9.1-19; 22.6-16)

¹² "Iye hep miya'an akakun," pa'in si Paul, "hangkan ku hap pi si Damaskus pagubus ku ka'urungan kapatut duk me' da'akan we' me' nakura' me' imamin. ¹³ Manjari sābuku si lān, Tuwan, lettu ellew ne miya'an, niya' takiteku sahaya amban diyata' langit sinag pe amban ellew. Ninag danta' miya'an pi si aku duk me' sawe'ku maglengnganin. ¹⁴ Hebba' kami kēmon diyata' bulak. Manjari niya' suwala takaleku missā si aku si bissāhan Hibrani. Pa'in suwalahin, 'O Saul, Saul. We'ey ku binasanu? Ka'u hadja kahunitanin bang sagga'nu ku.' ¹⁵ 'Sine kew, Tuwan?' pa'inku. Pa'inne, 'Si Isa ku. Aku hep bininasanun. ¹⁶ Saguwa' kuwat kew nengge,' pa'inne. 'Hangkan ku paguwa' si ka'u, pegge' tapene'te kew hinang dara'akanku. Subey kew magaka si me' a'a sabab pangitenu aku ellew inin duk sabab niya' pe pakitehanku si ka'u si pasōngan. ¹⁷ Timbulde tu kew bang kew bininasa we' me' pagkasinu Yahudi atawa me' kabangsahan duma'in Yahudi sōng pamapihanku ka'uhin. ¹⁸ Da'akte kew pi dalil makellat me' mataden supaya talinda siye amban lindem pi si danta', amban antanan nakura' seyitanin pi si antanan Tuhanin, duk supaya isab ta'ampun me' duseden bang sandel siye si aku,' pa'in si Isa, 'duk sumakup du siye si me' a'a tapene' Tuhanin.' "

Inaka we' si Paul sabab hinangnen

¹⁹ "Hangkan hep, Tuwan," pa'in si Paul, "asal tinuhut we' ku bakas pinabagala si aku amban surga' miya'an. ²⁰ Manjari magusihat ne ku tinagna'an la'i si Damaskus, ubus si Awrusalam, ubus bu la'i isab si me' kalahat-lahatan si Yahudiya duk sampay si me' a'a duma'in Yahudihin. Magusihat ku si siye kēmon we' subey pagsusunande duk lebbahande ne me' duseden duk subey ne siye nuhut Tuhanin. Duk subey isab pakitehante si me' hinanganden we' asal pinda ne ateyden. ²¹ Iye hep inin sababnen hangkan ku siggew me' Yahudihin la'i si langgal hadje duk sōng ku papateyde. ²² Saguwa' tinabangan ku

we' Tuhanin sampay kuwe'itu," pa'in si Paul, "hangkan tiya' ku nengge tu'u magaka-aka si kemon a'a, si me' mabangsaanin duk si me' madiyahawa' bangsanen sali'-sali'. Ga' niya' akaku palabi amban binissā me' kanabihan awwalley duk binissā si Musa sabab ma'umantag si pasōnganin. ²³ Pa'inde hep we' Almasihin subey nandalan kabinasahan duk matey. Duk Almasihin dehellu pinakellum amban me' pateyin, duk urunganne danta' pikilan me' Yahudihin duk me' bangsa duma'in Yahudihin. Hātinen palata'ne si siye we' makajari ne siye timbul."

²⁴ Sasang si Paul missā sa miya'an mēbbegan dine, ginasudan iye we' si Pestus, pa'inne, "Paul, binalew ne kew. Lumandu' kata'unun duk iyan makabalew ka'uhin." ²⁵ Nambung si Paul, pa'inne, "Tuwan Pestus, ga' ku itu' binalew. Me' bissākum bennal duk tewwa'. ²⁶ Tahāti sultanin du me' bissāku inin," pa'in si Paul. "Hangkan ku makatawakkal missā si iye, pegge' tabugtu'ku we' kata'uhanne du kemon bakas ma'umantagin. Asal du me' ma'umantag inin duma'in tinapuk. ²⁷ Sultan Agarippa," pa'in si Paul. "Kahagadnu ke bissā me' kanabihanin? Kata'uhanku we' kahagadnu." ²⁸ Pa'in Agarippa pu si Paul, "Tapikilnu hatu we' kahumatannu ku dayi'-dayi' nuhut Almasi." ²⁹ "Dayi'-dayi' ne ke atawa tiggel," pa'in si Paul, "iye pināku-pākuku si Tuhanin, we' duma'in hadja ka'u, Tuwan, saguwa' kemon me' mapakale si aku ellew inin, bang du pasali' si aku nuhut Almasi, ga'i hadja isab pasali' iningketan."

³⁰ Manjari kuwat sultanin duk gubnulin duk si Bernike duk kemon sawe'de magtingkolo'in. ³¹ Pagtahala' ne siye billa'i, magbissā-bissā siye, pa'inde, "A'a miya'an ga' niya' tahinangne pata' pamapateyan iye atawa pangalabusuhan iye." ³² Pa'in Agarippa pu si Pestus, "Makajari si' a'a miya'an pinaluwas bang ga' iye magpa'in we' mabaya' iye hinukum we' Sultan Nakura'in."

27

Patulak si Paul hap Roma

¹ Sakali' pagsukatanden we' patulak kami hap lahat Italiya, sinōngan ne we' de si Paul duk me' pilisu sinduwehin pī si antanan Juliyus, dambuwa' me' kapitan si kumpaniya me' sundalu bangsa Roma inēnan "Kumpaniya Sultan Nakura'in." ² Pasakey kami si dambuwa' kappal amban Adaramittu, tulaknen hap me' kalahatan la'i si lahat Asiya. Manjari patulak ne kami. Nuhut kami isab si Aristarkus, a'a Makedoniya maglahat la'i si Tessonika. ³ Pagsasumuhin tekka kami la'i si Sidon. Hāp isab mātabat Juliyusin pu si Paul. Pinasagadan we' ne si Paul pī nindew me' bagayne si lahat Sidon miya'an, supaya iye tatabangande ine-ine sukul si iye. ⁴ Patulak kami amban Sidon, duk nusul kami pū' Kiprusin pa'ellig-ellig pegge' pasumbal baliyuhin. ⁵ Ubus palabey kami tapit si lahat Kilikiya duk Pampiliya, manjari tekka kami si Mira, puweblo la'i si lahat Likiyas, duk duwa' i kami la'i. ⁶ Niya' kappal takite kapitanin la'i amban puweblo Iskandal sōng patulak hap Italiya duk pinasakey kami we' ne la'i.

⁷ Lomboy te'ed duk hunit lenggan kamihin bang piyem bahangi, sampay tekka kami tapit si puweblo Kinidus. Manjari pegge' pales baliyu mapasumbalin, ga'i kami sumōng pī; hangkan padiya'ut kami tudju Tōng Salmone bu pa'ellig kami si dambiya' pū' Kerete. ⁸ Nusul-nusul higad kami duk bisan kami kahunitan ujud tekka kami si dunggu'an inēnan bang si bissāte, 'Me' Dunggu'an Hāp.' Ga'i du miya'an tala amban puweblo Laseya.

⁹ Pegge' tiggel-tiggel ne kami miya'an si lān, siya-siya ne bang palanjat pe kami pegge' baytu habagat ne. Sinessa'an me' a'ahin we' si Paul, pa'inne, ¹⁰ "Me' bagay, pandogahanku we' tulakte bi amban inin asal siya-siya. Kaw kappalin duk duwa'anin lepas duk sampay umulin." ¹¹ Saguwa' kapitan me' sundaluhin, kinahagad pe we' ne pina'in kapitan kappalin duk dapu'nen amban pina'in si Paulin. ¹² Padunggu'an miya'an ga'i hāp padehengan bang baytu habagat hangkan ka'ekkahinan mabaya' ne patulak ngapas Penisiya duk pinalabey dahu' habagatin la'i. Penisiya t' dambuwa' padunggu'-dunggu'an la'i si pū' Kerete ga'i tewwa' baliyu.

Habagat si tengnga' sellang

¹³ Manjari, pagsakali' nihup sātanin ga'i du basag, kannal me' a'ahin hāp ne patulakan. Hangkan inonot ne we' de padiyata' gontengin duk patulak ne kami nusul-nusul pū' Kerete miya'an. ¹⁴ Saguwa' ga' du tiggel, nihup ne baliyu mabasagin amban higad. ¹⁵ Tewwa' baliyu kappalin duk pegge' ga' i sumampang kappalin si baliyu, pinasagadan ne hadja we' kami kappalin bo'o baliyuhin. ¹⁶ Ujudnen umellig kami si dambiya' pū' Kauda, pū' diki'-diki'. Duk la'i, bisan kami kahunitan, tapahaget we' kami buti bakas tinundan-tundanin. ¹⁷ Pinasakat we' de butihin diyata' kappal ubus bu ileges we' de baran kappalin duk ingket duk ga'i kepak. Ilebbes isab we' de banugin pegge' tinalew siye kaw sumanglad kappalin pī si tebbahan tapit la'i si Libiya. Duk pinasagadan ne we' de kappalin bo'o baliyu. ¹⁸ Basag

pe te'ed badjuhin hangkan pagsasumuhin nagna' ilabo' we' de dem tahik me' duwa'an kappalin. ¹⁹ Katellum bahanginen, tinimanan we' de sinduwe me' kapanyapan kappalin ilabo' magdem tahik. ²⁰ Duk bang piyem bahangi ga' niya' takite kami mata ellew atawa pote'an. Duk ga' palugga' baliyu mapalesin. Ga' ne te'ed kami ngase-ngase we' timbul pe kami.

²¹ Manjari, pegge' tiggel-tiggel ne ga' niya' me' a'ahin maka'akan, nengge si Paul si tengnga'de duk pa'inne si siye, "Me' bagay, bang pakalebi si' ku miya'an, ga' si' kite bi tumulak amban pū' Kerete. Duk ga' i si' kite bi magkatiksa'an duk kalepasan. ²² Saguwa' kuwe'itu junjungku si ka'am, papagenun bi ateybin. Ga' du ka'am iyan niya' magmula. Luwal hadja kappalin malepasin. ²³ Pegge' dibuhi," pa'in si Paul, "niya' pabagala si aku dambuwa' mala'ikat amban Tuhan sinambahayangkun duk suku' si iye ku. ²⁴ Pa'in mala'ikatin si aku, 'Da'a kew talew, Paul. Subey du kew humarap si Sultan Nakura'in. Duk hawal kahāp Tuhan si ka'uhin, sampay me' sawe'nu si kappalin inin ellum du.' ²⁵ Hangkan me' bagay," pa'in si Paul, "papagenun bi ateybin. Pegge' ngandel ku si Tuhan we' tuman du bakas pina'in si aku miya'an. ²⁶ Saguwa' tabo'o baliyu du kite bi sumanglad si dambuwa' pū'."

²⁷ Kasampū' duk empat sangemnen kemuwe tagna' badju miya'an, la'i pe kami tabo'o-bo'o we' baliyuhin si diya'ut tahik Adariya. Pagsōng nenga' bahangi ne, me' maghinang si kappalin, talessa-lessade we' tapit ne kami si higad. ²⁸ Hangkan matuntun siye ingket iningketan bohāt si tuggene supaya kata'uhan bang sa'ingge lalaman tahikin. Manjari lalamanan niya' duwempū' deppe. Ga' du tiggel, pinatuntun ne isab we' de balik ingketin. Sampū' sa' duk limen deppe lalamanan. ²⁹ Talew siye kaw sumanglad kappalin pī si kabatuhan, hangkan ngalabo' siye empat gonteng amban buli' kappalin. Duk māku-māku siye si Tuhan karayaw mura ne ellew. ³⁰ Me' a'a maghinang si kappalin sōng lahi amban kappal. Magmā-mā pī siye si munda' kappalin ngalabo' me' gonteng bu iluklusan we' de ingket panowengan butihin duk pinatuntun we' de pī si tahik. ³¹ Saguwa' pa'in si Paul si kapitanin duk si me' sundaluhin, "Bang tahala' me' a'a iyan amban kappal, magmula ka'am." ³² Hangkan kinehet we' me' sundaluhin ingket butihin duk ne humanut.

³³ Pagsōng ellew ne, binuyu'-buyu' siye we' si Paul kēmon dina'ak mangan. Pa'inne, "Sampū' ne duk empat bahangi kuwe'itu pagsusebin. Ga' ka'am bakas mangan ine-ine. ³⁴ Hangkan junjungku si ka'am, mangan ka'am dahu' duk ka'am makatatas. Pegge' ga' du ka'am iyan niya' magmula." ³⁵ Ubus miya'an bissāne, ngeddo' si Paul pan duk magpasalamat iye si Tuhan si matahande kēmon. Ubus bu kinepak-kepak we' ne panin bu mangan. ³⁶ Manjari ngahaget ne ateyden duk mangan isab siye kēmon. ³⁷ Niya' kami duwe hatu duk pitumpū' duk ennem me' a'a dem kappalin. ³⁸ Pagmaka'akan ne siye kēmon, duk esso ne, ilabo' we' de buwas tiriguhin dem tahik supaya ngalampung kappalin.

Magka'at kappalin

³⁹ Pagellew ne, ga' takilalede bang pū' ine takitede matapit miya'an, saguwa' niya' takitede tahik palo'ok taga umus si higad. Iye pikilanden, bang makajari, pasangladde kappalin la'i si umus miya'an. ⁴⁰ Hangkan kinehet we' de ingket me' gontengin duk inambanan ne dem tahik. Ilekkan isab we' de ingket pamekkes bansān kappalin. Ubus bu pinatengge we' de banug si munda'in duk bino'o ne we' baliyu kappalin tudju higad. ⁴¹ Saguwa' niya' talanggalde kababawan manjari sumanglad kappalin la'i. Munda' kappalin masumangladin duk ga' i ne umusa', saguwa' buli'nen jadja'g we' basag goyakin.

⁴² Pikilan me' sundaluhin papateyde me' pilisuhin kēmon, supaya ga' niya' lumangi pī si higad paleppa. ⁴³ Saguwa' kapitanin ga' i mabaya' we' niya' umantag pu si Paul. Hangkan pinages we' ne me' sundaluhin, ga' i dina'ak hininang tapikilde miya'an. Bisan miya'an, dina'ak pe we' ne kēmon me' mata'u mapalangihin patugpa' dehellu duk palangi ne pī si higad. ⁴⁴ Me' sinduwehin dina'ak paturul maggampalan diyata' me' papan-papan atawa me' kayu mapolong amban kappalin. Kuwe' miya'an katimbul kamihin kēmon pī si higad.

28

La' i si pū' Malta

¹ Pagtekka kami si higad, niya' ne ngakahan kami we' ēn pū' miya'an Malta. ² Me' a'a maglahat mala'ihin ngasip te'ed si kami. Pegge' nagna' ne ulan duk haggut, magtukun siye ebbut duk hinatul kami we' de kēmon. ³ Magtimuk si Paul me' langgas-langgas da pekkesan. Sasagne magteppukne pī dem ebbutin, niya' sawe bisa paguwa' hawal panas ebbutin duk patoket pī diyata' tangan si Paul. ⁴ Pagkite me' a'a pū' miya'an sawe mapatoket diyata' tangan si Paulin, magbissā-bissā siye. Pa'inde, "A'a inin asal bakas mapatey. Bisan iye lumuwas amban tahik, saguwa' ga' i katanguhan karalnen. Asal masi du iye matey." ⁵ Saguwa' pinagpagan hadja we' si Paul sawehin pī dem ebbut duk ga' du maka'ine iye.

⁶ Inagad-agadden we' baha' tangannen atawa bessuwang hadja iye hebba' matey. Saguwa' pagtiggel-tiggel ne siye ngagad bu ga' du niya' takitede umantag pu si Paul, manjari pinda ne pikilan me' a'a Malta miya'an. Pa'inde we' dambuwa' iye tuhan.

⁷ Tapit la'i si antag miya'an niya' me' bulakan, dapu'nen si Publijus, datu' la'i si pu' miya'an. Bino'o kami si luma'ne duk hinatul kami we' ne pahāp-hāp dem tellum bahangi. ⁸ Sābu miya'an, sama si Publijusin la'i pabāk pegge' saki iye maglemmun duk magsungi' laha'. Padiyalem si Paul pī si bilikne māku-māku si Tuhan para si iye, duk binettad we' si Paul me' tangannen la'i si iye duk iye kawuli'an. ⁹ Sabab miya'an, kēmon a'a taga saki si pu' miya'an hap pī isab pu si Paul duk kawuli'an isab siye. ¹⁰ Ekka me' lasa-lasahan pangurung me' a'ahin kami. Duk sakali' ne kami sōng patulak, mo'o siye pī si kappal me' masukal si kamihin pamalutu'de kami.

Amban Malta hap Roma

¹¹ Niya' tellum bulan bahu kami tumulak amban pū' miya'an. Pasakey kami si dambuwa' kappal amban puweblo Iskandal bakas padeheng baytu habagatin la'i si pu' miya'an. Ēn kappal miya'an, "Me' Tuhan Kambalin." Manjari patulak ne kami. ¹² Padunggu' kami la'i si puweblo Sirakus duk la'i kami tellum bahangi. ¹³ Ubus patulak kami billa'i duk tekka kami si puweblo Regiyum. Pagsasumuhin nihup sātanin, hangkan patulak kami billa'i duk paglabey duwem bahangi tekka kami la'i si puweblo Puteyoli. ¹⁴ La'i niya' kasuwa' kami me' tindeg si Isa. Inohotan kami we' de patenna' la'i si siye da simana. Puwas miya'an palanjal ne kami hap Roma. ¹⁵ Pagtakale we' me' katindegan si Isa si Romahin we' tekka ne kami, maglenggan siye pasampang si kami ngeregse' Tiyanggi Appiyus duk si kaluma'an inēnan Tellu Kaddayan. Pagkite si Paul siye, magsukul iye si Tuhan duk ngahaget ateynen.

Tekka si Paul si puweblo Roma

¹⁶ Pagtekka kami si Roma, pinasagadan si Paul magluma'an dine. Niya' hadja dambuwa' sundalu manteyan iye. ¹⁷ Paglabey tellum bahangi, dina'ak we' si Paul pī magtipun me' nakura' me' Yahudi si puweblo miya'an. Pagla'i ne siye magtipun, pa'in si Paul si siye, "Me' kapungtina'ihanku, aku inin ga' niya' duseku si pagkasiku Yahudi, duk ga' bakas kalanggalanku me' ka'addat-addatan kapapu'anten bi. Saguwa' bisan du ga' niya' duseku, sinigweg ku duk pinilisu we' me' Yahudi si Awrusalamin duk sinōngan ku we' de pī si antanan bangsa Roma. ¹⁸ Sinumariya ku we' me' bagellal bangsa Romahin duk batang ne ku paluwasse pegge' ga' niya' takasuwa'de jān pamapateyan aku. ¹⁹ Saguwa' ga'i ngatu me' Yahudihin bang pinaluwas ku. Hangkan ga' niya' tapikilku seddili amban makihukum si Sultan Nakura in, bisan ne ga' niya' panuntutanku me' pagkasiku Yahudihin. ²⁰ Hangkan hep pināku we' ku magkite duk magbissā duk ka'am. Kuwe'itu tiya' ku kinarena sabab panuhutku dambuwa' inase-asete bi bangsa Isra'ilin." ²¹ Pa'inde pu si Paul, "Ga' kami bakas makasangka sulat amban lahat Yahudiya sabab ka'u. Ga' isab niya' me' Yahudi bakas mabilla'ihin mo'o aka pitu atawa missā la'at sabab ka'u. ²² Saguwa' batang pakale kami bang ine kinahagadnu, pegge' kata'uhan kami we' bisan antag kinuntarahan te'ed we' me' a'ahin tolo' tinuhutnu inin."

²³ Manjari magkeddew siye duk si Paul bang sumiyam pamissāne si siyehin. Pagtekka ellew pagkeddewanden, ekka siye mapī si luma' patenna'an si Paulin. Kemuwe salung sampay sangem, pinahātihān we' si Paul si siye duk inusihan siye we' ne sabab pagbaya' Tuhanin. Suleyanne te'ed siye ngahumatan nuhut si Isa sābune ngusihan siye amban sara' si Musa duk amban kitab kanabi-nabihanin. ²⁴ Niya' siye kahumatan si binissānen saguwa' sinduwehin ga'i kahagad. ²⁵ Ga' siye maguyun. Manjari pagsōng mole' ne siye, niya' pe bissā si Paul. Pa'inne si siye, "Asal tumu'un te'ed lapal amban Niyawa Sutsihin, iye pinalata' Nabi Isaya si me' kapapu'anbin. Pegge' pa'inne hep pu Nabi Isaya, ²⁶ 'Pi kew si bangsa inin duk pa'inun si siye: Luwal ne hadja ka'am pakale saguwa' ga'i du tasabutbi. Luwal ne hadja ka'am mayam saguwa' ga'i du takitebi. ²⁷ Pegge' me' a'a bangsa inin tuwas kōkden. Tinampengan we' de me' tayingeden, pinakeddem we' de me' mataden. Bang ngite mataden duk makakale tayingeden duk makahāti pikilanden, balik siye iyan pitu si aku, pa'in Tuhanin, duk pakole'ku siye."

²⁸ Duk pa'in si Paul pe, "Subey kata'uhanbi, we' pinasampay ne si me' kabangsahan duma'in Yahudihin lapal Tuhan sabab panimbulne me' manusiya'in. Duk asal pakale du siye iyan." ²⁹ Pagubus inin pa'in si Paul, tahala' ne me' Yahudihin duk magjawab te'ed siye.

³⁰ Dem duwen tahun la'i si Paul patenna' si luma' inalkilahan. Inaddatan we' ne kēmon a'a mapī si iyehin. ³¹ Magmahalayak iye sabab pagbaya' Tuhanin duk magusihat iye sabab Isa Almasi, Panuhutanin. Ga' niya' talew-talewne magusihat duk ga' niya' mages iye.

Sulat si Paul si me' a'a Romahin Pahāti sabab sulat si Paul si me' a'a Romahin

Roma inin ēn puweblo hadje si lahat Italiya. Matu'uhin Italiyahin inēnan Roma du isab. La'i si puweblo Roma patenna'an Sultan Nakura'in. Sultan Nakura'in, ekka du isab me' lahat seddlili mapaliput si tahik inēnan Mediterrahin antananne.

La'i si puweblo Roma ekka a'a amban me' kabangsa-bangsahan patenna' la'i. Duk niya' isab me' a'a sandel pu si Isa patenna' la'i. Mabaya' si Paul hap pi nindew siye, saguwa' tiggel iye ga'i tapi, pegge' luwal niya' maka'alal iye. Hangkan nulat iye magaka we' magsakap ne iye nindew siye ubus bu pala'us pi hap lahat Kastila' magmahalayak isab la'i aka-aka hap sabab Isa Almasihin.

Si sulat inin pinahati te'ed we' si Paul bang sa'ingge me' a'ahin pinaghāp duk Tuhanin: luwal sabab sandelden duma'in sabab hinanganden.

¹ Sulat inin amban si Paul pinasampay piyu si ka'am si lahat Romahin. Aku inin dara'akan Isa Almasi. Tapene' ku we' Tuhanin duk kawakilan ku we' ne magmahalayak aka-aka mahāp amban iyehin. ² Aka-aka mahāp inin pananggung Tuhanin awwal duk dina'ak we' ne sinulat si me' nabinen dem kitab. ³ Aka-aka mahāp inin sabab Anak Tuhanin, Isa Almasi, Panuhutanten bi. Pinalahlil iye si dunya tubu' Sultan Da'ud pagmanusiya' iye. ⁴ Saguwa' Tuhan te'ed iye. We' balakat Tuhanin pasti' we' bennal iye Anak Tuhanin pegge' pinakellum iye balik amban kamateyenen. ⁵ Sabab si Isa Almasi inurungan ku hinang we' Tuhanin. Kawakilan ku we' ne magmahalayak aka-aka mahāpin supaya niya' tabo'oku amban kēmon me' kabangsa-bangsahanin me' a'a sandel duk nuhut pu Isa Almasi supaya iye tapudji. ⁶ Sakup du isab ka'am me' malu'u si lahat Romahin. Tapene' ka'am we' Tuhanin duk ka'am suku' pu si Isa Almasi.

⁷ Hangkan ku inin nulat si ka'am me' malu'u si lahat Romahin. Kalasahan Tuhanin ka'am duk tapene' ka'am we' ne supaya ka'am me' a'ane. Karayaw we' luwal ka'am ipat Tuhanin, Samaten bi duk Isa Almasi, Panuhutanten bi. Karayaw isab we' urungande ka'am kasanyangan dem ateybi.

Magsukul si Paul si Tuhan

⁸ Iye inin tagna' kabaya'anku inaka si ka'amin we' asal magsukul ku si Tuhan sababbi kēmon. Pegge' bawag ne si tibu'ukan dunya we' sandel ka'am pu Isa Almasi. Si Isa Almasi jānnen hangkan tayima' Tuhanin pagsukulkun. ⁹ Luwal ku māku-māku si Tuhan para si ka'am. Kata'uhan Tuhanin we' to'o pina'inku inin. Maghinang ku si iye ateykun dambūs-būs, magmahalayak ku aka-aka mahāp sabab Anaknen. ¹⁰ Pāku-pākuku si Tuhan we' bang amban baya' ne du tapiyu ne si' ku nindew ka'am. Tiggel ne kabaya' ku mapiyuhin. ¹¹ Pegge' mabaya' te'ed ka'am kiteku duk ka'am katolo'anku me' bakas panolo' Niyawa Tuhan akuhin supaya magkasōng sandelbin. ¹² Hāti pina'inkun, mabaya' ku piyu si ka'am supaya kite bi kapagasig-inasig. Asig ateybin bang kitebi sandelkun duk asig isab ateykun bang kiteku sandelbin.

¹³ Me' kapungtina'ihanku masandel pu si Isa Almasihin, kabaya'ankun kata'uhanbi we' daran ku magsakap piyu nindew ka'am saguwa' niya' maka'alal aku hangkan ku ga' tapiyu. Mabaya' ku piyu supaya ku kapagmahalayak si ka'am duk du niya' me' a'a malu'uhin tabo'oku nuhut Isa Almasi kuwe' pamo'oku me' a'a amban me' kabangsahan duma'in Yahudi sinduwehin. ¹⁴ Subey ku te'ed magmahalayak sabab Isa Almasi si kēmon manusiya' bisan ine bangsanen, si me' taga pangadji'in duk si me' ma'awamin. ¹⁵ Hangkan hep mabaya' ku te'ed piyu magmahalayak aka-aka mahāpin si ka'am isab me' maglahat malu'u si Romahin.

¹⁶ Ga'i ku te'ed iya' magmahalayak aka-aka mahāp sabab Isa Almasihin. Pegge' kēmon makahagad si aka-aka mahāp inin, tinagna'an amban Yahudi pi si me' duma'in Yahudi, la'i balakat Tuhanin maluwas siye amban duseden. ¹⁷ Amban aka-aka mahāp inin kata'uhante bang sa'ingge supaya kimmatan Tuhanin me' a'ahin bentel. Subey hadja siye sandel dambūs-būs pu Isa Almasi. Tasulat dem kitab sabab inin, pina'in, "Sine-sine masandel si Tuhanin, kimmatan Tuhanin iye bentel duk ellum du iye."

Kēmon manusiya'in taga duse

¹⁸ Tuhanin la'i si surga' duk pakitehanne we' astel te'ed iye si me' mangga'i matalew si iyehin duk si me' maghinangan mala'atin. Sabab hinangande mala'atin, sagga'de me' a'a sinduwehin supaya ga'i kata'uhante tolo' mabennal sabab Tuhanin. ¹⁹ Legga Tuhanin du siye pegge' pasti' du si siye bang ine-ine makajari kinata'uhan sabab Tuhanin, bu Tuhanin

ne te'ed magpapasti' si siyehin. ²⁰ Kemuwe pinapanjari we' Tuhanin dunyahin, pasti' si me' a'ahin we' Tuhanin taga balakat ga'i tahala' bisan du ga'i takitede balakatnen, duk pasti' isab si siye we' iye Tuhan mabennalin bisan du iye ga'i takitede. Tahāti me' a'ahin sabab Tuhanin duk sabab balakatnen si me' bayu'-bayu'an bakas pinapanjarinen. Hangkan ga'i siye kapagda'awa sabab hinanganden. ²¹ Kata'uhande hep sabab Tuhanin, saguwa' bisan du kata'uhande we' asal pata' iye pinahadje pegge' iye Tuhanin, ga'i iye pahadjede. Ga'i siye bisan magsukul si iye sabab me' tahinangnen. Saguwa' iye hadja pinikilden me' mangga' niya' gunanen. Lanab pikilanden hangkan ga'i tahātide mabennalin. ²² Pa'inde we' lalem pikilanden bu pa'in dupang hati' siye. ²³ Ga'i pahadjede Tuhan mangga'i mamateyin. Iye pinahadjenen limbagan manusiyal' mamateyin duk limbagan manuk-manuk, limbagan hayep, duk limbagan me' mapalele diyata' bulakin.

²⁴ Hangkan hep pasagadan Tuhanin siye maghinang me' kasabulan kinabaya'an ateyde hininangin. Magkahinangan siye maka'ia'-iya' duk me' pagkasiden. ²⁵ Ga'i kahagadde mabennal sabab Tuhanin saguwa' iye kinahagadden mangga'i mabennalin. Tuhanin magpapanjari kēmon-kēmonin saguwa' ga'i iye pahadjede duk ga'i iye tuhutde. Iye pinahadjenen me' bayu'an bakas pinapanjarinen. Saguwa' Tuhanin subey pinudjihin salama-lama. Amin.

²⁶ Hangkan hep pinasagadan siye we' Tuhanin maghinangan maka'ia'-iya' ngūtan napsu baranden. Bisane me' dendehein ga'i mabaya' si lella. Iye kinabaya'anden pagkaside dende duk magkahinangan siye la'at. Bu ga'i inin patut. ²⁷ Damikkiyan isab me' lellahin ga'i ne mabaya' si dendehein saguwa' iye kinabaya'anden pagkaside lella duk magkahinangan siye la'at. Lella magkahinangan maka'ia'-iya' duk lella. Tumbas si siyehin matalep si hinangande mala'at inin.

²⁸ Pegge' ga'i baya' essebde me' tolo' mabennal sabab Tuhanin, manjari pinasagadan siye we' ne magpikilan me' mala'atin. Hangkan maghinang siye me' hinangan mangga'i subey hininangden. ²⁹ Penno' dem ateyden we' bayu'-bayu'an duse duk sasuku mala'atin. Napsuhan siye duk maghinang siye la'at si sawe'de. Luwal siye ngimbūhan sawe'de. Mapatey siye. Luwal siye magsasa' duk ngakkalan siye sawe'de. Kabaya'anden la'at matekka si sawe'den. Luwal siye magkoto-koto. ³⁰ Luwal siye ngalimitan sawe'de. Buni siye si Tuhan duk ngandiyawa'-ngandiyawa'an siye sawe'de. Langkew te'ed ateyden duk abbuhan siye. Luwal siye magpikil bang sa'ingge pamasōngde me' hinangande mala'atin. Ga'i siye nuhut tolo' matetto'ade. ³¹ Me' a'a dupang siye. Ga'i tumanande bang niya' bissāde. Ga'i siye malasa duk ma'ase' si pagkaside. ³² Kata'uhande we' pa'in sara' Tuhanin we' sasuku maghinangan me' duse inin asal pata' matey. Saguwa' bisan kata'uhande inin, magduse pe siye namba duk sinna isab siye bang niya' maghinangan kuwa' siyehin.

2

Hukum duk legga Tuhanin kēmon me' manusiya'in

¹ Sine-sine ne ka'am, me' bagaykun, ga'i tapa'inbi we' ga' niya' dusebi, duk iye taga dusehin duk subey illeggahin me' sawe'bin, pegge' me' hinangan mala'at panuksa'anbi siyehin hinangbi du isab. Bang tuksa'bi siye kuwe' du ka'am nuksa' dibi. ² Kata'uhante we' patut Tuhanin ngalegga me' a'a maghinangan me' mala'at miya'an. ³ Kannalbi we' ga'i ka'am legga Tuhanin bu hinangbi du me' hinangan la'at panuksa'anbi sawe'bin? ⁴ Sewukat ne Tuhanin ma'ase' si ka'am, duk kuwe' ga'i hadja hinangne ine dusebin, duk ga'i ka'am magtawus leggane, hatu kannalbi we' ga'i iye subey asipbi. Ga'i ke tahāti we' hangkan Tuhanin ma'ase' si ka'am, pegge' kaw du pagsusunanbi dusebin duk pinda ne ateybin? ⁵ Saguwa' tuwas kōkbin, ga'i baya' lebbahanbi dusebin. Hangkan hep pasōng pangalegga ka'amin bang ta'abut ne ellew pamakite Tuhan astelne si me' duse manusiya'in duk pamakitene hukumanne mabentelin. ⁶ Pegge' tumbasan Tuhanin du me' manusiya'in dangan-dangan matalep si hinangden. ⁷ Niya' me' a'a magtuyu' maghinang hāp pegge' inapaden pudji Tuhanin siye duk pahadjene siye. Apasde isab we' urungan Tuhanin siye umul ga' tamananne. Me' a'a inin asal urungan Tuhanin du umul si surga' ga' tamananne. ⁸ Sinduwe me' a'ahin isab iye hadja tapikilden diden. Ga'i tuhutde tolo' mabennal amban Tuhanin saguwa' iye tinuhutden mangga'i matewwa'in. Pakitehan Tuhanin si siye we' astel iye manamal-namal duk leggane te'ed siye. ⁹ Kēmon maghinangan mala'atin inurungan kasusehan we' Tuhanin duk tiniksa' du siye. Duma'in hadja me' Yahudihin saguwa' sampay me' bangsa seddilihin isab. ¹⁰ Saguwa' kēmon manusiya' maghinangan mahāpin, pudji Tuhanin du siye, duk pahadjene siye, duk urunganne siye kasanyangan dem ateyde. Duma'in hadja me' Yahudihin saguwa' sampay me' bangsa seddilihin isab. ¹¹ Pegge' ga'i pagbidda' Tuhanin manusiya'in; sali'-sali' siye si matahanne bisan ine bangsanen.

Duma'in sara'in jānnen hangkan timbul me' a'ahin

¹² Me' bangsa duma'in Yahudihin, ga'i kata'uhande sara' Tuhan tasulat we' si Musahin. Bang magduse siye legga Tuhanin siye duk tapi siye si narka'. Saguwa' duma'in pangalegga siyehin sa pina'in dem sara'in. Me' Yahudihin, siye pangurangan sara'in, bang magduse siye, hinukum siye bang tatuhutde ke sara'in atawa ga'. Bang ga' tuhutde, legga Tuhanin siye sa pina'in dem sara'in. ¹³ Duma'in a'a makakale sara' Tuhanin iye inampun duk kinimatan bentel we' Tuhanin. Saguwa' a'a manuhut kēmon panganda'akan dem sara'in, iye inampun duk kinimatan bentel we' Tuhanin. ¹⁴ Me' bangsa duma'in Yahudihin ga' la'i si siye sara' Tuhanin. Saguwa' bisan ga' la'i si siye sara' Tuhanin, bang patekka niya' me' panganda'akan dem sara'in tatuhutde pegge' kata'uhande dem pikilande bang ine mahāp hininangin. Hangkan kuwe' niya' sara' dem pikilande. ¹⁵ Takite si me' hinanganden we' kata'uhande dem ateyde bang ine pina'in dem sara' si Musahin. Kata'uhande dem pikilande bang hinanganden hāp atawa la'at. Bang patekka tapikilde we' la'at hinanganden duk bang patekka isab tapikilde we' hāp hinanganden. ¹⁶ Pa'in aka-aka mahāp minahalayakkun we' sa miya'an du isab si ellew dambuli bang da'ak Tuhanin ne hinukum pu Isa Almasi me' manusiya'in. Pinaguwa' du iyan we' Tuhanin me' tinapukande dem ateyden duk hukumne siye.

Ga'i timbul me' Yahudihin sabab panuhutde sara'in

¹⁷ Pa'inbi we' Yahudi ka'am, me' a'a tapene' Tuhanin. Ngandel ka'am we' pegge' lu'u si ka'am sara' Tuhanin tayima' Tuhanin du ka'am. Magabbu ka'am we' ka'am hadja mangata'uhan Tuhanin. ¹⁸ Kata'uhanbi bang ine kabaya an Tuhan subey hininangbin. Duk ta'u ka'am mene' hinangan mapatutin pegge' ta'ayabi iyan amban sara' Tuhanin. ¹⁹ Pa'inbi we' ka'am dalil manundan me' mapessekin. Hātinen ta'u ka'am magtolo' sabab Tuhanin. Pa'inbi isab we' kuwe' ka'am danta' niyewan me' a'a dem lindemin, hātinen ta'u ka'am mo'o a'a tudju Tuhan. ²⁰ Pegge' lu'u si ka'am sara' Tuhanin, iye hadja tolo' mabennalin, pa'inbi we' ta'u du ka'am manolo'an me' madupangin duk me' ma'awam sabab Tuhanin. ²¹ Ta'u ka'am nolo'an sawe'bin saguwa' ga'i ka'am ta'u nolo'an dibin. Ga'i ka'am nganda'ak nangkew bu ka'am nangkew du. ²² Ga'i ka'am nganda'ak magjina bu ka'am magjina du. Haram si ka'am me' limbagan pinahadje me' a'ahin saguwa' ga'i ka'am magalang-alang padiyalem nangkewan langgal pala'ihan me' limbagan miya'an. ²³ Magabbu ka'am we' lu'u si ka'am sara' Tuhanin saguwa' langgalanbi du sara'in hangkan diniyawa'an Tuhanin we' me' a'ahin. ²⁴ Pina'in dem kitab, "Sababbi me' Yahudihin, binissā-bissāhan Tuhanin we' me' a'a duma'in Yahudihin."

²⁵ Kite bi me' Yahudihin, dina'ak hep kite bi magislam hinang tanda' we' kite bi bangsa tapene' we' Tuhanin duk suku' si iye kite bi. Bang tuhutbi sara'in, hāp magislam. Saguwa' bang ga'i tuhutbi sara'in, ga' niya' guna magislam. ²⁶ Me' a'a duma'in Yahudihin, bisan siye ga'i magislam saguwa' bang tuhutde sara' Tuhanin, pamayam Tuhan siyehin kuwe' du siye bakas magislam. ²⁷ Ka'am me' Yahudihin, magislam ka'am duk lu'u sara' Tuhanin tasulat si ka'am saguwa' langgalanbi du sara'in. Bu me' duma'in Yahudihin, bisan siye ga'i magislam niya' du siye nuhut sara' Tuhanin. Hangkan ka'ia'-iya'an du ka'am iyan we' de. ²⁸ Sine te' asal Yahudi te'edin? Duma'in a'a taga tanda' si barannen pegge' bakas iye magislam. ²⁹ Saguwa' Yahudi te'edin a'a bakas bina'ahuhan ateynen we' Niyawa Tuhanin. Duma'in panuhutne sara'in mama'ahuhan ateynen. A'a inin bisan iye ga'i pudji pagkasine manusiya'in saguwa' pudji Tuhanin iye.

3

¹ Kaw niya' magpa'in we' ga' niya' kahāpanne bang kite bangsa Yahudi duk bang tuhutde addat magislam. ² Saguwa' ekka kahāpanne. Ka'issa', si me' Yahudihin hep pinangandel we' Tuhanin lapalnen supaya tuhutde duk akade si me' a'a. ³ Kaw pa'inbi, "Saguwa' ga' du tuhut me' sinduwehin lapal Tuhanin." Bennal iyan. Saguwa' bisan ga' tuhutde lapal Tuhan pinangandel si siyehin, duma'in hātinen we' ga'i kapangandelan Tuhanin duk we' ga'i ne tumananne sanggupun. ⁴ Bisn du kēmon manusiya'in dusta'an saguwa' Tuhanin ga'i magdusta'. Ine-ine bissāne tumananne te'ed. Tasulat dem kitab sabab inin, pina'in, "Ine-ine bissānu, Tuhan, asal to'o du, hangkan kata'uhan we' bentel kew. Duk bang niya' nalla' ka'u ujud kata'uhan du we' ga' niya' sā'nu."

⁵ Kaw pa'in me' sinduwehin, "Bang kite maghinang la'at, hāp isab iyan pegge' bang mikil me' a'ahin sabab me' hinangante mala'atin duk me' hinangan Tuhanin, tasabutde te'ed we' hāp manamal me' hinangan Tuhanin, manjari pudjide iye. Na, bang pudjide Tuhanin sabab hinangante mala'atin, ga'i bentel Tuhanin bang leggane kite sabab mala'at bakas tainangten." (Iye inin bissā me' sinduwehin.) ⁶ Saguwa' ga'i iyan to'o. Bang kite bi me' magdusehin ga'i legga Tuhanin, hātinen ga'i iye bentel. Bu bang ga'i iye

bentel, ga'i makajari we' iye mangahukum kēmon manusiya'in. ⁷ Kaw pa'inbi, "Aku, bisan ku magdusta', saguwa' sabab pagdusta'kun pasōng du ngapasti' we' Tuhanin asal ga'i magdusta' hangkan tapudji du iye. Na, we'ey hukuman Tuhan si akuhin we' dusehan ku bu tapudji du iye sabab dusekun?" ⁸ Bang sa'inin pagda'awabin, hātinin subey kite magduse ne pa'in supaya ka'ujadannen hāp. Niya' me' a'a ngalimutan aku duk tuksa'de ku we' inin ko' panolo'kun. Legga Tuhanin du me' a'a magpa'in inin duk patut siye illegga.

Kēmon manusiya'in dusehan

⁹ Manjari, da'a ka'am magpa'in we' kami me' Yahudihin hāp si matahan Tuhan amban me' bangsa duma'in Yahudihin, pegge' ga'i iyan to'o. Bakas tapapasti'ku ne si ka'am we' kēmon manusiya'in, Yahudi ke atawa duma'in Yahudi, sali'-sali' katagihan magduse.

¹⁰ Tasulat hep dem kitab, pina'in,

"Ga' niya' a'a bentel si pagmatahan Tuhan, ga' niya' bisan dambuwa'.

¹¹ Ga' niya' makahāti bang ine mabentelin duk ga' niya' ngatu nuhut kinabaya'an Tuhanin.

¹² Kēmon manusiya'in tayikutande Tuhanin. Ga' ne niya' kagunahan Tuhanin si siye. Ga' niya' maghinangan hāp, ga' niya' bisan dambuwa'.

¹³ Ga'i hāp bissāden, kuwe' dalil kubul bewwan buhuk ga' kadebbunan. Luwal siye magdusta'. Me' bissāde pangalimutde sawe'den bisa manamal, kuwe' bisahan sawe' bang nigtuk, pegge' bissāden asal makapagka'at.

¹⁴ Luwal siye nukna'an sawe'den.

¹⁵ Mura-mura siye mapeddi' duk mapatey.

¹⁶ Tungan-tungande ekka magka'at we' de, duk mo'o siye kasusehan si me' a'a.

¹⁷ Ga'i siye mabaya' magsulut-sinulut.

¹⁸ Ga' niya' talewde si Tuhan."

¹⁹ Kēmon pina'in miya'an sakup dem kitab. Kata'uhante bi we' me' a'a pangurangan sara'in subey si' tuhutde panganda'akan dem sara'in. Saguwa' pegge' ga'i tuhutde, hangkan ga' ne niya' kapagda'awa we' ga' du niya' dusede, pegge' sabab sara' inin tahāti me' a'ahin we' kēmon manusiya' si dunyahin dusehan si matahan Tuhan duk subey siye legga Tuhanin. ²⁰ Pegge' ga' te'ed niya' a'a inampun duk kinimatan bentel we' Tuhanin sabab panuhutne sara' Tuhanin, saguwa' sabab sara' Tuhanin hep pu'un kata'uhante bi we' dusehan kite bi.

Pakitehan Tuhanin bang sa'ingge supaya duseten ta'ampun duk kimmatanne kite bentel

²¹ Saguwa' kuwe'itu pinaginta'u ne we' Tuhanin si kite bang sa'ingge duk duseten ta'ampun supaya ne kite kimmatanne bentel. Duk inin duma'in sabab panuhutte sara'in. Tasulat du hep isab dem sara' si Musahin duk dem kitab me' kanabi-nabihanin bang sa'ingge duk duseten ta'ampun. ²² Kuwe'itu ampun Tuhanin me' duseten duk kimmatanne kite bentel bang kite sandel pu Isa Almasi. Kēmon masandel pu Isa Almasihin asal kinimatan bentel we' Tuhanin bisan ine bangsanen. Ga' i siye pinagbidida' we' Tuhanin. ²³ Sali'-sali' kēmon kapagduse, bisan dambuwa' ga' niya' siye tapudji we' Tuhanin. ²⁴ Saguwa' sabab lasa duk ase' Tuhan si kitehin bi, iye lasa-lasahanne si kitehin bi, hangkan inampun we' ne duseten bi duk kinimatan kite bi bentel we' ne, pegge' sandel kite bi pu Isa Almasi, mangalekkat kite bi amban duseten bi. ²⁵ Pinapitu we' Tuhanin Isa Almasi supaya iye matey duk bu'us laha'nen duk sabab kamatey ne miya'an inampun du duse me' manusiya'in bang siye sandel si iye. Hinang Tuhanin inin pamakitene we' iye asal bentel. Matu'uhin sandalan Tuhanin hinangan me' a'ahin duk kuwe' ga' hadja hinangne ine me' duseden. ²⁶ Saguwa' masi du legga Tuhanin bang niya' magduse. Hangkan hep leggane si Isa ngaganti'an kite bi bisan iye ga' bakas magduse. Sabab inin niya' ne purebane we' asal bentel te'ed iye duk we' kimmatanne bentel sasuku masandel pu Isa Almasihin.

²⁷ Manjari bang kuwe' inin, niya' ke pagabbute si pagmatahan Tuhan? Asal ga' niya'. Pegge' kinimatan kite bentel we' Tuhanin duma'in sabab panuhutte sara'in saguwa' sabab sandelte pu Isa Almasihin. ²⁸ Pegge' kabugtu'anku we' iye hadja pu'unne hangkan kite inampun duk kinimatan bentel we' Tuhanin, we' sabab sandelte pu Isa Almasihin, duma'in sabab panuhutte sara' Tuhanin. ²⁹ Hatu kannalbi we' Tuhanin Tuhan me' Yahudihin hadja. Saguwa' iye mato'ohin, Tuhanin Tuhan me' bangsa duma'in Yahudihin du isab. ³⁰ Pegge' dambuwa' du hadja Tuhanin, Yahudi duk duma'in Yahudi, sali'-sali' siye inampun duk kinimatan bentel we' Tuhanin bang siye sandel pu Isa Almasi. ³¹ Kaw pa'inbi, "Na, bang sa iyan, hātinin pegge' sandel kite bi pu Isa Almasi, ga' ne niya' guna sara' Tuhanin." Duma'in sa i'. Bisan miya'an, asal pasōng pe tuhutte sara' Tuhanin.

4

Niya' ta'ayate amban Ibrahim sabab sandel si Tuhanin

¹ Manjari, ine pa'inte sabab Ibrahim, papu' kami me' Yahudihin? ² Bang upama Ibrahim miya'an kinimmatan bentel we' Tuhanin sabab maghinangan iye hāp, niya' si' miya'an jāne magabbu Ibrahim. Saguwa' ga' iye kapagabbu si matahan Tuhan. ³ Ine te' pa'in kitabin sabab Ibrahim? Pa'in kitabin we' kinahagad we' Ibrahim sanggup Tuhan si iyeihin. Duk sabab pakahagadne miya'an inampun duk kinimmatan iye bentel we' Tuhanin. ⁴ Kata'uhante we' bang a'ahin maghinang, makasangka iye suweldo. Pagtasangkane ne suweldonen, ga'i pa'inte we' lasa-lasahan miya'an si iye, saguwa' iye miya'an tangdan hinangnen. ⁵ Bang a'ahin maghinang hāp supaya, pa'inne, ampun Tuhanin du dusenen duk kimmatan Tuhanin du iye bentel, sala' te'ed iye. Pegge' duma'in sabab hinangante mahāpin saguwa' sabab sandelte si Tuhanin, iye magampun me' dusehin, hangkan kite bi inampun duk kinimmatan bentel we' Tuhanin. ⁶ Iye hep inin hāti pina'in si Da'ud ley pamissāne we' asal kēgan te'ed sasuku ta'ampun dusenen duk kinimmatan bentel we' Tuhanin bu duma'in sabab hinanganne mahāpin. ⁷ Pa'inne, "Asal kēgan a'ahin bang ta'ampun ne we' Tuhanin dusenen duk kinayipatan ne we' Tuhanin me' hinanganne mala'atin.

⁸ Asal kēgan a'ahin bang ga'i ne kimmatan Tuhanin dusenen."

⁹ Kēg pina'in si Da'ud miya'an, si me' Yahudi bangsa magislamin ke hadja? Duma'in. Saguwa' pa'inne miya'an sampay si me' bangsa mangga'i magislamin isab. Bakas pa'inku dehelli we' hangkan Ibrahim kinimmatan bentel we' Tuhanin pegge' kinahagad we' ne sanggup Tuhanin. ¹⁰ Sumiyan te' pangimmat Tuhanin we' bentel Ibrahim? Ubus ne ke iye magislam atawa ga' pe? Ga' pe iye miya'an magislam, andang ne iye kinimmatan bentel we' Tuhanin. ¹¹ Pagkinahagad ne we' Ibrahim sanggup Tuhanin, manjari magislam ne iye, tanda' we' asal ta'ampun ne iye duk takimmat ne iye bentel we' Tuhanin pegge' kinahagad we' ne Tuhanin. Hangkan Ibrahim miya'an kuwe' ne matetto'a me' a'a makahagad si Tuhanin duk takimmat bentel we' Tuhanin bisan du siye ga' bakas magislam. ¹² Duk Ibrahim kuwe' ne isab matetto'a me' a'a bakas magislamin, duma'in hadja pegge' bakas magislam siye, saguwa' pegge' kahagad isab siye si Tuhan kuwe' pakahagad si Ibrahim, papu' kami me' Yahudihin, masa ga' pe iye magislam.

Pananggap Tuhanin tasangkate bang sandel kite

¹³ Masa awwalley nanggap Tuhanin pu Ibrahim we' pangurungne tibu'ukan dunyahin si iye duk si me' tubu'nen duk ujud tepe si siye du. Sanggap Tuhan inin pinangurung we' ne pu Ibrahim, duma'in pegge' tinuhut we' Ibrahim sara' Tuhanin, saguwa' pegge' kahagadne Tuhanin duk ta'ampun duk takimmat iye bentel we' Tuhanin. ¹⁴ Pegge' bang sa'upama sanggup Tuhanin pangurung si me' manuhut sara'in, na, ga' niya' guna pakahagadte bi si Tuhanin duk ga' niya' guna sanggup Tuhan miya'an pegge' ga' du niya' makatuhut sara' Tuhanin. ¹⁵ Sara'in jānante hadja ka'astalan duk ilegga we' Tuhanin pegge' ga' i du tatuhutte sara'in. Luwal bang ga' niya' sara' meke ga' niya' ngalanggalan sara'.

¹⁶ Nanggap Tuhanin pu Ibrahim pegge' sandel Ibrahim si iye. Duk hangkan nanggap Tuhanin supaya tapabugtu'ne si me' tubu' Ibrahimin kēmon, we' kalasahanne duk ka'ase'anne siye. Duk sanggupne miya'an duma'in hadja si me' Yahudi, me' manuhut sara' sinulat si Musahin, saguwa' si kēmon sasuku masandel si Tuhan kuwe' Ibrahimin. Pegge' Ibrahim hep kuwe' matetto'ate bi me' masandel si Tuhanin. ¹⁷ To'o inin pegge' tasulat hep dem kitab pina'in Tuhan pu Ibrahimin. Pa'inne, "Pinene' kew we' ku hinang matetto'a me' a'a kabangsa-bangsahanin." Bugtu' tuman du sanggup inin pegge' Tuhanin mananggap pu Ibrahimin. Duk iye kinahagad Ibrahimin pegge' iye Tuhan magpakellum me' pateyin duk ine-ine bissāne manjari du. ¹⁸ Kinahagad we' Ibrahim sanggup Tuhanin duk bisan du ga' niya' ase-asene, asal ngase-ngase pe te'ed iye we' tuman du sanggup Tuhanin. Hangkan ujud tuman du duk manjari iye matetto'a me' kabangsa-bangsahanin. Sa bakas pananggap Tuhan si iyeihin, pina'in dem kitab, "Me' tubu'nun ekka du iyan manamal kuwe' me' pote'anin." ¹⁹ Masa pananggap Tuhan pu Ibrahim inin, tapit ne da hatas tahan umulnen. Kata'uhanne we' bahi' ne iye duk ga'i ne iye makajari anakan. Bu si Sara isab, andanen, kata'uhanne ga'i nganak. Saguwa' bisan ne kuwe' miya'an, ga' usa' sandelne si Tuhanin. ²⁰ Kahagad ne pa'in iye we' ujud tuman du sanggup Tuhan si iyeihin. Ga' Ibrahim duwe-duwehan saguwa' pasōng ngabasag sandelne si Tuhanin duk pinudji we' ne Tuhanin. ²¹ Kabugtu'anne te'ed we' asal tahinang Tuhanin du bakas pananggupnen. ²² Hangkan hep pegge' kinahagad te'ed we' Ibrahim sanggup Tuhan si iyeihin, "kinimmatan iye bentel we' Tuhanin," sa tasulat dem kitabin. ²³ Me' tasulat sabab Ibrahim miya'an duma'in hep para si iye hadja, ²⁴ saguwa' sampay kite bi sakup du isab. Pegge' kite bi kēmon masandel pu si Isahin kimmatan Tuhanin du we' bentel pegge' kahagad kite bi si Tuhan, iye bakas mamakellum Panuhutanten bi, Isa Almasi, amban kamateynen. ²⁵ Si Isa Almasi inin

pinapatey sabab duseten bi duk pinakellum iye balik we' Tuhanin supaya kite bi ta'ampun duk kinimatan bentel we' Tuhanin.

5

Maghāp ne kite bi duk Tuhanin

¹ Manjari, pegge' ubus ne kite bi inampun duk kinimatan bentel we' Tuhanin pegge' sandel kite bi pu Isa Almasi, hangkan maghāp ne kite bi duk iye sabab bakas tahinang Isa Almasi, Panuhutanten bi. ² Pakitehan Isa Almasi si kite bi lasa duk ase' Tuhan si kitehin bi pagsakali' kite bi sandel si iye duk kuwe'itu kinimatan ne kite bi bentel we' Tuhanin. Magkēg isab kite bi pegge' bugtu' inase-aseten bi we' magtuhut du kite bi duk Tuhanin duk pahadjene du kite bi la'i si surga'. ³ Duma'in hadja miya'an, saguwa' kēgan isab kite bi bisan kite bi kasigpitan pegge' kata'uhante bi we' sabab sigpitten bi ujud ta'u kite bi magsandal. ⁴ Bang tasandalte bi me' kasigpitanen bi, kasulutan Tuhanin si kite bi. Duk bang kata'uhante bi we' kasulutan Tuhanin si kite bi, kabugtu'ante bi we' niya' hāp ase-asete bi amban Tuhan. ⁵ Kabugtu'ante bi we' asal tumanan Tuhanin du inase-asete bi amban iyehin pegge' kata'uhante bi dem ateyte bi we' malasa te'ed Tuhanin si kite bi. Pinabugtu' inin si kite bi we' Niyawa Sutsi pinangurung Tuhan si kitehin bi.

⁶ Asal malasa te'ed Tuhanin si kite bi. Matu'uhin ga' te'ed niya' tahinangte bi supaya kite bi lumuwas amban duseten bi. Saguwa' pagtekkka ellew pangeddew Tuhanin, matey si Isa Almasi sababte bi me' a'a dusehanin. ⁷ Hunit a'ahin maglilla' matey ngaganti'an a'a bentel. Inday, kaw isab niya' makatawakkal matey ngaganti'an a'a hāp manamal. ⁸ Saguwa' pinakitehan we' Tuhanin bang sa'ingge hadje lasane si kitehin bi, sabab dina'ak we' ne pitu Isa Almasi matey sababte bi sābute bi pe magdusehin. ⁹ Manjari bang sabab kamatey nen pu'unte bi inampun duk kinimatan kite bi bentel we' Tuhanin, pasōng ne asal bugtu' we' timbul kite bi we' Isa Almasi duk ga'i ne kite bi tewwa' mulka' Tuhanin si ellew dambuli. ¹⁰ Matu'uhin kuntarahante bi Tuhanin. Saguwa' kuwe'itu ga'i ne kite bi magbanta duk iye, pegge' hāp Tuhanin ne kite bi sabab bakas ne Anaknen matey sababte bi. Bang sabab kamatey Anaknen hāp Tuhanin ne kite bi, pasōng ne bugtu' we' timbulne du kite bi pegge' ellum ne balik Isa Almasi, Anakne miya'an. ¹¹ Duk duma'in hadja iyan. Saguwa' pinakēg isab kite bi we' Tuhanin pegge' sabab Isa Almasi, Panuhutanten bi, hināp ne kite bi we' ne.

Magbidda' tahinang Apu' Adamin duk tahinang Isa Almasihin

¹² Na, we'ey ente' niya' duse si dunya? Inin kahalannen: tagna', dambuwa' du hadja manusiya' magdusehin, si Apu' Adam. Iye miya'an tagna'an duse si dunyahin. Pegge' niya' ne duse si dunya, niya' isab kamatey dem dunya. Hangkan hep kēmon manusiya'in ujud matey pegge' kēmon magduse. ¹³ Ga' pe sara'in pangurung pu si Musa, andang ne me' a'ahin magduse. Saguwa' bang ga' niya' sara', ga' niya' makajari tinuksa' we' langgalanne sara'in. ¹⁴ Saguwa' pegge' dusehin mo'o kamatey, hangkan kemuwe amban Apu' Adam sampay pī pu si Musa, kēmon a'ahin matey bisan du siye ga' kapagduse kuwe' pagduse Apu' Adamin sakali' langgalanne panganda'akan Tuhanin.

Niya' kuwe' pagsali'an tahinang Apu' Adamin duk tahinang Almasihin, iye dina'ak Tuhan mapitu si dunyahin. Sali'-sali' siye pegge' tahinangden niya' ka'ujudan ne manusiya'. ¹⁵ Saguwa' magbidda' siye pegge' ga'i tapagsali'te duse tahinang Apu' Adamin duk lasa-lasahan Tuhanin. Pegge' we' sabab duse tahinang dambuwa' a'a hadja, Apu' Adam, kēmon a'ahin suku'nen matey. Saguwa' pasōng hadje kahāpan tahinang dambuwa' a'a isab, Isa Almasi, pegge' sabab tahinangnen ekka a'a makasangka lasa-lasahan Tuhanin, hātinene lasane duk ase'ne si siyehin. ¹⁶ Lasa-lasahan Tuhanin ga'i magsali' duk ka'ujudan duse Apu' Adamin. Ka'ujudan duse Apu' Adam dambuwa' miya'an, ilabo'an hukuman we' Tuhanin kēmon manusiya'in we' dusehan duk subey ilegga. Saguwa' iye inin lasa-lasahan Tuhanin, bisan kēmon a'ahin magduse, inampun siye duk kinimatan bentel we' ne. ¹⁷ Ka'ujudan lasa duk ase' Tuhan si kitehin pasōng pe amban ka'ujudan duse Apu' Adamin. Sabab duse Apu' Adamin, kēmon a'ahin suku'nen matey. Saguwa' me' manayima' lasa duk ase' Tuhanin kinimatan ne bentel we' Tuhanin, iye kuwe' lasa-lasahan Tuhanin. Siye inin ellum si surga' ga' tamanan duk patuhut siye pu si Isa Almasi magbaya' pegge' sandel siye pu Isa Almasi.

¹⁸ Manjari, sabab dambuwa' duse hadja, kēmon manusiya'in suku'nen ilegga we' Tuhanin. Damikkiyan isab sabab dambuwa' hinangan bentel, kēmon manusiya'in makajari inampun duk kinimatan bentel we' Tuhanin duk ellum siye ga' tamanan. ¹⁹ Sabab ga' panuhut dambuwa' a'a panganda'akan Tuhanin, hangkan kēmon manusiya'in dusehan. Saguwa' sabab panuhut dambuwa' a'a panganda'akan Tuhanin, hangkan kēmon manusiya'in makajari kinimatan bentel we' Tuhanin.

²⁰ Ga' pe pangurung Tuhanin sara'in, andang ne me' a'ahin magduse. Pinangurung we' Tuhanin sara'in supaya kata'uhande we' pasōng nga'ekka duseden. Saguwa' bisan pasōng nga'ekka duse me' a'ahin, pasōng pe te'ed Tuhanin malasa duk ma'ase' si me' a'a madusehanin. ²¹ Manjari, matu'uhin basag dusehin, hangkan kēmon manusiya'in magduse duk matey siye. Saguwa' kuwe'itu, hawal lasa duk ase' Tuhanin, sasuku masandel pu si Isa Almasihin inampun du duk kinimatan bentel we' Tuhanin. Duk urunganne siye umul ga' tamananne si surga' sabab bakas tahinang Isa Almasi, Panuhutanten bi.

6

Magtuhut ne kite bi duk si Isa ellum balik

¹ Na, sa'ingge, magduse ne ke pa'in kite bi duk pasōng tapakitehan Tuhanin lasane duk ase'nen si kite bi? ² Asal ga'i. Iye mato'ohin bang pasal magduse, pagsandel ne kite bi pu si Isa Almasi, kuwe' ne kite bi me' a'a matey ga'i ne kapagduse. Hangkan ga'i ne kite bi mabaya' magduse. ³ Kata'uhanbi du we' pamandi kitehin bi, tanda' we' suku' pu si Isa Almasi ne kite bi duk nuhut ne kite bi iye, dalilnen kuwe' tumuhut isab kite bi si iye kamateynen. ⁴ Hangkan pamandi kitehin bi kuwe' kite bi tumuhut matey kamateynen duk kuwe' isab kite bi tumuhut kinubul pangubul iyehin, supaya kite bi inurungan umul ba'ahu, kuwe' umul Isa Almasihin pamakellum iye balik we' balakat Samate bi Tuhanin.

⁵ Pegge' bang dalilnen kuwe' kite bakas nuhut iye matey kamateynen, damikkiyan kuwe' du isab kite ellum balik magtuhut duk iye pamakellum iyehin. ⁶ Kata'uhante we' disalite magdusehin kuwe' dalil bakas talansang ne patuhut pu si Isa Almasi diyata' olom pangalansang iyehin, supaya disalite magdusehin magka'at ne duk ga'i ne kite tahinang banyaga' we' duseten. ⁷ Pegge' bang a'ahin matey ne, ga'i ne iye kapagbaya'an we' duse. ⁸ Duk pegge' kuwe' kite bakas matey tumuhut pu si Isa Almasi, kahagad kite we' ellum du isab kite iyan magtuhut duk iye. ⁹ Pegge' kata'uhante du we' Isa Almasi bakas pinakellum balik amban kamateynen, duk ga'i ne te'ed iye matey-matey balik. ¹⁰ Matey iye duk tapuwasan ne te'ed we' ne dusehin. Kuwe'itu ellum iye duk kēmon me' hinangannen mudji Tuhanin. ¹¹ Damikkiyan isab subey kimmatanbi dibin kuwe' a'a matey ga'i ne kapagduse. Duk kimmatanun bi dibin kuwe' ne ka'am me' a'a bakas pinakellum balik; duk pegge' nuhut ne ka'am Isa Almasi kēmon hinanganbin subey mudji Tuhanin.

¹² Hangkan subey ga'i pasagadanbi dibin magduse duk subey ga'i tuhutbi napsubin. ¹³ Da'a ūtanun bi dibin magduse duk ka'am maghinangan la'at. Saguwa' tuhutun bi Tuhanin dambūs-būs pegge' dalilnen kuwe' ka'am bakas matey bu pinakellum ne balik we' Tuhanin. Ambat Tuhanin iye magbaya' si baranbin supaya ka'am maghinangan bentel. ¹⁴ Ga'i ne ka'am subey tada'ag we' dusebin, pegge' tabang Tuhanin du ka'am hawal lasane duk ase'ne si ka'amin duk ga' ne niya' kaput sara'in si ka'am.

Tuhanin ne tinuhutin

¹⁵ Kaw pa'inbi, "Na, bang kuwe' iyan, pegge' malasa duk ma'ase' du Tuhanin si kite bi duk ga' ne du niya' kaput sara'in si kite bi, na, makajari kite bi magduse ne pa'in." Saguwa' ga'i iyan to'o. ¹⁶ Kata'uhanbi te'ed we' bang kite ngatu binanyaga' we' a'a, hātinen tuhutte te'ed kēmon me' panganda'akannen. A'a miya'an amute ne duk kite me' banyaga'ne. Kuwe' miya'an du isab dusehin. Bang kite tinagi magduse, dalilnen dusehin amuten duk kite ne banyaga'nen pegge' tuhutte panganda'akannen. Ka'ujudannen matey kite duk tapī si narka'. Saguwa' bang Tuhanin iye tinuhutten, iye kamanjari amuten, duk ampunne kite duk kimmatanne kite bentel. ¹⁷ Matu'uhin kuwe' ka'am me' banyaga' dusebin saguwa' kuwe'itu ga'i ne. Hangkan hep magsukul ku te'ed si Tuhan, pegge' kuwe'itu tinuhut ne we' bi dambūs-būs me' tolo' mabennal bakas panolo' si ka'amin. ¹⁸ Ubus ne ka'am pinaluwas we' Tuhanin amban antanan amubi tagna'in, hangkan ga'i ne ūtanbi dibin magduse duk iye kinabaya'anbin kuwe'itu maghinang mabentelin. ¹⁹ Magdalilan ku sabab amu duk banyaga' supaya mura tahātibi pina'inkun. Matu'uhin inūtan we' bi dibin maghinangan bayu'-bayu'an duse duk sasuku me' hinangan mala'atin hangkan kuwe' ka'am banyaga' dusebin. Saguwa' kuwe'itu subey tuhutbi dambūs-būs panganda'akan Tuhanin kuwe' me' banyaga'ne maghinang me' mabentelin. Manjari asal hāp ne ka'am duk dambūs-būs ne ka'am nuhut si Tuhan.

²⁰ Masa inūtan pe we' bi dibin maghinangan duse, ga' niya' baya'bi maghinangan bentel. ²¹ Ine kagunahan me' hinanganbi magduse miya'an, bu bang ta'essebbi kuwe'itu iya' ka'am? Ga' niya'. Pegge' ka'ujudan me' hinangan miya'an narka'. ²² Saguwa' kuwe'itu ubus ne ka'am pinaluwas we' Tuhanin amban antanan amubi tagna'in, hātinen dusehin. Duk kuwe'itu me' banyaga' Tuhanin ne ka'am duk Tuhanin ne tinuhutbin. Iye panumbas ka'amin pahāp Tuhanin ne dem ateybin supaya dambūs-būs ne ka'am nuhut Tuhanin duk ka'ujudannen urungan Tuhanin du ka'am umul ga' niya' tamananne. ²³ Pegge'

tumbas si me' a'a magdusehin sudda matey siye duk tapī siye si narka'. Saguwa' lasa-lasahan Tuhanin umul ga' niya' tamananne si surga' sabab bakas tahinang Isa Almasi, Panuhutanten bi.

7

Magpahāti sabab sara'in

¹ Me' kapungtina ihanku masandel pu si Isa Almasihin, bugtu' tahātibi sōng pina'inku inin pegge' kata'uhanbi sara'in. Sara'in taga kapatut hep si a'a tiggelan a'a miya'an ellum. ² Sa'upama bang dendeihin magella, pa'in sara'in we' subey iye magdambuwa' duk ellanen tiggelan ellanen ellum. Saguwa' bang matey ne ellanen ga' ne niya' kaput sara' miya'an si iye. ³ Manjari, bang ellum pe ellanen bu padambuwa' iye si lella seddili, magjina iye. Saguwa' bang matey ne ellanen ga' ne niya' kaput sara'in si iye, hangkan ga' iye magjina bang iye magella balik pegge' matey ne du ellanen.

⁴ Me' kapungtina ihanku masandel pu si Isahin, kuwe' miya'an du isab ka'am duk sara' tasulat si Musahin. Ga' ne niya' kaput sara' miya'an si ka'am pegge' kuwe' ne ka'am bakas matey magtuhut duk si Isa kamateyenen. Duk kuwe' magtuhut isab ka'am pinakellum duk si Isa pamakellum iye balikin duk kuwe'itu suku' si iye ne ka'am supaya ka'am kapaghinangan hāp duk tapudji du Tuhanin. ⁵ Matu'uhin masa iye pe tihuhutten bi disalite bi magdusehin, sakali' takaleta sara'in masi du hinangte me' mala'atin duk pasōng pe baya'te magdusehin. Hangkan maghinang la'at kite bi bu ka'ujudannen matey kite bi duk tapī dem narka'. ⁶ Saguwa' kuwe'itu ga' ne niya' kaput sara'in si kite bi pegge' kuwe' bakas matey ne kite bi duk pinaluwes ne kite bi amban duse. Seddili ne panuhutte bi Tuhanin kuwe'itu. Duma'in ne kuwe' matu'uhin we' subey hadja tatuhutte bi sasuku tasulat dem sara'in. Saguwa' kuwe'itu ba'ahuhan Niyawa Tuhanin ne ateyten bi duk tabanganne kite bi nuhut Tuhanin.

Sara'in duk dusehin

⁷ Kaw ka'am magpa'in, "Na, bang kuwe' iyan, la'at hati' sara'in." Ga'i. Ga'i la'at sara'in. Bang ga' miya'an niya' sara', ga'i pasti' si kite bang ine dusehin. Sa'upama bang ga' miya'an niya' sara' magpa'in, "Da'a pagnapsuhanun alata' sawe'nun," na, ga' si' kata'uhanku we' magnapsuhin la'at. ⁸ Pagsakali' kata'uhanku amban sara'in we' ga' i hāp magnapsuhin, manjari usa' disaliku magdusehin hangkan pasōng napsukun. Hāti pina'inku inin, bang ga' niya' sara', ga' i kata'uhante we' magduse kite. ⁹ Masa ga' pe kata'uhanku sara'in, kannalku we' hāp ku duk ga' niya' duseku. Saguwa' sakali' ne kata'uhanku sara'in, tahātiku ne we' dusehan hati' ku duk magkasōng dusekun, ¹⁰ duk tahātiku we' suku'kun matey duk tapī si narka'. Sara'in pinangurung we' Tuhanin supaya bang tuhutte bi, urunganne kite bi umul ga' tamananne si surga'. Saguwa' bang si aku, pegge' ga' i tatuhutku sara'in, suku'kun matey duk ilegga we' Tuhanin. ¹¹ Kuwe' hep ku ka'akkalan we' dusehin pegge' ga' i tatuhutku sara' Tuhanin. Duk ka'ujudanne iyan matey ku duk tapī ku si narka'.

¹² Manjari, sara' pinangurung we' Tuhanin ga' niya' la'at-la'atne. Kēmon panganda'akan sara'in amban Tuhan duk bentel duk hāp. ¹³ Na, sara' Tuhan mahāp inin, iye ke inin jānante matey duk tapī si narka'? Asal duma'in. Saguwa' duseten jānnen. Pinaguwa' we' sara' mahāpin bang sa'ingge te'ed kala'at duseten duk duseten jānante matey duk tapī si narka'. Amban sara' mahāp inin pu'un ngapasti' we' dusehin asal la'at manamalan.

Niya' magda'agan dem ateyte

¹⁴ Kata'uhante we' sara'in amban Tuhan. Saguwa' aku inin manusiya' du hadja duk luwal ku magduse, hangkan kuwe' ku banyaga' dusekun. ¹⁵ Ga' i te'ed tahātiku hatulankun. Pegge' me' mahāp kinabaya'anku hininangin, ga' i hinangku. Saguwa' iye hininangkun mala'at mangga' i kinabaya'ankun. ¹⁶ Bang kabunsihanku me' hinanganku mala'atin, hātinen kahagad ku we' hāp sara'in. ¹⁷ Hangkan hep bang ku maghinangan la'at, duma'in amban pikilanku pegge' bunsu ku si mala'at miya'an. Saguwa' duse diyalem ateykun, iye miya'an manugnūgan akuhin. ¹⁸ Kata'uhanku we' manusiya' du hadja ku duk asal ga' niya' hāp dem ateyku. Bisan du asal kabaya'ankun maghinangan hāp saguwa' ga' i ka'anggawta'anku. ¹⁹ Pegge' ga' i hinangku mahāp kinabaya'anku hininangin. Saguwa' iye hininangkun mala'at mangga' i kinabaya'ankun. ²⁰ Manjari bang hinangku mala'at mangga' i kinabaya'anku hininangin, hātinen duma'in ne amban pikilanku saguwa' duse diyalem ateykun iye manugnūgan akuhin duk hinangku.

²¹ Hangkan hep iye ne inin kuwe' addatkun. Bisan ku mabaya' maghinangan hāp, kuwe' niya' nugnūgan aku maghinang la'at duk iye miya'an hininangkun. ²² Dem pikilanku asal sinna ku te'ed nuhut sara' Tuhanin. ²³ Saguwa' niya' isab dem ateyku nugnūgan aku ga' i dina'ak tinuhut sara' dinūsan pikilanku miya'an. Asal kuwe' ku banyaga' disaliku magdusehin hangkan ga' dapatku. ²⁴ Asal sasew te'ed dem pikilankun. Sine manabangan

akuhin duk ne ga'i tatuhutku disaliku magdusehin. Bang ga' niya' nabangan aku, sudda matey ku inin duk tapi ku si narka'.²⁵ Saguwa' magsukul ku te'ed si Tuhan pegge' tabangne ku sabab bakas tahinang Isa Almasi, Panuhutanten bi.

Na, iye ne miya'an: bang ga'i kite tabang Tuhanin, duwe magda'agan dem baranten. Bang kite hadja, pikilanten asal tuhutte sara' Tuhanin. Saguwa' disalite magdusehin nugnūgan kite dina'ak magduse.

8

Me' a'a pinagbaya'an we' Niyawa Sutsihin nuhut kinabaya'an Niyawa Sutsihin

¹ Manjari, kite bi, me' magdambuwa' duk Isa Almasihin, kuwe'itu ga'i ne kite ilegga we' Tuhanin. ² Pegge' magdambuwa' ne kite bi duk Isa Almasi, Niyawa Tuhanin ne magbaya' si kitehin bi duk ba'ahuhanne ateyten bi. Hangkan ga'i ne kite bi tada'ag we' duse. Duseten jānnen hangkan kite tapī si narka'. ³ Ga'i kite lumuwas amban duseten bi sabab panuhutte sara'in pegge' manusiya' du hadja kite bi duk ga'i tatuhutte sara'in. Saguwa' niya' tahinang Tuhanin supaya ne kite bi ga'i tabo'o we' disalite bi magdusehin. Pinapitu we' ne Anaknen inanakan tu'u si dunya magbaran manusiya' duk addatnen kuwe' addatten bi saguwa' ga' iye tabo'o magduse. Ilegga iye sabab duseten bi duk matey iye supaya kite bi ga'i ne tabo'o we' disalite bi magdusehin. ⁴ Hininang inin we' Tuhanin supaya asal tatuhutte me' panganda'akan dem sara'nen duk bentel ne me' hinanganten. Pegge' bang ne kite sandel pu si Isa, ga'i ne tuhutte kinabaya'an napsuten. Saguwa' iye tinuhutten me' kinabaya'an Niyawa Sutsihin. Hangkan hep bang tuhutte panolo' Niyawa Sutsihin, asal tatuhutte me' panganda'akan dem sara' Tuhanin. ⁵ Me' a'a pinagbaya'an we' napsuden, iye luwal pinikilden nuhut kinabaya'an napsuden. Saguwa' me' a'a pinagbaya'an we' Niyawa Sutsihin iye luwal pinikilden nuhut kinabaya'an Niyawa Sutsihin. ⁶ Bang a'ahin luwal pinikilnen nuhut napsunen, sudda matey du iye duk tapi si narka'. Saguwa' bang a'ahin iye luwal pinikilnen nuhut kinabaya'an Niyawa Sutsihin, urungan Tuhanin iye umul salama-lama duk sanyang ne ateynen. ⁷ Pegge' bang a'ahin iye luwal pinikilnen nuhut kinabaya'an napsunen, kuntarahanne Tuhanin. Ga'i iye nuhut sara' Tuhanin duk asal ga'i tatuhutne. ⁸ Me' manuhut kinabaya'an napsuden, ga'i te'ed tasulutde Tuhanin.

⁹ Saguwa' ka'am duma'in ne tinuhutbin kinabaya'an napsubin. Iye tinuhutbin kinabaya'an Niyawa Tuhanin bang bennal du we' lu'u ne iye patenna' dem ateybi. Sine-sine ga'i pala'ihan Niyawa Tuhanin, iye pinapitu Almasihin, duma'in iye suku' pu Isa Almasi. ¹⁰ Saguwa' bang lu'u Almasi dem ateybi, bisan suku' baranbin matey sabab dusebin, saguwa' urungan Niyawa Sutsihin du ka'am umul salama-lama pegge' inampun ne ka'am duk kinimatan ne ka'am bentel we' Tuhanin. ¹¹ Bang bennal lu'u patenna' dem ateybi Niyawa Sutsihin, pakellum Tuhanin du isab ka'am kuwe' pamakellumne Isa Almasi amban kamateyenen.

¹² Hangkan hep me' kapungtina'ihanku masandel pu si Isa Almasihin, niya' te'ed subey hinangte duk inin duma'in pa'in nuhut kinabaya'an napsuten. ¹³ Pegge' bang asal tuhutte kinabaya'an napsuten, suku'ten matey duk tapi si narka'. Saguwa' bang lebbahante ne te'ed me' hinangante mala'atin we' tabang Niyawa Tuhan si kitehin, ellum du kite salama-lama. ¹⁴ Pegge' sasuku bino'o-bo'o we' Niyawa Tuhanin bennal siye me' anak Tuhanin. ¹⁵ Pegge' pinangurung we' Tuhanin si kite bi Niyawanen, ga'i ne kite bi subey tinalew kuwe' banyaga'in tinalew si amunen. Saguwa' pinangurung we' ne Niyawanen si kite bi duk kite bi manjari me' anakne. Hangkan makajari Tuhanin ēnante bi Samate bi. ¹⁶ Pinabugtu' we' Niyawa Tuhanin dem ateyte bi we' kite bi asal me' anak Tuhanin. ¹⁷ Duk pegge' pinaganak kite bi we' Tuhanin, tasangkate bi du si ellew dambuli kēmon me' inenna' ne para si me' pinaganaknen. Duk taga bahagi' du isab kite bi si kēmon inenna' Tuhan para pu Isa Almasihin. Bang tasandalte bi kasigpitanin kuwe' panandal si Isahin, tumuhut du isab kite bi si iye pinahadje.

Pahadje Tuhanin du kite bi si pasōngan

¹⁸ Kabugtu'anku we' kasigpitan sinandalante bi kuwe'itu inin kuwe' mangga' du hadja bang pikilte bi kēgen bi si pasōngan bang ne kite bi pahadje Tuhanin. ¹⁹ Duma'in hadja kite bi, manusiya'in, saguwa' kēmon pinapanjari Tuhanin agad-agadde ellew si pasōngan inin bang pahadje Tuhanin ne me' anaknen. ²⁰ Kēmon bakas pinapanjari Tuhanin, duma'in ne kuwe'itu kuwe' taga'nin. Saguwa' duma'in amban sala'de hangkan siye duma'in kuwe' hāpan taga'nin saguwa' amban baya' Tuhanin du. Saguwa' me' pinapanjari Tuhan inin ²¹ kuwe' ngase-ngase te'ed we' magkahāp du siye si pasōngan. Kuwe'itu kēmon pinapanjari Tuhanin suku'nen matey. Saguwa' ngaba'ahu siye kēmon bang tekka ellew pamahadje Tuhan me' anaknen. Ga'i ne siye matey saguwa' ngahāp ne te'ed siye ellew miya'an. ²² Kata'uhante we' kemuwe amban pagduse Apu' Adamin sampay kuwe'itu,

kuwe' magtiksa' kēmon bayu'-bayu'an bakas pinapanjari Tuhanin, kuwe' dende peddi'an bang sōng nganak. ²³ Duma'in hadja sinduwe me' pinapanjari Tuhanin magtiksa'in saguwa' sampay kite bi me' pangurangan Tuhan Niyawanen, iye lasa-lasahanne tagna'in, magtiksa' du isab kite bi s̄abute bi mangagad-ngagad ellew pama'ahu Tuhan baranten bi duk ne kite bi ga'i saki-saki duk matey. Bang tekka ne ellew miya'an, pasti' ne te'ed we' asal paganakne ne kite bi. ²⁴ Iye hep inin inase-aseten bi kemuwe sandel kite bi pu Isa Almasi. Saguwa' bang tuman ne inase-aseten, ga'i ne kite subey ngase-ngase. Ngase-ngase pe ke kite bang tuman ne inase-aseten? ²⁵ Saguwa' pegge' ga' pe tuman inase-aseten, agad-agadte ne pa'in katumannen duk ga'i kite jumu' ngagad-ngagad.

²⁶ Duk tabangan Niyawa Sutsihin isab kite bi bang lamma sandelte bi si Tuhanin duk asigne ateyten bi. Pegge' bang kite bi ngampun-ngampun bu ga'i kata'uhante bi bang ine patut pinākuten bi atawa bang sa'ingge pamākuten bi, manjari Niyawa Sutsi dem ateyten bi māku-māku si Tuhan para si kite bi bu ga'i kata'uhante bi bang sa'ingge. ²⁷ Tuhanin mangata'uhan dem ateyten, kata'uhanne isab bang ine hāti pina'in Niyawa Sutsihin. Pegge' bang Niyawa Sutsihin ne mamāku para si kitehin bi, me' masandel pu si Isahin, kēmon pinākunen asal iye du isab kinabaya'an Tuhan si kitehin bi.

²⁸ Kata'uhante we' bang malasa kite si Tuhan duk tapene' we' Tuhanin ngahinang kinabaya'annen, ine-ine talabeyte hāp-la'at tabangan Tuhanin du kite duk me' talabeyte miya'an mole' si kahāpante. ²⁹ Me' andang tapene' we' Tuhanin, pina'il siye isab we' Tuhanin we' subey siye manjari kuwe' Anaknen, si Isa, supaya kēmon me' tapene'nen kuwe' magpungtina'i duk sakaden si Isa. ³⁰ Duk kēmon me' pina'ilnen tinawag we' Tuhanin nuhut iye. Duk me' tinawagnen inampun duk kinimmatan bentel we' ne. Duk me' kinimmatanne mabentelin pahadjene isab.

Pakitehan si Isa Almasi bang sa'ingge hadje lasa Tuhanin si kite bi

³¹ Bang pikilte bi bakas pina'inku miya'an, kata'uhante bi we' ga' te'ed niya' makada'ag kite bi pegge' bēbbegan Tuhanin kite bi. ³² Tuhanin ga' kayimanne Anaknen saguwa' paglilla'ne pinapatey si kahāpante bi kēmon. Bang tahinangne miya'an kabugtu'ante bi we' asal urunganne kite bi kēmon masukal si kitehin bi. ³³ Kite bi me' tapene' Tuhan hinangne me' a'enen, niya' ke makatuksa' kite bi we' kapagduse kite bi? Ga' niya', pegge' bakas inampun ne kite bi duk kinimmatan ne kite bi bentel we' Tuhanin. ³⁴ Hangkan ga' niya' kapagpa'in we' subey kite bi illega duk tapī si narka' sabab duseten bi. Pegge' Isa Almasi bakas ne matey sabab duseten bi duk duma'in hadja iyan, saguwa' pinakellum isab iye balik we' Tuhanin duk pinahadje iye we' ne la'i si kanawananne, lugal tamanan mabangsahanin. Iye isab sūhanten bi la'i si Tuhanin mēbbegan kite bi. ³⁵ Hangkan hep kabugtu'ante we' bisan ine umantag si kite, asal kalasahan Isa Almasi kite. Bang kite dem kasusehan atawa dem katiksa'an atawa dem kabinasahan, duma'in hātiinen we' ga' ne kite kalasahanne. Bisn kite kakulangan kinakan duk semmek, bisn kite dem kasiya-siyahan atawa bisn kite pinapatey, asal ga' usa' lasa Almasi si kitehin bi. ³⁶ Me' katiksa'ante inin tasulat dem kitab, pina'in,

“Sabab panuhut kami si ka'uhin, Tuhan, luwal kami siya-siya sōng pinapatey. Me' a'ahin pangimmatde kamihin kuwe' kami me' bili-bili sōng sinumbali'.”

³⁷ Saguwa' bisan kuwe' inin pagtiksa'ten bi, ga' i kite bi da'ag pegge' kalasahan Isa Almasi kite bi. ³⁸ Pegge' kata'uhanku te'ed we' asal kalasahanne kite bi manamal. Bisn kite ellum atawa matey, kalasahanne kite. Ga' niya' maka'ānan lasane si kitehin. Bisn pe mala'ikat atawa me' seyitan, ga' niya' balakatde ngānan lasanen amban kite. Ine-ine talabeyte kuwe'itu atawa si pasōngan, masi kite kalasahanne. ³⁹ Ga' niya' bisan ine diyata' langit atawa dem dunya atawa ine-ine bakas pinapanjari we' Tuhanin makasape' kite amban lasa Tuhanin, iye pinakitehan Isa Almasi, Panuhutanten bi.

9

Me' a'a tapene' we' Tuhanin

¹ Niya' pe seddili batang bissāku si ka'am duk inin asal bennal. Ga' i ku magdusta' pegge' suku' pu si Isa Almasi ku. Kata'uhanku dem pikilanku te'ed we' bennal sōng pina'inku inin duk kata'uhan isab inin we' Niyawa Sutsihin, iye magbaya' dem pikilankun. ² Iye inin batang pina'inkun, we' asal bohat te'ed ateykun duk luwal ku suse manamal sabab me' pagkasiku bangsa Isra'ilin pegge' ga' i siye ngatu nuhut si Isa Almasi. ³ Bang makajari si hadja, atasku pasape' amban Isa Almasi duk pī dem narka' ngaganti'an me' bangsakun, me' pagkasiku bangsa Isra'ilin, supaya hadja siye ga' i tapī si narka'. ⁴ Ekka kahāpan pangurangan Tuhanin si siye. Siye bangsa tapene' we' Tuhanin hinangne me' a'ane. Duk hininang isab siye we' ne me' anakne. Pinakitehan we' ne si siye sahayanen. Mimpiye ngajanji' Tuhanin si siye. Siye pangurunganne sara'nen. Tinolo'an siye we' ne bang sa'ingge subey

panahadjede iyehin. Ekka sanggupne si siye we' asal tabanganne siye. ⁵ Siye me' tubu' kapapu'an kami mabangsahanin. Duk Isa Almasi tubu'de du isab pegge' pagmanusiya'nen, bangsa Isra'il iye. Tuhanin, iye magbaya' si kēmon-kēmonin, pata' pinudji salama-lama. Amin.

⁶ Duma'in hep pina'inkun we' ga'i tumanan Tuhanin sanggupne si me' bangsa Isra'ilin, saguwa' iye pina'inkun we' duma'in hep kēmon tubu' Isra'ilin bennal me' a'a Tuhanin. ⁷ Duk duma'in kēmon me' tubu' si Ibrahimin ka'ēnan tubu'ne te'ed. To'o inin pegge' pa'in Tuhanin hep pu Ibrahim, "Si me' anaknun, luwal hadja tubu' Isahakin kimmatanku me' tubu'nun." ⁸ Bisan ne siye me' tubu' Ibrahim, duma'in hātinin we' kinimmatan siye we' Tuhanin me' anakne. Saguwa' me' tubu' Ibrahimin, inanakan sa pananggung Tuhan si iyehin, siye miya'an me' tubu'ne te'edin. ⁹ Iye hep inin pananggung Tuhan pu Ibrahimin, pa'inne, "Tahun dambuwa' pitu ku balik duk andanun si Sara nganak du iyan lella."

¹⁰ Duma'in hadja inin. Bang si Rebeka, niya' duwe anakne lella, si Esaw duk si Yakub. Dambuwa' du samaden, si Isahak, papu' kamihi. ¹¹⁻¹² Ga' pe me' anakne kambal miya'an inanakan, pa'in Tuhanin pu Rebeka, "Salihin magbaya' iyan si sakahin." Pagpa'in Tuhan miya'an, ga' pe kapaghinangan hāp atawa la'at me' kambalin pegge' ga' pe siye miya'an inanakan. Saguwa' andang ne dambuwa'in tapene' we' Tuhanin supaya kata'uhan we' amban baya'ne bang niya' tapene'ne. Duma'in hangkan a'ahin pene' Tuhanin sabab me' hinanganne mahāpin saguwa' we' baya' Tuhanin du. ¹³ Pasal inin bakas tasulat dem kitab, pa'in Tuhanin, "Si Yakub kinalasahankun, duma'in si Esaw."

¹⁴ Manjari bang kuwe' iyan, kaw pa'inbi we' ga'i bentel Tuhanin. Duma'in we' ga'i bentel Tuhanin. ¹⁵ Saguwa' Tuhanin magbaya'in bang sine pinene'ne hinangne me' a'anen. Pa'inne pu si Musa, "Aku magbaya'in bang sine ka'ase'ankun. Aku magbaya'in bang sine kalu'uyanku ateyin." ¹⁶ Hangkan kata'uhante we' duma'in sabab baya'te atawa pagtuyu'te maghinangan hāp hangkan kite ka'ase'an Tuhanin, saguwa' we' baya' Tuhanin ma'ase' iye si kite. ¹⁷ Niya' isab inaka sabab sultan si lahat Misil awwalley. Tasulat dem kitab we' pa'in Tuhanin si sultanin, "Hinangte kew sultan magbaya' tu'u si lahat inin supaya sabab ka'u tapakitehanku balakatkun duk supaya ngabantu ēnkun si tibu'ukan dunya." ¹⁸ Hangkan takitete we' Tuhanin ma'ase' si sasuku kabaya'anne kina'ase'anin. Duk amban baya'ne isab pasagadanne me' a'ahin magtuwas kōk.

Tuhanin astel saguwa' ma'ase' isab

¹⁹ Kaw dambuwa' ka'am magpa'in si aku, "Bang kuwe' iyan, we'ey Tuhanin salla'ne me' a'ahin. Ga' du niya' makasagga' kinabaya'annen." ²⁰ Da'a iyan bissāhun. Sine kew we' tajampanu Tuhanin bu manusiya' kew hadja? Makajari ke paliyukin magpa'in si a'a mangahinang iyehin, "We'ey ku hinangnu sa inin?" ²¹ Kata'uhante we' a'a maghinang paliyukin taga kapatut maghinang ine-ine kabaya'anne hininangin. Amban da kubbeng bulak ngahinang iye dambuwa' pangisihan hāp manamal duk mahalga' duk dambuwa' isab ga'i tantu hāp duk ginuna kahaba' ellew.

²² Damikkiyan isab Tuhanin makajari iye magbaya' ine-ine batang hinangne si me' manusiya'in. Bisan Tuhanin astel si me' a'a madusehanin duk batang leggane siye duk batang tapakitehanne balakatnen saguwa' sandalanne dahu' astelnen duk ga'i ne siye leggane bisan du siye pata' ilegga. ²³ Hangkan sandalan Tuhanin astelnen supaya kata'uhan me' manusiya'in kēmon we' ga'i takila-kila kahāpne si me' a'a ka'ase'anne duk tapene'ne pinahadje si pasōnganin. ²⁴ Kite bi hep me' tapene'nen. Duma'in hadja amban bangsa Yahudi kite bi, saguwa' amban me' bangsa duma'in Yahudi du isab. ²⁵ Pinasulat hep we' Tuhanin pu Nabi Hosea sabab inin. Pa'inne,

"Me' duma'in a'aku tagna'in, siye ne iyan inēnanku me' a'akun. Bangsa mangga'i kinalasahankun, siye ne iyan inēnanku kinalasahankun.

²⁶ Duk la'i si lahat bakas pangakahanku siyehin we' duma'in siye me' a'aku, la'i isab akahanku siye iyan we' siye me' anakku, aku Tuhan ma'ellumin."

²⁷ Duk Nabi Isaya bakas nulat isab sabab me' bangsa Isra'ilin. Pa'inne, "Bisan pe bangsa Isra'ilin ekka manamal kuwe' umus si higad tahik ga'i ta'itung, kuwe'ahat du hadja iyan malumuwas amban pangaleggahan Tuhan siyehin. ²⁸ Pegge' bugtu' we' sōng legga Tuhanin du me' a'a si dunyahin. Ga'i iye magdayan ngelegga siye." ²⁹ Bakas pina'al isab we' Nabi Isaya awwalley sabab bangsa Isra'ilin, pa'inne, "Bang Tuhanin, iye magbaya' si kēmon manusiya'in, ga' kite bi miya'an lebbihanne tubu', kuwe' si' kite bi miya'an me' a'a si puwablo Sodom duk si puwablo Gomorahin, ubus ne kēmon matey."

Bangsa Isra'ilin ga'i sandel pu Isa Almasi

³⁰ Manjari, ine pa'inte sabab inin? Iye pa'inte we' me' a'a duma'in Yahudihin, ga' siye ngapas we' inampun duk kinimmatan siye bentel si pagmatahan Tuhanin. Saguwa' siye ne inampun duk kinimmatan bentel we' Tuhanin sabab sandelde pu si Isa Almasihin.

³¹ Saguwa' me' bangsa Isra'ilin, magge'es te'ed siye nuhut sara'in supaya siye kinimmatan bentel we' Tuhanin. ³² Na, we'ey sa miya'an? Pegge' me' bangsa Isra'ilin ngandel si me' hinangande mahāpin. Ga'i siye ngatu sandel pu si Isa Almasi supaya siye asal kinimmatan bentel we' Tuhanin. Pa'in kitabin we' Isa Almasi dalil batu duk me' bangsa Isra'ilin kuwe' sumampuk si batu miya'an sabab ga'i siye ngatu sandel pu si Isa. ³³ Pa'in Tuhanin hep dem kitab, "La'i si puweblo Siyon niya' bettadku batu kasumampukan me' a'a mala'ihin duk siye hebba'. Saguwa' sasuku ngandel si batu inin, ga'i siye magsusun sabab sandelde si iyehin."

10

¹ Me' kapungtina'ihanku masandel pu si Isa Almasihin, iye te'ed kabaya'ankun we' me' pagkasiku bangsa Isra'ilin timbul du duk tapī si surga'. Duk pāku-pākuku te'ed inin si Tuhan. ² Kata'uhanku we' magge'es te'ed siye nuhut Tuhanin saguwa' ga'i tewwa' pakahātide bang sa'ingge panuhutde iyehin. ³ Ga'i tahātide bang inumey duk a'ahin ta'ampun duk takimmat bentel we' Tuhanin. Kannalde we' ta'ampun siye sabab panuhutde sara'in. Duk ga'i siye ngatu nuhut pina'in Tuhanin bang inumey duk siye ta'ampunne duk takimmatne bentel. ⁴ Kemuwe Isa Almasi pitu, duma'in ne sara'in lān tudju Tuhanin. Saguwa' hangkan kite kinimmatan bentel we' Tuhanin pegge' sandel kite pu si Isa Almasi.

Kēmon makajari tinimbul duk tapī si surga'

⁵ Inin bakas sinulat we' si Musa sabab a'a manuhut sara'in supaya iye kinimmatan bentel we' Tuhanin. Pa'inne, "Sine-sine asal makatuhut kēmon panganda'akan dem sara'in, ellum du iye si surga' ga' tamanan." ⁶ Saguwa' da bayu' hadja subey hininangten duk kite kinimmatan bentel we' Tuhanin, subey kite sandel pu si Isa Almasi. Duk sabab inin niya' isab tasulat dem kitab, pina'in, "Da'a pa'inun bi, 'Subey dahu' niya' pī si surga','" (hātinen ngeddo' Almasi bino'o pitu si dunya.) ⁷ "Duk da'a isab pa'inun bi, 'Subey dahu' niya' pī diyawa' si lahat me' pateyin,'" (hātinen mo'o Almasi pitu.) ⁸ Pegge' pina'in dem kitab, "Lapal Tuhanin lu'u ne si ka'am. Makajari ka'am missāne duk enna'bi dem ateybi." Hātinen lapal minahalayak kami si ka'amin sabab bang sa'ingge ta'ampun duk takimmat bentel we' Tuhanin me' masandel pu Isa Almasihin. ⁹ Bang magbennal kite si me' a'a we' si Isa Almasi Panuhutanten bi duk kahagadte te'ed dem ateyte we' pinakellum iye balik we' Tuhanin amban kamateynen, na, timbul kite duk tapī kite si surga'. ¹⁰ Pegge' bang asal kahagad kite ateyten dambūs-būs duk magbennal kite si me' a'a, inampun duk kinimmatan kite bentel we' Tuhanin duk timbul kite. ¹¹ Pa'in kitabin, "Sasuku makahagad si iyehin asal ga'i te'ed magsusun." ¹² Sakup kēmon manusiya'in pegge' ga' bidda' Yahudi duk duma'in Yahudi, masi Tuhanin magbaya' si siyehin kēmon duk urunganne kahāpan kēmon mamāku si iyehin. ¹³ Pa'in kitabin, "Sine-sine pakatimbul si Panuhutanin, timbul du iye duk tapī iye si surga'."

¹⁴ Inumey pakatimbulde pu Isa Almasihin bang ga'i pe siye sandel si iye? Duk inumey kasandelde si iyehin bang ga' pe bakas takalede aka-aka hāp sabab iyehin? Inumey pakakalede sabab iyehin bang ga' niya' pī ngakahan siye? ¹⁵ Inumey pangaka siyehin bang ga'i dina'ak pī me' a'a mamagakahin? Saguwa' niya' me' a'a dina'ak we' Tuhanin pī ngakahan siye. Sa pina'in dem kitabin, "Asal kēgan te'ed kite bang niya' tekka mo'ohan kite aka-aka hāp." ¹⁶ Saguwa' duma'in du kēmon makahagad si aka-aka mahāpin. Pa'in Nabi Isaya hep awwalley, "Tuhan, kulang du makahagad si inaka kamihiin." ¹⁷ Manjari, subey dahu' minahalayak aka-aka sabab Isa Almasihin duk takale me' a'ahin, ubus meke ne siye sandel pu si Isa Almasi.

¹⁸ Saguwa' niya' tilewku: Ga' ente' takale me' a'a Isra'ilin aka-aka sabab Isa Almasihin hangkan siye ga'i kahagad? Asal takalede du. Pegge' pa'in kitabin hep, "Me' a'a dina'ak Tuhanin magaka-aka si kēmon a'a duk me' bissāden bawag si tibu'ukan dunya."

¹⁹ Niya' tilewku seddili: Ga' ente' tahāti me' a'a Isra'ilin we' me' bangsa duma'in Yahudihin suku' si Tuhan isab? Asal tahātide du. Si Musa ne dehellu manambungin. Pinasulat hep we' Tuhanin bissānen si iye. Pa'in Tuhanin,

"Asipku du me' a'a duma'in Yahudihin, me' a'a pina'inbi we' bangsa ga' niya' gunane. Manjari ngimbū du ka'am duk astel ka'am pegge' asipku me' a'a mangga' mangata'uhan akuhin."

²⁰ Ubus, Nabi Isaya ga' isab talew missā, pa'inne,

"Iye inin pina'in Tuhanin, 'Me' mangga' mamiha akuhin, siye mangasuwa' akuhin. Me' mangga' magtilew sabab akuhin, siye pamakitehanku dikun.'"

²¹ Saguwa' bang sabab me' a'a Isra'ilin, iye inin pina'in Isayahin, "Pa'in Tuhaniin, 'Luwal ku ngahumatan me' a'a mangga'i mapakale si akuhin, me' a'a matuwas kōkden.'"

11

Ma'ase' Tuhaniin si me' a'a Isra'ilin

¹ Manjari magtilew ku: Tinayikutan ne ke we' Tuhaniin me' a'a tapene'ne inin? Asal ga'. Aku inin bangsa Isra'il hep duk tubu' Ibrahim duk tubu' Benjamin. ² Ga' tinayikutan we' Tuhaniin me' a'a tapene'ne tagna' awwalley pe. Kata'uhanbi du bang ine pina'in kitab sabab Nabi Eliyasin. Muhun hep iye si Tuhan sabab me' hinangan me' a'a Isra'ilin. ³ Pa'in Eliyas, "Tuhan, ubus ne pinapatey we' de me' nabinun. Ilarak we' de me' pagkuluban-kulubanan kami si ka'uhin. Luwal sa' aku nabi matalebbihin duk batang ku isab papateyde." ⁴ Ine sambung Tuhan si iyehin? Pa'in Tuhaniin si iye, "Niya' pe talebbi pitu' ngibu me' a'aku duk siye inin ga' bakas mahadje tuhan-tuhan inēnan Ba'alīn." ⁵ Damikkiyan isab kuwe'itu niya' pe isab talebbi nuhut Tuhaniin. Tapene' siye we' ne pegge' malasa iye duk ma'ase' iye si siye. ⁶ Bang Tuhaniin mene' a'a, ga' iye pene'ne sabab me' hinangande mahāpin saguwa' pene'ne siye pegge' malasa iye duk ma'ase' iye si siye. Bang si' miya'an sabab hinangande mahāpin hangkan siye pene'ne, duma'in ne pamene'annen sabab lasanen duk ase'nen.

⁷ Manjari, ine pa'inte sabab inin? Magpiha me' a'a Isra'ilin bang sa'ingge duk siye takimmat bentel we' Tuhaniin, saguwa' ga' takasuwa'de. Luwal hadja me' tapene' we' Tuhaniin, me' masandel pu si Isahin, mangasuwa' iyehin. Bu me' sinduwehin ngatuwas kōkden pegge' ga' siye pakale si Tuhan. ⁸ Niya' pa'in kitabin sabab me' a'a matuwas kōkde inin. Pa'in kitabin, "Pinababbal we' Tuhaniin pikilanden. Sampay kuwe'itu kuwe' siye ga' i ngite bisan niya' matade, kuwe' siye ga' i kale bisan niya' tayingede." ⁹ Pa'in si Da'ud, "Karayaw we' sabab me' kasinnahanden kuwe' siye tewwa' leppas duk ga' i siye lumeppa; kuwe' siye labo' dem lowang lalem duk ga' i siye lumuwas. Iye inin tumbas me' hinanganden.

¹⁰ Karayaw pinessekan mataden duk siye ga' i ngite. Karayaw siye tiniksa' ga' tamanan, kuwe' a'a kokko' we' duwa'an diyata' bukutnen."

¹¹ Bang kuwe' miya'an, ine ne ka'ujudan me' bangsa Yahudihin? Tayikutan Tuhaniin ne ke te'ed siye salama-lama pegge' ga' i siye sandel pu si Isa Almasi? Ga' i du. Saguwa' pegge' tinayikutan we' de Tuhaniin, manjari tinimbul dahu' we' Tuhaniin me' duma'in Yahudihin duk siye tapī si surga' supaya pagkite me' Yahudihin inin, mabaya' du siye nuhut Tuhaniin kuwe' me' bangsa duma'in Yahudihin. ¹² Bang pagduse bangsa Yahudihin duk panayikut Tuhan siyehin mole' si kahāpan me' bangsa duma'in Yahudihin, pasōng ne te'ed ekka kahāpan tekka si me' duma'in Yahudihin bang me' Yahudihin balik ne si Tuhan.

Timbul me' a'a duma'in Yahudihin

¹³ Niya' bissāku si ka'am, me' duma'in Yahudihin. Aku inin kawakilan we' Isa Almasi magmahalayak si me' a'a duma'in Yahudihin. Bang magge'es ku magmahalayak si ka'am, ¹⁴ kaw me' pagkasiku Yahudi sinduwehin ibeg duk ujud mabaya' du sandel pu Isa Almasi kuwe' ka'amin, supaya siye timbul duk tapī si surga'. ¹⁵ Sabab panayikut Tuhan si bangsa Yahudihin, hināp ne we' Tuhaniin me' bangsa duma'in Yahudihin. Na, sa'ingge bang me' Yahudihin tayima' Tuhaniin ne balik? Asal hāp manamal. Kuwe' du siye bakas matey bu ellum balik.

¹⁶ Magdalilan ku si ka'am sabab me' Yahudihin. Addat kami Yahudihin, bang kami magaddun hinang pan, ngeddo' kami da akup pangurung si Tuhan. Bang suku' si Tuhaniin da akup miya'an, hātinēn suku' si iye isab kēmon addunin. Atawa dalilēn kayu. Bang suku' si Tuhan gamutin, suku' si Tuhan du isab me' pangehin. ¹⁷ Bangsa Isra'ilin kuwe' da bayu' kayu tinanem duk inipat supaya magbuwa'. Duk ka'am, me' duma'in Yahudihin, kuwe' kayu du isab ka'am, saguwa' kayu tomo' dihananne dem talun. Manjari me' pange sinduwe amban kayu inipatin tinoto' we' Tuhaniin, duk ka'am me' pange amban kayu talunin pinasugpat pī si antag bakas panoto'anin. Manjari kuwe'itu kabahagi'an ne ka'am me' kahāpan suku' si me' Yahudihin. ¹⁸ Hangkan ka'am, me' duma'in Yahudihin, da'a te'ed udji'un bi me' pange bakas tinoto' miya'an, hātinēn me' Yahudi mangga' i makahagadin. Ga' i ka'am kapagabbu pegge' ka'am dalil pangehin bu siye dalil gamutin; duk duma'in ellum gamutin sabab pangehin saguwa' ellum pangehin sabab gamutin.

¹⁹ Kaw pa'inbi, "To'o iyan, saguwa' bakas tinoto' du siye we' Tuhaniin duk kami, me' duma'in Yahudihin, tasugpat pī ngaganti'an siye." ²⁰ Bennal iyan. Tinoto' siye pegge' ga' i siye sandel pu si Isa Almasi. Bu ka'am pinaganti' si siye pegge' sandel ka'am. Da'a ka'am maglangkew atey. Subey ka'am talew si Tuhan. ²¹ Bang tinoto' we' Tuhaniin me' pange tagna'in, hātinēn me' Yahudihin, da'a pikilun bi we' ga' i isab ka'am toto'ne.

²²Tapandogate tu'u we' Tuhanin ma'ase' si a'a saguwa' ngalegga isab te'ed iye. Asal leggane me' manayikutan iyehin saguwa' ka'am, ma'ase' iye si ka'am bang ga'i usa' sandelbi pu si Isa Almasihin. Saguwa' bang ga'i ka'am sandel, toto'ne isab ka'am. ²³Duk me' Yahudi bakas tinayikutan Tuhanin, bang ne siye sandel pu si Isa Almasi, tayima' Tuhanin siye balik. Dalil me' pangehin, pinasugpat siye balik pi si kayu bakas panoto'an siyehin, pegge' tapasugpat Tuhanin siye balik. ²⁴Ka'am me' duma'in Yahudihin, kuwe' ka'am dalil me' pange kayu talun tinoto'in ubus bu pinasugpat pi si kayu inipatin, bisan du ga'i tantu hininang sa miya'an. Me' Yahudihin hep dalil kayu inipat miya'an duk mura du pinasugpat balik we' Tuhanin me' pange bakas tinoto'anin pi si kayu bakas panoto'an siyehin.

Ma'ase' Tuhanin si me' manusiya'in kemon

²⁵Me' kapungtina'ihanku masandel pu si Isa Almasihin, niya' akaku si ka'am supaya ka'am ga'i maglangkew atey duk magabbu we' hap ka'am amban me' Yahudihin. Niya' tolo' bennal batang akaku si ka'am ga' bakas kata'uhan ngeregse' ma'in. Iye inin inakakun. To'o we' ka'ekkanan me' a'a Isra'ilin ga'i ngatu kahagad saguwa' akahante ka'am we' ga'i pakahagadde inin ga'i du teteg. Bang jukup ne ekkanan me' a'a duma'in Yahudi manuhut Tuhanin, meke ne me' Yahudihin kahagad duk balik ne siye a' Tuhan. ²⁶Manjari kemon bangsa Isra'ilin kahagad du duk timbul duk tap'i si surga'. Pina'in dem kitab sabab inin, pa'in Tuhanin,

"Pitu du iyan Manimbubin amban lahat Siyon. Ananne iyan me' hinangan mala'at hininang me' tubu' si Yakubin, hatinen me' Yahudihin.

²⁷Pagtekka ellew miya'an, ananku du kemon duseden sa bakas pananggupku matu'uhin."

²⁸Me' Yahudihin banta Tuhanin ne pegge' ga' kahagadde aka-aka mahāpin. Ga' pakahagadde inin mole' si kahāpanbi ne. Saguwa' amban tagna' asal me' Yahudihin hep tapene' we' Tuhanin duk siye manjari me' a'ane. Duk kalasahan Tuhanin pe siye sabab sanggupne si me' kapapu'anden. ²⁹Pegge' Tuhanin, bang niya' a'a tapene'ne duk iledjiki'an we' ne, ga'i te'ed pagpinda-pindane. ³⁰Na, ka'am isab me' duma'in Yahudihin, matu'uhin ga' ka'am nuhut Tuhanin. Saguwa' kuwe'itu ka'ase'an ka'am we' Tuhanin pegge' tayikutan me' Yahudihin Tuhanin. ³¹Kuwe'itu me' Yahudihin ga'i tuhutde Tuhanin, duk ka'ase'an ka'am we' Tuhanin, supaya si pasōngan ka'ase'an Tuhanin du isab siye. ³²Hangkan hep pinakitehan we' Tuhanin we' kemon manusiya'in, Yahudi duk duma'in Yahudi, sali'-sali' ga'i nuhut Tuhan supaya tapakitene ase'nen si siye kemon.

Pata' Tuhanin pinudji

³³Asal ga'i te'ed takila-kila ase' Tuhan si kitehin bi kemon. Lalem manamal kata'unen duk kata'uhanne kemon. Ga'i tahātite pikilannen. Ga'i tahātite me' hinangannen. ³⁴Pina'in dem kitab,

"Sine mangata'uhan pikilan Tuhanin? Sine mamanolo'an iyehin?"

³⁵Ga'i makajari we' niya' pangurungte iye duk niya' utangne si kite."

³⁶Pegge' Tuhanin magpapanjari kemon-kemonin. Iye magbaya'in duk kemon pinapanjari we' ne supaya iye tapudji. Pudjite bi Tuhanin ga' tamanan. Amin.

12

Bang sa'ingge subey hinanganten duk kasulutan Tuhanin

¹Me' kapungtina'ihanku masandel pu si Isa Almasihin, pegge' Tuhanin asal ma'ase' te'ed si kite bi hangkan junjungku si ka'am: Pangurungan bi dibin si Tuhan. Da'a ne kimmatanun bi we' ka'am pe dapu' baranbin saguwa' kuwe' ka'am dalil kuluban si Tuhanin. Subey ne ga' niya' hinanganbi la'at saguwa' subey hinangbi me' hinangan makasulutan Tuhanin. Kuwe' inin panambahayang mapatutin. ²Da'a ka'am maghinangan sa hinangan me' ka'ekkanan matu'u si dnyahin. Saguwa' ambat ba'ahuhan Tuhanin pamikilbin duk ne pinda ateybin. Manjari kata'uhanbi du te'ed bang ine me' kinabaya'an Tuhanin. Kinabaya'annen me' mahāpin duk me' makasulut iyehin duk me' mangga' niya' salla'-salla'nen.

³Aku inin ka'urungan ku we' Tuhanin kapatut magusihat hangkan pa'inku si ka'am kemon: Da'a pikilun bi we' langkew te'ed ka'am saguwa' ara'-ara'un bi hadja tamanan mapatutin. Pegge' Tuhanin mangurungan ka'am kapandeyanin sabab sandelbi pu si Isa Almasihin. ⁴Baranten dambuwa' du saguwa' niya' bettiste, tangante, matate duk me' seddili pe bu ga'i magsali' kagunahanden. ⁵Damikkiyan kite bi isab me' masandel pu si Almasihin, bisan kite bi ekka saguwa' kuwe' kite bi dambuwa' baran hadja pegge' magdambuwa' kite bi kemon duk Almasi. Duk kuwe' kite bi dalil magsugpat kemon. ⁶We' lasa Tuhan si kitehin bi inurungan kite bi we' ne me' kapandeyan. Saguwa' kite bi dangan-dangan magseddili-seddili kapandeyan pinangurung kitehin bi. Ine-ine kapandeyan pinangurung si kite bi subey gunate bi pahāp-hāp. Bang dambuwa'in

ka'urungan kapandeyan magpalata' lupal pinabissā Tuhanin, subey palata'ne asal bissā Tuhanin magsali' duk panolo' kinahagadten bi. ⁷ Bang kite ka'urungan kapandeyan nabangan me' pagkasiten, subey siye tabangante. Bang kapandeyan pangurungne kitehin magusihat, subey kite magusihat. ⁸ Bang kapandeyan pangurung kitehin ngasig sawe'ten, subey siye asigte. Bang kapandeyan pangurung kitehin nabang sukal sawe'ten, subey kite sayu'. Bang kite pinasukuhan hinang magnakura', subey kite matuyu' si hinangten. Bang hinangten nabangan me' a'a kasigpitanin, subey kite kēgan nabangan siye.

⁹ Subey lasabi si sawe'bin amban dem atey. Kabunsihanun bi sasuku mala'atin duk tentemanun bi dem ateybi sasuku mahāpin. ¹⁰ Subey ka'am maglasa-ilasa pegge' kuwe' ne ka'am magpungtina'i sabab sandel ka'am sali'-sali' pu si Isa Almasi. Subey ka'am sinna mahadje pagkasibi masandel pu si Isahin. ¹¹ Da'a ka'am bulasan saguwa' magtuyu' ka'am maghinang si Panuhutanten bi ateybin dambūs-būs. ¹² Subey ka'am luwal magkēg pegge' niya' ase-asebi amban Tuhan. Bang ka'am dem kasusehan, sandalanun bi. Da'a ka'am pahali ngampun-ngampun si Tuhan. ¹³ Tabangun bi sukal me' pagkasibi masandel pu si Isa Almasihin duk hatulun bi sasuku mapiyu si luma'bin.

¹⁴ Sasuku maminasa ka'amin, pāku-pākuhanun bi kahāpan amban Tuhan. Da'a siye sukna'anun bi. ¹⁵ Patuhut ka'am magkēg si me' magkēgin duk patuhut ka'am magdukka si me' magdukkahin. ¹⁶ Magsulut-sinulut ka'am. Da'a apasun bi pinahadje ka'am. Da'a ka'am iya' magtuhut-tuhut duk me' madiyahawa' paga'anen. Da'a ka'am magpikil we' ka'am ne asal mata'uhin.

¹⁷ Bang niya' ngala'at ka'am, da'a tumbasanun bi la'at. Hinangun bi sasuku mahāp si pagmatahan me' a'ahin kēmon. ¹⁸ Tamanan tahinangbin, da'a te'ed ka'am magsasa' duk sine-sine ne, saguwa' subey ka'am magsulut-sulut duk kēmon a'a. ¹⁹ Me' bagayku, da'a ka'am males saguwa' ambat Tuhanin mamalesan ka'amin. Pegge' tasulat hep dem kitab, pina'in, "Aku mamalesin. Aku mangalegga me' maghinang la'at si ka'amin, pa'in Tuhanin." ²⁰ Saguwa' hinangun bi sa pina'in dem kitabin, "Bang takitebi bantabin inusan, pakanun bi. Bang lekkakan iye, pa'inumun bi. Bang hinangbi inin si iye, ujud iya' iye manamal." ²¹ Bang niya' la'at hininang si ka'am, da'a iye panumbasun bi la'at. Saguwa' tumbasanun bi hāp duk tada'ag mala'atin.

13

Subey tuhutte me' a'a magbaya' si lahaten

¹ Kēmon kite bi manusiya'in, subey tuhutte bi me' a'a taga kapatut magbaya' si paglahatanten bi pegge' ga' niya' ka'urungan kapatut bang duma'in amban baya' Tuhan. Duk me' taga kapatut magbaya'in, Tuhanin mamatingkolo' siyehin. ² Sasuku manguntarahan a'a magbaya' si paglahatin, kuntarahande isab Tuhanin, pegge' Tuhanin mamettad siye si hinangde miya'an. Duk ilegga du me' manguntarahan siyehin. ³ Pegge' me' maghinangan mahāpin ga'i talew si me' magbaya' si paglahatin. Luwal me' maghinangan mala'atin matinalew si siyehin. Ga'i ka'am subey tinalaw si me' magbaya' si paglahatin samanta'an hāp hinanganbin duk sanglitande pe ka'am. ⁴ Pegge' siye inin dara'akan Tuhanin pinapī we' ne para si kahāpanbi du. Saguwa' bang ka'am maghinangan la'at, talep ka'am talew, pegge' taga kapatut siye amban Tuhan ngalegga ka'am. Dina'ak siye we' Tuhanin ngalegga sasuku maghinangan mala'atin. ⁵ Hangkan hep subey tuhutbi me' a'a magbaya' si paglahatbin duk ka'am ga'i ilegga duk pegge' kata'uhanbi du dem ateybi we' inin subey hininangbin.

⁶ Duk hangkan isab ka'am patut magbayed sukey bulak atawa sukey ine-ine pāku gubelnohin, pegge' me' maghinang si gubelnohin hinangde du panganda'akan Tuhan si siyehin. ⁷ Hangkan bayedanun bi me' patut binayedanin, sukey bulak ke atawa sukey ine-ine ne, duk pagaddatanun bi duk pahadjehun bi me' magbaya' si paglahatbin.

Subey kite malasa si pagkasiten

⁸ Bang niya' utangbi, bayedanun bi bang ta'abut ne ellew pagbayedin. Bisan ga' ne niya' utangbi, utangan pe ka'am seddili. Utang inin lasabi si pagkasibin. Bang maglasa-ilasa ka'am, tuhutun ne sara' sinulat si Musahin. ⁹ Pa'in sara' si Musahin hep, "Da'a ka'am magjina; da'a ka'am mapatey; da'a ka'am nangkew; da'a pagnapsuhanun bi alata' sawe'bin." Me' da'akan inin duk kēmon da'akan sinduwehin sumakup diyalem da'akan dambuwa' inin, pina'in, "Kalasahanun sawe'nun kuwe' pangalasanu dinun." ¹⁰ Pegge' bang asal kalasahante pagkasiten, ga'i te'ed iye hinangante la'at. Hangkan hep bang kalasahante pagkasiten tatuhutte ne kēmon panganda'akan Tuhanin.

¹¹ Hangkan subey miya'an hinangbi, lagi' ne pegge' kata'uhanbi we' ga'i du tiggel tekka ne Isa Almasi balik. Tagna' pakahagadte pu si Isa Almasihin, kuwe' tala-tala pe ellew panimbul Tuhan kitehin saguwa' kuwe'itu asal tapit ne. Bang ka'am dalil a'a tuli, subey

ne ka'am ngape. ¹² Dunya kuwe'itu inin kuwe' dem lindem sabab duse. Saguwa' kuwe'itu tahala' ne imut-imut lindemin duk sōng ellew ne. Hätinen, sōng tekka ne balik Isa Almasi. Hangkan subey ne lebbahante kēmon hinangante mala'atin duk dalil sundalu magbessi miya'an subey kite panyap nungka'an sasuku mala'atin. ¹³ Subey kawul-pi'iltēn hāp duk patalep si me' a'a patenna' dem danta' ellewin. Hangkan da'a ka'am maglangohan. Da'a ka'am magjina atawa magba'is. Da'a ka'am luwal magsasa' duk da'a ka'am magkimbū. ¹⁴ Saguwa' batukanun bi kawul-pi'il Panuhutanten bi, Isa Almasi. Da'a te'ed ka'am magpikilan ngūtan napsubin.

14

Da'a salla'te me' pagkasite masandel pu si Isahin

¹ Niya' batang pa'inku si ka'am sabab a'a ga'i pe basag sandelne pu si Isahin. Subey iye addatanbi. Da'a iye bo'ohun bi magjawab bang ga'i sali' pamikilbin pasal me' hinangan mapatutin duk mangga'i mapatutin. ² Sa'upama a'a mangga'i mabasag sandelnen, kahagad iye we' haram mangan hinayep ine-ine hangkan iye hadja pagla'uknen sayul. Bu a'a mabasag sandelnen, kahagad we' bisan kinakan ine makajari kinakan. ³ Mamangan hinayepin subey ga'i udji'ne mangga'i mamanganin. Damikkiyan mangga'i mamangan hinayepin subey ga'i bissāhanne a'a mamangan ine-inehin. Pegge' tinayima' du a'a miya'an we' Tuhanin. ⁴ We' sine ka'am hangkan salla'bi dara'akan a'a seddilihin? Duma'in ka'am paghinangannen, hangkan amunen hadja patut magpikilinan bang tewwa' hininang a'a miya'an atawa ga'i. Asal ga'i du a'a miya'an labo', pegge' tabangan Panuhutanten bi iye duk ga'i sala' hinangannen.

⁵ Niya' me' a'a kimmatande we' dambuwa' ellew hadje amban me' ellew sinduwe. Niya' isab me' a'a kimmatande we' sali'-sali' me' ellewin. Subey ka'am dangan-dangan bugtu' bang sa'ingge pamikilbin. ⁶ A'a mamahadje dambuwa' ellewin, hinangne inin pamahadjene Tuhanin. Damikkiyan isab a'a mamangan ine-inehin, mangan iye pamahadjene Tuhanin, pegge' pagsukulanne si Tuhanin kinakannen. A'a mangga'i mamangan hinayepin, damikkiyan pahadjene isab Tuhanin hangkan iye ga'i mangan hinayep duk magsukul isab iye si Tuhan. ⁷ Kēmon kite bi suku' pu si Isa Almasi, Panuhutanten bi. Hangkan si ka'ellumte bi duk si kamateyte bi subey iye sinulutten bi duma'in diten bi. ⁸ Hangkan kite bi ellum, supaya pinudji Panuhutanten bi Isa Almasi. Damikkiyan isab bang matey kite bi. Manjari, bang kite bi ellum atawa matey, suku' pu si Isa Almasi kite bi. ⁹ Pegge' inin sababnen hangkan matey Almasi duk ellum iye balik, supaya iye Panuhutanten bi bang kite bi ellum atawa matey. ¹⁰ We'ey ka'am me' mangga'i mamangan hinayepin bissāhanbi pungtina'ibi masandel pu si Isahin? Duk ka'am me' mamangan ine-inehin isab, we'ey udji' bi pungtina'ibi masandel pu si Isahin? Kēmon kite bi nenge du iyan si harapan Tuhan si ellew dambuli duk hukumne kite bi. ¹¹ Pegge' tasulat hep dem kitab, pina'in,

“Sabennal-bennal te'ed, pa'in Tuhanin, kēmon a'ahin pasujud du iyan si aku. Kēmon a'ahin magbennal du iyan we' aku asal Tuhanin.”

¹² Manjari kēmon kite bi subey magaka si Tuhan sabab me' bakas hinangante bi matu'u si dunyahin.

Da'a padusehun bi sawe'bin

¹³ Hangkan hep da'a ne bissā-bissāhante sawe'ten sabab hinangannen. Saguwa' iye inin subey pinikilten, we' asal ga'i te'ed kite maghinangan ine-ine bang sabab hinangante miya'an ujud makapagduse pungtina'ite masandel pu si Isahin. ¹⁴ Pegge' aku inin suku' pu si Isa Almasi, Panuhutanten bi, kabugtu'anku we' ga' niya' kinakan haram. Saguwa' bang niya' a'a kahagad we' niya' kinakan haram, na, haram te'ed si iye. ¹⁵ Bang suse pungtina'inu masandel pu si Isahin sabab niya' kakannu bu haram si iye, na hätinen pasti' ne we' ga'i kew malasa si iye. Bang sabab kinakannun kaw ujud ga'i ne nuhut Tuhanin pungtina'inun, da'a ne kakanun. Matey hep Isa Almasi sabab pungtina'inu miya'an. ¹⁶ Bisan hāp si ka'u bang la'at si pungtina'inu masandel pu si Isahin, na, da'a ne hinangun supaya ga'i kew bissāhande la'at. ¹⁷ Tuhanin magbaya' si kitehin bi. Bang asal tuhutte bi iye, subey ga'i langkew dem pikilante bi bang ine kinakanten bi atawa ininumten bi. Iye subey malangkew dem pikilanten bi, we' subey bentel hinanganten bi, duk subey kite bi magsulut-sulut, duk subey isab kite bi kēgan, duk kēgten bi pinangurung we' Niyawa Tuhanin dem ateyte bi. ¹⁸ Bang kuwe' inin panuhutte bi Isa Almasihin, kasulutan Tuhanin si kite bi duk pagaddatan kite bi we' me' pagkasite bi manusiya'in.

¹⁹ Hangkan hep subey te'ed pagtuyu'ante bi maghinang me' hinangan makasulut sawe'ten bi duk magtabang-tinabang kite bi supaya ngabasag sandelte bi si Tuhanin. ²⁰ Bisan ka'am makajari mangan ine-ine, da'a kakanun bi bang sabab pamanganbi

miya'an ngalamma sandel sawe'bin si Tuhan. Benna ga' niya' kinakan haram, saguwa' ga'i hāp bang kakanbi bu la'at si sawe'bi duk sabab pamanganbi miya'an kapagduse sawe'bin. ²¹ Iye mahāp hininangin, ine-ine pagla'ukbi atawa inumbi atawa hinangbi, bang makapagduse pagkasibin, da'a te'ed hinangun bi. ²² Ine-ine kahagadbi sabab inin, subey hadja ka'am duk Tuhanin mangata'uhan iyehin. Sine-sine ga'i duwe-duwehan saguwa' kabugtu'anne we' tewwa' hininangnen, asal kēgan a'a miya'an. ²³ Saguwa' sa'upama, niya' dambuwa' a'a luwal duwe-duwehan we' kaw niya' kinakan ga'i makajari kakanne saguwa' kakanne pe, na, magduse iye si matahan Tuhan pegge' hinangannen ga'i magtuhut duk kinahagadnen. Bisan ine-ine hinangte, bang duwe-duwehan kite kaw ga'i hāp bu hinangte pe, na kapagduse ne kite.

15

Subey sulutte sawe'ten duma'in diten

¹ Kite bi me' mabasag masandel si Tuhanin, subey tabangante bi me' malamma sandelnen si me' kasusehanden. Da'a a iye sinuluten bi diten bi. ² Saguwa' kite bi dangan-dangan subey sulutte bi pungtina'ite bi masandel pu si Isa Almasihin duk hinangte bi mahāp para si iyehin supaya ngabasag sandelnen. ³ Pegge' si Isa Almasi ga' hep sulutne dinen saguwa' magiilla' iye diniyawa'an. Tasulat sabab inin dem kitab, pina'in, "Me' bissā la'at binissā we' me' a'a si ka'uhin, Tuhan, tewwa' si aku." ⁴ Kēmon pinasulat we' Tuhan dem kitab awwalley, pamanolo' kite bi supaya kite bi ta'u magsandal bang dem kasusehan duk supaya asig ateyten bi duk ga'i usa' pangase-ngasete bi si Tuhanin. ⁵⁻⁶ Tuhanin iye manabangan kitehin bi duk kite bi ta'u magsandal. Duk iye isab mama'asig ateyten bi. Karayaw ka'am tabanganne duk ka'am magsulut-sulut sa hinangan Isa Almasihin supaya ka'am magdūs mudji Tuhanin, Sama Panuhutanten bi Isa Almasi.

Pakale me' a'a duma'in Yahudihin si aka-aka mahāpin

⁷ Manjari, kimmatanun bi me' pagkasibi masandel pu si Isahin kuwe' me' pungtina'ibi te'ed supaya Tuhanin tapudji, pegge' tinayima' isab ka'am we' Isa Almasi. ⁸ Pegge' akahante ka'am we' hangkan Isa Almasi pitu nabangan kami me' Yahudihin, supaya tapakitene we' Tuhanin kapangandelan, duk supaya tatumanan me' sanggup Tuhan si me' kapapu'an kamihin, ⁹ duk supaya isab me' a'a duma'in Yahudihin tapudjide du Tuhanin sabab ase'ne si siyehin. Tasulat hep inin dem kitab, pina'in, "Hangkan magpasalamat ku si ka'u dem kabangsahan duma'in Yahudihin; magkanta ku mudji ka'u."

¹⁰ Duk tasulat isab, pina'in,

"Ka'am me' duma'in Yahudihin, patuhut ka'am magkēg si me' a'a bakas tapene' we' Tuhanin."

¹¹ Duk tasulat pe,

"Pudjihun bi Tuhanin, kēmon ka'am me' duma'in Yahudihin. Pudjihun bi iye, kēmon ka'am me' kabangsa-bangsahanin."

¹² Duk tasulat we' Nabi Isaya isab, pa'inne,

"Niya' du iyan inanakan tubu' si Jesse. Duk iye magbaya' si me' a'a duma'in Yahudihin. Duk iye pangase-ngasehanden."

¹³ Tuhanin po'on pangase-ngasehanbin. Karayaw urunganne ka'am kakēgan duk kasanyangan sabab sandelbi si iyehin, supaya pinasōng du pangase-ngasebi si Tuhanin we' balakat Niyawa Tuhanin.

Pu'unne hangkan ga'i magalang-alang si Paul nulatan siye

¹⁴ Me' kapungtina'ihanku masandel pu si Isa Almasihin, kabugtu'an ku we' ka'am asal me' a'a hāp duk kata'uhanbi ne te'ed me' tolo' sabab Tuhanin duk makajari ne ka'am magtolo'-tinolo'. ¹⁵ Tu'u dem sulat inin ga' ku magalang-alang ngakahan ka'am sabab me' tolo' batang pina'esesbanku si ka'amin. Hangkan ku ga' magalang-alang, pegge' kawakilan ku we' Tuhanin duk ku manjari dara'akan Isa Almasi. ¹⁶ Kuwe' ku dalil imam magmahalayak aka-aka mahāp amban Tuhanin si me' bangsa duma'in Yahudi, supaya tasōnganku siye si Tuhan kuwe' dalil pariya. Duk tayima' Tuhanin du siye pegge' pinahāp ateyden we' Niyawa Sutsihin. ¹⁷ Pegge' suku' pu si Isa Almasi ne ku, ga'i ku iya' magbantu sabab me' tahinangku para si Tuhanin. ¹⁸ Makatawakkal ku missā we' sabab panabang Almasi akuhin hangkan tabo'oku me' bangsa duma'in Yahudihin nuhut Tuhan. Sandel siye pu Isa Almasi sakali' takalede me' binissākun duk takitede me' hininangkun. ¹⁹ We' balakat pinangurung Niyawa Tuhan akuhin, maghinang ku me' hinangan balakatan duk me' hinangan maka'ulali'. Hangkan hep antag-antag bakas papihankun, amban Awrusalam ngeregse' illiriku, ubus ne minahalayak we' ku si kēmon a'a mala'ihin aka-aka mahāp sabab Isa Almasihin. ²⁰ Kemuwe' matu'uhin iye inapaskun magusihat si me' a'a ga' bakas

makakale aka-aka mahāp sabab Isa Almasihin, pegge' ga'i ku mabaya' nurul hinangan a'a.
²¹ Tuman ne bakas tasulat dem kitabin, pina'in,
 "Me' a'a ga' bakas ka'akahanin ujud ngata'u du sabab iye. Duk me' mangga' bakas
 makakalehin tahātide du iyan sabab iye."

Magsakap si Paul pī si Roma

²² Hinangku magmahalayak inin maka'alal akuhin hangkan ga' ku tapiyu si ka'am.
²³ Saguwa' kuwe'itu pegge' ubus ne hinangkun tu'u si me' kalahatan matu'u inin, ara'-
 ara'ku makajari ne ku hap piyu si ka'am. Tiggel ne kabaya'ku mapiyu nindew ka'amin.
²⁴ Mabaya' ku hap pī si lahat me' bangsa Kastila'in saguwa' pasagid ku dahu' piyu mayaman
 ka'am. Bang kaduhulan ne ku lu'u si ka'am, makajari ne ka'am nabangan aku supaya ku
 luma'us si paglengngankun. ²⁵ Saguwa' kuwe'itu tiya' pe ku hap Awrusalam mo'o tabang si
 me' masandel pu si Isa Almasi mala'ihin. ²⁶ Pegge' me' masandel pu si Isa Almasi maglahat
 si Makedoniya duk si lahat Akayahin bakas ngurung sin pinabo'ohan hap Awrusalam
 panabangde me' masandel pu si Isa Almasi mamiskin mala'ihin. ²⁷ Duk sinna siye nabang.
 Duk asal pata' tabangde sukal me' Yahudi masandel pu si Isa Almasihin panumbasde siye,
 pegge' sabab me' Yahudihin hep pu'un me' a'a duma'in Yahudihin makakale bissā Tuhānin.
 Hangkan subey isab bahagi'ande me' Yahudihin me' ledjiki' tasangkaden. ²⁸ Bang ubus ne
 hinangku inin, hātinēn tasōnganku ne pī si siye kēmon sin pinabo'ohan siyehin, patulak ku
 hap lahat me' bangsa Kastila'in duk pasagid dahu' ku lu'u nindew ka'am. ²⁹ Bang piyu ku
 si ka'am, kata'uhanku du we' bo'oku kēmon kahāpan amban Almasihin.

³⁰ Me' kapungtina'ihanku masandel pu si Isa Almasihin, malasa du kite bi pu Isa Almasi,
 Panuhutanten bi duk maglasa-ilasa isab kite bi sabab pinapitu we' Niyawa Tuhānin
 lasahin dem ateyte bi. Iye inin jānnen hangkan junjungku si ka'am, padūs ka'am si aku
 māku-māku si Tuhān, ³¹ we' tabangne du ku supaya ku ga'i inusa' we' me' a'a mangga'i
 manuhut Tuhān si lahat Yahudiyahin. Māku-māku isab ka'am karayaw me' masandel pu
 si Isa Almasi si Awrusalamin sinna du nayima' tabang bino'oku si siye inin. ³² Manjari,
 puwas inin bang amban baya' Tuhān du, piyu ku si ka'am ateykun kēgan manamal duk
 asig ateykun we' bi. ³³ Māku-māku ku si Tuhān, iye mangurungan kite bi kasanyanganin,
 karayaw ka'am luwal tuhut-tuhutanne. Amin.

16

Akahan si Paul me' a'ahin we' essebne siye

¹ Baya' pakilaleku si ka'am malu'u si Romahin si Pebe, dambuwa' pungtina'ite bi dende,
 pegge' sandel isab iye pu Isa Almasi. Bahannen nabang-nabangan me' masandel pu si Isa
 si lahat Kenkereahin. ² Pagtekka iye lu'u, hatulun bi iye pahāp-hāp. Talep inin hinangbi me'
 masandel pu si Isa Almasihin. Bang niya' panabanganbi si Pebe inin, tabangan bi te'ed iye,
 pegge' ekka a'a bakas tatabangne. Duk bisan aku, tatabangne ku isab.

³ Akahanun bi Pisisila duk Akila we' essebku siye. Bakas siye me' sawe'ku maghinang
 pu Isa Almasi. ⁴ Siye iyan maglilla' matey duk ku hadja tatabangde amban dem kasiya-
 siyahan. Hangkan asal magsukul ku te'ed si siye. Duk duma'in hadja aku, saguwa' kēmon
 me' duma'in Yahudi masandel pu si Isa Almasihin, magsukul isab si siye. ⁵ Akahanun bi
 isab me' masandel pu si Isa luwal magtipun si luma' disī Akilahin we' essebku siye.

Akahanun bi bagaykun Epeneto we' asal essebku iye. Iye hep a'a dehellu-dehellu
 masandel pu si Isa Almasi si lahat Asiyahin. ⁶ Akahanun bi Mariyam we' essebku du isab
 iye. Basag te'ed iye maghinang lu'u si ka'am. ⁷ Akahanun bi isab Andaronik duk Juniyas
 we' essebku siye. Siye me' pagkasiku Yahudi duk magsumbaya' kami kinalabusu matu'uhin.
 Bantu siye si me' kawakilan we' Isa Almasihin. Dehellu pe siye amban aku sandel pu Isa
 Almasi.

⁸ Akahanun bi isab Ampilyatus we' essebku iye. Magbagay te'ed kami pegge' sali' kami
 sandel pu si Isa Almasi, Panuhutanten bi. ⁹ Duk si Urbanu isab, sawe'te bi maghinang pu si
 Isa Almasi, duk si Istakis bagaykun, akahanun bi siye we' essebku siye. ¹⁰ Akahanun bi aku
 isab Apelles we' essebku iye. Takite we' asal teteg te'ed iye nuhut Isa Almasi. Duk akahanun
 bi isab disī Aristobul we' essebku siye. ¹¹ Akahanun bi isab si Herodiyon, pagkasiku
 Yahudi, duk me' pungtina'ite bi masandel pu si Isahin, disī Narkissus magtewtey-anakin
 we' essebku siye.

¹² Akahanun bi aku isab disī Tiripena duk Tiriposa we' essebku siye. Me' dende inin
 maghinang si Panuhutanten bi. Duk akahanun bi isab bagaykun si Persis we' essebku iye.
 Basag te'ed dende inin maghinang si Panuhutanten bi. ¹³ Akahanun bi isab si Rupus duk
 sa'inen we' essebku siye. Basag te'ed sandel si Rupusin si Panuhutanten bi. Duk sa'inen
 hāp te'ed si aku duk pangimmatne akuhin kuwe' anakne. ¹⁴ Akahanun bi isab Asinkirit,
 si Pelegon, si Hermes, si Patarobas, si Hermas, duk kēmon me' sawe'de masandel pu si Isa

Almasihin we' essebku siye. ¹⁵ Akahanun bi isab Pilologo duk andanen si Juliya, duk si Nereyo duk pungtina'ine dendeihin, duk si Olimpás, duk kēmon ne me' sawe'de suku' si Tuhanin we' essebku siye.

¹⁶ Duk bang ka'am kēmon magsābu-sābu, magsalam ka'am. Kēmon masandel pu si Isa Almasi si me' kalanggal-langgalanin mabo'o bissā we' essebde ka'am.

Panessa' si panambusan

¹⁷ Me' kapungtina'ihanku, junjungku si ka'am, papateng-pateng ka'am, pegge' niya' iyan me' a'a batang magsape' ka'am duk ne ka'am ga'i magsulut-sulut. Batang isab ka'am bo'ode pasape' duk ne ka'am ga'i sandel pu si Isa Almasi, pegge' kuntarahande me' tolo' sabab Isa Almasi bakas panolo' si ka'amin. Halli'anun bi siye. ¹⁸ Pegge' me' a'a maghinangan kuwe' miya'anin, duma'in paghinanganden Isa Almasi, Panuhutanten bi, saguwa' iye paghinanganden diden. Pahāpde bissāden duk magmā-mā siye nanglitan pagkasiden, hangkan tapadupangde me' a'a ga'i tantu makahātihin. ¹⁹ Kata'uhan me' a'ahin kēmon we' ka'am iyan asal teteg nuhut tolo' Isa Almasihin. Hangkan hep ku kēgan sabab ka'am. Kabaya'ankun we' lalem kata'ubin bang pasal ngata'uhan mahāpin, saguwa' bang pasal maghinangan mala'atin, halli'anun bi te'ed. ²⁰ Tuhanin, iye mangurungan kite kasanyanganin, ga'i tiggel tabanganne du ka'am supaya da'ag we' bi nakura' seyitanin.

Karayaw ka'am ipat Isa Almasi, Panuhutanten bi.

²¹ Mabo'o bissā Timoteo, sawe'ku maghinang si Tuhanin, we' essebne ka'am. Duk mabo'o bissā du isab si Lukiyus duk si Jason duk Sosipater, me' pagkasiku Yahudi we' essebde ka'am.

²² Aku inin Tertiyus. Sulat inin bissā si Paul saguwa' aku manulat iyehin. Essebte isab ka'am pegge' aku pungtina'ibi du isab sandel pu Isa Almasi.

²³ Aku si Paul missā balik. Si Gayus mabo'o bissā du isab we' essebne ka'am. Iye dapu' luma' patenna'ankun duk si luma'ne pagtipun-tipunan me' masandel pu si Isahin. Si Erastus mangantan pilak gubelno si puweblo inin, duk si Kuwartus, pagkasite bi sandel pu si Isa Almasi, mabo'o du isab siye bissā we' essebde ka'am. ²⁴ Karayaw ka'am kēmon ipat Panuhutanten bi Isa Almasi. Amin.

Pudji si Paul Tuhanin

²⁵⁻²⁶ Subey pudjite bi Tuhanin. Iye makabasag sandelbin. Ngabasag sandelbin sabab aka-aka mahāp minahalayakku sabab Isa Almasihin. Masa awwalley aka-aka mahāp inin ga' kata'uhan me' a'ahin, saguwa' kuwe'itu pinakata'u ne we' Tuhanin si kēmon a'a si dunya. Pinasulat inin we' Tuhanin si me' nabinen. Tuhan ma'ellum salama-lamahin, panganda'akannen we' subey inin minahalayak si kēmon kabangsa-bangsahan supaya siye kēmon sandel duk nuhut si Tuhan.

²⁷ Tuhanin dambuwa'-buwa' du hadja duk iye hadja asal malalem kata'unen. Sabab Isa Almasi pudjite bi Tuhanin salama-lama. Amin. *Wassalam*

Tagna' sulat si Paul si me' a'a Korintohin **Pahāti sabab tagna' sulat si Paul si me' a'a Korintohin**

Puweblo Korinto inin, iye tamanan mahadje duk mabangsahan si tibu'ukan lahat Akayahin. Akaya inin la'i si lahat inēnan Girik kuwe'itu. Si bihing tahik puweblo Korinto inin duk ekka me' kappal amban lahat seddili padunggu' la'i. Hangkan bantu lahat miya'an sabab me' pagdagangden duk sabab me' a' anen paduhul te'ed si me' bayu'-bayu'an pagadjak-adjakan duk si me' hinangan magduse. Ekka me' tuhan-tuhan sinumba we' de.

Ekka me' Yahudi maglahat si puweblo miya'an. Niya' me' langgalde duk tinuhut we' de agamade Yahudihin.

Bakas la'i si Paul si puweblo miya'an. Iye hinangnen maghinang-hinang tolda. Saguwa' kahaba' ellew Sabtu' hap pī iye si langgal me' Yahudihin magusihat sabab Isa Almasi. Magusihat iye sampay si me' bangsa Girik. Dem dan tahun duk tenga' sa inin hinangan si Paulin la'i si puweblo miya'an. Ujudnen ekka-ekka ne kahagad pu si Isa la'i.

Paglumikut ne si Paul billa'i, pasōng magka'ekka me' masandel pu si Isahin. Saguwa' niya' me' ga'i pagtewwa' ande. Hangkan nganda' ak siye me' a' mo'o sulat pi pu si Paul la'i si Epesus nilew iye sabab me' bayu'an pagsagga' anden. Pagsangka si Paul sulatden, sinambag we' ne. Tu'u si sulatne inin, sinambungan we' ne kēmon me' tinilewden.

¹ Sulat inin amban aku si Paul. Amban baya' Tuhan pinene' ku duk kawakilan ku we' Isa Almasi dina'ak magmahalayak lapalnen. Duk sulat inin amban Sostenes isab, dambuwa' pungtina'ite masandel pu si Isa Almasihin. ² Pasampay kami sulat inin piyu si ka'am me' pagtipunan me' suku' si Tuhan lu'u si puweblo Korintohin, si ka'am me' a'a tapene' we' Tuhanin hinangne me' a'ane sutsi pegge' pinagdambuwa' ka'am duk Isa Almasi kuwe' du isab kēmon a'a mangampun pu si Isa Almasi amban me' kalahat-lahatanin. Si Isa Almasi hep Panuhutanden duk Panuhutanten bi isab. ³ Karayaw ka'am ipat Samate bi Tuhanin duk Panuhutanten bi Isa Almasi. Karayaw isab pasanyangde dem ateybin.

Magsukul si Paul

⁴ Luwal ku te'ed magsukul si Tuhan sabab lasa duk ase' Tuhan si ka'amin pegge' suku' pu si Isa Almasi ne ka'am. ⁵ Pegge' suku' pu si Almasi ne ka'am, ekka kahāpan tekka si ka'am, tahātibi ne te'ed me' tolo'nen, duk pandey ne isab ka'am magusihat sabab tolo'nen. ⁶ Tolo' sabab Isa Almasihin asal haget ne te'ed dem ateybi. ⁷ Hangkan hep jukop ne kahāpan pangurung Tuhan si ka'amin sābubi mangagad-ngagad pabalik Panuhutanten bi Isa Almasi. ⁸ Pabasagne ne pa'in sandelbin ngeregse' ellew dambuli supaya asal ga' du niya' dusebi bang tekka ellew papitu Isa Almasi, Panuhutanten bi ngahukum me' manusiya'in. ⁹ Asal pabasag Tuhanin sandelbin pegge' kapangandelan te'ed Tuhanin duk tapene' ka'am we' ne supaya ka'am magdambuwa' duk Anaknen Isa Almasi, iye Panuhutanten bi.

Magpa'il me' masandel pu si Isa Almasi si Korintohin

¹⁰ Me' kapungtina'ihanku, ka'urungan ku kapatut we' Isa Almasi, Panuhutanten bi, hangkan junjungku si ka'am, magsulut-sulut be ka'am kēmon. Da'a ka'am magpa'il-pa'il, saguwa' subey ka'am magdambuwa' isun duk pamikil. ¹¹ Hangkan inin tasubahatku, me' kapungtina'ihanku, pegge' bakas ku ka'akahan we' me' sawe' si Kaloyahin we' magsagga' ko' ka'am lu'u. ¹² Hātinin, ga'i magsali' pamikilbin, pegge' niya' ka'am magpa'in, "Aku inin nuhut si Paul." Niya' isab magpa'in, "Aku inin nuhut Apollos." Niya' pe sinduwe pa'inde, "Aku inin nuhut si Petros." Sindauehin isab pa'inde, "Aku inin nuhut Almasi." ¹³ Na, ga'i hāp hinangbi iyan. Kuwe' binahagi'-bahagi' Almasi. Sine te' bakas mamatey diyata' olom para si ka'amin? Aku? Pinandi ke ka'am tanda' we' ka'am me' tindegku?

¹⁴ Magsukul ku te'ed si Tuhan we' ga' du niya' seddili tapandiku lu'u luwal hadja si Kirispus duk si Gayus. ¹⁵ Hangkan ga' niya' lu'u kapagpa'in we' tapandite ka'am duk ka'am manjari me' tindegku. ¹⁶ Ta'essebku we' tapandiku be' isab si Estepanus duk me' anak-andanen. Saguwa' seddili amban siye ga' ne niya' ta'essebku bakas tapandiku. ¹⁷ Pegge' ga' ku inin dina'ak we' Almasi magpandi, saguwa' dina'ak ku magmahalayak aka-aka mahāpin. Duk pagmahalayakkun duma'in bissā lalem ginunakun, pegge' bang ku ngangguna me' bissā lalem, kaw iye kasinnahan me' a'ahin me' bissāku malalemin duk ga'i asipde inusihatku sabab kamatey Almasi diyata' olomin, manjari ga'i siye tabo'oku sandel pu si Isa Almasi.

Pu si Almasi takite balakat duk kata'u Tuhanin

¹⁸ Bang inusihan me' a'ahin sabab kamatey Isa Almasi diyata' olomin, pa'in me' a'a tudju narka'in, we' kadupangan usihat miya'an. Saguwa' kite bi me' a'a tudju surga'in,

kata'uhante bi we' tu'u si usihat inin takite te'ed balakat Tuhanin. ¹⁹Niya' tasulat dem kitab, pa'in Tuhanin,

“Paka'atanku kata'u me' a'a malalem kata'unen, duk ānanku kata'u me' a'a malangkew pangadji'nen.”

²⁰ Na, bang iye ne inin, sa'ingge ne me' a'a malalem kata'unen? Sa'ingge ne me' a'a malangkew pangadji'nen? Sa'ingge ne me' a'a kinimmatan manusiya' mapandey magsu'alin? Ga' du niya' gunane. Pegge' pinahāti we' Tuhanin we' kata'u me' manusiya'in ga' niya' gunane bang si iye.

²¹ Asal lalem te'ed kata'u Tuhanin. Iye kabaya'annen we' me' a'ahin ga'i ngata'u sabab Tuhanin pinalabey amban kata'uden. Hangkan hep gara' Tuhanin timbulne me' makahagad si aka-aka mahāp minahalayak kamihih, bisan me' mangga'i makahagadin pa'inde we' ga' ko' niya' kagunahan me' minahalayak kamihih. ²² We'ey pa'inde ga' niya' kagunahan minahalayak kamihih? Pegge' me' bangsa Yahudihin kabaya'anden pinakitehan dahu' siye me' hinangan balakatan meke siye kahagad. Me' bangsa Girikin isab iye inapenden we' ngalalem kata'uden. ²³ Saguwa' kami, minahalayak kamihih Isa Almasi matey diyata' olom sabab duse me' manusiya'in. Me' Yahudihin bunsu si minahalayak kami inin duk me' duma'in Yahudihin isab pa'inde we' ga' ko' niya' guna minahalayak kami inin. ²⁴ Saguwa' bang si me' a'a tapene' Tuhanin hinangne me' a'anen, Yahudi ke siye atawa bangsa seddili, kahagad siye we' tu'u pu si Almasi inin takite te'ed balakat Tuhanin duk kata'une malalemin. ²⁵ Pegge' bisan pa'in me' a'ahin we' ga' niya' kagunahan hininang Tuhanin panimbulne kitehin, saguwa' pasōng pe te'ed kata'u Tuhanin amban kata'u me' manusiya'in kēmon. Duk bisan pe magpa'in me' a'ahin we' lamma Tuhanin pegge' matey du Isa Almasi diyata' olom, saguwa' ga' niya' a'a balakatan amban iye.

²⁶ Na, me' kapungtina'ihanku, esebun bi bang sa'ingge paga'abin masa ga' pe ka'am tapene' we' Tuhanin. Kulang du ka'am malangkew pangadji'nen, kulang du ka'am taga kapatutin, duk kulang du ka'am mabangsahanin. ²⁷ Saguwa' pagtu'uran we' Tuhanin pinene' me' kinimmatan me' a'a we' ga' niya' kata'unen supaya ka'ia'-iya'an du me' a'a maniya' kata'unen. Duk pinene' isab we' Tuhanin me' kinimmatan me' a'a we' ga' niya' basagnen supaya ka'ia'-iya'an du me' a'a maniya' basagnen. ²⁸ Tapene' we' Tuhanin me' diniyawa'an me' a'a si dunyahin, me' inudji'den, me' pina'inde ga' niya' kagunahannen, supaya kata'uhan me' a'ahin we' ine-ine kimmatande mahalga', bang si Tuhan ga' niya' halga'ne. ²⁹ Hātine inin ga' niya' a'a kapagabbu sabab dine si matahan Tuhan. ³⁰ Saguwa' pinagdambuwa' ka'am we' Tuhanin duk Isa Almasi, duk Almasihin hininang we' Tuhanin po'on kata'uten. Sabab Isa Almasi hangkan kinimmatan bentel kite we' Tuhanin. Hinangne isab kite me' a'ane duk paluwasne kite amban hukuman duseten. ³¹ Hangkan hep kuwe' pina'in dem kitabin, “Sasuku mabaya' magabbuhin, subey iye magabbu sabab me' bakas tahinang Tuhanin.”

2

Usihat sabab Almasi ilansang diyata' olomin

¹ Na aku, me' kapungtina'ihanku, tagna'ku piyu magmahalayak si ka'am aka-aka mahāp amban Tuhanin, ga' ku ngangguna me' bissā lalem atawa me' bissā me' a'a malangkew pangadji'den. ² Tiggelanku lu'u si ka'am pagtu'uranku we' ga' niya' seddili usihatku si ka'am luwal hadja sabab Isa Almasi duk labi ne sabab kamateyne diyata' olomin. ³ Hangkan hep pagtekkaku lu'u si ka'am, lamma ku, duk kebba-kebbahan ku pegge' talew ku kaw ga'i tahinangu panganda'akan Tuhan akuhin. ⁴ Duk sakali' ne ku magusihat si ka'am, ga' ku missā kuwe' me' a'a mapandey mamissā-missā miya'an ngangguna kata'u manusiya', saguwa' kahumatan ka'am we' ku sabab balakat Niyawa Tuhanin hangkan ne ka'am kahagad. ⁵ Sandel ka'am duma'in sabab kata'u manusiya'in saguwa' sabab balakat Tuhanin.

Kata'u Tuhanin

⁶ Saguwa' bang si me' a'a asal basag ne sandelde si Tuhanin, lalem du isab panolo'ku si siyehin. Saguwa' kata'u ginunakun duma'in kuwe' kata'u si babew dunya inin duk duma'in kuwe' kata'u me' taga kapatut magbaya' si dunya inin. Magtamanan du kapatutden. ⁷ Me' usihatku miya'an sabab me' gara' Tuhan mangga' kinata'uhan manusiya'in. Ga' pe dunya inin pinapanjari, tapikil ne we' Tuhanin bang sa'ingge ne duk kite bi tapī si surga'. ⁸ Saguwa' me' magbaya' tu'u si dunyahin, ga' tahātide pikilan Tuhanin pegge' bang tahātide inin, ga' si' miya'an da'akde ilansang diyata' olom Isa Almasi, mabalakatan magbaya'in. ⁹ Saguwa' tasulat dem kitab, pina'in, “Niya' panyap Tuhanin para si me' malasa si iyehin. Pinanyapne inin ga' niya' a'a bakas makakitene, atawa makakalene. Ga' niya' bisan bakas makapikilne.” ¹⁰ Saguwa' kite bi, pinakata'u inin si kite bi we' Niyawa

Tuhanin. Pegge' Niyawa Tuhanin, kata'uhanne kēmon-kēmonin, kata'uhanne bisan me' pikilan Tuhan malalemin. ¹¹ Upama, ga' niya' ngata'uhan dem pikilan a'ahin luwal iye dihananne. Damikkiyan isab ga' niya' ngata'uhan dem pikilan Tuhanin luwal Tuhanin duk Niyawa Tuhanin. ¹² Pamikil pangurung Tuhan si kitehin bi duma'in hadja kuwe' pamikil manusiya' tu'u si dunyahin, saguwa' pinatenna' we' Tuhanin si kite bi Niyawanen supaya kata'uhante bi kēmon me' pinasuku'ne si kitehin bi.

¹³ Bang kami magusihat, ga' i guna kami kata' u amban manusiya'in. Saguwa' iye inusihat kamihin me' panolo' Niyawa Tuhan si kamihih. Duk panolo' mabennal amban Niyawa Tuhanin iye inusihat kami si me' a'a pala'ihan Niyawa Tuhanin. ¹⁴ A'ahin bang ga' la'i si iye Niyawa Tuhanin, ga'i tayima'ne usihat amban Niyawa Tuhanin. Ga'i tahātine usihat miya'an. Bang si iye, ga' miya'an niya' gunane pegge' subey dahu' Niyawa Tuhanin la'i si a'a miya'an meke tahātine. ¹⁵ Saguwa' a'a pala'ihan Niyawa Tuhanin, tahātine kēmon-kēmonin bang hāp ke atawa la'at. Saguwa' a'a pala'ihan Niyawa Tuhanin, ga'i iye tahati we' me' a'a ga'i pala'ihan Niyawa Tuhanin. ¹⁶ Hangkan kite bi ga'i tahati we' me' a'ahin, pegge' pamikilten bi kuwe' pamikil Almasihin. Tasulat hep dem kitab, pina'in, "Ga' niya' a'a ngata'uhan bang ine dem pikilan Tuhanin. Duk ga' isab niya' makajari nolo'an iye."

3

Me' dara'akan Tuhanin

¹ Me' kapungtina'ihanku, kalu'uku si ka'am matu'uhin, ga' ku kapagusihat si ka'am usihat lalem kuwe' usihatku si me' a'a pala'ihan Niyawa Tuhanin. Usihatku si ka'amin kuwe' si me' a'a manuhut napsuden. Ga' pe basag sandelbi pu si Isa Almasihin; kuwe' ka'am dalil me' mākanak ba'ahu inanakan. ² Pagusihatku si ka'amin kuwe' dalil magpa'inum gatas ku si ka'am pegge' ga' i pe ka'am makajari pinakan kinakan tuwas. Hātinen ga' i lalem me' usihatku si ka'amin pegge' ga' i ka'am makahāti bang lalem tolo'kun. Duk bisan sampay ma'in masi pe ka'am ga' i makahāti me' tolo' malalemin, ³ pegge' tinuhut pe we' bi hatulan me' a'a matu'u si dunyahin. Niya' ka'am magkimbū, niya' ka'am magsasa'. Tanda' ne iyan we' tinuhut we' bi napsubin kuwe' me' a'a mangga' i manuhut Tuhanin. ⁴ Bang niya' ka'am magpa'in, "Si Paul iye tinuhutkun," sinduwehin magpa'in, "Bang aku, si Apollos iye tinuhutkun," magsagga'-sinagga' pe ka'am kuwe' me' a'a mangga' i manuhut Tuhanin.

⁵ We' sine te' si Apollos duk sine te' ku, hangkan kami hinangbi me' panuhutanbin? Kami inin duwangan me' dara'akan Tuhanin du hadja. Inusihatan ka'am we' kami hangkan ka'am sandel pu si Isa Almasi. Hininang hadja we' kami panganda'akan Tuhan si kami dangan-danganin. ⁶ Dalil me' a'a magtanem jambangan kami, aku kuwe' mananem bigi jambanganin duk Apollos kuwe' manata'an iyeihin. Saguwa' Tuhanin du mamasulig jambanganin. ⁷ Hangkan hep duma'in malangkewin mananemin duk manata'an tinanemin. Saguwa' iye malangkewin Tuhanin, pegge' iye mamasulig jambanganin. ⁸ Ga' niya' pagbidda'an a'a mananemin duk a'a manata'an tinanemin. Si ellew dambuli sali'-sali' du siye tumbasan Tuhanin si hinang tahinangden dangan-dangan. ⁹ Kami duk Apollos magtabang maghinang si Tuhan. Maghinang kami para si kahāpanbi hangkan ka'am dalil likus Tuhan paghinangan kamihih.

Duk ka'am dalil luma' pinahinang we' Tuhanin du isab. ¹⁰ Aku dalil ka'urungan kapandeyan we' Tuhanin maghinang luma'in. Hininang we' ku panengehan me' olom luma'in. Hātinen aku dehelli magusihat si ka'am sabab Isa Almasihin. Seddili isab mangahinang luma'in la' i diyata' bakas hininangkun. Saguwa' me' mangahinang luma' in subey pahatul-hatulde pangahinangden. ¹¹ Tu'u si luma' hininang inin, si Isa Almasi dalil panengehan me' olomin. Iye hadja, ga' niya' seddili. Hātinen, Isa Almasi hadja subey pangandelanten. ¹² Me' mangahinang luma'in magseddili-seddili panyap ginunaden. Hātinen me' panolo'den duma'in sali' halga'nen. Dalilnen niya' siye ngangguna me' panyap mahalga' duk hunit magka'at kuwe' bulawan atawa pilak atawa me' palmata mahalga'. Niya' isab ngangguna me' panyap mura eggas kuwe' kayu duk kuhun duk sayirap. ¹³ Si pasōngan bang tekka ne ellew pangahukum Isa Almasi me' a'ahin, kata'uhan du iyan bang ine panyap ginuna dangan-danganin, bang hāp ke atawa la'at. Kata'uhan du pegge' sinuleyan kēmon kuwe' pinalabey dem ebbut. ¹⁴ Bang panyap ginuna a'ahin ga' i eggas, hātinen panolo'nen hāp, makasangka a'a miya'an kahāpan amban Tuhan. ¹⁵ Saguwa' bang panyap ginuna a'ahin eggas, hātinen panolo'nen la'at, lugi' iye, ga' i iye makasangka kahāpan. Timbul du iye, saguwa' kuwe' iye a'a lumuwas hadja amban luma'ne ma'eggasin. ¹⁶ Ga' i ke kata'uhanbi we' ka'am me' masandel pu si Isa Almasihin kuwe' luma' patenna'an Tuhanin duk Niyawa Tuhanin patenna' diyalemanbi? Bugtu' kata'uhanbi inin. ¹⁷ Hangkan

hep bang niya' a'a maka'atan patenna'an Tuhanin, asal a'a iyan magka'at du we' Tuhanin. Pegge' patenna'an Tuhanin sutsi. Duk ka'am ne patenna'annen.

¹⁸ Da'a ka'am madupang dibi. Bang niya' a'a lu'u diyalemanbi pamikilne si dinen we' lalem kata'unen si bistahan me' a'a mangga'i manuhut Tuhanin, hāp pe bang ngababbal iye si kimmatande supaya hadja tepe si iye kata'u amban Tuhanin. ¹⁹ Pegge' kata'u me' a'a si dunya inin ga' niya' gunane bang si bistahan Tuhan. Tasulat hep dem kitab, pina'in, "Amban Tuhanin pu'unne me' a'a malalem kata'uden kuwe' ngaleppas dide." ²⁰ Tasulat isab dem kitab, pina'in, "Kata'uhan Tuhanin we' ga' niya' kagunahan me' bistahan me' a'a malalem kata'uden." ²¹ Hangkan hep subey ga' niya' ka'am magabbu we' ka'am tindeg sine-sine ne lu'u manusiya'. Kēmon-kēmonin pinasuku' we' Tuhanin si ka'am para si kahāpanbi. ²² Kami duk Apollos duk si Petros isab, hininang kami we' Tuhanin me' dara'akanbi para si kahāpanbi du. Duk bisan pe dunya inin duk kēmon ma'umantag si pasōnganin, duk me' ma'umantag kuwe'itu inin, duk bisan ka'ellum duk kamatey, kēmon inin pinasuku' si ka'am we' Tuhanin para si kahāpanbi du. ²³ Saguwa' essebun bi, ka'am suku' pu si Almasi. Almasi isab suku' si Tuhan.

4

Me' kawakilan Almasihin

¹ Kami duk Apollos subey kami kimmatanbi me' dara'akan Isa Almasi. Pinasuku' si kami we' Tuhanin magpahāti me' tolo'ne mangga' pinakata'une matu'uhin. ² A'a bakas pinasuku'an hinang we' amunen, subey te'ed iye kapangandelan we' hinangne du hinang panganda'akan iyehin. ³ Aku ga'i ku gagal bang pa'inbi we' kapangandelan ku atawa ga'i. Ga'i ku gagal bang ine pa'in me' a'a sinduwehin. Bisan aku, ga'i ku magpa'in bang kapangandelan ke ku atawa ga'i. ⁴ Bisan ga' niya' kata'uhanku sākū, duma'in inin pureba we' ga' niya' sākū. Almasihin ngalabo'an aku hukumanin. ⁵ Hangkan da'a salla'un bi sawe'bin samanta'an ga'i pe tekka waktu pangahukumin. Bang tekka ne balik Panuhutanten bi Isa Almasi ngahukum du iye. Akane du me' bakas hinangan me' a'a tinapukanden. Akane du isab me' sinakap me' a'a dem ateyden. Manjari sanglitan Tuhanin du me' a'ahin sabab tahnangden dangan-dangan.

⁶ Me' kapungtina'ihanku, tina'at we' ku dikun duk Apollos, supaya ka'am mintang si kami duk ta'ayabi bang ine hāti pina'in inin, "Da'a ka'am palabi amban tasulat dem kitabin." Ga'i hāp bang palangkewbi dambuwa'in bu diyawa'anbi dambuwa'in. ⁷ We'ey pa'inbi we' langkew ka'am amban me' sinduwehin? We' duma'in ke Tuhanin mangurungan ka'am me' maniya' si ka'amin? Na, we'ey ka'am magabbu kuwe' asal di si ka'am, bu pa'in pangurung Tuhan du hati' hadja si ka'am.

⁸ Kannalbi we' ga'i ne ka'am subey māku ine-ine amban Tuhanin pegge' pa'inbi we' lu'u ne si ka'am kēmon-kēmonin. Kannalbi we' basag ne te'ed sandelbi si Tuhanin duk ka'am me' nakura' ne dem pagbaya'an Tuhanin, bu kami, me' kawakilanin, ga' pe. Hāp si' bang to'o we' asal nakura' ne ka'am supaya isab kami tumuhut si ka'am magnakura'. ⁹ Hangkan inin pa'inuku pegge' tapikilku we' kami me' kawakilanin pinadiyawa' te'ed we' Tuhanin amban kēmon me' a'ahin. Kuwe' kami me' a'a hinukum pinapatey dem ka'ekkanan a'a duk kēmon a'ahin duk sampay me' mala'ikatin takitede kami. ¹⁰ Asal maka'ulali'. Kami me' kawakilanin, babbal ko' kami pegge' nuhut kami Isa Almasi. Bu ka'am, ta'u ko' te'ed ka'am pegge' nuhut ka'am pu si Isa Almasi. Pa'inde ga' ko' niya' basag kami bu ka'am basag ko'. Udji'de kami, saguwa' ka'am pudjide. ¹¹ Bisn sampay kuwe'itu, luwal kami magsandal inusan duk lekkakan. Andang ne me' semmek kamihin. Daran kami pinapeddi'an duk ga' niya' patetegnan kami. ¹² Lubagan kami maghinang duk niya' ka'elluman kami. Bang kami sukna'an a'a, pākuan kami siye ledjiki' si Tuhan. Bang kami binasade, sandalan kami hadja. ¹³ Bang kami bissā-bissāhande, hāp panambung kami si siyehin. Sampay ma'in pangimmatde kamihin kuwe' hadja kami seggik diyawa' bettise.

¹⁴ Duma'in hangkan sulatku inin pama'ia'ku ka'am, saguwa' panolo'ku ka'am pegge' kuwe' ne ka'am me' anaku kalasahanku manamal. ¹⁵ Pegge' bisan pe ibuhan me' guru manolo'an ka'am sabab Isa Almasihin, dambuwa' du hadja samabin. Kemuwebi magdambuwa' duk si Isa Almasi, aku ne kuwe' samabin sabab aku tagna' mangakahan ka'am sabab aka-aka mahāpin. ¹⁶ Hangkan hep pegge' aku samabin, junjungku si ka'am, lekkatun bi addatkun. ¹⁷ Iye inin sababnen hangkan da'aku ne piyu si Timoteo supaya ka'am ta'u ngalekkat addatkun. Kalasahanku iye duk kuwe' ne iye anaku pegge' tabo'oku iye sandel pu si Isa Almasi. Kapangandelan te'ed iye. Pa'essebanne du ka'am bang subey sa'ingge kawul-pi'il me' a'a manuhut Isa Almasihin. Kuwe' iyan isab kawul-pi'ilkun kemuwe nuhut ku Isa Almasi. Duk iye isab iyan panolo'ku si me' masandel pu si Isa si me' kalahatan papihankun.

¹⁸ Na, niya' ka'am lu'u langkew ateybin pegge' kannalbi we' ga'i ne ku piyu nindew ka'am.
¹⁹ Saguwa' piyu du ku si ka'am mura bang amban baya' Tuhan du, duk kata'uhanku du iyan bang bennal lu'u balakat Tuhanin si me' a'a malangkew ateyne iyan atawa bang ekka hadja bissade. ²⁰ Pegge' bang a'ahin asal pagbaya'an Tuhanin, kata'uhan du we' bennal inin duma'in hadja sabab bissanen, saguwa' sabab me' hinanganne mahāpin takite balakat Tuhanin. ²¹ Na, inggehin kabaya'anbi? Bang ga'i pindahanbi hinanganbin, piyu ku ngalegga ka'am. Saguwa' bang pindahanbi du, hāp du ku si ka'am duk pakitehanku lasakun si ka'am.

5

Sabab a'a magjinahin

¹ Na, niya' suwi-suwi me' a'ahin takaleku we' niya' ko' lu'u si ka'am maghinang la'at lella duk dende. Bisan me' a'a mangga'i manuhut Tuhanin ga'i makatawakkal maghinangan kuwe' hininangne iyan. A'a iyan ko' magdambuwa' duk si'itnen, iye bakas anda samanen. ² Bu langkew pe ateybin. Subey si' ka'am suse sabab hinangan a'a masumbang iyan duk subey iye patahala'bi amban pagtipunanbin. ³ Aku, bisan ku tala amban ka'am, saguwa' kuwe' du ku lu'u si ka'am, pegge' luwal ka'am tapikilku. Pegge' ka'urungan ku kapatut we' Isa Almasi hangkan kalabo'anku ne hukuman a'a magduse iyan, kuwe' asal lu'u du ku si ka'am. ⁴ Inin subey hininangbin. Magtipun ka'am lu'u duk kimmatanun bi we' lu'u du ku isab magtuhut duk ka'am. Duk kimmatanun bi isab we' kapatut Panuhutanten bi, si Isa, lu'u du si ka'am. ⁵ Ubus amban kapatut Panuhutanten bi sōnganun bi a'a magduse iyan si antanan nakura' seyitanin duk barannen bininasa, supaya timbul du niyawanen bang pitu ne Panuhutanten bi Isa Almasi, ngahukum me' manusiya'in.

⁶ Ga'i tewwa' bang ka'am malangkew dibi. Kata'uhanbi hep eli'an inin, pina'in, "Da puddut pasulig makapasulig tibu'ukan addunin." Me' maghinangan mala'atin kuwe' pasulig miya'an pegge' bang niya' bisan dangan hadja maghinangan la'at ujud katimbo'ohan sinduwehin. ⁷ Hangkan subey ne ānanbi pasulig ma'andang miya'an, hātinen me' mala'at hininangbin duk ne ga' niya' la'at lu'u si ka'am. Bang hinangbi inin, kuwe' ne ka'am dalil addun ba'ahu ga' sinagetan pasulig. Kata'uhanku we' asal sutsi ne ka'am pegge' sandel ne ka'am pu si Isa Almasi. Si Isa Almasi hep matey pamuwas me' duseten bi, duk iye dalil bili-bili sinumbali' me' Yahudihin bang baytu Kādja'an Pangeseban Palabey Tuhanin. ⁸ Hangkan hep pegge' sandel kite pu si Isa Almasi, subey ne lebbahante addatte mala'atin duk me' hinangante magdusehin. Duk subey ne hāp te'ed addatten bi duk subey dambūs-būs ateyten nuhut tolo' mabennalin.

⁹ Dem sulat bakas pinabo'ohanku si ka'amin, pa'inku la'i, "Da'a ka'am magbagay duk me' a'a magjina." ¹⁰ Duma'in hāti pina'inkun we' ga'i ka'am da'akku magtuhut duk me' a'a mangga'i manuhut Almasihin, me' magjinahin, me' manapsuhanin, duk me' panangkewin, atawa me' manumba me' tuhan-tuhanin. Pegge' bang inin hātinen, na, subey ne ka'am ga' tu'u dem dunya meke tahinangbi. ¹¹ Saguwa' iye hāti pina'inkun, da'a ka'am magtuhut-tuhut duk a'a magpa'in we' pagkasibi iye sandel pu si Isa Almasi bu hinangannen magjina, atawa magnapsuhan alata' sawe'nen atawa magsumba tuhan-tuhan, atawa ngalimut-limutan sawe'ne, atawa maglangohan, atawa nangkew. Da'a ka'am bisan pasumbaya' mangan si me' a'a sa iyan. ¹²⁻¹³ Bang me' a'a mangga'i masandel pu Isa Almasihin, duma'in suku'ku ngaliling siye. Tuhanin mangahukum siyehin. Saguwa' pagkasibi masandel pu si Isa Almasi magtipunin, suku'bi ngaliling siye. Pegge' tasulat hep dem kitab, pina'in, "Patahala'un bi amban ka'am a'a maghinangan mala'atin."

6

Sabab me' palkala'

¹ Na, inin sabab me' palkala'bin. We'ey te' bang niya' pagsagga'anbi duk pagkasibi masandel pu si Isa Almasihin, pi ka'am maghukum si a'a ga'i sandel pu si Isa Almasi? We'ey ga'i bo'obi pi si me' a'a suku' si Tuhanin duk siye mangahukum ka'amin? ² Ga'i ke kata'uhanbi we' si ellew dambuli, kite bi me' suku' si Tuhanin mangahukum manusiya'in? Na, bang kite bi mangahukum me' a'ahin si ellew dambuli, makajari ne ka'am ngahukum me' palkala'bi madiki'in. ³ Kata'uhanbi ke isab we' bisan me' mala'ikatin hukumte bi du si pasōngan? Na, lagi' ne bang me' palkala' si dunya kuwe'itu inin subey hukumte. ⁴ Hangkan bang niya' me' palkala'bi duk me' pagkasibin, we'ey pe bo'obi pi hinukum si me' a'a ga' niya' lamudde si kite bi me' masandel pu si Isa Almasihin? ⁵ Subey ka'am iya! We' ga' ne te'ed niya' lu'u si ka'am me' masandel pu si Isahin bisan dambuwa' ta'u ngahukum ka'am bang niya' pagsagga'anbi? ⁶ Saguwa' ka'am, iye bahanbin mo'o me' palkala'bin dina'ak hinukum si me' a'a ga'i bisan sandel pu si Isa Almasi.

⁷ We'ey te' ka'am pī mabaya' hinukum? Iye ne iyan sala'bin! Hāp pe si' imanabi hadja bang niya' ngala'at ka'am atawa ngaliba ka'am. ⁸ Saguwa' ka'am ne iye mangahinang la'atin duk mangalibahin, bu hinangbi pe inin si me' pagkasibi masandel pu si Isahin. ⁹ Ga'i ke kata'uhanbi we' me' a'a maghinangan mala'atin ga'i sumakup dem pagbaya'an Tuhanin? Hangkan hep pikil-pikilun bi te'ed inin duk ka'am ga'i sala'. Sasuku magjina atawa numba me' tuhan-tuhan atawa ngabaya'an anda sawe'ne atawa maghinangan la'at duk pagkasine lella atawa dende, ga'i siye sumakup dem pagbaya'an Tuhanin. ¹⁰ Damikkiyan me' manangkewin atawa manapsuhanin atawa palalangohin atawa mamissā-missāhan sawe'nen atawa mangala'ugan sawe'nen supaya ta'eddo'ne panyapnen, ga'i siye sumakup dem pagbaya'an Tuhanin. ¹¹ Matu'uhin niya' ka'am kuwe' miya'an hinanganbin. Saguwa' kuwe'itu sinutsi ne ka'am, inānan ne dusebin. Tahinang ne ka'am me' a'a Tuhanin. Kinimatan ne ka'am bentel we' Tuhanin sabab tahinang Panuhutanten bi Isa Almasi duk sabab balakat Niyawa Tuhanten bi.

Subey gunabi baranbin pamahadjebi Tuhanin

¹² Na, inin sabab napsu baranten. Kaw niya' lu'u magpa'in, "Makajari hinangku ine-ine kabaya'an ku basta ga'i ku ngalanggalan sara." To'o iyan, saguwa' ga'i kemon kinabaya'anbi hininangin makahāp ka'am. Bang pa'inku, "Makajari hinangku ine-ine kabaya'an ku," to'o iyan, saguwa' ga'i ku mabaya' tinagi si hinangkun. ¹³ Kaw isab niya' seddili lu'u magpa'in, "Kinakanin hininang para inisi dem betteng duk bettengin hininang para pangsihan kinakan." To'o iyan, saguwa' ga'i subey tapikilte we' subey duhulante napsu baranten. Si pasōngan ga' ne niya' kagunahan bettengin duk kinakanin hangkan pinaka'atan we' Tuhanin du kaduwe. Da'a ka'am magpa'in we' magjina hadja kite pegge' iye iyan kabaya'an baranten. Pegge' duma'in hangkan hinang Tuhanin baranten duk tagunate pagjina saguwa' duk tapudjite bi Isa Almasi duk tapaghinang kite si iye. Duk ipat Isa Almasi isab baranten. ¹⁴ Pinakellum we' Tuhanin Panuhutanten bi Isa Almasi amban kamateyenen duk si pasōngan pakellumne du isab kite bi balik we' balakatne mahadjehin.

¹⁵ Kata'uhanbi du we' kite bi me' masandel pu si Isa Almasihin, me' baranten bi dalil panyap baran Almasihin. Ga'i tewwa' bang a'a kinimatan panyap baran Almasihin ne pa'ulid pī si dende dupang. ¹⁶ Ga'i ke kata'uhanbi we' bang lellahin pa'ulid pī si dende dupang magdambuwa' baran ne siye? Tasulat hep dem kitab, pina'in, "Bang lellahin duk dendeihin magulid, magdambuwa' baran ne siye." ¹⁷ Saguwa' bang patuhut kite pu si Isa Almasi, magdambuwa' ateyten duk ateyten.

¹⁸ Amey-amey pakalehun bi, da'a te'ed ka'am magjina pegge' la'atan te'ed duse iyan. Sinduwe dusehin ga'i du maka'ine baran a'ahin, saguwa' bang a'ahin magjina magduse iye si di barannen. ¹⁹ We' ga'i ke kata'uhanbi we' baranbin dalil luma' patenna' niyawa Sut-sihin, iye pinangurung Tuhan si ka'amin duk mapatenna' dem baranbin? Duma'in ka'am dapu' baranbin saguwa' Tuhanin. ²⁰ Kuwe' binelli ka'am we' ne duk hunit pamayedannen supaya kapuwasan dusebin. Hangkan subey gunabi baranbin pamahadjebi Tuhanin.

7

Sabab magella duk maganda

¹ Na, pasal bakas tinilewbi si aku dem suratbin, iye inin sambungku si ka'amin. Hāp isab bang lellahin ga'i maganda. ² Saguwa' pegge' iyu' kuwe'itu ekka lella duk dende magkahinangan la'at, gam pe ka'am dangan-dangan magella atawa maganda. ³ Duk me' maglewekebinihin subey tухute kinabaya'an elladen atawa andaden. Ga'i hāp bang lellahin ga'i pa'ulid si andanen atawa bang andahin ga'i baya' bang ulidan ellanen. ⁴ Pegge' dendeihin duma'in iye magbaya' si di barannen saguwa' ellanen. Damikkiyan isab lellahin duma'in iye magbaya' si di barannen saguwa' andanen. ⁵ Da'a taggahanun bi kinabaya'an ellabin atawa andabin. Luwal bang asal pagisunanbi we' ga'i dahu' ka'am magulid supaya ka'am kapangampun-ngampun te'ed. Saguwa' me' piyem bahangi hadja. Ubus magulid ne ka'am balik duk ka'am ga'i sasset seyitanin pegge' kaw ga'i tasandalbi baya'bin.

⁶ Manjari, pa'inku we' makajari ka'am maganda atawa magella, saguwa' duma'in we' da'akte ka'am. ⁷ Bang si' makajari, kabaya'ankun hep we' ka'am kuwe' akuhin ga'i maganda. Saguwa' magseddili paggara' Tuhan si dangan-danganin; ga'i magsali' pinasuku' Tuhan si me' a'ahin.

⁸ Na, ka'am me' subulin duk me' budjangan duk me' baluhin, iye inin pa'inku si ka'am. Hāp bang ka'am kuwe' akuhin ga'i maganda atawa magella. ⁹ Saguwa' bang ga'i tasandalbi baya'bin, maganda ka'am atawa magella ka'am. Hāp pe ka'am maganda amban magtiksa' ka'am lu'u nandalan baya'bin.

¹⁰ Si me' maglewekebinihin isab niya' da'akku si ka'am. Duk duma'in hadja amban aku panganda akan inin saguwa' amban Panuhutanten bi Isa Almasi. Pa'inne hep we'

dendehin subey ga'i ambananne ellanen. ¹¹ Saguwa' bang niya' dende bakas ngambanan ellane, subey iye ga'i magella si seddili atawa subey iye balik si ellanen duk maghâp duk iye. Lellahin isab subey ga'i timananne andanen.

¹² Na, si ka'am me' sinduwehin, niya' isab bissaku si ka'am duk bissâ inin amban aku hadja, duma'in amban Isa Almasi. Bang upama niya' lu'u maglewlekebini, lellahin sandel ne pu si Isa Almasi bu andanen ga'i, bang mabaya' du andanen padambuwa' pe si iye, na, da'a timananne andanen. ¹³ Bang upama dendehin isab masandel pu si Isa Almasihin bu ellanen ga'i, bang mabaya' du ellanen padambuwa' pe si iye, na, da'a iye makatiman si ellanen. ¹⁴ Pegge' ka'am masandel pu si Isa Almasihin, bisan ellabin atawa andabin ga'i sandel pu si Isa Almasi, kuwe' du siye suku' si Tuhanin pegge' magdambuwa' du ka'am. Duk me' anakbin kuwe' du isab suku' si Tuhanin. Pegge' bang ga'i inin to'o, na, me' anakbin kuwe' anak me' a'a mangga'i manuhut Tuhanin. ¹⁵ Saguwa' bang upama asal ga'i ne mabaya' padambuwa' si ka'am ellabi atawa andabi mangga'i masandel pu si Isahin, ga' niya' naggahan ka'am. Ga' ka'am kapagduse bang magtiman ka'am, pegge' duma'in amban baya' bi saguwa' amban baya' de du. Kabaya'an Tuhanin we' sanyang hadja ka'am duk ga'i magsasew. ¹⁶ Duk ga'i du kabugtu'anbi we' tabo'o pe sandel pu si Isa Almasi ellanen we' andane masandelin atawa andanen we' ellane masandelin duk iye timbul.

Da'a pindahanun bi paga'abin

¹⁷ Inin pami'atku si kemon pagtipunan me' masandel pu si Isa Almasihin. Ine-ine pinasuku' we' Tuhan si ka'amin duk bang sa'ingge paga'abin tagna' panuhutbi Isa Almasihin, da'a ne pindahanun bi. ¹⁸ Bang upama a'ahin andang ne ta'islam ga' pe iye sandel pu si Isa Almasi, na, ga'i subey ananne tanda' magislam. Duk bang a'ahin ga' pe ta'islam bu sandel ne iye pu Isa Almasi, na, ga'i iye subey magislam. ¹⁹ Pegge' bisan kite magislam atawa ga'i, ga'i inin mahalga'. Saguwa' iye mamahalga'in bang hinangte me' panganda'akan Tuhanin. ²⁰ Duma'in iye subey inapasten bi we' pinda paga'aten bi amban paga'ate bi tagna' panuhutte bi Isa Almasihin. ²¹ Bang banyaga' kew bu sandel ne kew pu si Isa Almasi, ambat ne bisan kew banyaga'. Saguwa' bang makajari ne kew pinaluwas, hâp isab. Subey ne kew paluwas. ²² Bang niya' banyaga' nuhut Isa Almasi, bisan iye banyaga', iye mato'ohin a'a luhaya iye si pagmatahan Almasi. Damikkiyan bisan bang a'ahin duma'in banyaga' tagna' panuhutne Almasihin, kimmatan Almasi iye banyaga' ne. ²³ Ilekka'ta ka'am we' Tuhanin amban amubi dusehin duk langkew pangalekkatne ka'amin. Hangkan da'a ka'am pabanyaga' si a'a saguwa' pabanyaga' ka'am si Tuhan. ²⁴ Hangkan hep me' kapungtina'ihanku, sa'ingge-sa'ingge paga'abin tagna' panuhutbi Isa Almasihin, da'a ne pindahanun bi duk patetet ka'am si Tuhan.

Sabab me' budjangan duk me' subulin duk me' baluhin

²⁵ Na, bang pasal me' budjangan atawa me' subulin ga' niya' pami'atku amban Isa Almasi. Saguwa' akahante ka'am bang ine tapikilkun sabab ininen. Aku inin bakas ka'ase'an we' Tuhanin hangkan kapangandelan me' bissakun. ²⁶ Bang si pikilanku, hâp pe bang a'ahin ga'i magella atawa maganda. Pegge' kuwe'itu inin ekka ne me' kasusehante bi. ²⁷ Bang niya' ne andabi, da'a timananun bi andabin. Bang ga' niya' andabi, na, da'a ne ka'am batang maganda. ²⁸ Saguwa' bang ka'am maganda, ga'i du ka'am kapagduse. Duk me' budjangan isab bang magella ga'i du siye kapagduse. Hangkan pa'inku we' pasong hâp bang ga'i ka'am maganda atawa magella pegge' kabaya'ankun ga'i ne talabeybi me' kasusehan me' a'a taga anda atawa taga ellahin.

²⁹ Me' kapungtina'ihanku, iye hâti pina'inku miya'an, we' ga'i du kite bi tiggel tu'u si dunya. Hangkan tinagna'an ma'in, me' taga andahin, iye subey dehelli pinikilden hinangde para si Panuhutanten bi Isa Almasi. Me' hinanganne para pu Almasihin subey kuwe' hinangan a'a bang ga' niya' andane. ³⁰ Damikkiyan isab me' magdukkahin, subey ga'i luwal tapikilde pagdukkaden. Me' magkëgin, subey ga'i luwal tapikilde pagkëgden. Me' magbelli-bellihin isab, subey ga'i kimmatande we' di si siye me' bakas tabellide miya'an. ³¹ Duk bisan ine-ine hinangte tu'u si dunya, subey kimmatante we' ga'i du tantu mahalga' si kite pegge' kemon si dunya inin palabey du hadja.

³² Kabaya'ankun we' ga' niya' maka'alal ka'am maghinang si Tuhan. Lellahin bang ga' niya' andane, iye tapikilnen hinangne si Panuhutanin Isa Almasi, bang sa'ingge ne duk Almasi kasulutan si hinangnen. ³³ Saguwa' bang niya' andane, iye tapikilnen ka'elluman anak-andanen pegge' kabaya'annen we' andanen kasulutan si iye. ³⁴ Hangkan duwe pinikilnen, bang sa'ingge panulutne Tuhanin duk bang sa'ingge panulutne andanen. Damikkiyan isab dende mangga' niya' ellanen, iye hadja tapikilnen maghinang si Tuhan duk bang sa'ingge ne duk Tuhanin kasulutan si iye. Pangurungne dinen dambûs-bûs si Tuhan. Saguwa' dende taga ellahin, iye tapikilnen me' hinangan si anak-ellanen pegge' kabaya'annen we' kasulutan ellanen si iye.

³⁵ Pa'inku inin pegge' baya' ka'am tabanganku, duma'in we' baya' ka'am pahunitanku. Kabaya'ankun we' hinangbi sasuku mapatutin duk maghinang ka'am dambüs-büs si Tuhan hadja.

³⁶ Na, inin pasal budjang söng la'unan. Bang matetto'anen pa'inne we' ga'i patut bang ga'i iye pina'ellahan bu budjangan mabaya' du isab taga ella, na, subey ne iye pina'ellahan. Ga' du niya' duse matetto'anen. ³⁷ Saguwa' bang a'ahin kabagtu'anne dem ateyne we' subey ga'i magella anakne budjangan bu ga' du niya' nganggagahan iye ga'i dina'ak pina'ellahan anaknen saguwa' amban baya'ne hadja ga'i magella anaknen, na, häp isab hinanganne miya'an. ³⁸ Hap bang pa'ellahanne anaknen saguwa' mas pasöng häp bang ga'i pa'ellahanne.

³⁹ Dendehin ga'i makajari magella si lella seddili samanta'an ellum ellanen. Saguwa' bang matey ne ellanen makajari iye magella balik si lella kinabaya'annen. Saguwa' subey lella miya'an sandel isab pu si Isa Almasi kuwe' iyehin. ⁴⁰ Saguwa' bang si pikilanku, häp pe iye ga'i magella balik duk kahagadku we' pikilanku inin amban Niyawa Tuhanin.

8

Sabab kinakan sinöngan si me' tuhan-tuhanin

¹ Na, pasal mangan sinumbali' bakas sinöngan we' me' a'a si me' tuhan-tuhan sinumbaden. To'o bakas pina'inbin we' kata'uhante bi du, we' me' tuhan-tuhande inin ga' niya' balakatde. Saguwa' bayu'an kinata'uhanbi iyan malangkew ateybi pegge' me' sawe'bi sinduwehin ga'i kata'uhande inin. Ga'i makatabang sawe'ten bang langkew ateyten saguwa' luwal bang malasa kite si sawe'ten, iye iyan makabasag sandelde si Tuhanin. ² Bang pikil a'ahin ekka ne kata'uhanne, hätinen ga'i pe kata'uhanne te'ed. ³ Saguwa' bang a'ahin asal kalasahanne te'ed Tuhanin, kimmatan Tuhanin a'a miya'an we' suku' si iye.

⁴ Manjari pasal pamangan sinumbali' bakas sinöngan si me' tuhan-tuhanin, sa bakas pina'inku si ka'am dehelluhin, kata'uhante bi du we' me' tuhan-tuhande iyan duma'in du Tuhan to'o duk kata'uhante bi we' dambuwa'-buwa' du hadja Tuhan mabennalin. ⁵ Bisan pa'in a'ahin we' niya' tuhan-tuhande diyata' langit duk tu'u si dunya duk bisan ekka pagtuhandade sa iyan, ⁶ saguwa' bang si kite bi, dambuwa'-buwa' du hadja Tuhanin, iye Samaten bi duk iye magpapanjari këmon-këmonin. Iye mangurangan kite umulin supaya tapahadjete iye tiggelante ma'ellumin. Duk dambuwa' du hadja Panuhutanten bi, si Isa Almasi. Këmon-këmonin pinapanjari we' Almasi sabab kapatutne amban Tuhanin duk Almasi sababnen hangkan kite bi ka'urungan umul.

⁷ Saguwa' niya' me' pagkasite bi masandel pu si Isa Almasihin, ga' pe kata'uhande we' ga' niya' balakat me' tuhan-tuhanin. Pegge' tagam siye matu'uhin si me' tuhan-tuhan miya'an, hangkan bang siye kuwe'itu mangan kinakan bakas sinöngan si me' tuhan-tuhan, kannalde asal sumakup pe siye numba si tuhan-tuhan miya'an. Manjari sasew dem pikilanden; kannalde kapagduse ne siye bang siye maka'akan kinakan bakas sinöngan si me' tuhan-tuhan. ⁸ Saguwa' duma'in hep kinakanten makabo'o kite si Tuhanin. Ga' niya' kinakan bang ga'i kakante makakulang kahäpante si pagmatahan Tuhanin, atawa bang kakante makapasöng kahäpante si pagmatahan Tuhanin.

⁹ Saguwa' bisan ne ka'am makajari mangan kinakan ine-ine, pahatul-hatul hadja ka'am kaw sabab pamanganbin niya' me' pagkasibi ga'i pe basag sandelde si Tuhanin kapagduse sababbi. ¹⁰ Bang upama niya' dangan sawe'bi ngite ka'am mangan dem luma' panumbahan me' tuhan-tuhanin. Kata'uhanbi we' ga'i du to'o me' tuhan-tuhan miya'an duk ga'i du ka'am numba siye, saguwa' awam sawe'bi miya'an sabab inin. Manjari hatu batukanne ka'am duk pi isab iye mangan bisan du pa'inne we' magduse iye bang hinangne miya'an. ¹¹ Matey Isa Almasi para si kahäpan pungtina'ibi malamamma sandelne miya'an. Saguwa' pegge' pa'inbi we' makajari ka'am mangan kinakan miya'an, tabo'o si kala'atan a'a miya'an sababbi pegge' pa'inbi we' ga'i maka'ine bang ka'am mangan kinakan miya'an. ¹² Sabab hininangi miya'an kapagduse ka'am te'ed pu Isa Almasi, pegge' kapagduse ka'am si pungtina'ibi malamamma sandelne miya'an. Sasew ne iye dem pikilanne pegge' tapikilne we' bakas magduse iye. ¹³ Hangkan hep, bang aku jännen hangkan kapagduse pagkasiku masandel pu si Isahin pegge' mangan ku sinumbali', na, ga' i ne ku te'ed mangan sinumbali' tiggelanku ma'ellumin, basta ga'i hadja kapagduse pagkasikun.

9

Me' patut hininang a'a kawakilanin

¹ Aku inin, samunsaya'ku maghinang ine-ine kabaya'anku. Bakas ku kawakilan we' Isa Almasi dina'ak magmahalayak lapalnen. Asal bakas paguwa' iye si aku duk takiteku iye duk matakun inin. Duk sandelbi miya'an ka'ujudan paghinangku para pu Isa Almasihin.

² Bisan pa'in me' sinduwehin we' ga' ku kawakilan we' Isa Almasi, saguwa' bang ka'am malu'u si Korintohin, kata'uhanbi we' asal kawakilan ku. Ka'am ne te'ed purebakun we' a'a kawakilan ku pegge' nuhut ne ka'am pu si Isa Almasi sababku.

³ Bang ku bistiga me' a'a sabab me' hinangkun, iye inin sambungku si siyehin: ⁴ We' ga' ke niya' kapatutku makipakan duk makipa inum si me' a'a inusihatankun? ⁵ Ga' ke niya' kapatutku maganda si dende sandel pu si Isa duk mo'one si me' palengnganankun kuwe' hininang sinduwe me' kawakilanin? Kuwe' iyan du hep isab hininang me' pungtina'i si Isa lellahin duk hininang si Petrosin. ⁶ Na, pikilun bi isab inin. Kami ke hadja duk Barnabas subey maghinangin duk niya' ka'elluman kami? Bu sinduwehin tinangdanan we' bi? ⁷ Upama, niya' ke sundalu si armi ga'i inurungan paggastune? Niya' ke a'a magtinanemin ga' niya' kapatutne mangan buwa' me' tinanemnen? Duk a'a magipat hayepin, ga' ke niya' kapatutne ngeddo' bahagi'nen?

⁸ Duma'in hadja amban addatte bi manusiya'in hangkan kata'uhante bang ine mapatut si me' a'a maghinangin, saguwa' bisan kitabin, sali' du isab pina'in dem kitabin sabab inin. ⁹ Tasulat hep dem sara' pinangurung Tuhan pu si Musahin, pina'in, "Da'a pugungun bi behe sapi' magdi'ik paleybin." Kannalbi sapi'in ke hadja kagagalan Tuhanin pamissane inin? ¹⁰ Atawa hatu pina'inne miya'an sabab kite bi. Bugtu' sabab kite bi me' sinulat miya'an. A'a magbadja'in duk a'a magpaganihin maghinang siye pegge' ngase-ngase siye we' niya' bahagi' si siye. ¹¹ Kami inin bakas magusihat si ka'am lupal Tuhanin. Ibatan a'a magtanem miya'an, kuwe' kami bakas magtanem lupal Tuhanin dem pikilanbi. Hangkan patut kami gastuhanbi. ¹² Bang sinduwe me' magtolo' si ka'amin patut gastuhanbi, pasōng ne kami asal patut gastuhanbi.

Saguwa' ga' kami māku amban ka'am bisan kami taga kapatut māku. Magsandal hadja kami kasigpitan supaya ga' niya' makabembel aka-aka mahāp sabab Isa Almasihin. ¹³ Bugtu' kata'uhanbi we' me' a'a maghinang dem langgal mahadje la'i si Awrusalamin, kemon gastude para si kinakanden pangurung amban langgal miya'an. Duk me' imam manōngan hayep pagkuluban si Tuhanin, binahagi'an du siye isi hayep pagkulubanin. ¹⁴ Damikkiyan isab me' a'a magmahalayak aka-aka mahāpin, iye panganda'akan Isa Almasihin we' subey siye ginastuhan we' me' makahagad si aka-aka mahāp minahalayakden.

¹⁵ Saguwa' aku inin, bisan ku patut te'ed māku amban me' a'a inusihatankun, ga' ku bakas māku suweldo si hinangkun. Duk duma'in hangkan inin sulatku si ka'am we' supaya ku urunganbi. Hāp pe ku matey, da'a bang māku si ka'am, pegge' bang ku makasangka suweldo amban ka'am, na, ga' i ne ku kapagabbu we' maghinang ku si ka'am bisan ku ga' sinuweldohan. ¹⁶ Ga' i ku makajari magabbu sabab pagmahalayakku aka-aka mahāpin pegge' hinang inin asal panganda'akan Isa Almasi aku, duk ga' i makajari bang ga' i hinangku. Asal la' at te'ed matekka si akuhin bang ga' i mahalayakku aka-aka mahāpin. ¹⁷ Bang aku si' mamene' hinangku inin, na, patut ku sinuweldohan. Saguwa' hangkan inin hinangku, duma'in amban baya'ku saguwa' pegge' pinasuku' hinang inin si aku we' Tuhanin duk pinangandel inin we' ne si aku. ¹⁸ Na, ine pamayed akuhin? Pamayed akuhin inin, makajari ku magmahalayak aka-aka mahāpin ga' i binayedan bisan ne ku taga kapatut māku gastu.

¹⁹ Aku inin kapagbaya'ku si diku, duma'in du ku banyaga' sine-sine. Saguwa' bisan ne kuwe' miya'an, kimmatanku dikun banyaga' me' a'ahin kemon supaya ekka a'a tabo'oku nuhut Isa Almasi. ²⁰ Hangkan hep bang ku magtuhut duk me' Yahudihin, tuhutku me' addat Yahudihin supaya siye kahumatanku sandel pu si Isa Almasi. Duk bisan ga' i subey tuhutku sara' si Musahin, iye tinuhut me' bangsa Yahudihin, tuhutku hadja supaya niya' siye me' manuhut sara' si Musahin kahumatanku sandel pu si Isa Almasi. ²¹ Bang ku isab magtuhut duk me' a'a duma'in Yahudihin, na, ga' i ne tuhutku addat me' Yahudihin. Iye tinuhutkun addat me' a'a duma'in Yahudihin supaya siye kahumatanku sandel pu si Isa Almasi. Bisan ku ga' i nuhut sara' āgama me' Yahudihin, masi du ku nuhut sara' Tuhanin pegge' tinuhut we' ku panganda'akan Isa Almasihin. ²² Bang ku magtuhut duk me' mangga' i mabasag sandelde pu si Isa Almasihin, pasali'ku dikun si siye, supaya siye tabo'oku duk ngabasag sandelden. Kemon bayu'-bayu'an a'a inusihatankun, pasali'ku dikun si siye supaya niya' du pa'in siye kahumatanku sandel pu si Isa Almasi duk siye timbul.

²³ Hangkan inin hinangku supaya palatag te'ed aka-aka mahāp sabab Isa Almasihin, duk supaya ku kabahagi'an kahāpan pananggup dem aka-aka mahāpin, ²⁴ Bugtu' kata'uhanbi du we' bang maglakkesan magubas ekka mamagubasin; saguwa' dendangan du hadja manganda'agin duk iye maka'eddo' kahāpanin. Na, ka'am isab me' masandel pu si Isa Almasihin, kuwe' me' a'a maglakkesan magubas miya'an magge'es supaya nganda'ag, subey ka'am magge'es nuhut Tuhanin supaya ka'am makasangka kahāpan amban Tuhan si pasōngan. ²⁵ Me' a'a mabaya' mamatuk magubasin, magmahil dahu' siye duk ga' i ne

ūtande kabaya'anden. Hinangde inin supaya siye nganda'ag duk pinahadje. Pamahadje siyehin inurungan siye likung hininang duk dawen kayu duk ga'i layun. Saguwa' kite bi me' masandel pu si Isa Almasihin, pinahadje du kite bi, duk kahāpan pangurung si kitehin bi layun salama-lama. Hangkan ga'i ūtante bi kabaya'anten bi. ²⁶ Hangkan aku, kuwe' ku a'a mamagubasin. Pabentel ku tudju pī pegge' niya' apasku. Duk bang ku magusihat si me' a'a, kuwe' ku isab a'a mapandey magsuntukin, kahaba' iye nuntut tewwa'. Duk aku kahaba' ku missā luwal tewwa' binissākun. ²⁷ Kuwe' a'a magsuntukin tiksa'ku barankun duk ga'i te'ed ūtanku napsu baranku inin, kaw aku mamagusihat si me' a'ahin, aku pe mangga'i tinayima' Tuhanin.

10

Sessa' sabab me' tuhan-tuhan

¹ Me' kapungtina'ihanku, pa'essebante ka'am bang ine talabey me' kapapu'anten bi me' Yahudihin masa paglengngande manuhut si Musa awwalley. Kalandungan siye kēmon we' inalak, tanda' we' nuhut Tuhanin si siye. Palipag siye isab kēmon magbettis si tengnga' tahik ēnande Tahik Peyatin duk ga' du niya' umantag si siye. ² Dalilnen kuwe' bakas siye kēmon tapandi dem inalak duk dem tahik duk iye miya'an tanda'in we' siye me' tīndeg si Musa. ³ Kēmon siye mangan kinakan pinangurung we' Tuhanin. ⁴ Duk ininum isab we' de bohe' pinangurungne si siyehin, pegge' kēmon siye kapanginum bohe' mapaguwa' amban dem batuhin. Duk hāti batu miya'an, Almasihin, pegge' la'i Almasi nuhut-nuhutan siye. ⁵ Saguwa' bisan kuwe' miya'an panabang Tuhan si siyehin, ka'ekkahanden ga' kasulutan Tuhanin si me' hinanganden; hangkan hep ekka siye matey la'i dem lahat makagindew-gindew miya'an.

⁶ Na, me' ma'umantag si siye miya'an subey pamintangante bi supaya kite bi ga'i napsuhan maghinang la'at kuwe' siye miya'an. ⁷ Da'a kite bi numba limbagan tuhan-tuhan kuwe' hinangande sinduwehin masaley. Tasulat hep dem kitab sabab hinangande miya'an, pina'in, "Me' a'ahin ningkolo' mangan duk nginum pamahadjede tuhan-tuhanden. Ubus miya'an kuwat siye mansak duk maghinang la'at." ⁸ Da'a kite bi magjina kuwe' hinangande sinduwehin masaley. Sabab pagjinen niya' siye duwempū' duk tellu ngibu mamateyin dem da ellew hadja. ⁹ Da'a kite bi magduse pinagtu'uran, panuleyante Tuhanin bang bennal ke kite leggane. Hininang inin we' me' kapapu'ante bi sinduwehin masaley duk ekka siye matey tigtuk sawe. ¹⁰ Da'a isab kite bi muhun sabab ine-ine gara' Tuhan si kitehin bi, kuwe' hinangande sinduwehin masaley. Hangkan hep pinapatey siye we' mala'ikat mamō'o kamateyin.

¹¹ Hangkan kēmon miya'an umantag si siye supaya mintang me' a'ahin. Duk tasulat isab inin dem kitab supaya kite bi ga'i maghinangan kuwe' siye miya'an pegge' sōng kiyamat ne dunyahin.

¹² Hangkan bang niya' lu'u a'a pa'inne we' basag du sandelne si Tuhanin, subey iye pahatul-hatul kaw iye bessuwang tabo'o we' sassat bu kapagduse ne iye. ¹³ Kēmon bayu'an sassat matekka si ka'amin, iye du isab me' sassat matekka si kēmon manusiya'in. Saguwa' kapangandelan te'ed Tuhanin, hangkan ga'i ka'am pasagadanne sinassat bang ga'i tasandalbi pegge' bang tekka sassatin tabangan Tuhanin du ka'am duk tasandalbi sassat miya'an duk supaya ka'am lumuwas amban miya'an.

¹⁴ Hangkan hep, me' bagayku kinalasahankun, halli'anun bi te'ed numba me' tuhan-tuhan. ¹⁵ Ka'am iyan me' a'a ta'u mikil. Hangkan pikil-pikilun bi te'ed pina'inku si ka'am inin bang tumu'un ke atawa ga'i. ¹⁶ Bang kite bi magtipun-tipun pangessebante bi kamatey Isa Almasihin, ininume bi dem sawanin iye bakas kite magpasalamat si Tuhanin, tanda' miya'an we' magdambuwa' ne kite duk Almasi sabab laha'ne mabu'usin. Damikkiyan pan kinepak-kepakin. Kakante pan miya'an, tanda' we' suku' pu si Almasi ne kite. ¹⁷ Pegge' dambuwa' du hadja panin bisan kite bi ekka, kuwe' dambuwa' du hadja kite bi pegge' pagtupedante bi pan dambuwa' miya'an.

¹⁸ Payamanun bi addat bangsa Isra'ilin. Me' mamangan kinakan sinōngan si Tuhanin patuhut isab ngisbat Tuhanin. Bang sa ī', hātinen we' me' a'a mamangan me' sinōngan si me' tuhan-tuhanin patuhut isab numba tuhan-tuhan miya'an. ¹⁹ Ine hāti pina'inku inin? Hātinen ke we' to'o ellum me' tuhan-tuhanden duk kinakan sinōngan si siyehin niya' gunane? ²⁰ Duma'in! Saguwa' iye hāti pina'inkun, we' me' sinōngan si me' tuhan-tuhanin, sōngande si seyitan duma'in si Tuhan. Duk ga'i ku mabaya' we' magtuhut ka'am duk me' seyitanin. ²¹ Bang ka'am magtipun mangan duk nginum pangessebanbi kamatey Isa Almasihin, ga'i ka'am makajari patuhut isab mangan duk nginum me' bakas sinōngan me' a'a si me' tuhan-tuhanden. Pegge' bang ka'am mangan miya'an, kuwe' du ka'am magtuhut

ne duk me' seyitanin. ²² Batang sunggud-sunggudte ke Tuhanin? We' basag kite amban iye?

²³ Niya' me' a'a magpa'in, "Makajari hinang kami ine-ine kabaya'an kamihiin." To'o iyan, saguwa' ga'i du kemon hāp, duk ga'i du kemon makabasag sandel a'ahin si Tuhan. ²⁴ Da'a pikilte kahāpanten saguwa' subey pikilte kahāpan sawe'ten.

²⁵ Makajari ka'am mangan sinumbali' ine-ine pinabellihiin si tiyanggi. Saguwa' da'a ka'am magtilew bang bakas sinōngan ke miya'an si me' tuhan-tuhan duk samunsaya'bi mangan. ²⁶ pegge' tasulat hep dem kitab, pina'in, "Dunyahin duk kemon bayu'-bayu'an dem dunyahin, Tuhanin dapu'nen."

²⁷ Bang upama niya' a'a ga'i sandel pu si Isa Almasi matik ka'am mangan duk mabaya' ka'am pi, makajari kakanbi ine-ine bettadanne ka'am. Saguwa' da'a ka'am magtilew-tilew bang bakas sinōngan ke miya'an si me' tuhan-tuhan duk samunsaya'bi mangan. ²⁸⁻²⁹ Saguwa' bang upama niya' magpa'in we' la'uk miya'an bakas sinōngan si tuhan-tuhan, na, da'a kakanun bi sabab a'a mangakahan ka'amin. Bang upama kitene ka'am manganne, ngasawew dem pikilannen, pa'inne makapagduse ka'am. Kaw niya' ka'am magpa'in, "We'ey ku subey ga'i mangan bang sabab a'a mamura masasew dem pikilannen hadja. ³⁰ Bang pagsalamatanku du si Tuhan kinakankun, we'ey ku subey sabit a'a bu bakas du miya'an pagsalamatanku."

³¹ Na, inin sambungkun si bakas pina'inbi miya'an. Ine-ine hinangbi, mangan ke ka'am atawa nginum, subey hinangbi hadja supaya tapudji Tuhanin. ³² Da'a hinangun bi ine-ine bang salla' si me' Yahudihin atawa si me' a'a bangsa seddilihiin atawa si me' pagkasibi masandel si Tuhanin. ³³ Batukanun bi ku. Ine-ine hinangku, pagge'esanku nulut siye kemon, pegge' duma'in pinikilkun kahāpankun saguwa' kahāpan me' a'ahin kemon, supaya siye timbul amban hukuman duseden.

11

¹ Hangkan hep me' kapungtina'ihanku, batukanun bi ku kuwe' akuhin batukanku isab Isa Almasi.

Sabab magturing bang nambahayang

² Asal sanglitante ka'am pegge' luwal ku ta'esebbi duk tinuhut du we' bi me' panolo'ku si ka'am matu'uhin. ³ Saguwa' niya' pe kabaya'anku tahātibi. Pagkōkan me' lellahin kemon Almasi. Me' lellahin pagkōkan andaden duk Tuhanin pagkōkan Almasihin. ⁴ Bang ka'am magtipun dem langgalbi bu niya' lella sōng ngampun atawa magpalata' bissā Tuhanin, bang iye magturing, hātinene ga'i pagaddatanne Almasi, iye pagkōkannen. ⁵ Saguwa' dendeihin bang ngampun iye atawa magpalata' bissā Tuhanin dem langgal bu ga'i iye magturing, hātinene ga'i pagaddatanne ellanen, iye pagkōkannen. Dende iyan ga'i du magbidda' duk dende bakas magurut. ⁶ Bang dendeihin ga'i baya' magturing dem langgal, na, gam pe kultihanne kōknen. Saguwa' pegge' asal maka'iya'-iya' bang dendeihin magurut atawa magkulti kōk, na, subey iye magturing. ⁷ Saguwa' lellahin ga'i subey magturing pegge' pinapanjari lellahin neppu Tuhanin duk takite si iye kapatut Tuhanin, saguwa' si dendeihin takite kapatut lellahin. ⁸ Pegge' tagna' pamapanjari Tuhan manusiya'in, duma'in lellahin pinapanjari amban baran dendeihin, saguwa' dendeihin pinapanjari amban baran lellahin. ⁹ Duk duma'in hangkan pinapanjari lellahin sabab dendeihin, saguwa' pinapanjari dendeihin supaya sawe'anne lellahin. ¹⁰ Hangkan dendeihin subey magturing supaya kata'uhan me' mala'ikatin we' magbaya' si iye ellanen. ¹¹ Saguwa' bisan ne kuwe' miya'an, bang kite bi me' masandel pu si Isa Almasihin, ga'i makajari bang lellahin hadja atawa dendeihin hadja, saguwa' subey ne pa'in lellahin duk dendeihin magtabang-tinabang. ¹² Pegge' bisan ne tagna'ley dendeihin pinapanjari amban baran lellahin, saguwa' kuwe'itu lellahin inanakan du we' dendeihin. Duk kemon-kemonin amban Tuhanin du.

¹³ Na, pikilun bi si dibi bang patut ke bang dendeihin ngampun si Tuhan dem pagtipunan bu ga'i iye magturing. ¹⁴ Kata'uhante bi we' kemuwe tagna' maka'iya'-iya' bang lellahin magtaha' kōk, ¹⁵ saguwa' bang dendeihin, mannisan te'ed bang taha' kōknen. Inurungan iye kōk taha' pagturingne. ¹⁶ Bang niya' lu'u mabaya' nganjawab pasal ininen, iye inin pa'inku si iye: iye inin addat kamihiin duk me' masandel si Tuhan sinduwehin bisan si lahat ingge-ingge bang kami nambahayang.

Mangan pangeseban kamatey Isa Almasihin

(Mateo 26.26-29; Markus 14.22-25; Lukas 22.14-20)

¹⁷ Niya' pe seddili panganda'akanku ka'am. Saguwa' ga'i ka'am patut sanglitanku sabab inin. Pegge' bang ka'am magtipun-tipun nambahayang, duma'in makahāp ka'am saguwa' makala'at ka'am. ¹⁸ Ka'issa'nen, bakas takaleku we' bang ka'am magtipun dem langgal,

magpa'il ka'am. Hatu to'o inin, kuwe'-kuwe' kahagadku inin. ¹⁹ Hatu hāp isab bang ka'am magpa'il, pegge' bang upama ga'i ka'am magpa'il, ga'i isab kata'uhan bang sine-sine makasulut Tuhanin. ²⁰ Bang ka'am magtipun mangan pangessebanbi kamatey Isa Almasihin, kuwe' duma'in Almasi ta'essebbin. ²¹ Pegge' mangan ka'am padehellu kinakan bino'obin duk ga'i ne kalebbihan sawe'bin. Niya' ne ka'inusanan duk niya' ne isab kalangolangohan. ²² We'ey? Ga' ke niya' luma'bi pamangananbi? Pagtu'uranbi ga'i ngaddatan me' pagkasibi masandel si Tuhanin duk pa'ia'bi pe me' sawe'bi mamiskinin. Ine inase-asebi pina'inku sabab inin? We' sanglitante pe ka'am? Asal ga'i du.

²³ Bakas panolo'ku ne si ka'am panolo' Isa Almasi si akuhin. Si Isa Almasi, sangem pamuddi si iyehin, ngeddo' iye pan sasangde mamanganin, ²⁴ duk pagubus iye magpasalamat si Tuhan, kinepak-kepak we' ne panin duk pa'inne si me' tindegnen, "Pan inin barankun paglilla'ku sabab ka'am. Hinangun bi inin supaya ku luwal ta'essebbi." ²⁵ Damikkiyan isab ubus siye mangan, ineddo' we' ne sawanin duk pa'inne, "Ininum inin tanda' janji' Tuhan si ka'am maba'ahuhin. Kabugtu'an janji' Tuhanin we' laha'ku mabu'usin. Kahaba' ka'am ngingum kuwe' inin, ininum bi supaya ku ta'essebbi."

²⁶ Pegge' kahaba' ka'am mangan kuwe' inin pan duk ngingum kuwe' inin amban dem sawan, magaka-aka du ka'am sabab kamatey Almasihin samanta'an ga' pe iye pitu balik. ²⁷ Hangkan hep sine-sine mangan pan duk ngingum amban dem sawan pangessebande Isa Almasi bu ga'i patut hatulannen, na, a' a miya'an kapagduse ne pegge' ga' addatanne baran Almasihin duk laha'nen. ²⁸ Hangkan hep bang ka'am magtipun-tipun mangan duk ngingum pangessebanbi si Isa Almasi, subey dahu' tapikilbi me' bakas hinanganbin dangan-dangan meke ne ka'am mangan duk ngingum. ²⁹ Pegge' bang a'ahin mangan panin duk ngingum ininum bu ga'i tapikilne baran Almasihin, bang ine hātinen, matakkan dine hukuman sabab pamangannen duk panginumnen. ³⁰ Iye inin jānnen hangkan ekka ka'am lamma duk saki duk sinduwehin ubus ne matey. ³¹ Bang pikilte bi dahu' diten, duk dambūs-būs ne kite, ga'i kite bi labo'an Tuhanin hukuman. ³² Saguwa' hinukum kite duk legga Tuhanin kuwe'itu, supaya ga'i du kite hinukum pinadem narka' magsumbaya' duk me' mangga'i manuhut Tuhanin.

³³ Hangkan hep, me' kapungtina'ihanku, bang ka'am magtipun-tipun mangan pangessebanbi kamatey Isa Almasihin, agadun bi dahu' me' sawe'bin. ³⁴ Bang niya' ka'am inusan, subey ne iye mangan andang si luma'ne, manjari bang ka'am magtipun, ga'i du ka'am tewwa' hukuman Tuhanin. Niya' pe panolo'ku si ka'am saguwa' ngagad ku dahu' sampay tapiyu ku si ka'am.

12

Me' kapandeyan pangurung Niyawa Tuhanin

¹ Na, me' kapungtina'ihanku, baya' ka'am pahātihanku sabab me' kapandeyan pangurung Niyawa Tuhan si ka'amin. ² Ta'essebbi du we' matu'uhan masa ga' pe ka'am sandel pu si Isa Almasi, bino'o-bo'o ka'am we' seyitanin ngisbat si me' tuhan-tuhan ga'i ellum. ³ Subey kata'uhanbi we' bang a'ahin asal bo'o-bo'o Niyawa Tuhanin, ga'i bissā-bissāhanne Isa Almasi. Duk bang duma'in we' Niyawa Tuhanin, ga'i isab iye kapagbennal we' Isa Almasi magbaya' si iyehin.

⁴ Na, ga'i magsali' me' kapandeyan amban Tuhanin. Saguwa' masi du Niyawa Tuhanin mangurungan kite me' kapandeyanten bi. ⁵ Ga'i magsali' me' hinangten bi panabangte bi pagkasite bi masandel pu si Isa Almasihin, saguwa' masi du dambuwa' hadja amu paghinanganten bi, si Isa Almasi. ⁶ Ga'i magsali' pangahinangte me' hinangte bi si Tuhanin, saguwa' masi du Tuhanin manabangan kitehin bi kēmon supaya tahinangte bi me' hinangte si iyehin. ⁷ Kite bi me' masandel pu si Isa Almasihin, dangan-dangan kite bi ka'urungan kapandeyan, hangkan kata'uhan we' mam'o-o-mo'o kitehin bi Niyawa Tuhanin. Pangurung si kite kapandeyan miya'an, supaya tatabangante me' pagkasite bi masandel pu si Isa Almasihin. ⁸ Niya' me' a' inurungan we' Niyawa Tuhanin kapandeyan magmahalayak aka-aka mahāp amban Tuhanin. Niya' isab ka'urungan kapandeyan magpahāti me' tolo' Tuhan malalemin. ⁹ Masi du Niyawa Tuhanin mangurungan siye me' kapandeyan inin. Niya' urungan Niyawa Tuhanin sandel basag manamal duk niya' isab urunganne kapandeyan magpakawuli' me' masakihin. ¹⁰ Niya' urunganne balakat maghinang me' hinangan balakatan. Sinduwehin isab urunganne kapandeyan magtolo' bissā Tuhanin; niya' pe isab sinduwe pinakata'u si siye bang kapandeyan a'ahin amban Niyawa Tuhanin ke atawa amban seddili. Duk niya' isab urungan Niyawa Tuhanin kapandeyan duk makabissā siye me' bissāhan mangga'i tasabut we' me' a'ahin. Niya' isab inurungan kapandeyan magpahāti bang ine bakas binissā miya'an. ¹¹ Saguwa' dambuwa'

du hadja mangurung me' bayu'-bayu'an kapandeyanin duk iye inin Niyawa Tuhanin. Iye magbaya'in bang kapandeyan ine pangurungnen duk bang pu sine pangurungne.

Baran a'ahin hinang dalilan

¹² Bisan ne ga'i magsali' me' kapandeyanten bi, saguwa' dambuwa' du hadja kite bi. Kuwe' baranten bi. Baran a'ahin dambuwa' du hadja saguwa' ekka bayu'-bayu'an si barannen kuwe' tangannen, bettisen, behenen duk me' sinduwehin pe. Bisan ekka bayu'-bayu'an inin saguwa' dambuwa' baran du hadja. Damikkiyan du isab kemon me' masandel pu si Isa Almasihin dalil barannen siye duk dangan-dangan siye dalil me' bayu'-bayu'an si barannen. ¹³ Damikkiyan kemon isab kite bi masandel pu si Isa Almasihin, Yahudi ke kite atawa duma'in Yahudi, banyaga' ke atawa duma'in, pinandi kite bi, hâtinen sali'-sali' kite bi kemon pinasakup we' Niyawa Tuhanin si baran inin. Hangkan kuwe' dambuwa' baran du hadja kite bi pegge' sali'-sali' kite bi pa'asekan we' Niyawa Tuhanin.

¹⁴ Dambuwa' hadja baran a'ahin saguwa' ekka bayu'-bayu'an si baran miya'an. ¹⁵ Bang upama, pa'in bettisin, "Duma'in ku suku' si baran inin pegge' duma'in ku tanganin," bisan pe iye missâ sa miya'an, masi du iye suku' si baran miya'an. ¹⁶ Duk bang upama pa'in tayingehin, "Duma'in ku suku' si baran inin pegge' duma'in ku matahin," masi du iye suku' si baran miya'an. ¹⁷ Bang tibukan baran a'ahin mata lunglun, inumey pakakalenen? Duk bang tayinge lunglun, inumey pangüknen? ¹⁸ Saguwa' pamapanjari Tuhan baran manusiya'in, ekka bayu'-bayu'an pinapi' we' ne si baran miya'an sasuku kinabaya'annen. ¹⁹ Duma'in ne baran manusiya' bang mata lunglun atawa bang tayinge lunglun. ²⁰ Bu barante bi inin, ekka bayu'-bayu'anne, saguwa' dambuwa' baran du.

²¹ Hangkan ga'i makajari pa'in matahin si tanganin, "Ga' niya' kagunahanku si ka'u." Damikkiyan ga'i makajari pa'in kokin si bettisin, "Ga' niya' kagunahanku si ka'u." ²² Saguwa' iye mato'ohin, me' tapikilte kuwe' mangga' niya' tantu kagunahannen, niya' isab kagunahanne, pegge' ga'i jukup baranin bang ga' siye la'i. ²³ Me' bayu'an si barante kinimmatante mangga' niya' tantu kagunahannen, miya'an hinatulte pinahâp-hâpin. Me' bayu'an mangga'i hâp takitehin, semmekante pahâp-hâp duk ga'i takite. ²⁴ Bu me' bayu'an mahâp pinayamanin ga'i du subey pinahâpan. Pangahinang Tuhan baranten, pagtu'uranne we' me' bayu'an mangga' tantu kagunahannen hinatul pahâp-hâp, ²⁵ supaya ga'i magsagga' me' bayu'-bayu'an si baranin, saguwa' kemon magtabang-tinabang. ²⁶ Bang upama niya' da bayu' si barante peddi'an, ga'i hâp lessa tibukan baranten. Damikkiyan bang upama niya' da bayu' sinanglitan, kengan isab tibukan baranin.

²⁷ Iye inin hâti me' bakas pina'inku miya'an: ka'am me' masandel pu si Isa Almasihin dalil baran Isa Almasihin, duk dangan-dangan ka'am me' bayu'an si barannen. ²⁸ Magseddiliseddili hinang pinangurung Tuhan si kite bi me' masakup si baran si Isa Almasihin. Ka'issa'nen, niya' kawakilan we' ne dina'ak magmahalayak aka-aka mahâp sabab Isa Almasihin. Kaduweenen, niya' inurungan we' ne kapandeyan magpalata' duk magpahâti bissâ Tuhanin. Katellunen, pinasukuhan we' ne me' sinduwehin hinang, dina'ak magusihat. Me' sinduwehin isab, niya' inurungan we' ne kapandeyan maghinang me' hinangan balakatan, niya' inurungan we' ne balakat magpakole' me' masakihin, duk niya' isab inurungan we' ne kapandeyan nabangan me' sawe'nen, niya' inurungan we' ne kapandeyan magbahi' si pagtipunan duk niya' pe isab inurungan we' ne kapandeyan missâ si bissâhan mangga'i tasabut we' me' a'ahin. ²⁹ Duma'in kemon tapene' dina'ak magmahalayak. Duma'in kemon ta'u magpalata' duk magpahâti bissâ Tuhanin. Duma'in kemon ta'u magusihat. Duma'in kemon ka'urungan balakat maghinang me' hinangan balakatan, ³⁰ atawa magpakole' me' masakihin atawa missâ si bissâhan mangga'i tasabut we' me' a'ahin atawa magpahâti me' bakas binissâ si bissâhan miya'an. ³¹ Amban me' kapandeyan pangurung Niyawa Tuhanin subey paku-pakute si Tuhan we' urunganne kite kapandeyan makatabangan me' pagkasiten bi.

Saguwa' niya' pe te'ed palabi amban kemon kapandeyanin, hâtinen lasate si sawe'ten.

13

Lasahin tamanan mahâpin

¹ Bisan ku upama ka'urungan kapandeyan missâ kemon bissâhan tu'u si dunya, duk sampay bissâhan me' mala'ikatin tabissâku, saguwa' bang ga' du niya' lasaku, ga' niya' guna kapandeyankun. Me' bissâkun kuwe' hadja hidjulan agung atawa mital tinitik ga' bidda'. ² Bisan ku upama ka'urungan kapandeyan magpalata' duk magpahâti bissâ Tuhanin atawa kata'uhanku kemon-kemonin atawa tahâtiku kemon gara' Tuhan mangga' kinata'uhan manusiya'in, duk bisan pe upama basag manamal sandelkun hangkan tapaghinang ku hinangan maka'ulali' kuwe' upama tapalindaku punuhin, saguwa' bang ga' niya' lasaku si sawe'ku, ga' du niya' kagunahanku. ³ Bisan pe upama pangurungku kemon alata'kun si

me' mamiskinin duk bisan pe sampay barankun paglilla'ku ineggas pegge' sandel ku pu si Isa, bang ga' du niya' lasaku si sawe'ku, ga' du niya' pahala'ku.

⁴ Bang malasa kite si sawe'te, ga'i kite mura astel si siye duk ma'ase' kite si siye; ga'i kite ngimbū, ga'i langkew pagateyten, duk ga'i kite abbuhan. ⁵ Bang malasa kite si sawe'te, magaddat kite si siye, duma'in iye luwal tapikilten diten saguwa' sawe'ten, ga'i kite mura-mura ngamā, duk ga'i isab kite magenna' dem atey. ⁶ Bang kite malasa, ga'i kite kahāpan bang a'ahin maghinangan la'at saguwa' kahāpan kite bang siye maghinangan bentel. ⁷ Bang kite malasa ga'i kite mura jumu' si sawe'te. Ngandel kite si siye duk ngase-ngase kite we' ngahāp du siye. Bisan siye maghinang la'at si kite, sandalante hadja.

⁸ Lasahin ga'i magtamanan. Palabey du hadja kapandeyan magpalata' bissā Tuhanin duk kapandeyan magbissā me' bissāhan mangga'i tasabut we' me' a'ahin. Damikkiyan isab bang inurungan kite kata'u malalemin, palabey du isab hadja. ⁹ Pegge' kinata'uhante kuwe'ituhin ga'i pe ganap duk me' bissā Tuhan pinalata'ten ga'i pe ganap isab. ¹⁰ Saguwa' bang tuman ne me' ganta' Tuhanin, palabey du me' kapandeyan mangga' maganap miya'an.

¹¹ Dalilnen, matu'uhin masa nakanak pe ku te'ed, pamikilkun duk pamissākun duk pagda'awakun kuwe' nakanak. Saguwa' kuwe'itu pegge' bahi' ne ku, ubus ne lebbahanku kēmon me' pikilanku duk hatulanku kamākanakkun. ¹² Samanta'an tu'u pe kite si dunya, ga'i pe ganap kinata'uhante sabab Tuhanin. Ga'i pe pasti' dem pikilante. Dalilnen kuwe' kite mayam dem sāmin maggabun hangkan ga'i pasti' takiteten. Saguwa' seddili ellew bang ne kite magharap duk Tuhanin, pasti' ne kēmon si kite. Kuwe'itu ga'i pe ganap kinata'uhanku sabab Tuhanin, saguwa' bang tekka ellew miya'an, ganap ne pangata'uku iyehin kuwe' pangata'u Tuhan akuhin.

¹³ Manjari, sandelte si Tuhanin, duk pangase-ngasete si Tuhanin, duk lasate si Tuhanin duk si sawe'ten, me' tellu inin teteg du ga' tamanan. Saguwa' si tellu inin iye tamanan mahāpin, lasahin.

14

Sabab me' kapandeyan pangurung Niyawa Tuhanin

¹ Iye subey inapasbi te'edin, malasa si pagkasibi. Duk subey isab ka'am ngapas me' kapandeyan amban Niyawa Tuhanin, lagi' ne kapandeyan magpalata' bissā Tuhanin. ² Bang niya' a'a missā si bissāhan mangga'i tasabut we' me' a'ahin, pamissāhannen Tuhanin duk duma'in me' sawe'nen pegge' ga'i tahātide binissānen. Pinabissā iye we' Niyawa Tuhanin saguwa' kuwe' tinapukan bissānen pegge' ga' niya' makahātine. ³ Saguwa' a'a magpalata' bissā Tuhanin missā iye si me' sawe'nen, hangkan makabasag sandelden duk maka'asig ateyden duk makapahemokan siye. ⁴ A'a mamissā si bissāhan mangga'i tasabut we' me' a'ahin, ateynen hadja inasignen, saguwa' a'a magpalata' bissā Tuhanin, asig we' ne atey kēmon me' pagkasine masandel pu si Isa Almasihin.

⁵ Kabaya' ankun we' kēmon ka'am kapamissā si bissāhan mangga'i tasabut we' me' a'ahin. Saguwa' pasōng hāp bang ka'am kēmon ka'urungan kapandeyan magpalata' bissā Tuhanin pegge' pasōng kagunahan a'a magpalata' bissā Tuhanin amban a'a mamissā si me' bissāhan seddilihin. Sali'-sali' kagunahanden basta niya' du la'i magpahāti me' binissānen supaya nga'asig atey kēmon me' masandel pu si Isa Almasihin. ⁶ Na, me' kapungtina'ihanku, bang upama piyu ku si ka'am bu missā ku si ka'am si bissāhan seddili ga'i tahātibi, ine kagunahannen? Ga' du niya'. Saguwa' bang ku missā si ka'am sabab me' pinakata'u Tuhan si akuhin atawa sabab me' kinata'uhanku sabab Tuhanin atawa bang ku missā me' pinabissā si aku we' Tuhanin, atawa magusihat si ka'am, na, iyan niya' kagunahanne si ka'am.

⁷ Na, upama, bang niya' a'a magsuling atawa magkula'ing, ga'i tapagngale me' a'ahin bang lugu' ine miya'an bang ga'i pasti' hellingnen. ⁸ Bang upama isab a'ahin nitik agung makabalu' bu ga'i tewwa' panitikne agungin, na, ga'i tahāti me' a'a makakalehin bang ine hāti panitikne agung miya'an hangkan ga'i siye balu'. ⁹ Damikkiyan isab ka'am bang ka'am missā bu ga'i pasti', ga'i kata'uhan me' a'ahin bang ine pina'inbin. Kuwe' baliyu hadja si tayingede. ¹⁰ Ekka bayu'-bayu'an bissāhan si dunya duk kēmon taga hāti. ¹¹ Saguwa' bang niya' a'a missā si aku bu ga'i kata'uhanku bissānen, kuwe' du iye a'a paliyu-liyu si aku duk aku isab kuwe' a'a paliyu-liyu si iye, ga'i kami magsinabut. ¹² Na, pegge' mabaya' te'ed ka'am we' ka'urungan ka'am kapandeyan we' Niyawa Tuhanin, subey gunahun bi te'ed me' kapandeyan makabasag sandel me' masandel pu si Isa Almasihin.

¹³ Hangkan hep a'a makabissā si bissāhan ga'i tasabut we' me' a'ahin, subey isab iye māku-māku we' urungan Tuhanin du iye kapandeyan magpahāti me' bakas binissānen. ¹⁴ Pegge' bang ku ngampun si bissāhan ga'i tasabut we' me' a'ahin, to'o, ngampun ku amban dem

ateyku saguwa' ga'i tabo'o pikilankun. ¹⁵ Na, ine subey hininangkun? Hinangku kaduwe bayu'. Ngampun ku si bissāhan ga'i tasabut we' me' a'ahin duk ngampun ku isab si bissāhan tahāti me' a'ahin. Damikkiyan isab nganta ku si bissāhan ga'i tasabut we' me' a'ahin duk nganta ku isab si bissāhan tahāti me' a'ahin. ¹⁶ Bang upama magpasalamat ka'am si Tuhan si bissāhan seddili hadja ga'i tasabut we' me' a'ahin, sinduwe malu'u si pagtipunanbin ga'i padūs si ka'am magpasalamat si Tuhan pegge' ga'i tahātide pina'inbin. ¹⁷ Bisan pe sa'ingge kahāp pagsalamatbin, ga'i du makabasag sandel me' a'ahin pegge' ga'i tasabutde.

¹⁸ Magsukul ku si Tuhan we' inurungan ku kapandeyan missā si bissāhan mangga'i tasabut we' me' a'ahin, pasōng pe amban ka'am kēmon. ¹⁹ Saguwa' bang dem pagtipunan me' masandel pu si Isa Almasihin, pene'ku pe missā lime tegtang hadja basta tasabut me' a'ahin supaya siye ta'usihatanku, amban missā ku ibuhan tegtang si bissāhan mangga'i tasabut we' me' a'ahin.

²⁰ Me' kapungtina'ihanku, da'a ka'am magpikil kuwe' pamikil nakanak diki'in. Bang pasal mala'atin, subey ka'am kuwe' nakanak ba'ahu inanakanin pegge' ga'i siye magpikil me' mala'atin. Saguwa' bang pasal me' bakas pina'inku si ka'am sabab me' kapandeyan amban Tuhanin, subey pamikilbin pamikil a'a bahi'. ²¹ Tasulat hep dem kitab pina'in Tuhanin, pa'inne,

“Mapiyu ku si ka'am me' a'a bissāhanden seddili pegge' me' a'a paliyu-liyu siye. Pabissāku siye si ka'am. Saguwa' masi ku ga'i kahagadbi.”

²² Manjari, kapandeyan magbissā si bissāhan seddilihini tanda' pamakite balakat Tuhanin si me' mangga'i makahagad pu si Isa Almasihin, duma'in tanda' si me' makahagadin ne. Saguwa' kapandeyan magpalata' bissā Tuhanin, tanda' pamakite balakat Tuhanin si me' makahagadin, duma'in tanda' si me' mangga'i makahagadin.

²³ Hangkan hep bang upama magtipun ka'am kēmon me' masandel pu si Isa Almasihin bu kēmon ka'am missā si bissāhan ga'i tasabut we' me' a'ahin, bang niya' piyu si pagtipunanbi me' a'a seddili atawa me' a'a ga'i kahagad pu si Isa Almasi, na, pa'inde iyan we' binalew ne ka'am pegge' ga'i tahātide bissābin. ²⁴⁻²⁵ Saguwa' bang kēmon ka'am magpalata' bissā Tuhanin bu niya' padiyalem piyu a'a ga'i pe kahagad pu si Isa Almasi atawa a'a seddili, pagkalene bissā Tuhan pinalata'bin, kata'uhanne we' dusehan iye duk talep iye illegga pegge' pahāti Tuhanin dem ateyne kēmon me' bakas hinanganne mala'atin. Manjari pasujud du a'a miya'an ngisbat si Tuhan duk magbennal iye we' asal lu'u Tuhanin si diayelemanbi.

Kēmon hinangan dem langgalin subey pinahatul-hatul

²⁶ Iye ne miya'an, me' kapungtina'ihanku, bang ka'am me' masandel pu si Isa Almasihin magtipun, hāp bang niya' ka'am nganta pamudjibi Tuhanin, duk niya' isab magusihat, bu niya' isab magaka bakas pinakita'u Tuhan si iyehin, niya' isab missā si bissāhan ga'i tasabut we' me' a'ahin, duk niya' isab magpahāti me' bakas binissā si bissāhan seddili miya'an. Kēmon hinanganbin sābubi magtipunin, subey makabasag sandelbi pu si Isa Almasihin. ²⁷ Bang niya' lu'u mabaya' missā si bissāhan ga'i tasabut we' me' a'ahin, taman duwangan atawa tellungan hadja makajari mamissāhin magganti'-ganti'. Duk subey niya' magpahāti bakas binissāde miya'an. ²⁸ Saguwa' bang ga' niya' lu'u ta'u magpahāti, na, da'a ne siye missā si bissāhan seddili lu'u dem pagtipunanbi. Makajari iye missā si dine duk si Tuhan. ²⁹ Me' mabaya' magpalata' bissā Tuhanin isab, hāp bang taman duwangan atawa tellungan mamissāhin magganti'-ganti' duk sinduwehin pakale hadja bang kēmon binissāden asal amban Niyawa Tuhanin. ³⁰ Saguwa' bang upama dangan me' mapakalehin bessuwang makasangka bissā amban Tuhan, subey ne padeheng mamissāhin duk paganti' isab missā dambuwa' miya'an. ³¹ Bang kuwe' inin hinanganbin, makajari ka'am kēmon magganti'-ganti' malata' bissā Tuhanin supaya ka'am kēmon katolo'an duk nga'asig ateybin. ³² A'a magpalata' bissā Tuhanin kapagbaya' si dine bang missā ke iye atawa ga'i. ³³ Ga'i baya' Tuhanin bang sasew dem pagtipunanten bi saguwa' kabaya'annen we' magsulut-sulut kite bi.

Duk iye addat si me' pagtipunan me' masandel pu si Isa Almasi si me' kalahat-lahatanin, ³⁴ me' dendeihin subey patemmen sābude dem pagtipunanin. Ga'i siye makajari palamud magsu'al duk me' lellahin pegge' pa'in kitabin we' ga'i makajari dendeihin palangkew amban lellahin. ³⁵ Bang niya' baya' tilewde, ambat tilewde elladen pagtekka siye si luma'. Ga'i talep dendeihin missā dem pagtipunan me' masandel pu si Isa Almasihin.

³⁶ Hatu ga'i kahagadbi pina'inku miya'an. We' kannalbi, ka'am me' a'a Korintohin, amban ka'am paguwa'an lapal Tuhanin? Atawa kannalbi, we' ka'am hadja me' a'a ka'usihatan lapal Tuhanin? ³⁷ Bang niya' lu'u a'a magpa'in we' ka'urungan iye kapandeyan magpalata' bissā Tuhanin atawa we' asal niya' kapandeyan seddili pinangurung we'

Niyawa Tuhanin si iye, subey tahāti a'a iyan we' me' sinulatku inin panganda'akan Isa Almasi, Panuhutanten bi. ³⁸ Bang ga'i asipne pina'inku inin, da'a isab iye asipun bi.

³⁹ Manjari, me' kapungtina'ihanku, subey ka'am magapas te'ed kapandeyan magpalata' bissā Tuhanin. Saguwa' da'a isab taggahanun bi me' mamissā si me' bissāhan seddilihin.

⁴⁰ Subey hadja kēmon hinanganbi dem pagtipunanbin pinahatul-hatul.

15

Sabab ellum balik Almasihin

¹ Na, me' kapungtina'ihanku, batang ka'am pa'essebaku balik sabab aka-aka hāp sabab Isa Almasi bakas minahalayakku si ka'am matu'uhin. Kinahagad inin we' bi duk teteg sandelbin pu si Isa Almasi sabab inin. ² Sabab aka-aka mahāp inin isab taga umul ka'am salama-lama bang asal teteg du ka'am nuhut lupal minahalayakku si ka'amin. Pegge' bang ga'i tuhutbi, ga' niya' guna pakahagadbin.

³ Minahalayak hep we' ku si ka'am lupal bakas inakahan akuhin. Amban kēmon minahalayakku si ka'amin asal iye mamahalgā' manamalin lupal inin, we' Isa Almasi matey supaya kapuwasanne duseten bi kuwe' sinulat dem kitabin, ⁴ duk pagubus Almasi matey, kinubul iye duk katellum bahanginen ellum iye balik amban kamateynen kuwe' sinulat dem kitabin. ⁵ Ubus ellum iye balik paguwa' iye pu si Petros ubus paguwa' isab iye si sampū' duk duwe kawakilannen. ⁶ Ubus paguwa' isab iye si me' tindegnen, niya' siye labi lime hatus magtuhutin. Ka'ekkahanden ellum pe sampay ma'in saguwa' sinduwehin ubus ne matey. ⁷ Ubus miya'an paguwa' isab iye pu si Yakub, ubus bu paguwa' iye balik si kēmon me' kawakilannen.

⁸ Dambuli-dambuli paguwa' isab iye si aku, bisan ku ga' pata' mayaman iye. ⁹ Pegge' amban kēmon kawakilannen aku ne tamanan madiyawa'in. Ga'i ku bisan pata' inēnan a'a kawakilan Isa Almasi pegge' bininasa hep we' ku matu'uhin me' masandel pu si Isa Almasihin. ¹⁰ Saguwa' sabab lasa duk ase' Tuhan si akuhin hangkan ku kuwe' inin, kawakilan we' ne magmahalayak lupalnen. Duk niya' isab ka'ujudan lasa duk ase' Tuhan si akuhin. Duk iye ka'ujudannen, amban kēmon bakas kawakilan Isa Almasihin, ga' niya' maghinang pabasag amban aku. Saguwa' kēmon tahinangkun duma'in amban basagku, saguwa' we' tabang Tuhan si akuhin. ¹¹ Duk lupal minahalayak kamihiin magsali' du. Aku ke atawa me' sinduwehin, iye-iye du lupal minahalayak kamihiin. Duk masi du miya'an iye lupal kinahagadbin.

Sabab ellum kite bi balik

¹² Iye hep lupal minahalayak kami si ka'amin we' Almasi pinakellum balik we' Tuhanin amban kamateynen. Bakas kahagadbi ne hep inin, na, we'ey managhā' ka'am sinduwehin magpa'in we' ga'i du pakellum Tuhanin balik me' pateyin? ¹³ Bang to'o pina'inbi iyan, hātinen ga' du Almasi pinakellum balik amban kamateynen. ¹⁴ Duk bang to'o we' ga' du Almasi pinakellum balik we' Tuhanin, na, asal ga' niya' guna pagmahalayak kami si ka'amin duk ga' niya' guna pakahagadbin. ¹⁵ Duk duma'in hadja iyan. Bang upama to'o pina'inbin we' ga'i du pinakellum we' Tuhanin me' pateyin balik, na, hātinen ga' du isab pakellum Tuhanin Isa Almasi balik. Bang kuwe' iyan, hātinen magdusta' kami sabab Tuhanin pegge' pa'in kami we' pinakellum we' ne balik Isa Almasi bu ga' i ko' to'o. ¹⁶ Pegge' bang me' pateyin ga'i du pinakellum balik, hātinen ga' du isab Almasi pinakellum balik. ¹⁷ Duk bang ga' du Almasi pinakellum balik, hātinen ga' niya' guna sandelbi si iyehin duk ga' pe ta'ampun dusebin; kuwe' iningketan pe ka'am we' dusebin. ¹⁸ Duk hātinen isab we' kēmon me' masandel pu si Isa Almasi mamateyin ne, la'i ne siye si narka'. ¹⁹ Bang kahāpan inase-asete amban Isa Almasihin para umulte si dunya inin hadja, bu ga' niya' agadante si ahilat, asal ka'ase'-ase' te'ed kite bi amban kēmon manusiya'in.

²⁰ Saguwa' iye mato'ohin, asal bakas pinakellum Isa Almasi balik amban kamateynen. Iye dehellu-dehellu pinakellumin duk tanda' iye we' si pasōngan pasunu' du me' pateyin pinakellum isab. ²¹ Sabab duse dambuwa' a'a, si Apu' Adam, kēmon manusiya'in ujud matey. Damikkiyan sabab hinangan dambuwa' a'a isab, si Isa Almasi, kēmon pateyin ujud pinakellum balik. ²² Kēmon a'ahin ujud matey pegge' tubu' Apu' Adam siye. Damikkiyan isab kēmon suku' pu Isa Almasihin pinakellum du balik si pasōngan. ²³ Isa Almasi dehellu pinakellumin. Ubus pasunu' isab kēmon me' suku' pu si Isa Almasihin pinakellum pagtekka ellew pabalik Isa Almasi si dunyahin. ²⁴ Manjari ta'abut ne ganta'an dunyahin. Tada'ag ne we' Isa Almasi kēmon me' bakas mamantahan Tuhanin, bang me' nakura'in ke, atawa me' taga balakatin ke atawa me' taga kapatutin ke. Manjari sōnganne ne si Samane, Tuhanin, kēmon me' pagbaya'annen. ²⁵ Pegge' gara' Tuhanin we' magbaya' pe dahu' Almasi samanta'an ga'i pe tada'ag we' ne kēmon bantanen. ²⁶ Bang tada'ag ne kēmon bantanen, ga'i ne matey manusiya'in. ²⁷ Tasulat hep dem kitab, pina'in, "Dina'ak iye we' Tuhanin

magbaya' si kēmon-kēmonin.” Pasti' du we' ga' sumakup Tuhanin pagbaya'an we' Isa Almasi pegge' Tuhanin manganda'ak iye magbaya'in. ²⁸ Bang magbaya' ne Almasi si kēmon-kēmonin, manjari maglilla' isab Anak Tuhanin pinagbaya'an we' Samane Tuhanin, iye bakas manganda'ak iye magbaya'in. Duk Tuhanin ne te'ed magbaya' si kēmon-kēmonin.

²⁹ Na, bang me' pateyin ga'i pinakellum balik, ine hāti addat me' a'a sinduwehin makapandi siye pa'inde ganti' mamateyin? Bang ga'i du pakellum Tuhanin me' a'a mamatey miya'an, we'ey pe tututde addat inin? ³⁰ Duk kami inin, bang ga'i kami kahagad we' asal pinakellum du balik me' pateyin, ga'i kami kuwe' inin luwal magsandal dem kasiya-siyahan. ³¹ Akahante ka'am, me' kapungtina'ihanku, kahaba' ellew sōng ku pinapatey. To'o te'ed pina'inku inin kuwe' to'o isab we' kēgan ku te'ed pegge' sandel ka'am si Panuhutanten bi Isa Almasihin. ³² Tu'u si lahat Epesus me' bantakun kuwe' me' hayep bingis batang ngaloroy aku. We'ey pe ku magsandal kuwe' inin bang pahala'kun tu'u si dunya hadja. Bang to'o we' ga'i du ku pinakellum balik si ellew dambuli, gam pe ku magadjak-adjak, sa pina'in eli'anin, “Magkakanan kite bi duk maginuman pegge' kaw kite matey sumu duk iye ne miya'an tamananten.”

³³ Da'a ka'am sala' si pamikilbin. Bang kite magsawe' duk a'a la'at, katimbo'ohan isab kite maghinang la'at. ³⁴ Pasayu ka'am! Da'a ne ka'am magduse. Niya' ka'am awam pe sabab Tuhanin. Subey te'ed ka'am iya'.

Baranin bang pinakellum

³⁵ Kaw niya' ka'am lu'u magtilew, “Inumey pamakellum a'a mamateyin? Ine bantuk barannen bang ne iye ellum balik?” ³⁶ Babbal pahāp ka'am! Pandogahanun bi bigihin. Subey dahu' tinanem bigihin meke tomo', duk bang tomo' ne, ga' ne la'i bigihin. ³⁷ Bang ka'am nanem bigi, upama paley atawa bigi seddili, duma'in po'on jambanganin tinanembin saguwa' bigihin hadja. ³⁸ Manjari, Tuhanin, ginara' we' ne andang bang ine bantuk jambangan mapaguwa' amban bigi miya'an. Kēmon bayu'an bigi, magseddili-seddili bantuk jambangan matomo' amban siyehin.

³⁹ Duk kēmon bayu'-bayu'an ma'ellum tu'u si dunya inin, ga'i magsali' isiden. Isi manusiyan in ga'i magsali' duk isi hayepin. Seddili du isab isi manuk-manukin duk isi kennahin.

⁴⁰ Niya' baran bayu'-bayu'an si surga' duk niya' isab bayu'-bayu'an baran dem dunya inin. Seddili mannis me' baran si surga'in duk seddili mannis me' baran si dunyahin. ⁴¹ Hāp danta' mata ellewin duk hāp danta' bulanin duk hāp isab danta' pote'anin saguwa' magseddili-seddili danta'den. Bisan me' pote'an ma'ekkahin magseddili-seddili du hāpden.

⁴² Na, sa miya'an du dalil baranten bang pinakellum me' pateyin. Bang baran a'ahin kinubul, ngabuhuk saguwa' bang pinakellum ne balik, ga'i ne te'ed baran miya'an matey-matey. ⁴³ Bang kinubul, ga'i hāp pinayaman baran a'ahin duk ga' niya' basag-basagne. Saguwa' bang pinakellum ne balik, hāp ne te'ed pinayaman duk basag ne. ⁴⁴ Baran a'a kinubulin pata' hadja para si umulte tu'u si dunya inin. Saguwa' bang pakellum Tuhanin ne iye balik, baranne maba'ahu inin pata' ne para si umulte la'i si surga'. Bang niya' bayu'an baran pata' hadja patenna' si dunya, niya' isab bayu'an baran pata' patenna' si surga'. ⁴⁵ Tasulat hep dem kitab, pina'in, “Si Apu' Adam, a'a tagna' pinapanjari we' Tuhanin, inurungan umul we' Tuhanin duk barannen pata' ellum tu'u si dunya.” Saguwa' niya' isab inēnan Adam dambulihin duk iye inin si Isa Almasi. Iye mangurung umul mangga' niya' tamanannen. ⁴⁶ Subey dahu' kite taga baran suku' si dunya meke kite ka'urungan baran suku' si surga'. ⁴⁷ Apu' Adam amban dunya du pegge' bulak du pangahinang iyehin. Saguwa' si Almasi amban surga'. ⁴⁸ Me' tubu' Apu' Adamin, bulak du isab pangahinang siyehin kuwe' iyehin. Saguwa' me' mapatuhut si a'a amban surga'in, hāتين si Isa Almasi, kuwe' iyehin du isab siye. ⁴⁹ Tu'u si dunya baranten bi neppu baran Apu' Adamin hininang duk bulak. Bang la'i ne kite si surga' baranten bi neppu isab baran Almasihin, a'a amban surga'in.

⁵⁰ Akahante ka'am, me' kapungtina'ihanku, barante bi si dunya inin ga'i tapatenna' si pagbaya'an Tuhanin si pasōngan. Barante inin ujud matey du duk buhuk; barante inin ga'i makajari ellum ga' tamanan.

⁵¹ Pakale ka'am. Niya' akaku si ka'am bakas tinapuk we' Tuhanin bu kuwe'itu pinakita'u ne we' ne si aku. Kite bi me' masandel pu si Isa Almasihin, niya' kite bi ga'i matey saguwa' bessuwang hadja pinda baranten bi kēmon. ⁵² Asal lakkes du inin, dem da kilep mata hadja. Bang da'ak Tuhanin ne pinahelling kuwe' tabuli'in, kēmon bakas mamatey masandel pu si Isa Almasihin bessuwang pinakellum balik duk ga'i ne siye matey balik. Duk kite bi ma'ellumin, baranten bi kēmon pinda ne. ⁵³ Pegge' barante bi ujud mamatey inin subey ne pinindahan duk ne baranten bi ga'i matey-matey saguwa' ellum ne salama-lama. ⁵⁴ Bang barante bi suku' mamatey inin tapindahan ne duk ne ga'i matey-matey, manjari

katumanan ne pina'in dem kitabin, pina'in, "Ga' ne niya' matey, pegge' ubus ne ānan Tuhanin kamateyin." ⁵⁵ Ga' i ne kite magka'at bang kite matey. Ga' i ne kite tinalew matey pegge' ga' i ne kite ilegga. ⁵⁶ Hangkan me' a'ahin tinalew matey pegge' kata'uhande we' ilegga siye sabab duseden. Duk hangkan dusehin subey ilegga pegge' bang magduse a'ahin kalanggalanne sara' Tuhanin. ⁵⁷ Saguwa' hadje pagsukulte bi si Tuhanin. Pegge' sabab tahnang Isa Almasi, Panuhutanten bi, ga' i kite subey tinalew matey pegge' pinuwasan we' ne duseten bi.

⁵⁸ Hangkan hep me' kapungtina'ihanku kinalasahankun, patetegun bi sandelbin pu si Isa Almasi duk da'a ka'am usa' amban iye. Tuyu'anun bi te'ed maghinang si iye pegge' kata'uhanbi we' magjatu du kēmon hininangbi para si iyeihin.

16

Tabang si me' a'a suku' si Tuhanin

¹ Manjari, pasal sīn panabangbi me' pagkasibi suku' si Tuhan la'i si Yahudiyahin, hinangun bi isab sa panganda'akanku me' pagkasibi masandel pu si Isa mala'i si me' kalahatan si Galatiahin. ² Kahaba' Ahad dangan-dangan ka'am subey ne paseddilibi andang sīn panabangbi siyehin. Bistahun bi ne ta'usahabin simana mapalabeyin. Bang ekka ta'usahabin subey isab ekka pangurungbin; bang kulang, na, kulang isab. Duk pagtipunun bi kēmon sīnin supaya bang ku tekka piyu, andang ne panyap panabangbin. ³ Manjari bang ne ku lu'u, da'akku pī me' a'a tapene'bin mo'o panabangbin hap Awrusalam. Pabo'ohanku siye sulat supaya kata'uhande la'i bang ine aka me' a'a mamoo sīn iyan. ⁴ Bang ara'-ara' subey ku isab pī si Awrusalam, na, makajari kami magtuhut.

Me' sakap si Paulin

⁵ Piyu ku si ka'am saguwa' pasagid ku dahu' si Makedoniya nindew me' kalanggalan mala'ihin kuwe' bakas sinakapkun. ⁶ Hatu patenna' ku lu'u si ka'am tiggel-tiggel. Hatu agadku ne bang puwas tempo baliyuhin, meke ku palanjal billu'u duk du ku tatabangbi si palengnganankun, tungan-tungan papihankun. ⁷ Ga' i ku baya' piyu bang daddali' ku hadja lu'u. Kabaya'ankun tiggel-tiggel ku lu'u bang amban baya' Tuhan du. ⁸ Saguwa' ga' i ku dahu' usa' bittu'u amban Epesus samanta'an ga' i pe puwas kādja'an Pentekostesin. ⁹ Pegge' ekka pe a'a tu'u mabaya' pakale si lapal Tuhanin duk subey ku magmahalayak si siye bisan ne ekka nguntaranahan aku.

¹⁰ Bang piyu Timoteo lu'u, amey-amey hatulun bi iye pegge' maghinang isab iye si Tuhan kuwe' akuhin. ¹¹ Da'a iye diyawa'anun bi. Duk bang ne iye palanjal si palengnganannen, tabanganun bi iye duk hap palumengngannen duk supaya iye tabalik pitu si aku. Pegge' ase-aseku tekka iye pitu duk me' pungtina'ite bi sinduwehin.

¹² Na, pasal pungtina'iten bi si Apollos, sinege' te'ed iye we' ku dina'ak piyu nuhut sinduwe me' kapungtina'ihanten bi nindew ka'am, saguwa' ga' i pe ko' iye baya' piyu kuwe'itu. Pa'inne piyu du iye bang iye sumalu'.

Sessa' si panambusan

¹³ Papateng-pateng ka'am. Patetegun bi sandelbi pu si Isa Almasihin. Subey ka'am magtawakkal, duk subey ka'am basag. ¹⁴ Tuyu'anun bi lasabi si pagkasibin bisan ine-ine hinangbi.

¹⁵ Na, me' kapungtina'ihanku, kata'uhanbi du disi Estepanus duk me' sawe'ne magtewtey-anakin. Siye hep dehelli-dehelli masandel pu si Isa Almasi lu'u si lahat Akayahin. Duk iye bahanden luwal nabangan me' pagkaside suku' si Tuhanin. ¹⁶ Junjungku si ka'am, tuhutun bi ine-ine pa'in me' a'a kuwe' si Estepanus iyan duk sasuku sawe'de manabangan siye maghinang si Tuhanin.

¹⁷ Kēgan ku te'ed sakali' tekka tu'u disi Estepanus duk Portunatus duk si Akaikus. Bisn ka'am ga' i tapitu kēmon, tasandalku ne pangessebku sabab me' a'a tellungan inin, ¹⁸ pegge' asig ateykun we' de, kuwe' pangasigde isab ateybin. Pata' pagaddatanbi me' a'a kuwe' siye inin.

¹⁹ Kēmon masandel pu si Isa Almasi tu'u si me' kalahat-lahatan si Asiyahin mabo'o bissā we' ta'essebde ka'am. Si Akila duk andanen Pirisila duk sampay me' a'a masandel pu si Isa Almasi magtipun si luma'den mabo'o bissā du isab we' daran ka'am essebde pegge' suku' pu si Isa Almasi ka'am. ²⁰ Kēmon isab me' kapungtina'ihante bi matu'uhin mabo'o bissā we' essebde ka'am. Duk ka'am isab malu'uhin, subey ka'am magsalam-sinalam, tanda' we' maglasa-ilasa ka'am.

²¹ Kuwe'itu aku, si Paul, manulat inin. Essebte ka'am kēmon.

²² Bang niya' lu'u ga' i malasa pu si Isa Almasi, Panuhutanten bi, legga Tuhanin du iye. Marana tha, hātinen, "O, Panuhutan kamihi, pitu ne kew."

²³ Karayaw ka'am luwal ipat Panuhutanten bi Isa Almasi.

²⁴ Kalasahante ka'am kēmon me' suku' pu si Isa Almasihin. *Wassalam*

Kaduwe sulat si Paul si me' a'a Korintohin **Pahāti sabab kaduwe sulat si Paul si me' a'a Korintohin**

Kaminduvene ne inin si Paul nulat si me' masandel pu si Isa Almasi si puweblo Korintohin. Me' dan tahun ne palabey kemuwe panulatne sulatne tagna'in. La'i iye si lahat Makedoniya panulatne inin.

Pagubus pabo'ohanne sulatne tagna'in, suse si Paul kaw me' tindeg si Isa si Korintohin ga' sinna si sulatne miya'an. Ga'i kata'uhanne bang tuhutde ke me' panolo'nen atawa bang astel ke siye pegge' inamāhan siye we' ne dem sulatnen. Hangkan dina'ak we' si Paul si Titus pī maliksa' siye supaya kata'uhanne bang sa'ingge panayima'de sulatnen. Sābu la'i si Paul si Makedoniya katekka si Titusin pī mo'o aka-aka amban me' tindeg si Isa si Korintohin. Hāp du ko' panayima'de sulat si Paulin duk tinuhut du we' de me' panolo'nen. Saguwa' niya' ko' la'i me' a'a ngandiyawa'an iye we' ga' ko' iye bakas kawakilan we' Isa Almasi.

Hangkan nulat ne isab si Paul si siye duk inin sulatnen. Inaka we' ne tu'u kēmon bakas talabeynen pamahātine si siye we' asal kawakilan iye we' Isa Almasi. Inaka we' ne bang sa'ingge pagtuyu'ne magsandal kabinasanang duk katiksa'an supaya tahinangne dina'ak Tuhan si iyehin. Takite tu'u si sulatne inin bang sa'ingge hadje lasa si Paul si me' a'a Korintohin. Ekka pe panolo' si Paul si siye.

Si Titus mam'o o sulat inin pī si Korinto duk niya' isab me' sawe'ne.

¹ Sulat inin amban aku, si Paul duk amban Timoteo, pungtina'iten bi. Amban baya' Tuhanin kawakilan ku we' Isa Almasi dina'ak magmahalayak lapalnen. Pasampayku sulat inin piyu si pagtipunan me' suku' si Tuhan malu'u si puweblo Korintohin sampay si kēmon a'a Tuhan si tib'u ukan lahat Akayahin. ² Karayaw luwal ka'am ipat Samate bi Tuhanin duk Isa Almasi, Panuhutanten bi. Karayaw isab pasanyangde dem ateybin.

Magsukul si Paul

³ Magsukul kite bi si Tuhan, iye Sama Panuhutanten bi Isa Almasi, pegge' ma'ase' te'ed iye duk be-tabang te'ed iye. ⁴ Ine-ine kasusehan kami, asigne kami supaya isab kami ta'u ngasig me' sawe' kamihin bang isab siye dem bayu'-bayu'an kasusehan. Katabangan kami siye pegge' bakas talabey kami ne tinabangan we' Tuhanin. ⁵ Pegge' hadje sinandalan kamihin kuwe' sinandalan Almasihin, hadje du isab panabang Tuhan kamihin sabab Almasi. ⁶ Magsandal kami kasusehan supaya ka'am ta'asig kami duk supaya ka'am timbul. Tinabangan kami we' Tuhanin supaya isab ka'am sinakup tinabangan we' ne. Manjari matuyu' ne ka'am magsandal me' kasusehan kuwe' kasusehan talabey kamihin. ⁷ Manjari ga'i duwe-duwehan pikilan kamihin sabab ka'am. Kata'uhan kami we' pegge' sali' ka'am kuwe' kamihin magsandal kasusehan, tinabangan du isab ka'am we' Tuhanin kuwe' panabangne kamihin.

⁸ Me' kapungtina'ihanku, batang ka'am akahan kami sabab kasusehan talabey kami la'i si lahat Asiyahin. Asal sigpit te'ed kami manamal, agen ne ga'i tasandal kami. Ga' ne kami ngase-ngase we' ellum kami. ⁹ Kannal kami we' iye ne miya'an kamatey kamihin. Saguwa' hangkan miya'an pinatekka si kami supaya kami ga'i ngandel si di kamihin, saguwa' supaya kami ngandel dambuwa'-buwa' si Tuhan, iye mamakellum me' pateyin. ¹⁰ Pinaluwas kami we' ne masa miya'an amban kasiya-siyahan arak makamatey kamihin, duk paluwasne du isab kami iyan si pasōngan. Ngandel hadja kami si Tuhan we' paluwasne du kami. ¹¹ Duk makajari isab kami tabanganbi bang māku-māku ka'am si Tuhan para si kami. Bang ekka ka'am mamāku-māku si Tuhan para si kamihin bu pangurung Tuhanin pināku-pākubin, manjari ekka magpasalamat si iyehin sabab panabangne kamihin.

Pinda sakap si Paulin

¹² Niya' ne kabantuan kami, pegge' kata'uhan kami dem pikilan kami we' kēmon addat kami si me' a'ahin, pasōng ne si ka'am, hāp du. Bentel te'ed kawul-pi'il kamihin pegge' inurungan du kami kata'u we' Tuhanin. Duma'in kata'u manusiya' tinuhut kamihin saguwa' iye hininang kamihin ngandel si tabang Tuhanin. ¹³⁻¹⁴ Kēmon sinulat kami si ka'amin, tabatsabi duk tahātibi du. Kuwe'itu ga'i pe tahātibi kēmon sabab hinang kamihin, saguwa' ase-aseku we' ujud tahātibi du kēmon, supaya kapagbantu ka'am sabab kami kuwe' kamihin magbantu du isab sabab ka'am bang tekka ellew pabalik Panuhutanten bi Isa Almasi.

¹⁵ Ngase-ngase ku te'ed we' asal bantubi ku, hangkan hep ku miya'an magsakap piyu nindew ka'am minduwe duk ka'am makasangka kahāpan minduwe. ¹⁶ Pegge' magsakap hep ku we' meke ku pala'us hap Makedoniya pasagid ku dahu' piyu nindew ka'am, ubus lenggan mole' pasagid ku balik lu'u duk ku tatabanganbi si palengangananku hap

Yahudiyahin. ¹⁷ Na, pegge' ga' ku luma'us piyu, duma'in hātinen we' ga' i tentemanku bissākun. Asal ga' du halin baya'ku mapiyuhin. Hatu kannalbi we' sakapkun amban napsukun hadja, magawe' ku dahu' ubus bu magga'i. ¹⁸ Saguwa' bang aku inin, duma'in ku sa iyan. Kuwe' Tuhanin kapangandelan, kapangandelan du ku isab. To'o me' bissāku si ka'amin. Ga'i pagsagetku awe'in duk ga'ihin. ¹⁹ Si Isa Almasi, Anak Tuhanin, kapan-gandelan te'ed. Iye minahalayak kami duk disi Silas duk Timoteohin. Si Isa pu'unnen hangkan Tuhanin magawe' pasal me' sanggupnen, ²⁰ pegge' Isa Almasi manumanan kēmon pananggap Tuhanin. Duk inin jānnen hangkan sabab Isa Almasi magpa'in kite bi "amin", hātinen, "to'o iyan". Manjari tapudji Tuhanin. ²¹ Tuhanin hep manabangan kitehin bi supaya haget te'ed sandelte pu si Isa Almasihin. Duk Tuhanin du isab mamene' kitehin bi hinangne me' suku' si iyehin. ²² Ngahinang indan Tuhanin we' kite bi suku' si iye. Pinatenna' we' ne Niyawa Sutsihin dem ateyte bi. Sabab Niyawa Tuhanin kabugtu'ante bi we' tasangkate bi du kēmon pinanyap Tuhan para si kitehin bi.

²³ Tuhanin saksi'kun, kata'uhanne dem ateykun. Asal to'o pina'inku inin we' hangkan ku ga' ne piyu si ka'am lu'u si Korinto pegge' ga' ku baya' ngamāhan ka'am. ²⁴ Ga'i kami mabaya' magmanda si ka'am bang ine subey kinahagadbin. Asal du kata'uhan kami, teteg ne sandelbin pu si Isa Almasi. Saguwa' mabaya' hadja kami nabangan ka'am pasal panuhutbi Isa Almasihin supaya pasōng kēgbin.

2

¹ Manjari, pikilankun ga' ne ku piyu duk ka'am ga' i suse we' ku balik. ² Pegge' bang ku makasuse ka'am, sine ne makakēg akuhin? Ka'am hep hadja makakēg akuhin. ³ Kata'uhanku, bang ku sinna, sinna du isab ka'am. Ga' i ku baya' piyu bang suse ku hadja sabab me' hinanganbi mangga' i mahāpin. Bu ka'am hep subey makēg akuhin. Iye hep inin sababnen hangkan ka'am sulatanku hadja masa miya'an. ⁴ Panulatku si ka'amin, suse ku te'ed dem ateykun duk tumangis ku. Saguwa' duma'in hangkan ka'am sulatanku we' supaya ka'am suse, saguwa' supaya kata'uhanbi bang sa' ingge hadje lasaku si ka'amin kēmon.

Subey inampun kapagdusehin

⁵ Na, pasal a'a malu' u si ka'am bakas kapagdusehin, duma'in hep aku hadja pinasusenen, saguwa' pasōng pe ka'am lu'u suse we' ne. Atawa bang duma'in ka'am kēmon, bugtu' me' sinduwehin ka'am suse. Ga' i ku isab baya' ngandiyawa'an iye palandu'. ⁶ Ma'ekkahin ka'am ngelegga iye ne duk sarang ne pangaleggabi iye miya'an. ⁷ Kuwe'itu subey iye ampunbi duk subey asigbi ateynen. Kaw iye lumandu' magsuse duk kuwe' a'a lambo ne iye. ⁸ Hangkan junjungku si ka'am, pakitehanun bi balik lasabi si iyehin. ⁹ Iye hep inin isab sababnen hangkan ka'am sulatanku, panuleyanku ka'am bang asal tuhutbi du panganda'akanku si ka'amin. ¹⁰ Bang niya' pagkasibi lu'u ampunbi, aku ampunku du isab iye. Bang upama niya' subey ampunku, ampunku du para si kahāpanbi kēmon si pagmatahan Almasi. ¹¹ Hangkan subey ampunte sawe'te kapagdusehin supaya kite bi ga' i tapadupang we' nakura' seyitanin pegge' kata'uhante bi du bang ine me' kabaya'annen.

Suse si Paul la' i si Toroas

¹² Manjari pagtekka ku si puweblo Toroas magmahalayak aka-aka mahāp sabab Isa Almasihin, takiteku we' andang ne pinanyap we' Tuhanin lānin supaya ku kapaghinang si iye la'i. ¹³ Saguwa' suse ku manamal pegge' ga' takasuwa'ku la' i si Titus, pungtina' iten bi. Hangkan nabiyā' ne ku si me' a'a Toroasin duk palanjal ku hap Makedoniya.

Lapalin pinangandel si kami

¹⁴ Saguwa' asal magsukul kami te'ed si Tuhan, pegge' magdambuwa' kami duk Almasi duk luwal kami tahinang tanda' we' Tuhanin, tanda' we' Almasihin manganda'agin duk kami kuwe' me' pillisunen. Duk ginuna kami inin we' ne magpalatag si kēmon lahat aka-aka sabab Almasihin. Inin kuwe' dalil bengngi kamanyan manyug. ¹⁵ Kuwe' ne kami inin kamanyan tinugtug we' Almasi si Tuhan. Aka-aka inusihat kamihin kuwe' bengngi manyug pī si kēmon a'ahin, me' a'a matimbulin duk me' a'a mangga' i matimbulin. ¹⁶ Si me' mangga' i matimbulin inusihat kamihin kuwe' dalil bewwan makamatey siye. Saguwa' bang si me' matimbulin, usihat kamihin kuwe' dalil bengngi ngurungan siye umul. Asal hunit hep te'ed hinang inin. Agen ga' i tahinang we' manusiya'. ¹⁷ Duma'in ku inin kuwe' me' a'a sinduwehin magusihat lapal Tuhanin duk hadja siye makasangka sīn. Kuwe' hinangde dagangan lapal Tuhanin. Saguwa' pegge' asal Tuhanin manganda'ak kamihin, iye pu'unnen hangkan magusihat kami dambūs-būs atey kamihin si matahan Tuhan. Iye hep patut si kami me' dara akan Almasihin.

3

Janji' ba'ahuhin langkew amban sara' si Musahin

¹ Kaw pa'inbi we' pahadje kami ne isab di kamihin supaya kami tinayima' we' bi. Duma'in kami kuwe' me' a'a sinduwihin. Ga'i kami subey mo'o sulat we' asal guru kami bang kami pi' nindew ka'am atawa māku sulat amban ka'am bang kami pi' si lahat seddili. ² Saguwa' ga'i ku subey mo'o-mo'o sulat kuwe' miya'an, pegge' ka'am ne sulat sinulat dem atey kamihin. Takite ka'am we' me' a'ahin duk magtawus bawag si siye we' hāp kawul-pi'ilbin, duk sabab inin kata'uhande we' niya' kapatut kami. ³ Pasti' we' Almasi manulat sulat inin duk kami hadja ginunanan panulat iyehin. Panulat inin duma'in duk ing saguwa' sinulat duk Niyawa Tuhan ma'ellumin. Duk duma'in isab panulatan sulat inin diyata' batu papan kuwe' sulat si Musahin saguwa' sinulat inin dem atey a'a.

⁴ Iye pu'unnen hangkan makatawakkal kami missā inin sabab sandel kami si Tuhan. Duk sandel kami si Tuhanin sabab Almasihin. ⁵ Ga'i kami magpa'in we' niya' di kapandeyan kami ngahinang hinang kamihin. Saguwa' amban Tuhanin kapandeyan kamihin. ⁶ Iye mangurungan kami kapandeyanin supaya tapalengngan kami janji'ne maba'ahuhin. Pinangurung Tuhan si manusiya'in kuwe'itu, duma'in sara' sinulat saguwa' Niyawanen. Sara' sinulat in mo'o kamatey pegge' ga'i tatuhut manusiya'in. Saguwa' Niyawa Tuhanin mo'o umul ga' tamananne.

⁷ Janji' inēnan sara' tagna'in sinulat diyata' batu papan duk takite te'ed sahaya Tuhanin sasang pinangurung sara' miya'an. Sahaya inin takite sampay si luwe si Musa hangkan ga'i kadendengan me' a'a Isra'ilin luwenen hawal sahayanen bu sahayane miya'an palabey du hadja. Bang sara' tagna'in, iye mam'o'o kamateyin, pinapitu patuhutan sahaya Tuhanin, tanda' we' langkew miya'an, ⁸ mas pasōng pe janji' ba'ahu amban Niyawa Tuhanin asal langkew manamal. ⁹ Bang langkew sara'in bu iye pu'unnen hangkan manusiya'in hinukum pinadem narka', pasōng pe langkew janji' ba'ahuhin pegge' iye pu'unnen hangkan manusiya'in kinimatan bentel. ¹⁰ Iye mato'ohin we' bisan sara' tagna'in langkew, kuwe'itu kuwe' katalungan ne we' janji' ba'ahuhin. ¹¹ Bang langkew sara' Tuhan tagna'in bu palabey du hadja, pasōng ne te'ed langkew janji' Tuhan ba'ahu mangga'i magtamananin.

¹² Pegge' kabugtu'an kami we' asal ga' tamanan janji' Tuhan inin hangkan hep bahani kami magusihat. ¹³ Ga' du niya' tinapukan we' kami. Duma'in kami kuwe' si Musa ley. Magbennes hep iye duk ga'i kite me' a'a Isra'ilin palugga' sahaya Tuhan si luwenen duk ujud lanyap. ¹⁴ Masa miya'an ga'i makahāti me' a'a Isra'ilin, kuwe' dinebbunan pikilanden. Duk bisan ngeregse' kuwe'itu ga'i du siye makahāti bang binatsa kitab panulatan janji' Tuhan tagna'in. Meke ta'ānan debban pikilanden bang sandel ne siye pu si Isa Almasi, ubus bu makahāti ne siye. ¹⁵ Bisan ngeregse' kuwe'itu kahaba' binatsa si me' a'a Isra'ilin amban dem kitab sara' si Musahin, kuwe' niya' debban pikilanden duk ga'i tahātide. ¹⁶ Saguwa' bang niya' a'a pinda pikilannen duk kahagad ne si Panuhutanten bi, ta'ānan ne debban pikilannen duk tahātime ne. ¹⁷ Panuhutante bi pina'inku miya'an, iye Niyawa Tuhanin. Bang la'i si a'a Niyawa Tuhanin, luhaya ne iye nuhut Tuhanin. ¹⁸ Manjari, kēmon kite bi me' masandel pu si Isa Almasihin, ga'i dinebbunan luweten bi. Kuwe' dalil sāmin kite bi magpakite sahaya duk balakat Tuhanin. Magimut-imut pininda kite bi we' Panuhutanten bi sampay kuwe' iyehin ne kite bi. Panuhutante bi mamindahan kitehin bi, iye Niyawa Tuhanin.

4

Tuhanin dapu' balakat mahadjehin, duma'in me' dara'akannen

¹ Hawal ase' Tuhan si kamihin, pinasuku' we' ne si kami hinang inin, magusihat sabab janji' ba'ahuhin. Hangkan ga'i kami lamma maghinang. ² Ga'i te'ed hinang kami sasuku hinangan tinapuk, me' hinangan maka'iya'-iya'. Ga'i kami ngakkalan a'a duk ga'i sagetan kami me' tolo' ga'i bennal usihat kamihin. Saguwa' pinapasti' te'ed we' kami tolo' mabennalin supaya kasulutan me' a'ahin si hinangan kamihin duk ga' niya' panalla'ande kami. Kēmon hinangan kamihin hinang kami si matahan Tuhan du. ³ Bang niya' me' a'a ga'i makahāti aka-aka mahāp inusihat kamihin, siye iyan me' a'a tudju narka'in. ⁴ Ga'i kahagadde aka-aka mahāp inin pegge' pinababbal siye we' nakura' seyitanin, iye pagtuhanan we' me' a'a si dunya inin. Pinababbal siye we' ne supaya ga'i tahātide aka-aka mahāp sabab Almasihin, we' Almasi inin asal pinalangkew te'ed duk lekkup iye neppu Tuhanin. ⁵ Pegge' duma'in minahalayak kamihin sabab di kamihin saguwa' iye minahalayak kamihin sabab Isa Almasi we' iye asal Panuhutanin, bu kami inin kuwe' du dara'akanbi pegge' magusihat kami si ka'am hawal lasa kami pu si Isahin. ⁶ Tagna' dunya inin pinapanjari, missā Tuhanin duk pinadanta' ne we' ne dem lindemin. Kuwe'

miya'an du isab hininangne si kamihih. Pegge' tagna' kuwe' dalil lindem te'ed dem pikilan kamihih pegge' ga' kata'uhan kami sabab Almasi. Saguwa' pinadanta' ne we' ne dem pikilan kamihih supaya tahāti kami balakatnen duk sahayanen la'i pu si Almasi.

⁷ Kuwe' kami inin dalil paliyuk ga'i mahalga' pegge' bisan ga' niya' basag kami, saguwa' pinangandel si kami we' Tuhanin me' lapalne mamahalga'in, duma'ak inusihat supaya kata'uhan me' a'ahin we' Tuhanin dapu' balakat mahadjeihin, duma'in kami. ⁸ Daran kami katekkahan kasusehan, saguwa' ga'i kami tabo'o. Bang patekka ga'i kami magkata'u-ta'u bang ine subey hininang kamihih, saguwa' ga'i tada'ag pamikil kamihih. ⁹ Luwal kami bininasa we' a'a, saguwa' ga'i du kami pasagadan Tuhanin. Hebba' ne kami we' banta kamihih, saguwa' ga'i kami mula. ¹⁰ Luwal talessa kami si baran kami me' talabey si Isahin, sampay agen kami matey kuwe' kamateynen. Saguwa' tinabangan kami we' si Isa Almasi supaya pagkite me' a'ahin kami, kata'uhande du we' bennal ellum si Isa. ¹¹ Tiggelan kami ellum, luwal kami siya-siya pinapatey sabab si Isa tinuhut kamihih, supaya sabab baran kami suku' mamatey inin, takite me' a'ahin du we' ellum si Isa. ¹² Manjari, magsandal kami kabinasahan sampay agen kami matey sabab pagusihat kamihih supaya inin mole' si kahāpanbi, pegge' ka'ujudannen ellum ka'am salama-lama.

¹³ Niya' tasulat dem kitab, pina'in, "Ngandel ku si Tuhan we' tabanganne du ku, hangkan akaku inin si me' pagkasikun." Na, kami, ngandel isab kami si Tuhan duk aka kami inin si me' a'ahin, ¹⁴ pegge' kata'uhan kami we' pinakellum we' Tuhanin Panuhutanten bi si Isa, duk pakellumne du isab kami pegge' suku' pu si Isa kami. Sampay ka'am pakellumne du isab duk bo'one kite bi pī si pala'ihannen si pasōngan. ¹⁵ Kēmon me' kabinasahan matekka si kamihih mole' si kahāpanbi du. Duk bang magkatamba ne te'ed me' a'a masandel pu si Isa Almasihin sabab tabang Tuhan si siyehin, na, ekka te'ed a'a iyan magpasalamat si Tuhan, hangkan tapudji te'ed iye.

Niya' patenna'ante bi si surga'

¹⁶ Hangkan hep matuyu' kami, ga'i kami padeheng magusihat. Bisn baran kamihih ngalamma duk ngabahi' kami, saguwa' sandel kamihih ngabasag ne pa'in kahaba' ellew. ¹⁷ Ga'i du kuwe' ingge me' kasusehan kamihih duk palabey du hadja, bang tapikil kami we' ka'ujudannen pinasukuhan kami kahāpan maglabi-labi duk layun salama-lama. ¹⁸ Pegge' duma'in inapas kamihih me' bayu'-bayu'an takite tu'u si dunyahin, pegge' ga'i du layun. Saguwa' iye inapas kamihih me' kahāpan mangga'i takitehin, pegge' me' kahāpan inin layun salama-lama.

5

¹ Ga'i kite bi padeheng maghinang si Tuhan pegge' kata'uhante bi we' bisan larak ne payad-payadte bi inin, hātinen bisan matey ne barante bi inin, niya' du patenna'ante bi si surga' hininang we' Tuhanin, duk layun inin salama-lama. Me' patenna'ante bi si surga' inin, me' barante bi maba'ahuhin ga'i ne matey-matey. ² Kuwe'itu kabohatan kite hawal baya'te bi mapa'asek dem baran pata' si surga'in. ³ Hangkan kabaya'ante baran sa miya'anin supaya bang kite matey ga'i du niyawaten kuwe' a'a magtantang. ⁴ Samanta'an ellum pe barante si dunya inin, ngandahing kite bi pegge' kabohatan kite bi. Duma'in we' mabaya' ne kite bi mura matey, saguwa' iye kinabaya' anten bi we' kuwe'itu inin inurungan ne kite bi baran ba'ahu supaya barante mamatey inin ginanti'an duk baran ga'i matey. ⁵ Tuhanin mamanyap kitehin bi supaya tasangkate bi baran ba'ahuhin. Duk pinatenna' we' ne diyalem ateyte bi Niyawanen supaya kabugtu'ante bi we' asal tasangkate bi kēmon pinanyapne para si kitehin bi.

⁶ Hangkan hep luwal asig ateyten bi. Kata'uhante bi we' samanta'an ellum pe kite bi tu'u si dunya, ga' pe kite bi la'i si pala'ihan Panuhutanten bi. ⁷ Ine-ine hinangte bi, iye tinuhutten bi si Isa Almasi pegge' sandel kite bi si iye bisan iye ga'i takitete bi. ⁸ Asal asig ateyten bi. Pene'te bi pe matey supaya kite bi la'i si pala'ihan Panuhutanten bi, amban ellum kite bi tu'u si dunya inin. ⁹ Saguwa' tu'u ke si dunya atawa la'i si surga', bisan inangutte bi te'edin we' kasulutan du iye si kite bi. ¹⁰ Pegge' kēmon kite bi asal subey du paguwa' pī si iye duk hukumne kite bi supaya tasangkate bi dangan-dangan tumbas pata' si kitehin bi. Tumbasten bi matalep du si me' hinangante tu'u si dunyahin, hāp ke atawa la'at.

Maghāp ne Tuhanin duk me' a'ahin

¹¹ Pegge' kata'uhan kami we' hukuman Tuhanin asal makatalew, hangkan luwal pegge' kami me' a'ahin dina'ak sandel pu Almasi. Kata'uhan Tuhanin du bang ine te'ed dem atey kamihih we' asal bentel kami. Duk ngandel ku we' dem ateybi kata'uhanbi du isab inin. ¹² Da'a pikilun bi we' pahadje kami ne isab di kamihih. Duma'in! Saguwa' missā kami kuwe' inin supaya ka'am ga'i iya' sabab kami duk supaya niya' panambungbi me' a'a magabbu sabab paga'aden, duma'in sabab addatden. ¹³ Niya' lu'u magpa'in we' lepas

ne pangannal kamihiin bang kami magusihat; na, ambat ne, basta luwal hadja tapudji Tuhanin. Bang pa'inde we' hāp pamikil kamihiin, na, mole' iyan si kahāpanbi du. ¹⁴ Kēmon hinangan kamihiin iye pu'unnen lasa Almasi si kitehiin bi. Kata'uhan kami we' dambuwa' a'a bakas matey ganti' me' a'ahin kēmon, hangkan kēmon a'ahin kuwe' ubus ne matey isab. ¹⁵ Almasihin matey ganti' me' a'ahin kēmon supaya kite bi me' ma'ellumin, ga'i ne tuhutte bi kinabaya'anten bi, saguwa' iye tinuhutten bi kinabaya'an dambuwa' bakas mamatey ganti'ten bi duk ellum iye balik para si kahāpante bi.

¹⁶ Manjari, seddili ne kuwe'itu pamikil kami sabab me' a'ahin, duma'in ne bang sa'ingge paga'aden. Ga'i ne kimmatan kami bang niya' si siye atawa ga' niya'. Tagna' ga' pagaddatan kami si Isa Almasi. Saguwa' kuwe'itu pinda ne pamikil kamihiin. ¹⁷ Bang a'ahin magdambuwa' ne duk Almasi, kuwe' ne iye ba'ahu pinapanjari. Kēmon addatne duk hinanganne mala'at matu'uhin magtamanan ne, duk kuwe'itu ba'ahu ne te'ed iye. ¹⁸ Kēmon inin hinangan Tuhanin. Bisan kite bi bakas banta Tuhanin saguwa' sabab bakas tahinang Isa Almasihin, hināp kite bi we' Tuhanin duk kuwe'itu bagay Tuhanin ne kite bi. Duk kami inin pinasuku'an hinang we' ne, dina'ak kami magaka-aka si me' a'a bang inumejde duk isab siye maghāp duk Tuhanin. ¹⁹ Iye inin dina'ak Tuhan inaka si kamihiin, we' makajari ne me' a'ahin kēmon maghāp duk Tuhanin sabab kamatey Almasihin. Ga'i ne siye legga Tuhanin duk ga'i ne kimmatanne duseden.

²⁰ Kami inin kawakilan we' Almasi dina'ak missā lapalnen. Hangkan hep bang kami missā si ka'am, kuwe' Tuhanin mamissāhin muyu'-muyu' ka'am. Ganti' Almasi ngajunjung kami si ka'am, maghāp ne be ka'am duk Tuhanin. ²¹ Almasi ga' te'ed niya' duse-dusene. Saguwa' para si kahāpante bi pinatanggung si iye we' Tuhanin duseten bi, supaya bang ne kite bi magdambuwa' duk Almasi, kinimmatan kite bi bentel we' Tuhanin, kuwe' Tuhanin du bentel.

6

¹ Pegge' magtabang kami duk Tuhanin maghinang hangkan buyu'-buyu' kami ka'am, pegge' bakas tayima'bi ne lasa duk ase' Tuhanin, da'a ne tayikutanun bi. ² Pakalehun bi pina'in Tuhanin,

“Pagtekka ellew pangeddewkun, pinakale kew we' ku. Pagtekka ellew panimbulku ka'uhin, tinabang kew we' ku.”

Hangkan pa'inku si ka'am: Pakale ka'am! Ellew inin ne ellew pangeddew Tuhanin pamakitene lasanen. Ellew inin ne ellew panimbulne ka'am amban hukuman dusebin.

³ Ga'i kami mabaya' we' niya' nalla' hinangan kamihiin, hangkan pahatul-hatul te'ed kami, supaya ga' niya' jāne hangkan a'ahin ga'i nuhut Isa Almasi. ⁴ Asal ine-ine hinang kami, pakitehan kami we' kami asal bennal me' dara'akan Tuhanin, sabab matuyu' kami magsandal kabinasahan duk kasiggitan. ⁵ Talabey kami ne ilagutanin duk kinalabusuhin. Bang patekka pi me' a'ahin nganjabu kami. Daran kami lubagan maghinang. Bang patekka ga'i kami tumuli duk ga'i kami mangan. ⁶ Pakitehan kami isab we' bennal kami dara'akan Tuhanin sabab addat kami mahāpin. Petten kami, kata'uhan kami me' tolo' mabennalin, ga'i kami mura astel, duk ma'ase' kami. Pasti' we' tu'u si kami Niyawa Tuhanin, duk to'o lasa kami si pagkasi kamihiin. ⁷ Me' panolo' kamihiin tolo' mabennalin, duk pasti' we' tu'u si kami balakat Tuhanin. Kawul-pi'il kami mabentelin kuwe' dalil panyap sundalu pamono' bantanan duk pagelligne. ⁸ Bang patekka pinahadje kami saguwa' bang patekka isab diniyawa'an kami. Bang patekka pinudji kami saguwa' bang patekka isab binissāhan la'at kami. Pa'inde magdusta' kami bu pa'in bennal kēmon pina'in kamihiin. ⁹ Kuwe' ga'i kami bantu, bu iye mato'ohin, kēmon a'ahin ngata'uhan kami. Daran kami sōng matey saguwa' ellum pe du kami sampay ma'in. Bisan kami pinapeddi'an, ga' du kami mula. ¹⁰ Bisan kami suse, saguwa' luwal du kami kēgan. Bisan kami miskin, saguwa' sabab panolo' kamihiin ekka a'a makasangka alata' mabennalin. Ga' niya' alata' kami tu'u si dunya, saguwa' asal kēmon suku' si kami du.

¹¹ Me' bagay kami lu'u si Korintohin, inaka we' kami si ka'am kēmon dem atey kamihiin. Hadje lasa kami si ka'amin. ¹² Duma'in kulang lasa kami si ka'amin, saguwa' kulang lasabi si kamihiin. ¹³ Missā ku si ka'am kuwe' me' anakte ka'am lasiya'. Pāku kami si ka'am, kalasahanun bi be kami isab kuwe' pangalasa kami ka'amin.

Sessa' ga'i dina'ak magtuhut duk me' a'a mangga'i manuhut Tuhanin

¹⁴ Da'a ka'am nuhut-nuhut me' a'a mangga'i manuhut Isa Almasihin, pegge' ga'i makajari pinagsaget mahāpin duk mala'atin. Kuwe' danta'in isab ga'i kapagsaget duk lindemin. ¹⁵ Ga'i magdambuwa' isun Isa Almasi duk nakura' seyitanin hangkan ga'i kapagdambuwa' atey a'a masandel pu si Isa Almasihin duk a'a mangga'i masandel si iyeihin. ¹⁶ Ga'i makajari sinumba tuhan-tuhanin dem luma' Tuhanin. Kite bi me' masandel pu si Isahin, kuwe' kite dalil luma' Tuhanin pegge' Tuhan ma'ellumin patenna' diyaleme bi. Pa'in Tuhanin hep,

“La'i ku maglahat si me' a'a suku' si akuhin duk patenna'ankun la'i si siye. Aku iye pagtuhandanen duk siye ne me' a'akun.”

¹⁷ Pegge' kuwe' inin kabaya'an Tuhanin, pa'inne isab,

“Paluwas ka'am amban diyaleman me' a'a mangga'i manuhut akuhin duk pasape' ka'am amban siye. Da'a ka'am ngantan ine-ine haram ubus bu tayima'te du ka'am.

¹⁸ Manjari, aku Samabi ne duk ka'am me' anakku ne. Inin pa'in Panuhutanten bi Tuhan Mabalakatanin.”

7

¹ Na, me' bagayku kinalasahankun, kēmon me' sanggup Tuhan inin para si kite bi hep. Hangkan subey ne lebbahante bi ine-ine makasabul, bang hinangan la'at ke atawa pikilan la'at. Subey te'ed kite bi talew si Tuhan supaya kite bi asal tattap ne te'ed hāp.

Kēg si Paulin

² Subey ne ka'am pasōng malasa si kami. Ga' kami bakas maghinang la'at si ka'am bisan dambuwa', atawa mo'o ka'am maghinang la'at. Ga' niya' ka'am bakas taliba kami.

³ Duma'in hangkan inin pa'inku we' amāhante ka'am. Pegge' tabalikku pina'inku tagna'in, kalasahante ka'am te'ed. Bisan kite bi ellum atawa matey, masi ku malasa si ka'am.

⁴ Ngandel ku te'ed si ka'am, duk luwal ka'am pahadjeku si me' a'a. Bisan ekka katiksa'an kami, ga'i ku suse saguwa' asig ne ku te'ed. Sinna ku te'ed.

⁵ Bisan katekka kami si Makedoniyahin, masi du kami ga'i humali pegge' ekka kasasewan kami. Niya' ne ngranjawab kami duk nasa'an kami. Duk suse isab kami. ⁶ Saguwa' Tuhanin ta'u ngasig masusehin duk pinakēg kami we' ne sakali' si Titus tekka si kami. ⁷ Duma'in hadja katekkanen makakēg kamihiin, saguwa' me' inaka-akane isab si kamihiin. Pa'inne we' asig ko' te'ed ateynen sababbi. Pa'inne isab we' baya' ko' te'ed ka'am magkite duk aku. Hadje ko' pagsusunanbi sabab ma'umantag si ka'amin duk sinna ne ko' ka'am mēbbegan aku. Hangkan hep asal pasōng ne ku kēgan kuwe'itu.

⁸ Pegge' bisan ka'am suse sabab sulatku si ka'am miya'an, ga'i ku magsusun we' tapabo'ohante ka'am sulat miya'an. To'o tagna' magsusun ku, sakali' kata'uhanku we' suse ka'am bisan daddali' hadja sabab sulat miya'an. ⁹ Saguwa' kuwe'itu kēgan ku. Duma'in hangkan ku kēgan pegge' bakas suse ka'am, saguwa' pu'unku kēgan pegge' hawal susebin pinindahan ne we' bi me' hinanganbin. Susebi miya'an amban Tuhan supaya ka'am magsusun. Hangkan hep pa'inku we' sulatku miya'an mole' si kahāpanbi. ¹⁰ Pegge' bang pagsuse a'ahin amban Tuhan, makajari miya'an pu'unnen hangkan pagsusunanne dusenen duk pindahanne ne ateynen. Duk ga'i ne inin la'at pegge' ka'ujudannen ellum iye salama-lama. Saguwa' pagsuse me' a'a mangga'i manuhut Tuhanin, ga'i makapinda ateyde duk makabo'o siye pe matey. ¹¹ Payamanun bi bang ine ka'ujudan pagsusebi miya'an, pegge' susebin amban Tuhan. Kuwe'itu pagge'esanbi ne pinabentel me' hinanganbin. Baya' ne te'ed ka'am magaka si aku we' ga' du ka'am lumamud si hinangan a' a miya'an. Duk kabunsihanbi ne te'ed hinangan a'a maka'iya'-iya' miya'an. Tinalew isab ka'am. Kuwe'itu baya' ne ka'am we' magkite kite bi balik duk mabaya' ka'am we' kasulutan ku si ka'am. Magtawus isab ilegga we' bi a'a bakas magdusehin. Sabab kēmon inin pinapasti' we' bi si aku we' ga' niya' lamudbi si dusene miya'an.

¹² Duma'in hep hadja para si kahāpan a'a kapagdusehin atawa para si kahāpan a'a pagdusehannen hangkan ku nulat si ka'am. Saguwa' pu'unku nulat supaya tapapasti'ku si ka'am we' hadje du lasabi si kamihiin. Duk inin kata'uhan Tuhanin. ¹³ Hangkan hep asig te'ed atey kamihiin.

Duk duma'in hadja asig atey kamihiin saguwa' kēgan isab kami sakali' takite kami we' kēgan si Titus. Pu'unne kēgan pegge' pinasanyang we' bi dem ateynen. ¹⁴ Bakas sanglitante ka'am pagbissā kami duk si Titusin masa ga' pe iye tapiyu si ka'am. Sinna ku isab pegge' sakali' ne iye tapiyu ga' du ku iya' si bissaku miya'an pegge' takitene we' asal to'o me' pananglitku ka'amin. Kēmon hep me' bakas pina'inku si ka'amin to'o. Duk takite ne we' to'o isab me' pina'inku pu si Titusin. ¹⁵ Hangkan hep magkasōng lasane si ka'amin bang ta'essebne we' tinuhut te'ed we' bi me' panganda'akannen duk we' tinalew ka'am kaw iye ga'i kasulutan si ka'am. ¹⁶ Hangkan sinna ku pegge' kata'uhanku we' asal kapangandelan ne ka'am.

8

Subey ka'am sayu'

¹ Manjari me' kapungtina'ihanku, batang ka'am akahan kami bang sa'ingge panabang Tuhan me' pagtipunan me' masandel pu si Isa Almasi mala'i si lahat Makedoniyahin.

² Bisan siye kasigpitan manamal sabab me' kasusehan matekka si siyehin, saguwa' kēgan pe te'ed siye. Hawal kēgden bisan siye miskin manamal, sayu' siye ngurung panabangde

me' pagkaside kasukalanin. ³ Kapanaksi' ku we' ngurung siye tamanan takole'den duk sampay palabi pe amban takole'den. Amban baya'de hadja hangkan siye ngurung. ⁴ Pabuyu'-buyu' pe siye si kami we' pasakup isab siye nabang sukal me' suku' si Tuhan mala'i si lahat Yahudiyahin. ⁵ Pinangurungden palabi te'ed amban inase-ase kami amban siyehin. Pegge' pinangurung dahu' we' de diden si Tuhan, iye Panuhutanten bi, ubus bu paglilla'de isab diden nuhut kami pegge' iyan kabaya'an Tuhanin. ⁶ Manjari, pegge' si Titus iye nagna' magtipun panabangbin, dina'ak iye we' kami piyu nabangan ka'am balik magtipun me' panabangbin supaya tapangurungbi ne kemon tabangbin. ⁷ Bang pasal kemon mahāpin ga'i ka'am ta'amban. Basag sandelbin, pandey ka'am magusihat sabab si Isa, lalem kata'ubin, matuyu' ka'am nabangan me' sawe'bin duk hadje lasabi si kamihin. Hangkan kabaya'an kamihin we' ga'i isab ka'am ta'amban bang ka'am nabang sukal sawe'bin.

⁸ Duma'in hangkan inin pa'inku we' da'akte ka'am saguwa' baya' hadja paginta'uku si ka'am bang sa'ingge baya' me' sinduwehin nabang supaya isab ka'am ngalekkat siye. Sabab iyan tapakitebi we' bennal isab ka'am malasa si sawe'bi. ⁹ Kata'uhanbi du bang sa'ingge hadje lasa duk ase' Panuhutanten bi Isa Almasi si kitehin bi. Hawal ase'ne si ka'amin, bisan iye dayahan la'i si surga', magpamiskin iye pegge' maglilla' iye manjari manusiya' supaya ka'am ngandayahan sabab iye.

¹⁰ Ka'am hep dehellu-dehellu mabaya' manabangin duk nagna' ne ka'am ngurung tahun dehellu miya'an. Na, iye inin pikilankun, hāp bang ubusanbi ne iyan. ¹¹ Hangkan hinangun bi ne duk ubusun bi ne panabangbin. Sinna te'ed ka'am panagna'bi inin hangkan subey isab ka'am sinna ngubusanne, piye-piye ne takole'bin dangan-dangan. ¹² Pegge' bang sinna ka'am ngurung duk ngurung ka'am takole'bin, tayima' Tuhanin pinangurungbin pegge' ga'i ka'am da'akne ngurung mangga'i takole'bin.

¹³ Ga'i ku mabaya' we' subey ka'am magtiksa' sabab panabangi sawe'bin. ¹⁴ Saguwa' kabaya'ankun, pegge' kuwe'itu niya' du si ka'am ekka-ekka, subey dahu' tabangbi me' pagkasibi magtiksa' kuwe'ituhin. Manjari, si pasōngan kaw isab ka'am kasigpitanin bu siye maniya'in, na, tatabangde isab ka'am. Bang sa inin hinangbin, magtabang-tinabang ka'am duk sali'-sali' ka'am niya'. ¹⁵ Sa pina'in dem kitabin, "A'a makatipun kinakan ma'ekkahin, ga' maglabi-labi si iyehin. Duk makatipun kuwe'ahatin, ga' isab iye kakulungan."

Si Titus duk me' sawe'nen

¹⁶ Magsukul te'ed kami si Tuhan pegge' pinapikilan we' ne si Titus hangkan sinna iye nabangan ka'am kuwe' kamihin isab. ¹⁷ Pagtilew kami si Titus bang makajari iye piyu si ka'am, magtawus iye magawe'. Amban kabaya'anne sinna iye piyu nabangan ka'am. ¹⁸ Patuhut kami isab si iye dambuwa' pungtina'ite bi tu'u. A'a inin pinagaddatan te'ed we' me' masandel pu si Isa Almasi si kemon me' pagtipunanin pegge' basag iye magmahalayak aka-aka mahāp sabab Isa Almasihin. ¹⁹ Duk duma'in hadja iyan. Saguwa' iye isab tapene' we' me' pagtipunan me' masandel pu si Isa Almasihin dina'ak nuhutan kami bang turanan kami ne lasa-lasahanin pi si me' kapungtina'ihante bi kasukalanin. Hinang kami inin supaya tapudji Tuhanin duk supaya isab tapakite kami we' sinna kite bi nabang.

²⁰ Kamaya'-maya' du kami si sin ma'ekka iyan supaya ga' niya' jānne panalla'an kami. ²¹ Pegge' kabaya'an kamihin we' bentel hinangan kamihin, duma'in hadja si pagmatahan Tuhan saguwa' sampay si pagmatahan manusiya' isab.

²² Niya' pe isab dambuwa' pungtina'ite bi patuhut kami pu disi Titus. Daran pandogahan kami a'a inin hangkan kata'uhan kami we' pages iye duk matuyu' iye ine-ine hinangne. Pasōng ne kuwe'itu. Mabaya' te'ed iye piyu si ka'am pegge' ngandel te'ed iye si ka'am. ²³ Na, si Titus inin sawe'ku maghinang nabangan ka'am. Me' pungtina'ite bi sawe'ne inin, dina'ak siye nuhut we' me' pagtipunan masandel pu si Isa Almasihin. Tapudji Almasi sabab hinanganden. ²⁴ Pagtekkka siye lu'u, pakitehanun bi siye lasabin, supaya kemon me' pagtipunan masandel pu si Isa Almasi sinduwehin, kabugtu'ande du we' bennal ka'am malasa duk kata'uhande we' bennal kemon pananglit kami ka'amin.

9

Tabang si me' pagkaside masandel pu si Isa Almasihin

¹ Na, ga'i ka'am subey sulatanku namba sabab panabangbi pinabo'ohanbi si me' pagkasite bi suku' si Tuhan mala'i si Yahudiyahin. ² Kata'uhanku we' mabaya' te'ed ka'am nabang duk inin hep pananglitku ka'am si me' a'a Makedoniyahin. Pa'inku si siye, "Me' pungtina'ite bi mala'i si lahat Akayahin, kemuwe tahun dehellu miya'an pe, asal magpanyap ne siye panabangden." Hangkan pagkalede inin, ka'ekkahin si siyehin mabaya' isab nabang. ³ Na, kuwe'itu tiya' ne dina'ak we' ku me' pungtina'iten bi disi Titus piyu nabangan ka'am magtipun me' panabangbin, supaya kata'uhan me' a'ahin du we' asal

to'o me' pananglitku ka'amin duk panyap ne ka'am ngurung panabangbin kuwe' bakas pina'inkun. ⁴Saguwa' bang piyu ku bu niya' me' a'a bittu'u amban Makedoniya nuhut aku, bu kitede we' ga' pe ka'am makapagpanyap panabangbin, na, ka'iya'-iya'an ku. Duk pasōng ne ka'am ka'iya'-iya'anin pegge' bakas ka'am sanglitanu ku we' panyap ne panabangbin. ⁵Hangkan hep dina'ak we' ku me' pungtina'ite bi tellungan inin piyu padehellu amban aku nabangan ka'am duk pagtekkaku lu'u andang ne panyap lasa-lasahan pananggupbin. Manjari takite du we' ngurung ka'am amban lasabi duk duma'in we' sinege' ka'am we' ku.

⁶Essebun bi te'ed dalilan inin, pina'in, "A'ahin bang imut pagbubudne binihi'in, kuwe'ahat du isab pinaganinen. Saguwa' bang ekka binihi' binubudannen, ekka isab pinaganinen." ⁷Hangkan hep ara'-ara'un bi dangan-dangan ka'am kemon pangbi subey pinangurungbin duk iye miya'an subey pinangurungbin. Ga'i hāp bang a'ahin ngurung bisan iye ga'imabaya' atawa pegge' pa'inne we' sinege' iye. Pegge' Tuhanin malasa si a'ahin bang ngurung te'ed kana'alla. ⁸Tuhanin, makajari ka'am urunganne palabi pe amban sukalbin supaya ka'am ga'i ne te'ed kakulangan duk supaya isab niya' talebbi panabangbi si me' sawe'bi. ⁹Tasulat hep dem kitab sabab a'a masayu' mangurungin, pina'in, "Sayu' iye ngurung si me' a'a miskin. Hinanganne mahāp inin ga'i padeheng salama-lama." ¹⁰Tuhanin mangurung binihi' si a'a magtana'in duk mangurung kinakanin supaya niya' kakan manusiya'in. Damikkiyan Tuhanin isab mangurungan ka'am kemon panabangbi me' sawe'bin. Inin kuwe' dalil binihi'in, duk Tuhanin pamanjarine duk pa'ekkanne ka'ujudan hinanganbi mahāpin. Inin kuwe' dalil pagani hāp. ¹¹Luwal du ka'am iyan urungan Tuhanin maglabi-labi supaya bisan sumiyan makajari ka'am sayu'. Bang bo'o kami ne panabangbin pi si me' a'ahin, magsukul te'ed siye iyan si Tuhan. ¹²Sabab pinangurungbi iyan, duma'in hadja we' tatabang sukal me' a'a Tuhanin, saguwa' ekka isab iyan a'a magsukul te'ed si Tuhan. ¹³Manjari, hinangbi mahāp iyan tanda' we' bennal ka'am sandel pu si Isa Almasi. Manjari ekka iyan a'a mudji Tuhanin pegge' kinahagad duk tinuhut we' bi aka-aka mahāp sabab Almasihin. Magsukul isab te'ed siye iyan si Tuhan pegge' sayu' ka'am ngurung panabangbi siye duk kemon me' a'ahin. ¹⁴Manjari ngampun-ngampun du siye iyan si Tuhan para si ka'am duk malasa te'ed siye si ka'am pegge' kata'uhande we' hangkan ka'am sayu' nabangan siye pegge' pinasayu' ka'am we' Tuhanin sabab lasane duk ase'nen. ¹⁵Hangkan hep subey te'ed kite bi magsukul si Tuhan pegge' lasa-lasahanne ga'i takila-kila.

10

Magaka si Paul sabab hinangnen

¹Aku inin, si Paul, ngajujung ku si ka'am. Niya' me' a'a magpa'in we' damagan ko' ku ngamāhan ka'am bang lu'u ku si pagharapanbi, saguwa' bahani ko' ku hadja ngamā bang si sulat. Kuwe'itu junjungku hadja si ka'am pegge' addat Almasihin subey tinuhutten, diyawa' ateynen duk ma'ase' iye. ²Junjungku si ka'am, pahāpun bi ne be hatulanbin duk ne ka'am ga'i subey amāhanku bang lu'u ku si pagharapanbi. Pegge' asal ga'i ku talew ngamāhan me' a'a ngalimutan kamihiin we' kami iye ko' tinuhut kamihiin napsu kamihiin kuwe' me' a'a mangga'i manuhut Tuhanin. ³To'o we' manusiya' hadja kami inin, saguwa' duma'in kapandeyan manusiya' ginuna kamihiin panagga' kami tolo' mangga'i mabennalin. ⁴Iye ginuna kamihiin kapandeyan amban Tuhan duk kapandeyan pangurung si kamihiin balakatan, hangkan tada'ag we' kami bisan ine-ine managga' tolo' mabennalin. ⁵Tada'ag we' kami pagsu'al me' a'a manuhut tolo' mangga'i mabennalin duk me' pagabbu me' a'a mangga'i manuhut tolo' mabennal sabab Tuhanin. Hangkan me' pikilande manguntarahan tolo' Tuhanin pinda ne pa'in duk tabo'o ne pa'in nuhut Almasi. ⁶Na, bang tuhutbi ne te'ed me' panganda'akan Almasihin, bu niya' pe lu'u ga'i nuhut panganda'akan Almasihin, asal legga kami iye.

⁷Ka'am, iye hadja pinayamanbin si luwasan a'ahin duma'in bang ine dem ateynen. Niya' lu'u si ka'am me' a'a magpa'in we' siye ko' hadja me' dara'akan Almasihin. Na, subey pikil-pikilde we' kami inin dara'akan Almasi du isab kuwe' siyehin. ⁸Hatu lumandu' ne pagbantukun sabab kapatut pangurung Tuhan si kamihiin saguwa' ga'i du ku iya' sabab inin. Pegge' kapatut kami inin ga'i makapagka'at sandelbin saguwa' makabasag sandelbin. ⁹Pa'inku inin supaya ga'i pa'inbi we' mabaya' ku makitalew ka'am si me' sulatku. ¹⁰Niya' ne lu'u magpa'in, "Bang si Paul nulat, asal basag te'ed pina'innen duk ta'u iye magsu'al saguwa' bang si pagharapante bi ne, ga' du niya' basagne duk ga'i iye ta'u missa." ¹¹Subey pikil-pikilde me' a'a kuwe' iyanin we' ine-ine pa'in kami dem sulat saba kami ga' lu'u, iye du isab iyan hinang kami bang lu'u kami si pagharapanbi.

¹²Ga'i kami maka'ara'-ara' masali' di kamihiin si me' a'a mamahadje dine iyan. Kannalde we' siye mata'uhin bang ine mahāpin. Babbal du te'ed siye. Pegge' me' a'a iyan hinangde di-addatden pangalekkatan. Hangkan bisan ine-ine hinangde, hāp ke atawa la'at, bang si

siye hāp hadja. ¹³ Saguwa' kami, ga'i kami palandu' magbantu sabab hinangan kamihin. Niya' ganta'an pagbantu kamihin. Magbantu hadja kami taman hinang pinasuku' Tuhan si kamihin. Duk sakup ne me' hininang kami lu'u si ka'amin. ¹⁴ Manjari, pegge' sumakup du ka'am dem hinang pinasuku' Tuhan si kamihin, ga' kami palabi amban pinasuku' Tuhan si kamihin sakali' kami piyu nolo'an ka'am aka-aka mahāp sabab Almasihin. ¹⁵ Ga'i bantu kami di kamihin sabab hinang me' a'a sinduwehin, me' hinang mangga' pinasuku' Tuhan si kamihin. Saguwa' kabaya'an kamihin we' ngabasag ne sandelbin supaya tapasōng kami hinang kamihin lu'u si lahatbi, basta ga'i hadja kami palabi amban pinasuku' Tuhan si kamihin. ¹⁶ Manjari pagbasag ne sandelbin, makajari ne kami pi si me' kalahatan si dambiya'anbi lu' isab magmahalayak aka-aka mahāp sabab Almasihin. Pegge' mabaya' kami magbantu hadja sabab hinang pinasuku' si kamihin, duma'in sabab me' hinangan a'a sinduwehin. ¹⁷ Pa'in kitabin hep, "Sasuku mabaya' magbantuhin, subey iye magbantu hadja sabab me' bakas tahirang Tuhanin." ¹⁸ Pegge' duma'in a'ahin tinayima' we' Tuhanin bang pudjine dinen saguwa' bang Tuhanin mamudji iyehin.

11

Si Paul duk me' a'a magmā-mā kawakilan siye we' Almasi

¹ Bang du si' ka'am ga'i jumu' pakale si aku bisan sabab bissākun kuwe' kuantuk dupang. Duhulanun bi ne ku dahu'. ² Ellegte ka'am manamal kuwe' pangelleg Tuhanin. Dalilnen kuwe' ka'am budjang ga' niya' tamak-tamakne duk bakas ka'am pinatunang we' ku si dambuwa' lella, iye Almasi. ³ Suse ku si ka'am kaw pamikilbin tabo'o pasape' amban Almasi, manjari ga'i ne dambūs-būs lasabi si iyehin. Kaw ka'am ka'akkalan kuwe' Sitti Hawa awwalley. Ka'akkalan hep iye we' kapandeyan sawe magdusta'in. ⁴ Pegge' bang niya' piyu ngusihatan ka'am, sinna pe ka'am bisan usihatde sabab si Isahin seddili amban usihat kamihin; duk niya' tasangkabi bu duma'in Niyawa Sutsihin, duk me' panolo'den duma'in aka-aka mahāp panolo' kami si ka'amin.

⁵ Bang si aku, ga'i ku kalindihan we' me' gurubi iyan bisan pa'inde we' siye me' kawakilan Almasi tamanan malangkewin. ⁶ Hatu ga'i ku pandey missā-missā, saguwa' kata'uhanku te'ed kēmon tolo' mabennalin. Duk luwal inin pinapasti' we' ku si ka'am sabab panolo'kun kēmon.

⁷ Tiggelanku magusihat aka-aka mahāpin lu'u si ka'am, ga' ku bakas māku tangdan si ka'am bisan dambuwa' sīn, saguwa' magusaha ku. Magpadiyawa' ku para si kahāpanbi du. La'at ke hininangu miya'an? ⁸ Kalu'uku magusihat si ka'amin, iye ngagastuhan akuhin me' pagtipunan masandel pu si Isa Almasi si me' lahat seddilihin. Kuwe' du ku nangkewan siye supaya ka'am tatabangku. ⁹ Kalu'uku si ka'amin, bang ne ku kasukalan, ga' ku māku si ka'am pegge' tinabang du sukalkun we' me' pungtina'ite bi amban Makedoniyahin. Amban matu'uhin sampay si pasōngan ga'i ku te'ed māku ine-ine si ka'am. ¹⁰ Pagbantuku inin ga'i te'ed tapadeheng we' sine-sine lu'u si tibu'ukan lahat Akaya, pegge' asal ga'i ku māku pilak amban ka'am. To'o pina'inku inin pegge' tiya' Almasi dem ateyku. ¹¹ Kannalbi ke we' ga'i ka'am kalasahanku hangkan ga'i tayima'ku tabangbin? Kata'uhan Tuhanin du we' asal kalasahante ka'am.

¹² Asal ga'i ku te'ed māku tangdan amban ka'am bisan sumiyang supaya ga'i kapagabbu me' guru malu'u si ka'amin we' magsali' du hinangan kamihin. ¹³ Me' a'a iyan ga'i to'o we' bakas kawakilan siye we' Almasi. Ngakkal hadja siye duk magmā-mā siye we' bennal siye me' a'a bakas kawakilan we' Almasi. ¹⁴ Ga'i maka'ulali' hinangande inin, pegge' bisan nakura' seyitanin magpasalingu du kuwe' bantuk mala'ikat. ¹⁵ Hangkan ga'i maka'ulali' bang me' a'a dara'akan nakura' seyitanin magmā-mā we' me' a'a maghinangan bentel siye. Saguwa' ka'ujudannen ilegga du siye pata' si me' hinangande mala'atin.

Magbantu si Paul sabab me' bakas sinandalannen

¹⁶ Ambat tabalikku bakas pina'inku tagna'in, da'a pikilun bi we' dupang ku sabab me' bissākun. Saguwa' bang iye iyan pikilanbin, na, ambat ne basta pakale hadja ka'am si me' pagabbukun kuwe'ahat. ¹⁷ Me' bissāku inin duma'in amban panganda'akan Almasi; kuwe' ku a'a dupang magabbu. ¹⁸ Saguwa' pegge' ekka du magabbu sabab me' hinangande tu'u si dunyahin, na, hatu makajari ku isab magabbu bisan kuwe'ahat sabab dikun. ¹⁹ Pegge' ta'u te'ed ka'am mikil, ga'i ka'am jumu' pakale si bissā me' madupangin! ²⁰ Pagsabalanbi du hadja bisan ka'am pagmandahan a'a. Bisan ubusede alatabin atawa padupangde ka'am, ga'i hinangbi ine. Bisan pe ka'am diyawa'ande atawa sampakde, hāp hadja si ka'am. ²¹ Magsabennal ku we' to'o duma'in kami kuwe' me' a'a iyan pegge' damagan kami ngahinang la'at si ka'am.

Saguwa' bang makatawakkal siye magabbu, makatawakkal du ku isab. Essebun bi, bissāku inin kuwe' ku a'a dupang. ²² Bang magabbu siye we' bangsa Hibrani siye, bangsa

Hibrani du ku isab. Bang magabbu siye we' tubu' Isra'il siye, tubu' Isra'il du ku isab. Bang magabbu siye we' papu'de Ibrahim, papu'ku du isab Ibrahim. ²³ Bang magabbu siye we' dara'akan Almasi siye, dara'akan Almasi du ku isab saguwa' mas hāp pe ku amban siye. Kata'uhanku we' missā ku kuwe' a'a dupang, mahadje diku. Mas pasōng ku basag maghinang amban siye. Mimpkiye ku takalabusu sabab paghinangku pu Almasihin? Pasōng pe amban siye. Mimpkiye ku klubakan? Pasōng pe amban siye. Duk daran ku sōng matey. ²⁴ Minlime ku kalagutan we' me' pagkasiku Yahudihin duk kahaba' ku ilagutan mintellumpū' duk siyam pinateppat lalagutin si baranku. ²⁵ Mintellu ku makalabey kinakal we' me' bangsa Romahin. Duk mintedde ku pinagtibagan duk batu we' me' a'ahin. Mintellu magka'at kappal pasakeyankun. Duk bakas ku maggampalan si tengnga' sellang kekkohapan duk kellawan pagka'at kappal pasakeyankun. ²⁶ Ekka kasiya-siyahan talabeyku si me' luwal paglengngankun. Bakas ku siya-siya we' dunuk duk me' mundu. Siya-siya ku we' me' pagkasiku Yahudihin duk me' a'a duma'in Yahudihin. Siya-siya ku dem puweblo, siya-siya ku dem lahat makagindew-gindew, siya-siya ku si tengnga' sellang, duk siya-siya ku we' me' a'a magmā-mā we' sandel siye pu si Almasi. ²⁷ Bohat hinangankun duk luwal ku lubagan. Daran ku ga'i kapatuli sangem. Magsandal ku inusan duk lekkakan. Daran kulang kinakankun. Magsandal ku haggutan pegge' kulang semmekkun. ²⁸ Kēmon talabeyku miya'an hunit. Saguwa' niya' pe me' kasusehanku seddili. Suse ku isab sabab me' pagtipunan masandel pu si Isa Almasihin. ²⁹ Bang niya' ngalamma sandelne pu si Isa Almasihin, ma'ase' ku si iye. Bang niya' tabo'o magduse, dukka te'ed dem ateykun. ³⁰ Ga'i ku mabaya' magabbu, saguwa' bang subey ku magabbu, magabbu ku hadja sabab me' katiksa'an talabeykun supaya kata'uhanbi we' ga' niya' basagku. ³¹ Kēmon pina'inku si ka'amin to'o. Ga'i ku magdusta'. Kata'uhan Tuhanin du inin Sama Panuhutanten bi Isa Almasi. Pata' iye pinudji salama-lama. ³² Matu'uhin pala'iku si puweblo Damaskusin, niya' gubnul pinatingkolo' la'i we' Sultan Aretas. Nganda'ak gubnul miya'an me' sundalu nunggu'an tarangka puweblo miya'an duk bang ku paluwasu billa' i tasiggewde ku. ³³ Saguwa' niya' me' a'a nabangan aku. Tinuntunan ku we' de dem baka' pī padiyawa' amban tendewan la'i si birang batu mapaliput si puweblo miya'an. Manjari lumahi ku amban iye.

12

Me' pinabagala duk pinakita'u Tuhan pu si Paulin

¹ Manjari, pegge' subey ku magabbu, magabbu pe ku bisan ne ga' niya' kagunahan pagabbukun. Kuwe'itu akahante ka'am sabab me' pinabagala Almasi si akuhin duk me' pinakita'une si akuhin. ² Niya' kata'uhanku dambuwa' lella nuhut si Isa Almasi, tabo'o iye pī si surga'. Niya' ne sampu' duk empat tahun palabey. Ga'i kata'uhanku bang tapī ke te'ed iye atawa bang pinabagala ke si iye surga'in. Tuhanin hadja mangata'uhan iyehin. ³ Saguwa' kata'uhanku me' asal tabo'o iye la'i si surga', la'i si pala'ihan Tuhanin. Tabalikkku, ga'i kata'uhanku bang tapī ke te'ed iye atawa bang pinabagala ke si iye surga'in. Tuhanin hadja mangata'uhan iyehin. ⁴ Duk sābune mala'ihin, niya' me' bissā takalene ga'i tabissā si bissāhan manusiya' duk ga'i makajari bissā manusiya'. ⁵ Patut ku magabbu sabab a'a inin saguwa' ga'i ku magabbu sabab dikun, luwal sabab me' kalammahankun. ⁶ Bang asal mabaya' ku magabbu, duma'in du pagabbukun kuwe' pagabba' a'a dupang pegge' to'o du kēmon pina'inkun. Saguwa' ga'i ku magabbu, kaw lumandu' pamahadje me' a'a akuhin. Kabaya'ankun kimmatande ku sabab me' hinanganku takiteden duk me' bissāku takaleden.

⁷ Duk supaya ku ga'i abbuhan manamal pegge' ekka me' pinabagala we' Tuhanin si aku hāp manamal, hangkan niya' pinatekka we' ne si aku saki peddi' manamal. Saki inin kuwe' dara'akan seyitanin ngalubakan aku supaya ku ga'i makapagabbu. ⁸ Mintellu ku māku-māku pu Almasi paki'ananku si iye sakiku inin. ⁹ Saguwa' nambung iye, pa'inne, "Panabangkun sarang si kēmon talabeynun, pegge' takite te'ed balakatkun bang lamma ne kew." Hangkan hep sinna ne ku te'ed magabbu sabab me' kalammahankun, pegge' bang ku lamma talessaku balakat Almasihin nabangan aku. ¹⁰ Duk iyan jānnen hangkan ku kasulutan ine-ine tekka si aku, bang lamma ke barankun atawa pina'iya' ku, atawa magtiksa' ku, atawa bininasa ku, atawa dem kasusehan ku. Kēmon inin tсандalku pegge' Isa Almasi ne Panuhutankun. Pegge' bang ku lamma, iye mato'ohin, basag du ku.

Suse si Paul sabab me' a'a Korintohin

¹¹ Asal kuwe' ku te'ed a'a dupang mahadje diku. Saguwa' ka'am sinusunankun pegge' ga' ku miya'an mahadje diku bang pinahadje si' ku we' bi. Pegge' bisan pa'in me' sinduwehin we' ga' niya' kagunahanku, ga'i du ku kalindihan we' me' a'a malu'u magmā-mā kawakilan siye we' Almasihin. ¹² Kalu'uku si ka'am matu'uhin, takitebi we' asal bennal ku bakas

kawakilan we' Isa Almasi sabab me' hinangankun. Bisan ine-ine sagga' si aku sandalanku hadja, duk takitebi te'ed me' tanda' hinangankun, me' hinangan maka'ulali' duk hinangan balakatan. ¹³ Ine duseku si ka'amin? Me' hinangku si me' pagtipunan me' masandel pu si Isa Almasi sinduwehin, sali' du isab kuwe' hinangku lu'u si ka'amin. Iye hadja pagbidda'annen pegge' ga'i ka'am kabohatan we' ku sabab ga'i ku māku tangdan si ka'am. Bang iyan sala'kun, ampunan bi ku hadja.

¹⁴ Memes ne ku hap piyu nindew ka'am duk kamintellu inin ne ku memes piyu nindew ka'am. Saguwa' sa matu'uhin masi du ku ga'i māku sīn amban ka'am. Duma'in sīnbin inapaskun saguwa' lasabin. Duma'in hep me' anakin subey maggastu para si me' matetto'aden, saguwa' me' matetto'ahin subey maggastu para si me' anakden, duk ka'am kuwe' me' anakku. ¹⁵ Asal sinna ku te'ed ngurungan ka'am kemon maniya' si akuhin duk paglilla'ku sampay barankun basta tatabangte hadja ka'am. Pasōng lasaku si ka'amin saguwa' kuwe' ngakulang lasabi si akuhin.

¹⁶ Na, magbennal ne ka'am we' ga' ku bakas māku tangdan amban ka'am. Saguwa' niya' ka'am magpa'in we' akkalan ko' ku duk tapadupang ko' ka'am we' ku supaya ka'am ta'eddo'anku sīn. ¹⁷ Sa'ingge pamadupangku ka'amin? Iliba ke ka'am we' me' a'a dina'akku mapiyuhin? ¹⁸ Bakas dina'ak hep we' ku si Titus piyu matu'uhin duk niya' isab da'akku pungtina'ite bi nuhatan iye. Pinadupang ke ka'am we' si Titus supaya ta'eddo'ne sīnbin? Ga'i tapa'inbi we' pinadupang ka'am we' ne pegge' sali' kami duwangan bentel duk sali' hinangan kamihin.

¹⁹ Kannalbi hatu we' iye bahan kami inin mēbbegan di kamihin. Saguwa' ga'i iyan to'o. Missā kami si pagmatahan Tuhan kuwe' me' a'a suku' pu Almasi. Kemon hinangan kami si ka'amin, me' bagayku, asal para si kahāpanbi du supaya ngabasag sandelbi pu Almasihin. ²⁰ Suse ku kaw pagtekkaku lu'u ga'i ku kahāpan si me' kawul-pi'libin, manjari kaw isab ka'am ga'i kahāpan si aku sabab me' hinanganku si ka'amin. Suse ku kaw niya' ka'am magsagga'-sinagga', duk magkimbū; kaw niya' ka'am mura astel, duk lisutan, ga'i tapikilbi sawe'bin saguwa' dibin hadja tapikilbin; kaw niya' ka'am ngalimutan sawe'bi duk magkoto-koto ka'am duk magabbu duk sasew ne diyalemanbin. ²¹ Suse ku kaw paglu'u ne ku si ka'am, iya' ku si Tuhan sabab me' hinanganbi mangga'i mahāpin. Duk magdukka ne ku sabab me' ma'ekka bakas magduse matu'uhin bu ga' pe pagsusunande duk lebbahande me' dusede magjina duk magba'isin.

13

Panessa' si panambusan

¹ Kamintellu inin ne ku piyu nindew ka'am. Bang niya' lu'u nuntutan sawe'ne maghinang la'at, subey tuhutte bi me' sinulat dem kitabin we' subey niya' duwangan atawa tellungan naksi' we' to'o tuntutne miya'an meke iye pinakale. ² Papiyuku kaminduwenen, bakas hep sessa'anku me' bakas magduse matu'uhin duk kemon ne ka'am malu'uhin. Kuwe'itu sessa'ante ka'am balik pādpad ga' pe ku tekka lu'u we' pagpiyu ku balik ga'i ka'ase'anku sine-sine ga'i ngalebbahan dusenen. ³ Pegge' kabaya'anbin tanda' we' kemon pina'inku si ka'amin amban panganda'akan Almasi, kata'uhanbi du iyan bang ne ka'am leggaku. Ga'i lamma Almasi saguwa' basag iye ine-ine hinangne si ka'am. ⁴ Pegge' bisan kuwe' bantuk ga' niya' basagne pangalansang iye diyata' olomin, saguwa' ellum du iye balik we' balakat Tuhanin. Damikkiyan kami me' kawakilannen, kuwe' bantuk lamma isab kami pegge' magdambuwa' kami duk Almasi. Saguwa' takitebi du iyan we' ellum du isab kami we' balakat Tuhanin duk niya' du basag kami ngahatul ka'am.

⁵ Pikilun bi te'ed duk payamanun bi bang bennal ke ka'am sandel pu Isa Almasi atawa ga'i. Ga'i ke kata'uhanbi we' lu'u Isa Almasi patenna' dem ateybi? Bang ga' iye lu'u, hātinen ga'i to'o we' sandel ka'am si iye. ⁶ Ngase-ngase ku we' kata'uhanbi du iyan we' kami asal bennal kawakilan we' Almasi. ⁷ Iye pināku-pāku kami si Tuhanin we' hinangbi hadja sasuku mapatutin supaya ka'am ga'i subey legga kami. Ga'i ne maka'ine bisan ga'i tapakite kami si ka'am we' bennal ka'urungan kapatut kami we' Almasi ngalegga ka'am, basta maghinangan hāp hadja ka'am. ⁸ Ga'i kami makajari maghinang ine-ine nagga' mabennalin saguwa' luwal kami magpasōng mabennalin. ⁹ Sinna kami bisan kami kimmatan me' a'ahin lamma basta basag hadja sandelbi pu si Isa Almasihin. Duk pāku-pāku kami te'ed si Tuhan we' kawul-pi'libin pasōng ne pa'in ngahāp. ¹⁰ Hangkan ka'am sulatanku sabab inin pādpad ga' pe ku tapiyu lu'u, supaya pahāpbi ne hinanganbin duk pagtekkaku lu'u, ga'i ne subey pakitehanku kapatutkun ngalegga ka'am. Inurungan ku kapatut we' Almasi, duma'in supaya tapaka'atanku sandelbin saguwa' duk ka'am tatabanganku supaya ngabasag sandelbin.

¹¹ Na, me' kapungtina'ihanku, taman inin ne hadja. Iye apasun bi mahāp kawul-pi'ilbin; tuhutun bi te'ed me' sessa'ku si ka'amin; magsulut-sulut ka'am supaya ka'am dem kasanyangan. Manjari lu'u du si ka'am Tuhanin, iye po'on lasahin duk kasanyanganin.

¹² Bang ka'am magtipun, magsalam-sinalam ka'am, tanda' we' maglasa-ilasa ka'am.

Kēmon me' masandel pu si Isa matu'uhin mabo'o bissā we' essebde ka'am.

¹³ Karayaw luwal ka'am ipat Isa Almasi, Panuhutanten bi duk karayaw luwal pakitehan Tuhanin lasanen si ka'am. Karayaw isab magdambuwa' atey ka'am kēmon pegge' lu'u Niyawa Tuhanin dem ateybi. *Wassalam*

Sulat si Paul si me' a'a Galatiyahin Pahāti sabab sulat si Paul si me' a'a Galatiyahin

Kaminduwe si Paul lumengngan si me' kalahatan magmahalayak aka-aka hāp sabab si Isa Almasihin, tapī iye si lahat Galatiya, dambuwa' probinsiya si Asiya Diki'. Ekka me' kalahatan si Galatiya ta'abutne duk iye usihatne si me' a'ahin we' Isa Almasi matey supaya tapuwasan duseden. Duk ekka isab kahagad duk sandel pu si Isa. Paglumikut ne si Paul amban Galatiya, niya' tekka pi me' a'a magtolo' we' subey pe ko' tuhut me' masandel pu si Isahin me' panganda'akan sara' si Musahin supaya siye pinaghāp duk Tuhanin. Hangkan sasew pikilan me' masandel pu si Isa Almasihin.

Pagkale si Paul inin, magtawus siye sinulatan we' ne. Pinapasti' we' si Paul tu'u si sulatne inin we' iye makatimbul siyehin sandelde pu si Isa Almasihin duk duma'in panuhutde sara' si Musahin.

Magaka pe isab iye bang sa'ingge subey kawul-pi' il me' masandel pu si Isa Almasihin.

¹ Sulat inin amban si Paul pinasampay piyu si ka'am me' masandel pu si Isa Almasi malu'u si me' kalahatan Galatiyahin. Kawakilan ku dina'ak magmahalayak saguwa' kapatutkun duma'in amban manusiya' duk duma'in a'a mangawakilan akuhin. Kawakilan ku we' Isa Almasi duk we' Samaten bi Tuhanin, iye mamakellum Isa Almasi amban kamateyenen. ² Aku inin duk kēmon me' kapungtina'ihante bi matu'uhin mabo'o bissā piyu si ka'am me' pagtipunan masandel pu si Isa Almasi malu'uhin we' inesseb ka'am we' kami.

³ Karayaw ka'am luwal ipat Samaten bi Tuhanin duk Isa Almasi, Panuhutanten bi. Karayaw isab we' urungande ka'am kasanyangan dem ateybi. ⁴ Si Isa Almasi, pinaglilla' hep we' ne umulnen supaya kapuwasan me' duseten bi duk supaya kite bi ga'i ne nuhut me' a'a maghinangan mala'at tu'u si dunya kuwe'itu inin. Hininang inin we' Isa Almasi pegge' asal inin kinabaya'an Samaten bi Tuhanin. ⁵ Pudjite bi Tuhanin salama-lama. Amin.

Dambuwa' hadja aka-aka mahāpin

⁶ Asal ulali' ku te'ed si ka'am bang we'ey ka'am mura-mura nayikutan Tuhanin bu tapene' ka'am we' ne sabab lasa duk ase' Almasi si ka'amin. Duk iye tinuhutbin kuwe'itu, usihat seddili sabab bang sa'ingge panimbul Tuhan kitehin bi. ⁷ Saguwa' iye mato'ohin, ga' niya' tolo' seddili bang pasal panimbul Tuhan kitehin bi. Saguwa' niya' hadja me' a'a batang sasewde pikilanbin duk batang pindahande aka-aka hāp sabab Isa Almasihin. ⁸ Saguwa' bang niya' a'a atawa bisan pe kami atawa bisan pe mala'ikat amban surga' bu magmahalayak iye aka-aka hāp seddili amban tolo' mabennal bakas minahalayak kami si ka'amin, asal tapī iye si narka'. ⁹ Bakas tapa'in kami ne inin matu'uhin duk tabalikka kuwe'itu we' bang niya' magmahalayak, bahasane aka-aka hāp bu seddili amban tolo' mabennal bakas minahalayak kami si ka'amin, asal tapī iye si narka'.

¹⁰ Da'a pikilun bi we' iye inapaskun sanglitan a'a ku. Pegge' asal inapaskun we' sanglitan Tuhanin ku. Da'a pikilun bi we' iye inapaskun we' kasulutan me' a'ahin si aku. Pegge' bang inin inapaskun ga'i si' ku maghinang pu si Isa Almasi.

Si Paul kawakilan we' Tuhanin

¹¹ Me' kapungtina'ihanku masandel pu si Isa Almasihin, batang ka'am pa'essebunku we' aka-aka hāp minahalayakku si ka'amin duma'in amban pikilan a'a paguwa'annen. ¹² Ga' tasangkaku tolo' inin amban manusiya'. Ga' ku ka'usihatan we' sine-sine sabab inin. Saguwa' tasangkaku inin amban Isa Almasi. Pinakata'u inin we' ne si aku.

¹³ Bugu' bakas takalebi sabab me' hinanganku matu'uhin masa patuhut pe ku te'ed si āgama Yahudi. Bininasa hep te'ed we' ku me' masandel pu si Isahin duk magge'es ku supaya hadja magka'at sandelden duk ga' niya' talebbi nuhut si Isa. ¹⁴ Me' pagkasiku Yahudi sali' umul kamihin, ga'i siye maka'atu si aku magāgama. Asal inelleg te'ed we' ku me' bi'at-bi'atan me' kapapu'an kamihin.

¹⁵ Saguwa' bisan ku kuwe' miya'an, kinalasahan ku duk ka'ase'an ku we' Tuhanin. Ga' pe ku inanakan, andang ne ku tapene' we' ne duk hininang ku we' ne dara'akanne. ¹⁶ Pagtapikil Tuhanin we' pakitehanne si aku Anaknen supaya tamahalayakku aka-aka mahāp sabab Anaknen si me' kabangsahan duma'in Yahudi, ga' ku pi pu sine-sine pakitolo' sabab inin. ¹⁷ Ga' ku bisan pi si Awrusalam si me' a'a kawakilan dehellu amban akuhin. Saguwa' magtawus ku hap pi si lahat Arab ubus bu balik ku pi hap Damaskus. ¹⁸ Puwas tellun tahun bahu pi ku hap Awrusalam mayaman si Petros duk la'i ku si iye duwe simana. ¹⁹ Ga' niya' seddili me' bakas kawakilanin takiteku luwal si Yakub, sali Panuhutanten bi.

²⁰ Me' sinulatku inin asal to'o. Tiya' Tuhanin mayam-mayam, asal ga'i ku magdusta'.

²¹ Puwas miya'an hap pī ku si me' kalahatan la'i si Siriya duk la'i si Kilikiya. ²² Masa miya'an ga' pe ku bakas takite we' me' masandel pu si Isa Almasi la'i si lahat Yahudiyahin. ²³ Bakas ka' akahan hadja siye we' aku a'a bakas maminasa siye matu'uhin supaya ga'i ne siye sandel pu si Isa Almasi. Bu kuwe'itu ko' magmahalayak ne ku we' subey me' a'ahin sandel pu si Isa Almasi. ²⁴ Duk pinudji we' de Tuhanin pegge' sandel ne ku pu si Isa Almasi.

2

Si Paul duk me' a'a kawakilan sinduwehin

¹ Paglabey sampū duk empat tahun, hap pī ku balik si Awrusalam magtuhut duk Barnabas. Bino'o isab we' ku si Titus. ² Hap pī ku miya'an pegge' pinakata'u si aku we' Tuhanin we' subey ku pī. Pagtekka kami la'i, magmiting kami duk me' nakura' me' masandel pu si Isa Almasihin, kami-kami hadja. Pinahātihan we' ku si siye bang ine aka-aka mahāp minahalayaku si me' a'a duma'in Yahudihin. Hangkan siye pinahātihan we' ku pegge' kaw siye ga'i kasulutan duk kaw pa'inde we' ga' niya' kasuddahan me' bakas tahinangkun atawa me' hininanguku masa miya'an. ³ Saguwa' kasulutan du siye si me' hinangkun. Pegge' si Titus, sawe'kun, bisan iye bangsa Girik, ga' du iye sege'de dina'ak magislam. ⁴ Saguwa' niya' la'i me' a'a pasakup si pagmitingan kami miya'an magmā-mā we' siye me' pungtina'ite bi sandel pu si Isa Almasi. Kabaya'anden we' si Titus subey magislam. Hap pī hadja siye magispay bang kite bi me' masandel pu si Isa Almasihin nuhut me' panganda'akan sara' tasulat si Musahin ke atawa ga'i. Pegge' kabaya'anden we' pabanyaga' ne pa'in kite bi nuhut sara'in bisan du kite bi bakas pinaluwas ne we' Isa Almasi amban pamanyaga'an kitehin bi duk ga' ne niya' kaput sara'in si kite bi. ⁵ Saguwa' ga' te'ed tuhut kami kinabaya'anden pegge' ga'i kami baya' we' tolo' mabennalin, hātinene aka-aka hāp sabab Isa Almasihin, kasagetan we' tolo' ga'i bennal.

⁶ Me' nakura' me' masandel pu si Isa Almasihin, pagkaled me' panolo'kun, ga' niya' panalla'de duk ga' isab niya' panambade. Bisane siye kinimatan me' a'a langkew, ga'i du maka'ine si aku, pegge' bang si Tuhan sali'-sali' du me' a'ahin kēmon. ⁷ Tasabudte ne masa miya'an we' hinang pinangandel si aku we' Tuhanin, magmahalayak aka-aka hāp sabab Isa Almasihin pī si me' kabangsahan duma'in Yahudi, kuwe' si Petrosin isab iye hinang pinangandel si iyehin, magmahalayak pī si me' Yahudi. ⁸ Tuhanin, kawakilan we' ne si Petros dina'ak magmahalayak si me' Yahudihin. Damikkiyan isab kawakilan ku we' ne dina'ak magmahalayak si me' duma'in Yahudihin. ⁹ Manjari disi Yakub duk si Petros duk Yahiya, siye me' kinimatan nakura' mala'ihin, sakali' tahātide we' kawakilan ku we' Tuhanin, sinalam kami duk Barnabas we' de, tanda' we' magdambuwa' hinang kami kēmon. Isun kamihin we' kami duk Barnabas magmahalayak si me' kabangsahan duma'in Yahudi bu siye isab magmahalayak si me' Yahudi. ¹⁰ Pākude hadja we' subey tabang kami me' mamiskin la'i si Awrusalamin, me' masandel pu si Isa Almasihin. Duk iye du isab miya'an luwal kabaya'anku hininangin.

Sinabit si Petros we' si Paul

¹¹ Ga' tiggel puwas miya'an hap pī si Petros si kami la'i si puweblo Antiyok. Dambuwa' ellew sinabit iye we' ku pegge' niya' hinanganne ga'i tewwa'. ¹² Tagna'ne tekka la'i, patuhut iye mangan si me' a'a duma'in Yahudi masandel pu si Isa Almasihin. Saguwa' sakali' niya' tekka pī me' Yahudi sandel pu si Isa Almasi dina'ak pī we' si Yakub, na, si Petros inin ga'i ne asipne me' duma'in Yahudihin duk ga'i ne iye mangan magtuhut duk siye. Tawes si Petros kaw iye salla' me' Yahudi mamēbbegan sara' pagislamin. ¹³ Me' Yahudi sinduwe masandel pu si Isa Almasi la'i si Antiyokin, batukande isab si Petros duk kēmon siye ga'i ne mangan magtuhut duk me' duma'in Yahudihin. Sampay si Barnabas katimmo'ohan isab. ¹⁴ Pagkiteku we' hininangde miya'an kuntara si me' tolo' mabennalin panolo' aka-aka mahāp sabab Isa Almasihin, pa'inku pu si Petros si pagharapande kēmon, "Ka' u hati', Yahudi kew, saguwa' ga' du tuhutnu addate bi me' Yahudihin. Iye tinuhutnun addat me' a'a duma'in Yahudihin. Na, we'ey pe sege'nu me' a'a duma'in Yahudihin nuhut addat me' Yahudihin?" Iye miya'an bissaku pu si Petrosin.

Yahudi duk duma'in Yahudi timbul sabab sandelde pu si Isa Almasihin

¹⁵ Yahudi kami pegge' me' matetto'a kamihin Yahudi. Duma'in kami kuwe' me' bangsa seddilihin, me' mangga'i manuhut sara'in. ¹⁶ Saguwa' bisan kami, kata'uhan kami we' a'ahin inampun duk kinimatan bentel we' Tuhanin sabab sandelne pu si Isa Almasihin hadja, duma'in we' sabab panuhutne me' panganda'akan sara' si Musahin. Hangkan hep bisan kami, sandel ne kami pu si Isa Almasi supaya kami inampun duk kinimatan bentel we' Tuhanin sabab sandel kami pu si Almasihin duk duma'in sabab panuhut kami sara'in. Pegge' ga' te'ed niya' a'a inampun duk kinimatan bentel we' Tuhanin sabab panuhutne me' panganda'akan sara'in. ¹⁷ Bang iye kinabaya'anten we' kimmatan Tuhanin

kite bentel, subey kite sandel pu si Isa Almasi duk duma'in sara'in subey pangandelantan. Hangkan hep bang Almasi pangandelan kamihin, tasabut kami ne we' dusehan kami sa me' a'a duma'in Yahudihin. Bang kuwe' iyan, tapa'inte ke we' Almasi jannen hangkan kami dusehan? Asal ga'i! ¹⁸ Saguwa' bang ku balik nuhut sara' bakas tinayikutankun duk pa'inku we' sara'in subey tinuhut, na, pasti' we' dusehan ku pegge' kalanggalanku sara'in. ¹⁹ Tasabutku ne we' ga'i du ku kinimatan bentel we' Tuhanin sabab panuhutku sara'in pegge' asal ga'i du tatuhutku. Hangkan tayikutanku ne sara'in supaya Tuhanin ne asal tinuhutkun. Sabab sandelku pu si Isa Almasihin, kuwe' ku dalil tumuhut si iye ilansang diyata' olom. ²⁰ Kuwe' ku dalil matey saguwa' ellum ku pegge' tiya' Almasi patenna' dem ateyku. Duk tiggelanku ellum si dunya inin, sandel ne ku pa'in si Anak Tuhanin. Malasa iye si aku duk maglilla' iye matey sababku. ²¹ Asal ga'i tayikutanku lasa duk ase' Tuhan pinakitehanne si aku kamatey Almasi diyata' olomin. Pegge' bang si' kinimatan kite bentel we' Tuhanin sabab panuhutte sara'in, na, hâتينen ga' niya' guna kamatey Almasihin.

3

Sara'in ke atawa sandelten

¹ Ka'am me' a'a Galatiyahin, babbal pahâp ka'am iyan! We'ey pakalebi me' a'a manganda'ak ka'am nuhut sara' tasulat si Musahin? We' ga'i pasti' panolo'ku si ka'amin we' matey Isa Almasi diyata' olom supaya dusebin tapuwasan? ² Akahanun bi ku. Sa'ingge panayima'bi Niyawa Tuhanin? Tatayima'bi ke Niyawa Tuhanin pegge' tuhutbi sara'in? Duma'in! Saguwa' kata'uhanbi du we' pangurung Tuhanin hadja Niyawanan si ka'am pegge' takalebi duk kinahagad we' bi aka-aka mahâp sabab si Isa Almasihin. ³ Babbal pahâp ka'am iyan! Tagna'bi nuhut Isa Almasi, Niyawa Tuhanin pangandelanbin nabangan ka'am. Saguwa' kuwe'itu iye pangandelanbin basagbi nuhut sara' tasulat si Musahin supaya ka'am kinimatan bentel we' Tuhanin. ⁴ Kêmon me' talabeybin sabab sandelbi pu si Isahin, ga' ke miya'an niya' gunane si ka'am? Bugtu' niya'. ⁵ Tuhanin, pinangurung we' ne si ka'am Niyawa Sutsihin duk maghinang iye hinangan balakatan diyalemanbi, duma'in pegge' tuhutbi me' panganda'akan sara'in saguwa' pegge' pakalebi duk kinahagad we' bi aka-aka mahâp sabab si Isa Almasihin.

⁶ Pikilun bi Ibrahim awwalley. Tasulat dem kitab, pina'in, "Kinahagad we' Ibrahim sanggup Tuhan si iyehin. Sabab pakahagadne miya'an, kinimatan iye bentel we' Tuhanin." ⁷ Hangkan hep subey tasabutbi we' me' a'a asal masandel si Tuhanin, siye tubu' Ibrahim te'edin. ⁸ Pa'in Tuhanin matu'uhin dem kitab we' bisan me' a'a duma'in Yahudihin kimmatanne du bentel bang sandel siye si iye. Pinahâtihan we' ne pu Ibrahim matu'uhin aka-aka mahâp inin. Pa'inne pu si Ibrahim, "Sababnu urunganku kahâpan kêmon manusiya' si duniyahin." ⁹ Kinahagad we' Ibrahim sanggup Tuhanin duk sabab miya'an inurungan iye kahâpan we' Tuhanin. Damikkiyan kêmon makahagad si bissâ Tuhanin, inurungan kahâpan isab siye.

¹⁰ Saguwa' kêmon magpa'in we' kinimatan siye bentel we' Tuhanin sabab panuhutte sara'in, pagmulka'an Tuhanin du siye. Pegge' tasulat dem kitab, pina'in, "Sasuku ga'i makatuhut kêmon panganda'akan tasulat dem sara'in, asal pagmulka'an Tuhanin siye." ¹¹ Manjari, pasti' te'ed we' ga' niya' a'a kinimatan bentel we' Tuhanin sabab panuhutte sara'in. Pegge' pa'in kitabin isab, "Sine-sine masandel si Tuhanin, kimmatan Tuhanin iye bentel duk ellum iye salama-lama." ¹² Bang niya' si' a'a makatuhut kêmon panganda'akan dem sara'in, ga'i iye subey sandel pu si Isa Almasi. Pegge' niya' isab tasulat dem kitab, pina'in, "A'a makatuhut kêmon panganda'akan dem sara'in, ellum iye salama-lama."

¹³ Saguwa' ga' niya' bisan dambuwa' makatuhut kêmon panganda'akan dem sara'in hangkan kêmon pagmulka'an Tuhanin. Saguwa' si Almasi ilegga ganti' te bi duk pinaluwas kite bi we' ne amban pangalegga Tuhan si kitehin bi. Pangalegga iyehin pinapatey diyata' olom. Pegge' tasulat hep dem kitab, pina'in, "Bang a'ahin pinapatey binowet diyata' olom, hâتينen we' tewwa' mulka' Tuhanin iye." ¹⁴ Si Almasi maglilla' pinapatey kuwe' miya'an supaya sabab iye me' kahâpan pananggup Tuhan pu si Ibrahimin awwalley tapangurung du isab si me' a'a duma'in Yahudihin, duk supaya sabab sandelte bi pu si Isa Almasihin papitu Tuhanin du si kite bi Niyawa Sutsi pananggupnen.

Sara'in dukjanji' Tuhanin

¹⁵ Me' kapungtina'ihanku masandel pu si Isa Almasihin, urungante ka'am upama. Bang niya' duwangan magjanji' bu tapilmahande katas pagjanji'ande miya'an, ga' niya' bisan sine makajari mindahanne atawa nambahanne. ¹⁶ Manjari Tuhanin, niya' me' janji'ne pu Ibrahim duk si tubu'nen. Ga' pa'in kitabin, "si me' tubu'nen," hâتينen ekka siye. Saguwa' pa'in kitabin si dambuwa' hadja tubu'nen duk inin si Almasi. ¹⁷ Iye batang pinahâti ku si ka'amin, inin: Tuhanin bakas ngajanji' pu Ibrahim duk nanggup iye we' asal tumananne

janji'ne miya'an. Paglabey ampat hatus duk tellumpū' tahun puwas miya'an, pinangurung we' Tuhanin sara'in pu si Musa para si me' Yahudihin. Saguwa' ga'i makajari pina'in we' ga'i ne binali janji' Tuhan tagna'in pegge' niya' ne sara'. Haget pe janji' Tuhan miya'an duk subey du tumananne. ¹⁸ Pegge' bang upama me' kahāpan amban Tuhanin tepe si kite bi bang tuhutte bi me' panganda' akan sara' tasulat si Musahin, na, ga' ne niya' guna janji'ne miya'an. Saguwa' pegge' bakas Tuhanin ngajanji' we' ngurung iye kahāpan hangkan miya'an pangurungne pu si Ibrahim.

¹⁹ Manjari, bang kuwe' iyan, ine guna sara'in? Akahante ka'am, sara'in pinatamba hadja we' Tuhanin supaya kata'uhan me' a'ahin bang ine duseden. Duk kabaya'an Tuhanin we' sara' inin tinuhut tiggelan ga'i pe tekka pitu tubu' Ibrahim miya'an, si Isa Almasi. Iye hep inin pina'in Tuhan si janji'nen. Sara'in pinangurung we' Tuhanin si me' mala'ikat dina'ak pangurung pu si Musa. Ubus pinangurung isab we' si Musa si me' Yahudihin. ²⁰ Saguwa' pangajanji' Tuhan pu Ibrahimin, ga' iye nganda'ak sine-sine. Asal iye te'ed dihananne mamissā pu Ibrahimin. Hangkan kata'uhante we' pasōng langkew janji' Tuhanin amban sara'in.

Kagunahan sara'in

²¹ Hatu kannalbi we' ga'i maguyun sara'in duk janji' Tuhanin. Saguwa' maguyun du siye. Pegge' bang si' miya'an niya' sara' maka'urungan kite bi umul ga' niya' tamananne, na, bentel ne si' kite bi si matahan Tuhan bang tuhutte sara' miya'an. ²² Saguwa' pa'in kitabin we' kēmon manusiya'in dusehan duk kuwe' dalil pagbaya'an siye we' dusehin. Hangkan hep sabab sandelte pu si Isahin hadja, tasangkate kahāpan pananggup Tuhanin. Ka'urungan kite bi umul ga' niya' tamananne bang sandel kite bi pu si Isa Almasi.

²³ Matu'uhin ga' pe kite bi sandel pu si Isa, kuwe' kite bi dalil kinalabusu we' sara'in duk ga'i kite bi lumuwās samanta'an ga'i pe kata'uhante we' sandelten makatimbul kitehin. ²⁴ Sara'in mamanolo'an kitehin bi tiggelan ga' pe tekka Almasi, supaya pagtekka ne Almasi makajari ne kite inampun duk kinimmatan bentel we' Tuhanin sabab sandelte pu Almasihin. ²⁵ Kuwe'itu pegge' tekka ne si Isa Almasi duk iye ne pangandelanten, ga'i ne kite subey pinanolo'an we' sara' sinulat si Musahin.

²⁶ Kēmon ka'am me' anak Tuhanin ne pegge' sandel ne ka'am pu si Isa Almasi. ²⁷ Pegge' kēmon ka'am sandel ne pu si Isa Almasi duk bakas ne ka'am pinandi, tanda' we' nuhut ne ka'am iye, hangkan ilekkat ne we' bi addatnen. ²⁸ Manjari, ga' ne niya' pagbidda'an Yahudihin duk me' a'a duma'in Yahudihin. Ga' niya' pagbidda'an banyaga'in duk duma'in banyaga'in. Ga' niya' pagbidda'an lellahin duk dendehin. Pegge' kēmon ka'am magdambuwa' dem atey ne sabab sandelbi pu si Isa Almasihin. ²⁹ Pegge' ka'am suku' pu si Isa Almasi, hangkan me' tubu' Ibrahim isab ka'am duk tepe si ka'am du pananggup Tuhan pu Ibrahimin.

4

¹ Pina'inku miya'an makajari isab inupamahan kuwe' inin. Upama niya' nakanak, anak dambuwa'-buwa', bu matey samanen. Iye ne dapu' me' alata' ta' amban samanen. Saguwa' samanta'an nakanak pe iye kuwe' du hadja iye banyaga'. ² Pegge' pinagbaya'an pe iye duk me' alata'nen we' me' a'a mangipat iyehin. Saguwa' bang tekka ne ellew panessa' samanen, niya' ne kapatutne magbaya' si me' alata'nen. ³ Damikkiyan kite bi isab matu'uhin, masa kuwe' mākanak pe kite bi, hātinan ga' pe kite bi sandel pu si Isa Almasi, kuwe' kite bi dalil me' banyaga' patuhut ne hadja si me' ka'addat-addatan kapapu'anten bi duk me' bi'at-bi'atan me' a'a si dunya inin. ⁴ Saguwa' pagtekka ellew pangedgedew Tuhanin, pinapitu we' ne si dunya Anaknen. Inanakan iye we' manusiya'. Yahudi iye duk tinuhut we' ne sara' tasulat si Musahin, ⁵ supaya tapaluwasne me' a'a si antanan sara'in duk supaya kite bi hinang Tuhanin me' anakne.

⁶ Kabugtu'anbi we' ka'am me' anakne ne pegge' pinapitu we' Tuhanin dem ateyte bi Niyawa Sutsihin, iye mala'i si Anaknen, Isa Almasi. Sabab Niyawa Sutsi dem ateyten bi makajari ne enante bi Tuhanin Samate bi. ⁷ Hangkan hep kuwe'itu duma'in ne ka'am kuwe' banyaga' saguwa' anakne ne ka'am. Duk pegge' anakne ka'am, pangurung Tuhanin du si ka'am kēmon me' kahāpan suku' si me' anaknen.

Gagal si Paul si me' a'a Galatiahin

⁸ Matu'uhin masa ga' pe kata'uhanbi Tuhanin, kuwe' ka'am me' banyaga' me' tuhan-tuhan tinuhutbin. ⁹ Saguwa' kuwe'itu kata'uhanbi ne Tuhanin, - pasōng pe, kata'uhan Tuhanin ne ka'am, - na, we'ey ne isab batang tuhutbi balik me' ka'addatan duk me' bi'at-bi'atan masahin bu ga' du niya' kagunahande? We' baya' ne isab ka'am binanyaga' we' de balik? ¹⁰ Tuhutbi ne balik me' ka'addatan me' a'ahin, kuwe' pamahadjebi ellew li'ihin duk

me' kādja'anbi bulan-bulanin atawa musim-musimin. ¹¹ Suse ku si ka'am, kaw ga' niya' ka'ujudan paghinangku malu'u si ka'amin.

¹² Me' kapungtina'ihanku masandel pu si Isa Almasihin, pākuku si ka'am, subey ne ka'am kuwe' akuhin pegge' kemuwe ku sandel pu si Isa, ga' ne ku ngandel si sara' āgama Yahudihin. Saguwa' kuwe' ne ku ka'am me' duma'in Yahudihin. Duk ga' du niya' dusebi si aku saguwa' hāp pangahatubi akuhin matu'uhin. ¹³ Kata'uhanbi du we' pu'unku hep kapagmahalayak aka-aka mahāpin si ka'am matu'uhin, pegge' ta'abut saki ku lu'u si ka'am. Iye miya'an tagna' pagmahalayakku si ka'amin. ¹⁴ Bisan ka'am kasigpitan manamal sabab sakikun, ga' du ku tayikutanbi atawa kalemme'anbi saguwa' hinatul ku we' bi. Pangaddatbi akuhin kuwe' pangaddatbi mala'ikat amban surga' bang upama niya' tapiyu si ka'am. Inaddatan ku we' bi kuwe' pangaddatbi Isa Almasi bang upama tapiyu iye si ka'am. ¹⁵ Kegan te'ed ka'am masa miya'an pegge' lu'u ku si ka'am. Asal tapa'inku we' bang makajari hadja, ugitanbi bisan matabin duk pangurungbi aku, pamakitebi bang sa'ingge pangimmatbi akuhin. Saguwa' we'ey kuwe'itu pinda ne pangimmatbi akuhin? ¹⁶ Hatu kannalbi we' kuntarahante ka'am pegge' akahante ka'am mabennalin.

¹⁷ Me' a'a malu'u magtolo' si ka'am me' tolo' mangga'i mabennalin, kuwe' bantuk gagal siye si ka'am saguwa' duma'in tapikilden kahāpanbin. Kabaya'anden hadja we' tayikutanbi ku supaya siye hadja tinuhutbin. ¹⁸ Asal hāp bang a'ahin gagal si sawe'nen basta hāp hadja sababnen bang we'ey siye gagal. Duk subey ka'am maggagal bang lu'u ku si ka'am atawa bang ga' ku lu'u. ¹⁹ Kimmatante ka'am kuwe' me' anaku kinalasahankun; hangkan, kuwe' dende kahunitan bang iye sōng nganak, kahunitan ku mikil sabab ka'am samanta'an ga'i pe ka'am dambūs-būs nuhut Isa Almasi duk iye ne asal magbaya' dem ateybin. ²⁰ Bang si' ku lu'u si ka'am kuwe'itu. Tabo'ote si' ka'am magbissā magharap pegge' suse ku te'ed si ka'am.

Si Hagar duk si Sara hinang upama

²¹ Ka'am me' mabaya' manuhut sara' sinulat si Musa dem kitabin, ga'i ke kata'uhanbi bang ine pina'in kitabin? ²² Pa'in kitabin hep we' Ibrahim duwe anakne lellahin. Dambuwa' anaknen amban andane banyaga'in duk dambuwa' in amban andane duma'in banyaga'in. ²³ Anakne amban banyaga'in inanakan sa hinangan si dunyahin. Saguwa' anakne amban andane duma'in banyaga'in inanakan panuman Tuhan janji'ne pu si Ibrahimin. ²⁴ Inin pangandalilanten: dende duwangan inin dalil janji' Tuhan duwehin. Si Hagar, dende banyaga'in, dalil janji' Tuhan tagna'in, iye sara' pinangurungne pu si Musa la'i diyata' punu Turusinahin. Duk me' manuhut sara'in kuwe' me' banyaga'. ²⁵ Manjari si Hagar dalil punu Turusinahin la'i si lahat Arab duk dalil me' bangsa Yahudihin isab. Banyaga' si Hagar duk me' anaknen. Damikkiyan isab kēmon me' Yahudi kuwe'itu manuhut sara' sinulat si Musahin kuwe' pabanyaga' si sara'in. ²⁶ Saguwa' si Sara, anda Ibrahim duma'in banyaga'in, iye dalil kēmon kite bi me' masandel pu si Isahin pegge' ga' kite bi pabanyaga' si sara' sinulat si Musahin. ²⁷ Tasulat hep dem kitab, pina'in, "Magkēg kew, dende, bisan kew ga' bakas nganak. Magellang-ellang kew we' kēgnun bisan kew ga' bakas makalessa peddi'. Pegge' me' tubu' dende bakas inambanan we' ellanen ekka pe manamal amban me' tubu' dende maniya' ellanen."

²⁸ Me' kapungtina'ihanku, kite bi inin me' anak Tuhanin sabab tinumanan we' ne janji'nen. Kite bi kuwe' si Isahakin inanakan we' si Sara panuman Tuhan janji'ne pu Ibrahimin. ²⁹ Masa miya'an isab, nakanak inanakan sa hinangan si dunyahin, si Isma'el, pinahunitan we' ne nakanak inanakan sabab balakat Niyawa Tuhanin. Damikkiyan kite bi kuwe'itu pinahunitan te'ed we' me' mapabanyaga' si sara' tasulat si Musahin. ³⁰ Saguwa' ine te' pa'in kitabin? Pa'in kitabin, "Patahala'un dende banyaga'in duk anaknen pegge' ga' niya' pusaka' pangurung si anak banyaga'in. Kēmon pusaka' in suku' si anak dende duma'in banyaga'in." ³¹ Hangkan me' kapungtina'ihanku masandel pu si Isa Almasihin, duma'in kite bi kuwe' anak dende banyaga'in saguwa' kuwe' kite bi anak dende duma'in banyaga'in.

5

Pateteg ka'am duk ka'am luhaya

¹ Duma'in ne kite bi kuwe' banyaga' subey nuhut panganda'akan sara' sinulat si Musahin pegge' bakas pinaluhaya ne kite bi we' Almasi. Hangkan da'a te'ed ka'am ngatu binanyaga' balik saguwa' pateteg ka'am duk ka'am luhaya.

² Tentemanun bi pina'inku inin. Bang pa'inbi we' subey ka'am magislam supaya ka'am kinimatan bentel we' Tuhanin, papitu Almasihin ga' niya' gunane si ka'am. ³ Asal sessa'ante ka'am balik we' sasuku magislam sa panganda'akan sara'in, subey tuhutde kēmon panganda'akan sara'in. ⁴ Sasuku ka'am magpa'in we' inampun duk kinimatan ka'am bentel we' Tuhanin sabab panuhutbi sara'in, tinayikutan ne we' bi Almasi. Sumape'

ne ka'am amban lasa duk ase' Tuhanin. ⁵ Saguwa' kite bi, iye inase-aseten bi, we' ampun Tuhanin kite bi duk kimmatanne kite bi bentel sabab balakat Niyawanen duk pegge' sandel kite bi pu Almasi. ⁶ Pegge' bang ne kite bi sandel pu si Isa Almasi, sali'-sali' ne kite bi si pagmatahan Tuhanin bisan kite bi bakas magislam atawa ga'. Iye mamahalga' si Tuhanin bang takite sandelten bi si lasate si pagkasiten bi.

⁷ Matu'uhin tinuhut te'ed we' bi tolo' mabennal sabab si Isa Almasihin. Saguwa' kuwe'itu sine mamages ka'amin hangkan ga'i ne tuhutbi? ⁸ Duma'in Tuhanin mamages ka'amin, pegge' iye manawag ka'amin duk ka'am nuhut Isa Almasi. ⁹ Me' tolo' mangga'imabennalin palatag sa pina'in eli'anin, "Bisan da puddut pasulig makapasulig tibu'ukan addunin." ¹⁰ Saguwa' bisan ne kuwe' miya'an, pegge' magpungtina'i kite bi sabab sandelte bi si Panuhutanten bi Isa Almasi, kabugtu'an ku we' ga'i du tuhutbi panolo' seddili amban me' bakas panolo'ku si ka'amin. Duk a'a manasew pikilanbin sabab me' tolo'ne mangga'imabennalin, asal legga Tuhanin du iye bisan sine.

¹¹ Me' kapungtina'ihanku masandel pu si Isa Almasihin, niya' me' a'a magpa'in we' magtolo' pe ko' ku we' subey kite bi magislam supaya kinimatan kite bi bentel we' Tuhanin. Bang to'o inin we'ey pe ku bininasa we' me' Yahudihin? Bang si' ku magtolo' we' subey a'ahin magislam, ga'i ne si' ku ka'astelande bisan ne ku magtolo' isab sabab kamatey Isa Almasi diyata' olomin. ¹² Bang du si' me' a'a manasew ka'am iyan duma'in hadja magislam saguwa' ngapun dide ne manalus.

¹³ Manjari ka'am, me' kapungtina'ihanku, tapene' ka'am we' Tuhanin supaya ka'am tapaluhayane hangkan ga'i ne subey tuhutbi sara'in. Saguwa' duma'in hātine inin we' pegge' luhaya ne ka'am, makajari ne ūtanbi me' napsu baranbin. Ga'i. Saguwa' subey ka'am magtabang-tinabang pegge' maglasa-ilasa ka'am. ¹⁴ Pegge' kēmon panganda'akan sara' tasulat si Musahin tatuhutte ne bang tuhutte dambuwa' da'akan inin: "Kalasahanun sawe'nun kuwe' pangalasanu dinun." ¹⁵ Saguwa' bang iye bahanbin magkekkeb duk magsasa' kuwe' asu, na pahatul ka'am pegge' ujud magka'at iyan pagdambuwa' ateybin.

Nuhut napsuten atawa nuhut Niyawa Tuhanin

¹⁶ Inin pina'inku si ka'amin: tuhutun bi panganda'akan Niyawa Sutsihin, manjari ga'i iyan ūtanbi napsubin. ¹⁷ Pegge' kinabaya'an napsuten bi duk kinabaya'an Niyawa Tuhanin ga'i maguyun. Magkuntara duwe inin hangkan hep ga'i tahnangte me' hinangan kinabaya'ante hinaningin. ¹⁸ Bang iye tinuhutbin kinabaya'an Niyawa Tuhanin, ga' ne niya' kaput sara'in si ka'am.

¹⁹ Bang napsuden iye tinuhut me' a'ahin mura kata'uhan pegge' inin me' hinanganden: magjina siye, ba'isan siye, duk ga'i siye iya' magkadupangan. ²⁰ Pahadjede me' tuhan-tuhanin. Hinaning-hinang we' de sawe'den duk magbahasa siye. Magkuntara siye duk magsasa'. Magkimbū siye duk magka'astel. Iye luwal pinikilden kinabaya'anden hadja, ga'i tapikilde sawe'den. Magpa'il-pa'il siye. ²¹ Pagnapsuhande panyap sawe'den. Maglangohan siye duk bang magtipun siye maglami-lami, luwal siye maginuman duk magkadupangan. Niya' pe me' hinangande seddili kuwe' inin. Ambat tabalikku bakas pina'inku si ka'am matu'uhin, we' me' a'a maghinang me' hinangan mala'at inin asal ga'i te'ed sinakup dem pagbaya'an Tuhanin.

²² Saguwa' a'ahin bang pinagbaya'an iye we' Niyawa Tuhanin, iye inin me' hinangannen: malasa iye si pagkasine, kēgan dem ateynen, duk hāp pamikilnen. Ta'u iye magpasensiya si sawe'ne duk hāp addatnen si pagkasinen. Be-tabang iye duk kapangandelan iye. ²³ Diyawa' pagateynen duk ga'i ūtanne napsunen. Sabennal ga' niya' sara' kuntara si me' hinangan inin. ²⁴ Duk kēmon me' a'a suku' pu si Isa Almasihin, kimmatande ne we' napsuden kuwe' dalil bakas matey magtuhut duk si Isa pangalansang iye diyata' olomin. Hātinen, ga'i ne tuhutde napsuden duk sasuku kinabaya'an baranden. ²⁵ Pegge' ka'urungan ne kite bi umul ba'ahu we' Niyawa Tuhanin, subey ne kite bi ngatu pagbaya'anne. ²⁶ Subey kite bi ga'i abbuhan. Da'a kite bi ma'astel sawe'te bi duk da'a kite bi ngimbūhan sawe'te bi.

6

Magtabang-tinabang ka'am

¹ Me' kapungtina'ihanku, bang niya' dambuwa' pagkasibi masandel pu si Isa Almasihin tasa'ut maghinangan la'at, ka'am me' pinagbaya'an we' Niyawa Tuhanin subey iye sagdabi supaya iye tabo'obi balik nuhut kinabaya'an Tuhanin. Saguwa' subey pahāp-hāpbi panolo'bi iyehin. Duk pahatul-hatul ka'am kaw ka'am isab tasasat we' seyitanin duk kapagduse ka'am. ² Magtabang-tinabang ka'am pegge' bang hinangbi inin, tuhutbi panganda'akan Isa Almasihin. ³ Bang niya' a'a magpikil we' hāp ne te'ed iye, bu ga'i du, a'a iyan madupang dine hadja. ⁴ Subey ka'am dangan-dangan pandogahanbi pahāp-hāp di hinanganbin. Bang asal hāp hinanganbin makajari ka'am sinna si dibin. Da'a iye

pagsinnahanbin we' hāp hinanganbin amban hinangan sawe'bin. ⁵ Pegge' kite bi dangandangan subey kuwiraw si di hinanganten bi.

⁶ Duk ka'am me' inusihatan lapal Tuhanin, subey tabangbi sukal a'a magusihat si ka'amin.

⁷ Da'a ka'am sala' si pamikilbin. Ga'i tapadupang Tuhanin. Ine-ine tanem a'ahin, iye du isab bayu'an miya'an ta'eddo'nen. Hātinene ine-ine hinang a'ahin, tinumbasan iye sa hinangnen. ⁸ Bang iye tinuhutnen napsunen, iye panumbas iyehin matey du iye duk tapī si narka'. Bang iye tinuhutnen kinabaya'an Niyawa Tuhanin, panumbas iyehin umul ga' niya' tamananne si surga'. ⁹ Hangkan, subey kite bi ga' i jumu' maghinangan hāp. Pegge' bang maghinangan hāp ne pa'in kite, niya' waktu si pasōngan, urungan Tuhanin kite bi kahāpan. ¹⁰ Hangkan kahaba' niya' lugalte bi subey kite bi maghinangan hāp si kēmon a'a, lagi' ne si me' pungtina'ite bi masandel pu si Isa Almasihin.

Panessa' si panambusan

¹¹ Payamanun bi me' sulatan mahadje inin. Aku manulat inin tu'u si panambusan sulatkun. ¹² Me' a'a luwal manege'-nege' ka'am dina'ak magislamin, iye inapaden we' sanglitan me' Yahudihin siye. Tinalew siye si me' pagkaside Yahudihin kaw siye bininasa sabab sandelde pu si Isa Almasi mamatey diyata' olomin. ¹³ Bisan du siye magtolo' we' subey ka'am magislam sa panganda'akan sara' tasulat we' si Musahin, ga' i du tuhutde kēmon panganda'akan dem sara'in. Sege'de ka'am magislam supaya hadja siye kapagabbu we' siye makahumatan ka'amin hangkan ka'am magislam. ¹⁴ Saguwa' aku, ga' niya' seddili pagabbuhanku luwal hadja sabab kamatey Panuhutanten bi, Isa Almasi sababku. Pegge' matey iye ilansang diyata' olom supaya ku tapaluwasne amban dusekun. Duk sabab kamateyenen ga' i ne ku tabo'o-bo'o we' me' napsu mala'at si dunya inin duk ga' ne niya' baya'ku si me' hinangan mala'at si dunya inin. ¹⁵ Ga' niya' kagunahanne bisan a'ahin magislam atawa ga'i. Iye mamahalga'in we' bakas bina'ahuhan ne kite we' Tuhanin. ¹⁶ Kēmon manuhut me' pina'inku inin, karayaw siye ka'ase'an Tuhanin duk karayaw pasanyangne dem ateyden, duk duma'in hadja siye, saguwa' kēmon isab me' a'a Tuhanin, Yahudi ke atawa duma'in Yahudi.

¹⁷ Tinagna'an ma'in kabaya'ankun ga' ne niya' nasew aku pasal kapatutku magmahalagak sabab si Isa Almasihin. Sabab me' pali' si baranku inin pasti' we' dara'akan Isa Almasi ku.

¹⁸ Me' kapungtina'ihanku, karayaw du ka'am luwal ipat Isa Almasi, Panuhutanten bi. Amin. *Wassalam*

Sulat si Paul si me' a' a Epesusin Pahāti sabab sulat si Paul si me' a' a Epesusin

Puweblo Epesusin la'i si Asiya Diki'. Puweblo Epesusin masaley hadje te'ed duk ekka a'a patenna' la'i. Bantu puweblo miya'an sabab dayahan me' a'ahin duk ekka bayu'-bayu'an pagadjak-adjakde, duk sabab tuhan-tuhan dende sinumbaden inēnan Artemis. Tellun tahun si Paul la'i si puweblo miya'an magusihat sabab Isa Almasi. Ekka a'a makakale si usihatnen. Niya' isab me' hinangan maka'ulali' tahinang si Paul la'i duk ekka kahagad pu si Isa la'i. Puwas tellun tahun tahala' si Paul duk palanjal iye pi si me' kalahatan seddili.

Sulat inin duma'in hadja para si me' masandel pu si Isa si Epesusin saguwa' para si me' sinduwe si me' lahat matapitin du isab. Sinulat inin we' si Paul s̄abune dem kalabusu si puweblo Roma.

Tu'u dem sulat inin inaka dahu' we' si Paul we' kēmon me' masandel pu si Isa Almasihin pinagdambuwa' ne, ubus bu inakahan isab siye we' ne bang sa'ingge subey kawul-pi'ilden duk bang sa'ingge panganda'agde nakura' seyitanin.

¹ Sulat inin amban aku, si Paul, pinasampay piyu si ka'am me' a' a Tuhan lu'u si lahat Epesusin, me' mapateteg pu si Isa Almasihin. Amban baya' Tuhan hangkan ku inin kawakilan we' Isa Almasi magmahalalayak aka-aka mahāp amban iyehin. ² Karayaw luwal ka'am ipat Samaten bi Tuhanin duk Panuhutanten bi Isa Almasi. Karayaw isab pasanyangde dem ateybin.

Pudjite bi Tuhanin sabab tahinangne si kitehin bi

³ Pudjite bi Tuhanin, Sama Isa Almasi, Panuhutanten bi. Pegge' magdambuwa' ne kite bi duk Isa Almasi, iledjiki'an kite bi we' Tuhanin. Pinangurung we' ne si kite bi kēmon bayu'-bayu'an kahāpan amban surga', kahāpan ga'i usa' salama-lama. ⁴ Ga' pe dunyahin pinapanjari, andang ne kite bi tapene' we' ne hinangne me' a'ane sabab magdambuwa' kite bi duk Isa Almasi. Hangkan kite bi pene'ne, supaya kite bi sutsi duk ga' ne niya' tamak-tamakne bi si pagmatahanne.

⁵ Hawal lasane si kitehin bi, andang ne tapikil we' Tuhanin we' hinangne kite bi me' anakne sabab bakas tahinang Isa Almasihin. Inin asal kasinnahannen duk kinabaya'anne hininangin. ⁶ Pudjite bi Tuhanin sabab lasane duk ase'ne mangga'i takila-kilahin, iye lasane duk ase'ne pinangurungne si kitehin bi sabab tahinang Isa Almasi, Anakne kinalasahannen. ⁷ Sabab kamatey Almasihin pinaluwas ne kite bi, hātinen inampun ne we' Tuhanin me' duseten bi. Asal hadje hep te'ed lasa duk ase' Tuhanin si kite bi! ⁸ Pangurungne si kite bi kēmon kata'u duk pamikil duk ⁹ pinakita'u ne we' ne si kite bi ginara'ne andangin. Ga' inin niya' ngata'uhanne matu'uhin. Duk andang tapikilne we' Almasi manumanan kēmon kinabaya'anne hininangin. ¹⁰ Kabaya'an Tuhanin hep we' bang ta'abut waktu pangeddewnen pinagdambuwa' ne kēmon pinapanjarinen, kēmon mala'i si surga'in duk kēmon matu'u si dunyahin, duk Almasi magbaya' si siyehin kēmon.

¹¹ Kēmon hininang Tuhanin hininang we' ne pegge' inin kinabaya'annen duk inin ginara'nen. Ubus, pegge' iye ginara'nen, tapene' kami we' ne manjari me' a'ane pegge' magdambuwa' ne kami duk Almasi. Inin ginara'nen kemuwe tagna' awwalley pe. ¹² Kami madehellu-dehellu mangase-ngase pu Almasihin. Iye jānnen hangkan kami tapene', supaya pudji kami lasa duk ase' Tuhanin.

¹³ Duk ka'am manjari a' a Tuhanin isab sakali' takalebi lapal mabennalin, hātinen aka-aka mahāp sabab katimbulanbin. Sandel ka'am pu si Almasi duk pinapiyu isab we' Tuhanin si ka'am Niyawa Sutsi pananggupnen, tanda' we' suku' si iye ne te'ed ka'am. ¹⁴ Niyawa Sutsi pinangurungne si kitehin bi, tanda' we' asal tasangkate bi du si pasōngan kēmon pananggup Tuhan si me' a' anen, duk kabugtu'ante bi ne we' ka'ujudannen luhaya te'ed kite bi. Pudjite bi lasa duk ase' Tuhanin.

Pangampun si Paulin

¹⁵ Iye hep inin sababnen hangkan kemuwe takaleku we' sandel ne ka'am si Panuhutan kamihiin si Isa, duk we' malasa ka'am si kēmon me' a' a Tuhanin, ¹⁶ ga'i ku padeheng magsukul si Tuhan sababbi. Bang ku ngampun, luwal du isab ka'am tabangkilku. ¹⁷ Duk māku-māku ku si Tuhan, Sama Panuhutanten bi Isa Almasi, Tuhan mapata' pinudjihin. Māku-māku ku karayaw pangurungne ka'am Niyawa Sutsihin, iye mangurungan kata'u si ka'amin duk pakata' une du si ka'am pasal Tuhanin supaya pasōng Tuhanin kata'uhanbi. ¹⁸ Duk pāku-pākuku isab karayaw pinakellum akkalbin supaya tahātibi te'ed bang ine inasebi amban iyehin pegge' tapene' ka'am we' ne dina' ak nuhut iye. Duk supaya isab tahātibi

bang sa'ingge kahāp me' bayu'-bayu'an pananggupne pinangurung si me' a'enen, ¹⁹ duk supaya isab tahātibi bang sa'ingge hadje balakatkan si kite bi me' masandel si iyehin. Iye du isab inin balakat ginunanen ²⁰ sakali' pinakellum we' ne balik Isa Almasi amban kamateyenen duk pinatingkolo' iye we' ne si kanawanne, lugal mabangsahanin la' i si surga'. ²¹ Pinalangkew Almasi we' Tuhanin. Langkew pe iye amban kēmon magbaya'in duk sasuku taga kapatut duk balakatin. Langkew gellalnen amban kēmon bakas ginellalin, duma'in hadja si dunya inin saguwa' sampay si ahilat. ²² Dina'ak Almasi we' Tuhanin magbaya' si kēmon-kēmonin. Duk iye tapene' Tuhan magnakura' si kēmon me' masandel si iyehin. ²³ Isa Almasi dalil kōkin duk kēmon me' masandel si iyehin dalil barannen. Tipun la' i si siye kēmon addat duk pikilan Almasihin. Duk antag-antag si dunya duk si surga' la' i iye.

2

Puwasan Tuhanin duseten sabab tahinang Almasihin

¹ Na, ka'am matu'uhin ga' niya' umulbi ba'ahu amban Tuhan; kuwe' ka'am dalil a'a matey sabab hinanganbi mala'atin duk me' dusehin. ² Masa miya'an addatbin kuwe' addat me' a'a mangga'i manuhut Tuhanin. Iye tinuhutbin nakura' seyitanin. Iye hep magbaya' si me' a'a ga' i takite diyata' mahawanin duk kuwe'itu iye isab magbaya' si me' a'a mangga'i manuhut Tuhanin. ³ Kite bi kēmon kuwe' siyehin du matu'uhin pegge' luwal hinangte bi ine-ine kinabaya'anten bisan kata'uhante we' la'at miya'an. Ine-ine kinabaya'an baranten duk ine-ine kasinnahan ateyten, iye miya'an luwal hinangten ne pa'in. Hangkan hep kite bi kuwe' me' sinduwehin pagmulka'an we' Tuhanin pegge' iye miya'an matalep si kitehin bi.

⁴ Saguwa' bisan kite bi kuwe' miya'an, hadje te'ed ase' Tuhan si me' manusiya'in duk malasa te'ed iye si kite bi, ⁵ hangkan bisan kite bi kuwe' a'a matey sabab me' hinangante bi mala'atin, pinakellum kite bi we' ne patuhut pu Almasi. Timbul ka'am sabab lasane duk ase'ne si ka'amin. ⁶ Duk pegge' magdambuwa' kite duk Almasi, pinakellum isab kite we' Tuhanin patuhut pu Almasi duk pinatuhut isab kite si iye magbaya' la' i si surga'. ⁷ Hininang inin we' Tuhanin, supaya tapakitehanne salama-lama we' ga' i te'ed takila-kila lasane duk ase'ne si kitehin sabab bakas tahinang Isa Almasihin. ⁸ Pegge' sabab lasa duk ase' Tuhanin hep hangkan ka'am timbul pagsandel ne ka'am pu si Almasi. Duma'in sabab hinanganbin hangkan ka'am timbul, saguwa' lasa-lasahan Tuhan inin si ka'am. ⁹ Ga' i ka'am makapagabbu, pegge' duma'in hangkan ka'am timbul sabab hinanganbi mahāpin. ¹⁰ Pegge' bina'ahuhan kite we' Tuhanin sakali' kite magdambuwa' duk Almasi supaya tahinangte me' hinangan mahāp ginara'ne si kite andangin.

Magdambuwa' duk Almasi

¹¹ Na, esebun bi bang sa'ingge ka'am matu'uhin. Duma'in ka'am Yahudi duk inudji' ka'am we' me' Yahudihin pegge' ga' i ka'am magislam bu siye magislam. Saguwa' addatde miya'an hininang we' manusiya' si barande du hadja. ¹² Matu'uhin asal tala te'ed ka'am amban Almasi. Duk ga' ka'am sakup si me' tubu' Isra'ilin, me' a'a tapene' we' Tuhanin. Ga' isab ka'am sakup si me' janji' Tuhan si me' a'enen. Ellum ka'am tu'u si dunya inin saguwa' ga' niya' ase-asebi tabang amban Tuhan bu labi pe, ga' i bisan kata'uhanbi bang sine Tuhanin. ¹³ Saguwa' kuwe'itu magdambuwa' ne ka'am duk Isa Almasi; bisan ka'am bakas tala amban iye matu'uhin, tabo'o ne ka'am kuwe'itu patapit si Tuhan pegge' matey Almasi pamuwasne me' dusebin. ¹⁴ Inurungan kasanyangan kite bi pegge' pinaghāp kite bi we' Almasi; kami me' Yahudihin duk ka'am me' duma'in Yahudihin, inānan we' ne pagkuntaraten bi kuwe' dalil ilarak we' ne dinding si elletten bi. ¹⁵ Sabab kamateyne diyata' olomin, inānan ne we' ne kapatut sara' me' Yahudihin sampay panganda'akannen. Inānan miya'an we' ne supaya kami me' Yahudihin duk ka'am me' duma'in Yahudihin magdambuwa' atey ne, sali'-sali' sandel si iye duk pinaghāp ne kite bi. ¹⁶ Sabab kamateyne diyata' olomin, pinaghāp ne we' Almasi Yahudihin duk duma'in Yahudihin, duk ga' i ne siye magbanta duk pinagdambuwa' ne siye we' ne. Damikkiyan sabab kamateyenen maghāp kite bi duk Tuhanin. ¹⁷ Hangkan pitu Almasi magaka we' makajari kite bi kēmon maghāp duk Tuhanin. Inakahan ka'am me' duma'in Yahudihin, me' matala amban Tuhanin, duk kami me' Yahudihin isab, me' matapit si Tuhanin. ¹⁸ Kēmon kite bi, Yahudi duk duma'in Yahudi, sali'-sali' kite bi tabangan Niyawa Tuhanin supaya kite bi tapī si Samate bi Tuhanin palabey amban Almasi.

¹⁹ Na, hangkan hep ka'am me' duma'in Yahudihin, duma'in ne ka'am me' a'a liyu-liyu saguwa' me' a'a Tuhanin ne ka'am magtuhut duk me' a'ane tagna'in duk sakup ne ka'am si me' anak Tuhanin. ²⁰ Kēmon kite bi dalil luma'. Si Isa Almasi batu panenggehan luma'in. Olom luma'in me' kawakilanin duk me' kanabihanin. ²¹ Dalil pinagtoket ne pa'in we' Almasi me' panyap luma'in duk ngahadje luma'in sampay ujudnen manjari langgal pata'

patenna'an Tuhanin. ²² Na, ka'am isab, pegge' magdambuwa' ne ka'am duk Almasi, kuwe' dalil panyap luma' ka'am magtuhut duk me' sinduwehin duk pinagtoket ka'am sampay ujud manjari ka'am luma' Tuhanin duk lu'u patenna' Niyawa Tuhanin si ka'am.

3

Maghinang si Paul si me' a'a duma'in Yahudi

¹ Iye hep inin sababnen hangkan ku māku-māku si Tuhan para si ka'am. Tiya' ku kinalabusu sabab pagmahalayakku si ka'am me' duma'in Yahudihin pasal Isa Almasi. ² Bakas takalebi du we' pegge' malasa duk ma'ase' Tuhanin, niya' hinang pinangandel we' ne si aku duk hinang inin para si kahāpanbi du. ³ Ginara' Tuhanin, ga' niya' bakas ngata' uhanne matu'uhin saguwa' pinakita'u inin we' ne si aku. Bakas akahante ka'am kuwe' ahat sabab inin tu'u si sulat inin ⁴ duk bang batsabi, tahātibu du isab bakas pinakita'u si aku sabab Almasihin. ⁵ Ga' inin pinakita'u we' Tuhanin si me' manusiya' awwalley. Saguwa' kuwe' itu pinakita'u ne we' Niyawa Tuhanin si me' kawakilannen duk si me' a'a magpalata' bissānen. ⁶ Iye inin ginara' Tuhan pinakita' une si kamihiin, we' ka'am me' duma'in Yahudihin, sumakup ne ka'am si kami me' Yahudihin iledjiki'an we' Tuhanin duk sakup ne ka'am si baran Almasihin, hātinen si me' masandel si iyehin. Duk kēmon sanggup Tuhanin suku' si ka'am isab pegge' kinahagad we' bi aka-aka mahāpin.

⁷ Sabab ase' duk balakat Tuhanin pinasuku'an ku hinang we' Tuhanin dina'ak minahalayak aka-aka mahāp inin. ⁸ Amban kēmon me' a'a suku' si Tuhanin, aku tamanan madiyahawa' paga'anen. Saguwa' aku pe tapene' Tuhanin dina'ak piyu si me' duma'in Yahudihin, ngakahan siye sabab me' ledjiki' ga'i takila-kila pinangurungne si kitehin bi kēmon sabab Almasi. ⁹ Duk Tuhan magpapanjari kēmon-kēmonin, dina'ak ku isab we' ne magpahāti si kēmon a'a bang ine hininangnen supaya magjatu ginara'ne tagna' ley pe te'ed duk ga' bakas pinakita'u we' ne matu'uhin. ¹⁰ Ga' inin pinakita'u we' Tuhanin matu'uhin pegge' kabaya' annen we' kata'uhan du we' me' mala'ikat taga kapatut duk balakatin, we' asal lalem kēmon bayu'-bayu'an kata'u Tuhanin. Kata'uhande inin sababte bi me' masandel pu si Isa Almasihin. ¹¹ Ginara' Tuhan inin andang ne tapikilne tagna' awwalley pe duk magjatu ginara'ne inin sakali' ne pinapitu we' ne Isa Almasi, Panuhutanten bi. ¹² Pegge' magdambuwa' ne kite bi duk Almasi duk pegge' sandel kite bi si iye hangkan bahani ne kite bi duk ga'i kite bi magalang-alang pi si pana'an anan Tuhanin. ¹³ Hangkan hep junjungku si ka'am, pa'asigun bi ateybin bisan ku itu' magsandal kabinasahan sabab pagmahalayakku si ka'amin. Kēmon inin para si kahāpanbi du.

Lasa Almasihin

¹⁴ Bang tapikil-pikilku ginara' inin, asal pasujud ku si Samate bi Tuhanin. ¹⁵ Iye mangu-rung umul si kēmon magtewtey-anak si surga' duk si dunyahin. ¹⁶ Pāku-pākuku si Tuhanin, pegge' hadje te'ed lasanen duk ase'nen duk balakatnen, karayaw papagenne te'ed ateybin sabab Niyawanen. ¹⁷ Karayaw isab we' teteg Almasi lu'u dem ateybi sabab sandelbi si iyehin. Pāku-pākuku isab karayaw haget te'ed lasabi si Tuhanin duk si pagkasibin. ¹⁸ Bang haget lasabin, tahātibu te'ed iyan duk kēmon a'a suku' si Tuhanin, tahātibu du isab bang sa'ingge hadje lasa Almasi mangga'i takila-kilahin. ¹⁹ To'o asal karayaw kata'uhanbi bang sa'ingge hadje lasanen - bisan ga'i tahātibu kēmon - supaya tipun lu'u si ka'am kēmon addat duk pikilan Tuhanin.

²⁰ Pudjite bi Tuhanin pegge' sabab balakatne pinapitune dem ateyten bi, mas pasōng pe tahnangnen amban kēmon tapākuten atawa bisan tapikilten. ²¹ Pudjite bi Tuhanin, kēmon kite bi me' masandel pu si Isa Almasihin. Pudjite bi Tuhanin sabab Almasi salama-lama ga' tamanan. Amin.

4

Magsulut-sulut me' tindeg Almasihin

¹ Tiya' ku kinalabusu sabab panuhutku Panuhutanten bi. Junjungku si ka'am, ineline hinangbi, subey hinanganbin tewwa' si matahan Tuhan pegge' tapene' ka'am we' ne. ² Subey diyawa' ateybin duk lunuk, duk subey ka'am magpasensiya. Magmahāp ka'am si sawe'bi pamakitebi lasabin. ³ Pagge'esanun bi hinang inin supaya luwal ka'am magsulut-sulut ne pa'in, pegge' pinagdambuwa' ka'am we' Niyawa Tuhanin. ⁴ Kite bi kēmon pinagdambuwa' dalil baran Almasihin. Dambuwa' du barannen. Dambuwa' du isab hadja Niyawa Tuhanin. Damikkiyan dambuwa' du hadja inase-aseten bi kēmon pegge' sali' kite bi tapene' we' Tuhanin. ⁵ Dambuwa' du hadja isab Panuhutanten bi duk dambuwa' pangandelanten bi kēmon, iye si Almasi. Duk dambuwa' du hadja jānnen hangkan kite bi pinandi. ⁶ Dambuwa' du isab hadja Tuhanin duk iye sama me' ahin kēmon. Iye magbaya' si kēmonin. Antag-antag la'i iye duk tu'u isab iye dem ateyte bi kēmon.

⁷ Bisan kite bi magdambuwa' saguwa' dangan-dangan kite bi ka'urungan magseddili-seddili kapandeyan we' Almasi. Urunganne kite tamanan kabaya'annen. ⁸ Pa'in kitabin hep,

"Pa'angkatne hap surga'in ekka tabo'one me' pilisu, duk inurungan we' ne me' a'enen kahāpan."

⁹ Na, bang pina'in we' pa'angkat iye, hātinene we' duwa'i dahu' iye pitu si dunya. ¹⁰ Na, mapitu si dunya inin, iye du isab mapa'angkat balikin pi' diyata' si dambiya' langit supaya antag-antag si tibu'ukan alamin la'i du isab iye. ¹¹ Iye du isab "mangurung kahāpan si me' a'enen". Niya' kawakilan we' ne magmahalayak lapalnen. Niya' isab urunganne kapandeyan magpalata' bissānen. Sinduwehin urunganne kapandeyan ngahumatan me' a'ahin nuhut Almasi. Niya' isab urunganne kapandeyan magusihat duk ngahatul me' masandel pu Almasihin. ¹² Hininang inin we' Almasi supaya tahinang me' masandel si iyehin me' bayu'an hinangde si Tuhanin supaya siye, me' dalil barannen, magasiginasig du siye duk ngabasag sandelnen. ¹³ Ujudnen sali'-sali' ngabasag sandelnen bi duk magkasōng pangata'uten bi kēmon sabab Almasi, Anak Tuhanin. Manjari pagen ne sandelte pu Almasihin duk kawul-pi'iltan kuwe' ne kawul-pi'il Almasihin. ¹⁴ Bang pagen ne sandelten, na, pikilanten duma'in ne kuwe' pikilan nakanak mura tapadupang. Ga'i ne kite kahumatan me' panolo' ine-ine. Duma'in ne kite kuwe' me' a'a sinduwehin, ine-ine panolo' si siye we' me' guru pangakkalin, kahagadde kuwe' dalil patuhut ne hadja siye tungan-tungan siye bo'o goyakin atawa baliyuhin. ¹⁵ Saguwa' kite bi, iye binissāten bi si me' sawe'ten bi sabab tolo' mabennalin hawal lasate bi si iyehin. Manjari pasōng ngabasag sandelte pu Almasihin duk kawul-pi'iltan manjari ne kuwe' kawul-pi'iltan. Iye hep dalil kōkin ¹⁶ duk kite bi me' masandel si iyehin dalil barannen. Kēmon bayu'an si baranin, iye magbaya' si iyehin kōkin. Kēmon siye magsugpat pahāp-hāp duk pagen siye sabab me' ohat mangantanan siyehin. Bang kēmon bayu'an si baranin dangan-dangan ngahinang-hinang pinasuku' si iyehin, nulig baran miya'an duk ngabasag. Damikkiyan kite bi me' dalil baran Almasihin, bang kite bi maglasa-ilasa duk magtabang-tinabang, ngabasag duk ngapagen sandelten bi.

Bina'ahuhan kawul-pi'ilin bang nuhut pu Almasi

¹⁷ Hangkan hep sessa'ante ka'am pegge' ka'urungan ku kapatu we' Panuhutanten bi. Amey-amey da'a ne tuhutun bi me' addat me' a'a mangga'i manuhut Tuhanin pegge' ga' niya' kagunahan me' pamikilden. ¹⁸ Kuwe' lanab dem pikilanden. Ga' niya' umulde salama-lama amban Tuhan pegge' ga'i kata'uhande Tuhanin duk tuwas ateyden. ¹⁹ Ga'i ne siye iya'. Iye ne hadja luwal tinuhutden me' napsuden duk ba'isan siye duk ga'i siye ngatu kaduhulan.

²⁰ Saguwa' ka'am, duma'in kuwe' miya'an ta'ayabi amban Almasihin. ²¹ Takalebi sabab iye duk pegge' ka'am me' tindegne katolo'an ka'am tolo' mabennal amban iyehin. ²² Hangkan lebbahanun bi ne me' addatbi matu'uhin. Pegge' me' addatbi iyan ngakkalan ka'am hangkan ūtanbi napsu baranbin duk inin makapagka'at ka'amin. ²³ Subey ne te'ed asal bina'ahuhan pagateybin duk pamikilbin. ²⁴ Duk subey addatbin bina'ahuhan duk ne kuwe' addat Tuhanin. Manjari kawul-pi'ilbin bentel ne duk buni ne ka'am magduse.

²⁵ Hangkan da'a ne kite bi magdusta'. Subey bissāte bi hadja sasuku mato'ohin si pagkasiten bi, pegge' kēmon kite bi pinagdambuwa' dalil baran Almasihin. ²⁶ Bang ka'am astel, pahatul-hatul ka'am kaw' kaw' kapaghinangan la'at hawal astelbin. Da'a bo'ohun bi tuli astelbin. ²⁷ Da'a urunganun bi lugal seyitanin nassat ka'am. ²⁸ A'a panangkewin subey ne padeheng nangkew, saguwa' subey ne iye papages maghinang, supaya niya' ka'ellumane duk supaya niya' panabangne me' mamiskinin. ²⁹ Da'a ka'am missā la'atan saguwa' bissāhun bi hadja me' bissā mahāpin duk me' bissā maka'asig ateyin duk me' bissā matumewwa'in para si kahāpan me' mapakale si ka'amin. ³⁰ Duk da'a padukkahun bi Niyawa Tuhan Masutihin. Pegge' Niyawa Tuhan dem ateybin, tanda' pangurung Tuhanin we' ka'am suku' si iye. Duk sabab Niyawa Tuhanin kabugtu'anbi we' niya' ellew si pasōngan pinaluhaya te'ed ka'am we' Tuhanin. ³¹ Lebbahanun bi ne kēmon peddi' ateybin, pagastelbin, duk pagamābin. Da'a ne ka'am maggasud. Da'a ne ka'am missā-missāhan sawe'bi. Da'a ne ka'am buni si sawe'bi. ³² Saguwa' subey ka'am hāp duk magase'-inase'. Duk subey isab ka'am magampun-inampun, kuwe' Tuhanin inampun ka'am we' ne sabab Isa Almasi.

5

Me' hinangan bentel

¹ Ka'am iyan me' anak Tuhanin kinalasahan te'ed we' ne, hangkan subey tuyu'anbi ilekkat addatnen. ² Subey ka'am luwal malasa si sawe'bi kuwe' pangalasa Almasi ka'amin.

Pegge' Almasi hep, hawal lasane si kitehin bi, pinaglilla' we' ne dinen kuwe' kuluban para si kahāpante bi, duk kasulutan te'ed Tuhanin si hininangne miya'an.

³ Ka'am iyan me' a'a Tuhanin, hangkan bang pasal magjina duk magba'is duk magnapsu, ga'i patut bisan binangkil we' bi. ⁴ Duk ga'i isab pata' si ka'am ngalaka' atawa maglalap atawa magulahan ga'i hāp. Saguwa' iye hāp hinangbi, magpasalamat ka'am si Tuhan. ⁵ Kata'uhanbi du we' sasuku magjina atawa magba'is, ga'i siye sumakup dem pagbaya'an Almasi duk Tuhanin. Damikkiyan me' manapsuhanin ga'i du isab sumakup la'i pegge' me' pagnapsuhanen iye miya'an hinangde tuhanden.

⁶ Da'a pakalehun bi me' a'a magpa'inin we' me' hinangan miya'an ga'i la'atan, kaw ka'am tapadupang we' de. Pegge' me' hinangan miya'an hep jānen hangkan astel Tuhanin si me' mangga i manuhut iyehin duk leggan du siye. ⁷ Hangkan da'a te'ed ka'am magtuhut-tuhut duk me' a'a kuwe' me' a'a miya'an. ⁸ Matu'uhin kuwe' ka'am dem lindem. Saguwa' kuwe'itu kuwe' dem danta' ne ka'am pegge' nuhut ne ka'am pu si Isa Almasi. Hangkan kawul-pi'ilbin subey matalep si me' a'a dem danta'. ⁹ Pegge' bang a'ahin dem danta', kawul-pi'ilnen hāp duk bentel duk kapangandelan iye. ¹⁰ Pagtuyu'anun bi ngaya bang ine-ine makasulut Panuhutanten bi. ¹¹ Da'a ka'am palamud si me' hinangan la'at hininang me' a'a dem lindemin. Saguwa' iye subey hininangbin, papasti'un bi si siye we' me' hinangande miya'an ga'i hāp. ¹² Maka'iya'-iya' te'ed bisan binissā sabab me' hinangande tinapukanin. ¹³ Saguwa' bang pinapasti' si siye we' sala' hinanganden ujud pagtamamde sā'den, ¹⁴ pegge' ine-ine kadanta'an pasti' te'ed pinayaman. Hangkan hep niya' pina'in, "Ngape ne kew, matulilu donga' ne kew amban kamateynun ubus dinanta'an du kew we' Almasi."

¹⁵ Hangkan pahatul-hatul te'ed ka'am bang sa'ingge kawul-pi'ilbin. Da'a ka'am kuwe' a'a ga'i ta'u mikil saguwa' subey lalem akkalbin. ¹⁶ Bang niya' hāp subey hinangbi, hinangun bi ne. Da'a ne tangguhanun bi pegge' hinangan me' a'a kuwe'ituhin la'at ne te'ed. ¹⁷ Hangkan hep da'a ka'am kuwe' a'a ga'i ta'u mikil, saguwa' subey tahātibī bang ine-ine kinabaya'an Panuhutanbin Isa Almasi, duk tuhutun bi.

¹⁸ Subey ka'am ga'i maglangohan pegge' makapagka'at ka'am. Saguwa' iye subey hinangbi, subey pasagadanbi Niyawa Tuhanin magbaya' si ka'am. ¹⁹ Bang ka'am magbissā-bissā, gunahun bi me' bissā dem kitabin duk magkalangan ka'am pamudjibi Tuhanin, duma in hadja duk behebi saguwa' sampay dem ateybi. ²⁰ Duk subey ka'am luwal magsukul si Samate bi Tuhanin bisan ine-ine tekka si ka'am, pegge' sandel ka'am si Panuhutanten bi Isa Almasi.

Maglewlekebinihin

²¹ Magpadiyawa' ka'am si sawe'bi hawal pagaddatbi pu Almasihin.

²² Ka'am me' dendeihin, subey ka'am magpadiyawa' si ellabin, pegge' magpadiyawa' ka'am si Panuhutanten bi. ²³ Pegge' lellahin taga kapatut si andanen kuwe' Almasihin isab taga kapatut si kite bi, me' masandel si iyehin. Iye manimbul kitehin bi, kite bi dalil barannen. ²⁴ Hangkan dendeihin subey te'ed magpadiyawa' si ellanen ine-ine kabaya'an ellanen, kuwe' kitehin bi isab me' masandel pu Almasihin magpadiyawa' si iye.

²⁵ Ka'am me' lellahin, subey kalasahanbi andabin kuwe' du isab pangalasa Almasi si kitehin bi me' masandel si iyehin. Pinaglilla' hep we' ne umulnen para si kahāpante bi. ²⁶ Hininang inin we' ne supaya kite bi manjari me' a'a Tuhanin. Sinutsi kite bi we' ne sabab kinahagad we' te bi lapalnen duk sabab pinandi kite bi, tanda' we' kahagad ne kite bi si iye. ²⁷ Hangkan inin hinangne si kite bi supaya ga' ne te'ed niya' duse-dusete bi duk ga' ne niya' tamak-tamakte bi atawa kotot-kototte bi atawa salla'te bi. Manjari hāp ne kite bi manamal duk tayima'ne kite para si iye. ²⁸ Damikkiyan isab ka'am me' lellahin, subey kalasahanbi andabin kuwe' pangalasabi baranbin. Bang kalasahanbi andabin, iye kinalasahanbin baranbin. ²⁹ Ga' niya' a'a bunsī si di barannen. Saguwa' pakanne duk ipatne te'ed barannen, kuwe' Almasihin ipatne kite bi me' masandel si iyehin, ³⁰ pegge' kite bi dalil barannen. ³¹ Tasulat hep dem kitab, pina'in, "Bang lellahin maganda, ambananne sa'i-samanen duk padambuwa' iye si andanen, duk duwehlin magdambuwa' baran ne." ³² Ayat inin lalem ma'ananen. Bang tasabutkun, bissā inin tewwa' pu si Almasi duk me' masandel si iyehin. ³³ Saguwa' inin pasal ka'am du isab me' maglewlekebinihin. Lellahin subey kalasahanne andanen kuwe' pangalasane dinen, duk dendeihin subey pagaddatanne ellanen.

6

Magtey-anakin

¹ Ka'am me' mākanakin, subey tuhutbi panganda'akan me' matetto'abin. Patut inin hininang we' me' masandel pu si Almasihin. ² Pa'in Tuhanin dem sara'ne, "Pagaddatanun

bi sa'i-samabin." Iye inin dehellu-dehellu da'akanne patuhutanne janji: ³ "Supaya," pa'inne, "ekka kahāpan tekka si ka'am duk taha' umulbin tu'u si dunya."

⁴ Ka'am isab me' matetto'ahin, subey hāp pagbo'obi si me' anakbin duk ga'i peddi' ateyden si ka'am. Pagesun bi siye duk tolo'anun bi siye me' kinabaya'an Almasi panolo' si siyehin.

Banyaga' duk amu

⁵ Ka'am me' banyaga'in, subey tuhutbi panganda'akan amubi tu'u si dunyahin. Pa-gaddatanun bi siye duk tuhutun bi siye ateybin dambūs-būs, kuwe' Almasi paghinan-ganbin. ⁶ Hinangun bi panganda'akanden, duma'in hadja bang lu'u siye mayam-mayam pegge' kabaya'anbin we' kasulutan siye si ka'am, saguwa' maghinang ka'am pegge' banyaga' Almasi du ka'am duk hinangun bi kabaya'an Tuhanin dambūs-būs ateybin. ⁷ Hangkan maghinang ka'am pahāp-hāp duk subey ka'am sinna maghinang, kuwe' duma'in manusiya' amubin saguwa' Almasi. ⁸ Pegge' kata'uhanbi du we' tumbasan Almasi sasuku maghinangan mahāpin bisan iye banyaga' atawa duma'in banyaga'.

⁹ Ka'am isab me' amuhin, subey isab ka'am hāp si me' banyaga'bin. Da'a ne siye tungga'anun bi. Essebun bi we' ka'am duk me' banyaga'bin, dambuwa' du hadja amubin la'i si surga' duk ga'i ka'am pagbidda'ne.

Me' panyap pangatu si seyitanin

¹⁰ Si panambusanne, iye inin panessa'ku si ka'amin. Subey papagenbi sandelbin pegge' magdambuwa' ka'am duk Panuhutanten bi duk pegge' hadje balakatnen. ¹¹ Akahante ka'am, kuwe' kite bi magbono' duk seyitanin. Hangkan subey gunate kēmon panyap pangurung Tuhan kitehin pangatute supaya kite ga'i ka'akkalan we' seyitanin. ¹² Pegge' bantaten duma'in manusiya' saguwa' nakura' seyitanin duk kēmon dara'akannen bu la'atan siye kēmon; pala'ihanden diyata' mahawan. Balakatan siye duk niya' siye taga kapatut duk magbaya' siye si kēmon a'a dem kalindeman si dunya inin. ¹³ Hangkan hep gunahun bi kuwe'itu kēmon panyap pangurung Tuhan kitehin bi pangelligte bi diten duk pangatute bi si me' bantate bi seyitanin supaya bang tekka ellew panassat ka'amin, tatuwasanbi du siye. Duk pagubus ne tahinangbi kēmon subey hininangbin, ga'i du ka'am tada'ag we' de.

¹⁴ Hangkan subey ka'am luwal panyap ngatuhan me' bantabi inin kuwe' me' sundalu. Iye dalil kanditbin mabennalin, hātinene subey te'ed ka'am ga'i magdusta'. Iye dalil ellig dākanbin me' hinanganbi mabentelin. ¹⁵ Subey ka'am luwal panyap magaka sabab aka-aka mahāpin we' hināp ne we' Tuhanin manusiya'in sabab bakas tahinang Almasihin. Iye inin dalil tehompa'bin. ¹⁶ Duk subey ka'am luwal sandel pu si Isa Almasi pegge' inin dalil tamingbin. Bang basag sandelbin ga'i ka'am tewwa' we' me' pana' seyitan makayatin, hātinene me' sassatnen. ¹⁷ Subey ka'am ngandel we' tinimbul te'ed ka'am hangkan inelligen ka'am, kuwe' sundalu ngandel pegge' inelligen du kōknene we' saruk basi'. Tayima'un bi isab lapal Tuhanin, iye dalil bessi pangurung Niyawa Tuhanin ka'am. ¹⁸ Subey ka'am luwal ngampun si Tuhan duk māku-māku ine-ine sukalbin duk tuhutun bi pamanolo' Niyawa Tuhanin sābubi mangampunin. Papateng-pateng ka'am duk pagtuyu'anun bi te'ed māku-māku si Tuhan para si me' pagkasibi masandel pu si Isa Almasihin. ¹⁹ Duk māku-māku isab ka'am para si aku, supaya ku urungan Tuhanin bissā matumewwa'in, duk supaya ku isab bahani magpahāti sabab aka-aka mahāp amban Tuhanin. Ga' inin kinata'uhan matu'uhin saguwa' kuwe'itu pinakata'u ne si me' a'a. ²⁰ Aku inin kawakilan we' Almasi magmahalayak aka-aka mahāpin, bisan ku itu' tu'u dem kalabusu. Māku-māku ka'am si Tuhan karayaw bahani du ku magmahalayak pegge' inin hinang pinasuku'an si aku we' Tuhanin.

Si panambusanen

²¹⁻²² Da'akku piyu Tikikus si ka'am supaya ka'am ka'akahanne bang sa'ingge du ku tu'u duk bang ine hinangkun. Si Tikikus inin dambuwa' pungtina'ite bi kinalasahan pegge' sandel isab iye pu si Almasi. Maghinang iye si Panuhutanten bi duk kapangandelan iye si hinangnen. Akahanne du ka'am sabab kami tu'u duk pa'asigne du ateybin.

²³ Me' kapungtina'ihanku, pāku-pākuku si Samate bi Tuhanin, duk si Panuhutanten bi Isa Almasi, karayaw we' pasanyangde dem ateybin duk tabangande ka'am supaya maglasa-ilasa du ka'am kēmon, pegge' sandel ka'am pu Almasi. ²⁴ Karayaw ipat Tuhanin kēmon sasuku ga'i pinda lasade si Panuhutanten bi Isa Almasi. *Wassalam*

Sulat si Paul si me' a'a Pilipihin Pahāti sabab sulat si Paul si me' a'a Pilipihin

Puweblo Pilipihin la'i si Makedoniya, dambuwa' probinsiya si lahat Girik. Puweblo hadje miya'an duk ekka a'a bangsa Roma patenna' isab la'i.

Magusihat si Paul la'i si Pilipi tagna'ne tekka si Makedoniya. Sabab pagusihat si Paulin, ekka a'a kahagad pu si Isa Almasi. Pagen te'ed sandelde pu si Isahin. Malasa siye pu si Paul duk kalasahan si Paul isab siye. Daran iye pi nindew siye la'i si puweblo Pilipi. Tinabangan isab we' de si Paul.

Pagkale me' masandel pu si Isa la'i si Pilipihin we' takalabusu si Paul, dina' ak we' de dangan me' sawe'den, inēnan Epaprade pi nabangan iye. Mabo'o isab siye sin pu si Paul pagkastune. Hangan hep nulat iye pi si siye magsampū'-sāmat sabab tabang pinabo'ohande si iye hin. Si sulatne inin sinessa'an siye we' ne dina'ak pinapagen sandelde pu si Isa Almasihin. Pa'inne subey siye magkēg bisan siye dem kasusehan duk kasigpitan. Sinessa'an isab siye dina'ak hinalli'an te'ed me' guru magdusta'in.

¹ Sulat inin amban si Paul duk Timoteo, me' dara'akan Isa Almasi. Pasampay kami inin piyu si ka'am kēmon me' masandel pu si Isa Almasi malu'u si lahat Pilipihin duk sampay si me' bahi'bin duk si me' tabangin.

² Karayaw ka'am luwal ipat Samaten bi Tuhanin duk Panuhutanten bi, si Isa Almasi. Karayaw isab ka'am urungande kasanyangan dem ateybi.

Magsukul si Paul duk ngampun-ngampun

³ Hadje pagsukulku si Tuhanin kahaba' ka'am tapikilku. ⁴ Duk kahaba' ku ngampun-ngampun si Tuhan para si ka'am, kēgan te'ed dem ateykun, ⁵ pegge' ta'esbeku bang sa'ingge panabangi aku magmahalayak aka-aka mahāp sabab Isa Almasihin. Kemuwe tagna' sandel ka'am pu si Isa Almasi sampay ma'in, tinabangan ne ku pa'in we' bi. ⁶ Pegge' Tuhanin hep managna'an hinangne mahāp inin lu'u dem ateybi, kabugtu'anku we' ga'i dehenganne hinangne inin samanta'an ga'i pe ta'abut ellew pabalik Isa Almasi mapitu si dunyahin. ⁷ Patut ka'am pikilku pegge' tu'u ka'am dem ateyku. Pegge' bisan ku magmahalayak atawa mēbbegan aka-aka mahāpin, duk bisan baytuku ne tu'u dem kalabusu, tumuhut du ka'am si aku si hinang pinangurung Tuhan si akuhin pegge' tinabangan ku we' bi. ⁸ Tuhanin saksi'kun we' to'o pina'inku inin, we' asal ngessebu ku te'ed si ka'am pegge' lasaku si ka'amin kuwe' isab la'a Isa Almasi si ka'amin.

⁹ Pāku-pākuku si Tuhan karayaw pasōng pe te'ed paglasa-ilasabin. Karayaw isab we' pasōng pangata'ubi sabab Tuhanin. Duk ine-ine tekka si ka'am karayaw urunganne ka'am kata'u, ¹⁰ supaya tapa'ilbi bang ine asal tamanan mahāp subey hininangin. Manjari sutsi ateybin duk ga' niya' a'a nalla' ka'am pagtekka ellew pabalik Isa Almasi pitu si dunyahin. ¹¹ Hatulanbin hāp ne te'ed pegge' tabangan Isa Almasi ka'am. Manjari pagkite me' a'ahin hatulanbi mahāpin, pahadjede duk pudjide Tuhanin.

Pangalabusu si Paulin mole' si kahāpan

¹² Me' kapungtina'ihanku masandel pu si Isa Almasihin, kabaya'anku we' kata'uhanbi du we' kēmon ma'umantag si akuhin mole' si kahāpan du. Pegge' pasōng palatag aka-aka mahāp sabab si Isa Almasihin. ¹³ Sabab pangalabusu aku inin kēmon me' guwaldiya si astana' sultanin duk kēmon me' sinduwe matu'uhin isab ngata'u ne we' pu'unku kinalabusu sabab panuhutku Isa Almasihin. ¹⁴ Duma'in hadja miya'an. Sabab pangalabusu akuhin ka'ekkahan me' pungtina'ite bi masandel pu si Isahin ngabasag sandelde si Panuhutanin Isa Almasi, duk pasōng pe siye bahani duk ga' niya' talew-talewde magmahalayak lupal Tuhanin.

¹⁵ To'o niya' siye magmahalayak sabab si Isa Almasi pegge' ngimbū siye si aku duk baya' siye ngalindihan aku. Saguwa' niya' isab magmahalayak pegge' asal kabaya'anden we' ngata'u me' a'ahin sabab Almasi. ¹⁶ Magmahalayak siye inin hawal lasade si akuhin pegge' kata'uhande we' tapene' ku we' Tuhanin supaya bēbbeganku aka-aka mahāpin. ¹⁷ Saguwa' me' sinduwehin, iye mangimbūhan akuhin, duma'in hangan siye magmahalayak we' dambūs-būs ateyden, saguwa' magmahalayak siye supaya siye pinahadje we' a'a. Duk kabaya'anden we' sabab hininangde inin katambahande kasusehanku tu'u dem kalabusu.

¹⁸ Saguwa' ga'i ne maka'ine! Hāp sababnen atawa ga'i, basta tamahalayak hadja sabab Isa Almasi, kēgan ne ku te'ed. ¹⁹ Duk magkēg ne ku pa'in pegge' kata'uhanku we' pinaluwas du ku amban kalabusu inin pegge' luwal ka'am ngampunan aku duk pegge' tinabang ku

we' Niyawa Tuhanin. ²⁰ Asal iye te'ed kabaya'ankun duk inase-asekun we' ga'i ku te'ed dapat si hinang pinasuku' Tuhan si akuhin. Bang du si' ku luwal bahani magmahalajak, lagi' ne kuwe'itu, supaya tapudji Isa Almasi sababku. Bang ellum pe ku atawa bang pinapatey ku, kabaya'ankun tapudji Almasi sababku. ²¹ Pegge' bang aku, hangkan ku baya' ellum tu'u si dunya supaya tapudjiku ne pa'in Almasi. Saguwa' bang ku matey, na pasōng ne hāp si aku. ²² Hāp isab bang taha'-taha' pe umulkun supaya ku kapaghinang namba pu si Isa Almasi. Ga'i kata'uhanku bang inggehin pinene'kun, ellum ke atawa matey. ²³ Kahunitan ku mikil. Baya' ku matey duk ku mura tapi pu si Isa Almasi pegge' pasōng inin hāp. ²⁴ Saguwa' sabab ka'am gam pe ku ellum dahu' supaya ka'am tatabanganku. ²⁵ Kabugtu'anku we' subey pe ku nabangan ka'am hangkan kata'uhanku we' ga'i pe ku matey, saguwa' tu'u pe ku si ka'am supaya tatabangante ka'am duk ngabasag pe te'ed sandelbi pu Isa Almasihin duk pasōng isab kēgbin. ²⁶ Duk bang ne ku lu'u balik si ka'am, aku ne jān pamudjihambi Isa Almasihin.

²⁷ Iye ma'importantehin we' kawul-pi'ilbin ga'i pabidda' amban me' panolo' dem aka-aka mahāp sabab Almasihin, supaya bang tabalik ku piyu mayaman ka'am atawa ga'i ne, takaleku du pa'in we' magdambuwa' atey ka'am duk pamikilbin pateteg du pu si Isa duk inapasbin magtuhut ka'am mēbbegan aka-aka mahāp sabab si Isahin. ²⁸ Da'a ka'am tinalew si me' mamantahan ka'amin. Pegge' bang ka'am ga'i tinalew, tahātide du iyan we' siye ileggahin duk ka'am inurungan umul ga' niya' tamananne pegge' Tuhanin manabangan ka'amin. ²⁹ Sabab Isa Almasi niya' kahāpan pinangurung si ka'am. Kahāpan miya'an duma'in hadja we' sandel ka'am pu si Isa Almasi, saguwa' we' nandal ka'am isab kasigpitan sabab sandelbi si iyehin. ³⁰ Sabab sandelbi pu Almasihin magsandal ka'am kabinasahan kuwe' akuhin. Matu'uhin takitebi me' kasusehan sinandalankun duk kuwe'itu takalebi we' magsandal pe ku.

2

Almasi subey binatangin

¹ Me' kapungtina'ihanku masandel pu si Isa Almasihin, kata'uhanku we' pegge' asal sandel ne te'ed ka'am pu si Isa Almasi asig ne ateybin. Duk pegge' kata'uhanbi we' malasa iye si ka'am hangkan ga'i ka'am suse. Pinagdambuwa' me' ateybin we' Niyawa Tuhanin. Maglasa-ilasa ne ka'am duk ma'ase' ka'am si pagkasibi masandel pu si Isahin. ² Hangkan hep pākuku si ka'am we' subey ka'am maglasa-ilasa duk magsulut-sulut ka'am duk magdambuwa' pamikil duk magdambuwa' dem atey. Bang hinangbi inin, jukup ne kēgkun. ³ Ine-ine hinangbi, da'a angutun bi mahadje dibi. Saguwa' subey ka'am magdiyawa' atey si sawe'bi duk subey luwal kimmatanbi sawe'bin langkew amban ka'am. ⁴ Da'a hadja iye tapikilbin kahāpanbin, saguwa' pikilun bi isab kahāpan me' sawe'bin. ⁵ Pagateybin subey kuwe' pagatey Isa Almasihin.

⁶ Asal ne iye Tuhan saguwa' kuwe' ga' miya'an mahalga' si iye

⁷ pegge' amban baya' ne inambanan we' ne kēmon suku' si iyehin duk maglilla' iye manjari banyaga'.

Duk manjari iye manusia' tu'u si dunya.

⁸ Pagmanusiya' ne iye, ga' palangkewne dinen saguwa' diyawa' ateynen duk tinuhut we' ne kēmon panganda akan Tuhan iyehin bisan pe sampay matey iye ilansang diyata' olom.

⁹ Iye hep inin sababnen hangkan iye pinalangkew te'ed we' Tuhanin duk ginellal iye palangkew amban kēmon,

¹⁰ supaya kēmon mala'i si surga'in duk matu'u si dunyahin duk sampay kēmon me' pateyin pasujud mudji si Isa.

¹¹ Duk kēmon siye magbennal du we' Isa Almasi asal tamanan malangkewin. Pa'inde iyan, "Isa Almasi, iye Panuhutanten bi kēmon." Duk sabab inin, tapudji du Samaten bi Tuhanin.

Danta' ninagan dunyahin

¹² Manjari me' bagayku, palu'uku si ka'amin, luwal tuhutbi usihatkun. Na pasōng ne pegge' ga' ne ku lu'u si ka'am, asal subey te'ed tuhutbi. Subey ka'am talew si Tuhan duk magmātabat si iye duk dangan-dangan ka'am magge'es ngubusan hinang tinagna'an Tuhan dem ateybin panimbulne ka'amin. ¹³ Pegge' Tuhanin luwal ka'am tabanganne supaya ka'am ngatu nuhut kinabaya'annen duk supaya asal tahinangbi kinabaya'annen.

¹⁴ Ine-ine subey hinangbi, hinangun bi duk da'a ka'am ngutu-ngutu' atawa nganjawab, ¹⁵ supaya ga' niya' la'at lu'u si ka'am duk ga' niya' nalla' ka'am. Ka'am me' anak Tuhanin, hangkan subey hāp lunglun kawul-pi'ilbin, bisan ka'am tu'u si dunya patenna' diyaleman me' a'a libed duk la'atan. Ka'am dalil me' danta' tu'u si dunya. ¹⁶ Subey ka'am ngurung

danta' si siye, hātinan akahun bi si siye lapal Tuhan maka'urungan siye umul ga' tamananen. Bang inin hinangbi asal kēgan ku manamal pagtekka ellew pabalik si Isa Almasi mapituhin pegge' kata'uhanku du we' hāp ka'ujudan paghinangku malu'u si ka'amin.

¹⁷ Sandelbi pu si Isa Almasihin dalil kulubanbi si Tuhan makasulut iyehin. Awwalley a'a magkuluban si Tuhanin subey isab mu'us ininum supaya ganap pagkulubannen. Bang ku upama pinapatey, laha'kun kuwe' dalil ininum binu'usan miya'an pegge' maglilla' ku matey bang iye kinabaya'an Tuhanin. Manjari, bang matey ku kēgan pe ku, duk kēgan ku kuwe' ka'amin. ¹⁸ Damikkiyan isab, bang sa'upama ku matey subey ka'am kēgan kuwe' akuhin.

Si Timoteo duk Epapode

¹⁹ Bang amban kabaya'an Isa Almasi, Panuhutanten bi, da'akku sa' Timoteo piyu si ka'am mura supaya pagbalik iye, kabo'ohanne ku aka sabab ka'am duk asig ateykun. ²⁰ Si Timoteo du hadja dendangan matu'u magagal manamal kuwe' akuhin sabab ka'am. ²¹ Sinduwehin iye hadja tapikilden kahāpanden, duma'in sabab hinangde pu Isa Almasihin. ²² Saguwa' si Timoteo, kata'uhanbi du we' asal kapangandelan iye. Panabangne aku magmahalayak aka-aka mahāpin, kuwe' ne panabangne di saman. ²³ Hangkan da'akku du iye piyu si ka'am pagkata'uhanku ne bang inumeyde si akuhin tu'u. ²⁴ Ngandel ku si Panuhutanten bi si Isa Almasi we' tapiyu du ku isab si ka'am mura.

²⁵ Tapikillku isab we' subey ne da'akku balik piyu si ka'am pungtina'iten bi si Epapode. Dina'ak hep iye we' bi pitu nabangan aku. Asal iye sawe'ku maghinang si Tuhanin duk sawe'ku mamēbbegan aka-aka mahāpin. ²⁶ Essebne te'ed ka'am duk batang te'ed ka'am kēmon kitene. Suse iye pegge' takalebi we' saki iye. ²⁷ To'o, bakas saki iye duk arak ne matey. Saguwa' ka'ase'an iye we' Tuhanin duk duma'in hadja iye, sampay aku isab, ka'ase'an du ku we' Tuhanin pegge' bang iye miya'an matey magkatamba kasusehankun. ²⁸ Hangkan hep kabaya'anku te'ed we' tapiyu ne iye si ka'am supaya ka'am magkēg bang magkite ne ka'am balik. Manjari pakulang ne kasusehankun. ²⁹ Hangkan bang tekka iye lu'u sābuhun bi iye, duk magkēg ka'am, pegge' iye pungtina'ite bi sabab sandel isab iye si Panuhutanten bi Isa Almasi. Subey pagaddatanbi kēmon a'a kuwe' iyehin, ³⁰ pegge' arak te'ed iye matey sabab paghinangne pu si Almasihin. Ga' kayimananne umulnen supaya ku hadja katabanganne pegge' ga'i ku katabanganbi masa miya'an.

3

Bang ine pangandelan si Paulin

¹ Me' kapungtina'ihanku masandel pu si Isa Almasihin, taman inin sa' panessa'ku si ka'amin. Subey ka'am luwal magkēg pegge' ka'am suku' pu si Almasi. Ga' maka'ine si aku bisan tabalikku bakas sinulatku si ka'amin, duk hāp si ka'am duk ka'am asal maghalli'. ² Papateng-pateng ka'am pegge' niya'iyu' me' a'alu'u maghinangan la'at. Pangēnku siyehin me'asu bingis. Ga'i to'o me' panolo'den, we' subey ko' me' a'ahin inislam meke siye tayima' Tuhanin. ³ Saguwa' kite bi me' masandel pu si Isa Almasihin, kite bi me' a'a tinayima' Tuhanin, duma'in siye, pegge' kite bi pahadjete bi Tuhanin sabab tabang Niyawa Tuhan dem ateyten bi. Duk magkēg kite bi pegge' suku' pu si Isa Almasi kite bi. Duk duma'in pangandelanten bi me' hinangan si baranten kuwe' magislam miya'an. ⁴ Makajari si' ku ngandel si me' hinangan kuwe' inin. Bang niya' a'a magpa'in we' tayima' Tuhanin iye sabab panuhutne āgamane Yahudihin, tada'ag pe iye we' ku. ⁵ Pegge' aku inin walum bahangi ku hadja diyata' kāpan inislam ne ku sa addat Yahudihin. Me' matetto'ankun tubu' Benjamin, dambuwa' anak papu' kamihin Isra'il. Asal aku inin purul Yahudi. Bang pasal sara' sinulat si Musahin, asal tinuhut te'ed we' ku pegge' dambuwa' ku Pariseo, me' mamēbbegan sara'in. ⁶ Duk hawal ellegku si āgama Yahudihin, bininasa we' ku sasuku masandel pu si Isa Almasihin pegge' ga'i siye kahagad kuwe' akuhin. Bang pasal panuhutku me' da'akan dem sara' tasulat si Musahin, ga' niya' salla'-salla'ku. ⁷ Matu'uhin kannalku we' kēmon miya'an mo'o kahāpan si aku. Saguwa' kuwe'itu ga'i ne ku ngandel si me' miya'an pegge' kata'uhanku we' ga' niya' gunane. Isa Almasi hadja pangandelankun. ⁸ Duk duma'in hadja miya'an, saguwa' kēmon ne mamahalgā' si aku matu'uhin, tinayikutan ne we' ku supaya hadja kata'uhanku Isa Almasi, Panuhutankun, pegge' pasōng te'ed inin mahalgā' si aku. Sabab iye tinayikutan we' ku kēmon miya'an duk kimmatanku kuwe' me' seggit hadja supaya ku tapanuhut pu Almasi, ⁹ duk supaya ku kapagdambuwa' duk iye. Ga' ku kinimmatan bentel sabab panuhutku sara'in saguwa' kinimmatan ku bentel sabab sandelku pu Almasihin. Kabentelan inin pangurung Tuhanin bang kite sandel pu Almasi. ¹⁰ Iye hadja kabaya'ankun we' kata'uhanku te'ed Almasi. Hātinan mabaya' kata'uhanku balakat mamakellum iye balik amban kamateynen duk mabaya' ku magsandal katiksa'an kuwe' panadnalne me' katiksa'an matekka si iyehin. Kabaya'ankun we' tatuhutku hadja

kinabaya'an Tuhanin kuwe' panuhut Almasihin bisan sampay matey iye. ¹¹ Hangkan inin kabaya'an ku, supaya si pasōngan pinakellum du ku amban kamatey ku duk ellum ku salama-lama.

Magge'es duk ta'abut inapasin

¹² Ga'i ku magpa'in we' tepe si aku ne kēmon miya'an atawa we' kuwe'itu ga' ne niya' salla-salla'ku. Saguwa' apasku ne pa'in ngahinang kinabaya'an Isa Almasihin pegge' inin sababnen hangkan ku pagdapu'ne. ¹³ To'o, me' kapungtina'ihanku, ga' pe ta'abutku inapasku inin, saguwa' ga'i ne pikilku me' bakas talabeykun. Iye hadja pinikilku kuwe'itu magge'es te'ed supaya tepe si aku kēmon kabaya'an Tuhan para si aku si pasōnganin. ¹⁴ Magge'es ne ku pa'in supaya du tasangkaku kahāpan pangurung Tuhan akuhin. Kahāpan inin umul salama-lama. Tinawag ku we' Tuhanin supaya tapangurungne umul inin si aku pegge' sandel ku pu si Isa Almasi.

¹⁵ Manjari kēmon kite bi me' mabasag sandelne pu si Isa Almasihin subey sali-sali' pamikilten bi sabab me' miya'an. Saguwa' bang niya' ka'am seddili pamikilbin, na, papasti' Tuhanin du inin si ka'am. ¹⁶ Saguwa' subey tuhutte bi ne pa'in me' bakas panolo' Tuhan si kite bi kemuwe matu'uhin.

¹⁷ Manjari me' kapungtina'ihanku, batukanun bi ne pa'in kawul-pi'ilkun. Pandogahanun bi isab me' a'a mamatukan kawul-pi'ilkun duk batukanun bi siye. ¹⁸ Daran ka'am akahanku inin matu'uhin, duk kuwe'itu akahante ne isab ka'am balik duk makatangis-tangis aku, we' ekka a'a magpa'in we' suku' pu si Isa siye saguwa' takitete si kawul-pi'ilden we' kuntarahande du tolo' sabab kamatey Almasi diyata' olomin. ¹⁹ Ujud tapī du siye si narka' pegge' me' napsuden kuwe' tuhande, iye luwal tinuhutden. Imbes siye iya', magbantu pe siye sabab me' hinangande maka'iya'-iya'in. Duk iye luwal pinikilden me' bayu'an si dunya inin hadja. ²⁰ Saguwa' kite bi, lahatten bi la'i si surga' duk asal agad-agadte bi te'ed pabalik manimbul kitehin bi amban surga', iye Isa Almasi, Panuhutanten bi. ²¹ Bang pitu iye, pindahanne ne barante bi malamma duk mamatey inin duk hinangne kuwe' barannen ga'i matey-matey duk makajari patenna' la'i si Tuhan. Si Almasi taga balakat magbaya' si kēmon-kēmonin duk gunane balakatne inin pama'ahune baranten bi.

4

Me' panessa'

¹ Hangkan hep me' kapungtina'ihanku masandel pu si Isa Almasihin, bang inin inase-asete bi amban Almasihin, subey kite bi asal pateteg te'ed sandel si iye. Kalasahante ka'am duk essebte te'ed ka'am. Ka'am jānnen hangkan ku kēgan duk sinna ku te'ed si ka'am.

² Ka'am, Yudi duk Sintiki, buyu'-buyu'te ka'am subey ka'am magsulut-sulut pegge' ka'am kuwe' magpungtina'i ne sabab sandel ne ka'am pu si Isa Almasi Panuhutanten bi. ³ Duk ka'u isab, sawe'ku kapangandelan maghinang si Tuhan malu'uhin, tabanganun ko' aku me' dende iyan duk siye magsulut-sulut. Pegge' matu'uhin tinabangan ku te'ed we' de supaya palatag aka-aka mahāpin. Magtuhut siye duk si Kelemen duk me' sawe'ku sinduwe maghinang si Tuhanin. Me' ēnden kēmon tasulat ne du we' Tuhanin dem libru pangalistahanne ēn me' a'a taga umul si surga' ga' tamanannen.

⁴ Subey ka'am luwal kēgan pegge' suku' pu si Isa Almasi ka'am. Balikku pina'inku miya'an. Subey ka'am kēgan. ⁵ Subey sulut-sulutbi sawe'bin pegge' sōng balik ne pitu Isa Almasi, Panuhutanten bi. ⁶ Da'a ka'am suse sabab ine-ine. Saguwa' bang ka'am ngampun si Tuhan, pākuhun bi si iye me' sukabin duk da'a kayipatanun bi magsukul si iye. ⁷ Manjari pasanyang Tuhanin iyan dem ateybin duk dem pikilanbin pegge' suku' pu si Isa ka'am. Duk kasanyangan inin ga'i takila-kila.

⁸ Manjari si katambusannen, me' kapungtina'ihanku, subey luwal pikilbi hadja sasuku mahāpin duk me' pata' pinudjihin. Pikilun bi hadja me' mabennalin duk me' pata' pinahadjehin duk me' hinangan mabentelin. Pikilun bi sasuku masatsihin duk me' makasinna-sinnahin duk me' tapudjihin. ⁹ Ine-ine ta'ayabi duk tasangkabi amban aku, amban bissāku ke atawa amban me' hinangankun, subey te'ed tuhutbi. Duk lu'u du si ka'am Tuhan mangurung kasanyangan dem ateyten bi.

Magsukul si Paul

¹⁰ Kēgan ku te'ed duk magsukul ku si Panuhutanten bi pegge' tinabang ne isab we' bi sukalkun. Kata'uhanku we' bisan tiggel-tiggel bahu tekka inin pitu si aku, duma'in hātinen we' ga' ka'am gagal si aku saguwa' pegge' ga' tapabo'ohanbi. ¹¹ Duk duma'in hangkan inin pa'inku we' sabab kasukalan ku, pegge' biyaksa ne ku bisan ine-ine talabeyku, niya' si aku atawa ga', ga'i ku magsuse. ¹² Talabeyku ne kasukalanin duk talabeyku isab maniya' maglabi-labihin. Biyaksa ne ku hangkan hep bisan antag duk bisan sumiyan, bang ku esso

atawa inusan, bang labi-labihan ku atawa kasukalan, masi ku ga'i magsuse. ¹³ Tahinangku inin kēmon pegge' tinabangan ku we' Isa Almasi duk urunganne ku basag.

¹⁴ Saguwa' asal hāp pegge' tinabang ku we' bi sakali' ku dem kasusehan. ¹⁵ Ka'am me' malu'u si Pilipihin, kata'uhanbi du we' tagna' magmahalayak ku aka-aka mahāpin lu'u si ka'am, ubus pagtahala' ku amban lahat Makedoniya, luwal hadja ka'am da grupu me' masandel pu si Isa malu'uhin manabang sukalkun. ¹⁶ Duk pala'iku isab si Tessalonikahin, duma'in hadja mintedde pamabo'obi sīn si akuhin panabangbi sukalkun. ¹⁷ Duma'in we' sinna ku hadja makasangka amban ka'am. Saguwa' asal kabaya'ankun we' magkatamba pahala'bi amban Tuhanin. ¹⁸ Kuwe'itu ga'i ne ku kasukalan pegge' tasangkaku ne amban Epapode me' lasa-lasahan pinabo'ohanbi si akuhin duk maglabi-labi pinangurungbi si aku inin. Kuwe' du inin pangurungbi si Tuhan duk kasulutan te'ed Tuhanin si ka'am. ¹⁹ Duk tabang Tuhanin du kēmon sukalbin amban alata'ne ga'i takila-kilahin. Tabangne sukalbin pegge' sandel ka'am pu Isa Almasi.

²⁰ Pudjite bi Samate bi Tuhanin salama-lama. Amin.

Bissā panambusan

²¹ Kēmon ka'am me' a'a Tuhanin, me' masandel pu si Isa Almasi malu'uhin, essebte ka'am. Mabo'o bissā si ka'am isab me' pungtina'ite bi matu'u manawe'an akuhin we' essebde ka'am. ²² Kēmon me' masandel pu si Isa matu'uhin, lagi' ne me' maghinang dem astana' sultanin, essebde ka'am.

²³ Karayaw we' luwal ka'am kēmon ipat Isa Almasi, Panuhutanten bi. *Wassalam*

Sulat si Paul si me' a'a Kolossahin Pahāti sabab sulat si Paul si me' a'a Kolossahin

Kolossa inin dambuwa' puweblo ga'i du tantu hadje la'i si lahat inēnan Asiya Diki'. Ga'i si Paul magkinata'u duk me' tindeg si Isa mala'ihin. Luwal kata'uhannen si Epapras, a'a amban lahat miya'an tabo'one sandel pu si Isa. Duk sabab usihat si Epaprasin, niya' ne me' a'a Kolossahin kahagad pu si Isa Almasi.

Sābu si Paul kinalabusu, tekka pī si Epapras duk inakahan we' ne si Paul sabab problema me' masandel pu si Isa si lahat Kolossahin. Pa'inne niya' ko' me' guru tekka la'i si Kolossa, me' panolo'den seddili. Pinadiyawa' ko' we' de si Isa. Pa'inde niya' ko' me' mala'ikat langkew amban si Isa, duk me' mala'ikat inin ko' mammo'o manusiya'in tudju Tuhan, duma'in si Isa. Sabab panolo'de miya'an magseddili-seddili ne tapikil me' tindeg si Isa mala'ihin duk magpa'il ne siye.

Hangkan hep nulat si Paul si siye dina'ak bino'o pu si Epapras. Si sulatne inin pinahātihan we' si Paul siye we' sala' me' tolo' me' guru miya'an. Pa'in si Paul we' Isa Almasi asal bennal Anak Tuhanin. Pinalangkew iye we' Tuhanin duk ga' niya' langkew amban iye. Kēmon kapatutin duk balakatin pinangurung isab si iye. Ga' niya' makabo'o manusiya'in tudju Tuhan luwal Isa Almasi hadja. Duk hininang si Isa we' Tuhanin Panuhutan kēmon me' masandel si iyehin.

¹ Sulat inin amban aku, si Paul duk amban punggina'iten bi Timoteo. Amban kabaya'an Tuhan kawakilan ku we' Isa Almasi dina'ak magmahalayak lapalnen. ² Pasampay kami sulat inin piyu si ka'am me' a'a Tuhan malu'u si lahat Kolossahin, si ka'am me' punggina'i kami mamatuyu' masandel pu si Isa Almasihin.

Karayaw ka'am luwal ipat Samate bi Tuhanin. Karayaw isab we' urunganne ka'am kasanyangan dem ateybi.

Magsukul si Paul si Tuhan

³ Kahaba' kami ngampun-ngampun para si ka'am, luwal kami magsukul si Tuhan, Sama Panuhutanten bi Isa Almasi. ⁴ Hangkan kami magsukul si Tuhan, pegge' takale kami we' sandel ne ka'am pu si Isa Almasi duk malasa ko' ka'am si me' masandel pu si Isa Almasihin kēmon. ⁵ Matu'uhin, sakali' takalebi lapal mabennalin, iye aka-aka mahāp sabab Isa Almasihin, asal ngase-ngase ne ka'am we' niya' enna' Tuhanin para si ka'am la'i si surga'. Duk iye miya'an pu'unnen hangkan ka'am sandel pu si Isa Almasi duk malasa ka'am si me' pagkasibin. ⁶ Duk aka-aka mahāp bakas takalebi sabab Isa Almasi inin, palatag ne si kēmon kalahatan tu'u si dunya duk ekka ne makahagadin. Duk sasuku makahagadin pinda kawul-pi'ilden kuwe' ka'amin du isab pinda kawul-pi'ilbin sakali' takalebi sabab lasa duk ase' Tuhan si ka'amin duk sakali' tasabutbi we' asal to'o inin. ⁷ Takalebi aka-aka mahāp inin amban Epapras. Iye inin sawe' kami maghinang pu Isa Almasi duk matuyu' iye magmahalayak si ka'am ngaganti'an kami. ⁸ Iye hep mangakahan kamihin we' maglasa-ilasa ka'am. Lasa inin pinapi we' Niyawa Tuhanin dem ateybi.

⁹ Iye inin sababnen hangkan kemuwe takale kami sabab sandelbin, luwal ne hadja kami ngampun-ngampun si Tuhan para si ka'am. Māku-māku kami si Tuhan karayaw du pa'in ka'am urungan Niyawanen kata'u supaya kata'uhanbi duk asal tahātibi kēmon kabaya'an Tuhanin. ¹⁰ Manjari makajari ne kawul-pi'ilbin patut si me' a'a masandel pu si Isa Almasihin duk makasulut Isa Almasi ne. Duk tahnangbi ne me' hinangan mahāpin bisan ine, duk pasōng isab pangata'ubi sabab Tuhanin. ¹¹ Karayaw ka'am urungan Tuhanin basag amban balakatin mahadjehin supaya ka'am makasandal bisan ine duk supaya basag imanbin duk kēgan pe ka'am. ¹² Duk asal magsukul te'ed ka'am si Samate bi Tuhanin. Sabab hinangan Tuhan para si ka'amin, pata' ka'am pinasakup inurungan me' inenna'ne para si me' a'anan la'i si lahatne masahayahin. ¹³ Pinaluwas kite bi we' Tuhanin amban dem lindem, hātinen amban antanan nakura' seyitanin duk ilinda kite bi we' ne pī si antanan Anakne kinalasahannen, Isa Almasi. ¹⁴ Pegge' sandel ne kite bi pu si Isa Almasi, ilekkat kite bi we' ne amban antanan nakura' seyitanin duk luhaya ne kite bi, hātinen, ta'ampun ne kēmon duseten bi.

Bang sine Almasi duk bang ine hinangnen

¹⁵ Bang Tuhanin, ga'i takitete saguwa' Isa Almasi sali' du te'ed duk Tuhanin duk bang takitete Almasi kata'uhante bang sa'ingge Tuhanin. Ga' pe pinapanjari kēmon-kēmonin andang ne Almasi duk langkew iye amban kēmon bakas pinapanjarahin. ¹⁶ Kēmon bayu'-bayu'an diyata' langitin duk matu'u si dunyahin, kēmon me' takite manusiya'in duk me' mangga'i takitehin, kēmon me' magbaya'in sampay me' mala'ikatin, duk me' bayu'-bayu'an

mananassatin, pinapanjari we' Almasi amban panganda'akan Tuhanin supaya pinahadje Almasi. ¹⁷ Ga' pe niya' pinapanjari, andang ne Almasi duk kēmon bakas pinapanjarihin ga' du usa' pegge' iye mangantanan siyehin. ¹⁸ Iye du isab magbaya' si kēmon me' masandel si iyehin. Kēmon siye dalil barannen duk iye kōkden. Iye po'on umul ba'ahuhin. Iye dehellu-dehellu pinakellum amban kamateynen supaya iye tamanan malangkewin duk mabangsahanin. ¹⁹ Pegge' kabaya'an Tuhanin we' Anaknen asal tattap kuwe' iyehin. ²⁰ Duk sabab Anakne inin kabaya'an Tuhanin we' kēmon-kēmonin, hātinen kēmon me' mala'i diyata' langitin duk matu'u si dunyahin maghāp du balik duk iye. Duk sabab kamatey Anakne diyata' olomin makajari siye pinaghāp duk iye.

²¹ Ka'am matu'uhin, tala ka'am amban Tuhanin. Duk me' banta Tuhanin ka'am pegge' me' pikilanbin duk me' hinanganbin la'at. ²² Saguwa' kuwe'itu maghāp ne ka'am duk Tuhanin sabab kamatey Isa Almasihin. Maglilla' hep Isa Almasi pinapatey supaya hadja ka'am manjari me' a'a sutsi pagateybin, ga' niya' la'at-la'atbi, duk ga' ne niya' panalla'an ka'am bang bo'one ka'am si pasōngan la'i si harapan Tuhanin. ²³ Saguwa' subey pa'in ka'am pateteg pu si Isa Almasi. Da'a ka'am usa' amban iye duk subey ase-asebi ne pa'in kēmon pananggung Tuhan inaka dem aka-aka mahāp bakas takalebin. Aka-aka mahāp inin tamahalayak ne hep si kēmon a'a tu'u si dunya duk aku, si Paul, iye hinangkun magmahalayak inin.

Hinang si Paulin

²⁴ Manjari, kēgan pe ku magsandal kabinasahan pegge' para si kahāpanbi du. Magsandal ku supaya ganap me' sinandalan Isa Almasi me' mangga' pe ma'ubusin, hātinen supaya ganap me' sinandalan barannen; hāti barannen me' masandel si iyehin. ²⁵ Tahinang ku we' Tuhanin dara'akan me' masandel pu si Isa Almasihin supaya ka'am tabangkalanu. Kawakilan ku we' ne dina'ak minahalayak si ka'am lupalnen. ²⁶ Lupalne inin masa awwal-ley tinapukan we' Tuhanin amban me' manusiya'in kēmon, saguwa' kuwe'itu pinakata'u ne we' ne si kite bi me' masandel si iyehin. ²⁷ Pegge' kite bi hep tapene' we' Tuhanin pangakahanne me' tinapukannen, hātinen me' mahāp tapikilne para si kēmon me' a'a si dunyahin. Iye lupalne tinapukannen, we' Isa Almasi asal patenna' dem ateyte bi. Hangkan kabugtu'ante bi ne we' asal pahadjene du kite bi si surga'. ²⁸ Hangkan ga' niya' seddili mahalayak kami luwal sabab si Isa Almasi. Sessa'an kami me' a'ahin duk usihatan kami siye kēmon me' kinata'uhan kami sabab Isa Almasihin, supaya du siye dangan-dangan kahagad duk ngahaget ne te'ed sandelpe pu si Isa Almasihin. ²⁹ Iye inin inapaskun hangkan ku maghinang duk magge'es ne pa'in, duk inurungan du ku basag amban balakat Almasihin, iye manabangan akuhin.

2

¹ Kabaya'ankun kata'uhanbi we' asal gagal ku si ka'am duk māku-māku ku te'ed si Tuhan para si ka'am duk para si me' masandel pu si Isa la'i si lahat Laodikeahin duk si me' sinduwe mangga' bakas mangite akuhin. ² Iye inin hinangkun supaya asig ateybin duk luwal ka'am maglase-ilasa, ubus ngahaget ne sandelbin duk ga'i ne ka'am duwe-duwehan pegge' tahātibi ne te'ed mabennalin. Manjari kata'uhanbi ne iyan sabab tinapukan Tuhanin, hātinen sabab Almasi. ³ Almasi pu'unnen hangkan makajari kata'uhante bi kata'u Tuhan malalemin, pegge' iye kuwe' dalil kungsi' mangaluka pagenna'an kata'u Tuhanin.

⁴ Hangkan inin pa'inku si ka'am, supaya ka'am ga'i tapadupang we' me' a'a mamissā kuwe' asal tewwa' pina'inden saguwa' ga'i to'o. ⁵ Pegge' bisan ku ga' lu'u si ka'am, luwal ka'am tapikilku. Kēgan ku pegge' magsulut-sulut du ka'am duk pegge' basag du sandelbi pu si Isa Almasihin.

Me' panessa' duk siye ga'i tabo'o we' me' guru magdusta'in

⁶ Manjari, pegge' bakas tayima'bi ne Isa Almasi duk iye ne kuwe'itu Panuhutanbin, subey ne kawul-pi'ilbin matukan iye. ⁷ Kuwe' kayuhin nganggamut pinalalem, sa iyan du isab subey sandelbi pu si Isa Almasihin. Pateteg ka'am si iye duk pabasagun si sandelbin sa bakas panolo' si ka'am matu'uhin. Duk subey ka'am luwal magsukul si Tuhan.

⁸ Pahatul-hatul ka'am kaw ka'am inakkalan we' a'a, pegge' batang ka'am bo'ode nuhut siye. Bang pinakale me' bissāden kuwe' bantuk hāp, saguwa' ga' niya' kagunahanne. Pegge' me' tolo'den hinang-hinang a'a hadja, me' panolo' me' a'a dehellu sabab me' mala'ikat duk me' seyitan. Duma'in tolo'den amban Isa Almasi. ⁹ Pegge' Almasi bisan iye inanakan kuwe' bantukte bi manusiya', saguwa' tipun la'i si iye kēmon addat duk pikilan Tuhanin; ¹⁰ duk ka'am iyan, pegge' lu'u ne si ka'am Almasi, tepe si ka'am isab sasuku maniya' pu Almasihin. Duk amban kēmon me' magbaya'in duk taga kapatutin, mala'ikat ke siye atawa seyitan, ga' niya' palangkew amban Isa Almasi. Iye pe magbaya' si siyehin kēmon.

¹¹ Me' Yahudihin, magislam siye sa panganda'akan sara'in supaya ko' siye manjari me' a'a Tuhanin. Saguwa' ka'am, duma'in sa inin hangkan ka'am manjari me' a'a Tuhanin; duma'in sabab niya' hinang a'a si kite saguwa' sabab inānan we' Almasi duseten bi duk pinaluwas kite bi we' ne amban me' mala'at kinabaya'an napsuten bi. ¹² Duk pamandi si ka'amin, dalilnen patuhut ka'am pu si Isa Almasi kinubul, duk patuhut isab ka'am si iye pinakellum balik pegge' kahagad ka'am we' balakatan Tuhanin. Duk Tuhanin mamakellum Almasi amban kamateynen. ¹³ Matu'uhin kuwe' matey ka'am si pagmatahan Tuhanin pegge' dusehan ka'am duk pegge' duma'in ka'am me' a'a Tuhanin, hātinen ga' tuhutbi sara' tasulat si Musahin. Saguwa' kuwe'itu kuwe' pinakellum ne ka'am magtuhut duk Almasi. Inampun we' Tuhanin kēmon duseten bi. ¹⁴ Matu'uhin ilabo'an kite bi hukuman we' subey kite bi ilegga sabab ga' tuhutte bi sara'in. Saguwa' kamatey Almasi diyata' olomin, inānan we' Tuhanin kapatut sara' si kitehin bi, hangkan ga' ne niya' jānne pangaleggahan kite bi. ¹⁵ Duk la'i diyata' olom miya'an tada'ag te'ed we' Almasi me' mananassat taga kapatutin. Inānan we' Almasi kapatutde magbaya'in duk pakitehanne si kēmon a'a we' iye manganda'agin.

¹⁶ Hangkan hep, me' kapungtina'ihanku masandel pu si Isa Almasihin, da'a ka'am ngatu pagbaya'an a'a pasal kinakanbin duk ininumbin atawa pasal me' kādja'an me' Yahudihin duk pagkādja'anden bang bulan ba'ahu duk pasal me' ellew l'ihin. ¹⁷ Kēmon me' sara' Yahudi pasal me' miya'an pangessebande bang ine inagad-agadde matekka si pasōnganin. Bu inagad-agadde inin, tekka ne hep duk inin si Almasi. ¹⁸ Da'a ka'am ngatu diniyawa'an we' me' a'a magabbu we' siye mata'uhin pegge' pa'inde we' niya' me' bakas pabagala si siye. Sinna siye magmā-mā kuwe' diyawa' ateyden duk magtolo' siye we' subey kite bi ko' nambahayang si me' mala'ikat. Me' panolo'de inin kadupangan, pegge' amban pikilande hadja duk pagabbude hadja. ¹⁹ Me' a'a inin ga' i ne pateteg pu si Almasi, bu Almasi hep dalil kōkin duk me' masandel si iyehin dalil barannen. Almasi magbaya' si barannen, hātinen me' masandel si iyehin. Pabasagne sandelden sa kabaya'an Tuhanin duk pagdambuwa'ne siye kēmon kuwe' dalil baranin isab magtoket kēmon sabab me' ohatnen.

Dalil patuhut pu si Isa Almasi matey duk ellum balik

²⁰ Ka'am, sabab sandelbi pu si Almasihin, kuwe' ka'am bakas patuhut si iye matey duk ga' i ne ka'am nuhut me' bi'at-bi'atan manusiya'. Hangkan, we'ey bo'ohanbin kuwe' tuhutbi pe me' panganda'akan me' a'a manguntarahan Tuhanin? We'ey tuhutbi bang pa'inde, ²¹ "Da'a iyan singkuhun," atawa "Da'a iyan kakanun," atawa "Da'a iyan antanun." ²² Kēmon tinaggahande inin bang ubus ne ginuna, na, ga' ne. Me' panganda'akan miya'an hinang-hinang me' manusiya' du hadja. ²³ To'o, kuwe' bantuk patut isab me' bi'at-bi'atanden. Magāgama siye te'ed duk magmā-mā siye we' diyawa' ateyden duk tiksa'de baranden, bu kēmon hinangande inin amban kabaya'ande hadja. Saguwa' ga' i du inin makapages napsu baranden.

3

¹ Manjari, pegge' Almasi bakas pinakellum amban kamateynen, kite bi isab kuwe' bakas patuhut si iye pinakellum balik duk niya' ne umulte bi ga' niya' tamananne. Hangkan iye subey inapasten bi me' mala' i si surga'in. Pegge' i la' i Almasi si surga' magbaya' duk ningkolo' si kanawanan Tuhanin, iye lugal mabangsanahan. ² Subey ne iye luwal pinikilten bi me' mala' i si surga'in, duma'in me' matu' u si dunyahin. ³ Pegge' kite bi me' masandel pu si Isa Almasihin, kuwe' ne kite bi bakas mamatey miya'an, ga' ne niya' baya'te si me' bayu'an si dunya inin. Duk umulte maba'ahu inin la' i pu si Almasi duk ga' i pe pinakitehan we' Tuhanin. ⁴ Almasi mangurungan kite umul ba'ahuhin hangkan si pasōngan bang ne iye paguwa' balik si dunya, paguwa' du isab kite nuhut iye liput we' sahayane.

Kawul-pi'il masahin duk kawul-pi'il kuwe'ituhin

⁵ Hangkan hep, me' kapungtina'ihanku masandel pu si Isa Almasihin, da'a te'ed ūtanun bi napsu baranbin. Da'a te'ed ka'am magjina. Da'a ka'am ba'isan duk da'a ka'am magkadupangan. Lebbahanun bi ne napsubi si me' bayu'an matu' u si dunyahin. Pegge' bang ga' i lebbahanbi napsubi inin, kuwe' tuhanbi ne napsubin pegge' iye luwal tinuhutbin. ⁶ Sabab me' hinangan mala'at miya'an, ujudnen legga Tuhanin du me' a'a mangga' i manuhut iyehin. ⁷ Ka'am matu'uhin luwal te'ed hinangbi me' hinangan mala'at miya'an.

⁸ Saguwa' kuwe'itu subey ne lebbahanbi me' addatbi mala'atin kuwe' magastel, bunsu duk magpikilan la'at si sawe'bi. Subey ka'am ga' i ngalimutan sawe'bi atawa ngalaka'-ngalaka'an sawe'bi. ⁹ Da'a ne ka'am magdusta' si sawe'bi. Essebun bi we' bakas lebbahanbi ne me' addatbi duk me' hinanganbi masahin. ¹⁰ Duk kuwe'itu pinda ne kawul-pi'ilbin. Bina'ahuhan ne we' Tuhanin ateybin duk luwal pe ka'am ba'ahuhanne sampay ujudnen manjari ne ka'am kuwe' iyehin. Hangkan ka'am ba'ahuhanne, supaya kata'uhanbi ne

te'ed Tuhanin. ¹¹ Bang ba'ahu ne kēmon sali'-sali', manjari ga' ne iyan niya' pagbidda'an Yahudihin duk duma'in Yahudihin, me' bakas magislamin duk mangga' magislamin, me' taga pangadji'in duk me' mangga' niya' pangadji'nen, banyaga'in duk amuhin. Ga' ne niya' pagbidda'ande, pegge' la'i Almasi patenna' dem ateyde sali'-sali', duk Almasi hadja iye mahadje si siyehin.

¹² Ka'am iyan me' a'a tapene' we' Tuhanin hinangne me' a'ane, duk kinalasahan ka'am we' ne. Hangkan subey ka'am ma'ase' si pagkasibi. Subey hāp addatbin si siye. Subey diyawa' pagateybin duk lunuk ateybin. Subey ka'am be-iman. ¹³ Subey ka'am magpasensiya si sawe'bi bang niya' ga'i kasulutanbi. Bang niya' taga duse si sawe'ne magampun-inampun ka'am. Ampunun bi sawe'bin kuwe' pangampun Tuhan ka'amin. ¹⁴ Duk importante amban kēmon inin, subey ka'am malasa si pagkasibi. Pegge' bang maglasailasa kite bi asal magsulut-sulut te'ed kite bi. ¹⁵ Ambat Almasi magbaya' dem ateybi supaya ka'am magsulut-sulut. Kite bi me' masandel pu si Isa Almasihin kuwe' dambuwa' baran hadja duk kabaya'an Tuhanin we' magsulut-sulut kite bi. Da'a isab kayipatanun bi magsukul si Tuhan. ¹⁶ Essebun bi kēmon me' panolo' Almasihin duk enna'un bi dem ateybi. Subey ka'am magusihat-inusihat duk magtolo'-tinolo', duk gunahun bi kata'u pangurung Tuhan ka'amin. Magkanta ka'am me' kanta pamudjibi Tuhanin duk me' kanta pinanolo'an we' Niyawa Tuhanin si ka'am. Nganta ka'am si Tuhan sabab magsukul te'ed ka'am si iye dem ateybi. ¹⁷ Ine-ine hinangbi atawa pa'inbi, subey essebbi we' Isa Almasi Panuhutanbin. Duk subey hadje pagsukulbin si Samaten bi Tuhanin sabab Isa Almasi.

Panolo' si me' magtewtey-anakin duk me' banyaga'in

¹⁸ Ka'am me' dendeihin, subey ka'am patuhut si kabaya'an ellabin. Patut inin hinangbi pegge' sandel ka'am si Panuhutanten bi Isa Almasi.

¹⁹ Ka'am isab me' lellahin, subey kalasahanbi andabin. Da'a siye ka'astelanun bi.

²⁰ Duk ka'am isab me' mākānakin, pegge' sandel ne ka'am si Panuhutanten bi, subey luwal tuhutbi tolo' me' matetto'abin pegge' kasulutan Tuhanin si ka'am bang inin hinangbi.

²¹ Ka'am me' matetto'ahin, da'a pa'astelun bi me' anakbin palandu' duk ga'i ngalamma ateyden.

²² Ka'am me' banyaga'in, subey tuhutbi kēmon panganda'akan amubi matu'u si dunyahin, duma'in hadja bang lu'u siye mayam-mayam supaya ka'am sanglitande. Saguwa' subey siye tuhutbi ateybin dambūs-būs pegge' talew ka'am si Tuhan. ²³ Ine-ine hinangbi, hinangun bi ateybin dambūs-būs duk kimmatanun bi we' Panuhutanin, Isa Almasi, paghinanganbin duk duma'in a'a, ²⁴ pegge' kata'uhanbi du we' urungan Tuhanin ka'am kahāpan si pasōngan duk tasangkabi du iyan me' inenna'ne para si me' a'anen. Pegge' Almasi hep te'ed amubi paghinanganbin. ²⁵ Duk sasuku maghinangan la'at, tinumbasan du iye sabab hinanganne mala'atin, pegge' Tuhanin ga'i pagbidda'ne manusiya'in.

4

¹ Ka'am me' amuhin, subey hāp pangahatulbi me' banyaga'bin. Pangurungun bi si siye mapatut si siyehin. Essebun bi we' niya' isab amubi la'i si surga'.

Me' panessa'

² Manjari, pasal ngampun si Tuhan, subey te'ed ka'am matuyu' ngampun-ngampun, duk subey pikilanbin dambūs-būs hadja sābubi mangampunin. Subey isab ka'am magsukul si Tuhan bang ka'am ngampun. ³ Duk māku-māku ka'am si Tuhan isab para si kami, karayaw we' urungan Tuhanin kami lān supaya kami kapagmahalayang sabab me' pinakata'u Tuhan sabab Almasihin. Pu'unku hep inin kinalabusu pegge' magmahalayang ku sabab inin. ⁴ Hangkan māku-māku ka'am si Tuhan we' tabanganne ku supaya tapapasti'ku te'ed pagusihatku sabab Almasihin, supaya tahāti te'ed we' me' mapakalehin.

⁵ Pahāpun bi addatbin si me' a'a mangga'i masandel pu si Isa Almasihin. Kahaba' niya' lugalbi, maghinang hāp ka'am si siye. ⁶ Missā ka'am pahāp-hāp si siye duk siye kahāpan si me' bissābin. Subey isab ka'am ta'u nambungan siye dangan-dangan bang niya' tilewde si ka'am.

Me' bissā si panambusan

⁷ Akahan si Tikikus sa' ka'am sabab me' bakas talabeykun. Si Tikikus inin pungtina'ite bi kinalasahanten bi duk kapangandelan iye. Sali'-sali' kami maghinang pu si Isa Almasi, Panuhutanten bi. ⁸ Dina'ak iye we' ku piyu si ka'am duk ka'am ka'akahanne sabab kami tu'u supaya ta'asigne ateybin. ⁹ Pinatuhut isab we' ku si iye si Onesimus, dambuwa' du isab pungtina'ite bi kinalasahan duk kapangandelan du isab iye. Iye inin amban lahatbi du. Na, akahande du ka'am iyan sabab kēmon me' bakas lumabey matu'uhin.

¹⁰ Si Aristarkus, sawe'ku tu'u dem kalabusuhin, mabo'o bissā piyu si ka'am we' essebne ka'am. Damikkiyan si Markus, danganakan Barnabasin, mabo'o bissā du isab sa miya'an.

Bakas ne hep ka'am akahanku sabab iye, we' bang iye tekka piyu subey iye addatanbi. ¹¹ Si Yussa', inēnan isab si Justus, mabo'o bissā isab we' essebne ka'am. Siye du hadja tellungan inin me' Yahudihin si me' sawe'ku magmahalayak sabab pagbaya'an Tuhanin, duk hadje te'ed panabangde akuhin.

¹² Si Epapras mabo'o bissā du isab we' essebne ka'am. Iye inin amban lahatbi du, duk maghinang iye pu si Isa Almasi. Luwal iye ngampun-ngampun te'ed si Tuhan para si ka'am we' karayaw ko' ngabasag sandelbi pu si Isa Almasihin duk pateteg du ka'am si iye duk asal hinangbi te'ed dambūs-būs me' kinabaya'an Tuhanin. ¹³ Kapanaksi' ku te'ed we' asal maghinang iye pabasag para si kahāpanbi duk para si kahāpan me' masandel pu si Isa la'i si lahat Laodikeahin duk si lahat Hirapolisin. ¹⁴ Si Lukas, doktol kinalasahanten bi, duk sampay si Demas mabo'o du isab bissā we' essebde ka'am.

¹⁵ Akahanun bi aku me' pungtina'ite bi la'i si lahat Laodikeahin we' essebku siye. Akahanun bi aku isab si Nimpa duk me' masandel pu si Isa magtipun si luma'nen we' essebku siye. ¹⁶ Bang ubus batsabi sulat inin, pabo'ohanun bi pī si puweblo Laodikea, si me' masandel pu si Isa mala'ihin duk isab tabatsade. Pākuhun bi isab sulatku si siyehin duk isab tabatsabi. ¹⁷ Akahanun bi isab Arkippus we' subey te'ed luwal hinangne me' dina'ak hininang si iye we' Panuhutanten bi Isa Almasi.

¹⁸ Aku, si Paul manulat bissā inin. Essebte ka'am kēmon malu'uhin. Da'a kayipatanun bi we' tiya' ku dem kalabusu. Karayaw ka'am luwal ipat Tuhanin. *Wassalam*

Tagna' sulat si Paul si me' a'a Tessalonikahin Pahāti sabab tagna' sulat si Paul si me' a'a Tessalonikahin

Niya' dambuwa' puweblo la'i si lahat Makedoniya inēnan Tessalonika. Puweblo miya'an ga'i du tala te'ed amban puweblo Pilipi. Palumengngan si Paul kaminduwenen hap pi si me' kalahatan magusihat sabab Almasihin, padeheng iye duk me' sawe'nen si Tessalonika magusihat si me' a'a mala'ihin. Sawe' si Paulin si Silas duk Timoteo. Ga'i du tiggel pagusihat-den la'i, saguwa' ekka me' a'ahin kahagad ne pu si Isa Almasi. Saguwa' niya' me' pagkaside Yahudi nguntarahan siye duk kinawul we' de me' a'a si lahat miya'an nguntarahan siye isab. Hangkan tahala' disi Paul duk ujud tekka siye si puweblo Korinto. Suse si Paul sabab me' masandel pu si Isa mala'i si Tessalonikahin kaw lebbahande sandelden bang siye bininasa we' me' manguntarahan siyehin. Hangkan dina'ak we' si Paul si Timoteo hap pi si Tessalonika mayaman siye.

Pagbalik si Timoteo inakahan we' ne si Paul bang sa'ingge siye. Sābu la'i si Paul si Korinto, sinulatan we' ne me' a'a Tessalonikahin. Magsukul iye si Tuhan pegge' teteg du siye pu si Isa Almasi duk inasig isab we' ne ateyden. Dina'ak we' ne pinapagen sandelde pu si Isa Almasihin bisan siye dem kabinasahan. Duk sinambungan isab we' ne me' tinilewde sabab pabalik Almasihin.

¹ Sulat inin amban aku, si Paul, duk me' sawe'kun si Silas duk Timoteo. Pasampay kami inin piyu si puweblo Tessalonika si ka'am kēmon me' suku' si Samate bi Tuhanin duk si Panuhutanten bi Isa Almasi. Karayaw we' luwal ka'am ipat Tuhanin duk karayaw luwal sanayang dem ateybin.

Magsukul disi Paul sabab me' a'a Tessalonikahin

² Luwal kami magsukul si Tuhan sabab ka'am kēmon duk luwal ka'am subahat kami kahaba' kami ngampun-ngampun si Tuhan. ³ Sābu kami ngampun-ngampun si Samate bi Tuhanin, luwal te'ed ta'esseb kami me' kahāpan luwal hininanghin sabab sandelbi pu si Isa Almasi, Panuhutanten bi. Ga'i isab takayipat kami paglu'ugbin hawal lasabi si iyehin duk pagtuyu'bin pegge' ase-asebi te'ed we' pitu balik Panuhutanten bi. ⁴ Me' kapungtina'ihanku, kinalasahan ka'am we' Tuhanin duk kata'uhan kami we' tapene'ne ka'am, ⁵ pegge' aka-aka hāp inusihat kami si ka'amin duma'in bissā manusiya' hadja saguwa' amban balakat Niyawa Tuhanin, duk kata'uhan kami we' asal bennal te'ed bissā kami hin. Takite isab kawul-pi'il kami hin palu'u kami si ka'amin. Kēmon hinangan kami hin para si kahāpanbi. ⁶ Binatukan we' bi kawul-pi'il kami hin duk kawul-pi'il Panuhutanten bi. Bisn du ka'am bininasa pegge' tuhutbi lupal Tuhanin, saguwa' kēgan pe te'ed ka'am pegge' pinakēg ka'am we' Niyawa Tuhanin. ⁷ Duk kuwe'itu binatukan isab ka'am we' me' masandel pu si Isa si lahat Makedoniya duk Akayahin. ⁸ Duk aka-aka hāp bakas inakabi sabab Panuhutanin bawag si lahat Makedoniya duk Akaya. Duk duma'in hadja inin saguwa' aka-aka sabab sandelbi si Tuhanin takale isab si kēmon kalahatan. Ga'i ne kami subey magaka sabab sandelbin. ⁹ Siye ne mangakahin. Magaka siye bang sa'ingge panayima'bi kami hin papiyu kami si ka'amin. Magaka isab siye we' tinayikutan ne we' bi me' tuhan-tuhanbin, duk kuwe'itu iye ne tinuhutbin Tuhan ma'ellum duk mabennalin. ¹⁰ Magaka isab siye we' luwal inagad-agad we' bi katekka Anak Tuhan amban surga'in, si Isa bakas pinakellum Tuhan amban kamateyenn. Duk si Isa inin, iye manimbul kitehin bi amban mulka' Tuhan sōng pinatekka si me' a'ahin.

2

Me' hinang si Paul la'i si Tessalonikahin

¹ Me' kapungtina'ihanku masandel pu si Isa Almasihin, kata'uhanbi we' papiyu kami manindew ka'amin niya' kagunahanne. ² Kata'uhanbi hep we' ga' pe kami tapiyu lu'u si Tessalonika, makalabey dahu' kami kabinasahan si puweblo Pilipi duk pina'iya' kami la'i. Saguwa' tinabang kami we' Tuhanin supaya kami maka'ara'-ara' ngakahan ka'am isab aka-aka mahāp amban Tuhanin bisan pe ekka nagga' kami. ³ Kēmon inaka kami si ka'amin to'o. Duma'in la'at pikilan kami hin hangkan kami magusihat. Ga'i kami ngakkal. ⁴ Iye inaka kami hin, me' panganda'akan Tuhan kami hin. Pegge' tapene' kami we' ne duk pinangandel we' ne si kami dina'ak pinalata' aka-aka mahāp inin. Hangkan minahalayak inin we' kami panulut Tuhanin duma'in panulut manusiya'. Kata'uhan Tuhanin bang ine dem atey kami hin. ⁵ Kata'uhanbi du we' bentel pamiissā kami si ka'amin; ga' kami bakas missā

nannglitan ka'am supaya kami urunganbi pilak atawa ine-ine. Tuhanin saksi' kamihiin. ⁶Ga' bakas angut kami we' pahadje a'a kami, ka'am ke atawa a'a seddili, ⁷bisan ne kami me' a'a pata' pinahadje pegge' kapatut kamihiin amban Almasi. Saguwa' hāp pangahatul kami ka'amin, kuwe' kami dende ngahatul me' anakne. ⁸Hawal lasa kami si ka'amin, sinna kami duma'in hadja ngakahan ka'am aka-aka mahāp amban Tuhanin, saguwa' bisan umul kamihiin paglilla' kami para si ka'am. Kinalasahan te'ed ka'am we' kami. ⁹Bugtu' ta'essebhi, me' kapungtina'ihanku, bang sa'ingge paghinang kami palu'u kami si ka'amin. Maglubag kami ellew-sangem duk niya' ka'elluman kami, supaya ka'am ga'i kabohatan tiggelan kami lu'u si ka'am magmahalayak aka-aka mahāp amban Tuhanin.

¹⁰Kasaksi'anbi duk kasaksi'an Tuhanin isab bang sa'ingge addat kami si ka'am me' masandel pu si Isa Almasihin. Kēmon hinangan kamihiin hāp duk bentel diyalemanbi duk ga' te'ed niya' nalla' kami. ¹¹Kata'uhanbi we' addat kami si ka'amin dangan-dangan kuwe' addat sama si me' anaknen. ¹²Pina'asig we' kami ateybin duk tinolo'an ka'am we' kami dina'ak pinahāp hadja kawul-pi'ilbin supaya kasulutan Tuhanin. Pegge' tapene' ka'am we' ne supaya ka'am sumakup la'i dem pagbaya'anne duk dem sahayane.

¹³Duk luwal isab kami magsukul si Tuhan pegge' sakali' takalebi lapal Tuhan bino'o kamihiin, kinahagad duk tinayima' we' bi pegge' takilalebi we' lapal Tuhanin miya'an, duma'in bissā manusiya'. Duk asal bennal miya'an lapal Tuhanin. Duk ka'am me' makahagadin, pinindahan we' Tuhanin pamikilbin duk kawul-pi'ilbin. ¹⁴Ka'am, me' kapungtina'ihanku, sali' ne ka'am duk me' a'a masandel pu si Isa Almasi mala'i si Yahudiyahin. Bakas sinigpitan isab ka'am we' me' pagkasibi da bangsahin kuwe' siyehin sinigpitan we' me' pagkaside Yahudihin. ¹⁵Me' Yahudihin hep mamapatey si Isa Panuhutanten bi. Duk siye isab mamapatey me' kanabihan awwalley. Siye isab manganda'ak kami tahala'in. Asal ga'i te'ed Tuhanin kasulutan si siye. Binantahan we' de kēmon manusiya'in, ¹⁶pegge' sinagga' kami we' de duk kami ga'i makapagmahalayak aka-aka mahāpin pi si me' kabangsahan duma'in Yahudihin. Ga'i siye mabaya' we' me' kabangsahan seddilihin tinimbul amban duseden. Me' Yahudi inin luwal magkasong duseden duk pinatekka ne si siye mulka' Tuhanin.

Mabaya' si Paul nindew siye balik

¹⁷Me' kapungtina'ihanku, bisan pe ga' tiggel kemuwe magsape' kite bi, ngesseb ne te'ed kami si ka'am. Batang te'ed kami magkite balik duk ka'am. Bennal, tala kami amban ka'am saguwa' pikilan kamihiin luwal lu'u si ka'am. ¹⁸Mabaya' kami piyu si ka'am, pasong ne aku, si Paul. Mimpiey ku magmemes song piyu saguwa' inalal kami we' nakura' seyitanin. ¹⁹Na, ka'am hep jānnen hangkan kami kēgan duk hangkan niya' ase-ase kami. Ka'am hep isab jānnen, duma'in hadja me' sinduwehin. Duk ka'am jānnen hangkan kami makapagbantu la'i si harapan Panuhutanten bi si Isa bang pitu ne iye balik. ²⁰Awe', ka'am jānnen hangkan kami pinahadje duk magkēg.

3

¹Na, pegge' ga'i ne tasandal kami magsusehin, hangkan magsakap kami we' duwangan kami pa'amban tu'u si Aten. ²Duk pinapiyu we' kami Timoteo si ka'am. Pungtina'ite bi iye duk sawe'ku iye maghinang si Tuhan magmahalayak aka-aka hāp sabab Almasihin. Papiyu kami iye supaya pa'asigne ateybin duk supaya ngabasag sandelbi si Tuhanin. ³Ga'i kami mabaya' we' sabab me' kasigpitanbin niya' ka'am nayikutan me' tolo' mabennalin. Kata'uhanbi ne du andang we' suku'te bi kēmon palabey si kasigpitan. ⁴Pegge' palu'u kami si ka'amin, bakas ka'am akahan kami andang we' niya' tekka si kite bi kasigpitan. Duk kata'uhanbi du we' iyu' ne tekka. ⁵Suse ku te'ed bang sa'ingge du ka'am lu'u, hangkan hep pegge' ga'i ne tasandalku, da'akku piyu Timoteo masti'an ka'am bang basag pe du ke sandelbi pu si Isa Almasihin. Talew ku kaw ka'am tasassat we' seyitanin. Pegge' bang sa'upama tabo'o ka'am we' sassat seyitanin, na, ga' ne niya' kagunahan me' hinang kami si ka'amin.

⁶Saguwa' tiya' ne tekka balik si Timoteo duk sinna te'ed kami pegge' hāp te'ed bissāne sabab ka'amin. Pa'inne we' basag sandelbi si Tuhanin duk asal maglasa-ilasa te'ed ka'am. Pa'in Timoteo isab we' luwal kami inesseb we' bi duk batang te'ed kami kitebi kuwe' kamihiin batang isab magkite duk ka'am. ⁷Hangkan hep, me' kapungtina'ihanku, bisan kami dem kasigpitan duk kabinasahan, asig atey kamihiin pegge' kata'uhan kami we' ga' du usa' sandelbi pu si Isa Almasihin. ⁸Hāp ne atey kamihiin pegge' kata'uhan kami we' teteg ka'am pu si Isa Panuhutanten bi. ⁹Hadje pagsukul kami si Tuhanin sababbi, pegge' kēgan atey kamihiin sabab sandelbin. ¹⁰Ellew-sangem māku-māku kami si Tuhan karayaw magkite du kite bi magtampak supaya ka'am tatabangan kami duk dambūs-būs ne sandelbin.

¹¹ Karayaw kami tabangan Samate bi Tuhanin duk Panuhutanten bi Isa Almasi supaya kami tapiyu si ka'am. ¹² Duk karayaw magkasōng ka'am maglasa-ilasa, duk malasa isab ka'am si kēmon a'a, kuwe' du pangalasa kami si ka'amin. ¹³ Karayaw patetegne ateybin supaya ka'am sutsi duk ga' niya' salla'-salla'bi si harapan Samate bi Tuhanin bang pitu ne balik Panuhutanten bi si Isa magtuhut duk me' a'a suku' si iyehin.

4

Kawul-pi'il makasulut Tuhanin

¹ Manjari, me' kapungtina'ihanku, bakas katolo'an kami ne ka'am bang sa'ingge subey kawul-pi'ilbin supaya kasulutan Tuhanin si ka'am. Duk inin tatuhutbi ne. Kuwe' itu paku kami pe si ka'am duk da'ak kami ka'am amban kapatut panguring Panuhutanten bi si Isa, we' subey pe pasōngbi kawul-pi'ilbi mahāp inin. ² Kata'uhanbi du panolo' kami ka'amin amban kapatut Panuhutanten bi si Isa. ³ Kabaya'an Tuhanin we' sutsi ka'am. Da'a te'ed ka'am magjina. Subey ka'am ga'i ngūtan napsu baranbin; hinangun bi hadja masutsi si matahan Tuhanin duk addat mahāpin. ⁴ Ka'am, me' lellahin, subey addatbi si andabin patut si matahan Tuhan duk si matahan me' a'ahin. ⁵ Da'a duhulanun bi napsu baranbin kuwe' me' a'a mangga'i mangata'uhan Tuhanin. ⁶ Duk pasal da bayu' inin, da'a te'ed ka'am magduse si pagkasibi atawa ngakkalan siye, pegge' asal legga Tuhanin te'ed sasuku kapagduse sa miya'anin. Bakas sessa'an kami ne ka'am matu'uhin sabab inin. ⁷ Pegge' duma'in hangkan kite bi pene' Tuhanin supaya kite bi magkahinangan la'at, saguwa' kabaya'annen we' sutsi kite bi. ⁸ Hangkan manayikutan tolo' inin, duma'in manusiya' tinayikutannen, saguwa' iye tinayikutannen, Tuhan mangurangan ka'am Niyawa Sutsihin.

⁹ Na, ga'i ne ka'am subey sulatan kami pasal lasabi si me' pagkasibi masandel pu si Isa Almasihin, pegge' katolo'an ne du ka'am we' Tuhanin maglasa-ilasa. ¹⁰ Duk asal kalasahanbi kēmon masandel pu si Isa si tibu'ukan Makedoniyahin. Saguwa' paku kami si ka'am, me' kapungtina'ihanku, we' pasōngbi pe lasabi si siyehin. ¹¹ Apasun bi makasanyang ka'amin. Da'a kulebe'anun bi hinang sawe'bin, saguwa' papages ka'am maghinang duk niya' ka'ellumanbi sa panessa' kami ka'am matu'uhin. ¹² Manjari bang ka'am nuhut panolo' inin pinagaddatan du ka'am bisan we' me' a'a mangga'i masandel pu si Isa Almasihin duk ga' isab ka'am kasukalan.

Pitu balik Panuhutanin

¹³ Na, me' kapungtina'ihanku, batang isab ka'am pahātihan kami sabab me' masandel pu si Isa Almasi mamateyin ne, supaya ka'am ga'i magsugul kuwe' me' a'a sinduwehin ga' niya' ase-asede we' ellum siye balik. ¹⁴ Kahagad kite bi we' si Isa bakas matey duk ellum iye balik amban kamateynen. Hangkan kahagad isab kite bi we' bang matey ne a'a masandel pu si Isahin, pinakellum du siye we' Tuhanin duk patuhutne siye pu si Isa bang tekka ne waktu pabaliknen.

¹⁵ Inin ne panolo' Panuhutanten bi si Isa: kite bi, me' ma'ellumin pe waktu pabalikne mapituhin, ga'i du kite bi padehellu amban me' pateyin nampang iye. ¹⁶ Pegge' niya' dahu' iyan ngalingan papales amban surga' duk takale iyan suwala nakura' mala'ikatin ngellang. Ubus bu niya' iyan helling kuwe' hellingan tabuli' amban Tuhan. Manjari duwa'i ne Panuhutanin amban surga'. Ubus miya'an pinakellum ne dehellu me' mamatey masandel pu Almasihin. ¹⁷ Ubus kite bi isab ma'ellumin, bino'o kite bi magtuhut duk siye pa'angkat pī diyata' inalak nampang Panuhutanin diyata' mahawan. Manjari patenna' kite bi si Panuhutanin ga' niya' tamananne. ¹⁸ Hangkan akahun bi me' bissā inin dangan pī si dangan supaya asig dem ateybin.

5

Subey kite bi memes bang pitu balik si Isa, Panuhutanin

¹ Na, me' kapungtina'ihanku, ga'i ne subey sulat kami bang sumiyan inin umantag. ² Pegge' kata'uhanbi ne du we' bessuwang hadja iyan tekka ellew papitu Almasihin kuwe' papitu a'a panangkewin bessuwang hadja tekka sangem. ³ Bang me' a'ahin magpa'in, "Na, sanyang ne. Ga' ne niya' kasiya-siyahan," bessuwang hadja iyan tekka bala'in duk magmula siye. Keddut patekka bala'in kuwe' dende bessuwang peddi'an bang sōng nganak bu ga'i iyan lumahi me' a'ahin. ⁴ Saguwa' ka'am, me' kapungtina'ihanku, duma'in ka'am dem lindem, hātinin ga' i ka'am awam sabab inin. Hangkan ga' i ka'am subey takeddut bang bessuwang tekka ellew me' a'a kuwe' katekka a'a panangkewin. ⁵ Pegge' ka'am kēmon, patenna'anbin dem danta', baytu ellew, hātinin suku' si Tuhan ka'am. Duma'in kite bi me' a'a patenna' dem lindem, baytu sangem. ⁶ Hangkan da'a kite bi kuwe' me' a'a matuli miya'an. Saguwa' subey kite bi magjaga duk subey hāp pamikilten bi. ⁷ Sangem hep patuli me' a'ahin duk sangem isab luwal kalango me' a'a maginumanin. ⁸ Saguwa' kite bi, pegge'

me' a'a patenna' dem danta' kite bi, subey hāp pamikilten bi, duma'in kuwe' pamikil a'a malangohin. Kite bi me' masandelin kuwe' dalil sundalu, niya' pangelligne barannen duk kōknen. Bang kite bi, iye pangellig kitehin bi sandelte bi si Tuhanin duk lasaten bi duk pangase-ngaseten bi we' tinimbul du kite bi. ⁹ Duma'in hangkan kite bi pene' Tuhanin supaya kite bi tapapeddi'anne saguwa' supaya kite bi tatimbulne sabab Panuhutanten bi Isa Almasi. ¹⁰ Matey hep iye para si kite bi supaya kite bi patenna' la'i si iye bang matey ne kite bi atawa bang ellum pe kite bi si waktu pabaliknen. ¹¹ Hangkan magasig-inasig ka'am duk magtabang-tinabang ka'am sa hinanganbin du.

Panessa' si panambusan

¹² Na, me' kapungtina'ihanku masandel pu si Isa Almasihin, niya' pe pāku kami si ka'am: pagaddatanun bi me' nakura'bi si langgalin. Maghinang siye diyalemanbi pegge' pinene' siye we' Panuhutanten bi nolo'an ka'am. ¹³ Pagmātabatanun bi duk kalasahanun bi te'ed siye sabab hinangde si ka'amin. Duk subey ka'am kēmon magsulut-sulut.

¹⁴ Sessa'an kami isab ka'am, me' kapungtina'ihanku, tolo'anun bi me' mabulasanin dina'ak maghinang. Pa'asigun bi me' masasew dem ateyden. Tabangun bi me' mamura tabo'o we' sassatin. Duk magpasensiya ka'am si kēmon a'a. ¹⁵ Papateng ka'am supaya ka'am ga'i males bang niya' maghinangan la'at si ka'am. Saguwa' apasun bi luwal maghinangan hāp si me' pagkasibi masandel pu si Isa Almasihin duk si me' a'a seddilihin isab.

¹⁶ Subey ka'am luwal magkēg. ¹⁷ Subey ka'am luwal ngampun-ngampun si Tuhan. ¹⁸ Ine-ine tekka si ka'am, subey ka'am magsukul si Tuhan pegge' inin kabaya'an Tuhan subey hininangbin, pegge' magdambuwa' ne ka'am duk Isa Almasi.

¹⁹ Da'a sagga'un bi ine-ine bissā Niyawa Tuhanin si ka'am. ²⁰ Da'a diyawa'anun bi me' bissā pinabissā we' Tuhanin. ²¹ Saguwa' paliksa'un bi dahu' me' takalebin duk sasuku mahāpin tayima'un bi. ²² Halli'anun bi kēmon bayu'-bayu'an hinangan la'at.

²³ Tuhanin mangurungan kite bi kasanyanganin, karayaw pasutsine ka'am. Karayaw ipatne niyawabin duk pikilanbin sampay baranbin supaya ga'niya' salla'-salla'bi pagbalik Panuhutanten bi Isa Almasi pitu. ²⁴ Asal hinang Tuhanin du inin pegge' iye mamene' ka'amin, duk kapangandelan te'ed iye.

²⁵ Me' kapungtina'ihanku, māku-māku ne pa'in ka'am si Tuhan para si kami.

²⁶ Salamun bi aku kēmon me' kapungtina'ihante bi malu'uhin.

²⁷ Da'akte ka'am amban kapatut pangurung Panuhutanin, we' subey batsabi sulat inin si kēmon pagkasibi masandel pu si Isa Almasihin.

²⁸ Karayaw we' luwal ka'am ipat Panuhutanten bi Isa Almasi. *Wassalam*

Kaduwe sulat si Paul si me' a'a Tesselonikahin Pahāti sabab kaduwe sulat si Paul si me' a'a Tesselonikahin

Si sulatne inin pa'in si Paul si me' a'a Tesselonikahin we' sala' pamikilden sabab pabalik Almasihin. Akahanne siye we' meke balik Almasi niya' dahu' dangan paguwa' duk patampal inēnan "a'a mala'at manamalin." Katimbo'ohan we' ne kēmon mangga'i makahagad pu si Isa Almasihin maghinangan la'at duk pasōng te'ed duse si dunyahin.

Sinessa'an siye we' si Paul dina'ak siye maghinang. Subey siye ga'i bulasan saguwa' subey siye maghinang supaya niya' kakande. Dina'ak isab siye we' ne pateteg pu si Isa bisan siye bininasa pegge' tumbasan Tuhanin du la'at me' maminasa siyehin. Sinessa'an siye we' si Paul dina'ak maghinang hāp ne pa'in si me' pagkasiden duk subey hāp kawul-pi'ilden.

¹ Sulat inin amban aku, si Paul, duk me' sawe'kun si Silas duk Timoteo. Pasampay kami inin piyu si puweblo Tesselonika si ka'am kēmon me' suku' si Samate bi Tuhanin duk si Panuhutanten bi Isa Almasi. ² Karayaw ka'am luwal ipat Samate bi Tuhanin duk Panuhutanten bi Isa Almasi. Duk karayaw isab pasanyangde dem ateybin.

Magsukul si Paul duk māku-māku si Tuhan

³ Me' kapungtina'ihanku masandel pu si Isa Almasihin, subey kami luwal magsukul si Tuhan sababbi. Asal patut kami magsukul pegge' magkasōng te'ed sandelbi pu si Isa Almasihin duk magkasōng isab lasabi si me' pagkasibi masandelin. ⁴ Hangkan hep kami sinna magbantu si me' pagtipunan me' a'a masandel pu si Isa Almasihin sababbi, pegge' bisan ka'am dem kabinasahan duk dem katiksa'an, ga'i te'ed usa' sandelbi si Tuhanin saguwa' matuyu' ka'am magsandal.

⁵ Kēmon inin tanda' we' bentel hukuman Tuhanin. Kuwe'itu magsandal ka'am supaya kata'uhan we' pata' ka'am sinakup dem pagbaya'an Tuhanin. ⁶ Bentel te'ed Tuhanin, tiksa'ne du iyan me' maniksa' ka'amin ⁷ duk ka'am, me' magsusehin, ānan Tuhanin du kēmon me' kasusehanbin, duk sampay me' kasusehan kamihin du isab. Hinang Tuhanin inin bang balik ne pitu amban surga' Panuhutanten bi si Isa. Kitete bi iye iyan magtuhut duk me' mala'ikatne mabalakatanin. ⁸ Pitu iye liput we' kayat ebbut duk leggane iyan me' manayikutan Tuhanin, me' mangga'i manuhut aka-aka mahāp sabab Panuhutanten bi si Isa. ⁹ Legga Tuhanin siye si narka' ga' niya' tamananne. Pinasape' siye amban Panuhutanin duk ga'i te'ed kitede sahayanen, iye tanda' balakatanen. ¹⁰ Waktu miya'an, ellew pabalik si Isa Almasihin, pinudji iye duk pinahadje we' me' a'a suku' si iyehin hātinēn me' masandel si iyehin. Sampay ka'am sakup du isab si me' mamudji iyehin pegge' kinahagad we' bi inusihat kami si ka'am sabab Almasihin.

¹¹ Hangkan hep kami māku-māku ne pa'in si Tuhan para si ka'am, we' karayaw tinabangan ka'am supaya me' hinanganbin patut si me' a'a tapene' we' Tuhanin. Māku-māku isab kami we' sabab balakat Tuhanin tabanganne ka'am supaya tahinangbi kēmon mahāp kabaya'anbi hininangin pegge' sandel ne ka'am. ¹² Hangkan kami māku-māku sa inin supaya pinahadje du si Isa Panuhutanten bi sababbi. Duk pinahadje du isab ka'am pegge' suku' pu si Isa ka'am. Tuman du inin pegge' malasa duk ma'ase' Tuhanin duk Isa Almasi Panuhutanten bi si ka'am.

2

Kuntara Tuhanin

¹ Na, pasal pabalik Panuhutanten bi Isa Almasi, duk pasal panipun kitehin bi la'i si iye, inin tolo' kami si ka'amin me' kapungtina'ihankun: ² da'a ka'am mura-mura sasew dem pikilanbin bang niya' me' suwi-suwi takalebi we' tekka ne ellew papitu Isa Almasi ngahukum me' a'a si dunyahin. Bang makakale ka'am we' niya' bakas magpalata' bissā pinabissā ko' we' Tuhanin sabab inin atawa bang pa'inde we' bakas ko' inin tabissā kami, atawa we' niya' ko' sulat amban kami sabab inin, da'a te'ed kahagadun bi. ³ Sa'ingge-sa'ingge da'a ka'am ngatu pinadupang. Pegge' meke tekka ellew miya'an subey dahu' ka'ekkan me' a'ahin kuntarahande Tuhanin, ubus subey isab dahu' paguwa' a'a mala'at manamalin. Kuntarahanne te'ed sara' Tuhanin duk suku'nen si narka'. ⁴ A'a inin bantahanne kēmon pagtuhunan duk kēmon sinambahayang we' manusiya'in. Palangkewne dinen amban siye kēmon duk sampay dem langgal Tuhanin pī iye ningkolo' duk pa'inne we' iye Tuhanin.

⁵ Ga' ke ta'essebbi? Bakas ne hep ka'am ka'akahanku sabab inin palu'uku pe si ka'amin.
⁶ Duk kata'uhanbi du bang ine managga' iyehin kuwe'itu hangkan ga'i pe iye paguwa'.

Pegge' meke iye paguwa' subey ne ta'abut waktu pinasuku' si iyeihin. ⁷ Saguwa' manguntarahan sara' Tuhan inin, asal ne maghinang kuwe'itu sipuk, saguwa' ga'i pe iye makajari paguwa' pegge' tiya' pe tu'u managga' iyeihin. ⁸ Bang tahala' ne managga' iye inin, manjari meke ne a'a manguntarahan Tuhan inin paguwa', ubus bu magmula du iye we' Isa Almasi pagbalikne pitu. Tihupne hadja iye, magtawus iye matey duk magmula iye sabab sahaya Almasihin. ⁹ Paguwa' du a'a manguntarahan Tuhan inin, iban balakatne amban nakura' seyitanin. Maghinang iye kēmon bayu'-bayu'an hinangan balakatan duk makite iye me' tanda' duk me' hinangan maka'ulali' pamadupangne me' a'ahin. ¹⁰ Tapadupangne du iyan me' a'a suku' si narka in pegge' ga'i siye ngatu nuhut tolo' mabennal sabab Isa Almasihin supaya siye timbul. ¹¹ Pegge' ga'i siye ngatu nuhut mabennalin, hangkan pasagadan Tuhanin du siye pinadupang duk iye kinahagadden me' mangga'i mabennalin, ¹² supaya kalabo'an hukuman siye kēmon me' mangga'i makahagad si tolo' mabennalin. Pegge' iye hadja kasinnahanden maghinangan mala'atin.

¹³ Saguwa' ka'am, me' kapungtina'ihanku, asal subey te'ed kami magsukul si Tuhan sabab ka'am me' kinalasahan we' Panuhutanten bi. Pegge' ga' pe dunya inin pinapanjari, andang ne ka'am tapene' we' Tuhanin supaya ka'am timbul. Timbul ka'am pegge' sinutsi ateybin we' Niyawa Tuhanin duk kinahagad we' bi tolo' mabennal sabab Isa Almasihin. ¹⁴ Tinawag ka'am we' Tuhanin supaya ka'am timbul pegge' takale we' bi aka-aka mahāp minahalayak kami sabab si Isahin. Tinawag ka'am we' ne supaya ka'am tumuhut pinahadje duk si Isa Almasi, Panuhutanten bi. ¹⁵ Hangkan hep me' kapungtina'ihanku, patetegun bi te'ed sandelbin duk tentemanun bi te'ed me' tolo' pamanolo' kami si ka'am palu'u kamihin duk me' tolo' dem sulat pinabo'ohan kami si ka'amin.

¹⁶⁻¹⁷ Kinalasahan kite bi we' Samate bi Tuhanin, duk hawal lasanen, ga' niya' tamanan pangasigne ateyten bi duk pinabugtu' we' ne si kite bi inase-asete bi si iyeihin. Karayaw Samate bi Tuhanin duk Panuhutanten bi Isa Almasi mahaget ateybin duk ngurungan ka'am basag ngahinang duk missā sasuku mahāpin.

3

Māku-māku ko' ka'am para si kami

¹ Manjari me' kapungtina'ihanku, māku-māku ko' ka'am si Tuhan para si kami. Māku-māku ka'am we' aka-aka mahāp sabab Panuhutanin asal palatag palakkes duk kinahagad du we' me' a'ahin kuwe' pakahagadbin. ² Māku-māku isab ka'am duk kami elligan Tuhanin amban me' a'a mala'atanin, pegge' ga'i hep kēmon a'ahin kahagad si aka-aka mahāpin.

³ Saguwa' kapangandelan te'ed Panuhutanten bi. Patetegne du sandelbin duk banteyanne ka'am supaya ka'am ga'i inusa' we' nakura' seyitanin. ⁴ Sabab sandel kami si Panuhutanten bi kata'uhan kami we' tuhutbi du me' panganda'akan kami ka'amin duk asal hinangbi ne pa'in.

⁵ Karayaw pasōng Panuhutanin kata'ubi sabab lasa Tuhan si ka'amin, duk sabab pagtuyu' Almasihin.

Subey me' a'ahin maghinang

⁶ Manjari me' kapungtina'ihanku, sabab kapatut kami amban Panuhutanten bi Isa Almasi, niya' panganda'akan kami ka'am: da'a ka'am magtuhut-tuhut duk me' pagkasibi tindeg si Isa mangga'i mabaya' maghinangin duk ga'i nuhut pamanolo' kami si ka'amin. ⁷ Pegge' ka'am, asal kata'uhanbi du te'ed we' subey kami iye binatangbin. Kalu'u kami si ka'amin, ga' kami bakas kitebi we' ga' maghinang. ⁸ Ga' kami bakas pa'emmit si ka'am saguwa' binayedan we' kami takakan kamihin. Maghinang kami pabasag duma'in hadja ellew saguwa' sampay sangem supaya niya' ka'elluman kami duk ga'i kami subey gastuhanbi. ⁹ Patut kami māku gastu amban ka'am, saguwa' ga' kami māku supaya niya' pamintanganbi. ¹⁰ Pegge' bisan pe palu'u kami si ka'amin, iye panganda'akan kami ka'amin we' bang niya' ga'i ngatu maghinang, subey iye ga'i pakanbi.

¹¹ Hangkan inin tasubahat kami tu'u, pegge' takale kami we' niya' lu'u si ka'am me' a'a bulasan manamal duk ga'i te'ed maghinang, saguwa' iye bahan-bahanden ngulebe'an hinang sawe'den. ¹² Na, si me' a'a kuwe' iyan, da'ak kami duk tolo'an kami siye amban kapatut Panuhutanten bi Isa Almasi, we' subey ne siye pahantap maghinang supaya niya' ka'ellumande.

¹³ Bang ka'am, me' kapungtina'ihanku, da'a ka'am jumu' maghinangan mahāpin. ¹⁴ Bang niya' lu'u ga'i ngatu nuhut me' panganda'akan kami dem sulat inin, indananun bi a'a niya'an duk da'a ka'am magtuhut duk iye supaya du iye iya'. ¹⁵ Da'a pa'in isab iye kimmatanun bi kuwe' bantabi, saguwa' tolo'anun bi iye kuwe' dambuwa' pungtina'ibi.

Me' bissā si panambusan

¹⁶ Karayaw ka'am urungan Panuhutanten bi kasanyangan dem ateybi bisan ine matekka si ka'amin pegge' iye po'on kasanyanganin. Karayaw isab luwal iye lu'u nuhut-nuhutan ka'am.

¹⁷ Aku, si Paul, manulat panambusan inin. Kuwe' inin sulatankun sa si me' sulatkun du kēmon.

¹⁸ Karayaw kēmon ka'am ipat Panuhutanten bi Isa Almasi. *Wassalam*

Tagna' sulat si Paul pu si Timoteohin **Pahāti sabab tagna' sulat si Paul pu si Timoteohin**

Si Timoteo, a'a sinulatan si Paul inin, dambuwa' lella bata' pe amban Listara, dambuwa' puweblo la'i si Asiya Diki'. Sa'i Timoteohin si Yunis bangsa Yahudi duk samanen bangsa Girik.

Kaminduwe palumengngan si Paul si me' kalahatanin magusihat, balik iye la'i si Listara duk bino'o we' ne billa'i si Timoteo hinangne sawe'ne. Kuwe' ne Timoteo anakne duk kasulutan iye si addatnen. Bang piyen tahun panuhut-nuhut Timoteo si Paulin duk ekka ta'ayane amban si Paul. Ujudnen dina'ak we' si Paul si Timoteo pa'amban la'i si Epesus duk dina'ak si iye hinatul me' masandel pu si Isa si lahat miya'an duk si me' lahat mapaliputin.

Pagtekka si Paul si lahat Makedoniya, sinulatan we' ne Timoteo pangasigne ateynen supaya asig iye magtolo' me' tolo' mabennal amban Isa Almasihin. Sinessa'an isab we' ne Timoteo dina'ak sinagda me' guru magtolo' mangga'i mabennalin. Duk dina'ak we' ne Timoteo mene' me' a'a hinangme' nakura' me' katindegan si Isahin duk inaka we' si Paul bang sa'ingge subey pamo'ode me' pagkasiden. Sinessa'an isab si Timoteo we' si Paul we' subey pahāpne kawul-pi'lnen duk bo'ohannen pegge' dara'akan Almasi iye.

¹ Sulat inin amban aku, si Paul. Kawakilan ku we' Isa Almasi magmahalayak lapalnen. Kawakilan ku amban panganda'akan Tuhanin, iye manimbul kitehin bi, duk amban panganda'akan Isa Almasi isab, iye pangase-ngasehanten bi. ² Pasampayku sulat inin piyu si ka'u, Timoteo, pegge' kuwe' ne kew anakku lasiya' pegge' tinolo'an kew we' ku sandel pu si Isa Almasi. Karayaw kew luwal ipat Samate bi Tuhanin duk Isa Almasi, Panuhutanten bi. Karayaw kew isab ka'ase'ande duk pasanyangde dem ateynun.

Sessa' sabab me' guru magtolo' mangga'i mabennalin

³ Manjari, Timoteo, balikku bakas panessa'ku si ka'u sōng patahala'ku hap Makedoniyahin. Amey-amey da'a kew dahu' usa' billu'u amban Epesus supaya tapagesnu me' a'a malu'u magtolo' me' tolo' mangga'i mabennalin. ⁴ Da'akun siye padeheng magsuwisuwi me' kissa hinang-hinang a'a hadja. Duk subey isab siye padeheng luwal magsuwisuwi sabab me' ēn kapapu'ande me' pangkat-mamangkatin. Sabab me' suwi-suwi miya'an ka'ujudannan magjawab hadja siye iyan. Ga'i du iyan makatabang siye supaya tatuhutde kinabaya'an Tuhanin. Saguwa' iye makatabang siyehin sandelde pu si Isa Almasihin. ⁵ Hangkan kew sessa'anku inin pegge' kabaya'ankun we' kēmon masandel pu si Isa Almasihin malasa te'ed. Malasa te'ed siye bang sutsi ateyden duk tabugtu'ed dem ateyde we' ga' niya' salla'de si Tuhan duk bang asal sandel te'ed siye pu si Isa Almasi. ⁶ Niya' me' a'a ga'i ne inin tuhutde duk iye bahanden luwal magjawab ga' niya' kagunahanne. ⁷ Pa'inde we' siye me' guru si sara' Tuhanin bu pa'in ga'i du tahātide me' binissāden duk me' inusihatde mabasag si me' a'ahin.

⁸ Kata'uhante we' sara' Tuhan tasulat si Musahin hāp bang patut panganggunahan iyehin. ⁹ Pegge' subey tasabutte we' sara'in duma'in hep pangurung si me' a'a bentel saguwa' si me' a'a ngalanggalan sara' duk me' a'a ga'i nuhut tolo', me' a'a ga'i talew si Tuhan duk me' a'a dusehan. Pangurung isab si me' a'a ga'i magmātabat si Tuhan duk hinangde hadja dagey Tuhanin, si me' a'a mapatey sa'i-samade atawa pagkaside manusiya'in. Siye inin pangurungan sara' Tuhanin. ¹⁰ Damikkiyan isab si me' a'a magjina, me' a'a pagba'isande pagkaside lella atawa pagkaside dende, me' a'a niggew pagkaside bu pagsinde, me' a'a dusta'an, me' a'a naksi' bisan ga'i to'o duk sasuku ne maghinangan kuntara si tolo' mabennalin. ¹¹ Me' tolo' inin magsali' duk tolo' dem aka-aka mahāp sabab si Isa pinangandel Tuhan si akuhin dina'ak minahalayak si me' a'a. Aka-aka mahāp inin pinakita'u we' Tuhan pinudjihin duk iye po'on kēgin.

Magsukul si Paul pegge' ma'ase' Tuhanin

¹² Magsukul ku pu si Isa Almasi, Panuhutanten bi, iye mangurungan aku basagin supaya tahanangku hinangkun. Magsukul ku si iye pegge' kinimmatan ku we' ne kapangandelan duk kawakilan ku we' ne maghinang si iye. ¹³ Wakilan Isa Almasi ku bisan ne matu'uhin binissāhan iye we' ku la'at duk bininasa isab we' ku me' tindegne duk pina'iya' we' ku. Saguwa' ka'ase'an ku we' ne bisan kuwe' miya'an hininangkun pegge' ga' pe ku miya'an sandel si iye hangkan ga' kata'uhanku we' la'at me' hininangku miya'an. ¹⁴ Duk asal hadje lasane duk ase'ne si akuhin duk tinabangan ku we' ne sandel si iye. Tinabangan ku isab we' ne malasa si me' pagkasikun. Asal kuwe' inin du bang magdambuwa' ne kite duk Isa Almasi. ¹⁵ Asal to'o pina'in inin duk subey te'ed kinahagad, we' Isa Almasi bakas pitu si dunya supaya tatimbulne me' a'a dusehanin. Duk amban kēmon a'a miya'an aku ne

awwalley. ⁷ Saguwa' bang a'a ginellal nakura' subey iye a'a inaddatan bisan we' me' a'a mangga'i manuhut Isa Almasihin, pegge' bang niya' panalla' ande iye bu bissā-bissāhande iye, kaw iye sinassat maghinangan la'at duk iye miya'an kinabaya'an nakura' seyitanin.

Me' a'a nabang si langgal

⁸ Manjari pasal me' a'a ginellal isab nabangan nakura' si langgalin subey isab hāp addatden duk kapangandelan siye. Subey siye ga'i maginuman makalango duk subey ga'i napsuhan si sin. ⁹ Subey siye pateteg si tolo' mabennal sabab Isa Almasihin bakas pinakita'u we' Tuhanin. Subey isab siye ga'i maghinangan la'at supaya ga'i sasew dem pikilanden. ¹⁰ Duk meke siye ginellal tabang nakura' si langgalin subey dahu' pinandogahan addatden. Bang tapandoga we' asal hāp du addatden makajari siye ginellal tabang nakura'in. ¹¹ Damikkiyan andanen subey isab hāp addatden duk ga'i ngalimutan sawe'de. Subey isab ga'i ütande napsuden duk subey siye kapangandelan si ine-ine. ¹² A'a ginellal inin subey dambuwa' du andanen. Subey hāp pangahatulne anak-andanen duk kēmon sawe'ne magdambuwa' luma'in. ¹³ Pegge' me' a'a ginellal inin bang hāp du paghinangden asal pinahadje du siye duk bahani du siye missā sabab sandelde pu si Isa Almasihin.

Me' pinakita'u we' Tuhanin

¹⁴ Na, Timoteo, ngase-ngase ku we' tapiyu du ku si ka'u mura. Saguwa' sulatante ne kew hadja me' tolo' inin ¹⁵ supaya bang niya' maka'alal aku, kata'uhannu du bang sa'ingge subey kawul-pi'iltan bi me' a'a suku' si Tuhanin, Tuhan ma'ellumin. Kite bi me' pangandelan Tuhan tolo' mabennalin. Hangkan subey usihatte bi duk bēbbegante bi tolo' mabennal inin. ¹⁶ Ga' niya' kapamasuwey we' asal ga'i lalem tolo' āgamate bi inin, iye tolo' mabennal ga' kata'uhan samanta'an ga' pe pinakita'u we' Tuhanin, hātinen tolo' sabab Isa Almasihin:

La'i iye si surga' bu pitu iye si dunya manjari manusia'. Niyawa Sutsihin naksi' we' iye asal bentel. Takite iye we' me' mala'ikatin. Minahalayak sabab iye si kēmon kabangsa-bangsahan. Duk kinahagad iye we' me' a'ahin. Manjari pina'angkat iye pi balik si surga' duk la'i iye magbaya'.

4

Me' magtolo' mangga'i mabennalin

¹ Asal pasti' pina'in Niyawa Tuhanin we' si pasōngan niya' me' a'a nayikutan tolo' mabennalin. Iye pinakaledé iyan me' seyitanin duk tuhutde iyan me' tolo'den. ² Me' tolo'de inin pinalata' we' me' guru madusta'anin. Me' hinangandé inin ga'i ne makasasew pikilanden pegge' tagam ne siye magdusta'. ³ Me' guru inin magtolo' we' dusehan ko' a'ahin bang magella atawa maganda. Pa'inde isab we' niya' ko' me' kinakan ga'i makajari kakante. Sala' tolo'de inin pegge' kēmon kinakan inin pinapanjari du we' Tuhanin. Basta magsukul kite bi si Tuhan makajari kite bi mangan kinakan ine-ine, kite bi me' masandel pu si Isa Almasihin duk mangata'uhan tolo' mabennalin. ⁴ Pegge' kēmon bakas pinapanjari we' Tuhanin hāp. Hangkan subey tayima'te hadja basta magsukul kite si iye. ⁵ Pegge' halal kēmon kinakanten sabab lapal Tuhanin duk sabab pagsukulten isab.

Dara'akan Isa Almasi mahāpin

⁶ Manjari, Timoteo, bang pangusihatnu me' pina'inku inin si me' pungtina'ite masandel pu si Isa Almasihin, hāp paghinangnu pu si Isa Almasihin. Duk basag sandelnu pegge' lapal kinahagadten asal tuhutnu ne pa'in. Asal teteg kew nuhut tolo' mabennalin. ⁷ Saguwa' da'a asipun me' kissa-kissa pa'inde makabo'o a'ahin tudju Tuhan bu ga'i du. Me' kissa miya'an ga' te'ed niya' kagunahanne. Saguwa' tagamun pikilannun luwal mikil tolo' mabennalin duk du tatuhutnu me' kinabaya'an Tuhanin. ⁸ Bang pabasagte baranten, niya' kagunahanne saguwa' kulang du. Saguwa' bang iye pinabasagten sandelte si Tuhanin supaya tatuhutte kinabaya'an Tuhanin, na, ekka te'ed kagunahanne. Mo'o kite inin si kahāpan duma'in hadja tu'u si dunya saguwa' sampay si ahilat. ⁹ Bennal te'ed bissā miya'an duk pata' te'ed kinahagad. ¹⁰ Hangkan kite bi maghinang ne pa'in si Tuhan duk magtuyu' te'ed magusihat pegge' Tuhanin pangase-ngasehanten bi; iye Tuhan ma'ellumin duk iye manimbul kēmon manusia'in, lagi' ne me' masandel si iyehin.

¹¹ Manjari, Timoteo, kēmon me' usihatku inin da'akun tinuhut si me' masandel pu si Isa malu'uhin. ¹² Da'a kew iya' bang niya' ngandiyawa'an ka'u pegge' magusihat ne kew bu bata' pe kew. Saguwa' subey hāp kawul-pi'lnun duk bissānun. Kalasahanun pagkasinun, pabasagun sandelnu si Tuhanin duk subey ga' niya' la'at dem pikilannun. Manjari binatukan du kawul-pi'lnun we' me' masandel pu si Isa Almasi malu'uhin. ¹³ Samanta'an ga'i pe ku tapiyu, tuyu'anun te'ed matsa amban dem kitab duk usihanun duk tolo'anun siye kahaba' ka'am magtipun duk me' pagkasibi masandel pu si Isa Almasihin. ¹⁴ Gunahun

te'ed kapandeyan pinangurung Niyawa Tuhan si ka'uhin. Pinangurung kapandeyan inin si ka'u matu'uhin sakali' niya' pina'al bissā amban Tuhan sabab ka'u duk binettad we' me' bahi'in me' tanganden pī si ka'u. ¹⁵ Hinangun te'ed kēmon pinahinangku si ka'u si sulat inin ateynun dambūs-būs supaya takite a'ahin kēmon we' pasōng ngahāp hinangannun. ¹⁶ Pahatul-hatul kew si dinu duk me' panolo'nun. Duk hinangun pa'in me' usihatku si ka'uhin. Bang pagtuyu'annu inin hininang, duma'in hadja ka'u matimbulin saguwa' kēmon isab makakale ka'uhin.

5

Sessa' sabab me' balu, me' bahi' duk me' banyaga'

¹ Da'a amāhanun bang lella bahi' amban ka'u saguwa' missā kew si iye pahāp-hāp kuwe' samanu bang niya' panolo'nu si iye. Me' lella mabata'in kimmatanun kuwe' me' pungtina'inu. ² Me' dende mabahi' amban ka'uhin addatanun kuwe' sa'inu. Duk me' dende mabata'in addatanun kuwe' me' pungtina'inu isab. Da'a kew magpikilan seddili si siye.

³ Manjari pasal me' dende balu masandel pu si Isa Almasihin bang ga' niya' ngahatul siye, addatanun siye. ⁴ Saguwa' bang dende baluhin taga anak atawa ampu subey dahu' siye ta'u nabangan matetto'aden. Pegge' bang asal malasa siye si Tuhan subey tabangde matetto'aden atawa papu'den panumbasde panabangde siye matu'uhin. Bang hinangde inin, kasulutan Tuhanin si siye. ⁵ Saguwa' bang dende baluhin dendangan sa', iye pangase-ngasehannen Tuhanin, ngampun-ngampun iye duk māku-māku iye tabang si Tuhan ellew-sangem. ⁶ Saguwa' bang niya' dende balu bu iye luwal tapikilnen nganduhulan napsu barannen magadjak-adjak, kuwe' iye dalil matey bisan pe iye ellum. ⁷ Pasampayun usihatku inin piyu si me' masandel pu si Isa Almasi malu'uhin supaya ga' niya' panalla'an a'a siye. ⁸ Saguwa' bang niya' a'a lu'u ga'i ngahatul usbanen, lagi' ne bang magtewtey-anak siye, a'a iyan ilebbahan ne we' ne tolo' kinahagadten bi duk la'at pe iye amban a'a mangga'i masandel pu si Isa Almasihin.

⁹ Manjari pasal me' dende balu, listahun me' balu sōng tinabangan we' me' masandel pu si Isa Almasihin. Listahun hadja me' balu labi ne ennempū' tahun umulden duk dambuwa' hadja bakas elladen. ¹⁰ Subey isab bawag me' hinangande mahāpin, hātinēn hāp pamaketo'de me' anakden, addatande te'ed me' a'a mapī si luma'den, diyawa'atēyden maghinang siye bisan ine si me' suku' si Tuhanin, tabangande me' dem kasusehanin duk sasuku hinangan hāp hinangde. Me' dende balu kuwe' iyan makajari ilista.

¹¹ Saguwa' bang me' dende balu bata'pe, da'a siye sakupun dem listanu lu pegge' mura pinda pikilanden. Bang tekka baya'de magellahin, tayikutande ne du paghinangde pu si Isa Almasihin. ¹² Manjari kapagduse siye pegge' ga' du tumanande sanggupde pu si Isa Almasi tagna' kabaluden. ¹³ Ngatagam isab siye lisu'an maghinang duk iye bahanden ngalatag kaluma'an. Duk duma'in hadja iyan, magkoto-koto isab siye duk pakulebe' siye si me' palkala' sawe'den, luwal siye missā me' mangga'i subey binissāden. ¹⁴ Bang si aku, gam pe me' balu mabata'in magella balik duk maganak duk ngahatul dem luma'de. Manjari ga' niya' la'at tabissā me' bantaten bi sabab kite bi me' masandel pu si Isa Almasihin. ¹⁵ Pegge' niya' ne me' balu nayikutan Tuhanin duk iye tinuhutden nakura' seyitanin. ¹⁶ Hangkan hep sa pina'inkun, bang niya' lu'u dende sandel pu si Isa bu taga usba dende balu subey ne iye mangahatul baluhin duma'in me' masandel pu si Isa sinduwehin supaya isab tahatulde me' dende balu mangga' niya' usbaden.

¹⁷ Pasal me' bahi' hinang nakura' si langgalin bang hāp du pangantande me' masandel pu si Isa Almasihin, pata' siye pinahadje duk sinuweldohan pahāp, lagi' ne me' mapages magmahalayak duk magusihat lapal Tuhanin. ¹⁸ Pegge' tasulat hep dem kitab, pina'in, "Da'a pugungun bi behe kābewin sābune magdi'ik paleyin." Duk niya' isab pina'in seddili, "Bang a'ahin dina'ak maghinang pata' iye tinangdanan." ¹⁹ Bang sa'upama niya' nuntutan dambuwa' bahi'bi, da'a asipun tuntutne miya'an bang ga' du niya' duwangan atawa tellungan makasaksi' si dusenen. ²⁰ Bang niya' kapagduse, tolo'anun iye si harapan me' masandel pu si Isahin kēmon supaya me' sinduwehin mintang duk ga'i lekkatde hininangne miya'an.

²¹ Timoteo, iyu' Tuhanin pakale duk pakale isab Isa Almasi duk me' mala'ikat masutsihin, asal sessa'ante kew tuhutun me' panganda'akanku si ka'u dem sulat inin. Da'a pagbidda'un bisan sine. Ine-ine hinangnu da'a kew mēbbegan sine-sine sewukat ne kew kahāpan si siye. ²² Da'a kew magdayi'-dayi' mene' a'a hinang nakura' lu'u diyalemanbi me' masandel pu si Isa Almasihin saguwa' pandogahanun dahu' addatnen. Pegge' bang sa'upama a'a tapene'nun magduse, sampay ka'u sinakup kew si dusenen. Pahatul kew, da'a kew magduse si hinangannu duk si pikilannu.

²³ Da'a isab pikilun we' subey bohe' hadja ininumnun. Saguwa' hāp bang nginum kew bohe' buwa' ubas kuwe'ahat panambal bettengnun pegge' daran kew saki.

²⁴ Niya' me' a'a pasti' te'ed duseden duk kata'uhante we' taga duse siye duk hinukum siye si pasongan. Niya' isab me' a'a sinduwe ga'i magtawus takite duseden, saguwa' ga'i tiggel kata'uhan du. ²⁵ Damikkiyan isab niya' me' hinangan mahāpin pasti' te'ed si me' a'a. Duk bisan me' hinangan hāp ga'i pe tantu pasti' ga'i du katapukan.

6

¹ Kēmon banyaga' sandel pu si Isa Almasi subey kimmatande te'ed we' talep amuden pahadjede, supaya ga'i Tuhanin binissāhan la'at we' me' a'a duk ga'i diniyawa'an tolo' tinuhutten bi. ² Bang banyaga'in duk amunen sali'-sali' sandel pu si Isa Almasi, da'a banyaga' miya'an magpikil we' ga'i ne iye subey tinalew si amunen pegge' kuwe' ne du siye magpungtina'1. Bisani miya'an subey pe pahāpne te'ed paghinangnen pegge' a'a paghinanganne miya'an kuwe' iye hin isab sandel pu si Isa Almasi, duk pegge' malasa isab iye si amune miya'an.

Me' tolo' mangga'i mabennalin duk me' bennal madayahanin

Iye inin subey panolo'nu si siyehin duk da'akun te'ed tinuhut si siye. ³ Bang niya' lu'u magtolo' bu seddili panolo'nen amban me' tolo' mabennal amban Panuhutanten bi Isa Almasi duk bang me' tolo'nen ga'i maguyun duk tolo' makabo'o kite tudju Tuhanin, ⁴ na, a'a iyan abbuhan duk ga' niya' kata'uhanne. Iye luwal kabaya'annen magsu'al duk magjawab sabab bissā. Ka'ujudanne inin niya' maglindi-lindi, niya' magsasa'-sinasa', niya' maglimut-ilmud duk ga'i ne siye magandel-inandel. ⁵ Me' a'a inin luwal ne magsagga' pegge' ga'i ne tewwa' pamikilden duk ga'i ne kata'uhande tolo' mabennalin. Kannalde we' bang siye magagama ngandayahan siye.

⁶ Bennal isab, bang a'ahin nuhut kinabaya'an Tuhanin kuwe' dayahan te'ed iye bang magsukul iye ine-ine pangurung Tuhanin iye. ⁷ Panganak kite si dunya inin, niya' ke tabo'ote? Ga' niya'. Damikkiyan du isab ga' niya' tabo'ote bang kite matey. ⁸ Hangkan hep basta niya' du kakante duk semmekte subey ne kite magsukul. ⁹ Saguwa' me' a'a mabaya' magdayahin, mura siye tabo'o sasset magduse. Kuwe' bantuk ileppas siye we' napsude si bayu'-bayu'an kadupanganin duk me' makapagka'at siyehin. Ujudnen magmula du siye duma'in hadja si dunya inin saguwa' sampay si ahilat. ¹⁰ Pegge' napsute si sinin iye inin po'on kēmon bayu'-bayu'an la'at hininang we' manusiya'. Niya' me' a'a hawal napsude si sinin, ilebbahan we' de sandelde pu si Isa Almasihin duk ka'ujudannen ekka kasusehan tekka si siye.

Panessa' pu si Timoteo hadja

¹¹ Saguwa' ka'u, Timoteo, pegge' tapene' kew we' Tuhanin maghinang si iye, patala kew amban kēmon mala'at inin. Iye subey inapasnun kawul-pi'il mabentelin, duk maghinangan sasuku kinabaya'an Tuhanin. Pabasagun sandelnu pu si Isa Almasihin, kalasahanun pagkasinun duk pahāpun addatnun si siye. Bisani kew dem kasigpitan sandalanun hadja. ¹² Magge'es kew te'ed nuhut Tuhanin duk tepe si ka'u du umul ga' niya' tamanannen. Essebun we' hangkan kew tapene' we' Tuhanin supaya kew ka'urungan umul inin. Duk bakas magbennal kew si harapan me' saksi' ekka we' sandel kew pu si Isa Almasi. ¹³ Kuwe'itu niya' panessa'ku ka'u si pakalehan Tuhanin iye mangurung umul si kēmon bayu'-bayu'an ma'ellumin duk si pakalehan Isa Almasi isab, iye bakas mabahani mamissā pu si Gubnul Pontiyus Pilatusin pasal mabennal sabab Tuhanin. Inin panessa'ku si ka'uhin: ¹⁴ tuhutun te'ed kēmon panganda'akan Tuhan ka'uhin supaya ga'i sagetan la'at duk supaya ga'i diniyawa'an tolo' Tuhanin. Tuhtun te'ed samanta'an ga'i ta'abut waktu pabalik Panuhutanten bi Isa Almasi pitu si dunya. ¹⁵ Pagta'abut waktuhin, pinapitu du iye balik si dunya we' Tuhanin. Tuhanin hadja subey pinudjihin duk iye dendangan magbaya'in. Iye magbaya' si me' magbaya'in duk iye Panuhutan me' panuhutanin. ¹⁶ Iye hadja dendangan mangga'i mamateyin. Patenna'annen dem sahaya ga'i katumapitan. Ga' niya' bakas ngite iye duk ga' te'ed niya' makakite iye. Pata' te'ed iye pinahadje duk iye asal mabalakatanin ga' tamananne. Amin.

¹⁷ Pasal me' a'a madayahan malu'u masandel pu si Isahin, tolo'anun siye we' subey siye ga'i maglangkew atey sabab me' alata'de si dunya inin. Subey siye ga'i ngandel si alata'den pegge' ga'i du layun. Subey Tuhanin pangandelanden pegge' sayu' iye ngurungan kite bi kēmon bayu'-bayu'an mahāpin supaya kite bi kēgan. ¹⁸ Tolo'anun isab siye we' subey siye luwal maghinang hāp si sawe'de, manjari, me' hinangande mahāpin ne alata'den. Akahanun siye we' subey siye ga'i liskutan saguwa' subey siye sayu' bang siye ngurung si me' kasukalanin. ¹⁹ Bang hinangde inin, kuwe' du siye ngenna' alata'de si surga' duk ga'i te'ed inin lepas. Duk inurungan isab siye umul mato'ohin, hātinin umul salama-lama.

²⁰ O Timoteo, amey-amey banteyanun te'ed kēmon me' tolo' bakas pinangandel si ka'uhin. Halli'anun me' pagbissā duk pagsu'al ga' niya' gunane duk ga'i makasulut

Tuhanin. Pa'inde kata'u ko' miya'an bu duma'in. ²¹ Pegge' niya' magpa'in we' taga kata'u miya'an ne siye, bu kasuddahannen ga'i ne kahagadde tolo' mabennal kinahagadten bi. Karayaw kēmon ka'am ipat Tuhanin du. *Wassalam*

Kaduwe sulat si Paul pu si Timoteohin

Pahāti sabab kaduwe sulat si Paul pu si Timoteohin

Panulat si Paul inin la'i iye si lahat Roma kinalabusu. Kata'uhan si Paul we' hatu sōng pinapatey ne iye sabab pagusihatne sabab Isa Almasihin. Hangkan nulat iye balik pu si Timoteo. Takite tu'u si sulat inin bang sa'ingge lasa si Paul pu Timoteohin. Asal kuwe' ne te'ed anakne pangimmatne iyehin.

Ekka panessa-'nessa' si Paul pu Timoteo. Pinangandel we' ne pu Timoteo hinangne si kēmon kalahatan pala'ihan me' masandel pu si Isa Almasihin. Ga'i Timoteo da'akne padeheng magusihat sabab Almasi duk ga'i da'akne kinayipatan me' tolo' mabernal bakas pamanolo' ne iyehin. Duk sinessa'an we' ne Timoteo dina'ak pinapagen te'ed sandelne pu si Isa Almasihin duk dina'ak magsandal bisan ine-ine kabinasahan duk kasigpitan tekka si iye.

¹ Sulat inin amban aku, si Paul. Kawakilan ku we' Isa Almasi amban kabaya'an Tuhanin dina'ak magmahalayak si me' a'a sabab umul ga' niya' tamananne bakas pananggung Tuhan si kēmon sasuku masandel pu si Isa Almasihin. ² Pasampayku sulat inin piyu si ka'u, Timoteo. Kuwe' ne kew anakku kinalasahan te'ed. Karayaw kew luwal ipat Samate Tuhanin duk Isa Almasi Panuhutanten. Karayaw kew isab ka'ase'ande duk pasanyangde dem ateynun.

Magsukul si Paul si Tuhan duk pa'asigne atey Timoteohin

³ Magsukul ku si Tuhan iye paghinangankun, duk maghinang ku si iye dambūs-būs pikilankun kuwe' du isab paghinang me' kapapu'anku si iyehin masaley. Magsukul ku si Tuhan sabab ka'u pegge' luwal kew ta'essebku kahaba' ku ngampun-ngampun si Tuhan ellew-sangem. ⁴ Ta'essebku we' nangis kew patahala'kun duk kabaya'ankun we' magkite kite balik supaya ku kēgan te'ed. ⁵ Ta'essebku isab we' sandelnu pu si Isa Almasihin asal amban dem ateynu te'ed kuwe' du isab sandel papu'nu dendeihin, si Loyda, duk sandel sa'inun, si Yunis. Kabugtu'anku we' kuwe' miya'an du isab sandelnun. ⁶ Iye inin sababnen hangkan kew pa'essebanku kuwe'itu we' subey te'ed gunanu kapandeyan pinangurung Tuhan si ka'uhin masa pamettadku me' tangankun diyata' kōknu ngampun-ngampunan ka'u. ⁷ Pegge' duma'in hangkan pangurung Tuhanin Niyawanen si kite supaya mura tinalaw ateyten saguwa' supaya niya' basagte nuhut kinabaya'an Tuhanin duk supaya kite malasa si pagkasiten duk ga'i kite katimbo'ohan maghinangan la'at.

⁸ Da'a kew iya' magbennal si a'a we' Isa Almasi Panuhutannun. Duk da'a kew isab iya' sabab aku pegge' tiya' ku dem kalabusu sabab panuhutku Isa Almasihin. Saguwa' magallila' kew hadja bisan kew bininasa sabab pangaka-ngakanu aka-aka mahāp sabab Isa Almasi si me' a'ahin. Urungan Tuhanin du kew iyan basag nandalanne. ⁹ Tinimbul ne kite we' ne duk tapene' we' ne hinangne me' a'ane, duma'in pegge' niya' hāp bakas tahinangte duk inin panumbasne kitehin. Saguwa' hangkan inin hinangne si kite pegge' kalasahanne duk ka'ase'anne kite, duk pegge' andang sakapne masa ga' pe pinapanjari dunyahin we' pakitehanne lasanen duk ase'nen si kite sabab tahinang Isa Almasihin. ¹⁰ Kuwe'itu pinakita'u ne si kite lasa duk ase' Tuhanin pegge' bakas pitu ne Isa Almasi manimbul kitehin bi. Tada'ag we' ne kapatut kamateyin. Duk bang kahagadte aka-aka mahāp sabab Isa Almasihin niya' umulte ga' tamanan si surga'.

¹¹ Kawakilan ku we' Tuhanin dina'ak magmahalayak duk magusihat aka-aka mahāpin. ¹² Duk inin jānen hangkan ku magsandal tu'u dem kalabusu. Saguwa' ga'i ku iya' pegge' kata'uhanku du bang sine pangandelankun. Duk kabugtu'anku we' takole'ne du manteyan kēmon pinangandelne si akuhin sampay ta'abut ellew pabalikne si dunyahin. ¹³ Tentemanun te'ed me' tolo' mabernal panolo'ku ka'uhin duk tuhutun. Duk patetegun sandelnun pu si Isa Almasi duk kalasahanun pagkasinun pegge' magdambuwa' ne kite bi duk Isa Almasi. ¹⁴ Tentemanun te'ed dem ateynu tolo' mabernal bakas pinangandel Tuhan si ka'uhin. Tinabangan du kew iyan we' Niyawa Tuhan mapatenna' dem ateyten bi.

¹⁵ Kata'uhannu, Timoteo, kēmon masandel pu si Isa si lahat Asiyahin, tinayikutan ne ku we' de sampay disi Pigelus duk Hermogen. ¹⁶ Saguwa' bang disi Onesiporos magtewtey-anakin karayaw ka'ase'an Tuhanin du siye kēmon pegge' daran pa'asig Onesiporos ateykun. Ga' iye iya' nindew aku bisan ku tu'u dem kalabusu. ¹⁷ Saguwa' pagtekkka iye tu'u si Roma magtawus ku pihane duk ga' iye padeheng samanta'an ga' ku kasuwa'ne. ¹⁸ Karayaw du iye ka'ase'an Panuhutanten si Isa la'i si ellew pabalik Isa Almasi pitu ngahukum manusiya'in. Kata'uhannu du isab bang sa'ingge panabangne akuhin pala'iku si lahat Epesusin.

2

Patetegun sandelnun

¹ Manjari, ka'u, Timoteo, anakku, pabasagun sandelnun pegge' tabangan Tuhanin du kite bi me' magdambuwa' duk Isa Almasihin. ² Bakas takalenu ne me' usihatku si me' a'a ma'ekkahin. Manjari, kēmon usihatku bakas takalenu miya'an subey panolo'nu si me' a'a kapangandelan, me' a'a ta'u nolo'an sawe'de.

³ Maglilla' kew nandalan kasigpitan kuwe' akuhin supaya kew kuwe' sundalu hāp si antanan Isa Almasi. ⁴ A'a magsundaluhin, mabaya' iye we' kasulutan nakura'nen si iye. Hangkan ga'i iye patuhut si me' hinangan me' sibilyanin. ⁵ Bang niya' a'a pa'asek maglakkesan magubas, ga'i du iye nganda'ag bang ga'i tuhutne me' sara' pagda'agan miya'an. ⁶ A'a mabasag maghinang si bulakin, subey iye dehellu mangeddo' bahagi' si jari tinanemnen. ⁷ Pikil-pikilun me' dalilanku inin pegge' tabangan Tuhanin du kew supaya tahātinu te'ed kēmon.

⁸ Essebun Isa Almasi, tubu' si Da'ud iye duk pinakellum iye balik amban kamateyenn. Iye inin aka-aka mahāp minahalayakkun. ⁹ Sabab pagmahalayakku aka-aka mahāp inin tiya' ku magsandal dem kalabusu duk kinarena ku itu' kuwe' a'a bakas ngalanggalan sara'. Ambat ne bisan ku kinarena saguwa' lapal Tuhanin ga'i du kinarena. ¹⁰ Hangkan hep sandalanku hadja kēmon bayu'-bayu'an kasigpitanin supaya me' a'a tapene' Tuhanin sandel ne pa'in pu si Isa Almasi duk sabab sandelde miya'an tepe si siye umul ga' niya' tamanannen si surga' duk sakup siye dem sahaya Tuhanin salama-lama. ¹¹ Benna' me' bissā inin:

“Bang kite bakas nuhut Isa Almasi matey, nuhut iye du isab kite ellum balik. ¹² Bang nandal ne pa'in kite kasigpitan kuwe'itu, patuhut du kite pu si Isa magbaya' si pasōngan. Bang masuwey kite we' ga'i kite nuhut iye, masuwey du isab iye iyan we' duma'in iye Panuhutanten. ¹³ Bang kite ga'i teteg si iye, masi du iye kapangandelan duk asal tumananne du bissānen. Pegge' bang iye, ga'i te'ed pinda addatnen.”

Da'a lebbahanun mabennalin duk halli'anun tolo' mangga'i mato'ohin

¹⁴ Pa'essebun me' masandel pu si Isa malu'uhin sabab me' bakas pina'inku miya'an. Sessa'anun isab siye si pakalehan Tuhan, amey-amey da'a siye magsu'al sabab me' bissā. Ga'i makahāp siye me' pagsu'al inin bisan miya'an makapagka'at sandel me' a'a makakalehin pe. ¹⁵ Pagge'esanun te'ed pinahāp me' hinangnun supaya kasulutan Tuhanin si ka'u. Pabentelun pagusihatnu lapal Tuhan mabennalin supaya kew ga'i iya' sabab me' hinangnun. ¹⁶ Halli'anun me' pagbissā kadupangan ga'i makabo'o kite tudju Tuhanin. Sasuku palamud si me' pagbissā iyan ujud pasōng katimbo'ohan magduse duk tumala ne amban Tuhan. ¹⁷ Me' panolo'de inin kuwe' ibatan bakateng palatag ne pa'in sampay lapat baranin. Kuwe' miya'an panolo'di disi Himunus duk Pilitusin. ¹⁸ Ilebbahe we' de tolo' mabennalin. Pa'inde we' bakas palabey ne pamakellum me' a'a mamateyēn, ubus si pasōngan ga'i ne pinakellum. Sabab tolo'de mangga'i mato'o inin niya' me' a'a ga'i ne sandel pu si Isa. ¹⁹ Saguwa' tolo' amban Tuhanin pagen manamal kuwe' batu hadje ga'i tajedjeg. Duk niya' tasulat pina'in, “Kata'uhan Tuhanin bang asal sine me' a'enen.” Duk niya' pe isab pina'in, “Sine-sine magpa'in we' suku' si Tuhan iye, subey lebbahanne kēmon hinangan mala'atin.”

²⁰ Magdalilan ku si ka'u, Timoteo. Si luma' mahadje patenna'an a'a dayahanin ekka bayu'-bayu'an panyap. Niya' me' laley bulawan duk me' laley pilak. Me' laley mamahalgā' inin ginuna hadja bang niya' bangsahan nindew siye. Niya' isab si luma' miya'an me' laley kayu duk me' paliyuk. Iye inin ginuna ellew-ellewin. ²¹ Manjari kite bi me' masandel pu si Isahin dalil me' panyap mamahalgā' miya'an. Bang sutsi ateyten bi duk lebbahante bi kēmon hinangante bi mala'atin, mahalgā' kite bi si Tuhan pegge' dambūs-būs ne kite bi si Tuhan. Manjari niya' kagunahanne si kite bi duk tahante bi ne maghinang sasuku mahāpin. ²² Da'a ūtanun napsunun, iye napsu me' lella mabata'in. Iye apasun maghinangan bente'. Pabasagun sandelnu si Tuhanin. Kalasahanun ne pa'in me' pagkasinun duk magsulut-sulut ka'am duk me' masandel si Panuhutanten bi Isa Almasi, ateyten asal dambūs-būs hadja. ²³ Halli'anun me' pagjawaban ga' niya' kagunahanne duk kadupangan hadja. Kata'uhannu du we' ka'ujudanne iyan magsasa' siye. ²⁴ Bang kite bi me' dara'akan Tuhanin subey kite bi ga'i magsasa' duk sine-sine. Subey kite bi ma'ase' si kēmon a'a duk subey kite bi ta'u magtolo' duk ga'i mura jumu' magtolo'. ²⁵ Bang sābute bi magtolo'in bu niya' ngajampa kite bi, pa'agak-agakte bi bang siye sambungante bi. Kaw siye inurungan lugal magsusun duk pindahan Tuhanin pikilanden duk ujud kata'uhande tolo' mabennalin. ²⁶ Manjari ngahāp du balik pikilanden duk lumuwas du siye amban antanan nakura' seyitanin, iye bakas mangati siye nuhut kinabaya'annen.

3

Bang sōng kiyamat

¹ Essebun te'ed inin, Timoteo. Bang sōng ta'abut ne ganta'an dunya inin, ekka kasusehan tu'u si dunya. ² Pegge' me' a'ahin si me' ellew i' iye hadja inapaden kahāpan diden, ga'i ne tapikilde sawe'den. Napsuhan siye si sin. Abbuhan siye duk langkew pagateyden. Bissā-bissāhande sawe'den. Ga'i siye nuhut tolo' matetto'ade. Ga'i siye magsukul bang niya' nabangan siye duk ga'i siye talew si Tuhan. ³ Ga'i siye ma'ase' si sawe'de. Ga'i siye ngatu ngampun sawe'de. Luwal siye ngalimut-ngalimutan sawe'de. Paduhul siye ngūtan kēmon kinabaya'anden. Bingis siye manamal. Kēmon mahāpin kabunsihande du. ⁴ Ga'i siye kapangandelan pegge' buddihande sawe'den. Bahani siye manamal. Lumandu' pamahadjede diden. Baya' siye luwal magadjak-adjak saguwa' ga'i siye baya' nuhut Tuhanin. ⁵ To'o magāgama siye, saguwa' ga' du niya' gunane pegge' ga'i du siye mabaya' pinda ateyden. Halli'anun me' a'a kuwe' iyan. ⁶ Niya' me' lella kuwe' iyan pa'asek pi dem luma' a'a duk akkalande me' dende mamura katimbo'ohanin. Mura siye hinumatan pegge' sasew pikilanden sabab dusede ma'ekkahin duk mura siye tabo'o we' napsuden. ⁷ Pakale ne hadja siye pu sine-sine magtolo' si siyehin saguwa' ga'i tapa'ilde tolo' mabennalin. ⁸ Me' a'a mangakkal miya'an kinuntarahan we' de tolo' mabennalin. Ga'i ne tewwa' pamikilden duk ga'i ne siye nuhut tolo' mabennalin. Binatukan we' de hinangan disi Jannes duk Jambes, me' a'a managga' si Musa awwalley. ⁹ Saguwa' ga' du niya' kasōngan pagtolo' me' a'a miya'an. Ga'i tiggel kata'uhan du iyan we' me' a'ahin kēmon me' kadupanganden sa talabey disi Jannes duk Jambes masaley.

Panessa' si panambusan

¹⁰ Saguwa' ka'u Timoteo, kata'uhannu du bang ine me' panolo'kun duk bang sa'ingge kawul-pi'ilkun duk bang ine inapaskun. Kata'uhannu isab we' asal sandel ku pu si Isa duk asal magpasenya ku duk malasa ku si pagkasiku duk magsandal ku. ¹¹ Kata'uhannu me' kabinasahan duk me' kasusehan matekka si akuhin. Kata'uhannu me' ma'umantag la'i si puweblo Antiyokin duk la'i si Ikoni duk la'i si Listara. Awe', kata'uhannu kēmon kabinasahan sinandalankun. Saguwa' pinaluwas du ku we' Panuhutanten amban kēmon me' kasigpitan. ¹² Bennal we' kēmon sasuku mabaya' manuhut kinabaya'an Tuhanin, sabab sandelde pu si Isa Almasihin, katekkahan du siye kasigpitan. ¹³ Duk me' a'a mala'atanin duk me' mamadupangin, pasōng du me' hinangande mala'atin. Madupang siye sawe'de saguwa' tapadupang du isab siye. ¹⁴ Saguwa' ka'u, Timoteo, tuhutan pa'in kēmon tolo' mabennal bakas panolo' si ka'uhin duk asal kinahagad te'ed we' nu. Kata'uhannu du bang sine bakas manolo'an ka'uhin, ¹⁵ duk kata'uhannu we' kemuwe diki' kew sampay hadje ne kew asal ne kew katolo'an me' tasulat dem kitabin. Sabab kitab miya'an pu unnu makapikil nayima' umul ga' niya' tamananne pangurung Tuhanin sakali' kew sandel pu si Isa Almasi. ¹⁶ Kēmon tasulat dem kitabin pinasulat we' Tuhanin duk niya' kagunahanne bang magtolo' kite tolo' mabennalin duk bang tolo'ante me' bakas kapagdusehin, duk bang pamabentelte me' a'a maniya' hinangande ga'i tumu'unin, duk pamanolo'te me' addat mahāpin, ¹⁷ supaya a'a suku' si Tuhanin jukup kapandeyannen duk panyap iye maghinang sasuku hinang mahāpin.

4

¹ Manjari, Timoteo, niya' pe te'ed panessa'ku ka'u kuwe'itu, pegge' Isa Almasi asal balik du pitu si dunya magbaya'. Panessa'ku si ka'u inin si pana'an an Tuhanin duk Isa Almasi, iye mangahukum kēmon manusiya'in, ma'ellumin duk me' mamateyin. ² Sessa'ante kew, amey-amey mahalayakun lapal Tuhanin si me' a'a. Bisan waktu ine, baya' ke siye pakale atawa ga'i, masi kew subey magusihat si siye. Humatanun siye nuhut si Isa. Bang niya' sala'de, tolo'anun siye. Bang niya' lamma sandelne si Tuhanin, pa'asigun ateyden. Papasti'un pagusihatnun duk siye kahagad duk da'a kew jumu' magusihat. ³ Hangkan inin panessa'ku si ka'uhin pegge' niya' iyan ellew si pasōngan, me' a'ahin ga'i ne iyan mabaya' pakale si tolo' mabennalin saguwa' supaya tatuhutde kinabaya'anden, ngeddo' siye iyan me' guru ekka, sasuku me' guru manolo'an siye me' tolo' kabaya'ande pinakalehin. ⁴ Ga'i iyan pakalede bang tolo' mabennalin panolo' si siyehin. Iye inasipden me' kissa hinang-hinang a'a hadja. ⁵ Saguwa' ka'u, Timoteo, subey teteg pikilannun bisan ine ma'umantagin. Sandalanun ine-ine kasigpitan tekka si ka'u. Pagtuyu'anun magmahalayak aka-aka mahāp sabab Isa Almasihin. Tuhutan te'ed kēmon hinang panganda'akan Tuhan ka'uhin.

⁶ Bang aku inin, ga'i tiggel pinapatay du ku. Tapit ne sōng pamole'ku hap ahilatin. ⁷ Aku inin dalil a'a matuk maglakkesan magubas duk umabut du si batasannen. Bakas magge'es ku manamal ngahinang kēmon pinasuku' Tuhan si akuhin. Ga' te'ed usa' sandelku si iyehin. ⁸ Kuwe'itu niya' la'i si surga' pinanyap we' Tuhanin panumbasne

sasuku a'a bentel. Pagta'abut ellew pabalik si Isa mapituhin pangurung du inin si aku we' Isa Almasi Panuhutankun, iye hukum mabentelin. Duma'in hadja aku tinumbasanin saguwa' tinumbasan du isab kēmon sasuku ngagad-ngagad papitu si Isa si dunyahin pegge' kalasahande iye.

Sabab me' lumabey pu si Paulin

⁹ Ge'esanun te'ed duk kew mura tapitu si aku. ¹⁰ Si Demas, iye ne mamahalga' si iyehin me' bayu'an si dunya kuwe'itu inin. Ga' ne iye tu'u si aku, ubus ne iye tahala' hap Tessalonika. Si Kereskes i' hap Galatiya duk si Titus i' hap Dalmatiya. ¹¹ Luwal du si Lukas sawe'ku tu. Eddo'un si Markus duk bo'ohun iye pitu pegge' katabanganne ku te'ed si hinangku inin. ¹² Si Tikikus i' da'akku hap Epesus. ¹³ Bang kew pitu, bo'ohun semmekkun i' ta'amban si luma' si Karpus la'i si lahat Toroas. Bo'ohun isab me' librukun, lagi' ne me' sulatlu da'a kayipatanun bino'o.

¹⁴ Si Iskandal, iye a'a magsasalin, la'at te'ed hinanganne si akuhin. Saguwa' ambat ne, Tuhanin sa' ta'u numbasan me' hinanganne miya'an. ¹⁵ Ka'u isab, pahatul-hatul kew te'ed si iye pegge' kinuntarahan te'ed we' ne kēmon usihatten.

¹⁶ Tagna'ku sinumariya la'i si sara' ga' niya' naksi'an aku. Inambanan ku we' de kēmon. Karayaw ga'i du siye legga Tuhanin sabab hininangde si aku miya'an. ¹⁷ Saguwa' bisan ku ambanande, ga' du ku ambanan Isa Almasi, Panuhutanten. Tinabangan ku we' ne duk inurungan ku we' ne basag supaya tapalata'ku te'ed lapalnen si kēmon a'a duma'in bangsa Yahudi. Pinaluwas ku we' Tuhanin amban dem kasiya-siyahan. ¹⁸ Sandel ku te'ed si Tuhan we' tabangne du ku bisan ine umantag si aku si pasōngan duk ujud bo'one du ku pi si surga', la'i si lahat pagbaya'annen. Pata' Tuhanin pinudji salama-lama. Amin.

Bissā si panambusan

¹⁹ Akahanun aku disi Pirisila duk Akila duk disi Onesiporos magtewtey-anakin we' essebku siye. ²⁰ Si Erastus i' pa'amban la'i si Korinto. Si Toropimus i' inambanan we' ku la'i si Miletus pegge' saki iye. ²¹ Timoteo, ge'esanun te'ed pitu si aku mura duk kew ga'i ta'abut badju si lān.

Mabo'o bissā piyu si ka'u disi Ubulus, si Pudes, si Linus duk si Kalauda we' essebde kew. Damikkiyan isab me' kapungtina'ihante bi masandel pu si Isa matu'u sinduwehin.

²² Karayaw Panuhutanten bi Isa Almasi pateteg lu'u dem ateynu. Karayaw kēmon ka'am ipat Tuhanin du. *Wassalam*

Sulat si Paul pu si Titusin Pahāti sabab sulat si Paul pu si Titusin

Si Titus inin bangsa Girik. Masa miya'an bata' pe si Titus. Sandel iye pu si Isa Almasi pegge' takalene me' usihat si Paulin. Duk tinabangan we' ne si Paul si hinangnen. Kapangandelan te'ed iye.

Lumengngan siye nindew me' kalahatan sinduwe bakas pagusihatan si Paulin. Dambuwa' me' lahat paphanden dambuwa' pū inēnan Kerete. Manjari pagsong tahala' ne siye amban pū miya'an, dina'ak we' si Paul si Titus pa'amban dahu' la'i ngahatul me' masandel pu si Isa mala'ihin.

Tu'u si sulat inin tinolo'an we' si Paul si Titus bang sa'ingge pamene' me' a'a hinang bahi' me' masandel pu si Isahin duk bang sa'ingge kawul-pi'il mahāpin. Sinessa'an isab iye we' si Paul dina'ak pinages me' guru magtolo' mangga'i mabennalin, pegge' sabab pagtolo'den magjawab me' katindegan si Isa Almasihin duk magpa'il ne siye.

¹ Sulat inin amban aku, si Paul. Aku inin dara'akan Tuhanin duk kawakilan ku we' Isa Almasi dina'ak magmahalalayak lapalnen. Tapene' ku dina'ak pi si me' a'a bakas pinene' we' Tuhanin nabangan siye supaya pasōng sandelde si iyehin, duk supaya isab pasōng kata'uhande tolo' mabennalin, iye tolo' āgamaten bi. ² Tapene' ku isab nolo'an siye duk du ase-asede umul ga' niya' tamanannen. Umul miya'an bakas pananggup Tuhanin masa awwalley ga' pe pinapanjari dunyahin duk ga'i magdusta' Tuhanin. ³ Manjari pagta'abut ne ellew pangeddewnen pinaguwa' ne we' ne lapalnen. Lapalne inin pinangandel si aku dina'ak minahalalayak we' Tuhan manimbul kitehin bi. Duk iye ne inin minahalalayakun.

⁴ Pasampayku sulat inin si ka'u, Titus. Kuwe' anakte kew lasiya' pegge' sali' du kite sandel pu si Isa Almasi. Karayaw kew luwal ipat Samate bi Tuhanin duk Isa Almasi manimbul kitehin bi. Karayaw isab pasanyangde dem ateynun.

Me' hinang si Titus la'i si Kerete

⁵ Inambanan kew we' ku lu'u si pū Kerete supaya tahatulnu me' mangga' ma'ubusin, duk supaya kew isab makapene' me' a'a hinang bahi' si me' a'a masandel pu si Isa Almasihin si kēmon kalahat-lahatan si pū Kerete. Esseb-essebun panolo'ku si ka'uhin: ⁶ bahi'in subey ga' niya' salla'-salla'ne duk subey dambuwa' hadja andanen. Me' anaknen subey sandel pu si Isa Almasi, duk subey ga' i tuwas kōkden duk subey siye ga' i nganduhulan napsuden. ⁷ Pegge' bang a'ahin nakura' si langgal duk pinangandel si iye hinang Tuhanin subey ga' niya' salla'-salla'ne. Subey iye ga' i abbuhan duk ga' i mura panas kōknen. Subey iye ga' i maginuman duk ga' i bingis duk ga' i napsuhan si sīn. ⁸ Bang niya' a'ane subey siye addatanne te'ed duk subey kasinnahanne kēmon mahāpin. Subey iye ta'u mages dinen duk subey iye bentel. Subey iye nuhut Tuhanin dambūs-būs ateynen duk subey ga' i ūtanne napsunen. ⁹ Subey te'ed iye pateteg si lapal kapangandelanin, iye bakas panolo' si iyehin. Manjari ta'u du iye magtolo' si me' sinduwehin tolo' mabennalin duk ta'u isab iye nambungan me' a'a manguntarahan tolo' inin duk akahanne siye bang ine kasala'anden.

¹⁰ Pegge' ekka me' a'a tuwas kōkden duk ga' i nuhut tolo', lagi' ne me' sawe'bi sinduwe masandel pu si Isahin bakas manuhut āgama Yahudihin. Me' a'a miya'an ga' niya' kagunahan bissāden duk akkalande hadja a'ahin. ¹¹ Subey siye pagesnu pegge' ekka me' magtewtey-anakin sasew sabab pagtolo'de mangga' i subey panolo'den. Duk magtolo' hadja siye duk siye makasangka sīn. ¹² Dambuwa' pagkaside, a' langkew bangsa Kerete bakas magpa'in, "Me' bangsa Kerete inin luwal siye magdusta', bingis siye kuwe' hayep talun, dahaga' siye, duk bulasan pe siye." ¹³ To'o pina'inne miya'an. Hangkan hep sagdahun me' a'a magtolo' miya'an supaya siye kahagad si tolo' mabennalin. ¹⁴ Pagesun siye duk ne ga' i asipde me' kissa-kissa me' Yahudi mangga' i mato'ohin duk supaya ga' i ne tuhutde me' panganda'akan hinang-hinang manusiya'in hadja. Me' a'a mangahinang panganda'akan miya'an tinayikutan we' de tolo' mabennalin. ¹⁵ Bang a'ahin sutsi pagateyenen bisan ine-ine sutsi du si iye. Saguwa' si a'a mangga' i sutsi pagateyenen bu ga' pe iye sandel pu si Isa Almasi, ga' niya' sutsi si iye pegge' la'at du dem ateynen duk pikilannen duk ga' i pagpa'ilne hāp duk la'atin. ¹⁶ Me' a'a miya'an, pa'inde we' kata'uhande Tuhanin saguwa' hinangden ga' i magsali' duk bissāden. Makabunsi-bunsi siye duk ga' i siye nuhut tolo', ga' i siye kapaghinangan hāp.

2

Tolo' mabennalin

¹ Saguwa' ka'u, Titus, pagtolo'nun subey magsali' duk tolo' mabennalin. ² Tolo'anun me' lella mabahi'in we' subey ga'i ütande napsuden duk subey pahâpe addatden duk subey hâp isab pikilanden. Subey siye sandel te'ed pu si Isa. Subey kalasahande pagkasiden duk subey siye masandal te'ed. ³ Sa miya'an isab panolo'un si me' dende mabahi'in. Subey hâp addatden supaya kasulutan Tuhanin si siye. Subey siye ga'i ngalimutan sawe'de duk ga'i maginuman. Me' panolo'den subey hâp. ⁴ Manjari katolo'ande me' dende mabata'in supaya kalasahande me' elladen duk me' anakden ⁵ duk supaya hâp pikilanden duk petten siye duk ma'ase' siye si sawe'de. Subey siye matuyu' maghinang diyalem luma' duk subey tuhutde kinabaya'an elladen. Bang sa miya'an addat me' dende mabata'in ga'i diyawa'an me' a'ahin lapal Tuhanin.

⁶ Damikkiyan tolo'anun isab me' lella mabata'in we' subey hâp pikilanden. ⁷ Ka'u Titus, subey hâp manamal kawul-pi'lnun duk batukan me' sawe'nun addatnun. Duk bang kew magtolo' subey bentel hadja pagtolo'nun duk subey magtewwa' bo'ohannun duk lapal Tuhan pamanolo'nun. ⁸ Bissânun subey hâp hadja supaya ga'i diyawa'an me' a'ahin pagtolo'nun, duk supaya isab iya' me' kuntaraten bi pegge' ga' du niya' jân pangandiyawa'ande kite bi.

⁹ Tolo'anun me' banyaga'in we' subey siye nuhut kēmon panganda'akan amuden duk subey sulutde amuden. Subey siye ga'i ngajampa amuden. ¹⁰ Subey ga'i tangkewande amuden saguwa' subey pakitehande we' kapangandelan te'ed siye duk a'a bentel siye supaya kahâpan me' a'ahin si panolo'ten bi sabab Tuhan manimbul kitehin bi.

¹¹ Manjari, pinakitehan we' Tuhanin si me' manusiya'in we' malasa duk ma'ase' iye si siye. Duk sabab lasanen duk ase'nen tatimbul me' manusiya'in kēmon. ¹² Amban lasane duk ase'ne miya'an tolo'an Tuhanin kite bi we' subey ga'i ütante bi napsuten bi duk subey lebbahante bi kēmon mangga'i makabo'o kite bi tudju Tuhanin. Subey hâp te'ed pikilanten bi duk subey kite bi me' a'a bentel. Subey isab kite bi nuhut kēmon panganda'akan Tuhanin tiggelante bi tu'u si dunya ¹³ sasangte bi ngagadan ellew pagkêg-kêgan inase-aseten bi bang pitu ne balik Tuhan Mabalakatanin, iye Isa Almasi manimbul kitehin bi. Bang pitu iye takitete bi sahayanen. ¹⁴ Si Isa Almasi magiilla' matey supaya kite bi lekkatne duk paluwasne amban kēmon mala'atin. Kabaya'annen we' sutsi ateyten bi duk kite bi manjari me' a'a suku' si iyehin duk iye hadja kinabaya'anten bi maghinangan me'.

¹⁵ Iye ne miya'an panolo'un si me' a'ahin duk pagesun siye bang siye maghinang la'at pegge' niya' kapatutnu mages siye duk nolo'an siye. Ga' niya' subey ngandiyawa'an ka'u.

3

Kawul-pi'il me' masandel pu si Isa Almasihin

¹ Pa'essebanun me' a'a masandel pu si Isa Almasi malu'uhin we' subey siye maglilla' si me' magbaya'in duk si me' sinduwe taga kapatutin duk subey tuhutde panganda'akanden. Duk subey siye patabang ine-ine hâp hinang gubelnohin. ² Tolo'anun siye ga'i dina'ak missâ-missâhan sine-sine. Subey siye ga'i magsasa'-sasa' saguwa' subey siye magay. Subey addatande kēmon a'ahin. ³ Pegge' kite bi isab matu'uhin awam kite bi duk ga'i kite bi nuhut tolo'. Luwal kite bi ka'akkalan. Luwal kite bi nuhut kabaya'anten bi hâp-la'at. La'at hadja dem ateyten bi duk luwal kite bi ngajidjil sawe'ten bi. Kabunsihan kite bi we' me' a'ahin duk bunsu isab kite bi si siye. ⁴ Saguwa' pinakitehan we' Tuhan manimbul kitehin bi we' malasa duk ma'ase' iye si me' manusiya'in. ⁵ Tinimbul kite bi we' ne duma'in pegge' maghinang hâp kite bi saguwa' pegge' ma'ase' iye si kite bi. Kuwe' bantuk kinoso'an we' ne lege dem ateyten bi duk inurungan ne kite bi umul ba'ahu we' Niyawa Sutsihin duk inanakan ne kite bi balik. ⁶ Ekka kahâpan pinangurung si kite bi pegge' pinapitu we' Tuhanin Niyawa Sutsihin sabab Isa Almasi manimbul kitehin bi. ⁷ Pegge' malasa duk ma'ase' Tuhanin si kite bi hangkan inampun duk hinâp kite bi we' ne duk hangkan tepe si kite bi du umul salama-lama inase-aseten bi. ⁸ Bennal te'ed pina'inku inin.

Kabaya'ankun we' matuyu' kew magtolo' si me' a'ahin we' subey te'ed tuhutde tolo'ku dem sulat inin supaya sasuku sandel si Tuhanin luwal hadja kinabaya'anden maghinang hâp. Kēmon inin hâp duk niya' kagunahanne si kēmon me' a'ahin. ⁹ Saguwa' halli'anun me' a'a magjawab ga' niya' kagunahanne duk bang niya' magsuwi-suwi sabab me' ên kapapu'ande me' pangkat-mamangkatin, duk da'a kew matuk bang niya' magsasa' sabab sara' si Musa ley. Kēmon miya'an ga' du niya' kagunahanne. ¹⁰ Bang niya' sawe' bi magpa'il me' masandel pu si Isa Almasihin, pagesun iye mintedde atawa minduwe. Ubus bang ga'i iye ngasip da'a ne iye hinangun ine. ¹¹ Kata'uhannu du we' a'a sa miya'an libuwad duk dusehan. Duk sabab dusenen kata'uhan we' sala' iye.

¹² Sōng da'akku piyu si ka'u, Titus, sine-sine siye si Artemas ke atawa si Tikikus. Bang tekka iye lu'u si ka'u ge'esanun te'ed pī si puweblo Nikopolis duk kite magkasuwa' la'i. Mabaya' ku patenna' la'i bang baytu haggut. ¹³ Tabanganun Apollos duk si Senas, abugawin bang pala'us ne siye lumengngan. Urunganun siye ine-ine kulang si siye. ¹⁴ Tolo'anun me' sawe'ten bi malu'u masandel pu si Isa Almasihin we' subey siye matuyu' maghinang hāp duk subey siye nabang si me' a'a kakulanganin. Sa miya'an niya' kagunahan hinanganden. ¹⁵ Kēmon sawe'ku matu'uhin mabo'o bissā we' essebde kew. Akahanun isab kēmon mamalasa si kamihin, pegge' sali' kite bi sandel pu si Isa Almasi, we' esseb kami siye. Karayaw luwal ka'am ipat Tuhanin. *Wassalam*

Sulat si Paul pu si Pilemonin Pahāti sabab sulat si Paul pu Pilemonin

Si Pilemon inin a'a amban lahat Kolossa. Pu'unne sandel pu si Isa Almasi sabab takalene usihat si Paulin. Kemuwe nuhut ne iye Isa Almasi, magbagay te'ed siye duk si Paul.

Si Pilemon inin taga banyaga' inēnan Onesimus. Dambuwa' ellew lahi Onesimus hap lahat Roma. Pagla'i iye si Roma, tadugpakne si Paul duk tinolo'an iye we' si Paul. Ujudnen sandel ne iye pu si Isa Almasi. Tinabangan we' ne si Paul la'i dem kalabusu.

Pegge' si Onesimus sandel pu si Isa, ga'i hāp bang ga'i iye balik si amunen. Masa miya'an bang tinuhut sara' gubelnohin, banyaga' malahi amban amunen subey ilegga te'ed. Hangkan hep nulat si Paul pu Pilemon dina'ak si iye inampun Onesimus duk tinayima' kuwe' dambuwa' pungtina'ine pegge' sali'-sali' ne siye sandel pu si Isa Almasi.

Si Onesimus mamō'o sulat inin pī si amunen.

¹ Sulat inin amban aku, si Paul duk amban Timoteo, pungtina'ite bi masandel pu si Isa Almasihin. Kinalabusu ku tu'u pegge' nuhut ku pu si Isa Almasi. Pasampay kami sulat inin si ka'u, Pilemon. Bagay kami kew duk sawe' kami maghinang si Tuhan. ² Pasampay kami isab sulat inin pu Apfiya, pungtina'ite bi dende pegge' sandel iye duk pu Arkippus, sawe'te bi kuwe' dalil sundalu maghinang pu si Almasi duk si me' masandel pu si Isa Almasi magtipun malu'u si luma'nun.

³ Karayaw ka'am luwal ipat Samate bi Tuhanin duk Panuhutanten bi, Isa Almasi, duk karayaw isab pasanyangde ateybin.

Magsukul si Paul duk māku-māku si Tuhan

⁴ Bang ku ngampun-ngampun si Tuhan subahatte kew isab duk luwal ku magsukul si Tuhan ⁵ pegge' takaleku we' kalasahannu kēmon me' a'a masandel pu si Isahin duk sandel du kew te'ed pu si Isa, Panuhutanten bi. ⁶ Māku-māku ku si Tuhan karayaw kite bi me' masandel pu si Isahin magdambuwa' du dem atey supaya ngalalem kata'uten bi duk tasabutte bi du kēmon mahāp tepe si kitehin bi sabab magdambuwa' kite bi duk Almasi. ⁷ Kēgan ku te'ed, Bagay, duk asig dem ateykun sabab lasanu si me' pagkasinun. Kēgan ku isab pegge' pinasinna isab we' nu me' a'a masandel pu si Isa Almasihin.

Māku-māku si Paul para pu si Onesimus

⁸ Manjari, bisan du niya' kapatutku amban Isa Almasi duk bahani du ku nganda'ak ka'u ine-ine subey hinangnu, ga'i ku nganda'ak. ⁹ Saguwa' pasambat ku hadja si ka'u pegge' malasa ku si ka'u duk pegge' aku, si Paul, a'a bahi' ne ku duk kuwe'itu tiya' pe ku diyalem kalabusu pegge' nuhut ku pu si Isa Almasi. ¹⁰ Māku ku si ka'u sabab Onesimus. Kuwe' ne iye anaku, duk aku manjari samane ne pegge' bino'o iye we' ku sandel pu si Isa sākuku tu'u dem kalabusu. ¹¹ Matu'uhin Onesimus inin ga' niya' gunane si ka'u saguwa' kuwe'itu niya' te'ed gunane si ka'u duk si aku isab.

¹² Papiyuku balik si ka'u Onesimus kinalasahanku te'edin. ¹³ Sinna ku bang tu'u pe iye nawe'an aku supaya ku tatabanganne ganti'nu tiggelanku tu'u dem kalabusu sabab pagmahalayakku aka-aka mahāpin. ¹⁴ Saguwa' ga'i ku mabaya' nganggagahan ka'u naban-gan aku. Kabaya'ankun tabangannu ku amban baya'nu. Hangkan ga' niya' hinangku bang ga'i kew pasulut.

¹⁵ Hatu hangkan pinasape' Onesimus amban ka'u daddali' supaya tiggelanne ellum lu'u ne iye si ka'u. ¹⁶ Matu'uhin banyaga'nu hadja iye saguwa' kuwe'itu langkew pe iye amban banyaga' pegge' pungtina'ite bi ne iye kinalasahan pegge' sali' kite bi sandel pu si Isa Almasi. Aku malasa ku te'ed si iye saguwa' pasōng lasanu si iyehin pegge' banyaga'nu iye duk pungtina'inu isab sabab sandel ne iye pu si Isa, Panuhutantin.

¹⁷ Manjari, bang magbagay pe kite manamal, Pilemon, tayima'un iye kuwe' panayima'nu akuhin. ¹⁸ Bang niya' dusene si ka'u atawa niya' utangne si ka'u, listahun si ēnku. ¹⁹ Aku ne manulat inin: Aku, si Paul, magbayedin. Ga'i ne subahatku we' hadje utangnu si akuhin pegge' sabab aku du hangkan niya' umulnu salama-lama. ²⁰ Awe', Bagay, kabaya'ankun we' tabangannu ku pegge' sandel kite sali'-sali' pu si Isa Almasi, Panuhutanten. Pasinnahun ateykun pegge' magpungtina'i kite sabab Isa Almasi.

²¹ Sinulat inin we' ku pegge' kabugtu'anku we' asipnu du ku. Kata'uhanku we' tabangnun labi pe amban pinākukun. ²² Niya' pe pākuku si ka'u. Memesanun ku andang bilik pegge' ngase-ngase ku we' sambungan Tuhanin du pināku-pākubin duk lumuwas du ku.

Me' bissā si panambusan

²³ Epapras, sawe'ku tu'u dem kalabusu isab pegge' tuhutne Isa Almasi mabo'o bissā we' essebne ka'am. ²⁴ Duk mabo'o bissā du isab sa miya'an disi Markus, duk Aristarkus, si Demas duk si Lukas, me' sawe'ku matu'u maghinang si Tuhanin.

²⁵ Karayaw we' luwal ka'am ipat Isa Almasi, Panuhutanten bi. *Wassalam*

Sulat si me' bangsa Hibranihin Pahāti sabab sulat si me' bangsa Hibranihin

Ga'i kata'uhan bang sine manulat sulat inin. Ekka kahagad we' si Paul du manulat inin. Pinasampay sulat inin pī si me' Yahudi masandel pu si Isa Almasihin. Pegge' sandel ne siye duk nuhut ne siye Isa Almasi, kabunsihan siye we' me' pagkaside Yahudihin, me' mangga'i makahagad pu si Isahin. Hininang dagey siye duk bininasa siye we' de supaya lebbahande sandelde pu si Isa Almasihin duk balik siye si āgama Yahudi. Niya' me' tindeg si Isahin balik ne si āgamade tagna'in, pegge' ga'i tasandalde kabinasahanin. Hangkan hep sulat inin pinabo'ohan si me' tindeg si Isahin pangasig ateyden supaya siye pateteg pu si Isa. Inaka tu'u si sulat inin we' si Isa asal Anak Tuhanin duk langkew pe iye amban si Musa duk langkew iye amban me' mala'ikatin. Inaka isab we' kamatey si Isahin pasōng importante amban me' kulubande pamuwas duseden. Inaka isab tu'u we' pinaghāp we' Isa Almasi manusiya'in duk Tuhanin duk ga' niya' seddili pasellet luwal iye.

Magpalata' bissā Tuhanin Anaknen

¹ Masa awwalley Tuhanin daran magpasampay bissānen pitu si me' kapapu'anten bi me' Yahudihin duk magseddili-seddili pamasampayne bissāne si siyehin. Me' kanabihanin magpalata' bissānen. ² Saguwa' si me' ellew kuwe'itu inin, magpalata' bissānen si kite bi Anaknen. Iye mamapanjari alamin amban panganda'akan Tuhanin duk iye hep tapene' we' Tuhanin pangurunganne kēmon-kēmonin. ³ La' i si iye takite sahaya Tuhanin duk lekkup te'ed iye neppu Tuhanin. Iye mangantanān alam inin we' bissāne mabalakatanin. Duk pagubus hinangnen supaya ta'ampun duse manusiya'in, manjari hap pī iye si surga' duk ningkolo' iye si kanawanān Tuhan Tamanan Mabalakatanin.

Langkew Anak Tuhanin

⁴ Pinalangkew we' Tuhanin Anaknen amban me' mala'ikatin, duk langkew gellal pangurung Tuhan si iyehin amban si me' mala'ikatin. ⁵ Pegge' Tuhanin ga' bakas tabissāne si me' mala'ikatnen kuwe' binissāne si Anaknen, pa'inne, "Anakte kew. Kuwe'itu aku ne Samanun." Duk ga' isab Tuhanin missā sabab mala'ikat sine-sine kuwe' inin, "Aku samanun duk anakku iye." ⁶ Ubus pagsakali' sōng pinapitu ne we' Tuhanin si dunya Anakne mabalakatanin, missā isab Tuhanin, pa'inne, "Kēmon me' mala'ikatkun subey pasujud si iye." ⁷ Bang pasal me' mala'ikatnen iye du inin pina'in Tuhanin, "Me' mala'ikatin me' dara'akanku hadja, duk makajari siye pamanjariku baliyu atawa kayat ebbut bang ku mabaya'." ⁸ Saguwa' pasal Anaknen iye inin pina'in Tuhanin. Pa'inne, "Ka'u Tuhanin, duk pagbaya'nun ga' niya' tamananne. Bentel pagbaya'nu si me' a'anun. ⁹ Sinna kew si me' hinangan bentel duk bunsu kew si me' hinangan la'at. Hangkan hep aku, iye Tuhannun, tapene' kew we' ku. Duk pinakēg kew we' ku duk pinahadje kew pasōng pe te'ed amban me' sawe'nun." ¹⁰ Pa'in Tuhanin pe si Anaknen, "Ka'u, Tuwan, magpapanjari dunyahin tagna' awwalley. Duk asal tangannun mangahinang me' langitin. ¹¹ Dunyahin duk langitin ujud lanyap du, saguwa' ka'u ga'i kew usa'. Kēmon inin nga'andang du kuwe' semmek ga'i ne taguna. ¹² Ilūnan siye kuwe' tapo duk ginanti'an siye kuwe' semmek. Saguwa' ka'u, ga'i kew te'ed pinda, ga' niya' tamanan umulnun." ¹³ Tuhanin ga' bakas tabissāne si dangan me' mala'ikatnen kuwe' binissāne si Anaknen, pa'inne, "Dayi' kew, ningkolo' kew tu'u si kanawananku, tu'u si paningkolo'an mabangsahanin, duk bettadku du me' bantanun diyawa' pat bettisu." ¹⁴ Na ine te' me' mala'ikatin? Siye me' dara'akan Tuhanin du. Ga'i siye takitete bi, saguwa' dina'ak siye we' Tuhanin nabangan sasuku manayima' katimbulan amban Tuhanin.

2

Katimbulan mahadjehin

¹ Pegge' Almasi mabalakatanin hangkan hep subey te'ed kite pateteg nuhut me' tolo' mabennal bakas takaleten supaya kite ga'i tabo'o pasape' amban Tuhanin. ² Sara'in, iye lapal pinasampay we' me' mala'ikatin pī si me' kapapu'anten bi awwalley, kata'uhan we'

asal bennal te'ed duk sine-sine ga' nuhut atawa ga' kahagad si lapal miya'an ilegga iye matalep si iyehin. ³ Hangkan hep inumey kalumeppeate amban mulka' Tuhanin bang ga'i hinangte ine katimbulan mahadje inin? Panuhutanin si Isa, iye hep dehellu-dehellu magpalata' sabab katimbulan inin, ubus me' bakas makakale iyehin, pinabugtu' we' de si kite bi we' inin bennal. ⁴ Duk padūs isab Tuhanin si siye, binennalan we' ne bissāden sakali' siye inurungan we' ne balakan maghinang kēmon bayu'-bayu'an hinangan maka'ulali' duk me' hinangan balakatan. Duk amban baya' Tuhanin inurungan siye we' ne me' bayu'-bayu'an kapandeyan amban Niyawa Sutsihin.

Manimbul kitehin bi

⁵ Ga' tapene' we' Tuhanin me' mala'ikatin dina'ak magbaya' si dunya ba'ahu si pasōnganin. Iye inin dunya pagbissāhante bi kuwe'ituhin. ⁶ Saguwa' iye tapene'nen manusiya'in. Tasulat hep dem kitab, pina'in, "O Tuhan, we'ey me' manusiya'in tapikil we' nu? We'ey siye hatulnu bu manusiya' du hadja siye?"

⁷ Pinadiyawa' dahu' siye daddali' we' nu amban me' mala'ikatin, ubus bu sinanglitan siye duk pinahadje siye we' nu, ⁸ duk urungannu siye kapatut magbaya' si kēmon-kēmonin."

Pina'in tu'u we' manusiya'in inurungan we' Tuhanin kapatut magbaya' si kēmon-kēmonin. Ga' niya' we' ga'i pagbaya'anne. Sarun bang kuwe'itu ga'i pe takitete bi manusiya'in magbaya' si kēmon-kēmonin. ⁹ Saguwa' kata'uhante bi we' si Isa magbaya' ne te'ed kuwe'itu. To'o bakas dahu' iye daddali' pinadiyawa' amban me' mala'ikatin, sakali' iye manjari manusiya' supaya iye matey ngaganti'an me' manusiya'in hawal lasa duk ase' Tuhan si kitehin bi. Duk kata'uhante bi we' kuwe'itu pinudji te'ed iye duk pinahadje te'ed sabab kamatey talabeynen. ¹⁰ Tuhanin, iye magpapanjari duk mamanteyan kēmon-kēmonin, patut te'ed hininangnen pamalabeyne si Isahin. Pinalabey we' ne si Isa dem kabinasahan pamakitene we' si Isa asal bennal makajari nimbul manusiya'in. Pinalabey iye dem kabinasahan supaya ekka manusiya' tahinang me' anak Tuhanin duk tumuhut pu si Isa pinudji. Pegge' si Isa hep manimbul siyehin.

¹¹ Sinutsi we' si Isa me' manusiya'in amban me' duseden. Iye duk me' a'a sinutsinen dambuwa' du hadja Samaden kēmon. Hangkan hep si Isa ga'i iya' ngēnan siye me' pungtina'ine. ¹² Pa'inne si Tuhanin,

"Akahanku me' pungtina'ikun sabab tahinangnun duk pudjite kew la'i si pagtipunande."

¹³ Pa'inne pe, "Tuhanin pangandelankun." Duk pa'inne isab, "Tiya' ku duk me' ka'anakanku pinangandel si aku we' Tuhanin."

¹⁴ Me' inēnan si Isa me' anakin, me' manusiya' siye taga isi duk tolang. Hangkan si Isa isab manjari manusiya' kuwe' siyehin supaya iye makalabey kamatey. Duk sabab kamateyenen da'ag we' ne nakura' seyitan mam'o'o kamatey si manusiya'in. ¹⁵ Sabab hinanganne inin, tinabangan we' ne me' matalew mamateyin duk pinaluwas siye we' ne amban talewden. Pegge' tiggelande ma'ellumin, talew te'ed siye matey hangkan kuwe' siye ginapus we' talewden. ¹⁶ Pasti' we' duma'in me' mala'ikatin tinabangannen. Saguwa' kuwe' tasulat dem kitabin, "Tinabangannen me' tubu' Ibrahimin." ¹⁷ Hātine inin subey te'ed iye manjari manusiya' kuwe' me' pungtina'inen, duk talabeyne kēmon talabeyden supaya iye ta'u ma'ase' si siye duk supaya iye manjari imam nakura' kapangandelan, pasellet si me' a'ahin duk Tuhanin supaya duse me' manusiya'in ta'ampun. ¹⁸ Duk kuwe'itu tatabangne ne me' a'a tasassatin supaya siye ga'i tabo'o magduse pegge' bakas iye makalabey sinassat duk bininasa.

3

Si Isa langkew amban si Musa

¹ Me' kapungtina'ihanku masandel pu Almasihin, ka'am isab bakas tapene' we' Tuhanin hinangne me' a'ane. Pikilun bi pasal si Isa. Pinapitu iye we' Tuhanin si kite bi duk tahinang iye Imam Nakura' āgamaten bi. ² Pinene' iye we' Tuhanin ngahinang inin duk matuyu' te'ed iye si hinangnen. Kuwe' iye si Musahin, pegge' si Musa matuyu' te'ed isab si hinangne si luma' Tuhanin, hātinen hinangnen magnakura' si me' a'a Tuhanin. ³ Saguwa' kuwe' a'a ngahinang luma'in binantu amban luma' hininangnen, damikkiyan si Isa pata' pe te'ed pinahadje amban si Musa. ⁴ To'o, kēmon luma' niya' a'a ngahinangne, saguwa' Tuhanin mangahinang kēmon-kēmonin. ⁵ Si Musa dara'akan iye, duk matuyu' te'ed iye maghinang si luma' Tuhanin, duk pinalata' we' ne sabab me' bissā binissā Tuhan si pasōnganin. ⁶ Saguwa' Almasi, Anak Tuhanin iye, duk matuyu' te'ed iye magbaya' si luma' Tuhanin. Kite bi hep luma' Tuhan pagbaya'an Almasihin bang patetegte te'ed sandelten pu Almasi duk bang sinna te'ed kite ngase-ngase si me' janji'nen.

Humali me' a'a Tuhaniin

⁷ Hangkan hep subey te'ed pikilte bi bakas tasulat dem kitab pina'in Niyawa Sutsihin. Pa'inne,

“Bang takalebi suwala Tuhaniin missā ellew inin, ⁸ da'a ka'am magtuwas atey kuwe' me' kapapu'anbi masaley ga'i ngatu nuhut Tuhaniin. Masa miya'an la'i si lahat makagindew-gindew sinuleyan we' de Tuhaniin bang niya' ke tahnangne si siye. ⁹ Sinuleyan ku we' de, pa'in Tuhaniin, bang taha' ke pasensiyakun si siye bu dem ampatpū' tahun takitede me' hinanganku mabalakatanin. ¹⁰ Hangkan hep ku astel si me' a'a miya'an duk pa'inku, ‘Me' a'a inin luwal ne hadja paseddili pamikilden duk ga'i siye ngatu nuhut me' panganda'akanku siyehin.’ ¹¹ Astel ku si siye hangkan ngajanji' ku, pa'inku, ‘Asal ga'i te'ed siye umasek dem lahat sōng pamahalihanku si' siyehin,’ pa'in Tuhaniin.”

¹² Me' pagkasiku masandel pu Almasihin, subey ka'am pahatul-hatul te'ed kaw niya' ka'am lu'u la'atan pagateybin, duk ga'i kahagad duk tayikutanbi ne Tuhan ma'ellumin. ¹³ Iye subey hinangbi supaya ga' niya' ka'am ka'akkalan we' duse duk supaya ga'i ujud ngatuwas ateybin, subey ka'am magasig-inasig ateybin ellew-ellew, pādpād ga' pe mag-tamanan ellew inēnan “Ellew Inin.” ¹⁴ Pegge' kite bi kēmon magsawe' duk Almasi bang pahagette te'ed sandelte si iyehin amban tagna'annen sampay si katapusannen.

¹⁵ Iye inin pa'in kitabin,
“Bang takalebi suwala Tuhaniin ellew inin, da'a patuwasan bi ateybin kuwe' me' kapapu'anbin masaley ga'i te'ed ngatu nuhut Tuhaniin.”

¹⁶ Sine te' me' a'a makakale suwala Tuhaniin, saguwa' ga' i siye ngatu nuhut Tuhaniin, bang duma'in me' a'a bakas bino'o we' si Musa paluwas amban lahat Misilin. ¹⁷ Sine te' me' a'a ka'astelan we' Tuhaniin dem ampatpū' tahunin, bang duma'in me' a'a magduse si iyehin hangkan matey siye la'i si lahat makagindew-gindew. ¹⁸ Duk sabab sine te' binissā Tuhaniin sakali' iye ngajanji', pa'inne, “Asal ga'i te'ed siye umasek dem lahat pamahalihanku si' siyehin?” Siye me' a'a mangga'i mangatu nuhut iyehin. ¹⁹ Tahātite we' hangkan siye ga' umasek dem lahat miya'an, pegge' ga' siye kahagad.

4

¹ Na kuwe'itu, ngajanji' isab Tuhaniin si kite bi we' makajari kite bi umasek dem pahalian bakas binissāne miya'an. Hangkan subey kite bi pahatul-hatul kaw niya' kite bi ga'i tapī si pahalian pananggupne miya'an. ² Pegge' takaletē bi ne aka-aka mahāpin, iye bakas takale me' kapapu'anten bi masaley. Takaledē lupal miya'an saguwa' ga' du niya' kahāpan ta'eddo'de pegge' ga' du kahagadde. ³ Na, kite bi me' makahagadin, kite bi ma'umasek pī dem pahalian pananggup Tuhan inin. Saguwa' me' mangga'i makahagadin ga' i umasek. Bakas pa'in Tuhaniin hep, “Astel ku, hangkan ngajanji' ku we' asal ga' i te'ed siye umasek dem lahat pamahalihanku si' siyehin.” Duma'in hangkan pa'in Tuhaniin inin pegge' ga' pe memes pahalianin. Andang ne memes kemuwe ubus ne pinapanjari dunyahin. ⁴ Pegge' tasulat hep dem kitab sabab ellew pitu'in, pina'in, “Tuhaniin pahali si ellew pitu'in sabab ubus ne kēmon pinapanjarinen.” ⁵ Bakas tabatsate ne pina'in Tuhan inin, pa'inne, “Asal ga' i te'ed siye umasek dem lahat pamahalihanku si' siyehin.” ⁶ Me' a'a dehelli makakale aka-aka hāp sabab pahalian inin, ga' umasek pī pahali pegge' ga' siye kahagad si Tuhaniin. Saguwa' niya' me' a'a seddili pa'asek Tuhaniin du pī. ⁷ Kata'uhante inin pegge' niya' pe ellew seddili kineddewan we' Tuhaniin pa'asekan me' a'ahin pī. Ellew miya'an inēnan “Ellew Inin.” Piyen tahun palabey masa a'a dehelli mangga'i makahagadin, pinabissā si Da'ud we' Tuhaniin me' bissā miya'an, pina'in,

“Bang takalebi suwala Tuhaniin ellew inin, da'a patuwasan bi ateybin.”

⁸ Ga' hep tabo'o si Yussa' me' a'ahin pī si pahalian te'ed pananggup Tuhaniin, pegge' bang siye miya'an tabo'one, ga' ne si' Tuhaniin missā sabab ellew seddili. ⁹ Na, pegge' kuwe' miya'an ne, hangkan niya' pe te'ed pahalian me' a'a Tuhaniin supaya siye humali kuwe' humali Tuhaniin si kapitu' ellewne puwas kēmon pinapanjari we' ne. ¹⁰ Pegge' sasuku umasek dem pahalian pananggup Tuhaniin, humali ne iye amban hinangnen kuwe' Tuhaniin humali amban kēmon hinangnen. ¹¹ Hangkan hep subey pagtuyu'ante bi te'ed pa'asek pī dem pahalian miya'an supaya ga' niya' kite bi sumali' si me' a'a masaley ga' dumiyalem sabab kulang sandelden si Tuhan.

¹² Lupal Tuhaniin balakatan duk maka'urung umul salama-lama. Lupal Tuhaniin dalil kalis talem, saguwa' pasōng pe talemnen amban kalis pegge' lagbas bisan pī dem ateyte duk niyawate. Duk lupal Tuhaniin maginta'u bang ine dem pikilan duk dem atey manusiya'in. ¹³ Ga' niya' bisan ine katapukante amban Tuhan pegge' kēmon pinapanjarinen tampal si pagmatahanne. Duk si pasōngan kēmon kite bi subey paharap si iye magbennal sabab kēmon kahinanganten bi.

Si Isa Imam Nakura' bangsahan

¹⁴ Niya' Imam Nakura'te bangsahan manamal, i' ne iye hap pī la'i si pana'anan Tuhanin. Iye si Isa, Anak Tuhanin. Hangkan hep subey pahagette bi te'ed sandelte si iyehin. ¹⁵ Duk Imam Nakura'te inin ma'ase' si kite bi pegge' kata'uhanne me' kalammahanten bi, sabab bakas iye manusiya' kuwe' kitehin bi. Talabeyne me' bayu'-bayu'an sasset amban nakura' seyitanin kuwe' kitehin bi du isab saguwa' ga' iye tabo'o magduse. ¹⁶ Pegge' niya' ne Imam Nakura'te bi hangkan hep subey kite bi ga' i talew patapit si Tuhan ngampun-ngampun si iye pegge' malasa duk ma'ase' iye. Ma'ase' iye si kite bi duk tabanganne kite bang baytute kasigpitan.

5

¹ Bang niya' a'a pinene' hinang imam nakura', pinene' iye amban pagkasine manusiya' duk kawakilan iye maghinang si Tuhan para si kahāpan me' a'ahin. Sōnganne me' pangurung me' a'ahin si Tuhan duk magkuluban iye supaya ampun Tuhanin duse me' a'ahin. ² Duk imam nakura'in, pegge' manusiya' du isab iye, niya' du isab kalammahanne hangkan ta'u iye ma'ase' si me' a'a masumape' amban Tuhanin sabab awam siye. ³ Duk sabab kalammahannen, hangkan subey dahu' iye magkuluban si Tuhan para si me' dusenen, ubus bu magkuluban isab iye para si me' a'ahin. ⁴ Ga' niya' a'a makapagbaya' mahadje dine duk ngahinang dine imam nakura' saguwa' Tuhanin mamene' a'a hinangne imam nakura'in, kuwe' si Harun awwalley hininang iye we' Tuhanin imam nakura'.

⁵ Damikkiyan si Isa ga' pahadjene dinen duk iye tahinang imam nakura'. Saguwa' pinahadje iye we' Tuhanin pegge' missā Tuhanin si iye, pa'inne, "Anakte kew; kuwe'itu aku ne Samanun."

⁶ Dem ayat seddili pa'in Tuhanin isab,

"Ka'u ne mapaganti'in pu si Malkisadik imam masaley duk pagimamnun ga' tamananne."

⁷ Katu'u si Isa si dunyahin magtangis iye duk māku-māku iye papales duk muyu'-muyu' si Tuhan, pegge' Tuhanin hadja makatimbul iye amban kamateyin. Pinakale iye we' Tuhanin pegge' diyawa' pagateynen duk tuhutne te'ed me' panganda'akan Tuhanin.

⁸ Bisan iye Anak Tuhanin, makalabey isab iye kabinasahan supaya iye maka'aya nuhut me' panganda'akan Tuhanin. ⁹ Duk pagsakali' jukup ne we' ne kēmon panganda'akan Tuhan si iyehin, manjari ne iye manimbul me' a'a makahagad si iyehin. Duk urunganne siye umul salama-lama. ¹⁰ Duk hininang iye we' Tuhanin imam nakura' kuwe' Malkisadikin awwalley.

Da'a ilebbahan sandelin

¹¹ Na, pasal ininen, ekka pe batang bissāku saguwa' hunit ka'am pinahātihān pegge' iyu' ne ka'am babbal, ga' i makahāti. ¹² Ka'am iyan subey ne si' kuwe'itu makapagusihat pegge' tiggel ne panuhutbi Isa Almasihin. Saguwa' sampay ma'in subey pe ka'am inusihatan balik sabab me' lapal Tuhan tagna' ta'ayabin. Kuwe' ka'am dalil me' nakanak diki' subey pe ka'am nusu; ga' i pe ka'am mangan kinakan tuwas. ¹³ Bang a'ahin luwal ne hadja ngingun gatas, hātinēn, nakanak diki' pe iye, ga' i pe tagam nuhut mahāpin duk nayikutan mala'atin. ¹⁴ Saguwa' bang bahu' ne a'ahin, makajari ne iye mangan kinakan tuwas, hātinēn tagam ne iye mikil duk kata'uhanne ne bang ine mahāpin duk ine mala'atin.

6

¹ Hangkan hep subey pasōngte bi pangadji'te bi sabab Isa Almasihin. Subey iye adjiante bi ne me' tolo' malalemin. Na, da'a ne iye luwal inadji'anten bi hadja me' tagna' panolo' si kite bi sabab Almasihin. Da'a balik-balikte bi inadji'an me' tolo' tagna' panolo' si kitehin bi, kuwe' upama me' tolo' sabab subey tinayikutan me' hinangan ga' niya' kagunahannen duk sabab sandel si Tuhan. ² Da'a isab balik-balikte bi inadji'an me' tolo' sabab pamandi pagsutsi baranin duk sabab pagbettad tanganin pī si kōk a'ahin māku-mākuhan iye ledjiki' amban Tuhan duk tolo' sabab pagpakellum me' pateyin balik si pasōngan duk sabab hukuman makakkal pinatekka Tuhanin. ³ Hangkan pasōngte bi ne pangadji'te bi sabab Almasihin bang duhulan Tuhanin du kite bi.

⁴ Pegge' me' a'a mangalebbahan sandelde pu si Isa Almasihin, ga' i ne siye tabo'o balik magsusunan duseden. Bakas ne pinadanta' pikilanden we' Tuhanin. Takinamde ne me' kahāpan amban surga' pangurung siyehin, duk talabeyde ne pa'asekan we' Niyawa Sutsihin. ⁵ Kata'uhande we' hāp binissā Tuhanin pegge' bakas talabeyde ne duk takinamde ne balakat Tuhan pinapasti'ne si pasōnganin si dunya ba'ahuhin. ⁶ Ubus bu bisan inin kēmon kata'uhande, lebbahande pe sandelde pu si Isa Almasihin! Ga' i ne te'ed siye tabo'o balik magsusunan duseden pegge' sabab hininangde miya'an, kuwe' du lansangde balik Anak Tuhanin diyata' olom duk diyawa'ande iye si ka'ekkahan a'a.

⁷ Kite bi me' manusiya'in kuwe' dalil tana'. Tana'in bang luwal ka'ulanan, nulig tinanemen duk mahalga' inin si dapu' tana'in. Tana' inin ilejdjiki'an te'ed we' Tuhani. ⁸ Saguwa' bang tana'in iye hadja matomo' mala'ihin parang duk sampinit, ga' niya' halga'ne. Tana' inin sōng ne pinagmulka'an we' Tuhani duk ujud ineggas.

⁹ Me' bagayku kinalasahankun, bisan kuwe' inin bissākun saguwa' kabugtu'anku we' ka'am seddili. Kata'uhanku we' sandel ne ka'am duk hāp me' hinanganbin duk iyan tanda' we' timbul ne ka'am. ¹⁰ Tuhani asal bentel. Ga'i kayipatanne me' hāp tahinangbin duk lasabi si iyehin. Takite lasabi si Tuhani sabab tinabang we' bi me' pagkasibi tindeg Almasihin sampay kuwe'itu. ¹¹ Iye kinabaya'an kamihiin we' kēmon ka'am dangan-dangan magtuyu'-tuyu' hadja maghinang sa miya'an tiggelanbi ma'ellumin supaya me' inase-asebi amban Tuhani tuman du. ¹² Kabaya'an kamihiin we' ga'i ka'am maglisu'-lisu' saguwa' subey ka'am kuwe' me' a'a mabasag sandelden duk matuyu' te'ed hangkan tasangkade pananggup Tuhani.

Janji' Tuhani to'o

¹³ Si Ibrahim masaley, niya' pananggup Tuhani si iye duk napa Tuhani we' tumananne sanggupne miya'an. Iye panapahannen di ēnnen pegge' ga' niya' ēn seddili bangsahan pe amban ēnnen. ¹⁴ Iye inin pina'in Tuhani, pa'inne, "Asal ledjiki'ante kew te'ed duk pa'ekkaku te'ed me' tubu'nun." ¹⁵ Si Ibrahim ga' jumu' ngagad sa janji' Tuhani hangkan tasangkane du pananggup Tuhani si iyehin. ¹⁶ Addat manusiya'in bang siye napa, sabbutde ēn Tuhani pegge' Tuhani pasōng langkew amban kēmon-kēmonin. Manjari hatul kēmon pagsagga'anden. ¹⁷ Tuhani isab sakali' iye nanggung, batang te'ed pabugtu'ne si me' pananggupannen we' asal ga'i pinda ginara'nen. Hangkan sapahanne sanggupnen. ¹⁸ Sanggup Tuhani duk sinapahannen bugtu'. Duwe inin ga'i te'ed pinda pegge' Tuhani ga'i te'ed makajari magdusta'. Hangkan kite bi me' matimbulin, asig te'ed ateyten bi duk basag te'ed pangase-ngasete bi si iyehin. ¹⁹⁻²⁰ Pangase-ngasete bi me' pananggup Tuhani, iye inin kuwe' dalil gonteng makahaget kitehin si Tuhani. Bugtu' te'ed we' tumanan Tuhani pananggupnen pegge' si Isa ī' ne padehellu amban kite pī si surga', si pana'an Tuhani, pasellet si kite bi. Kuwe' me' imam Yahudi pa'asek dem langgal hadje pī si bilik diyalem te'edin inelligan duk semmek subukin, sa miya'an pa'asek si Isa si pana'an Tuhani pegge' kuwe'itu imam nakura' ne iye salama-lama kuwe' Imam Malkisadik awwalley.

7

Imam Malkisadik

¹ Si Malkisadik inin masaley, sultan iye la'i si lahat Salem duk imam isab iye maghinang para si Tuhani Tamanan Malangkewin. Dambuwa' ellew masaley sābu Ibrahim mole' amban pagbono'an pagubus tada'ag we' ne empat sultan kuntaranen, pī Malkisadik nampang iye duk pinākuhan ledjiki' si Ibrahim we' ne si Tuhani. ² Inurungan we' Ibrahim si Malkisadik jakat da bahagi' si sampū' bahagi' me' alata' ta'eddo'ne si pagbono'anin. Ma'ana ēn Malkisadikin "Sultan Bentel." Duk pegge' lahat pagsultanannen inēnan Salem bu ma'anane "sanyang" hangkan inēnan isab iye "Sultan Sanyang." ³ Ga' bakas ta'aka bang sine sa'i-sama si Malkisadikin atawa bang sine me' kapapu'annen. Ga'i kata'uhan sabab panganak si iyehin atawa sabab kamateyenen. Hangkan kuwe' Anak Tuhani iye duk imam iye salama-lama.

⁴ Na, kata'uhanbi we' si Malkisadik asal a'a bangsahan te'ed. Pegge' bisan si Ibrahim, papu'te bi binantuhin, pinangurung du we' ne pu Malkisadik jakat me' alata' ta'eddo'ne si pagbono'anin. ⁵ Me' imam me' Yahudihin, me' tubu' si Libi siye duk tubu' Ibrahim du isab. Me' imam inin ka'urungan kapatut dem sara' nayima' me' jakat amban me' pagkaside tubu' Ibrahim. ⁶ Si Malkisadik duma'in tubu' si Libi saguwa' pinangurung we' Ibrahim jakatnen si iye. Duk Ibrahim bakas pananggup Tuhani, pināku-pākuhan ledjiki' pe iye si Tuhani we' Malkisadik. ⁷ Kata'uhante we' a'a mamāku ledjiki' si Tuhani para si sawe'nen bangsahan amban a'a pinākuhanne ledjiki'in. ⁸ Bang me' imam bakas tasabbutkun, siye me' pangurungan me' a'a jakatden, siye inin ujud matey du. Saguwa' si Malkisadik, iye pangurungan Ibrahim jakatnen, tasulat dem kitab we' ellum iye. ⁹ Bang hināti inin, si Libi, iye papu' me' imam manayima' jakat me' a'ahin, sakali' Ibrahim ngurung jakatnen pu Malkisadik, sampay si Libi sakup isab ngurung jakatnen pu Malkisadik. ¹⁰ To'o, ga' pe si Libi inanakan masa pagkasuwa' Ibrahim duk Malkisadikin saguwa' masi ne iye la'i dem baran Ibrahim pegge' ujud manjari tubu' Ibrahim iye.

¹¹ Me' sara' Tuhani pinangurungne si me' bangsa Isra'il awwalley, pinangurung we' ne masa tubu' si Libi me' magimamin. Saguwa' ga' tibūs hininang me' imam tubu' si Libihin pegge' ga' du tabo'ode me' a'ahin si Tuhani. Hangkan hep mapitu Tuhani imam seddili

duk seddili pagimammen amban pagimam si Harunin, tubu' si Libihin. Pagimammen kuwe' si Malkisadikin. ¹² Na, bang ginanti'an ne pagimamin, subey ginanti'an isab sara'in. ¹³⁻¹⁴ Panuhutanten bi si Isa Almasi hep mapaganti' magimamin saguwa' duma'in iye tubu' si Libi. Kata'uhan we' amban tubu' si Yuda iye duk ga' niya' bakas magimam amban tubu' si Yuda. Ga' niya' bakas tasubahat we' si Musa me' katubu'an si Yudahin sakali' iye missā sabab me' ka'imamanin.

Imam seddili kuwe' Malkisadikin

¹⁵ Pasti' ne te'ed we' pinindahan ne sara'in sabab niya' ne imam seddili duk kuwe' Malkisadikin iye. ¹⁶ Tahinang iye imam duma'in nuhut addat duk sara' manusiya', saguwa' tahinang iye imam pegge' balakatan iye sabab ga'i magtamanan umulnen. ¹⁷ Tasulat hep dem kitab, pina'in, "Magimam kew paganti' pu Malkisadik duk ga' niya' tamanan pagimamnun." ¹⁸ Na, hangkan hep sara' tagna'in pinindahan ne pegge' ga' niya' basagne duk ga' niya' kagunahanne. ¹⁹ Pegge' bang amban sara' si Musahin, ga'i magiatu me' kinabaya'an Tuhan si manusiya'in. Saguwa' kuwe'itu niya' tahinang Tuhanin mas hāp pe amban sara' si Musahin duk sabab tahinangne miya'an asal tumapit ne kite bi si iye.

²⁰ Lagi' ne pegge' napa Tuhanin. Ga' iye napa si me' ka'imaman sinduwehin sakali' siye magimam. ²¹ Saguwa' si Isa tahinang imam pegge' napa Tuhanin si iye, pa'inne, "Aku Tuhanin, napa ku we' imam du kew salama-lama, duk ga'i te'ed pinda pikilankun pasal inin."

²² Sabab panapa Tuhan inin bugtu' we' mas hāp janji' Tuhan ba'ahuhin pegge' si Isa mangakuhan pagjanji'an inin.

²³ Niya' pe pagbidda'an me' imam matu'uhin duk si Isa. Me' imam matu'uhin ekka, pegge' niya' paganti' bang ta'abut siye matey. ²⁴ Saguwa' si Isa, ga' niya' paganti' si iye magimam pegge' ellum iye salama-lama. ²⁵ Hangkan hep tatimbul si Isa kēmon me' mamāku ampun si Tuhanin bang ngandel siye si iye. Tatimbul siye duma'in hadja kuwe'itu saguwa' sampay salama-lama pegge' ellum iye ga' tamananne duk māku-māku si Tuhan para si siye.

²⁶ Na, si Isa mattan Imam Nakura'te bi si Tuhanin. Matalep iye nabangan kite bi pegge' atsi iye. Ga' niya' duseata salla'ne. Pinaseddili iye amban me' manusiya' madusehanin. Duk pinalangkew iye we' Tuhanin la'i si surga'. ²⁷ Duma'in iye kuwe' me' imam nakura' sinduwehin. Siye subey magkuluban kahaba' ellew si Tuhan pamuwas duseden dahu' ubus bu duse me' a'ahin. Saguwa' si Isa mintedde du hadja iye magkuluban para pamuwas duse me' manusiya' in kēmon duk iye pagkulubannen dinen. ²⁸ Sara' Tuhan pangurung pu si Musa awwalley magpa'in bang sine makajari magimam nakura'in bu me' kawakilan magimamin manusiya' du taga salla'. Saguwa' puwas miya'an, kawakilan we' Tuhanin Anaknen, si Isa, duk sinapahan pe we' ne. Anaknen ga' niya' salla'-salla'ne duk magimam iye salama-lama.

8

Si Isa Imam Nakura'ten

¹ Iye hāti me' pina'inku si ka'am miya'an inin we' kuwe'itu niya' ne Imam Nakura'te bi tudju Tuhan. ¹ Iye la'i si surga' ningkolo' si kanawanan Tuhan Mabalakatanin. ² La'i iye magimam si Lugal Tamanan Masutshin, hātinan la'i si langgal mabennalin, duma'in manusiya' mamatengge iye hin saguwa' Tuhanin.

³ Kēmon imam nakura' in pinasuku'an siye hinang magpasampay pi si Tuhan me' pangurung me' a'ahin duk me' kulubanden. Na, Imam Nakura'ten damikkiyan isab subey niya' pagkulubanne. ⁴ Bang tu'u pe iye miya'an si dunya, bugtu' ga'i iye magimam, pegge' kemuwe matu'uhin niya' ne me' imam duk sa panganda'akan sara' Yahudihin pasampayde me' pangurung me' a'ahin si Tuhan. ⁵ Me' hinang me' imamin dem langgal tu'u si dunya kuwe' lingew hadja pegge' ilekkat hadja hinang mala' si surga'in. Kata'uhante inin pegge' sakali' si Musa sōng maghinang luma' duk kuwit hayep, iye langgalde masaley, sinessa'an iye we' Tuhanin, pa'inne, "Amey-amey lekkatun te'ed bantuk patta' bakas pinakitehanku si ka'u la'i diyata' punuhin." ⁶ Saguwa' kuwe'itu hinang si Isa magimamin pasōng hāp amban hinang me' imam tu'u si duniyahin. Damikkiyan isab janji' ba'ahu pinapitune pamaghāpne manusiya' duk Tuhanin pasōng hāp amban janji' dehelluhin pegge' pasōng hāp me' pananggup Tuhanin dem janji' ba'ahuhin.

⁷ Bang ga' si' miya'an niya' salla'-salla' pagjanji'an tagna'in, na, ga' ne si' ganti'an Tuhanin pagjanji'an miya'an. ⁸ Saguwa' ga' kasulutan Tuhanin si me' hinangan me' a'a manuhut janji' tagna'in. Hangkan pa'inne,

"Niya' waktu si pasōngan ngahinang du ku pagjanji'an ba'ahu duk kēmon me' bangsa Isra'ilin. ⁹ Duma'in inin kuwe' pagjanji'anku duk me' kapapu'anden masa pamo'oku siye paluwas amban lahat Misilin. Ga' du tumanande pagjanji'anku duk siyehin,

hangkan ga' ne siye asipku. ¹⁰ Na, iye inin pagjanji'an ku duk me' a' Isra'ilin si pasōngan: Papiku me' sara'kun dem pikilande. Kuwe' dalil sulatku me' sara'kun diyalem ateyde. Manjari aku ne Tuhan inisbatden duk siye ne me' a'akun. ¹¹ Duk ga' i ne subey usihatande pagkasiden atawa sawe'den pasal aku, pegge' si me' ellew miya'an kēmon a'ahin amban madiyahawa' paga'anen pi si me' mabangsahanin, kēmon siye ngata'uhan aku du. ¹² Ampunku du me' duseden duk ga' i ne essebku me' hinangande mala'atin," pa'in Tuhanin.

¹³ Pegge' tabissā Tuhanin pasal pagjanji'an ba'ahuhin, hātinen we' andang ne pagjanji'an tagna'in. Ubus bisan ine-ine, bang andang ne, ga' ne niya' kasōnganne.

9

Pagsambahayang si langgal masa janji' tagna'in

¹ Pagjanji'an dehelluhin niya' me' sara' pasal pagsambahayang duk niya' isab luma' pagsambahayang hininang we' me' a'ahin. ² Luma' inin, luma' hininang duk kuwit hayep, duwe biliknen. Bilik tagna' pa'asekanin inēnan Bilik Sutsi. La'i diyalem niya' binettad tengenan payita'an pitu' pangenen. Niya' isab la'i lamisahan pamettadan pan sinōngan si Tuhanin. ³ Bilik dambuwa'in diyalem te'ed duk inelligen duk semmek subuk binowet. Bilik inin inēnan Bilik Tamanan Masutsihin. ⁴ Dem bilik diyalem te'ed inin, niya' lamisahan bulawan panugtugan kamanyan. Duk niya' isab la' i ba'ul putus we' bulawan magdiyalem-bukut. Inenan ba'ul miya'an Ba'ul Pagjanji'anin. La'i diyalem ba'ul niya' garul bulawan isihan kinakan inēnan "manna". La'i isab dem ba'ul miya'an inenna' tungkud si Harun bakas manumbu'in duk la' i isab inenna' duwe batu papan panulatan me' da'akan Tuhan pinangurungne pu si Musahin. ⁵ Diyata' ba'ul bulawanin niya' duwe limbagan kuwe' bantuak mala'ikat peppikan, tanda' we' la' i si antag miya'an Tuhanin. Me' peppikden pabellat diyata' ba'ul ngelligen antag pangampunan duse me' a'ahin. Saguwa' taman inin ne hadja, pegge' duma'in inin waktu pamahāti me' kēmon inin.

⁶ Na, kuwe' inin bantuak dem lugal pagsambahayanganden masaley. Me' imamin hap pi kahaba' ellew dem bilik dehullu pa'asekanin ngahingan me' hinangden. ⁷ Saguwa' bang dem bilik diyalem te'edin, luwal hadja imam nakura'in makajari pa'asek la' i. Duk pa'asek iye la' i mintedde hadja dan tahun. Duk bang iye pa'asek pi, subey iye mo'o laha' hayep pagkuluban sōnganne si Tuhan pamuwas dusenen duk duse me' a' a mangga' i kinata'uhande we' duse miya'an. ⁸ Sabab inin pasti' panolo' Niyawa Sutsi si kitehin bi we' ga' niya' a' a umasek pi dem Bilik Tamanan Masutsihin tiggelan la' i pe bilik tagna' pa'asekanin. ⁹ Inin pamintangante bi kuwe'itu. Hātinen, bisan a'ahin ngurung duk magkuluban si Tuhan, ga' i du inin makapabentel ateyde. ¹⁰ Pegge' iye du hadja hininangden nuhut me' da'akan pasal pagkakan duk paginum duk me' bayu'-bayu'an pagsutsi baran. Saguwa' me' da'akan inin sabab baran hadja duk niya' hadja kagunahanne samanta'an ga' pe ginanti'an we' Tuhanin duk me' da'akan ba'ahuhin.

Laha' Isa Almasihin

¹¹ Saguwa' bakas pitu ne Almasi duk imam nakura' iye si janji' ba'ahu matu'u si kitehin bi ne. Duk lugal pagimamannen pasōng hap duk ga' salla'-salla'ne pegge' duma'in luma' pagsambahayang hinang manusiya', pegge' duma'in luma' inin tu'u si dunya. ¹² Duk pagsakali' pa'asek si Isa pi si lugal kuwe' dalil Bilik Tamanan Masutsihin, mintedde hadja iye pa'asek, magjatu ne kēmon. Duk duma'in bino'one padiyalemin laha' kumbing duk sapi' pagkuluban saguwa' iye bino'onen di laha'nen pamuwas duseten bi hangkan niya' katimbulante bi salama-lama. ¹³ Si sara' pagjanji'an tagna'in, bang me' a' a mabatalin pinisikan duk laha' kumbing atawa laha' sapi' atawa anak sapi' ineggas pinagsaget abunen duk bohe', na, ta'ānan ne batal si baranden duk halal ne pagsambahayangden. ¹⁴ Saguwa' pasōng basag laha' Almasihin amban laha' hayepin. Pegge' tinabangan iye we' Niyawa Sutsi ma'ellum salama-lamahin, sinōngan we' ne baranden ga' tamak-tamakne pagkuluban si Tuhan. Laha'nen iye manutsi me' pikilanten duk ne kite ga' i maghinangan me' bayu'-bayu'an ga' i du makabo' kite tudju Tuhan, supaya maghinang kite si Tuhan ma'ellum salama-lamahin.

¹⁵ Hangkan hep si Isa mamatengge janji' ba'ahuhin supaya me' a' a tapene' we' Tuhanin tasangkade me' pananggup Tuhan si siyehin, hātinen umul salama-lama. Pegge' Almasi matey supaya me' a'ahin lumuwas amban me' hinangan masala' hininangde masa panuhutde da'akan tagna'in.

¹⁶ Bang upama niya' a' a magpahinang sulat pangajanji'ne we' alata'nen pamusaka'ne si dambuwa' a' a, saguwa' subey ne iye matey meke tapī si a'ahin pusaka'in. ¹⁷ Pegge' sulat miya'an ga' niya' kagunahanne samanta'an ellum pe dapu' alata'in. Meke taga guna sulatin bang matey ne a'ahin. ¹⁸ Hangkan hep bisan janji' tagna' pinangurung we' Tuhanin, niya'

dahu' laha' bu'us, hātinen kuluban, bahu haget janji' miya'an. ¹⁹ Kuwe' inin kahalannen. Tagna' inaka dahu' we' si Musa si me' a'ahin kēmon da'akan Tuhan dem sara'in. Pagubus miya'an ngeddo' iye laha' sapi' duk laha' kambing bu pinasaget we' ne duk bohe', ubus bu pinisikan we' ne pī diyata' kitab panulatan sara' Tuhanin duk pinisikan isab we' ne kēmon a'ahin. Ginunane pagpisikin dam pange jambangan inēnan hisup duk bulu bili-bili inanjinan peyat. ²⁰ Duk pa'in si Musa, "Laha' inin, iye inin makapahaget janji' Tuhanin dem sara' dina akne si ka'am tinuhutin." ²¹ Damikkiyan pinisikan laha' isab we' si Musa luma' pagsambahayanganden duk kēmon me' panyap ginunade si pagsambahayangden. ²² Asal pa'in sara'in hep we' agen kēmon-kēmonin sutsi hadja we' laha'. Duk ta'ampun hadja duse manusiya'in bang niya' laha' bu'us.

Pangalilla' Almasi umulnen maka'ānan duse

²³ Pagsambahayangan tu'u si dunyahin duk me' panyapnen ilekkat hadja mala'i si surga'in, duk subey ngangguna laha' me' hayep supaya sutsi. Saguwa' pasōng hāp mala'i si surga'in hangkan subey isab pasōng hāp kulubanin. ²⁴ Pegge' Almasi duma'in papihannen dem Bilik Sutsi hininang we' manusiya'in. Pegge' lugal masutsi si dunyahin kuwe' limbagan hadja. Lugal te'edin mala'i si surga'in. Saguwa' papihannen la'i te'ed si surga' duk t' iye la'i si pana'an anan Tuhanin māku-māku para si kite bi. ²⁵ Imam nakura' Yahudihin pī dem Lugal Tamanan Masutihin tahun-tahun mo'o laha' hayep pagkuluban si Tuhanin. Saguwa' Almasi ga' daran pagkulubanne barannen. ²⁶ Pegge' bang daran hinangne, hātinan daran iye magsandal duk matey kemuwe pinapanjari dunyahin. Saguwa' iye hininangnen, pitu iye mintedde hadja magbaran manusiya' sakali' sōng magtamanan dunyahin duk inānan we' ne duse manusiya'in sabab pagkuluban we' ne barannen. ²⁷ Manusiya'in suku'nen matey mintedde ubus bu hukum Tuhanin ne. ²⁸ Damikkiyan Almasi matey du isab mintedde hadja saguwa' pagkulubanne barannen supaya tapuwasanne duse me' a'ahin. Duk balik du iye pitu duma'in ne muwasan duse, saguwa' pitu iye nimbul me' mangagad-ngagadan iyehin.

10

¹ Sara' pinangurung we' Tuhan si me' Yahudi awwalley, kuwe' lingew hadja. Iye asal mato'ohin me' bayu'-bayu'an mahāp bino'o we' Almasi papitune si dunyahin. Pa'in sara'in hep we' subey tahun-tahun ga' tamanan pagkuluban si Tuhanin saguwa' me' kuluban inin ga'i du makapabentel atey a'a magsambahayang si Tuhanin. ² Pegge' bang me' a'a magsambahayang si Tuhanin sutsi te'ed amban me' duseden sabab pagkulubanden, ga'i ne si' siye luwal magpikil we' niya' pe dusede, duk ga'i ne si' siye subey magkuluban balik. ³ Saguwa' tahun-tahun masi du siye magkuluban duk inin ma'esseban siye we' niya' pe dusede. ⁴ Pegge' laha' me' sapi'in duk me' kambingin ga'i du hep maka'ānan duse manusiya'in.

⁵ Iye hep inin jānnen hangkan Almasi, sakali' iye sōng pitu si dunya magpa'in si Tuhan, pa'inne,

"Duma'in kinabaya'annun me' kuluban duk me' pangurung me' a'ahin. Saguwa' pinanyapan ku we' nu baran.

⁶ Ga'i kew kasulutan si kuluban tibukan hayep ineggas duk kuluban pangānan duse."

⁷ Ubus pa'in Almasi pe si Tuhanin,

"O Tuhan, tiya' ne ku tu'u ngahinang kinabaya'annun kuwe' tasulat dem kitab sabab akuhin."

⁸ Iye tagna' pina'innen, pa'inne, "Duma'in kinabaya'annun duk duma'in makasulut ka'uhin me' kuluban duk me' pangurung me' a'ahin atawa me' tibukan hayep ineggas duk kuluban pangānan duse." Pa'inne inin bisan du me' hinangan miya'an panganda'akan sara'in. ⁹ Manjari pa'inne pe, "O Tuhan, tiya' ne ku tu'u ngahinang kinabaya'annun." Hangkan hinangan pagkuluban me' hayepin ginanti'an ne, duk Almasi pangaganti' iyehin. ¹⁰ Duk pegge' tahnang ne we' Isa Almasi kinabaya'an Tuhan pinahinang si iyehin, hangkan sutsi ne kite bi kēmon amban duseten bi sabab pagkulubanne mintedde hadja di barannen pamuwas duse me' a'ahin kēmon.

¹¹ Me' imam Yahudihin kahaba' ellew la'i siye si langgal ngahinang pinasuku' si siyehin duk daran binalik-balik pagkulubanden. Saguwa' kulubande inin ga'i du maka'ānan duse. ¹² Saguwa' Almasi mintedde hadja paglilla'ne barannen hinang kuluban pamuwas duse manusiya'in. Duk hininangne miya'an bali te'ed salama-lama. Pagubus inin hinangne, ningkolo' iye si kanawan Tuhanin, lugal tamanan mabangsahanin. ¹³ Duk kuwe'itu la'i iye ngagad-ngagad samanta'an ga' pe tada'ag we' Tuhanin kēmon bantanen duk dalil papine siye diyawa' pat bettis Almasi. ¹⁴ Almasi, mintedde du hadja paglilla'ne barannen si Tuhan duk sabab inin sutsi ne me' a'anen duk bentel ne te'ed siye salama-lama.

¹⁵ Kata'uhante bi we' to'o inin pegge' Niyawa Sutsihin, niya' bakas pinasulat we' ne dem kitab, pina'in,

¹⁶ "Iye inin janji'ku si me' a'akun si pasōngan, pa'in Tuhanin: Papīku me' sara'kun dem ateyde duk dalil sulatku dem pikilande."

¹⁷ Manjari pa'inne pe, "Ga'i ne te'ed esseb-essebku me' duseden duk me' hinangande mala'atin." ¹⁸ Hangkan ga'i ne subey magkuluban pangānan duse pegge' ta'ampun ne du kēmon dusehin.

Patapit kite si Tuhan

¹⁹ Hangkan hep me' kapungtina'ihanku, luhaya ne kite bi pī dem Lugal Tamanan Masutsihin sabab kamatey Almasihin. Hätinen, makajari ne kite bi pī si pana'anān Tuhanin pegge' bakas matey Almasi muwasan duseten bi. ²⁰ Sakali' paglilla'ne barannen pinapatey, ngaluka iye lān ba'ahu supaya kite bi taga umul ga' tamanan. Barannen dalil semmek dem langgal mangelligan bilik pala'ihan Tuhanin saguwa' kuwe'itu dalil garet ne ellig bilik miya'an sabab bakas pinaglilla' we' ne baranne miya'an. ²¹ Duk kuwe'itu niya' ne Imam Nakura'te bi bangsahan magbaya' si kite bi, me' a'a Tuhanin. ²² Hangkan hep subey kite bi patapit si Tuhan, ateyten bi dambūs-būs duk sandelte bi si iyehin basag, duk subey ne ga'i suse pikilanten sabab bakas tasutsi ne ateyten duk bakas ne kite tapandi, tanda' we' sutsi ne kite bi. ²³ Subey te'ed pahagette bi pangase-ngasete bi si Tuhanin pegge' kata'uhante bi we' Tuhanin kapangandelan duk asal tumananne janji'nen. ²⁴ Subey pikilte bi sawe'ten bi. Subey siye tabangante bi duk pakitehante bi si siye lasaten bi supaya isab siye ta'u makitehan lasaden si sawe'den duk maghinang hāp du siye. ²⁵ Da'a isab kite bi padeheng magtipun-tipun ngisbat si Tuhan. Da'a kite bi kuwe' me' sinduwe katindegan si Isahin, ga'i ne bisan magtipun-tipun. Saguwa' subey kite bi magtipun-tipun supaya magasig-inasig ateyten bi, lagi' ne pegge' sōng ta'abut ne ellew pabalik Panuhutanten bi Isa Almasi.

²⁶ Pegge' bang kata'uhante ne tolo' mabennalin bu pagtu'urante pe magduse, na, ga' ne te'ed niya' kuluban tayima' Tuhanin maka'ānan duseten bi pe. ²⁷ Me' a'a sa iyan ga' niya' ase-asede si pasōngan luwal magtawalew ngagadan hukuman pinatekka Tuhan si siyehin duk ebbut mapanas pamaka'at Tuhan si me' manguntarahan iyehin. ²⁸ Masa awwalley sine-sine ga'i ngaddatan sara' pangurung Tuhan pu si Musahin, bang niya' duwangan atawa tellungan naksi' we' asal ga'i addatanne sara' miya'an, ga'i iye ka'ase'an saguwa' pinapatey iye. ²⁹ Na, pasōng pe te'ed pangalegga a'ahin bang diyawa'anne Isa Almasi, Anak Tuhanin, duk ga'i kimmatanne mahalga' laha' Almasihin bu sabab janji' Tuhan ba'ahuhin laha' Almasihin hep manutsi iyehin amban dusenen. Duk si hinanganne inin, kuwe' pa'ia'ne Niyawa Sutsihin, iye mamalasa duk ma'ase' si kitehin bi. Hangkan asal pasōng te'ed pangalegga iyehin. ³⁰ Pegge' kata'uhante bi du Tuhan mamissā inin, pa'inne, "Males du ku, tumbasanku du siye." Duk pa'inne pe, "Tuhanin hep mangahukum me' a'enen."

³¹ Asal makatalew-tawalew te'ed bang kite legga Tuhan ma'ellumin.

³² Essebun bi bang sa'ingge ka'am matu'uhin. Masa miya'an ba'ahu pe ka'am ngata'uhan tolo' mabennal kinahagadbin, magsandal te'ed ka'am bayu'-bayu'an kasigpitan. Saguwa' ga' du usa' sandelbin. ³³ Bang patekka pina'ia' ka'am si ka'ekkahan a'a duk pinapeddi'an ka'am sabab panuhutbi pu Almasihin. Bang patekka isab bebbeگانbi me' sawe'bi bininasahin. ³⁴ Pakitehanbi te'ed ase'bin si me' pagkasibi tindeg si Isa kinalabusuhin. Duk bisan pe ineddo' me' panyapbin we' a'a, sinna pe ka'am pegge' kata'uhanbi we' niya' alata'bi pasōng pe hāpnēn la'i si surga' duk alata' inin ga'i lepas si ka'am salama-lama. ³⁵ Hangkan hep da'a lebbahanun bi sandelbin pegge' bang ka'am sandel, hadje tumbas tasangkabi amban Tuhanin. ³⁶ Subey ka'am matuyu' te'ed supaya tahinangbi kinabaya'an Tuhanin duk ujud tasangkabi du pananggup Tuhan si ka'amin. ³⁷ Pegge' pa'in kitabin hep, "Ga'i ne tiggel tekka du a'a inagad-agadbin. Ga'i iye magdayan-dayan.

³⁸ Me' a'akun me' a'a bentel, duk sandelde si akuhin maka'ellum siye salama-lamahin. Saguwa' bang niya' siye nayikutan aku, asal ga'i ku te'ed kasulutan si siye."

³⁹ Saguwa' kite bi, duma'in kite bi me' a'a manayikutan Tuhanin duk ujud ilegga. Saguwa' kite bi basag sandelte bi si Tuhanin hangkan timbul kite bi.

11

Sabab sandel me' a'a dehelluhin

¹ Bang kite asal sandel si Tuhan, kabugtu'ante we' tasangkate du me' inase-aseten. Sabab sandelten kabugtu'ante we' to'o me' mangga'i takiteten. ² Me' a'a dehelluhin, kasulutan Tuhanin si siye pegge' sandel siye si iye.

³ Sabab sandelten tasabutte bi we' pinapanjari we' Tuhanin alam inin duk bissāne hadja. Hangkan hep kēmon takitete tu'u si dunyahin paguwa' amban ga'i takiteten.

⁴ Si Habil masaley, sabab sandelne si Tuhanin, kulubanne si Tuhanin pasōng hāpnen amban kuluban sakanen, si Kabil. Sabab sandel si Habil inin, kinimmatan iye bentel we' Tuhanin pegge' tinayima' we' Tuhanin kulubannen. Bisan si Habil tiggel ne matey, niya' pamintangante bi si iye sabab sandelnen.

⁵ Si Idris isab awwalley, sabab sandelne si Tuhanin ga'i iye kalabey matey. Pinagpiha iye saguwa' ga' niya' ngasuwa' iye pegge' pina'angkat iye we' Tuhanin. Pa'in kitabin we' masa tu'u pe si Idris si dunya, kasulutan te'ed Tuhanin si iye. ⁶ Tuhanin ga'i te'ed kasulutan pu sine-sine bang ga'i sandel si iye. Saguwa' a'a mangampun-ngampun si Tuhanin, subey kahagad we' bennal niya' Tuhan duk subey isab iye kahagad we' tumbasan Tuhanin du hāp sasuku magtuyu' te'ed ngapas iyehin.

⁷ Si Nu isab asal sandel si Tuhan pegge' sakali' iye inakahan we' Tuhanin we' niya' bala' sōng tekka si dunya, kinahagad we' ne bisan pe ga' takitene. Tinuhut we' ne panganda'akan Tuhanin duk ngahinang iye kappal hadje pasakeyanne duk me' anak-andanen. Manjari pagtekka dunuk mahadjejin duk ilatapan dunyahin, ga' du siye magmula. Kēmon a'a sinduwe dem dunyahin ilegga we' Tuhanin, saguwa' si Nu kinimmatan bentel we' Tuhanin pegge' sandel iye si Tuhanin.

⁸ Si Ibrahim isab, sabab sandelne si Tuhanin kinahagad we' ne pina'in Tuhan si iyehin we' subey iye tahala' amban di lahatnen bu pi si lahat seddili, lahat pananggup Tuhanin we' pangurungne pu Ibrahim. Hangkan tahala' Ibrahim amban lahatne bisan ga' i kata' uhanne bang tungan papihannen. ⁹ Sabab sandelnen maglahat iye kuwe' a'a paliyu-liyu si lahat pananggup Tuhan si iyehin. Maglinda-linda iye, duk luma'nen luma' kuwit hayep duk kuwe' miya'an du isab anaknen Isahak duk ampunen si Yakub. Sinakup du isab siye sinanggupan we' Tuhanin we' tepe si siye lahat miya'an. ¹⁰ Sandalan Ibrahim inin pegge' iye inase-asenen maglahat du iye si puwablo la' i si surga'. Tuhanin dapu' pikilinan duk iye mangahinang puwablo inin duk layun inin salama-lama.

¹¹ Damikkiyan si Sara, anda Ibrahimin, sandel du isab iye si Tuhan. Bisan iye ga' i nganak duk bahi' ne iye, ujud betteng iye pegge' kinahagad we' ne pananggup Tuhanin we' ujud nganak du iye. ¹² Duk Ibrahim bahi' ne te'ed, ga' i ne makajari andanen anakan we' ne. Saguwa' pegge' kinahagad we' ne pananggup Tuhanin, nga'ekka te'ed tubu'nen kuwe' me' pote'an si langitin duk me' umus si higad tahikin ga' i ta'itung hawal ekkannen.

¹³ Me' a'a tasabbutku miya'an, ga' usa' sandelde si Tuhanin sampay matey siye. Bisan ga' i pe tasangkade pananggup Tuhanin, saguwa' kata'uhande we' si pasōngan tasangkade du inin. Duk tiggelande ma'ellumin, pinakitehan we' de we' siye me' a'a paliyu-liyu hadja tu'u si dunya. ¹⁴ Me' a'a magpa'inin we' dunya inin duma'in lahatde, magpahāti we' niya' seddili lahat ase-asede asal di lahatde. ¹⁵ Disi Ibrahim ga' luwal pikilde lahat inambananden. Pegge' bang miya'an luwal pikilde, tabalik pe si' siye miya'an la'i. ¹⁶ Saguwa' iye inangutden lahat hāp pe te'ed amban lahat inambananden. Iye inangutde paglahatanden lahat surga'. Hangkan ga' Tuhanin iya' ēnande Tuhande pegge' bakas pinanyapan ne siye we' ne puwablo patenna'ande.

¹⁷⁻¹⁸ Si Ibrahim hawal sandelne si Tuhanin, tuhutne panganda'akannen duk sinōngan we' ne anaknen, Isahak, hinang kuluban si Tuhan. Panganda'akan Tuhan miya'an panuleyanne Ibrahim bang bennal iye sandel si iye. Ngajanji' hep Tuhanin pu Ibrahim we' nga'ekka te'ed tubu'nen we' Isahak, saguwa' Ibrahim sōng pinapatey we' ne anakne dambuwa'-buwa'in pagkuluban si Tuhan. ¹⁹ Pegge' tapikil Ibrahimin we' bang upama matey Isahak, makajari du iye pakellum Tuhanin balik. Duk dalil tapakellum Isahak balik amban kamateyenen pegge' bang ga' inanal Ibrahim we' Tuhanin, bugtu' Isahak matey.

²⁰ Si Isahak isab hawal sandelne si Tuhanin, inakahan we' ne me' anaknen si Yakub duk si Esaw we' patekkahan Tuhanin du siye me' ledjiki' si pasōngan.

²¹ Si Yakub isab hawal sandelne si Tuhanin, sakali' iye sōng matey, pināku-pākuhan we' ne ledjiki' si Tuhan me' ampunen, me' anak si Yusupin. Ubus bu patukku' iye si tungkudne duk nambahayang iye si Tuhan.

²² Si Yusup isab hawal sandelne si Tuhanin, sakali' iye sōng matey, pina'al we' ne we' siye me' tubu' Isra'ilin ujud tumahala' du amban lahat Misil. Duk sinessa'an siye we' ne we' subey bo'ode bangkeynen bang siye tahala'.

²³ Sa'i-sama si Musahin sandel du isab si Tuhan. Bisan maguldin sultanin we' subey pinapatey kēmon me' anak Yahudi lella ba'ahu inanakanin, ga' siye tinalew. Sakali' inanakan si Musa tinapukan iye we' de tellum bulan pegge' takitede we' mannisan te'ed iye.

²⁴ Si Musa basag du isab sandelne si Tuhanin. Pegge' pagsakali' ne iye bahi'-bahi', ga' i iye ngatu inēnan pe anak dayang-dayangin, dende mamaketo' iyehin. ²⁵ Pegge' eddo'ne pe magsandal katiksa'an nuhut me' pagkasine bangsa Isra'ilin, me' a'a Tuhanin, amban patenna' si luma' sultanin nulut dine bu magduse, pegge' me' mahāp di dunyahin ga' i

layun. ²⁶ Tapikilne we' hāp pe iye magsandal diniyawa'an sabab pangase-ngasene pu Almasihin amban magdaya iye si lahat Misil. Pegge' iye inangutnen tumbas Tuhan si iyehin si pasōngan.

²⁷ Hawal basag sandel si Musa si Tuhanin tahala' iye amban lahat Misil duk ga' du iye tinalaw si sultan Misilin. Bisan iye kahunitan si lān, ga' iye balik pī si Misil pegge' kuwe' takitene Tuhan mangga'i takitehin la'i nuhut-nuhut iye. ²⁸ Sabab sandelne si Tuhanin hangkan hep tinuhut we' si Musa panganda'akan Tuhanin. Dina'ak we' ne pinisikan laha' bili-bili me' gawang luma'den supaya me' anakde panganayenin ga'i pinapatey we' mala'ikat mamō'o kamateyin. Iyan tagna' hininang we' ne addat pasal kādja'an inēnan Pangeseban Palabey Tuhanin.

²⁹ Me' tubu' Isra'ilin sandel du isab si Tuhan hangkan lumipag siye amban tengnga' Tahik Peyat kuwe' du diyata' bulak toho' hap pī si dambiya'. Saguwa' me' a'a Misil mangalupug siyehin, nuley isab siye palipag ubus lambo siye kēmon pegge' patabu' balik tahikin.

³⁰ Me' tubu' Isra'ilin, hawal sandelden du isab, hebba' dinding batu mapaliput si lahat Arihahin, pagpalibut siye kapitu' ellewnen. ³¹ La' dem puweblo Ariha niya' dende magjina inēnan si Rahab. Bisan iye dende dupang kinahagad we' ne Tuhanin duk tinabangan we' ne me' ispay a'a Isra'ilin. Hangkan hep sakali' pinapatey we' me' a'a Isra'ilin me' a'a si lahat miya'an, ga' sinakup si Rahab pinapatey pegge' sandel iye si Tuhan.

³² Taman inin ne hadja. Ga'i ne patalusku magaka-aka sabab si Gideyon, si Barak, si Samson, si Jepta, si Da'ud, si Samuel, duk me' kanabihanin pegge' ga'i ne tatukidku. ³³ Me' a'a inin, hawal sandelde si Tuhanin, inatuhan we' de magbono' me' lahat mahadjehin duk tada'ag we' de. Niya' isab siye bentel pangantande dem paglahatin duk niya' siye tasangkade me' pananggup Tuhanin. Niya' isab siye tada'ag we' de me' lima'ungin duk ga' du siye takekkeb. ³⁴ Niya' siye sinduwe, tapalem we' de ebbut mahadjehin duk niya' siye ga' tapapatey we' me' bantaden. Niya' siye lamma saguwa' ngabasag siye. Bahani te'ed siye si pagbono'an duk tada'ag we' de me' sundalu mabanes amban bangsa seddilihin. ³⁵ Niya' me' dende, hawal sandelde si Tuhanin, ellum balik me' usbaden amban kamateyin.

Niya' isab masaley me' a'a, eddo'de pe matey bininasa sabab panuhutde Tuhanin amban pinaluhaya siye. Pegge' sandel siye we' pinakellum du siye balik si pasōngan duk pasōng hāp parasahanden la'i. ³⁶ Niya' sinduwehin hininang dagey duk ilubakan duk sinduwehin isab kinarena duk bino'o kinalabusu. ³⁷ Niya' isab matey pinagtumbukan duk batu, sinduwehin kinakehet baranden paduwe, niya' siye pinapatey pineddang. Sinduwehin isab luwal panemmekden kuwit bili-bili duk kuwit kambing. Miskin te'ed siye duk bininasa duk pinapeddi'an siye we' me' a'ahin. ³⁸ Me' a'a inin, maglunsul la'i si me' lahat makagindew-gindew duk si me' kapunuhan kuwe' me' a'a ga' niya' lahatde. Patenna' siye si me' lingab duk si me' lawang dem bulak. Matalap si siyehin lahat pasōng hāp amban dunya inin.

³⁹ Kasulutan Tuhanin si me' a'a inin pegge' sandel siye si iye. Saguwa' sampay matey siye ga' tasangkade pananggup Tuhan si siyehin, ⁴⁰ pegge' niya' tapikil Tuhanin mas hāp para si kite bi. Tapikilnen we' sumakup kite bi si me' a'a masaley nangka me' pananggup Tuhanin duk bang ne kite sumakup si siye, meke ne magjatu kēmon pananggup Tuhanin.

12

Samaten Tuhanin

¹ Bang kite bi inin, iliput kite bi we' me' a'a mabanes manuhut Tuhan masaley duk naksi' siye we' kapangandelan te'ed Tuhanin. Panuhutte bi Tuhanin kuwe' dalil maglakkesan magubas. Hangkan subey lebbahante ine-ine makasimbel kite bi si pamagubasenan bi duk subey lebbahante duse katagihanten bi. Duk subey kite bi magtuyu' te'ed dalil magubas sa panganda'akan Tuhan kitehin bi. ² Subey patetegte sandelten pu si Isa pegge' iye po'on sandelten bi duk katekkahannen. Sinandalan we' ne ilansang diyata' olomin duk ga' iye iya' matey diyata' olom niya'an, pegge' kata'uhanne we' niya' pagkēg-kēgan panumbas Tuhanin si iye. Na, kuwe'itu i' ne iye la'i ningkolo' si kanawanan Tuhanin.

³ Pikilun bi te'ed me' sinandalannen amban me' a'a dusehanin hawal bunside si iyehin! Pikilun bi iye supaya ga'i ngalamma sandelbin duk supaya ka'am ga'i jumu'. ⁴ Kata'uhanbi du we' ga' pe ka'am niya' pinapatey sabab panuwashi duse manasat ka'amin. ⁵ Takayipatbi ne ke me' bissā maka' asig-asig pina'in Tuhan si ka'amin, paginēnan ka'am we' ne me' anakne? Tasulat dem kitab, pa'inne, "Me' anakku, asipun bi bang ka'am tolo'anku. Duk da'a ka'am jumu' nuhut aku bang ka'am leggaku.

⁶ Pegge' kēmon kinalasahankun tolo'anku, duk me' kinimmatanku anakkun leggaku du."

7 Hangkan hep bang niya' katiksa'an pinatekka si ka'am, sandalanun bi hadja pegge' katiksa'an inin panolo' Tuhanin ka'am sabab pangimmatne ka'amin me anakne. Niya' ke nakanak ga'i legga samanen panolo'ne iye? 8 Bang ga'i ka'am leggene panolo'ne ka'am sa hinanganne si kemon me' anaknen, na, hātinen duma'in ka'am bennal me' anakne. 9 Bisan me' samate bi tu'u si dunyahin, leggade du kite bi duk masi du siye pagaddatante bi. Na, pasōng ne te'ed kite subey magpadiyawa' si Samate bi si surga'in supaya kite urunganne umul ga' tamananne. 10 Me' samate bi si dunyahin ga'i du tiggel bang kite bi leggade, duk pangaleggaden iye tinuhutden pikilande kahāpanden. Saguwa' Tuhanin bang kite leggene, leggene kite para si kahāpante bi supaya kite bi ngabentel kuwe' iyehin. 11 Bang kite ilegga, ga'i kite sinna pegge' kahunitan kite. Saguwa' bang kite legga Tuhanin bu sandalante duk kahagadte, ka'ujudannen bentel ne me' hinanganten duk sanyang ne dem pikilanten.

Panolo' duk panessa'

12 Na, hangkan hep pa'asigun bi ateybin duk pahagetun bi sandelbin. 13 Da'a ka'am pasape' amban lān mabentelin supaya me' sawe'bi malamamma sandelde si Tuhanin ga'i namba duwe-duwehan saguwa' supaya ngabasag sandelden.

14 Halli'anun bi te'ed magsasa'-sasa'in duk pagtuyu'anun bi te'ed we' kawul-pi'ilbin sutsi hadja si matahan Tuhan. Pegge' sine-sine ga'i sutsi asal ga'i kitene Tuhanin. 15 Pahatul-hatul ka'am pegge' malasa duk ma'ase' Tuhanin bu kaw tatayikutanbi. A'a manayikutan Tuhanin, dalilnen kuwe' iye jambangan buwa'nen pa'it duk bisa. Sasewne me' masandel si Tuhanin duk ujudnen katimbo'ohan we' ne me' sinduwehin magduse kuwe' iyehin. 16 Damikkiyan pahatul-hatul ka'am supaya ga' niya' ka'am magjina duk supaya ga' niya' ka'am kuwe' si Esawin ga'i kimmatanne Tuhanin. Si Esaw inin, pegge' iye anak sakahin, suku' si iye janji' Tuhanin. Saguwa' pinagsambi' we' ne duk da pinggan kinakan kemon suku' si iyehin, suku' si anak sakahin. 17 Kata'uhanbi du we' pagtiggel-tiggel ne, mabaya' iye we' pakuhan samanen iye ledjiki' si Tuhan saguwa' ga' tatuhut kinabaya'annen pegge' ga'i ne kapindahanne bakas tahinangnen. Ga'i ne tepe si iye balik bakas pinagsambi'nen bisan pe sa'ingge pagtangisnen.

18 Ka'am kuwe'itu bang ka'am patapit si Tuhan, duma'in ka'am kuwe' me' kapapu'an bangsa Isra'il masaley. Pegge' takitede patapitanden. Papide si higad punu Turusinahin masaley, takitede punuhin kayak we' ebbut bu lindem dem paglahatin duk pales baliyuhin. 19 Niya' takalede kuwe' hellingan tabuli' duk takalede isab suwala Tuhanin. Pakgale me' a'ahin suwala miya'an, buyu'-buyu'de te'ed ga'i ne dina'ak missa' balik pegge' tinalew te'ed siye. 20 Tinalew te'ed siye sabab binissānen. Pa'inne hep, "Da'a ka'am patapit pitu si punu inin. Bang niya' patapit pitu, bisan hayep, subey pagtibagan duk batu sampay matey." 21 Makatalew-talew te'ed takiteden duk bisan si Musa nambat, pa'inne, "Migpid ku hawal talewkun."

22 Saguwa' ka'am kuwe'itu, patapit ne ka'am si Punu Siyon, duk si puweblo pala'ihan Tuhan ma'ellumin. Iyan puweblo Awrusalam si surga'in duk ibuhan me' mala'ikat mala'ihin. 23 La'i ka'am si pagtipunan me' inēnan anak Tuhan sakahin, me' enden tasulat la'i si surga'. Matuk ne ka'am si siye kēgan. La'i ka'am si pana'anān Tuhanin, iye mangahukum kemon manusiya'in. Duk la'i isab ka'am si me' niyawa me' a'a mabentel bakas mamateyin ne, ga' ne niya' salla'-salla'de. 24 Patapit ne isab ka'am pu si Isa, iye amatengge janji' ba'ahuhin. Pinatengge janji' ba'ahuhin sabab kabu'us laha'nen supaya kite bi sutsi duk ampun Tuhanin kite bi. Ka'ujudan laha' si Isa mabu'usin pasōng te'ed hāp amban ka'ujudan laha' si Habil awwalley, pegge' kamatey si Habilin, ka'ujudannen makalimuwasan iye.

25 Hangkan pahatul-hatul ka'am. Pakalehun bi te'ed lapal Tuhanin duk da'a sagga'un bi. Pegge' niya' me' a'a masaley ga'i ngatu pakale pu si Musa, mamoo' lapal Tuhanin tu'u si dunya, asal ilegga siye we' Tuhanin. Na, pasōng ne kite bi asal ilegga bang ga'i pakalete bi Tuhan mamissā amban surga'in. 26 Masaley jedjeg bulakin we' suwala Tuhanin. Saguwa' kuwe'itu magaka iye, pa'inne, "Niya' waktu jedjegku du balik duma'in hadja dunyahin saguwa' sampay diyata' langitin." 27 Iye inin hāti bissā miya'an, we' me' bayu'-bayu'an bakas pinapanjarahin ujud jinedjeg du duk lanyap, bu me' bayu'an mangga'i tajedjegin iye miya'an talebbihin.

28 Hangkan subey kite bi magsukul te'ed si Tuhan pegge' kite bi me' a'ane la'i si lihat pagbaya'annen duk lahatne miya'an ga'i te'ed usa' salama-lama. Subey kite bi ngisbat si iye duk pangisbatten bi subey makasulut iyehin. Subey kite bi magaddat si iye duk subey kite bi talew si iye, 29 pegge' Tuhanten bi bang ngalegga kuwe' ebbut hadje.

¹ Da'a ka'am padeheng maglasa-ilasa pegge' ka'am kēmon kuwe' magpungtina'i sabab sandel ka'am pu Almasi. ² Essebun bi, bang niya' piyu si luma'bi me' a'a ga'i takilalebi, subey siye pagaddatanbi. Pegge' niya' me' a'a masaley, sakali' inaddatan we' de me' a'a matekka si luma'den, ga' kata'uhande we' me' mala'ikat hati' siye miya'an. ³ Da'a kayipatanun bi me' pagkasibi tindeg si Isa mala'i dem kalabusuhin. Tabanganun bi siye kuwe' la'i du ka'am isab dem kalabusu magtuhut duk siye. Essebun bi isab me' bininasahin. Tabanganun bi siye kuwe' la'i du isab ka'am tumuhut si siye bininasa.

⁴ Subey pahadjebi addat magkawinin, duk maglewlekebinihin subey te'ed ga'i magjina duk dende seddili atawa lella seddili, saguwa' subey siye tattap para si dangan. Asal legga Tuhinin me' a'a magjinhin.

⁵ Subey ka'am ga'i napsuhan si pilak saguwa' ine-ine niya' si ka'am subey ka'am mag-sukul. Pa'in Tuhinin hep, "Ga'i ka'am ambananku, ga'i ka'am pasagadanku." ⁶ Hangkan subey kite bi makatawakkal magpa'in, "Tuhinin manabangan akuhin. Ga'i ku tinalew ine-ine tahinang a'ahin si aku."

⁷ Essebun bi isab me' nakura' bakas mangusihatan ka'am lapal Tuhinin. Essebun bi me' bo'ohande mahāpin tiggelande ma'ellumin sampay matey siye, duk lekkatun bi sandelde pu si Isa Almasihin. ⁸ Isa Almasi ga'i te'ed pinda. Amban tagna' sampay kuwe'itu duk sampay salama-lama ga'i iye pinda. ⁹ Da'a ka'am ngatu nuhut me' bayu'-bayu'an tolo' seddili amban tolo' Almasihin, supaya ka'am ga'i sumape' amban lān mabennalin. Iye asal makapabasag sandelbi si Tuhinin, ga' niya' seddili amban lasa duk ase' Tuhan si ka'amin, duma'in we' panuhutbi me' sara' pasal kapamanganin. Pegge' me' manuhut sara' inin, ga' du tatabang we' sara'in.

¹⁰ Kite bi me' masandel pu Almasihin, niya' kulubante bi saguwa' me' imam Yahudi si langgalin ga' niya' kapatutde manganne. ¹¹ Bang me' Yahudihin magkulubanin pamuwas duseden, bo'o imam nakura'in laha' hayep pagkulubanin pī diyalem Bilik Tamanan Masutihin. Saguwa' baran hayepin bino'o pī ineggas si luwasan kampu pala'ihanden. ¹² Kuwe' miya'an du isab ma'umantag pu Almasihin. Matey isab iye si luwasan puweblohin supaya tasutsine duk laha'ne me' a'ahin amban duseden. ¹³ Hangkan subey kite bi pī nuhut iye si luwasan kampu me' Yahudihin, duk subey kite bi matuk si ka'iyannen. ¹⁴ Pegge' ga' niya' puweblo patetegante bi tu'u si dunya inin. Saguwa' iye inase-aseten bi puweblo la'i si surga'. ¹⁵ Hangkan hep subey Tuhinin luwal pudjite bi pinalabey amban Almasi, duk subey lapalante bi pagsukulte bi si iyehin, duk bennalante we' iye Panuhutanten bi. Iyan dalil kulubante si iye. ¹⁶ Da'a te'ed kayipatanun bi maghinang hāp si sawe'bi duk magtambang-tinabang pegge' inin dalil me' kuluban makasulut Tuhinin.

¹⁷ Tuhutun bi te'ed me' panolo' me' nakura'bi masandel pu Almasihin duk hinangun bi me' panganda'akanden. Siye iyan me' mamanteyan ka'amin supaya ka'am ga'i sumape' amban lān tudju Tuhinin. Hangkan inin hinangde pegge' niya' waktu paha'rap du siye si Tuhan magaka bang sa'ingge pangahatulde ka'amin. Bang tuhutbi panganda'akanden, sinna siye nolo'an ka'am. Saguwa' bang ga'i siye tuhutbi, suse siye duk ga' niya' ka'ujudan panabangde ka'amin.

¹⁸ Da'a ka'am pahali māku-māku si Tuhan para si kami. Kata'uhan kami we' ga' niya' kahanggawan dem pikilan kamihin pegge' iye hadja luwal kinabaya'an kami hininangin me' mahāp duk mabentelin. ¹⁹ Duk ngajunjung ku te'ed si ka'am, māku-māku te'ed ka'am si Tuhan karayaw tabalik du ku si ka'am mura.

²⁰ Tuhinin pinakellum we' ne si Isa, Panuhutanten bi, amban kamateyenen. Kuwe' iye dalil pastul mabalakatanin duk kite bi dalil me' bili-bili inipatnen. Sabab laha'ne mabu'us kamateyenen, bugtu' we' ga'i te'ed pinda janji' Tuhinin sampay salama-lama. ²¹ Tuhinin, iye mangurungan kite bi kasanyanganin, karayaw urunganne ka'am kēmon bayu'-bayu'an mahāpin; inin makatabangan ka'amin supaya tatuhutbi kinabaya'an Tuhinin. Duk karayaw isab pinalabey amban Isa Almasi tabanganen kite bi ngahinang me' hinangan makasulut iyehin. Karayaw Almasi tapudji salama-lama. Amin.

Bissā si panambusan

²² Junjungte ka'am, me' kapungtina'ihanku, pakalehun bi te'ed usihatku dem sulat inin pegge' ga'i du isab taha' te'ed sulatku inin. ²³ Batang isab ka'am akahanku we' pungtina'iten bi si Timoteo lumuwas ne amban kalabusu. Bang du iye mura tapitu, bo'oku sa' iye bang ku piyu nindew ka'am.

²⁴ Akahanun bi aku kēmon me' nakura'bi dem langgalin duk kēmon isab me' a'a manuhut Tuhan malu'ulu, we' ta'esseb siye we' ku. Me' pungtina'ite bi amban lahat Italiyahin mabo'o bissā piyu si ka'am we' ta'essebde ka'am.

²⁵ Karayaw ka'am kēmon ipat Tuhinin. *Wassalam*

Sulat amban si Yakubin Pahāti sabab sulat amban si Yakubin

Si Yakub inin sali Isa Almasi amban sa'i. Iye nakura' me' masandel pu si Isa si puweblo Awrusalamin.

Pinasampay sulat inin we' si Yakub pī si kēmon me' masandel pu si Isa Almasi amban bangsa Yahudihin. Hangkan si Yakub nulat si siye, supaya katolo'anne siye bang sa'ingge subey kawul-pi'ilden. Pa'inne bang bennal siye sandel si Tuhan, subey takite si kawul-pi'ilde we' asal sandel siye. Pa'inne ga'niya guna sandel a'ahin bang ga'i du hāp addatnen duk kawul-pi'ilnen. Subey pakitehanne si me' hinanganne mahāpin we' to'o sandel iye si Tuhan.

¹ Sulat inin amban si Yakub, dambuwa' dara'akan Tuhanin duk dara'akan Isa Almasi, Panuhutanten bi. Essebe ka'am kēmon me' pagkasiku Yahudi masandel pu si Isa Almasi makanat-kanat si tibu'ukan dunyahin.

Sabab sandel duk kata'u

² Me' kapungtina'ihanku, bang ka'am katekkanhan bayu'-bayu'an kasusehan subey ka'am kēgan. ³ Pegge' kata'uhanbi bang sinuleyan sandelbin bu tasandalbi me' kasusehanin pasōng pe ka'am ta'u magsandal. ⁴ Subey te'ed ka'am ta'u magsandal kasusehan supaya ngabasag sandelbi si Tuhanin duk addatbin asal hāp ne hadja, ga' ne niya' sala'bi. ⁵ Saguwa' bang niya' ka'am kulang kata'unen, subey iye māku-māku si Tuhan duk urungan Tuhanin du iye kata'u. Pegge' Tuhanin sayu' duk ga'i iye ngamā bang kite māku. Urunganne sasuku mamāku si iyehin. ⁶ Saguwa' bang māku-māku ka'am si iye subey ka'am sandel si iye. Da'a ka'am duwe-duwehan. Pegge' a'a mamāku maduwe-duwehanin kuwe' goyak magpi-pitu bang tihup baliyu. ⁷ Da'a te'ed a'a miya'an magpikil we' makasangka iye ine-ine amban Tuhanin. ⁸ Pegge' bang duwe-duwe pikilannen, ine-ine hinangne ga'i hantap pamkilnen.

Sabab miskin duk dayahan

⁹ Bang sa'upama niya' pagkasite bi sandel pu si Isa Almasi bu miskin iye, subey iye kēgan pegge' pinahadje du iye we' Tuhanin. ¹⁰ Bang niya' isab pagkasite bi sandel pu si Isa Almasi bu dayahan iye, subey isab iye kēgan bang padiyawa' Tuhanin iye. Pegge' a'a madayahinin palabey du hadja amban dunya inin kuwe' dalil sumping sabet. ¹¹ Bang pasilak ellewin bu panas te'ed, magtawus lanes sabetin duk pagpag sumpingnen duk ga' ne niya' mannisne. Kuwe' miya'an du isab a'a dayahanin. Sābune magusahahin matey du iye duk ga'i tabo'one dayanen.

Sabab kasusehan duk sassat

¹² Kēgan a'ahin bang pateteg iye si Tuhan bisan iye magsandal kasusehan. Pegge' bang ga'i usa' sandelnen bisan dem kasusehan, inurungan du iye umul salama-lama si surga'. Iye inin tumbas pananggung Tuhanin si me' malasa si iyehin. ¹³ Bang ka'am sinassat maghinang la'at, da'a pa'inun bi we' Tuhanin manassat ka'amin. Pegge' Tuhanin ga'i te'ed tasassat duk ga'i te'ed iye nassat. ¹⁴ Saguwa' iye mamo'o a'ahin maghinang mala'atin napsunen du. Napsunen kuwe' mangati-ngati iyehin duk ujud tahinangne. ¹⁵ Napsunen ngurung pikilan si iye maghinang la'at. Sangat-sangat pikilne ujud la'usanne ne duk tahinangne ne mala'at miya'an. Manjari bang a'ahin tagam ne maghinang la'at ka'ujudannen pinadem narka' iye.

¹⁶ Hangkan me' kapungtina'ihanku kinalasahankun, sala' te'ed ka'am bang pa'inbi we' Tuhanin manassat ka'amin. ¹⁷ Saguwa' kēmon bayu'-bayu'an mahāpin duk mangga' niya' salla'-salla'nen pangurung si kite amban surga', amban Tuhanin. Tuhanin bakas magpapanjari kēmon madanta' diyata' langitin. Kēmon madanta' diyata' langitin pinda du sahayanen saguwa' Tuhanin ga'i te'ed pinda. ¹⁸ Amban baya'ne hinangne kite bi me' anakne pegge' kahagadte bi lalalne mabennalin. Duk hangkan hinangne kite bi me' anakne supaya kite bi pinahadje amban kēmon bakas pinapanjarinen.

Sabab pakale duk maghinang

¹⁹ Me' kapungtina'ihanku kinalasahankun, essebun bi inin, subey kite bi kēmon pakale pahāp-hāp duk ga'i magdayi'-dayi' missā. Subey kite bi ga'i mura-mura astel. ²⁰ Pegge' bang astel a'ahin ga'i tahinangne me' hinangan mabentel kinabaya'an Tuhanin. ²¹ Hangkan hep ānanun bi kēmon makalemmi' ateybin duk lebbahanun bi kēmon me' hinanganbi mala'atin. Padiyawa'un bi ateybin si Tuhan duk tayima'un bi lalalne pinapiyune dem ateybin. Pegge' lalal Tuhanin hep makatimbul ka'amin.

²² Da'a hadja pakalehun bi lupal Tuhanin saguwa' hinangun bi panganda'akannen. Pegge' bang pakalebi hadja bu ga'i hinangbi, akkalanbi hadja dibin. ²³ Pegge' bang a'ahin pakalene hadja lupal Tuhanin bu ga'i tuhutne pina'in lapalin, kuwe' iye a'a mayaman luwene si sâmin. ²⁴ Pagubus payamanne luwene tahala' ne iye duk magtawus takayipatne bang sa'ingge bantuknen. ²⁵ Saguwa' bang a'ahin pakalene te'ed pahantap sara' Tuhan mangga' niya' salla'-salla' nen duk makaluhaya a'ahin, duk bang ga'i iye jum'u pakale, duk bang asal ga'i takayipatne bakas takalenen saguwa' hinangne du pina'in sara' miya'an, inurungan du iye kahâpan we' Tuhanin bisan ine-ine hinangne.

²⁶ Bang niya' a'a pa'inne we' be-âgama iye saguwa' ga'i tapagesne della'nen missâ la'atan, a'a miya'an akkalanne hadja dinen. Ga' niya' kagunahan pagâgamanen. ²⁷ Bang si Samate bi Tuhanin, pagâgama mabennalin duk pagâgama mangga' niya' salla'nen sa inin: subey tabangte me' ilu'-ilu'in duk me' dende baluhin bang siye dem kasigpitan. Duk subey isab kite ga'i katimbo'ohan we' me' addat mala'at matu'u si dunya inin.

2

Ga'i dina'ak pinagbidda' a'ahin

¹ Me' kapungtina'ihanku, bang asal sandel ka'am pu Isa Almasi, Panuhutante bi pinudjihin, subey ga'i pagbidda'bi a'ahin. ² Bang upama, niya' duwangan a'a pa'asek piyu dem pagtipunanbi, dambuwa'in dayahan, magsinsim bulawan duk magsemme' hâp, bu dambuwa'in miskin duk andang semmeknen. ³ Bang pasong pagaddatanbi a'a mahâp semmeknen amban mangga'i mahâp semmeknen duk pa'inbi si iye, "Tuwan, ningkolo' kew si paningkolo'an mahâp inin," saguwa' si a'a mamiskinin pa'inbi, "Lu'u kew hadja nengge si antag iyan," atawa, "Ningkolo' kew tu'u si kâpan si bihing bettisku," ⁴ na bang kuwe' miya'an hinanganbin, duma'in ke tapikilbin we' langkew dambuwa'in duk diyawa' dambuwa'in? La'at dem pikilanbin hangkan siye pinagbidda' we' bi.

⁵ Pakale ka'am me' kapungtina'ihanku kinalasahankun. Me' mamiskin si dunya inin bisan ga' niya' alata'de, asal pinene' siye we' Tuhanin supaya basag sandelde si iyehin duk supaya sumakup siye dem pagbaya'anne, sa pananggupne si me' mamalasa si iyehin. ⁶ Saguwa' diniyawa'an we' bi a'a mamiskinin. Sine te' manigpitan ka'amin duk mangalalas ka'am pi si paghukumanin? Duma'in ke me' madayahanin? ⁷ Me' madayahanin du hep isab mamissâ-missâhan Almasihin bu suku' si iye hep ka'am.

⁸ Hâp hinanganbin bang sabennal tuhutbi sara' Tuhan malangkewin. Tasulat hep sara' inin dem kitab, pina'in, "Subey kalasahannu pagkasinin kuwe' pangalasanu dinun." ⁹ Saguwa' bang pagbidda'bi a'ahin sabab bantuknen, kapagduse ne ka'am duk tewwa' hukuman ka'am pegge' langgalanbi sara'in. ¹⁰ Sasuku mangalanganal dambuwa' hadja panganda'akan sara'in bisan ne tuhutne sinduwehin, talanggalanne ne kâmon sara'in. ¹¹ Pegge' pa'in Tuhanin dem sara'nen, "Da'a kew magjina," duk pa'inne du isab, "Da'a kew mapatey." Bisn ka'am ga'i magjina saguwa' bang mapatey ka'am, masi du talanggalanbi sara' Tuhanin. ¹² Hukum Tuhanin kite bi si pasongan bang tinuhut du ke we' te bi sara'ne makaluhaya kitehin bi. Hangkan pahatul-hatul ka'am ine-ine bissabi atawa hinangbi. ¹³ Pegge' si paghukum inin, a'a mangga'i mama'ase' si pagkasine manusiya'in, ga'i isab iye ka'ase'an we' Tuhanin. Saguwa' mama'ase' si pagkasinen, ga'i subey tinalew hinukum.

Sabab sandel duk hinangan

¹⁴ Me' kapungtina'ihanku, bang niya' a'a magpa'in we' sandel iye pu Isa Almasi bu ga'i tewwa' hinangannen, ga' niya' guna sandelne miya'an. Ga'i du makabo'o iye si surga sandelne miya'an. ¹⁵ Bang upama, niya' me' pagkasite bi masandel pu si Isa Almasihin miskin ga' niya' semmekde duk ga' niya' kakande. ¹⁶ Ine kahâpannen bang pa'inbi si siye, "Karayaw hâp hadja ka'am. Magsemme' ka'am subuk duk ka'am ga'i haggutan. Mangan ka'am pahâp-hâp." Na, bang missâ hadja ka'am sa miya'an saguwa' ga'i du siye urunganbi me' sukal si baranden, ga' niya' gunane. ¹⁷ Damikkiyan, a'a masandel pu si Isa Almasihin bang ga' niya' hinangne hâp pamakitene sandelne, ga'i bennal sandelne si Tuhanin.

¹⁸ Saguwa' kaw niya' batang nganjawab. Kaw pa'inne, "Ambat ne, pegge' ga'i sali' panuhut a'a Tuhanin. Niya' sandel si Tuhan. Niya' maghinang hâp." Manjari, inin isab sambungku si iyehin, "Pabugtu'un si aku we' bennal kew sandel si Tuhan bisan ga'i patuhutannu hinangan hâp. Duk aku isab pabugtu'ku si ka'u we' bennal ku sandel sabab me' hinanganku mahâpin." ¹⁹ Kahagad ke kew we' dambuwa'-buwa' du Tuhanin? Hâp we' kahagad kew. Saguwa' ga'i pe iyan sarang, pegge' bisan me' seyitanin kahagad du isab we' dambuwa'-buwa' Tuhanin. Saguwa' migpid siye hawal talewde si iyehin. ²⁰ Babbal kew pahâp iyan. Ga'i ke tahâtinu we' ga' niya' kagunahan sandel a'ahin bang kahagad hadja iye saguwa' ga' du niya' hinanganne hâp? ²¹ Bisn du Ibrahim kapapu'anten bi, kinimmatan iye bentel we' Tuhanin pegge' hininang we' ne panganda'akan Tuhan iyehin.

Sinōngan hep we' ne si Tuhan anaknen Isahak, la'i diyata' batu pagkulubananin. ²² Sandel Ibrahim si Tuhanin magtuhut duk pangahinangne panganda'akan Tuhan si iyehin. Tibūs sandelnen sabab hinangnen. ²³ Iye iyan hāti tasulat dem kitabin sabab Ibrahim. Tasulat hep la'i, pina'in, "Kahagad Ibrahim si Tuhan duk sabab pakahagadne miya'an kinimmatan iye bentel we' Tuhanin." Duk inēnan iye we' Tuhanin bagayne. ²⁴ Manjari, takitete tu'u si inin we' kimmatan Tuhanin kite bentel sabab tahinangten. Ga'i sarang bang pa'inte hadja we' sandel kite si Tuhan saguwa' subey sandelten magtuhut duk hinangten.

²⁵ Damikkiyan isab si Rahab awwalley. Tagna' dende dupang iye. Saguwa' kinimmatan iye bentel we' Tuhanin sabab hininangne mahāpin. Tinapukan we' ne dem luma'ne me' a'a bangsa Isra'il magispayin. Ubus bu pinapole' siye we' ne nuhut lān seddili supaya siye ga'i kasuwa' me' bantaden.

²⁶ Manjari, sandelte si Tuhanin dalil barante inin. Bang ga' niya' napaste, ga' ne niya' guna baranten pegge' matey ne. Damikkiyan isab sandelte si Tuhanin. Bang sandelten ga'i patuhutan me' hinangan hāp ga' niya' gunane.

3

Sabab della'in

¹ Me' kapungtina'ihanku, subey kulang hadja ka'am mangapas magguruhin. Pegge' kata'uhanbi we' kite bi me' guruhin, bang sumala' kite, hadje hukuman si kitehin bi amban me' duma'in guruhin. ² Kēmon kite bi manusiya'in daran sala'. Bang niya' a'a ga' bakas sala' si bissāne, a'a miya'an ga' niya' salla'-salla' addatnen duk ta'u iye ga'i ngūtan kinabaya'an barannen. ³ Dalilnen kakkang kura'in. Papīte kakkangin dem behe kura'in supaya iye nuhut kinabaya' anten duk tabo'ote iye tungan-tungan kabaya'ante. ⁴ Dalilnen isab bansān kappalin. Bisan hadje baran kappalin duk bisan basag baliyu manihup iyehin, bansān diki' du hadja mamatudju kappalin tungan-tungan kabaya'an a'a mangantanan manabelahin. ⁵ Kuwe' miya'an isab della' a'ahin. Bisan diki' della'in makapagbantu iye we' ekka manamal tahinangne.

Della'in dalil ebbut. Pikilun bi. Bisan diki' kayat ebbutin, maka'eggas gulangan luha. ⁶ Della' a'ahin kuwe' ebbut hep makapagka'at. Della'te inin po'on kēmon bayu'-bayu'an la'at. Da bayu' inin tu'u si barante, bang missā la'at ne makapagka'at pikilan a'ahin. Kemuwe diki' kite sampay ellew kamateyten masi della'ten mamō'o la'at si kitehin. Kuwe' ebbut inin amban dem narka'.

⁷ Kēmon bayu'-bayu'an hayep duk manuk-manuk duk kenna duk sawe tapagbaya'an duk pagbaya'an ne we' manusiya'. ⁸ Saguwa' bang della'in, ga' niya' makapagbaya'an iye. Della'in la'atan duk ga'i tumenna', kuwe' penno' we' laksun makamatey. ⁹ Della'ten pamudjite Samate bi Tuhanin, iye Panuhutanten bi. Duk della'ten panukna'te isab pagkasite manusiya' pinapanjari we' Tuhanin kuwe' bantuknen. ¹⁰ Hātininen, amban dambuwa' behe du hadja paguwa'an me' bissā pamudji duk panukna'ten. Me' kapungtina'ihanku, da'a kite sa' i'. ¹¹ Nubud ke bohe' matebbelin duk bohe' mahāpin magsumbaya' amban dambuwa' tuburan? Asal ga'i. ¹² Me' kapungtina'ihanku, po'on mampallamin buwa' ke biyabas? Duk bāhanin, buwa' ke mampallam? Ga'i. Damikkiyan ga'i kew maka'induk bohe' hāp amban dem kupung penno' we' bohe' tebbel. Damikkiyan kite bi isab subey bissāten bi hāp hadja, ga'i ilamudan bissā la'at.

Sabab kata'u amban Tuhanin

¹³ Bang niya' lu'u si ka'am a'a lalem pikilannen duk makahāti te'ed, subey pakitehanne kata'unen si me' hinangan hāp. Duk subey diyawa' ateynen pegge' kuwe' iyan a'a mabennal malalem pikilannen. ¹⁴ Saguwa' bang ka'am ngandiyawa'an sawe'bi, supaya tapalangkewbi dibin duk bang iye hadja tapikilbin dibin bu ga'i tapikilbi sawe'bin, na, da'a te'ed ka'am magabbu we' lalem pikilannen. Magdusta' hadja ka'am duk ga'i tuhutbi tolo' mabennalin. ¹⁵ Duma'in sa' i' kata'u amban Tuhanin. Miya'an kata'u amban dunya hadja, amban pikilan manusiya' duk amban seyitan. ¹⁶ Pegge' antag-antag kaniya'an me' a'a ngandiyawa'an sawe'ne supaya tapahadjene dinen, duk dinen hadja tapikilnen, na, lu'u kitebi isab me' magsasa'in duk kēmon bayu'-bayu'an mala'atin. ¹⁷ Saguwa' a'a taga kata'u amban Tuhanin, ka'issa', ga' niya' la'at-la'atne. Kaduwe, ga'i iye pananasa' duk mura iye bino'o magsulut. Ga'i tuwas kōknen. Ma'ase' iye duk maghinangan hāp iye si pagkasinen. Ga'i pagbidda'ne me' a'ahin duk duma'in duwe della'nen. ¹⁸ Sasuku a'a magpahāp si sawe'nen, dalilnen kuwe' a'a magtanem. Iye dalil tinanemnen me' hinangan makasulut pagkasinen. Ga' iye nasa' duk hāp pagbo'one si sawe'nen. Jari tinanemne miya'an hinangan bentel.

4

Maglilla' ka'am si Tuhan

¹ Ine jän pagsagga'anbi duk pagsasa'anbi diyalemanbi lu? Jännen me' napsubin magatuhan dem ateybi. ² Niya' kabaya'anbi saguwa' ga'i ta'eddo'bi hangkan mapatey ka'am. Niya' pagnapsuhanbi saguwa' ga'i tepe si ka'am, hangkan magsasa' ka'am duk magbono'. Saguwa' hangkan ga' si ka'am, pegge' ga'i ka'am mäku si Tuhan. ³ Duk bisan ka'am mäku, ga'i ka'am inurungan pegge' ga'i tewwa' jännen hangkan ka'am mäku-mäku. Mäku ka'am supaya hadja kaduhulanbi napsubin. ⁴ Ga'i ka'am kapangandelan! Ga'i ke kata'uhanbi we' bang ka'am sinna si me' bayu'-bayu'an mala'at dem dunya inin, bantahanbi ne Tuhanin? Pegge' sasuku sinna si me' hinangan mala'at dem dunya inin, bantahanne ne Tuhanin. ⁵ Kannalbi hatu we' ga'i bennal bissä Tuhan tasulat dem kitabin. Pa'in kitabin we' pikilan pinatenna' we' Tuhanin dem baranten bi basag magnapsu. ⁶ Saguwa' tabang Tuhan si kitehin bi basag pe amban napsu mam'o kitehin bi. Pa'in kitabin hep, "Tuhanin, kuntarahanne me' malangkew ateynen saguwa' ka'ase'anne me' madiyahawa' ateynen."

⁷ Hangkan paglilla'un bi dibin si Tuhan duk magpadiyawa' ka'am si iye. Tuwasanun bi nakura' seyitanin. Bang iye tuwasanbi, lahi du iye amban ka'am. ⁸ Patapit ka'am si Tuhan duk Tuhanin patapit du isab si ka'am. Ka'am me' madusehanin, lebbahanun bi me' hinanganbi magdusehin. Ka'am isab me' maduwe-duwehan pikilannen, padambüs-büsun bi ne ateybin si Tuhan. ⁹ Pabu'usun bi bohe' matabin sabab hinanganbi mala'atin. Magdukka ka'am duk magtangis ka'am sabab dusebin. Subey pagadjak-adjakbin ganti'anbi duk kasusehan. ¹⁰ Padiyawa'un bi ateybin si Tuhan duk palangkewne du ka'am.

Sessa' sabab sawe'ten

¹¹ Me' kapungtina'ihanku, da'a ka'am missä-missahan sawe'bi. Pegge' sasuku missä-missahan sawe'nen duk pa'inne we' sala' sawe'nen, kuwe' du iye missä-missahan sara' Tuhanin duk pa'inne we' sala'. Bang pa'inbi we' sala' sara' Tuhanin, hätinen duma'in ne ka'am manuhut sara'in, saguwa' ka'am ne subey tinuhutin pegge' ka'am ne hukumin. ¹² Tuhanin du mangurung sara'in, ga' niya' seddili, duk iye mangahukumin. Iye hadja dendangan makatimbulin duk makapagka'atin. Hangkan ga' niya' kapatutte magpa'in we' sala' sawe'ten.

Sessa' sabab pagabbuhin

¹³ Pakale ka'am si aku, ka'am me' magpa'inin we' sumu atawa sumudde hap pī ka'am si lahat seddili duk patenna' ka'am la'i dan tahun maglitu supaya ka'am nguntung pilak ekka. ¹⁴ Bu ga'i kata'uhanbi bang ine ma'umantag si ka'am sumuhin. Umulbi si dunya inin dalil gabun du hadja. Takite daddali' ubus bu lanyap ne. ¹⁵ Hangkan bissäbin subey kuwe' inin, "Bang amban baya' Tuhan du, ellum pe kite duk hinangte bi inin atawa miya'an." ¹⁶ Saguwa' ka'am, abbuhan ka'am duk magbantu ka'am. La'at du kēmon magabbu kuwe' iyanin.

¹⁷ Manjari, sasuku mangata'uhan mahāpin bu ga'i hinangne, magduse ne iye.

5

Sessa' si me' a'a dayahanin

¹ Na, kuwe'itu, ka'am me' madayahanin, pakale ka'am si aku. Subey ka'am magtangis duk magmatey pegge' sōng ka'am katekkahan kasusehan. ² Magka'at ne me' alata'bin. Me' semmekbi mahāpin ubus ne kakan ibas-ibas. ³ Me' bulawanbin duk pilakbin nawasa' ne si pangenna'an. Duk me' alata'bi nawasa' iyan tanda' we' enna'bi hadja iyan para si dibi, duk iyan ujud mamangan isibin kuwe' ebbut. Ekka ne alata' tatipuni si me' ellew kuwe'itu inin bu sōng kiyamat ne. ⁴ Ka'am, me' a'a madayahanin, ga' bayedanbi tangdan me' a'a maghinang si tana'bin. Pakalehun bi pamuhunden. Me' a'a dina'akbi magani me' tana'bin muhun te'ed duk takale siye we' Tuhan Mabalakatanin. ⁵ Ka'am me' madayahanin, iye hadja tapikilbin maghāp parasahan duk magadjak. Kuwe' ka'am sapi' magpalemmek bu ga' kata'uhanne we' sōng sinumbali'. ⁶ Hininangan we' bi duse a'a mangga' niya' dusenen duk sampay pinapatey we' bi. Ga' siye bisan nagga' ka'am.

⁷ Manjari, me' kapungtina'ihanku, tatasanun bi ine-ine tekka si ka'am samanta'an ga' pe pitu balik Panuhutanten bi Isa Almasi. Payamanun bi a'a magtana'in. Tatas iye ngagadan jari tana'nen pegge' asal mahalga' inin si iye. Ga'i iye jumu' saguwa' tatas iye ngagadan katekka ulanin, ulan puwas mageddekin duk ulan magpatahak paleyin. ⁸ Damikkiyan ka'am isab, subey ka'am ga'i jumu' ngagad. Patetegun bi ateybin pegge' tapit ne waktu papitu Panuhutanten bi Isa Almasi.

⁹ Me' kapungtina'ihanku, da'a ka'am magpuggut-pinuggut duk ka'am ga'i labo'an Tuhanin hukuman. Sōng tekka ne mangahukumin, kuwe' lu'u ne iye si behe gawang. ¹⁰ Me'

kapungtina'ihanku, pikilun bi me' nabi awwalley. Siye dina'ak Tuhan magpalata' bissānen. Mintang ka'am si siye. Bisan siye dem kabinasahan matuyu' siye magsandal. ¹¹ Esseb-essebun bi inin, kimmatante bi kēgan me' a'a makatatas magsandalin. Bakas takalebi sabab si Ayyub. Tatas te'ed iye dem kasusehan. Kata'uhanbi du we' ujudnen asal hāp panumbas Tuhan iyehin. Pegge' Tuhanin asal ma'ase' manamal duk malasa te'ed iye.

¹² Me' kapungtina'ihanku, da'akanku inin langkew amban kēmon: da'a te'ed ka'am napa. Da'a ka'am napa nabbut surga' atawa dunya atawa ine-ine. Magawe' ka'am bang asal awe', duk magga'i ka'am bang asal ga'i supaya ka'am ga'i ilabo'an hukuman we' Tuhanin.

¹³ Bang niya' a'a lu'u si ka'am katekkahan kasusehan, subey iye māku tabang si Tuhan. Bang niya' kēgan subey iye ngalang me' kalangan mudji Tuhanin. ¹⁴ Bang niya' lu'u si ka'am saki, subey da'akne ineddo' me' bahi' magnakura' si me' masandel pu si Isa Almasihin. Duk me' bahi' miya'an subey māku-māku si Tuhan la'i si bihing a'a masakihin. Duk subey iye susutande kuwe'ahat isellan sābude māku-māku duk nabbut ēn Panuhutanten bi.

¹⁵ Manjari, bang ne siye māku si Tuhan bu ne siye sandel we' pakawuli'ne du masakihin, asal kawuli'an a'a masakihin. Pakole' Panuhutanin du iye. Duk bang niya' dusene, inampun du iye. ¹⁶ Manjari, magbennal ka'am me' dusebin si me' pagkasibi masandel pu si Isa Almasihin, duk māku-māku ka'am si Tuhan dangan para si dangan, supaya ka'am kawuli'an. A'a mabentelin, bang māku-māku si Tuhan ateynen dambūs-būs te'ed, taga balakat pamākunen. ¹⁷ Si Nabi Eliyas manusiya' du hadja kuwe' kitehin bi. Awwalley māku-māku iye si Tuhan dambūs-būs te'ed ateynen we' subey ga'i ulan duk asal ga' te'ed ulan-ulan dem tellun tahun duk tenga'. ¹⁸ Pagubus miya'an māku-māku isab iye we' subey ulan ne. Manjari magtawus ulan landes manamal, duk tomo' ne balik me' jambanganin.

¹⁹ Manjari, me' kapungtina'ihanku, esseb-essebun bi inin: bang niya' lu'u si ka'am ga'i ne nuhut tolo' mabennalin bu dambuwa' ka'am makabo'o iye balik nuhut tolo' mabennalin, hāp. ²⁰ Subey te'ed kata'uhanbi we' sasuku ngahumatan a'a dusehanin supaya lebbahanne hinanganne masala'in, asal timbul we' ne niyawa a'a dusehanin miya'an duk ga'i tapī si narka, duk dusene ma'ekkahin ta'ampun ne. *Wassalam*

Tagna' sulat amban si Petrosin Pahāti sabab tagna' sulat amban si Petrosin

Si Petros inin dambuwa' me' tindeg si Isa Almasi tapene'nen dina'ak magmahalayak lapalnen. Panulatne sulatne inin bahi' ne te'ed iye. Pinasampay inin we' ne pī si me' masandel pu si Isa Almasi makanat-kanat si me' kalahatan si Asiya Diki'in. Hangkan siye kanat-kanat, pegge' tahala' siye amban lahatde hawal paminasa siye we' me' mangga'i makahagad pu si Isa Almasihin.

Pinabo'ohan siye sulat we' si Petros supaya asig ateyden. Me' tindeg si Isa inin magsandal kasusehan sabab panuhutde si Isa Almasihin. Pa'in si Petros si siye we' subey siye kēgan pegge' pu'unde magsandal sabab sandelde pu si Isahin, duk asal ga'i du siye ambanan Isa Almasi. Duk si pasōngan hadje du panumbas Tuhan si siyehin bang teteg siye nuhut si Isa.

¹ Sulat inin amban aku, si Petros. Bakas kawakilan ku we' Isa Almasi dina'ak magmahalayak lapalnen. Pasampayku sulat inin piyu si ka'am me' a'a tapene' Tuhanin, me' a'a liyu-liyu makanat-kanat si me' kalahat-lahatan seddilihin. Pasampayku inin si ka'am malu'u si lahat Pontusin, lahat Galatiyahin, lahat Kappadokehin, lahat Asiyahin duk si lahat Bitiniyahin. ² Ka'am iyan andang ne kata'uhan Samate bi Tuhanin duk tapene' ka'am we' ne hinangne me' a'ane duk sinutsi we' Niyawa Tuhanin ateybin. Tapene' ka'am supaya tuhutbi Isa Almasi duk supaya ta'ampun me' dusebin sabab laha' Isa Almasi mabu'us kamateynen. Karayaw magkasōng tabang Tuhan si ka'amin duk pasōng ngasanyang dem ateybin.

Ngase-ngase kite kahāpan amban Tuhan

³ Subey te'ed pudjite bi Tuhanin, iye Sama Panuhutanten bi Isa Almasi. Hawal ase'ne si kitehin bi inurungan kite bi we' ne umul ba'ahu sabab pinakellum we' ne Isa Almasi amban kamateynen. Hangkan bugtu' inase-aseten bi we' pakellumne isab kite bi bang kite bi matey. ⁴ Duk ngase-ngase kite bi we' tepe si kite bi du kēmon kahāpan inenna' Tuhan si surga' para si me' a'anen. Me' kahāpan inin ga'i magka'at atawa nga'andang atawa pinda. ⁵ Kēmon me' kahāpan inin para si ka'am du. Duk binanteyan ka'am we' balakat Tuhanin pegge' sandel ka'am si Tuhan. Binanteyan ka'am samanta'an ga' pe pinakitehan panimbul Tuhan ka'amin si ellew dambuli.

⁶ Hangkan hep subey ka'am kēgan bisan ne ka'am magsandal daddali' sabab me' bayu'-bayu' an kasusehan matekka si ka'amin. ⁷ Me' kasusehan matekka si ka'am iyan panuleyan sandelbi si Tuhanin bang to'o ke atawa ga'i. Dalilnen bulawanin. Bulawanin magka'at du kuwe' bayu'-bayu'an matu'u si dunyahin. Tinunag bulawanin dem ebbut panuleyan bang purul ke atawa ga'i. Sandelbi si Tuhanin pasōng pe mahalga' amban bulawan. Hangkan subey sinuleyan sandelbin supaya kata'uhan bang asal bennal. Bang asal bennal ka'am sandel si iye pinudji du ka'am duk pinahadje bang tekka ne ellew papitu Isa Almasi balikin. ⁸ Kalasahanbi Isa Almasi bisan du iye ga' bakas takitebi. Sandel ka'am si iye bisan du iye ga'i takitebi kuwe'itu. Duk kēgbin ga'i takila-kila ⁹ pegge' niya' du umulbi si surga' salama-lama sabab sandelbi si iyehin.

¹⁰ Me' kanabihan awwalley magpikil duk maghapal te'ed bang sa'ingge pamaluwas Tuhan manusiya'in amban duseden duk siye taga umul salama-lama. Pina'al we' de sabab lasa-lasahan pinasuku' Tuhan si ka'am inin. ¹¹ Pinakita'u si siye we' Niyawa Tuhan mala'i si siyehin sabab pagsandal Almasi kabinasahanin duk sabab pamahadje iyehin puwas me' kabinasahan miya'an. Mabaya' te'ed kata'uhande bang sumiyan inin umantag duk bang sa'ingge ka'umantagne inin, hangkan hinapal we' de. ¹² Saguwa' pinakita'u we' Tuhanin si siye we' pina'alde miya'an duma'in si kahāpande saguwa' si kahāpan me' a'a si pasōnganin, hātinen si ka'am ne. Duk kuwe'itu tuman ne inin sabab takalebi ne me' a'a magmahalayak si ka'am aka-aka mahāpin pegge' ka'urungan siye balakat we' Niyawa Sutsi pinapitu amban surga'in. Bisane me' mala'ikat in mabaya' isab ngata'u sabab inin.

Subey me' a'ahin sutsi pagateyden

¹³ Hangkan hep subey pahāpbi pamikilbin supaya ka'am memes maghinang kinabaya'an Tuhanin. Papateng ka'am duk ase-asehun bi te'ed we' tasangkabi du kahāpan pangurung Tuhanin bang balik ne pitu Isa Almasi. ¹⁴ Tuhutun bi me' panganda'akan Tuhanin. Da'a tuhutun bi kinabaya'an napsubin kuwe' hinanganbin masa ga' pe kata'uhanbi tolo' mabennal amban Tuhanin. ¹⁵ Saguwa' subey ka'am neppu Tuhanin pegge' tapene' ka'am we' ne hinangne me' anakne. Si kēmon hinanganbin da'a ne ka'am magduse pegge'

Tuhanin ga' niya' duse-dusene. ¹⁶ Pegge' tasulat hep dem kitab, pina'in, "Da'a ka'am magduse," pa'in Tuhanin, "pegge' aku ga' niya' duse-duseku."

¹⁷ Bang hukum Tuhanin me' manusiya'in, hukumne siye dangan-dangan duk ga'i siye pagbidda'ne. Hukumne me' hinanganden hāp-la'at. Hangkan hep pegge' pangēnbi Tuhanin "Amma" bang ka'am ngampun, subey te'ed ka'am magmātabat si iye tiggelanbi ellum tu'u si dunya. ¹⁸ Kata'uhanbi du bang ine pangalekkat Tuhan ka'amin amban me' addatbi ga' niya' kagunahannen, me' addat ta'ayabi amban me' kamatetto'ahanbin. Duma'in pangalekkatnen me' alata' magka'at kuwe' pilak atawa bulawan. ¹⁹ Saguwa' iye pangalekkatnen laha' si Isa Almasi mamahalga'in mabu'us kamateynen. Si Almasi kuwe' anak bili-bili ga' niya' salla'-salla'ne atawa lege-legene hinang kuluban pamuwas duseten bi. ²⁰ Ga' pe pinapanjari dunya inin, andang ne Almasi tapene' we' Tuhanin pinapatey pamuwas duseten bi saguwa' kuwe'itu hadja si me' ellew dambuli inin pinakitehan iye supaya kite tatabangne. ²¹ Sabab tahinang Isa Almasi si kitehin bi sandel ne ka'am si Tuhan. Iye hep mamakellum Isa Almasi amban kamateynen duk pinahadje iye we' ne. Hangkan hep sandelbin duk pangase-ngasebin teteg ne si Tuhan.

²² Pegge' tinuhut we' bi tolo' mabennal sabab Isa Almasihin, ilebbahan ne we' bi me' hinanganbi mala'atin duk bennal ne ka'am malasa si me' pagkasibi masandel pu si Isahin. Maglasa-ilasa te'ed ka'am dambūs-būs ateybin. ²³ Subey inin hinangbi pegge' kuwe' ka'am inanakan balik, duma'in amban matetto'a suku'nen matey saguwa' amban Tuhan mangga'i mamatey-mateyin. Ginuna we' ne lapalnen duk ka'am ka'urungan umum ba'ahu. Lapalnen ga'i te'ed pinda duk layun salama-lama. ²⁴ Pa'in kitabin hep, "Kēmon manusiya'in kuwe' balili duk kēmon kabantuhanden kuwe' sumping sabet. Lanes du balilihin duk pagpag du sumpingin. Damikkiyan manusiya'in matey du duk ga'i layun. ²⁵ Saguwa' lapal Tuhanin teteg salama-lama."

Lapal inin ne iye aka-aka mahāp minahalayak si ka'amin.

2

Isa Almasi kuwe' dalil batu mahalga' te'ed

¹ Hangkan hep lebbahanun bi ne kēmon hinangan la'at. Da'a ne ka'am magdusta'. Da'a ka'am hāp hadja si luwasan bu la'at dem ateybin saguwa' subey hāp addatbin asal amban dem atey. Da'a ka'am ngajidjil sawe'bi duk da'a ka'am ngalimutan sawe'bi. ² Pasali'te ka'am si me' mākanak ba'ahu inanakan. Nakanak ba'ahu inanakanin luwal mabaya' nusu si sa'inen manjari nulig iye. Subey isab kuwe' miya'an baya'bi mapakale si lapal Tuhanin supaya ngabasag sandelbi si Tuhanin, duk timbul du ka'am. ³ Pegge' kata'uhanbi ne du bang sa'ingge kahāp Panuhutanin si ka'am.

⁴ Patapit ka'am pu si Isa Almasi Panuhutanin. Iye mangurung umum mangga' niya' tamanannen. Iye dalil batu panengeghan luma'in. Tinayikutan iye we' me' a'ahin pegge' bahasa ga'i ko' taguna, saguwa' pinene' iye we' Tuhanin pegge' iye tamanan mahāpin. ⁵ Kuwe'itu taga umum ba'ahu ne ka'am amban Tuhanin. Ambat ka'am guna Tuhanin kuwe' dalil batu pangahinangne luma'nen. Hāti luma' Tuhanin, kēmon me' a'a manuhut iyehin duk pinagbaya'an we' Niwayanen. Duk maghinang isab ka'am si Tuhan kuwe' dalil me' imam pinene' we' ne. Hinangbi si iyehin magsukul duk mudji Tuhanin. Duk pagsukulbin duk pamudjibin tayima' Tuhanin du sabab Isa Almasi. ⁶ Pegge' pa'in kitabin hep, "Niya' tapene'ku batu mahalga' manamal ginuna pamahaget luma' si puweblo Siyonin. Sasuku ngandel si iyehin ga'i te'ed ka'iya'-iya'an."

Batu inin dalilan. Hātinin Isa Almasi. ⁷ Batu inin asal langkew te'ed halga'nen si ka'am me' makahagad si iyehin. Saguwa' me' mangga'i makahagad si iyehin ujudnen kata'uhande we' to'o du hati' bakas tasulat dem kitabin, pina'in,

"Batu tinayikutan we' me' a'a maghinang luma'in pegge' pa'inde ga'i taguna, iye miya'an batu tamanan maniya' kagunahannen."

⁸ Duk niya' isab ayat seddili dem kitab magpa'in,

"Iye miya'an batu kasumampukan me' a'ahin hangkan siye hebba'."

Pegge' ga' siye kahagad si lapal Tuhanin kuwe' dalil sumampuk siye. Iye miya'an kabaya'an Tuhan si iyehin.

⁹ Saguwa' ka'am me' makahagad si iyehin, ka'am hep me' tapene' Tuhan hininangne me' a'anen. Kuwe' isab ka'am me' imam maghinang si sultanbin Tuhanin. Ka'am me' a'a pina'il we' Tuhanin supaya tuhutbi iye dambūs-būs. Ka'am me' a'a suku' si Tuhanin. Tapene' ka'am we' ne supaya tapalata'bi sabab me' hinanganne mahāpin. Ineddo' ka'am we' ne amban dem lindem duk bino'o ka'am we' ne pī dem danta'. ¹⁰ Matu'uhin duma'in ka'am me' a'a Tuhanin saguwa' kuwe'itu me' a'a Tuhanin ne ka'am. Matu'uhin ga' kata'uhanbi ase' Tuhanin saguwa' kuwe'itu kata'uhanbi ne pegge' bakas pakitehanne ne ase'nen si ka'am.

Kawul-pi'il me' dara'akan Tuhanin

¹¹ Me' bagayku, a'a liyu-liyu hadja kite bi tu'u si dunya, duma'in inin lahatte bi te'edin. Hangkan junjungku si ka'am, da'a te'ed utanun bi napsu baranbin. Pegge' napsubin hep managga' ka'amin duk ga'i tatuhutbi kinabaya'an Tuhanin. ¹² Pahāpun bi bo'ohanbin diyaleman me' mangga'i masandel pu si Isa Almasihin supaya bang ka'am tuksa'de maghinangan la'at, takitede du me' hinanganbi mahāpin duk bang balik ne Isa Almasi pudjide du Tuhanin sababbi.

¹³ Supaya pinahadje Panuhutanten bi Isa Almasi, subey tuhutbi sara' me' taga kapatut si paglahatbin. Tuhutun bi sultan nakura'in pegge' iye tamanan malangkewin tu'u si paglahatten bi. ¹⁴ Damikkiyan tuhutun bi isab me' gubnulin pegge' ka'urungan siye kapatut we' ne ngalegga me' maghinangan mala'atin duk nanglitan me' maghinangan mahāpin. ¹⁵ Pegge' iye kabaya'an Tuhanin, maghinangan hāp ka'am supaya lettep me' a'a mangga'i makasabut mamissā-missāhan ka'amin. ¹⁶ Ka'am iyan, ga' niya' makapages ka'am ine-ine batang hinangbi pegge' pinaluhaya ne ka'am we' Isa Almasi Panuhutanbin. Saguwa' da'a inin hinangun bi da'awa bang ka'am maghinangan la'at. Saguwa' subey pakitehanbi si me' hinanganbin we' ka'am asal me' dara'akan Tuhanin. ¹⁷ Pagaddatanun bi kēmon a'ahin. Kalasahanun bi pagkasibi masandel pu si Isa Almasihin. Subey ka'am talew si Tuhan duk subey pagaddatanbi sultan nakura'in.

Kabinasahan Isa Almasihin hinang pangalekkatan

¹⁸ Ka'am isab me' dara'akanin, pagaddatanun bi te'ed amubin duk tuhutun bi me' panganda'akanden. Duma'in hadja iye inaddatanbin amu mahāp addatnen saguwa' addatanun bi bisan mangga'i hāp addatnen duk mamura mangamāhin. ¹⁹ Bang kite nandalan peddi' bisan du ga' niya' sala'te saguwa' sandalante hadja pegge' luwal tapikilte Tuhanin, kasulutan Tuhanin si kite. ²⁰ Ga'i kasulutan Tuhanin si ka'am bisan sa'ingge pagsandalbin bang pinapeddi'an ka'am sabab hinanganbi mala'atin. Saguwa' bang nandalan ka'am peddi' bisan tewwa' hinanganbin, kasulutan Tuhanin si ka'am. ²¹ Pegge' kabaya'an Tuhanin hep we' magsandal ka'am peddi' bisan ga' niya' sala'bi. Pegge' bisan Almasi nandalan kabinasahan du sababbi, duk hinanganne ka'am pangalekkatan supaya batukanbi hinangneng. ²² Ga' iye bakas magduse. Ga' iye bakas magdusta', bisan mintedde. ²³ Bisan iye binissā-bissāhan ga' iye nambung la'at. Bisan iye bininasa ga' tungga'anne me' maminasa iyehin. Saguwa' pinangandel we' ne dinen si Tuhan pegge' bentel hukumannen. ²⁴ Almasi illegahin sabab me' duseten bi pangalansang iye diyata' olomin supaya kite bi ga'i ne magduse saguwa' maghinangan hāp hadja kite bi tiggelante bi ma'ellumin. Duk sabab me' bakatne sinandalannen kawuli'an kite bi. ²⁵ Matu'uhin kuwe' ka'am me' bili-bili sumape' amban mangipat ka'amin. Saguwa' kuwe'itu tabalik ne ka'am si mangipat duk mamanteyan ka'amin.

3

Panolo' si me' magella-andahin

¹ Na, ka'am isab me' dendeihin subey tuhutbi kinabaya'an ellabin supaya bang niya' siye ga'i pe kahagad si lapal Tuhanin ujud kahagad du siye bang kitede addatbi mahāpin. Bisan ka'am ga'i missā ngahumatan siye, ujud kahagad du siye iyan pu si Isa, ² bang kitede we' asal magmātabat ka'am si Tuhan duk asal hāp kawul-pi'ilbin. ³ Da'a pikilun bi we' iye makamannin ka'amin pagpahāpbi bantukbin, kuwe' panugleybi kökbin duk paggunabi me' pamulawanin duk pagsemmekebi mahāpin. Duma'in inin makamannis dendeihin. ⁴ Saguwa' mannisbin subey amban dem ateybi, hātinēn hāp addatbin duk diyawa' ateybin. Mannis inin ga'i te'ed usa' duk mahalga' te'ed si pagmatahan Tuhanin. ⁵ Kuwe' inin mannis me' dende suku' si Tuhan awwalley. Ngandel te'ed siye si Tuhan duk tinuhut we' de kinabaya'an elladen. Addatde mahāpin iye makamannis siyehin. ⁶ Si Sara kuwe' miya'an; luwal tinuhut we' ne kinabaya'an ellanen Ibrahim duk pangimmatne ellanen amune. Na, ka'am me' dende kuwe'ituhin, bang hāp hinanganbin duk ga'i ka'am mura-mura tinalew, kuwe' tubu' si Sara ka'am.

⁷ Na, kite bi isab me' taga andahin, subey kite bi magsulut duk andaten bi. Subey essebte bi we' lamma siye amban kite bi hangkan subey siye pagaddatante bi. Duk sali'-sali' du kite bi inurungan we' Tuhanin umul ga' tamananne si surga' hawal lasane duk ase'ne si kitehin bi. Hinangun bi inin supaya pakale Tuhanin pangampunbi si iyehin.

Magsandal sabab hinangan mahāpin

⁸ Na, si katambusannen, iye inin pa'inku si ka'am: subey ka'am kēmon magdambuwa' pikilan duk magesseb-inesseb. Subey ka'am kuwe' magpungtina'i maglasa-ilasa, subey ka'am ma'ase' si pagkasibi duk magdiyawa' atey isab ka'am. ⁹ Bang niya' maghinang

la'at si ka'am, da'a tumbasanun bi la'at. Bang niya' missä-missähän ka'am, da'a siye bissä-bissähänun bi isab. Saguwa' iye panumbasun bi siye päku-päkuhanun bi siye kahāpan amban Tuhan. Iye sababnen hangkan siye subey päkuhanbi kahāpan pegge' ka'am iyan tapene' we' Tuhanin supaya ka'am makasangka kahāpan amban Tuhan. ¹⁰ Pegge' pa'in kitabin hep, "Sasuku mabaya' we' sinna iye tiggelanne ellow tu'u si dunya duk häp me' talabeynen, subey iye ga'i magbissä la'atan duk ga'i magdusta." ¹¹ Subey lebbahanne me' hinanganne mala'atin duk maghinangan iye häp. Subey pagge' esanne te'ed magsulut duk me' sawe'nen. ¹² Pegge' Tuhanin luwal banteyanne me' a'a mabentelin duk luwal pakalene me' pangampunde si iyehin. Saguwa' kuntarahanne me' maghinangan mala'atanin."

¹³ Ga' niya' ngahinang la'at si ka'am bang iye hadja kabaya'anbi hininangin mahāpin. ¹⁴ Saguwa' bisan bang ka'am magsandal sabab hinanganbi mahāpin, subey ka'am këgan. Da'a ka'am atalew si a'a duk da'a ka'am magsuse. ¹⁵ Subey ka'am magmätabat pu Isa Almasi dem ateybi duk subey iye pahadjebi pegge' iye Panuhutanbin. Pikilin bi andang bang ine panambungbin bang niya' nilew ka'am bang we'ey ka'am sandel pu Isa Almasi. ¹⁶ Saguwa' subey häp pamissäbin bang ka'am nambung duk pagaddatanun bi manilew ka'amin. Da'a ka'am maghinangan la'at duk ga'i sasew dem pikilanbin supaya bang niya' missä-missähän ka'am sabab kawul-pi'ilbi mahāpin, pegge' sandel ka'am pu si Isa Almasi, ujud iya' du siye sabab bakas binissäden. ¹⁷ Pegge' gam pe kite nandal sabab hinangante mahāpin, bang kabaya'an Tuhanin du, amban bang nandal kite sabab hinangante mala'atin. ¹⁸ Essebun bi we' Almasi magsandal du isab bu ga' niya' duse-dusene. Saguwa' matey iye sabab duseten bi supaya kite bi me' madusehanin tapaghäpne duk Tuhanin. Matey Isa Almasi sabab duseten bi, duk asal ga'i ne iye matey balik. Pinapatey we' de barannen saguwa' ellow du niyawanen. ¹⁹ Ubus hap pi niyawanen magmahalayak aka-aka mahāpin si me' niyawa kinalabusu Tuhan si ahilatin. ²⁰ Siye miya'an me' niyawa me' a'a mangga' manuhut panganda'akan Tuhanin masa si Nu ley. Inagad-agad we' Tuhanin kaw du siye nuhut iye säbu hininang pe we' si Nu kappal mahadjebin. Saguwa' pagtekka laseyin luwal du hadja walu' a'a mapasakey dem kappalin duk timbul siye amban dem bohe'in. ²¹ Katimbulde masaley dalil katimbulte bi kuwe'itu inin bang kite bi pinandi dem bohe'. Häti pinandi inin duma'in we' tahala' ne lu'ud baranten bi, saguwa' tanda' inin we' mäku ampun ne kite bi si Tuhan supaya ga'i ne sasew dem pikilanten. Makajari ne kite bi inampun pegge' Isa Almasi ellow balik amban kamateyinen, ²² duk hap pi iye si surga'. La'i iye kuwe'itu si kanawanan Tuhanin, lugal tamanan mabangsahanin duk magbaya' iye si këmon mala'ikatin duk këmon taga balakat duk taga kapatut diyata' langitin.

4

Pinda kawul-pi'il me' masandel pu si Isahin

¹ Pegge' Isa Almasi bininasa duk kapeddi'an hangkan hep subey ka'am ngatu magsandal peddi' kuwe' Isa Almasihin. Pegge' sasuku nandalan peddi' ga'i ne iye mabaya' magduse. ² Hangkan tinagna'an kuwe'itu subey ne ga'i utanbi napsubin saguwa' iye subey tinuhutbin kinabaya'an Tuhanin tiggelanbi ma'ellumin. ³ Sarang ne paghinangbi me' hinangan kasinnahan me' a'a mangga'i manuhut Tuhanin. Matu'uhin magjina ka'am duk magkahinangan lella duk dende, maglangohan ka'am duk bang magtipun ka'am maglamilami, luwal ka'am maginuman. Duk nambahayang ka'am si me' tuhan-tuhan bu asal kabunsihan Tuhanin inin. ⁴ Duk kuwe'itu ulali' me' a'a mangga'i manuhut Tuhanin bang we'ey ne ka'am ga'i nuhut siye maghinangan me' mala'at miya'an hangkan bissä-bissähände ka'am. ⁵ Saguwa' dambuwa' ellew nengge du siye iyan si harapan Tuhanin hinukum, duk tilew Tuhanin du siye dangan-dangan sabab me' hinangande matu'u si dunyahin. Hukum Tuhanin du me' a'a ma'ellumin duk me' mamateyin. ⁶ Hangkan hep minahalayak aka-aka mahāpin bisan si me' pateyin, supaya ellow du niyawaden kuwe' Tuhanin ellow, bisan ne siye tahukum we' Tuhanin ka'ellumden we' subey siye matey pegge' iye inin pangaral Tuhan këmon manusiya'in.

Ta'u ngangguna me' kapandeyan pangurung Tuhanin

⁷ Söng ta'abut ne ganta'an dunya inin hangkan papateng-pateng ka'am duk pahāpun bi pamikilbin duk ka'am kapangampun si Tuhan. ⁸ Duk pasöng pe amban këmon, subey ka'am maglasa-ilasa te'ed pegge' bang asal maglasa-ilasa ka'am, bisan ekka dusebi si sawe'bi, magampun-inampun du ka'am. ⁹ Bang niya' me' pagkasibi masandel pu si Isa Almasihin piyu si luma'bi, addatanun bi siye duk da'a siye puggutanun bi. ¹⁰ Dangan-dangan ka'am ka'urungan kapandeyan we' Tuhanin. Subey gunabi kapandeyan iyan panabangbi sawe'bi. Subey ka'am ta'u ngangguna bayu'-bayu'an kapandeyan pinangandel Tuhan si ka'amin. ¹¹ Upama bang niya' ka'urungan kapandeyan magusihat, subey usihatne

lapal Tuhanin. Bang niya' isab ka'urungan kapandeyan nabangan sawe'ne, subey te'ed gunane kapandeyannen panabangne siye duk subey kata'uhanne we' urungan Tuhanin du iye basag duk tatabangne sawe'nen. Bisan ine-ine hinangbi, hinangun bi pahāp-hāp supaya kata'uhan me' a'ahin we' sabab Isa Almasi hangkan tahinangbi iyan duk pudjide du Tuhanin. Pata' te'ed iye pinahadje pegge' balakatnen ga' niya' tamananne. Amin.

Magsandal kasusehan pegge' sandel pu Isa Almasi

¹² Me' bagayku kinalasahanకు, da'a ka'am ulali' bang tekka si ka'am kasusehan mahad-jehin panuleyan sandelbin. Asal kēmon du masandel pu Isa Almasihin subey makalabey kasusehan. ¹³ Saguwa' subey ka'am kēgan pegge' sabab kasusehanbi iyan sumakup ne ka'am si me' kabinasahan talabey si Isa Almasihin, supaya du isab ka'am kēgan manamal bang pahadje Tuhanin ne Isa Almasi si pagmatahan me' manusiya'in kēmon. ¹⁴ Bang ka'am binissā-bissāhan pegge' patuhut ka'am pu si Isa Almasi, subey ka'am kēgan pegge' hātinen lu'u si ka'am Niyawa mabalakatanin, iye Niyawa Tuhanin. ¹⁵ Bang ka'am magsandal kasusehan, ambat ne basta duma'in hadja pagjānannen me' hinangan la'at kuwe' mono' a'a atawa nangkew atawa maghinangan la'at seddili atawa ngulebe'an hinang sawe'bi. ¹⁶ Saguwa' bang ka'am magsandal kasusehan pegge' patuhut ka'am pu si Isa Almasi, na, da'a ka'am iya' saguwa' magsukul te'ed ka'am si Tuhan pegge' ka'am suku' pu Isa Almasi.

¹⁷ Ta'abut ne waktuhin tagna'an Tuhanin ne hinukum me' a'a si dunyahin duk iye hinukumne dehelluhin me' a'anen. Bang me' kasusehan matekka si kite bi kuwe'itu inin, iye hukumanne si kitehin bi me' a'anen, pasōng pe te'ed la'at matekka si me' mangga'i makahagad si aka-aka mahāp amban Tuhanin.

¹⁸ Pa'in kitabin hep,

“Me' a'a manuhut Tuhanin agen ga'i timbul. Na, sa'ingge ne katimbul me' a'a mangga'i manuhut Tuhanin duk me' a'a dusehanin?”

¹⁹ Hangkan hep bang ka'am magsandal kasusehan bu amban baya' Tuhan du, pasōngun bi paghinangbi mahāpin duk pangandelun bi dibin dambūs-būs si Tuhan pegge' iye mamapanjari ka'amin duk tumananne du sanggupnen we' ga'i ka'am ambananne.

5

Panessa' si me' bahi'in duk si me' lella mabata'in

¹ Niya' isab batang pa'inku si ka'am me' bahi' malu'uhin pegge' aku inin bahi' du isab kuwe' ka'amin. Takiteku duk duwe mataku inin kabinasahan talabey Isa Almasihin. Duk sumakup du ku isab iyan bang pinahadje ne iye si pagmatahan me' manusiya'in kēmon.

² Iye inin batang pina'inku si ka'amin: ipatun bi pahāp-hāp me' masandel pu si Isa Almasi pinangandel Tuhan si ka'amin. Siye iyan dalil me' bili-bili duk ka'am dalil me' a'a mangipat bili-bilihin. Hangkan subey ka'am sinna ngipat siye pegge' inin kinabaya'an Tuhanin duk da'a ka'am subey ginagahan. Ipatun bi siye duma'in pegge' suweldobin inapasbin saguwa' pegge' asal mabaya' ka'am maghinang para si siye. ³ Da'a ka'am magmanda si me' pinangandel si ka'amin saguwa' subey ka'am pangalekkatande maghinangan mahāpin. ⁴ Manjari bang balik ne pitu Isa Almasi, iye dalil nakura' me' a'a mangipat bili-bilihin, niya' iyan panumbasne ka'am hāp manamal duk asal ga'i te'ed pinda, hātinen, sumakup ka'am si sahayanen salama-lama.

⁵ Na, ka'am isab me' lella mabata'in pe, tuhutun bi me' tolo' me' bahi'in. Duk subey ka'am kēmon magtabang-tinabang diyawa' pagateybin. Pegge' pa'in kitabin hep, “Kuntarahan Tuhanin me' malangkew ateynen saguwa' ka'ase'anne me' madiyahawa' ateynen.”

⁶ Hangkan magpadiyawa' ka'am si Tuhan Mabalakatanin supaya ka'am palangkewne bang ta'abut ne waktu pangeddewnen. ⁷ Pangandelun bi si iye kēmon kasusehanbin pegge' iye ngipat ka'amin.

⁸ Pahāpun bi pamikilbin duk papateng-pateng ka'am. Bantabin nakura' seyitanin batang ngusa' ka'am duk ne ka'am ga'i nuhut Tuhanin. Kuwe' iye lima'ung ngigel maglunsul ne pa'in miha bang sine takakanen. ⁹ Patetegun bi sandelbi si Tuhanin duk tuwasanun bi nakura' seyitanin, pegge' kata'uhanbi du we' duma'in hadja ka'am, saguwa' bisan me' pagkasibi masandel pu si Isa si me' kalahat-lahatan si dunyahin, magsandal du isab kuwe' ka'amin. ¹⁰ Saguwa' ubus ka'am magsandal daddali', pahāp Tuhanin du ka'am duk ne ga' niya' sala'-sala'bi duk pabasagne ateybin duk patetegne te'ed sandelbi si iyehin. Tuhanin malasa duk ma'ase' manamal. Tapene' ka'am we' ne hinangne me' a'ane supaya ka'am pinahadje si surga' pegge' magdambuwa' ka'am duk Isa Almasi. ¹¹ Pata' iye pinahadje pegge' balakatnen ga' niya' tamananne. Amin.

Bissā si panambusan

¹² Si Silas manabangan akuhin nulat sulat mapandak inin. Dambuwa' iye pungtina'ite bi sandel pu si Isa Almasi asal pangandelanku te'ed. Sulatante ka'am pegge' batang

pa'asigku ateybin duk supaya ka'am ngata'u sabab lasa duk ase' Tuhan si ka'amin. Da'a te'ed tayikutanun bi lasane si ka'amin.

¹³ Me' masandel pu si Isa Almasi si lahat Babilonin, tapene' du isab siye we' Tuhanin, mabo'o bissā piyu si ka'am we' essebde ka'am. Mabo'o bissā isab si Markus itu' we' essebne ka'am. Si Markus inin pangimmatku iyehin kuwe' anakku ne. ¹⁴ Magsalam-sinalam ka'am pamakitebi lasabin.

Karayaw pasanyang Tuhanin ateybin, kēmon ka'am suku' pu si Isa Almasihin. *Wassalam*

Kaduwe sulat amban si Petrosin Pahāti sabab kaduwe sulat amban si Petrosin

Sinulat inin si me' masandel pu si Isa Almasi makanat-kanat si me' kalahatanin. Masa miya'an ekka me' guru magtolo' me' tolo' ga'i bennal hangkan sinulat inin pamanolo' me' masandel pu si Isahin duk siye ga'i kahagad si me' tolo' me' a' miya'an.

Ekka panessa'-nessa' si me' masandel pu si Isa Almasihin tu'u. Dina'ak te'ed si siye hinalli'an me' guru magtolo' mangga'i mabennalin. Dina'ak isab hinalli'an me' a'a mangga'i makahagad sabab pabalik si Isa si duryahin. Pa'inne we' asal bugtu' si Isa Almasi balik si durya. Duk inaka isab we' ne bayu'-bayu'an ma'umantagin bang sōng kiyamat ne.

¹ Sulat inin amban aku, si Simon Petros, dambuwa' dara'akan Isa Almasi, duk kawakilan ku we' ne dina'ak magmahalayak lapalnen. Pasampayku sulat inin piyu si ka'am kēmon me' masandel pu si Isa Almasihin. Iye Tuhanten bi duk iye manimbul kitehin bi. Pegge' bentel iye, ga' kite bi pinagbidda' we' ne saguwa' sandel pinapine dem ateybin duk sandel pinapitune dem atey kamihin sali'-sali' du mahalga'.

² Karayaw magkasōng tabangne si ka'amin duk pasōng du ngasanyang dem ateybin sakali' pasōng isab pangata'ubi Tuhanin duk Isa Almasi, Panuhutanten bi.

Tapene' duk tinawag we' Tuhanin

³ Sabab balakat Tuhanin tinabangan kite bi we' ne duk tatuhutte bi kēmon panganda'akannen duk tahinangte bi sasuku mahāpin. Hangkan kite bi tabanganne pegge' kata'uhante bi ne Isa Almasi duk pinene' hep kite bi we' Isa Almasi supaya talekkatte bi addatne mahāpin duk tuhuhut kite bi si iye pinahadje. ⁴ Sabab balakat Tuhanin pinangurung we' ne si kite bi me' bakas pananggupne si kitehin bi, me' pananggupnen hāp manamal duk mahalga'. Sabab me' pananggupne inin, ga'i ne subey ūtante bi me' napsu si durya makapagka'at kitehin bi, duk addatten bi makajari ne neppu addat Tuhanin. ⁵ Bang kabaya'anbin we' addatbin kuwe' addat Tuhanin subey te'ed ge'esanbi pinahāp kawul-pi'ilbin pegge' sandelbin subey patuhutan kawul-pi'il hāp. Duk magge'es ka'am supaya ngalalem kata'ubin. ⁶ Subey isab ka'am ta'u mages dibin. Duk subey ka'am ta'u magsandal bang ka'am katekkahan kasusehan. Subey isab tuhutbi Tuhanin dambūs-būs ateybin. ⁷ Subey kalasahanbi me' pagkasibi masandel pu si Isa Almasihin duk bisan isab me' a'a mangga'i masandelin. ⁸ Bang kēmon tasulat inin luwal hinangbi duk asal pasōng pe hinangbi, bugtu' niya' ka'ujudan kēmon hinanganbin duk niya' kagunahanne duk pasōng isab kata'uhanbi Isa Almasi, Panuhutanten bi. ⁹ Saguwa' bisan a'ahin sandel pu si Isa, bang ga'i du hinangne me' pina'inku miya'an, kuwe' iye a'a pessek atawa a'a ga'i ngite bang tala pegge' takayipatne ne we' bakas ta'ampun ne we' Tuhanin me' dusene matu'uhin.

¹⁰ Hangkan hep me' kapungtina'ihanku, pagge'esanutn bi te'ed nuhut me' pina'inku miya'an supaya asal tabugtu'bi we' tapene' ka'am we' Tuhanin duk tatawag ka'am we' ne nuhut iye. Bang inin hinangbi, ga'i te'ed lebbahanbi sandelbi si Tuhanin. ¹¹ Bang hinangbi du bakas pina'inku miya'an, inurungan du ka'am kapatut pi dem pagbaya'an Isa Almasi, Panuhutanten bi duk manimbul kitehin bi. Duk magbaya' iye salama-lama.

¹² Iye hep inin sababnen hangkan ka'am luwal pa'essebunku sabab me' inin, bisan ne andang kata'uhanbi duk asal teteg ne ka'am nuhut tolo' mabennal bakas takalebin. ¹³ Tapikilku patut ka'am pa'essebunku sabab me' inin pādpad ellum pe ku. ¹⁴ Kata'uhanku we' tapit ne kamateykan pegge' bakas pinakita'u si aku we' Panuhutanten bi Isa Almasi. ¹⁵ Hangkan hep ge'esanku te'ed ma'esseban ka'am supaya luwal ta'essebibi me' pina'inku inin bang ne ku matey.

Me' mangite pamahadje Isa Almasihin

¹⁶ Duma'in kissa hininang-hinang hadja inaka kami si ka'amin pangaka kami sabab balakat Isa Almasi, Panuhutanten bi duk sabab pabalikne mapituhin. Saguwa' asal takite kami duk me' mata kamihin sahayanen. ¹⁷ Asal la'i te'ed kami sakali' iye pinahadje duk pinakitehan sahayanen we' Samane Tuhanin. Niya' hep suwala amban Tuhan magpa'in, "Inin Anakku kalasahanku manamal, kasulutan ku te'ed si iye." ¹⁸ Asal takale kami suwala inin missā amban surga' sābu kami la'i nuhutan Isa Almasi diyata' punu pamahadjehan Tuhan Anaknen.

¹⁹ Sabab takite kami duk takale kami diyata' punu miya'an, pasōng kabugtu'an kami we' to'o me' pina'in kanabi-nabihan awwalley sabab Almasihin. Subey te'ed asipbi pina'innen pegge' kuwe' iyan payita'an ninag dem kalindeman sampay tekka ellew papitu Isa Almasi mabalikin. Almasi kuwe' dalil māga ngadanta'an dem ateybin. ²⁰ Saguwa' esebun bi pina'inku inin pegge' importante manamal, we' ga' niya' a'a bang dihananne hadja ta'u

magpahāti me' pinasulat we' Tuhan dem kitabin. ²¹ Pegge' me' bissā Tuhan dem kitabin duma'in amban pikilan manusiya'. Saguwa' me' a'a ginuna Tuhan magpalata' lupalnen, pagbaya'an we' Niyawa Tuhanin hangkan tabissāde duk sulatde me' bissā Tuhanin.

2

Me' guru ga'i bennal

¹ Masa awwalley niya' me' a'a magpa'in we' siye me' nabi amban Tuhan bu ga'i to'o. Damikkiyan isab kuwe'itu niya' du iyan paguwa' diyalemanbi me' a'a magpa'in we' siye me' guru saguwa' me' panolo'den ga'i to'o. Magtolo' siye iyan me' tolo' makapagka'at sandelbi pu si Isa Almasihin. Bisan si Isa, amuden, matey muwasan duseden saguwa' tayikutande iye. Hangkan bessuwang siye iyan katekkahan mulka' Tuhanin. ² Ekka iyan ngalekkat me' hinangande maka'iya'-iya'in duk sabab hinangande mala'at miya'an, binissā-bissāhan iyan tolo' mabennal sabab Isa Almasihin. ³ Me' guru mangga'i mabennal inin napsuhan si sin hangkan paguntungande ka'am iyan duk me' kissade mangga'i mato'ohin. Andang ne siye inin kalabo'an hukuman. Tuhanin ga'i tuli, asal leggene du siye.

⁴ Bisan me' mala'ikat magdusehin ga' du ka'ase'an we' Tuhanin saguwa' ilakasan siye we' ne dem narka'. Duk i' siye la'i kuwe'itu kinalabusu dem lindem ngagadan ellew paghukumin. ⁵ Me' a'a si dunya awwalley isab, ga' siye ka'ase'an we' Tuhanin saguwa' sabab duseden ilaseyan we' Tuhanin dunya inin. Luwal tinimbulnen si Nu duk sawe'ne pitu'in. Ga' pe laseyin luwal si Nu miya'an magusihat si me' a'ahin dina'ak pinabentel me' hinanganden. ⁶ Ineggas isab we' Tuhanin awwalley puweblo Sodomim duk puweblo Gomorahin pangalegga me' mala'ihin pegge' dusehan siye manamal, supaya niya' pamintangan me' a'a sinduwe mangga'i matalew si Tuhanin. ⁷ Sakali' ineggas lahat miya'an tinimbul si Lot we' Tuhanin. Si Lot inin a'a hāp duk sasew dem pikilannen sabab me' a'a maba'isan duk mangalanggalan sara' Tuhanin si lahatne miya'an. ⁸ Kahaba' ellew dukka dem ateynen sakali' takalene duk takitene me' hinangande mala'atin. ⁹ Kēmon inin me' upama we' Tuhanin ta'u nabangan me' masandel si iyehin duk paluwasne siye amban dem kasusehanden. Tahātite isab we' asal ta'u du Tuhanin ngalegga me' maghinangan mala'atin saguwa' agadne ellew paghukumin. ¹⁰ Lagi' ne me' a'a maba'isanin duk me' mangga'i mapakale si me' magbaya'in asal legga Tuhanin.

Me' guru mangga'i mabennalin bahani duk abbuhan siye. Ga' siye magaddat si me' mala'ikatin, bisan miya'an bissā-bissāhande pe. ¹¹ Bisan du me' mala'ikatin, basag te'ed siye duk langkew pe siye amban me' guru mangakkal inin, ga' du siye pi si harapan Tuhanin missā-missāhan atawa nuntutan me' pagkaside mala'ikatin. ¹² Saguwa' me' guru inin kuwe' hayep talun. Me' hayep inin ga' ta'u mikil duk iye hadja kasuddahanden siniggew duk pinapatey. Me' a'a inin, ine-ine pa'asek dem pikilande iye miya'an hininangden, bu bissā-bissāhande pe mangga'i tahātiden. Bugtu' du siye magka'at. ¹³ Mole' si siye du me' mala'at hininangde si sawe'den. Sinna siye nganduhulan napsu baranden bisan ellew pe. Mo'o ka'iya'an hadja siye si ka'am duk sinna siye ngakkalan ka'am pegge' pasawu siye si ka'am magkakanan bu la'at me' hinanganden. ¹⁴ Sinna siye luwal mayam si me' dende duk pagba'isande. Ga' i siye kaduhulan magduse. Bo'ode magduse me' malamama sandelne si Tuhanin. Napsuhan siye duk pandey ne siye ngeddo' ine-ine kabaya'ande. Pagmulka'an Tuhanin du siye. ¹⁵ Pasape' siye amban tolo' mabentelin. Iye tinuhutden hinangan dambuwa' nabi awwalley inēnan si Bala'am anak si Beyor. Si Bala'am inin sinna hep si sin hangkan ngatu iye bisan maghinang la'at basta tinangdanan hadja iye. ¹⁶ Saguwa' ka'amāhan iye sabab dusene miya'an. Missā kura'nen kuwe' a'a, mages iye hangkan ga' luma'us pagdupangannen.

¹⁷ Me' guru mangakkalin kuwe' kupung teggang. Kuwe' isab siye gabun tabo'o baliyu. Ga' niya' kagunahan me' panolo'den duk ga' ngurung kahāpan si a'a. Niya' ne andang panyap Tuhanin patenna'ande dem kalindeman manamal. ¹⁸ Pandey siye missā-missā saguwa' ga' niya' kagunahanne. Kati-katide me' ba'ahu bakas manayikutan me' sawe'de madusehanin supaya siye magduse balik. Magtolo' siye we' ga' la'atan bang luwal ūtante napsu baranten. Kuwe' miya'an pangati-ngatiden. ¹⁹ Sanggupande me' a'ahin we' bang siye tinuhutden makajari siye maghinang ine-ine kabaya'ande pegge' ga' du niya' amude. Bu pa'in iye mato'ohin, bisan siye kuwe' du banyaga' me' addatde mala'atin. Pegge' sasuku tinagi maghinangan ine-ine, binayaga' ne iye we' hinanganne miya'an. ²⁰ Bang niya' me' a'a ngalebbahan me' hinangan mala'at si dunya inin sabab sandel ne siye pu si Isa Almasi, Panuhutanten bi duk manimbul kitehin bi, ubus bu balik du siye maghinangan miya'an duk tinagi ne siye magduse, pasōng la'at ka'umantaganden amban tagna'in. ²¹ Gam pe miya'an siye ga' bakas ngata'uhan lān tudju Tuhanin amban bang ubus kata'uhande, tinayikutan du we' de panganda'akan Tuhan inaka si siyehin. ²² Hininangde miya'an

kuwe' du pina'in eli'an inin, "Asuhin kakanne balik bakas inuta'annen," duk "Bawi bakas pinandihin balik du pi ngaluglub dem pisak."

3

To'o du we' pitu balik Panuhutanten bi

¹ Me' bagayku kinalasahankun, kaminduwe ne ku inin nulat si ka'am. Hangkan ka'am sulatanku pegge' batang ka'am pa'essebunku sabab me' kinata'uhanbin ne duk teteg pikilanbi mahāpin. ² Kabaya'ankun we' essebbi te'ed me' pina'al me' kanabihan awwalley duk me' panganda'akan Panuhutanten bi duk manimbul kitehin bi, Isa Almasi. Kēmon panganda'akan si Isa inin inaka si ka'am we' me' a'a kawakilannen. ³ Tagna' subey essebbi we' si me' ellew dambuli niya' iyan me' a'a piyu si ka'am, me' a'a luwal ngūtan napsuden. Duk hinangde ka'am iyan dagey, ⁴ pa'inde, "Duma'in ke Isa Almasi bakas nanggup we' balik du iye pitu? Na, antag ne iye? Ūbus ne matey me' kapapu'anten bi," pa'inde, "saguwa' dunya inin ga' du pinda kemuwe tagna'ne pinapanjari." ⁵ Asal pagtu'urande ga'i inesseb we' awwalley missā hadja Tuhanin bessuwang manjari langit duk bulakin, duk pinaguwa' we' ne bulakin amban dem bohe'. Duk kēmon bayu'-bayu'an si dunyahin ellum sabab bohe'. ⁶ Duk bohe' du isab makapagka'at dunya tagna'in sakali' ilatapan we' Tuhanin. ⁷ Saguwa' bakas missā isab Tuhanin we' langit duk bulak kuwe'itu inin ineggas du bang tekka ne ellew pangahukumne me' a'a mangga'i matalew si Tuhanin duk magmula siye kēmon.

⁸ Saguwa' me' bagayku, da'a te'ed kayipatanun bi da bayu' inin we' bang si Tuhan da ellewin kuwe' da ngibu tahun duk da ngibu tahunin kuwe' da ellew du. Sali'-sali' du si iye da ellewin duk da ngibu tahunin. ⁹ Kannal me' a'a sinduwehin we' lomboy Tuhanin duk ga'i du tumananne sanggupnen. Saguwa' hangkan ga' pe tumananne pegge' asal agad-agadne kaw du pagsusunanbi dusebin. Pegge' ga'i iye baya' we' niya' bisan dambuwa' ilegga saguwa' kabaya'annen we' kēmon pagsusunande duk lebbahande duseden.

¹⁰ Saguwa' asal pitu du balik Isa Almasi, Panuhutanten bi. Keddu iyan papitunen, kuwe' katekka a'a panangkewin. Ellew iyan makakale me' a'ahin begeddu pales manamal duk bessuwang tunag we' ebbut kēmon bayu'-bayu'an diyata' langitin duk lanyap langitin. Damikkiyan kēmon maniya' tu'u si dunyahin sampay dunyahin eggas du isab duk lanyap. ¹¹ Na, pegge' kata'uhanbi ne we' lanyap du kuwe' miya'an dunya inin si pasōngan, subey ne pahāpbi me' hinanganbin duk subey ka'am dambūs-būs nuhut Tuhanin ¹² sābubi mangagad-ngagad katekkanen. Pagge'esanun bi te'ed ngahinang kinabaya'an Tuhanin duk mura tekka ellew papitunen - ellew ka'eggas langitin duk magka'at ne duk me' bayu'-bayu'an diyata' langitin tunag we' ebbut. ¹³ Saguwa' bakas nanggup isab Tuhanin we' urunganne kite bi langit ba'ahu duk dunya ba'ahu. Duk asal ga' niya' la'at la'i, hāp hadja kēmon. Inin inagad-agadten bi.

¹⁴ Hangkan hep me' bagayku, sābubi mangagadan ellew miya'an, ge'esanun bi te'ed supaya ga' niya' la'at-la'atbi atawa salla'-salla'bi si matahan Tuhan duk kasulutan Tuhanin si ka'am. ¹⁵ Subey kimmatanbi we' hangkan ga'i pe pitu Panuhutanten bi supaya makatagad pe me' a'ahin magsusunan duseden duk siye timbul. Si Paul, pungtina'ite bi kinalasahanin, kuwe' inin du isab sinulatne si ka'amin amban kata'u pangurung Tuhan si iyehin. ¹⁶ Kuwe' miya'an pina'inne dem me' sulatnen kahaba' iye nulat. Niya' me' pa'inne hunit hināti hangkan me' mangga'i makahātihin duk me' mamura tabo'o pasape'in pindahande hātinen. Kuwe' miya'an du isab hinangden si me' sinduwe tasulat dem kitabin. Hangkan asal ilegga du siye sabab hinangande inin.

¹⁷ Hangkan me' bagayku, sessa'ante ka'am. Kata'uhanbi ne du sabab inin, hangkan papateng-pateng ka'am kaw ka'am tabo'o pasape' we' me' panolo' me' a'a mala'at inin duk ga'i ne ka'am pateteg si tolo' mabennalin. ¹⁸ Saguwa' subey pasōngbi ne pa'in pangandelbi si lasa duk ase' Isa Almasihin duk pasōngun bi pangata'ubi iyehin. Iye Panuhutanten bi duk manimbul kitehin bi. Subey iye pinudji kuwe'itu sampay salama-lama. Amin. *Wassalam*

Tagna' sulat amban Yahiyahin **Pahāti sabab me' tellu sulat amban Yahiyahin**

Si Yahiya inin dangan me' sampū' duk duwe tapene' si Isa Almasi dina' akne magmahalayak lapalnen. Panulat Yahiya sulatne inin, bahi' ne iye.

Sulatne tagna'in pinasampay si kēmon masandel pu si Isa Almasi si kalahat-lahatanin. Masa miya'an niya' me' a'a magtolo' mangga'i mabennalin. Pa'in me' sinduwehin we' si Isa duma'in Anak Tuhanin saguwa' manusiya' hadja. Me' sinduwehin isab magpa'in we' Anak Tuhanin ga' bakas magbaran manusiya'. Duk niya' pe me' panolo' seddili.

Si sulatne inin magaka Yahiya pinapasti' we' si Isa Almasi bennal Anak Tuhanin duk bennal isab iye manusiya'.

Sessa'anne isab me' a'ahin we' subey pandogahande te'ed me' magtolo' si siyehin bang magsali' ke panolo'den duk tolo' Almasihin supaya halli' ande tolo' mangga'i mabennalin.

Papasti'ne isab tu'u we' kēmon me' masandel pu si Isa Almasihin duk mamalasa si Tuhanin subey isab kalasahande me' pagkasiden.

Kaduwe sulatnen pinasampay si dambuwa' "dende tapene' we' Tuhanin duk si me' anaknen." Dina'ak isab siye maglasa-ilasa duk tinolo'an siye we' ne sabab me' a'a magtolo' mangga'i mabennalin.

Katellu sulatnen pinasampay si dambuwa' lella inēnan si Gayus. Sinanglitan we' ne si Gayus pegge' sayu' iye duk tinabang we' ne me' masandel pu si Isa Almasi malumengngan magmahalayakin.

Lapal mangurung umulin

¹ Sulatante ka'am sabab Isa Almasi, iye Lapal mangurung umulin. Tagna' awwalley pe te'ed andang ne iye. Takale kami iye missā duk takite kami iye duk me' mata kami inin. Awe', takite kami iye duk ta'antan kami duk me' tangan kami inin. ² Pinakitehan iye si bantuak manusiya'. Asal takite kami iye hangkan naksi' kami ngakahan ka'am sabab mangurung umum mangga' niya' tamanannen. Tagna'ley la'i iye si Samane Tuhanin duk pinakitehan iye si kami. ³ Manjari inaka isab we' kami si ka'am bakas takite duk takale kami inin supaya ka'am matuk si kami duk kite bi kapagdambuwa' duk Samate bi Tuhanin duk sampay Anaknen, Isa Almasi. ⁴ Sulatante ka'am inin supaya jukup kēgten bi kēmon.

Tuhanin danta'

⁵ Inin bakas takale kami amban Isa Almasihin duk aka kami isab si ka'am: we' Tuhanin asal danta' duk ga' niya' kalindeman si iye. Hātinen asal ga' te'ed niya' duse-dusene. ⁶ Hangkan bang pa'inte we' magdambuwa' kite duk Tuhanin bu patenna' pe kite dem lindem, hātinen maghinangan pe kite la'at, magdusta' kite. Takite du si me' bissāten duk si me' hinanganten we' magdusta' kite. ⁷ Saguwa' bang patenna'nten dem danta' kuwe' Tuhanin dem danta', manjari magdambuwa' dem atey kite bi kēmon, duk sabab laha' si Isa, Anak Tuhanin, puwas kēmon duseten duk sutsi ne kite.

⁸ Bang pa'inte we' ga' niya' duse-dusete, akkalante hadja diten duk ga' niya' kabennal dem ateyten. ⁹ Saguwa' bang bennalante duseten si Tuhan, ampunne duseten duk sutsine ateyten amban kēmon hinangante mala'atin. Pegge' iye inin pananggung Tuhanin duk hinangannen bentel. ¹⁰ Bang pa'inte we' ga' kite bakas magduse, kuwe' du pa'inte we' Tuhanin dusta'an duk ga' enna' te me' panolo'nen dem ateyte.

2

Si Isa mapaselletin

¹ Me' anak-ampuku, sulatante ka'am inin supaya ka'am ga'i magduse. Saguwa' bang niya' kapagduse, niya' du pasellet maghāp kite duk Samate Tuhanin. Mapasellet inin si Isa Almasi mabentelin. ² Duk Isa Almasi tahinang kuluban hep pamuwas duseten bi. Duk duma'in hadja duseten bi saguwa' sampay duse me' manusiya' in kēmon pinuwasan we' Isa Almasi.

³ Tabugtu'te bi we' kata'uhante Tuhanin bang tuhutte bi me' panganda'akannen. ⁴ Bang niya' a'a magpa'in we' kata'uhanne Tuhanin, bu ga'i du tuhutne me' panganda'akannen, a'a miya'an dusta'an duk ga' niya' kabennal dem ateynen. ⁵ Saguwa' sasuku manuhut lapal Tuhanin iye mabugtu' mamalasa si Tuhanin. Kuwe' inin pakabugtu'ten we' magdambuwa' kite duk Tuhanin. ⁶ Sasuku magpa'in we' magdambuwa' iye duk Tuhanin subey kawul-pi' ilnen kuwe' kawul-pi'il si Isa Almasi patu'une si dunyahin.

Da' akan ba' ahuhin

⁷ Na, me' bagayku kinalasahankun, panganda'akan sinulatku si ka'am inin duma'in ne ba'ahu. Kemuwebi sandel pu si Isa Almasi, asal lu'u ne si ka'am da'akan inin. Inin hep usihat bakas takalebin we' subey ka'am maglasi-ilasi. ⁸ Saguwa' makajari isab kimmatante ba'ahu da'akan sinulatku inin. Panganda'akan inin tinuhut we' Almasi duk tinuhut isab we' bi. Nagna' ne tahala' kalindemanin duk ninag ne danta' te'edin.

⁹ Sasuku magpa'in we' dem danta' ne iye, bu buni du iye si pagkasine masandel pu si Isa Almasihin, masi du iye dem kalindeman sampay kuwe'itu. ¹⁰ Saguwa' mamalasa si pagkasine masandel pu si Isa Almasihin, patenna'annen dem danta' ne duk ga' niya' makapagduse iye. ¹¹ Saguwa' mabunsi si pagkasinen, dem lindem pe, hātinin maghinangan la'atan du iye. Lumengngan iye bu ga'i kata'uhanne bang tungan iye pegge' kuwe' iye a'a pessek pegge' ga'i iye makakite dem lindem.

¹² Sulatante ka'am me' anak-ampuku, pegge' ta'ampun ne me' dusebin sabab Isa Almasi. ¹³ Sulatante ka'am me' a'a bahi'in, pegge' kata'uhanbi du Almasihin, tagna' awwalley andang ne iye. Sulatante ka'am me' lella mabata'in, pegge' ga'i ka'am tabo'o we' me' sassat nakura' seytitanin.

¹⁴ Sulatante ka'am me' anak-ampukun, pegge' kata'uhanbi du Samabi Tuhinin. Sulatante ka'am me' a'a bahi'in, pegge' kata'uhanbi du Almasihin, andang ne iye tagna' awwalley. Sulatante ka'am me' lella mabata'in, pegge' pagen dem ateybin. Teteg lapal Tuhinin dem ateybi duk ga'i ka'am tabo'o we' me' sassat nakura' seytitanin.

¹⁵ Da'a ka'am kahāpan maghinang sa hinangan me' a'a ma'ekka tu'u si dunya inin, duk da'a ka'am kahāpan si me' bayu'-bayu'an si dunya inin. Sasuku kahāpan si kēmon inin, ga'i malasa si Samane Tuhinin. ¹⁶ Pegge' kēmon suku' si dunya inin, hātinin me' mala'at pagnapsuhan baranten, duk me' takiteten bu pagnapsuhante, duk me' pagabbuhan manusiya'in, kēmon inin amban dunya inin hadja duk duma'in amban Samate Tuhinin. ¹⁷ Palabey du hadja dunya inin duk kēmon pagnapsuhan manusiya'in. Saguwa' kēmon maghinangan kinabaya'an Tuhinin, ellum si surga' salama-lama.

Kuntara Almasihin

¹⁸ Me' anak-ampuku, sōng ta'abut ne ganta'an dunya inin. Bakas ka'akahan ne ka'am we' pitu du kuntara Almasihin. Kuwe'itu ekka ne tu'u me' kuntara Almasi hangkan kata'uhante we' tapit ne ganta'an dunyahin. ¹⁹ Me' kuntara Almasi inin bakas nuhut kite bi du tagna'. Saguwa' tahala' siye amban kite bi pegge' ga' du siye bennal magdambuwa' dem atey duk kite bi. Bang asal magdambuwa' dem atey siye duk kite bi, pateteg si' siye miya'an si kite bi. Saguwa' tahala' siye supaya mattan we' ga' siye magdambuwa' dem atey duk kite bi.

²⁰ Saguwa' ka'am duma'in kuwe' siyehin. Bakas ne pinapiyu we' Almasi si ka'am Niyawa Sutsihin hangkan kēmon ka'am kata'uhanbi tolo' mabennalin. ²¹ Sulatante ka'am duma'in pegge' awam ka'am si tolo' mabennalin, saguwa' pegge' kata'uhanbi du tolo' mabennalin. Duk kata'uhanbi isab we' ga' niya' dusta' paguwa' amban tolo' mabennalin.

²² Na, sine te' madusta'anin? Madusta'anin a'a magpa'inin we' si Isa duma'in Almasihin, iye tapene' Tuhan magbaya'in. A'a magpa'in inin Kuntara Almasi. Ga'i iye kahagad si Tuhinin duk si Anaknen. ²³ Sasuku magpa'in we' ga'i iye kahagad we' si Isa Anak Tuhinin, ga'i isab iye kahagad si Tuhinin. Sasuku patampak magpa'in we' si Isa asal Anak Tuhinin, kahagad du isab iye si Tuhinin.

²⁴ Hangkan enna'unbi te'ed dem ateybi usihat sabab si Isa Almasi bakas takalebin tagna' bi sandel si iye. Bang teteg dem ateybi bakas takalebi miya'an, asal magdambuwa' ne ka'am duk Anak Tuhinin sampay Samanen. ²⁵ Bu iye hep inin bakas pananggup Almasihin we' urunganne kite bi umul salama-lama.

²⁶ Sulatante ka'am inin sabab me' a'a manuleyan ka'am mamadupangin supaya ka'am tabo'ode pasape' amban tolo' mabennalin. ²⁷ Saguwa' bakas ne du pinapiyu we' Almasi Niyawanen lu'u dem ateybi hangkan ga'i ne ka'am subey tinolo'an we' sine-sine. Tolo'an Niyawa Tuhinin du ka'am sabab kēmon bayu'-bayu'anin. Kēmon panolo'nen bennal. Ga'i iye magdusta'. Hangkan tuhutun bi me' panolo'nen supaya ka'am magdambuwa' duk Almasi.

²⁸ Awe', me' anak-ampuku, subey ka'am magdambuwa' duk Almasi supaya si ellew papitune balikin, ga'i kite bi tinalew duk ga'i kite bi iya' nengge si harapanne. ²⁹ Kata'uhanbi we' bentel Almasi hangkan kata'uhanbi we' sasuku maghinangan mabentelin, anak Tuhinin iye.

3

¹ Pakale ka'am. Asal hadje lasa Tuhan si kitehin bi. Hawal hadje lasanen inēnan kite bi we' ne me' anakne. Duk asal me' anak Tuhanin hep kite bi. Pegge' me' a'a ma'ekka si dunyahin ga'i kata'uhande Tuhanin, hangkan ga'i kite bi kata'uhande. ² Me' bagayku kinalasahankun, me' anak Tuhanin ne kite bi; ga' pe kite bi pinakitehan bang manjari ine kite bi. Saguwa' kata'uhante bi we' pagbalik Almasi pitu, manjari kuwe' iyehin ne kite bi pegge' kitete bi ne te'ed iyan bantuknen. ³ Sasuku ngase-ngase we' ujud kuwe' Almasihin du iye, subey luwal pasutsine ateynen kuwe' Almasihin sutsi.

⁴ Sasuku magdusehin, langgalanne sara' Tuhanin pegge' bang magduse kite langgalante ne sara' Tuhanin. ⁵ Kata'uhanbi we' pitu Almasi si dunya muwasan duse me' manusiya'in kemon bu iye ga' te'ed niya' duse-dusene. ⁶ Hangkan sasuku magdambuwa' duk Almasihin, ga'i ne iye magduse. Sasuku magduse pe, ga' bakas tasabutne sabab Almasi duk ga' bakas kata'uhanne Almasi.

⁷ Me' anak-ampuku, pahatul-hatul ka'am supaya ka'am ga'i tabo'o pasape' amban tolo' mabennalin. Sasuku maghinangan mabentelin, bentel iye kuwe' Almasihin. ⁸ Sasuku luwal magdusehin, suku' si nakura' seyitanin iye. Pegge' kemuwe tagna' awwalley magduse seyitanin. Duk iye jānnen hangkan Anak Tuhanin pitu si dunya, supaya paka'atanne me' hinangan seyitanin.

⁹ Sasuku me' anak Tuhanin, ga'i ne magduse pegge' la'i ne dem ateyde addat Tuhanin. Duk pegge' Tuhanin ne samaden, ga'i ne siye magduse. ¹⁰ Inin pagbidda'an me' anak Tuhanin duk me' anak seyitanin: mangga'i maghinangan mabentelin atawa mangga'i mamalasa si pagkasinen duma'in iye anak Tuhanin.

Maglasa-ilasa ka'am

¹¹ Tagna'bi sandel pu si Isa Almasi iye inin usihat takalebin we' subey kite bi maglasa-ilasa. ¹² Da'a kite bi kuwe' si Kabilin. Si Kabil ley suku' si seyitanin duk pinapatey we' ne pungtina'inen. We'ey te' pinapatey we' ne? Pinapatey we' ne pegge' me' hinangan pungtina'inen hāp bu me' hinangannen la'at.

¹³ Hangkan me' kapungtina'ihanku, da'a ka'am ulali' bang kabunsihan ka'am we' me' a'a mangga'i manuhut Tuhanin. ¹⁴ Kata'uhante bi we' kuwe'itu duma'in ne kite bi kuwe' dalil bakas matey saguwa' ellum ne te'ed kite bi. Kata'uhante bi inin pegge' kalasahante bi ne me' pagkasiten bi. Mangga'i mamalahin, kuwe' dalil matey pe iye. ¹⁵ Sasuku buni si pagkasine, kuwe' du iye bakas mapatey. Duk kata'uhanbi we' a'a bakas mamapateyin, ga' niya' umulne salama-lama. ¹⁶ Kata'uhante bi bang sa'ingge lasa mabennalin, pegge' Almasi, sabab lasane si kitehin bi pangalilla'ne umulnen duk matey iye muwasan me' duseten bi. Hangkan kite bi isab subey pangalilla'te bi bisan umulten para si me' pagkasiten bi. ¹⁷ Bang niya' a'a taga ka'elluman bu takitene pagkasinen kasukalan bu ga'i tabangne sukal pagkasine miya'an, hātinene ga'i iye malasa si Tuhan. ¹⁸ Me' anak-ampuku, da'a kite bi malasa si bissā hadja. Saguwa' bang pa'inte malasa kite si pagkasiten, subey pato'ote bissāten duk patuhutante hinangan hāp si siye.

Sanyang ateyten si harapan Tuhanin

¹⁹ Bang bennal kite malasa si pagkasiten bi, tanda' inin we' tinuhutten asal tolo' mabennalin hangkan sanyang dem ateyten si pana'anan Tuhanin. ²⁰ Bisan pa'in ateyten we' bakas kite kapagduse, sanyang du ateyten, pegge' kata'uhante we' pasōng kinata'uhan Tuhanin amban kinata'uhan ateyten, pegge' Tuhanin kata'uhanne kēmon-kēmonin. ²¹ Hangkan me' bagayku kinalasahankun, bang kata'uhante dem ateyte we' ga' niya' duseten, ga'i kite talew pī si pana'anan Tuhanin. ²² Ine-ine pākute si Tuhanin tasangkate pegge' tuhutte me' panganda'akannen duk hinangte me' makasulut iyehin. ²³ Inin panganda'akane si kitehin bi, we' subey kite sandel si Anaknen, si Isa Almasi, duk subey isab kite bi maglasa-ilasa sa panganda'akan Almasi kitehin bi. ²⁴ Sasuku manuhut me' panganda'akan Tuhanin, magdambuwa' iye duk Tuhanin duk teteg Tuhanin si iye. Kata'uhante we' magdambuwa' kite duk Tuhanin sabab Niyawane Masutsi pinatenna'ne dem ateyten.

4

Niyawa Tuhanin duk niyawa amban Kuntara Almasihin

¹ Me' bagayku kinalasahankun, da'a magtawus kahagadun bi bang niya' me' a'a magpa'in we' la'i si siye Niyawa Tuhanin. Subey dahu' pandogahanbi me' panolo'den supaya kata'uhanbi bang bennal la'i si siye Niyawa Tuhanin atawa ga'. Pegge' ekka ne me' a'a paguwa' si me' kalahat-lahatan tu'u si dunya magmā-mā nabi siye. ² Kuwe' inin pangilalehanbi me' a'a pala'ihan Niyawa Tuhanin: sasuku magpa'in we' Isa Almasi bakas pitu si dunya magbaran manusiya', a'a miya'an pala'ihan Niyawa Tuhanin. ³ Saguwa' sasuku magpa'in we' ga' Almasihin bakas pitu magbaran manusiya', ga' la'i si a'a miya'an

Niyawa Tuhanin. Saguwa' takite si iye we' tuhutne pikilan Kuntara Almasihin. Bakas ta'aka ne hep si ka'am we' pitu du Kuntara Almasi inin duk kuwe'itu ekka ne me' a'a si dunyahin nuhut pikilan Kuntara Almasihin.

⁴ Saguwa', me' anak-ampuku, ka'am iyan suku' si Tuhanin hep. Da'ag we' bi me' a'a magmā-mā nabi siye sabab ga'i du ka'am tabo'ode nuhut me' tolo'den. Da'ag siye we' bi pegge' Niyawa Tuhan dem ateybin balakatan amban niyawa mala'i si me' a'a mangga'i manuhut Tuhanin. ⁵ Me' a'a magmā-mā nabi inin suku' si dunya hep hadja hangkan panolo'den sabab me' bayu'-bayu'an si dunya. Duk pinakale siye we' me' a'a suku' si dunyahin, me' mangga'i manuhut Tuhanin. ⁶ Saguwa' kite bi inin suku' si Tuhan. Sasuku mangata'uhan Tuhanin pakale si kite bi. Sasuku duma'in suku' si Tuhanin ga'i pakale si kite bi. Kuwe' inin pangata'uten bang tolo'in amban Niyawa Tuhanin atawa ga'i.

Tuhanin malasa te'ed

⁷ Me' bagayku kinalasahankun, subey kite bi maglasa-ilasa pegge' lasahin amban Tuhan. Sasuku asal mamalrasahin, anak Tuhanin iye duk kata'uhanne Tuhanin. ⁸ Mangga'i mamalrasahin ga'i kata'uhanne Tuhanin pegge' Tuhanin malasa hep te'ed. ⁹ Kuwe' inin pamakite Tuhan lasane si kitehin: pinapitu we' ne si dunya Anakne dambuwa'-buwa'in supaya kite bi taga umul ga' tamanan si surga' sabab Anaknen. ¹⁰ Lasa mabennalin duma'in lasate si Tuhanin, saguwa' lasa Tuhan si kitehin. Duk hawal lasane si kitehin pinapitu we' ne Anaknen si dunya supaya ta'ampun duseten bi sabab iye.

¹¹ Me' bagayku kinalasahankun, bang kuwe' inin hadje lasa Tuhan si kitehin bi, na, kite bi isab subey maglasa-ilasa. ¹² Ga' niya' a'a bakas ngite Tuhanin. Saguwa' bang kite bi maglasa-ilasa, tu'u Tuhanin dem ateyte bi. Magkasōng isab lasate bi si Tuhanin duk ujud jukup bang kite bi tattap maglasa-ilasa.

¹³ Kabugtu'ante bi we' magdambuwa' kite bi duk Tuhanin duk teteg isab Tuhanin si kite bi pegge' pinangurung we' Tuhanin Niyawanen si kite bi. ¹⁴ Duk bakas takite kami duk naksi' isab kami we' bakas pinapitu we' Tuhanin Anaknen si dunya nimbul me' manusiya'in kēmon. ¹⁵ Sasuku magbennal si me' a'a we' si Isa Anak Tuhanin, teteg iye si Tuhan duk teteg Tuhanin si iye. ¹⁶ Kata'uhante bi ne duk ngandel kite bi we' kalasahan Tuhanin kite bi.

Tuhanin malasa te'ed, duk sasuku matuyu' malasa si Tuhanin duk si pagkasine, teteg iye si Tuhan duk teteg isab Tuhanin si iye. ¹⁷ Pinajukup lasate bi si Tuhanin, supaya kite bi ga'i tinalew si ellew pangahukumne me' manusiya'in kēmon, pegge' kata'uhante bi we' addatte bi tu'u si dunyahin kuwe' du addat si Isahin. ¹⁸ Lasa mabennalin ga'i sagetan talew pegge' bang asal bennal kite malasa si Tuhan, lanyap talewten. Sasuku tinalew ga'i pe jukup lasanen pegge' talew iye kaw iye ilegga we' Tuhanin.

¹⁹ Malasa kite bi pegge' Tuhanin dehellu mamalasa si kitehin bi. ²⁰ Bang niya' magpa'in we' malasa iye si Tuhan bu kabunsihanne du pagkasinen, magdusta' iye. Pegge' bang ga' iye malasa si pagkasine takitenen, inumey pangalasanane Tuhan mangga'i takitenen? ²¹ Iye inin da'akan pinangurung Almasi si kitehin bi we' sasuku mamalasa si Tuhanin, subey isab malasa si pagkasinen.

5

Da'ag me' sassat si dunyahin

¹ Sasuku kahagad we' si Isa, Almasihin ne, iye tapene' Tuhan magbaya'in, anak Tuhanin ne iye. Upama, bang kalasahante a'ahin, kalasahante du isab me' anaknen. ² Hangkan bang malasa kite bi si Tuhan duk tuhutte me' panganda'akannen, malasa du isab kite bi si me' pagkasite bi anak Tuhanin. ³ Hāti mamalasa si Tuhanin, subey tuhutte me' panganda'akannen. Duk ga'i du hunit tinuhut me' panganda'akannen, ⁴ pegge' sasuku me' anak Tuhanin, da'ag we' de bayu'-bayu'an sassat dem dunyahin. Iye panganda'agte bi me' sassat dem dunyahin, sandelte bi pu si Isa Almasihin. ⁵ Sine makada'ag me' sassat dem dunyahin? Sasuku hadja makahagadin we' si Isa Anak Tuhanin.

Panaksi' sabab si Isa Almasihin

⁶ Si Isa Almasi Anak Tuhanin. Kata'uhante iyan pegge' pagtu'u iye si dunya, pinandi iye duk bohe' duk bu'us laha'nen pagmatey iye. Kata'uhante we' iye Anak Tuhanin sabab bohe' pamandinen duk laha' mabu'usin, duma'in hadja sabab bohe'in. Duk naksi' isab Niyawa Tuhanin we' to'o du inin, pegge' kēmon pina'in Niyawa Tuhanin asal bennal. ⁷ Manjari, tellu manaksi'in: ⁸ Niyawa Tuhanin, bohe'in duk laha'in, tellu inin sali' panaksi'den. ⁹ Kahagadte bi panaksi' manusiya'in. Pasōng basag panaksi' Tuhanin duk iye inin panaksi' Tuhan sabab Anaknen. ¹⁰ Sasuku sandel si Anak Tuhanin kata'uhanne dem ateyne we' si Isa asal Anak Tuhanin. Saguwa' mangga'i makahagad si Tuhanin kuwe' pa'inne we' magdusta' Tuhanin pegge' ga'i kahagadne panaksi' Tuhan sabab Anaknen. ¹¹ Iye hep inin

panaksi' Tuhanin we' ka'urunganne kite bi umul ga' tamanan, duk umul salama-lama inin ka'urungan kite sabab Anaknen. ¹² Hangkan sasuku pala'ihan Anak Tuhanin taga umul inin. Saguwa' sasuku ga'i pala'ihan Anak Tuhanin, ga' niya' umulne salama-lama.

Umul salama-lamahin

¹³ Sulatante ka'am inin supaya kabugtu'anbi we' taga umul du ka'am salama-lama. Sulat inin para si ka'am me' masandel si Anak Tuhanin. ¹⁴ Ga'i kite tinalew patapit si Tuhan, pegge' kabugtu'ante we' ine-ine pākute si iye asal pakalene kite basta pinākuten patuhut du si kinabaya'annen. ¹⁵ Duk pegge' kata'uhante we' takalene du pamākute si iyehin, kata'uhante du isab we' pangurungne ne kite me' pinākute si iyehin.

¹⁶ Bang niya' a'a ngite pagkasine masandel pu si Isahin magduse bu dusenen duma'in du katekkahan mulka' Tuhanin, subey pāku-pākuhanne ampun pagkasine miya'an si Tuhan. Duk urungan Tuhanin du iye umul basta ga' du iye kapagduse duse katekkahan mulka' Tuhanin. Niya' hep duse katekkahan mulka' Tuhanin duk ga'i ka'am pa'inanku we' subey ka'am māku-māku si Tuhan para si a'a makapagduse inin. ¹⁷ Kēmon hinangan la'at duse du, saguwa' niya' duse katekkahan mulka' Tuhanin.

¹⁸ Kata'uhante bi we' bang a'ahin anak Tuhanin, ga'i ne iye magduse pegge' inipat iye we' Anak Tuhanin duk ga'i iye tabo'o we' nakura' seyitanin.

¹⁹ Kata'uhante bi we' kite bi suku' si Tuhan, saguwa' kēmon me' sinduwe si dunyahin si antanan nakura' seyitanin.

²⁰ Kata'uhante bi we' bakas tapitu Anak Tuhanin duk ka'urunganne kite bi kata'u hangkan kata'uhante bi ne Tuhan mabennalin. Duk kite bi asal magdambuwa' ne duk Tuhan mabennalin pegge' magdambuwa' ne kite duk Anaknen, Isa Almasi. Iye ne Tuhan mabennalin duk iye mangurung umul salama-lamahin.

²¹ Me' anak-ampuku, da'a ka'am magtuhan si me' seddili amban Tuhan mabennalin.
Wassalam

Kaduwe sulat amban Yahiyahin

¹ Sulat inin amban aku, Bahi' me' masandel pu si Isa Almasihin. Pasampayku inin pī si dende tapene' we' Tuhanin duk si me' anaknen. Bennal kalasahante ka'am. Duk duma'in hadja aku saguwa' kēmon isab mangata'uhan tolo' mabennal amban Tuhanin malasa si ka'am,² pegge' teteg tolo' mabennalin dem ateyte bi duk pateteg du si kite bi salama-lama.

³ Karayaw inipat kite bi duk ka'ase'an kite bi we' Samaten bi Tuhanin duk we' Isa Almasi, Anaknen duk karayaw pasanyangde dem ateyten bi. Kēmon inin si kite bi me' manuhut mabennalin duk me' maglasa-ilasahin.

⁴ Kegan ku te'ed pagkaleku we' me' anaknu sinduwehin nuhut du tolo' mabennalin kuwe' panganda'akan kite we' Samate bi Tuhanin.⁵ Na, kuwe'itu niya' pākuku si ka'am, Dende: subey kite bi maglasa-ilasa. Panganda'akan inin duma'in ne ba'ahu saguwa' andang ne inin tu'u si kite bi kemuwe tagna' sandel kite bi pu si Isa Almasi.⁶ Bang malasa kite si Tuhan duk si pagkasiten subey tuhutte me' panganda'akan Tuhanin. Duk kemuwebi sandel pu si Isa, iye inin panganda'akan ka'amin we' subey ka'am teteg maglasa-ilasa.

⁷ Ekka ne me' a'a magtolo' mangga'i mabennalin si me' kalahat-lahatan tu'u si dunya. Me' a'a inin ga'i kahagad we' si Isa Almasi bakas pitu si dunya magbaran manusiya'. Me' a'a inin pangakkal te'ed. Siye ne me' kuntara Almasihin.⁸ Hangkan papateng-pateng ka'am supaya ga'i du lepas kēmon bakas paglu'uganten bi, saguwa' supaya jukup du tasangkabi panumbas Tuhan si ka'amin.

⁹ Sasuku ga'i pateteg si me' tolo' Almasihin saguwa' palabi iye, ga' la'i si iye Tuhanin. Sasuku pateteg si me' tolo' Almasihin, la'i si iye kaduwangan Samahin duk Anakin.¹⁰ Hangkan bang niya' a'a piyu si ka'am bu seddili me' panolo'nen, da'a tayima'un bi dem luma'bi. Da'a bisan saginahun bi.¹¹ Pegge' sine-sine nagina iye, kuwe' ne iye matuk si me' hinanganne mala'atin.

¹² Ekka pe batang pa'inku si ka'am saguwa' ga'i ne sulatku. Ngase-ngase du ku we' tapiyu ku nindew ka'am duk kite bi kapagtampak magbissā supaya jukup kēgten bi.¹³ Me' anak pungtina'inun mabo'o bissā we' essebde ka'am. *Wassalam*

Katellu sulat amban Yahiyahin

¹ Sulat inin amban aku, Bahi' me' masandel pu si Isa Almasihin. Pasampayku inin si ka'u, Gayus, bagayku kinalasahankun.

² Bagayku kinalasahankun, pāku-pākuku si Tuhan, karayaw we' hāp du matekka si ka'uhin duk karayaw biskey du barannun pegge' kata'uhanku we' basag du sandelnun. ³ Kēgan ku te'ed pagtekka tu'u me' kapungtina'ihante sinduwehin duk inakahan ku we' de we' matuyu' du kew nuhut tolo' mabennalin. Asal kemuwe matu'uhin teteg kew si tolo' mabennalin. ⁴ Ga' niya' makakēg ateykun seddili amban bang takaleku we' teteg du me' ka'anakankun si tolo' mabennalin.

⁵ Bagayku kinalasahankun, asal matuyu' kew te'ed ngahatul me' kapungtina'ihante bi masandel pu si Isa Almasihin bisan ka'am ga'i magkinata'u. ⁶ Bakas magaka-aka siye tu'u si pagtipunan me' masandel pu si Isa Almasihin sabab lasanu si siyehin. Bang palabey siye balik, tabangun ko' siye duk siye lumanjal si palengngananden. Iye iyan makasulut Tuhanin. ⁷ Pegge' lumengngan siye inin magmahalayak tolo' Almasihin duk ga' siye nayima' tabang ine-ine amban me' mangga'i masandel pu si Isa Almasihin. ⁸ Hangkan kite bi me' tindeg si Isahin, subey siye tabangante bi supaya kite bi sumakup si hinangde magusihat tolo' mabennalin.

⁹ Bakas ku mabo'o sulat piyu si me' masandel pu si Isa Almasihin, saguwa' si Diyotrepes, a'a mabaya' magnakura' si siyehin, ga'i bisan asipne me' pina'inku dem sulatkun. ¹⁰ Hangkan bang ku piyu, paguwa'ku du kēmon me' hinangannen, me' pina'inne pangalimut-limutne kamihin duk me' dusta'nen. Saguwa' ga'i pe iye kaduhulan si me' hinanganne miya'an. Tinambahan pe we' ne. Ga'i ko' isab pagaddatanne me' kapungtina'ihante masandel pu si Isa Almasihin bang siye tekka lu'u, duk sagg'a'ne ko' me' mabaya' mangaddatan siyehin duk patahala'ne ko' siye amban langgal.

¹¹ Bagayku kinalasahankun, da'a batukanun addat mala'atin saguwa' iye batukanun addat mahāpin. Sasuku maghinangan mahāpin, suku' si Tuhan iye. Sasuku maghinangan mala'atin, ga' kata'uhanne Tuhanin.

¹² Kēmon a'ahin hāp bissāden sabab Demetiri. Duk sabab me' hinanganne mahāpin takite isab we' tolo' mabennalin tinuhutnen. Padūsku naksi'an iye duk kata'uhannu du we' bennal panaksi'kun.

¹³ Ekka pe batang pa'inku si ka'u saguwa' ga'i ne sulatku. ¹⁴ Ngase-ngase ku magkite du kite mura-mura duk kapagtampak du kite magbissā.

¹⁵ Karayaw sanyang dem ateynun.

Kēmon me' bagaynun mabo'o bissā we' essebde kew. Akahanun aku bagayten bi dangandangan we' essebku siye. *Wassalam*

Sulat amban si Judasin Pahāti sabab sulat amban si Judasin

Si Judas inin sali si Isa amban sa'i. Magpungtina'i si Judas inin duk si Yakub, nakura' me' masandel pu si Isa Almasi mala'i si Awrusalamin.

Pinasampay we' si Judas sulatne inin pi si kemon me' masandel pu si Isa Almasi si me' kalahat-lahatanin. Sinessa'an siye we' ne dina'ak te'ed hinalli'an me' guru magtolo' mangga'i mabennalin. Me' guru miya'an magmā-mā sandel siye pu si Isa Almasi saguwa' ekka me' hinangande la'at. Ba'isan siye duk abbuhan. Duk me' tindeg si Isa makahagad si tolo'den patuhut ne si siye maghinangan la'at. Tinolo'an we' si Judas me' a'a tabo'o we' me' guru miya'an supaya siye balik si tolo' mabennal bakas pamanolo' si siye tagna'in.

¹ Sulat inin amban aku si Judas, dambuwa' dara'akan Isa Almasi duk pungtina'i si Yakub. Pasampayku sulat inin piyu si ka'am me' tapene' Tuhanin. Kinalasahan ka'am we' Samate bi Tuhanin duk inipat ka'am we' Isa Almasi. ² Pāku-pāku si Tuhan karayaw magkasōng ase'ne duk lasane si ka'amin duk pasōng pasanyangne dem ateybin.

³ Me' bagayku kinalasahankun, baya' te'ed ka'am sulatanku sabab katimbulanten bi sali-sali', saguwa' niya' seddili subey akaku si ka'am kuwe'itu. Subey dahu' ka'am sulatanku nessa'an ka'am, amey-amey tenggehanun bi te'ed tolo' mabennal kinahagadbin. Me' tolo' inin pinakata'u we' Tuhanin si kite bi me' a'enen duk ganap ne me' tolo' inin, ga' niya' kulangne. ⁴ Hangkan ka'am sessa'anku pegge' niya' me' a'a ga'i talew si Tuhan iyu' ne palagumey si ka'am bu ga' kata'uhanbi. Me' a'a inin pinindahan we' de tolo' sabab lasa duk ase' Tuhanten bi duk siye tapaghinangan la'at. Me' a'a inin ga'i kahagad pu si Isa Almasi, Amute duk Panuhutante bi dambuwa'-buwa'in. Tasulat hep dem kitab awwalley we' ilegga du me' a'a kuwe' siye inin.

⁵ Bisan du inin kata'uhanbi ne, batang hadja ka'am pa'essebunku sabab me' bangsa Isra'ilin masade tabanyaga' si lahat Misil. Pinaluwas siye we' Tuhanin amban lahat Misil saguwa' puwas miya'an pinapatey du we' ne me' mangga' makahagad si iyehin. ⁶ Duk essebun bi isab me' mala'ikat mangalebbahan kapatut pinasuku' Tuhan si siyehin duk mangambanan lugal pamatenna'an Tuhan siyehin. Kinarena siye salama-lama duk kinalabusu siye we' Tuhanin dem lindem bitu-bituhan sampay ta'abut ellew mahadje pangahukum Tuhan siyehin. ⁷ Essebun bi isab me' a'a mala'i si Sodom duk si Gomorahin duk si me' puweblo mapaliputin. Kuwe' siye me' mala'ikat miya'an pegge' ga'i patut hinanganden. Duma'in hadja me' dende sawe'de magkahinanganin saguwa' bisan duk pagkaside lellahin maghinangan siye me' kasabulan. Pinatekkahan siye ebbut ga' niya' kapalemne pangalegga siye supaya niya' pamintangan me' manusiya'in kemon.

⁸ Na, damikkiyan isab me' a'a pina'inku mapalagumey si ka'amin. Niya' ko' taginepde bu pegge' tinuhut we' de, inūtan we' de napsu baranden. Ga'i siye ngatu pagbaya'an we' Tuhanin. Bissāhānde sampay me' mala'ikat si surga'in. ⁹ Bisan du hati' si Mika'il, mala'ikat nakura'in, ga' inin bakas tahinangne. Masa pagsasa'de duk nakura' seyitanin, sakali' siye magsuweyan bang sine subey mangeddo' bangkey si Musahin, ga' du iye makatawakkal missā-missāhan nakura' seyitanin. Pa'inne hadja, "Baya'-baya' Tuhanin." ¹⁰ Saguwa' me' a'a pina'inku inin, bissā-bissāhānde mangga'i tahātiden. Kuwe' siye me' hayep, ga'i ta'u mikil saguwa' hinangde hadja sasuku kinabaya'an baranden duk inin makapagka'at siyehin. ¹¹ Asal maka'ase'-ase' siye. Binatukan we' de me' addat si Kabilin, anak Apu' Adamin. Tinuhut isab we' de hinangan si Bala'amin. Hawal napsune si sīnin ngatu iye mo'o me' a'ahin pasape' amban Tuhan basta tinangndan hadja iye. Duk kuwe' si Kora manungka'an si Musa awwalley, sinungka'an isab we' de Tuhanin duk ujud magmula du siye kuwe' si Korahin. ¹² Me' a'a inin magsabul si me' pagjamu-jamuhan hinangbi tanda' we' magdambuwa' atey ne ka'am. Ga'i siye iya' pasawu si ka'am bu la'at me' hinanganden. Iye hadja tapikilden nganduhulan diden. Kuwe' siye gabun tabo'o baliyu ga' bisan da pettak ulan labo' we' de. Kuwe' isab siye kayu ga'i buwa' bisan musim pagbuwa'ne. Bu duma'in hadja ga'i buwa' saguwa' matey ne te'ed duk bineddutan sampay gamutnen. ¹³ Kuwe' isab siye me' goyak si tahikin bang lahat-lahat duk me' hinangande maka'iya'-iya'in pasti' takite kuwe' bukal tahikin. Kuwe' isab siye me' pote'an magpinda-pinda pala'ihanden, ga'i ne tapamandogahan. Niya' ne andang panyap Tuhanin patenna'an me' a'a inin dem lindem bitu-bituhan duk la'i siye salama-lama.

¹⁴ Si Nabi Idris ley, kapitu' pangkat tubu' si Apu' Adamin, magpa'al awwalley sabab me' a'a kuwe' inin du isab. Pa'inne, "Pakale ka'am! Pitu du iyan Panuhutanten bi magtuhut duk ibu-ibuhan me' mala'ikatnen" ¹⁵ ngahukum kemon me' a'ahin. Labo'anne hukuman kemon

mangga'i matalew si Tuhanin pegge' bakas maghinangan siye me' hinangan kabunsihan Tuhanin duk pegge' luwal bakas bissā-bissāhande pangkal Tuhanin."

¹⁶ Me' a'a tina atku inin luwal sāk si Tuhan duk luwal siye nusunan sawe'den. Tagam ne siye nganduhulan bisan ine-ine napsu baranden. Magabbu te'ed siye sabab diden duk pandey siye nanglitan sawe'den supaya tatuhut kinabaya'anden.

¹⁷ Saguwa' me' bagayku, esseb-essebun bi te'ed bakas inaka si ka'am we' me' a'a kawakilan Panuhutanten bi Isa Almasi. ¹⁸ Pa'inde hep si ka'am, "Bang sōng kiyamat ne, niya' iyan me' a'a piyu si ka'am, me' a'a luwal ngūtan napsuden. Hinangde ka'am iyan dagey." ¹⁹ Me' a'a inin pagpa'ilde me' tindeg si Isahin. Iye tinuhutden napsu baranden. Ga' la'i si siye Niyawa Tuhanin. ²⁰ Saguwa' ka'am, me' bagayku, magasig-inasig ka'am supaya ngabasag sandelbi si Tuhanin duk pateteg ka'am si me' tolo' Tuhan kinahagadbin. Bang ka'am ngampun si Tuhan tuhutun bi pamanolo' Niyawa Sutsi si ka'amin. ²¹ Pateteg ka'am si lasa Tuhanin sābubi mangagad-ngagad Panuhutanten bi Isa Almasi ngurungan ka'am umul ga' tamananne pegge' ma'ase' iye si ka'am.

²² Niya' lu'u me' a'a nuhut Almasi saguwa' duwe-duwehan pikilanden. Pakitehanun bi ase'bin si siye. ²³ Me' sinduwehin isab, me' sōng tabo'o si kala'atanin, tabangun bi siye amban dem kasiya-siyahanden kuwe' a'a tinabangan amban dem luma' eggas. Me' a'a sinduwehin isab, subey ka'am ma'ase' si siye saguwa' subey ka'am pahatul-hatul kaw ka'am kaleggeyan we' de. Ma'ase' ka'am si siye saguwa' subey kabunsihanbi me' hinangande mala'atin.

²⁴ Tuhanin, ta'ipatne kite supaya kite ga'i tabo'o magduse. Iye hadja maka'ānan duseten supaya ga' niya' takitene duseten bang ne kite bino'o si pana'ananne. Asal magkēg te'ed kite bi la'i si pana'ananne masahayahin. ²⁵ Iye Tuhan dambuwa'-buwa'in duk tinimbul kite bi we' ne. Pudjite bi Tuhanin palabey amban Isa Almasi, Panuhutanten bi. Pudjite bi Tuhanin, iye tamanan mabangsahanin duk mabalakatanin duk iye magbaya'in amban awwal tagna' sampay ma'in duk sampay salama-lama. Amin. *Wassalam*

Me' pinakita'u pu si Yahiyahin **Pahāti sabab me' pinakita'u pu si Yahiyahin**

Panulat si Yahiya sulatne inin, bahi' ne te'ed iye. La'i iye miya'an patenna' si pū' diki-diki' inēnan Patmos. Pu'unne tapī la'i pegge' ka'astelan iye we' me' nakura' si gubelno Romahin sabab pagusihatne sabab si Isa Almasihin. Hangkan pinatahala' iye we' de amban lahatne duk pinatenna' iye la'i si pū' miya'an. Kuwe' du iye kinalabusu. Panulat si Yahiya inin, sōng ne ta'abut kamateynen.

Sinulat we' Yahiya inin pangasigne atey me' masandel pu si Isahin. Masa miya'an niya' da'akan amban Sultan Nakura' si lahat Romahin we' sasuku kahagaad pu si Isa Almasi subey bininasa. Duk ekka ne siye matey sabab paminasa siyehin.

Inaka we' Yahiya tu'u me' bayu-bayu'an pinakita'u si iye we' Tuhanin pasal me' ma'umantag tu'u si dnyahin bang sōng balik ne si Isa duk bang kiyamat ne dnyahin. Ekka me' maka'ulali' pinakitehan si iye bu kēmon miya'an lalem hātinen. Si Isa tu'u dem libru inin inēnan "Bili-bilihin" pegge' kamateyne matu'uhin kuwe' iye dalil bili-bili pagkuluban pamuwas duse manusiya'in kēmon. Pasti' te'ed tu'u we' nakura' seyitanin da'ag du we' Isa Almasi duk iye du magbaya' si kēmon-kēmonin.

¹ Sulat inin sabab me' pinakita'u we' Isa Almasihin. Pinaginta'u inin we' Tuhanin pu si Isa Almasi supaya tapakitene si me' dara'akan Tuhanin bang ine sōng ma'umantag si pasōnganin. Pinaginta'u inin we' Almasi si dara'akannen, Yahiya. Dina'ak we' ne mala'ikatnen pī pu Yahiya ngakahan iye sabab me' inin. ² Manjari sinulat isab we' Yahiya kēmon bakas takitene. Inaka we' ne dem sulat inin me' lapal Tuhanin duk tolo' mabennal bakas pinakita'u we' Isa Almasi si iyehin. ³ Manjari, sine-sine matsa sulat inin kēgan du duk kēgan du isab sine-sine mapakale si me' pa'alan inin duk manuhut me' dem sulat inin. Pegge' tapit ne ka'umantagne inin kēmon.

Tagna' sinulat Yahiya si me' pitu' pagtipunanin

⁴ Sulat inin amban aku, Yahiya. Pasampayku sulat inin pī si me' pitu' pagtipunan me' a'a suku' si Tuhan mala' si lahat Asiyahin. Karayaw ka'am ipat Tuhanin duk karayaw pasanyangne dem ateybin. Iye Tuhan mangga'i mapinda kemuwe tagna' awwalley sampay kuwe'itu duk sampay salama-lama. Karayaw isab ka'am ipat Niyawa Tuhanin duk karayaw pasanyangne dem ateybin. Niyawa Tuhanin la'i si harapan paningkolo'an Tuhanin. ⁵ Karayaw isab ka'am ipat Isa Almasi duk karayaw pasanyangne dem ateybin. Isa Almasi kapangandelan te'ed me' bissānen. Iye dehelli-dehelli pinakellum balik amban me' pateyin. Duk iye isab magbaya' si kēmon taga kapatut dem dunya inin.

Malasa te'ed iye si kite bi. Matey iye supaya tapuwasanne me' duseten bi. ⁶ Hininang kite bi we' ne bangsa sultan duk me' imam supaya kite bi maghinang si Samanen, Tuhanin. Hangkan subey pudjite bi Isa Almasi duk karayaw magbaya' iye salama-lama. Amin.

⁷ Pakale ka'am. Pitu du Isa Almasi patuhutan inalak. Kēmon a'ahin takitede du iye sampay me' a'a mamapatey iyehin. Kēmon a'a amban me' kabangsa-bangsahan si dnyahin magdukka du sabab hukuman sōng pinatekkahin. Awe', to'o du te'ed inin. Amin.

⁸ Missā Tuhanin, iye Panuhutan Mabalakatanin, "Aku tagna'an kēmon-kēmonin duk aku panambusanen," pa'in Tuhanin, iye mangga'i mapinda kemuwe tagna' awwalley sampay kuwe'itu duk sampay salama-lama.

Pabagala Isa Almasi

⁹ Aku inin Yahiya, pungtina'ibi pegge' sali' kite bi sandel pu si Isa. Sali' isab kite bi magsandal kabinasahan matekka si me' masumakup dem pagbaya'an Tuhanin. Bakas pinatahala' ku dina'ak pī si pū' inēnan Patmos, pegge' bakas magusihat ku lapal Tuhanin duk tolo' mabennal pinakita'u we' si Isahin. ¹⁰ Manjari, dambuwa' ellew, ellew pamudji Panuhutanin, pagbaya'an ku we' Niyawa Tuhanin. Makakale ku suwala basag kuwe' hellingan tabuli' amban bukatanku. ¹¹ Pa'in suwalahin, "Sulatun kēmon takitenun bu pabo'ohanun pī si me' pagtipunan me' a'a suku' si akuhin si me' pitu' puweblo inin: si Epesus, si Ismirna, si Pergamo, si Tatira, si Sardis, si Piladelpi duk la'i si Laodikea."

¹² Manjari pahaarap ku pī mayam bang sine mamissā si aku miya'an. Niya' kiteku la'i pitu' tengenan payita'an bulawan. ¹³ Duk la'i si tengnga-tengnga' me' tengenan payita'an miya'an, niya' dangan nengge-nengge kuwe' bantuk manusiya'. Jubanen umabut si bettisne duk niya' pekkes dākannen bulawan. ¹⁴ Kōknen pote' kuwe' gapas duk matanen kuwe' kayat ebbut. ¹⁵ Bettisnen ngillap kuwe' tumbaga bakas pinadem ebbut bu ilanuan. Suwalanen kuwe' begeddu bessey bohe' hadje. ¹⁶ Si tanganan kanawanin niya' antananne

pitu' pote'an duk niya' paluwas amban behene bessi, talem matanen kaduwembiya'. Luwenen sahaya kuwe' silak ellewin bang lettu ne. ¹⁷ Pagkiteku iye, magtawus ku hebba' si antag bettisne. Kuwe' ku a'a matey. Saguwa' binettad we' ne tanganne kanawanin si aku duk pa'inne, "Da'a kew talew. Aku tagna'an kemon-kemonin duk aku panambusannen. ¹⁸ Aku ma'ellumin. Bakas ku matey saguwa' ellum ne ku salama-lama. Aku taga kapatut magbaya' si me' mamateyin duk bang tungan siye papiku si ahilat. ¹⁹ Sulatun," pa'inne, "kemon me' takitenun, me' ma'umantag kuwe'ituhin duk me' pina'antag si sinongin. ²⁰ Akaku ne kuwe'itu bang ine hati me' pitu' pote'an si tanganku kanawanin duk hati tengenan payita'an bulawan pitu'in, ga' kinata'uhan matu'uhin. Iye inin hatinen: pitu' pote'anin, siye mangantanan me' pitu' pagtipunan me' a'a suku' si akuhin. Duk pitu' tengenan payita'anin siye me' pitu' pagtipunan me' a'a suku' si akuhin."

2

Lapal si pagtipunan me' a'a suku' pu si Isa Almasi mala'i si Epesusin

¹ Pa'inne pe, "Nulat kew si mangantanan si pagtipunan me' a'a suku' si aku si lahat Epesusin. Duk inin sulatun:

"Lapal inin amban aku, iye taga pote'an pitu' si tanganne kanawanin duk malumengnan si tengnga' me' pitu' tengenan payita'an bulawanin. ² Kata'uhanku du me' hinangbin. Kata'uhanku we' lubagan ka'am maghinang duk matuyu' ka'am magsandal bisan ineline kasigpitanbin. Kata'uhanku isab we' ga'i ka'am kasulitan si me' hinangan me' a'a mala'at iyan duk bakas ne tapaliksa' we' bi me' a'a malu'u magma-ma kawakilan siye duk kata'uhanbi ne we' dusta'an siye. ³ Asal matuyu' ka'am magsandal kasigpitan sabakku duk teteg te'ed sandelbin si aku. ⁴ Saguwa' niya' panalla'anku ka'am: ga'i ne ka'am malasa si aku kuwe' tagna'in. ⁵ Hangkan hep eseb-esebun bi lasabi si aku tagna'in duk pagsusunanun bi duk lebbahanbi bi ne dusebin. Bu hinangun bi ne me' hinangan mahap hininangbi tagna'in pegge' bang ga'i lebbahanbi dusebin, piyu ku duk anaku du tengenan payita'anbin amban lugalnen. ⁶ Saguwa' kahapan ku isab si ka'am pegge' kabunsihan we' bi hinangan me' a'a manuhut Nikolaihin, sali' du isab duk bunsiku si me' hinanganden.

⁷ "Kemon ka'am taga tayingehin, subey pakalebi pina'in Niyawa Tuhan si me' pagtipunan me' a'a suku' si akuhin."

Pa'inne pe, "Sasuku mangga'i tabo'o we' sassatin urunganku iye kapatut mangan buwa' kayu amban po'on kayu mangurung umum mala'i si pala'ihan Tuhanin."

Lapal si pagtipunan me' a'a suku' pu si Isa Almasi mala'i si Ismirnahin

⁸ Manjari missa iye si aku balik, pa'inne, "Nulat kew si mangantanan si pagtipunan me' a'a suku' si aku si lahat Ismirnahin, duk inin sulatun:

"Lapal inin amban aku. Aku tagna'in duk aku isab tamanannen; aku bakas mamateyin bu ellum ku balik. ⁹ Kata'uhanku du me' kasusehanbin; kata'uhanku we' miskin ka'am saguwa' iye mato'ohin dayahan du ka'am si surga'. Kata'uhanku isab we' binissa-bissahan la'at ka'am we' me' a'a magma-ma Yahudi siye, me' a'a suku' si Tuhanin, bu ga'i iyan to'o. Me' tindeg seyitanin siye. ¹⁰ Da'a ka'am tinalaw ineline kabinasahan tekka si ka'am. Pakale ka'am! Song suleyan seyitanin du ka'am iyan; niya' ka'am iyan inisi dem kalabusu duk bininasa ka'am dem sampu' bahangi. Saguwa' pateteg ka'am si aku bisan ka'am pinapatey duk tumbasanku du ka'am umul ga' tamananne.

¹¹ "Kemon ka'am taga tayingehin, subey pakalebi pina'in Niyawa Tuhan si me' pagtipunan me' a'a suku' si akuhin."

Pa'inne pe, "Sasuku mangga'i tabo'o we' sassatin ga'i iye pinapeddi'an si narka', iye pina'in kamatey kaminduwenen."

Lapal si pagtipunan me' a'a suku' pu si Isa Almasi mala'i si Pergamohin

¹² Manjari missa ne isab iye si aku, pa'inne, "Nulat kew si mangantanan si pagtipunan suku' si aku si lahat Pergamohin duk inin sulatun:

"Lapal inin amban aku, iye taga bessi matalem matane kaduwembiya'in. ¹³ Kata'uhanku du bang antag patenna'anbin. Lu'u ka'am si lahat mabantu pagsumbahan nakura' seyitanin. Saguwa' teteg du ka'am nuhut aku duk ga' du lebbahanbi sandelbi si akuhin bisan masa pamapatey pu Antipasin. Matuyu' hep iye magmahalayak lapalkun hangkan iye pinapatey lu'u si lahat seyitanin iyan. ¹⁴ Saguwa' niya' panalla'anku ka'am: niya' ka'am lu'u nuhut tolo' si Bala'amin. Masa awwalley tinolo'an hep we' si Bala'am si Balak bang inumey duk tabo'one magduse me' a'a Isra'ilin. Tabo'o siye we' ne magduse sakali' ne siye mangan kinakan sinongan si me' tuhan-tuhanin duk magjina ne siye. ¹⁵ Damikkiyan, niya' du isab lu'u si ka'am nuhut tolo' si Nikolaihin. ¹⁶ Hangkan hep, pagsusunanun bi ne me' dusebin duk lebbahanun bi ne. Pegge' bang ga'i, piyu ku si ka'am mura duk atuhanku siye. Iye pangatukun bessi mapaluwas amban dem behekun.

¹⁷ “Kēmon ka'am taga tayingehin, subey pakalebi pina'in Niyawa Tuhan si me' pagtipunan me' a'a suku' si akuhin.”

Pa'inne pe, “Sasuku mangga'i tabo'o we' sassatin urunganku iye kinakan amban dem surga' inēnan manna. Urunganku isab siye dangan-dangan batu pote' duk la'i tasulat ēnde ba'ahuhin. Ga' niya' ngata'uhan ēn miya'an luwal hadja pangurungan iyehin.”

Lapal si pagtipunan me' a'a suku' pu si Isa Almasi mala'i si Tatirahin

¹⁸ Manjari pa'inne pe si aku, “Nulat kew si mangantanan si pagtipunan me' a'a suku' si aku si lahat Tatirahin duk inin sulatun:

“Lapal inin amban aku, Anak Tuhanin. Matakun kuwe' bantuk kayat ebbut duk bettiskun ngillap kuwe' tumbaga bakas ilanuan. ¹⁹ Kata'uhanku du me' hinangbin. Kata'uhanku we' hadje lasabin duk basag isab sandelbin. Matuyu' ka'am nabangan sawe'bi duk matuyu' ka'am magsandal kasigpitan. Kata'uhanku mas hāp hinanganbin kuwe'itu amban tagna'in. ²⁰ Saguwa' niya' panalla'anku ka'am: niya' lu'u dende si ka'am inēnan Jesebel magmā-mā we' iye dambuwa' nabi magpalata' lapal Tuhanin. Pasagadanbi hadja iye magtolo' si me' dara'akankun bu sabab pagtolo'nen tapadupang ne siye hangkan tabo'o ne siye magjina duk mangan me' kinakan bakas sinōngan si me' tuhan-tuhan. ²¹ Bakas ne iye sessa'anku dina'ak magsusun ne duk ilebbahan ne dusene magjinahin, saguwa' ga'i iye ngatu. ²² Pakale ka'am, patekkahanku du iye saki bo'one pabāk. Kēmon isab sawe'ne bakas magjinahin pahunitanku te'ed. Bang ga'i pagsusunande duk lebbahande hinangande duk dende iyan, asal patekkaku inin si siye mura. ²³ Duk papateyku kēmon manuhut tolo' dende iyan supaya kata'uhan me' masandel si aku si me' pagtipunanin kēmon, we' aku mangata'uhan bang ine diyalem atey duk diyalem pikilan manusiya'in. Duk tumbasanku me' hinangbin dangan-dangan mapata' si ka'amin.

²⁴ “Saguwa' niya' ka'am lu'u si Tatira, ga' du tuhutbi tolo' mala'at inin. Ga' ta'ayabi iye inēnande tolo' malalem amban seyitanin. Na, ga' niya' seddili panessa'ku si ka'am amban inin: ²⁵ kimmatanun bi te'ed ine-ine bakas pinasaku' si ka'amin samanta'an ga'i pe ku tabalik piyu. ²⁶⁻²⁸ Sasuku mangga'i tabo'o we' sassatin duk matuyu' nuhut me' panganda'akankun sampay si kamateyde, urunganku siye kapatut sali' kuwe' pinangurung Samaku akuhin. Urunganku siye kapatut magbaya' si me' kabangsa-bangsahanin. Basag pagbaya'den kuwe' dalil basi' ga'i polong, duk bantaden kuwe' paliyuk pessa'. Pangurungku isab si siye māgahin.

²⁹ “Kēmon ka'am taga tayingehin, subey pakalebi pina'in Niyawa Tuhan si me' pagtipunan me' a'a suku' si akuhin.”

3

Lapal si pagtipunan me' a'a suku' pu si Isa Almasi mala'i si Sardisin

¹ Missā pe iye namba si aku, pa'inne, “Nulat kew si mangantanan si pagtipunan me' a'a suku' si aku si lahat Sardisin duk inin sulatun:

“Lapal inin amban aku, iye mangantanan Niyawa Tuhanin duk pote'an pitu'in. Kata'uhanku du bang ine hininangbin. Kata'uhanku isab we' ekka magpa'in we' nuhut ko' te'ed ka'am kinabaya'ankun, saguwa' ga'i du iyan to'o. Ga'i du ka'am nuhut te'ed. ² Papateng ka'am. Papagenun bi sandelbi si akuhin pādpad niya' pe talebbi sandelbi duk du ga'i tahala' kēmon. Pegge' paglilingku me' hinanganbin, ga'i pe tewwa' si matahan Tuhankun. ³ Hangkan pikil-pikilun bi me' tolo' mabennal bakas takalebi duk kinahagadbi tagna'in. Tuhutun bi te'ed me' tolo' miya'an duk pagsusunanun bi me' dusebin duk lebbahanun bi ne. Bang ga'i ka'am papateng, bessuwang ku hadja iyan tekka piyu si ka'am kuwe' a'a panangkew. Ga'i iyan bisan kata'uhanbi bang waktu ine papiyukun. ⁴ Saguwa' niya' pe ka'am lu'u si Sardis, ga' legebi me' semmekbin, hātinēn ga' ka'am bakas nuhut maghinangan la'at. Nuhut du ka'am iyan aku lumengngan magsemmek pote' pegge' pata' ka'am nuhut aku. ⁵ Sasuku mangga'i tabo'o we' sassatin pinasemmekan du siye pote' kuwe' miya'an duk ga'i du pasewanku ēnden amban dem libru panulatan ēn me' a'a taga umul ga' tamanannen. Duk pabawagku la'i si pana'anān Samakun duk me' mala'ikatnen we' siye inin suku' si aku.

⁶ “Kēmon ka'am taga tayingehin, subey pakalebi pina'in Niyawa Tuhan si me' pagtipunan me' a'a suku' si akuhin.”

Lapal si pagtipunan me' a'a suku' pu si Isa Almasi mala'i si Piladelpihin

⁷ Duk pa'inne ne isab, “Nulat kew si mangantanan si pagtipunan me' a'a suku' si aku si lahat Piladelpihin duk inin sulatun:

“Lapal inin amban aku, iye masutsi duk mabennalin. Aku mangantan kungsi' Sultan Da'udin. Bang lukaku, ga' niya' makatambelne. Bang tambelku isab, ga' niya' makalukane. ⁸ Kata'uhanku du bang ine hinangbin. Kata'uhanku ga'i du ka'am basag. Saguwa'

matuyu' du ka'am nuhut me' tolo'kun duk teteg du ka'am si aku. Niya' gawang lukaku si ka'am, ga' niya' makatambelne. ⁹ Pakale ka'am. Me' a'a malu'u magmā-mā me' Yahudi siye, me' a'a suku' si Tuhani, magdusta' hadja siye. Iye mato'ohin, suku' si nakura' seyitanin siye. Da'akku du siye iyan piyu pasujud si ka'am duk kata'uhande du iyan we' ka'am kinalasahankun. ¹⁰ Matuyu' du ka'am nuhut panganda'akankun we' subey ka'am magsandal. Hangkan ipatte du ka'am isab supaya ga' niya' baya-bayabi bang tekka kasigpitanin si tibu'ukan dunya panuleyan kēmon me' a'a si dunyahin. ¹¹ Mura du ku piyu balik si dunya. Tentemanun bi te'ed kēmon pinasuku' si ka'amin supaya ga' niya' maka'agew pahala'bin. ¹² Sasuku mangga'i tabo'o we' sassatin, pahadjeku iye si pana'anan Tuhankun. Pateteg iye la'i duk ga'i ne te'ed iye tahala' salama-lama. Sulatku la'i si baranne ēn Tuhankun duk ēn puweblo Tuhani, iye inēnan Awrusalam ba'ahuhin. Iye inin puweblo duwa'i du iyan amban surga', amban Tuhankun. Sulatku isab la'i si baranne ēnku ba'ahuhin.

¹³ “Kēmon ka'am taga tayingehin, subey pakalebi pina'in Niyawa Tuhan si me' pagtipunan me' a'a suku' si akuhin.”

Lapal si pagtipunan me' a'a suku' pu si Isa Almasi mala'i si Laodikeahin

¹⁴ Duk pa'inne pe, “Nulat kew si mangantanan si pagtipunan me' a'a suku' si aku si lahat Laodikeahin duk inin sulatun:

“Lapal inin amban aku. Aku inin inēnan si Amin. Kapangandelan ku duk kēmon bissākun bennal. Aku po'on kēmon pinapanjari we' Tuhani. ¹⁵ Kata'uhanku du me' hinanganbin we' si ellet nuhut ka'am duk ga'i. Dalilnen kuwe' ka'am bohe' ga'i panas, ga'i isab haggut. Kabaya'ankun bang nuhut ka'am aku, nuhut ne te'ed ka'am, bang ga'i, na, ga'i ne te'ed. ¹⁶ Saguwa' pegge' magduwe-duwe pikilanbin sabab aku, kuwe' dalil bohe' si ellet panas duk haggut, hangkan luwa'ante du ka'am iyan amban dem beheku. ¹⁷ Pa'inbi we' dayahan ka'am duk hāp ka'ellumanbin. Pa'inbi we' ga' ne niya' sukalbi. Saguwa' iye mato'ohin, kuwe' ka'am pessek, ga'i kata'uhanbi bang sa'ingge te'ed ka'am. Ka'ase'-ase' ka'am pegge' miskin ka'am, hātinen kulang sandelbin. Kuwe' isab ka'am me' a'a ga' niya' semmekne. ¹⁸ Hangkan sessa'ante ka'am, subey ka'am melli amban aku bulawan lungun duk ka'am ngadayahan te'ed. Subey isab ka'am melli amban aku semmek pote' panemmekbi dibin duk katampengan baranbin duk ka'am ga'i iya'. Duk subey isab ka'am melli tambal amban aku panambalbi matabin duk ne ka'am ngite. ¹⁹ Sasuku kinalasahankun bi'atanku duk leggaku duk siye ngapetten. Hangkan matuyu' ka'am si hinangan hāp, pagsusunanun bi ne me' dusebin duk lebbahanun bi ne. ²⁰ Pakale ka'am, iyu' ku kuwe' dalil a'a nengge si gawangbi nuttuk makiluka. Bang niya' a'a makakale suwalakun bu lukane gawangin, padiyalem ku duk magtuhut kami mangan. ²¹ Sasuku mangga'i tabo'o we' sassatin urunganku siye kapatut ningkolo' si bihingku diyata' paningkolo'ankun duk nuhut siye aku magbaya'. Kuwe' du akuhin, tada'ag we' ku nakura' seyitanin duk ningkolo' ne ku si bihing Samaku Tuhani si paningkolo'annen.

²² “Kēmon ka'am taga tayingehin, subey pakalebi pina'in Niyawa Tuhan si me' pagtipunan me' a'a suku' si akuhin.”

4

Pinabagala surga'in

¹ Puwas miya'an niya' ne isab pabagala si aku. Niya' takiteku gawang luka la'i si surga'.

Duk takaleku ne isab suwala kuwe' hellingan tabuli' bakas mamissā si aku tagna'in. Pa'in suwalahin, “Padiyatu' kew pitu duk pakitehanku si ka'u bang ine-ine matekka si sinōngin.” ² Magtawus ku pagbaya'an we' Niyawa Tuhani duk niya' takiteku si surga' kursi, hātinen paningkolo'an bangsahan, duk niya' dangan ningkolo' la'i diyata'ne.

³ Luwene tinglak kuwe' me' palmata mahalga' inēnan jasper duk palmata peyat. Paliput si kursi miya'an niya' birarali bantuknen kuwe' palmata gaddung. ⁴ Paliput si kursi miya'an niya' duwempuk-ampat kursi seddili duk niya' ningkolo' la'i duwempuk-ampat me' bahi' magsemek pote' duk taga korona bulawan diyata' kōkde dangan-dangan. ⁵ Duk amban kursi si tengnga' miya'an paguwa' lalatin duk lette'in duk lugungin. Niya' isab pitu' sulariyan kayat la'i si harapan kursi miya'an. Bang hināti, me' pitu' sulariyan miya'an Niyawa Tuhani. ⁶ La'i isab si harapan kursi miya'an, niya' kuwe' bantuk tahik tilag kuwe' sāmin.

Duk niya' ampat mala'ikat sakabayu' si higad kursi miya'an paliput. Me' mala'ikat miya'an lapat we' mata baranden si harapande duk si buktude. ⁷ Dambuwa' mala'ikat miya'an bantuknen kuwe' luwe lima'ung. Dambuwa'in isab kuwe' luwe sapi'. Katellunen luwene kuwe' manusiya'. Ka'ampatnen kuwe' mana'ul palayang. ⁸ Kaniya-kaniya siye

ennem peppikden duk lapat siye we' mata amban diyalem duk amban buket. Ga' niya' halihande magkalang ellew-sangem. Iye inin kalanganden, pa'inde:

“Sutsi iye. Sutsi iye. Asal sutsi Tuhan Mabalakatanin. Tuhan iye ga'i pinda kemuwe awwal tagna'ley sampay kuwe'itu duk sampay salama-lama.”

⁹ Magkalang me' ampat mala'ikat miya'an mudji Tuhan ma'ellum salama-lamahin. Pinahadje iye we' de duk magsukul siye si iye. Kahaba' siye magkalang, ¹⁰ pasujud duwempuk-ampat me' bahi'in paha'rap pi si Tuhan maningkolo' si kursihin duk pinudji we' de Tuhan ma'ellum salama-lamahin. Duk binettad we' de korona bulawan diyata' kōkden pi si harapan kursihin duk pa'inde,

¹¹ “Ka'u Panuhutan kamihin duk Tuhan kamihin. Pata' kew pinudji duk pinahadje pegge' balakatan kew te'ed.

Ka'u mamapanjari kēmon-kēmonin.

Amban baya'nu hangkan siye pinapanjari duk hangkan siye ellum.”

5

Katas ilikidin duk bili-bilihin

¹ Manjari takiteku we' maningkolo' si kursi miya'an niya' antananne katas ilikid si tanganne kanawanin. Katas ilikid miya'an tasulatan diyalem-buket duk ilekket singnen mimpitu' supaya ga'i taluka. ² Duk niya' takiteku mala'ikat basag manamal missā papales, pa'inne, “Niya' ke tu'u pata' ngānan me' lekket katas ilikid inin bu ngalukane?” ³ Saguwa' ga' niya' takasuwa' diyata' langit atawa si dunya atawa si ahilat taga kapatut ngaluka katas ilikid miya'an bu matsa bang ine bakas sinulat diyalemnen. ⁴ Magtangis ku te'ed pegge' ga' niya' takasuwa' bisan dangan pata' ngaluka katas ilikid miya'an duk matsane. ⁵ Manjari dangan me' bahi'in missā si aku, pa'inne, “Da'a kew magtangis. Payamanun. Tada'ag ne nakura' seyitanin we' Isa Almasi, iye inēnan Lima'ung amban bangsa Yudahin; tubu' Sultan Da'ud iye duk bangsahan iye. Hangkan pata' iye ngānan pitu' lekketin duk ngaluka katas ilikidin.”

⁶ Manjari niya' takiteku kuwe' Bili-bili nengge la'i si antag kursihin, si tengnga' me' ampat mala'ikat sakabayu'in duk me' duwempuk-ampat bahi'in. Niya' takiteku si baran Bili-bilihin tanda' we' bakas pinapatey iye. Niya' pitu' tandukne duk pitu' isab matanen. Me' pitu' matane miya'an tanda' Niyawa Tuhan pinapitune si tibu'ukan dunyahin. ⁷ Manjari pasōng Bili-bili miya'an pi si maningkolo' si kursihin bu ineddo' we' ne katas ilikidin amban tanganne kanawanin. ⁸ Sakali' miya'an eddo'ne, magtawus pasujud si iye ampat mala'ikat sakabayu'in duk duwempuk-ampat me' bahi'in, bahasa mudji iye. Dangan-dangan me' bahi'in niya' antanande alpa duk tugtugan bulawan penno' we' kamanyan. Pegge' bengngi kamanyan miya'an tanda' me' pangampun me' a'a suku' si Tuhanin. ⁹ Duk magkalang siye kalangan ba'ahu, pa'inde,

“Ka'u hadja dendangan taga kapatut ngeddo' katas ilikid iyan duk ngānan lekketnen.

Taga kapatut kew pegge' bakas kew pinapatey, duk laha'nu mabu'usin iye mangalekkat me' a'ahin supaya siye manjari me' a'a suku' si Tuhanin.

Me' a'a inin amban kēmon kabangsa-bangsahan, amban kēmon bissāhan, amban kēmon kalahat-lahatan duk amban kēmon pagsultanan.

¹⁰ Hininang siye we' nu bangsa sultan duk me' imam supaya siye maghinang si Tuhan.

Duk magbaya' siye si dunya si pasōngan.”

¹¹ Manjari mayam ku balik duk makakale ku suwala me' mala'ikat ibu-ibuhan. Nengge siye ngaliput kursihin duk ampat mala'ikat sakabayu'in duk duwempuk-ampat me' bahi'in. ¹² Magkalang siye pinapales, pa'inde,

“Bili-bili bakas pinapateyin pata' pinudji.

Hadje te'ed kapatutnen.

Lalem te'ed kata'unen.

Basagan iye manamal duk dayahan te'ed iye.

Addatante bi iye.

Pahadjete bi iye.

Pudjite bi iye.”

¹³ Manjari takaleku isab magkalang kēmon bakas pinapanjari we' Tuhan diyata' langitin duk si bulakin duk si ahilatin duk dem tahikin. Awe', kēmon-kēmonin bakas pinapanjari dem alamin magkalang siye, pa'inde,

“Pudjite bi maningkolo' si kursihin.

Pudjite bi Bili-bilihin.

Pagaddatante bi duk pahadjete bi iye salama-lama, pegge' iye mabalakatanin.”

¹⁴ Ampat mala'ikat sakabayu'in nambag, pa'inde, "Amin." Ubus duwempuk-ampat me' bahi'in pasujud duk mudji.

6

Me' lekketin

¹ Manjari sãbuku mamayamin, inānan we' Bili-bilihin tagna' lekket si katas ilikidin. Duk takaleku dambuwa' amban ampat mala'ikat sakabayu'in ngalingan. Suwalanen kuwe' lugung. Pa'in mala'ikatin, "Pi ne kew palanjal." ² Manjari ngite ku kura' pote' paguwa'. Mangura'in ngantan pana'. Duk niya' pī mettda korona bulawan diyata' kōkne. Manjari palanjal ne iye pī magbono' duk luwal iye nganda' ag kemuwe matu'uhin sampay kuwe'itu.

³ Manjari inānan ne isab we' Bili-bilihin kaduwe lekket si katas ilikidin. Duk takaleku kaduwe mala'ikat sakabayu'in ngalingan, pa'inne, "Palanjal ne kew." ⁴ Magtawus niya' kura' seddili paguwa', peyat manamal. Mangura'in inurungan bessi taha' duk inurungan iye kapatut ngānan kasanyangan amban dem dunya duk nasew me' a'ahin duk siye magbono'-binono'.

⁵ Manjari inānan we' Bili-bilihin katellu lekket si katas ilikidin duk takaleku katellu mala'ikat sakabayu'in ngalingan, pa'inne, "Palanjal ne kew." Pagpayamku niya' takiteku kura' ittem paguwa'. Mangura'in niya' antananne timbangan. ⁶ Manjari niya' kuwe' suwala takaleku paguwa' amban dem tengnga' ampat mala'ikat sakabayu'in, pa'inne, "Da ubag hadja buwas tirigu atawa tellu ubag dawa' tabelli si tangdan hinang da ellew. Saguwa' isellanin duk bohe' ubas ininum ga'i subey pinaka'atan."

⁷ Manjari inānan we' Bili-bilihin ka'ampat lekketin, duk takaleku ka'ampat mala'ikat sakabayu'in ngalingan, pa'inne, "Palanjal ne kew." ⁸ Pagpayamku niya' takiteku kura' pusiyat manamal. Mangura'in ēnnen Kamatey duk niya' paturul amban dambulihanne inēnan Ahilat. Inurungan siye kapatut mapatey da bahagi' me' a'a si dunyahin, tellu bahagi'in ga'. Bono', unus, saki, duk hayep talun iye makajari pamapatey we' duwangan miya'an.

⁹ Manjari inānan we' Bili-bilihin kalime lekketnen. Na, ngite ku pagkulubanan duk diyawa' pagkulubanan miya'an, la'i niyawa me' a'a bakas pinapateyin pegge' magma-halayak siye lalap Tuhanin duk pegge' matuyu' siye magaka-aka sabab Isa Almasi. ¹⁰ Ngalingan me' niyawa miya'an si Tuhan pinapales, pa'inde, "O Tuhan, Panuhutan kamihin, ka'u mabalakatanin. Sutsi kew duk kapangandelan kew. Sa'ingge tiggelannen meke hukumnu me' a'a si dunyahin duk legganu siye pasal pamapateyde kamihin?" ¹¹ Manjari inurungan siye dangan-dangan juba pote' duk dina'ak dahu' siye pahali-hali namba sampay jukup ne ekkahan pagkaside maghinang si Tuhanin tapapatey du isab kuwe' siyehin.

¹² Manjari takiteku inānan we' Bili-bilihin ka'ennem lekketin. Magtawus linug manamal dunyahin. Mata ellewin nga'item kuwe' semmek naynay duk bulanin ngapeyat kuwe' laha'. ¹³ Me' pote'anin kapagpag-pagpagan pī si dunya kuwe' me' buwa' kayu pagpag bang jedjeg kayuhin we' baliyu basag. ¹⁴ Langitin lanyap kuwe' katas bakas ilikid duk kēmon punuhin duk me' kapū'-pū'anin pinda ne amban pabettadanden. ¹⁵ Kēmon me' a'a si dunyahin hewuhala' bu ne me' kasultanan si dunyahin, me' a'a taga kapatut magbaya'in duk me' nakura' me' sundaluhin, duk me' a'a madayahan duk mabasaganin, duk kēmon me' a'a sinduwehin, banyaga' ke atawa duma'in, kēmon siye katapuk-tapukan dem me' lingab duk si me' kabatuhan diyata' punu. ¹⁶ Ngalingan siye pī si me' punuhin duk si me' batuhin, pa'inde, "Labo' ka'am bu debbanunun kami supaya kami ga'i takite we' maningkolo' si kursihin duk supaya isab kami ga'i kamulka'an we' Bili-bilihin. ¹⁷ Pegge' ta'abut ne ellew pamatekka mulka' Tuhan duk Bili-bilihin si manusiya'in. Bu ga' niya' makasandal mulka' inin bisan sine."

7

Da hatu duk ampatpuk-ampat ngibu me' a'a Isra'ilin

¹ Puwas miya'an, ngite ku ampat mala'ikat nengge si ampat pidjū alamin nagang baliyuhin supaya ga'i nihup pī si dunya duk si tahik atawa bisan si dam po'on kayu. ² Duk niya' takiteku mala'ikat seddili paguwa' amban silangan mo'o-mo'o pagmalkahan Tuhanin, iye ma'ellum ga' tamanannen. Ngalingan iye papales pī si ampat mala'ikat bakas ka'urungan kapatut we' Tuhanin maka'atan dunya duk tahikin. ³ Pa'in mala'ikatin si siye, "Da'a dahu' paka'atanun bi dunyahin duk tahikin duk me' kakayu-kayuhanin samanta'an ga' pe kamalkahan me' dara'akan Tuhanten bi diyata' lendo'de." ⁴ Manjari inakahan ku bang piyangan minalkahan si lendo'den. Ekkahanden ko' da hatu duk ampatpuk-ampat ngibu amban kēmon kabangsaan tubu' si Isra'ilin.

- ⁵ Amban tubu' si Yuda
sompok-duwe ngibu kamalkahanin.
Amban tubu' si Ruben
sompok-duwe ngibu kamalkahanin.
Amban tubu' si Gad
sompok-duwe ngibu kamalkahanin.
⁶ Amban tubu' si Aser
sompok-duwe ngibu kamalkahanin.
Amban tubu' si Naptali
sompok-duwe ngibu kamalkahanin.
Amban tubu' si Manasse
sompok-duwe ngibu kamalkahanin.
⁷ Amban tubu' si Simiyun
sompok-duwe ngibu kamalkahanin.
Amban tubu' si Libi
sompok-duwe ngibu kamalkahanin.
Amban tubu' si Issakal
sompok-duwe ngibu kamalkahanin.
⁸ Amban tubu' si Sebulun
sompok-duwe ngibu kamalkahanin.
Amban tubu' si Yusup
sompok-duwe ngibu kamalkahanin.
Amban tubu' si Benjamin
sompok-duwe ngibu kamalkahanin.

Banes manamal a'a

⁹ Puwas miya'an, ngite ku panenan a'a, banes manamal, ga'i ta'it'ung. Me' a'a miya'an amban kēmon pagsultanan si dunya, amban kēmon kabangsa-bangsahan, amban kēmon kalahat-lahatan, duk amban kēmon bayu'-bayu'an bissāhan. La'i siye nengge paharap si kursihin duk si inēnan Bili-bilihin. Magjuba pote' siye duk magbo'o siye dangan-dangan kuwe' bantuk tuggu dawen lahing. ¹⁰ Missā siye pinapales, pa'inde, "Pudjite bi Tuhanten bi, iye maningkolo' si kursihin duk pudjite bi isab inēnan Bili-bilihin pegge' siye manimbul kitehin bi amban hukuman duseten bi." ¹¹ Kēmon mala'ikatin magtengge ngaliput kursihin duk ngaliput me' bahi'in duk empat mala'ikat sakabayu'in. Manjari pasujud siye paharap tudju kursihin duk pinudji we' de Tuhanin. ¹² Pa'inde, "Amin. Pudjite bi Tuhanten bi. Pahadjete bi iye. Addatante bi iye, pegge' lalem te'ed kata'unen, hadje te'ed kapatutnen duk balakatnen. Magsukul kite bi si iye sampay salama-lama. Amin."

¹³ Manjari dangan me' bahi'in nilew aku, pa'inne, "Kata'uhannu ke bang sine me' a'a magjuba pote' iyan duk bang amban siye?" ¹⁴ "Ga'i kata'uhanku, Tuwan. Ka'u iye mangata'uhan iyehin," iye miya'an sambungkun. Pa'inne si aku, "Siye miya'an me' a'a bakas makalabey kabinasahan mahadjehin. Bakas dekdakande ne semmekden dem laha' Bili-bilihin duk pote' ne, hātinin ka'ānan ne duseden. ¹⁵ Iye iyan jānnen hangkan siye lu'u nengge si harapan kursi Tuhanin. Maghinang siye si Tuhan ellew-sangem si pana'ananne. Inipat du siye we' maningkolo' si kursihin pegge' la'i iye si siye. ¹⁶ Ga'i ne te'ed siye inusan atawa lekkakan. Ga'i ne siye panas an we' ellew atawa ine-ine panas. ¹⁷ Pegge' inēnan Bili-bilihin, iye mala'ikat si kursi Tuhanin, ipatne du siye duk bo'one siye pī si me' buwal bohe' ga'i teggang. Duk pūnasan Tuhanin du kēmon bohe' mataden."

8

Lekket kapitu'nen

¹ Manjari inānan we' Bili-bilihin kapitu' lekket si katas ilikidin. Bessuwang hinek manamal dem surga'in dem tenga' ora. ² Manjari takiteku pitu' mala'ikat manengge si harapan Tuhanin. Inurungan siye kuwe' tabuli' tadambuwa'.

³ Manjari niya' mala'ikat seddili magbo'o tugtugan bulawan. Hap pī iye nengge si antag pagkulubananin. Ekka kamanyan pangurung si iye supaya magsaget ne bengngi kamanyanin duk pangampun kēmon me' a'a suku' si Tuhanin, sābune manugtug kamanyanin la'i si lamisahan bulawan si harapan kursihin. ⁴ Umbu kamanyan ineggas we' mala'ikatin magtuhut duk pangampun me' a'a suku' si Tuhanin padiyata' la'i si harapan Tuhanin. ⁵ Manjari inedito' we' mala'ikatin tugtuganin bu pinenno'an we' ne duk bale ebbut amban diyata' lamisahan miya'an, ubus bu ilakasan we' ne pī si dunya. Magtawus maglette' duk maglugung duk maglalut duk linug dem dunyahin.

Pinahelling empat kuwe' tabuli'in

⁶ Manjari mala'ikat pitu'in magmemes ne sōng nihup dangan-dangan kuwe' tabuli pinangurung si siyehin.

⁷ Manjari tinihup we' dambuwa' mala'ikatin kuwe' tabuli' bakas pinangurung si iyehin. Pagtihupne, magtawus banes ayis duk ebbut labo' pi si dunya magsaget duk laha'. Da bahagi' dunyahin eggas we' ebbut miya'an sampay da bahagi' me' kakayuhanin duk me' sabetin eggas. Duwe bahagi'in ga' eggas.

⁸ Manjari tinihup isab we' mala'ikat mapasunu'in kuwe' tabuli' pinangurung si iyehin. Pagtihupne, magtawus niya' kuwe' bantuk punu hadje eggas ilakasan pi dem tahik. Manjari da bahagi' tahikin manjari laha' ne. Duwe bahagi'in ga'. ⁹ Magtawus isab matey da bahagi' sasuku ma'ellum dem tahikin. Duwe bahagi'in ga' matey. Duk da bahagi' isab me' kappalin magka'at. Duwe bahagi'in ga'.

¹⁰ Manjari tinihup we' katellu mala'ikatin kuwe' tabuli' pinangurung si iyehin. Pagtihupne, magtawus niya' pote'an hadje kuwe' bantuk la'al kayat labo' amban diyata' langit pi si da bahagi' me' bohe' duk me' buwal bohe' si dunyahin. Duwe bahagi'in ga' kalabo'an. ¹¹ Inēnan pote'an miya'an "Pa'it" pegge' da bahagi' me' bohe'in ngapa'it duk ekka'a a matey sakali' inumde bohe' miya'an pegge' ngapa'it manamal.

¹² Manjari tinihup we' ka'ampat mala'ikatin kuwe' tabuli' bakas pinangurung si iyehin. Pagtihupne, magtawus ngalidem da bahagi' mata ellewin duk bulanin duk me' pote'anin. Duwe bahagi'in ga'. Hangkan dem da ellewin ampat ora lindem si dunya duk kellowanin isab ampat ora ga'i ngurung danta' bulanin duk me' pote'anin.

¹³ Sābuku mamayamin, niya' takiteku mana'ul maglayangan langkew diyata' mahawan. Takaleku suwalanin pales, pa'inne, "Allo! Allo! Asal makatalew-talew te'ed bala' matekka si kēmon me' a'a si dunyahin bang ne tihup tellu mala'ikat dambulihin me' kuwe' tabuli' pinangurung si siyehin."

9

¹ Manjari tinihup we' kalime mala'ikatin kuwe' tabuli' pinangurung si iyehin. Pagtihupne, niya' takiteku pote'an, iye miya'an bakas labo' amban diyata' langit pi si dunya. Pinangurung si pote'an miya'an kungsi' pangaluka tambel lowang ga'i tatekkadin.

² Pagtaluka ne we' inēnan pote'an miya'an lowangin, magtawus paguwa' umbuhin amban dem lowangin kuwe' umbu amban eggas luha manamal. Hangkan ngalidem lahatin pegge' katampengan danta' ellewin hawal subuk umbu mapaguwa' amban dem lowangin.

³ Amban dem umbuhin niya' paguwa' me' dulu labo' pi si dunya. Pinabisa te'ed bang siye ngekkew kuwe' bisahan sipitka' bang ngekkeb. ⁴ Bakas kasessa'an siye ga'i dina'ak pinaka'atan si siye me' sabetin atawa me' kayuhin atawa sasuku me' jambangan si dunyahin. Iye subey inusa'den me' manusiya'in, sasuku ga' niya' malka Tuhanin diyata' lendo'de. ⁵ Ga'i siye dina'ak mapatey me' a'a miya'an saguwa' papeddi'ande dem limem bulan. Duk peddi'nen kuwe' siye takekkeb sipitka'. ⁶ Dem limem bulan miya'an, me' a'a takekkebin iye inangutden matey saguwa' ga'i du siye matey. Mabaya' ne te'ed siye matey saguwa' ga'i siye dinuhulan.

⁷ Me' dulu miya'an bantukden kuwe' me' kura' pinanyapan sōng bino'o si pagbono'an. Niya' kuwe' korona bulawan diyata' kōkde duk luweden kuwe' luwe manusiya'. ⁸ Kōkden taha' kuwe' kōk dende. Impenden basag kuwe' impen lima'ung. ⁹ Dākanden lapat we' sisik kuwe' basi' nampengan dākanden. Bang pakiyab-kiyabde peppikden takale begeddunen, kuwe' begeddu kura' ekka manamal magparagan magbo'o kalesade hap pagbono'an. ¹⁰ Engkoden kuwe' engko sipitka' taga dalam si tuggune duk iye miya'an pamapeddi'de me' a'ahin dem limem bulan. ¹¹ Niya' sultan magbaya' si siye. Iye dambuwa' seyitan mangantanan lowang mangga'i tatekkad miya'an. Ennen bang si bissāhan bangsa Hibrani si Abaddon. Bang si bissāhan bangsa Girik, ēnnen si Apolyon, hātinin pamaka'atin.

¹² Na, iye miya'an tamanan bala' makatalew-talew tagna' matekka si me' a'a si dunyahin. Ubus miya'an, niya' pe duwe bala' makatalew sōng tekka.

¹³ Manjari tinihup we' ka'ennem mala'ikatin kuwe' tabuli' bakas pinangurung si iyehin. Pagtihupne, niya' takaleku suwala amban ampat pidjū lamisahan bulawan pagtugtugan kamanyanin la'i si harapan Tuhanin. ¹⁴ Pa'in suwalahin si ka'ennem mala'ikat bakas manihup kuwe' tabuli'in, "Lekkahanun ne ampat seyitan bakas iningketan la'i si higad bohe' hadje inēnan Alpuratiley." ¹⁵ Manjari ilekkahan ne ampat seyitanin. Andang ne siye memes duk dina'ak si siye inagad-agad waktu inin, ellew inin, bulan inin duk tahun inin duk kuwe'itu ta'abut ne. Subey ne papateyde da bahagi' me' a'a dem dunyahin. Duwe bahagi'in ga'i pinapatey. ¹⁶ Takaleku bang piye ekkahan me' sundalu mangura'in, me' tindeg me' ampat seyitanin. Ekkahanden duwempū' ngibu pinaminsampū' ngibu. ¹⁷ Kuwe' inin bantuk me' kura' duk me' mangura' mapabagala si akuhin. Niya' tampeng dākanden basi' kuwe' peyat ebbut duk bilu langga' duk binaning kuwe' meylang. Kōk me'

kura'in kuwe' bantuk kōk lima'ung. Duk niya' paguwa' amban dem behe me' kura'in ebbut duk umbu duk kayat meylang. ¹⁸ Da bahagi' me' a'a si dunyahin matey. Duwe bahagi'in ga'. Matey me' a'ahin we' ebbutin, umbuhin, duk kayat meylangin, iye tellu bayu' mapaguwa' amban behe me' kura'in. ¹⁹ Saguwa' me' kura' miya'an niya' duwe bayu'an pamapateyde me' a'ahin, ka'issa' mapaguwa' amban dem beheden, kaduwe iye ne si engkoden. Pegge' engkoden kuwe' sawe, niya' kōkde panigtuk me' a'ahin.

²⁰ Saguwa' me' a'a matabebihin, me' a'a mangga' mamatey we' me' bala' miya'an, ga' du pagsusunande duk lebbahande panumbade me' tuhan-tuhan hininangden. Masi pe siye numba si me' seyitan duk si me' tuhan-tuhan hininang duk bulawan, pilak, tumbaga, batu, duk kayu, bu ga'i du makakite, ga'i du makakale, duk ga'i du kapalumenggan. ²¹ Ga' du dehengande me' hinangande mala'atin. Masi du siye mapatey duk ga' du halin pangahinang-ngahinangde sawe'den. Masi du siye magjina duk nangkew.

10

Mala'ikatin duk likidan katas madiki'in

¹ Manjari ngite ne ku isab dambuwa' mala'ikat basag duwa'i amban surga' putus we' inalak duk niya' birarali paliput si kōkne. Luwenen sinag kuwe' ellew duk me' pa'anen kuwe' bantuk olom kayat. ² Niya' antananne likidan katas diki' bakas iluka ne. Padi'ikne bettisne kanawanin diyata' tahik duk bettisne bibangin diyata' bulak. ³ Manjari ngalingan iye pinapales duk suwalanen kuwe' helling lima'ung pales. Pagubus iye ngalingan, sinambag iye we' lugung pitu'in pinapales. ⁴ Pagubus maglugung, sōng sulatku ne pina'in lugungin. Saguwa' niya' suwala takaleku amban surga'. Pa'in suwalahin si aku, "Enna'un hadja dem ateynu bakas pina'in me' lugungin. Da'a sulatun."

⁵ Manjari mala'ikat takiteku mangandi'ik diyata' tahik duk diyata' bulakin, pinatengge we' ne tanganne kanawanin tudju langit, bahasa panapane. ⁶ Duk napa iye si Tuhan ma'ellum salama-lamahin, iye mamapanjari langitin duk bulakin duk tahikin duk kemon bayu'-bayu'an diyalemnden. Napa mala'ikatin, pa'inne, "Iyu' Tuhanin pakale-kale, asal ga'i ne te'ed katanguhan. ⁷ Saguwa' bang tihup kapitu' mala'ikatin iye kuwe' tabuli' inantanannen, magtawus ne tumanan Tuhanin gara'ne sipukin bakas pinalata' hadja we' ne si me' dara'akannen, hāتين si me' kanabilhanin."

⁸ Manjari takaleku ne isab suwala bakas mamissā si aku amban surga'in. Pa'in suwalahin si aku, "Pi kew, eddo'un likidan katas maluka si tangan mala'ikat manengge diyata' tahik duk diyata' bulakin."

⁹ Na, hap pi ne ku si mala'ikatin bu pinaku we' ku likidan katas madiki'in amban iye. Pa'inne si aku, "Eddo'un ne bu kakanun. Mamis iyan kuwe' gula' buwani dem behenu saguwa' lessem bang dem bettengnu."

¹⁰ Na, ineddo' ne we' ku likidan katas madiki'in amban tangan mala'ikatin bu kinakan we' ku. Mamis kuwe' gula' buwani dem beheku. Saguwa' pagtatellenku ne, ngalessen dem bettengku. ¹¹ Manjari niya' missā si aku, pa'inne, "Subey palata'nu balik lupal Tuhanin pasal sōng pinatekkane si me' a'a amban magseddili-seddili lahat, duk bangsa duk bissahan duk sampay si me' kasultanan."

11

Duwangan saksi'in

¹ Manjari inurungan ku kayu-kayu panukudan duk pa'inne, "Pi kew, sukudun langgal Tuhanin duk pagkulubananin. Duk itungun bang piye me' a'a magsambahayang mala'ihin. ² Saguwa' da'a ne sakupun sinukud lame langgalin. Da'a sukudun pegge' antag miya'an pamasuku' ne si me' a'a mangga'i suku' si Tuhanin. Paglabba'ande du dem empatuk-duwe bulan puweblo masutsihin, iye puweblo suku' si Tuhanin. ³ Da'akku du pi duwe saksi'kun. Magsemmek siye karut, duk magpalata' siye lupal Tuhanin dem da ngibu duk duwe hatud duk ennempū' ellew miya'an."

⁴ Duwe saksi' miya'an, inēnan siye duwem po'on kayu jaitun duk duwe payita'an binettad si harapan Tuhanin, iye magbaya' si dunyahin. ⁵ Bang niya' magdahulaka' si siye, niya' ebbut paguwa' amban dem behede magmula sasuku manguntarahan siyehin. Hangkan sine-sine maghinang la'at si siye bugtu' matey hadja. ⁶ Taga kapatut siye nambelan langitin supaya ga'i ulan tiggelände magpalata' lupal Tuhanin. Taga kapatut isab siye pinamanjari laha' me' tuburan bohe'in duk taga kapatut siye mabo'o bayu'-bayu'an bala' pitu' si dunya sumiyān-sumiyān kabaya'ande.

⁷ Manjari, bang ne siye ubus magpalata' lupal Tuhanin, niya' iyan sattuwa makatalew-talew paguwa' amban dem lowang mangga'i tatekkadin duk magbono' siye. Tada'ag iyan we' ne duwanganin duk tapapateyde. ⁸ Bangkeyden pinasagadan hadja la'i si kalsara si

puweblo mabantuhin, iye puweblo bakas pamapateyan Panuhutanden ilansang diyata' olom. Pangën puweblo miya'an Sodom duk Misil saguwa' duma'in inin ënne te'edin, ën dalilan hadja. ⁹ Ekka a'a amban kēmon kalahat-lahatan duk kabangsa-bangsahan duk bayu'-bayu'an bissāhan duk pagsultanan hap pi la'i mayaman bangkeyden dem tellu ellew duk tenga' duk ga'i da' akde kinubul. ¹⁰ Kēgan me' a'a si tibu'ukan dunyahin; maglami-lami siye duk magurung-inurung lasa-lasahan siye pegge' matey ne duwangan nabi miya'an. Pegge' siye miya'an bakas mo'o kabinasahan si me' a'a si dunyahin. ¹¹ Saguwa' paglabey tellu ellew duk tenga', pinakellum siye balik we' Tuhanin duk nengge siye. Kēmon makakite siyehin kadahitan manamal. ¹² Manjari makakale duwangan nabi miya'an suwala pales amban surga' magpa'in si siye, "Dayi' ka'am pitu padiyata'." Na, magtawus siye tabo'o we' inalak pi si surga' sābu la'i mayam-mayam me' bantaden. ¹³ Sābu miya'an isab, bessuwang linug basag manamal. Da bahagi' puweblohin magka'at, siyam bahagi'in ga' du. Niya' pitu' ngibu me' a'a mamateyin, sabab linug miya'an. Me' a'a matalebbihin, me' mangga' mamateyin, kadahitan manamal, hangkan pinudji we' de Tuhan mala'i si surga'in.

¹⁴ Puwas ne kaduwe bala' makatalewin saguwa' katellunen sōng tekka ne.

Pinahelling kapitu' kuwe' tabuli'in

¹⁵ Manjari tinihup ne we' kapitu' mala'ikatin kuwe' tabuli' inantanannen. Pagtihupne, magtawus ku makakale me' suwala pales amban surga'. Magdūs siye, pa'inde, "Ga' niya' seddili magbaya' si dunyahin kuwe'itu. Luwal Panuhutanten bi, Tuhanin duk tapene'nen, Almasi. Duk magbaya' iye salama-lama." ¹⁶ Manjari duwempuk-ampat me' bahi'in, siye maningkolo' si kurside si pana'an anan Tuhanin, pasujud siye mudji Tuhanin ¹⁷ duk pa'inde, "O, Tuhan, Panuhutan kamihin.

Balakatan kew te'ed.

Ga'i kew pinda kemuwe awwal tagna' sampay kuwe'itu.

Magsukul te'ed kami si ka'u pegge' tapakitehannu ne balakatnu mahadjehin duk tinagna'an ne we' nu pagbaya' nu si dunyahin.

¹⁸ Me' a'a mangga'i makahagad si ka'uhin astel manamal,

pegge' ta'abut ne waktu pagmulka' nu si siyehin,

duk waktu pangahukumnu me' pateyin.

Ta'abut ne waktu panumbasnu me' dara'akannun,

me' kanabihanin,

duk kēmon me' a'a suku' si ka'uhin,

kēmon magaddatan ka'uhin,

hadje-diki' sali'-sali'.

Inin ne waktu pamaka'at sasuku mamaka'atan dem dunyahin."

¹⁹ Manjari luka langgal Tuhan si surga'in duk takite la'i diyalem ba'ul pangisihan sulat pagjanji'an Tuhan duk me' a'anen. Pagluka langgalin, magtawus maglalat duk niya' lette' duk maglugung. Linug isab duk ekka ayis labo' kuwe' hadje batu amban diyata' langit.

12

Dendehin duk nagahin

¹ Manjari inin, niya' takiteku tanda' maka'ulali' te'ed paguwa' diyata' langit. Ngite ku dende magsemmek kuwe' sahaya ellewin. Panenggehannan diyata' bulan duk niya' sampuk-duwe pote'an kuwe' korona diyata' kōkne. ² Dende miya'an sōng nganak duk peddi'an iye hangkan magkilahap.

³ Manjari niya' ne isab tanda' maka'ulali' te'ed paguwa' diyata' langit. Ngite ku naga peyat hadje manamal. Pitu' kōknen duk sampū' tanduknen. Kōknen kapitu' taga korona.

⁴ Ilatip we' nagahin duk engkone da bahagi' me' pote'an diyata' langitin, duk ilakasan we' ne pi si dunya. Duwe bahagi'in ga' lapey. Manjari nengge iye paharap si dende sōng manganakin supaya pagluwas nakanakin magtawus takakanne. ⁵ Manjari nganak dendehin lella saguwa' ga' du takakan we' nagahin pegge' magtawus ta'agew duk tabo'o pi si Tuhan la'i si kursi Tuhanin. Iye pangaral nakanak lella miya'an, magbaya' iye si kēmon kabangsahanin si pasōngan duk basag pagbaya'nen kuwe' basi' ga'i polong. ⁶ Na, dendehin pagubus iye nganak lahi pi si lahat makagindew-gindew bakas pinanyap we' Tuhanin para si iye. La'i iye pinatenna' duk inipat dem da ngibu duk duwe hatas duk ennempū' ellew.

⁷ Manjari inin, magbono' ne la'i si surga'. Disi Mika'il duk me' tindegne mala'ikatin magbono' duk nagahin duk ngatu te'ed nagahin duk me' tindegne. ⁸ Saguwa' tada'ag nagahin duk me' tindegne. Duk ga'i ne siye makajari patenna' la'i si surga'. ⁹ Naga mahadje miya'an ilakasan ne amban surga'. Iye ne hep inēnan sawe awwalley. Niya' pe pangën iye seddili, hibilis atawa nakura' seyitanin. Iye mangakkalan me' manusiya'in kēmon. Ilakasan iye pi si dunya magtuhut duk me' tindegne kēmon.

¹⁰ Manjari niya' takaleku suwala pales la'i si surga' magpa'in, "Ta'abut ne waktu panimbul Tuhan me' manusiya'in. Pinakitehan ne we' Tuhanin basagnen magbaya'. Pinakitehan isab we' Almasi kapatutnen magbaya'. Pegge' ubus ne ilakasan amban surga' nakura' seyitanin, iye luwal manuksa' me' kapungtina'ihanten bi. Ellew-sangem ga'i iye pahali nuksa' siye si pana'an anan Tuhanin. ¹¹ Saguwa' tada'ag du iye we' me' kapungtina'ihanten bi. Ga'i ne siye katama'an tinuksa' sabab laha' si Isa, iye inēnan Bili-bilihin, laha'ne bakas mabu'usin pamuwas duseden. Tada'ag isab seyitanin sabab tolo' mabennal bakas pinalata'den. Duk paglilla'de umulden bisan siye pinapatey. ¹² Hangkan magkēg ka'am sasuku maglahat tu'u si surga'in. Saguwa' maka'ase'-ase' te'ed ka'am me' malu'u si dunyahin duk si tahikin pegge' iyu' ne duwa'i piyu si ka'am nakura' me' seyitanin. Astel te'ed iye manamal pegge' kata'uhanne we' sōng ta'abut ne ganta'annen."

¹³ Na manjari, sakali' kata'uhan nagahin we' i' iye ilakasan si dunya, palupug iye pī si dende bakas manganak lella miya'an. ¹⁴ Saguwa' inurungan dendehein we' Tuhanin duwe peppik mana'ul hadje supaya iye lumayang pī si lugal pinanyap para si iyehin la'i si lahat makagindew-gindew. Duk inipat iye la'i tellun tahun duk tenga' duk iye ga'i ta'abut we' sawehin, hātinēn nagahin. ¹⁵ Manjari sinepput we' nagahin dendehein duk bohe' ekka te'ed amban dem behene supaya tabo'o dendehein we' bohe'in. ¹⁶ Saguwa' tinabangan dendehein we' bulakin. Muwekka' paluka bulakin bu pabu'us pī diyalem bulak bohe' amban dem behe nagahin. ¹⁷ Astel manamal nagahin si dendehein. Hangkan bino'o we' ne magbono' me' anak-ampu dendehein. Siye ne me' manuhut panganda'akan Tuhanin duk matuyu' te'ed nuhut tolo' mabennal panolo' si Isahin. ¹⁸ La'i nagahin nengge si higad tahik.

13

Duwe sattuwahin

¹ Manjari, niya' takiteku kuwe' sattuwa paguwa' amban dem tahik. Pitu' kōknen duk sampū' tanduknen. Me' tanduknen pinapīhan korona duk me' lendo'nen sinulatan ēn la'at bang si Tuhan. ² Sattuwa takiteku inin kuwe' luwe katuli' duk hadje manamal. Me' bettisnen bantuk bettis hayep banuwang, talem kukkunen duk hadje, duk behenen kuwe' behe lima'ung. Pinangurung we' nagahin si sattuwa inin balakatnen duk inurungan iye kapatut magbaya' si dunya. ³ Dambuwa' kōk sattuwa inin bakas bakat duk makamatey iye si', saguwa' kawuli'an du bakatne miya'an. Hangkan me' a'a si dunyahin ulali' manamal duk nuhut ne siye si sattuwa miya'an. ⁴ Kēmon me' a'ahin sinumba we' de nagahin pegge' inurungan we' ne kapatut sattuwahin. Sinumba isab we' de sattuwahin. Pa'inde, "Ga' niya' balakatan kuwe' sattuwa iyan. Ga' niya' maka'atu si iye."

⁵ Pinasagadan sattuwa inin magbaya' si dunya dem ampatpuk-duwe bulan. Pinasagadan isab iye magabuu duk bisan bissā-bissāhanne Tuhanin pinasagadan hadja iye. ⁶ La'at hadja binissānen sabab Tuhanin duk sabab ēnnen duk patenna'annen, hātinēn surga'in duk sabab kēmon mapatenna' si surga'in. ⁷ Pinasagadan isab sattuwahin magbono' duk me' a'a Tuhanin sampay tada'ag siye we' ne. Duk inurungan iye kapatut magbaya' si kēmon a'a amban kēmon kabangsa-bangsahan duk kalahat-lahatan duk amban kēmon bayu'-bayu'an bissāhan duk kēmon pagsultanan. ⁸ Sattuwa inin sinumba du we' kēmon a'a si dunyahin, sasuku ga' tasulat ēnden dem libru suku' si inēnan Bili-bilihin, iye bakas pinapateyin. Ga' pe' dunyahin pinapanjari,andang ne tasulat dem libru inin ēn me' a' taga umul salama-lamahan.

⁹ Na, pakale te'ed ka'am, bang niya' du tayingebi. ¹⁰ Bang pangaral Tuhan ka'amin siniggew ka'am, asal siniggew du ka'am. Bang pangaral Tuhan ka'amin matey pineddang ka'am, asal matey pineddang du ka'am. Hangkan ka'am me' suku' si Tuhanin, subey ka'am magsandal hadja duk subey pabasagbi sandelbin.

¹¹ Manjari niya' ne isab takiteku sattuwa paguwa' amban dem bulak, niya' duwe tandukne diki'-diki' kuwe' tanduk bili-bili saguwa' suwalanen kuwe' suwala naga. ¹² Ginuna we' ne kapatut pinangurung si iye we' sattuwa bakas kawuli'an bakatnen. Ginagahan we' ne kēmon me' a'a si dunyahin dina'ak sinumba si siye sattuwa dehelli miya'an. ¹³ Sattuwa mapasunu' inin makahinang hinangan maka'ulali'; tada'akne ebbutin labo' amban langit pitu si dunya si pagmatahan me' a'ahin kēmon. ¹⁴ Ekka a'a ka'akkalan we' ne duk tabo'o-bo'o sabab hinangan maka'ulali' hininangnen we' balakat amban sattuwa dehelluhin. Dina'ak we' sattuwa dambulihin me' a'ahin ngahinang limbagan pamahadje sattuwa bakas mabakat we' bessihin bu kawuli'an ne. ¹⁵ Inurungan balakat isab sattuwa mapasunu' miya'an makellum limbagan sattuwa dehelluhin, hangkan makabissā ne; duk maguldin limbagan miya'an dina'ak pinapatey sasuku mangga'i manumba si iyehin. ¹⁶ Ginagahan we' ne kēmon a'ahin, langkew ke paga'enen atawa diyawa', dayahan ke atawa miskin, banyaga' ke atawa duma'in. Ginagahan siye kēmon subey minalkahan

diyata' tangande kanawanin atawa diyata' lendo'de. ¹⁷ Ga' niya' a'a makajari melli atawa magpabelli ine-ine bang ga' iye bakas kamalkahan. Malka miya'an ēn sattuwa dehelluhin atawa lumero ganti' ēnnen.

¹⁸ Hunit lumero inin piniha hāninen. Saguwa' sine-sine niya' kata'une, tatali'ne du bang ine hāti lumero sattuwa inin. Pegge' ēn a'a du iyan. Lumero inin ennem hatu duk ennempuk-ennem.

14

Bili-bilihin duk me' a'anen

¹ Manjari mayam ne ku isab balik. Takiteku iye inēnan Bili-bilihin la'i nengge diyata' punu Siyon. Duk banes a'a la'i nuhut iye, dahatus duk ampatpuk-ampat ngibu ekkahanden. Me' a'a miya'an tasulat diyata' lendo'de ēn Bili-bilihin duk ēn Samane Tuhanin. ² Duk makakale ku suwala amban surga' kuwe' begeddu bessey bohe' hadje duk kuwe' palesan lugung. Suwala takaleku miya'an lu'uy isab kuwe' helling bang a'ahin magalpa. ³ Me' a'a dahatus duk ampatpuk-ampat ngibu miya'an la'i nengge paharap si kursi Tuhanin duk si ampat mala'ikat sakabayu'in duk si me' bahi'in. Magkalangan siye kalangan ba'ahu duk ga' niya' maka'aya kalangan miya'an luwal siye me' dahatus duk ampatpuk-ampat ngibuhin, pegge' siye me' bakas ilekkat amban antanan nakura' seyitanin pala'ide pe si dunyahin. ⁴ Siye inin me' a'a ga' niya' tamak-tamak ateyden. Kuwe' dalil subul siye, ga' bakas magkahinangan duk dende. Patuhut-tuhut siye si inēnan Bili-bilihin tungan-tunganne. Bakas siye ilekkat amban antanan nakura' seyitanin pala'ide pe si dunyahin duk siye inin dehellu-dehellu pinaseddili para si Tuhanin duk para si Bili-bilihin. ⁵ Ga' siye bakas takale magdusta'. Ga' niya' duse-dusede.

Tellu mala'ikatin

⁶ Manjari inin, niya' takiteku mala'ikat seddili maglayangan la'i diyata' mahawan langkew te'ed. Bino'o we' ne aka-aka mahāp ga' niya' kapindane salama-lamahin. Pinasaplag inin we' ne si kēmon a'a si dunya amban kēmon pagsultanan, duk kabangsa-bangsahan, duk bayu'-bayu'an bissāhan, duk kalahat-lahatan. ⁷ Ngalingan iye papales, pa'inne, "Subey ka'am talew si Tuhan. Pudjihun bi iye. Pegge' ta'abut ne waktu pangahukumne me' manusiya'in kēmon. Pudjihun bi iye, iye mamapanjari langitin duk bulakin duk tahikin duk me' turban bohe'in."

⁸ Manjari niya' mala'ikat seddili pasunu' si dehelluhin missā, pa'inne, "Magka'at ne, asal magka'at ne te'ed puweblo Babilon mabantuhin. Kuwe' iye dalil dende dupang. Pina'inum we' ne kēmon me' a'ahin bohe' ubas bisa duk siye tabo'one magduse."

⁹ Manjari niya' ne isab mala'ikat seddili pasunu' si duwehin missā papales, pa'inne, "Sasuku numba si sattuwahin duk si limbagannen, duk tamalkahan diyata' lendo'nen atawa diyata' tangannen, ¹⁰ pagmulka'an te'ed siye we' Tuhanin. Mulka' Tuhanin kuwe' dalil bohe' ubas ga' niya' lamud-lamudne tinowangan we' ne pī dem sawan inēnan Sawan Mulka' Tuhanin bu pina'inum siye. Awe', sine-sine mudji sattuwahin pinapeddi'an te'ed dem ebbut duk dem kayat meylang si pagmatahan me' mala'ikat masutsihin duk iye inēnan Bili-bilihin. ¹¹ Duk ngumbu ga' tamanan ebbut pangaleggahan siyehin. Ga' niya' halihan pagsandalden ellew-sangem, me' bakas manumba sattuwahin duk limbagannen, duk kamalkahan siye ēn sattuwahin."

¹² Hangkan hep ka'am me' a'a Tuhanin, me' manuhut panganda'akannen duk masandel pu si Isahin, subey te'ed sandalanbi.

¹³ Manjari niya' takaleku suwala amban surga' magpa'in, "Sulatan inin: Tinagna'an kuwe'itu, sasuku matey bu sandel siye pu si Isa Almasi, asal kēgan te'ed siye." Manjari padis Niyawa Sutsihin, pa'inne, "Bennal iyan. Asal kēgan te'ed siye. Humali ne siye amban paglubagden pegge' ka'ujudan hinangande mahāpin tabo'o we' de hap ahilat."

Dalil pinagani dunyahin

¹⁴ Manjari inin, mayam ne ku isab balik. Niya' takiteku inalak duk niya' kuwe' bantuk manusiya' ningkolo' diyata' inalak miya'an. Taga korona bulawan iye diyata' kōkne duk niya' sanggut talem si tanganne. ¹⁵ Manjari niya' takiteku mala'ikat seddili paguwa' amban dem langgal bu ngalingan papales pī si maningkolo' diyata' inalakin. Pa'inne, "Gunahun sanggutnun duk magani ne kew pegge' ta'abut ne musim pagpagani dem dunyahin. Pegge' dunyahin kuwe' dalil tana' lugta' ne." ¹⁶ Manjari iye maningkolo' diyata' inalakin, ilabandan we' ne sanggutnen dem dunya bu pinagani ne we' ne kēmon.

¹⁷ Manjari niya' isab takiteku mala'ikat seddili paguwa' amban langgal si surga'in duk niya' isab sanggut talem bo'one.

¹⁸ Manjari, niya' pe mala'ikat seddili paguwa' amban atag lamisahan pagtugtugan kamanyan la'i dem langgalin. Iye miya'an mala'ikat manunggu'an ebbutin. Ngalingan iye

papales pī si mala'ikat magbo'o sanggut matalemin, pa'inne, "Gunahun sanggutnuk duk kehetun ne me' pungut ubasin amban me' bāhan ubas si dunyahin pegge' tahak ne kēmon." ¹⁹ Manjari ilabadan ne we' mala'ikatin sanggutnen pī dem dunya bu kinehet we' ne me' pungut ubasin amban bāhanne, ubus bu ilakasan we' ne pī dem pagpegga'an hadje. Hāti dalilan inin, ilegga te'ed me' a'a pinagmulka'an we' Tuhanin. ²⁰ Na, me' ubasin pinegga' la'i si pagpegga'an si luwasan puweblo. Mapaguwa' amban pagpegga'anin laha' kuwe' dunuk palasey, niya' me' tellu hatas kilumetro talahannen duk lalennan taman kakkang kura'.

15

Me' mala'ikat magbo'o bala'in

¹ Manjari inin, niya' ne isab takiteku tanda' seddili diyata' langit asal maka'ulali' duk makatalew te'ed. Niya' pitu' mala'ikat magbo'o pitu' bayu'an bala'. Me' bala' miya'an, iye ne tamanan me' bala'in pegge' ubus miya'an puwas ne astel Tuhanin. ² Manjari niya' takiteku kuwe' bantuk tahik tinglak kuwe' sāmin duk kuwe' sagetan ebbut isab. Takiteku isab me' a'a mangga' tada'ag we' sattuwahin. Ga' siye numba sattuwahin duk limbagannen, duk ga' siye kamalkahan lumero tanda' ēn sattuwahin. La'i siye nengge-nengge si higad kuwe' tahikin duk kēmon siye niya' alpa antanande bakas pangurung Tuhanin si siye. ³ Magkalangan siye kalangan si Musa ley, iye dara'akan Tuhanin, duk kalangan Bili-bilihin. Iye inin kalanganden,

"O Tuhan, ka'u Tuhan Mabalakatanin.

Balakatan me' hinangannun duk maka'ulali' te'ed.

Ka'u Sultan me' kabangsa-bangsahanin.

Bentel kēmon hinangannun duk bennal.

⁴ Sine mangga'i matalew si ka'uhin, Tuhan?

Sine mangga'i mamahadje ka'uhin?

Ka'u hadja dambuwa'-buwa' masutsihin.

Kēmon kabangsahanin magtipun du iyan mudji ka'u pegge' me' hinangannu mabentelin mattan si me' a'ahin kēmon."

⁵ Ubus miya'an, takiteku langgal si surga'in luka duk takiteku la'i inēnan Bilik Tamanan Masutsihin. ⁶ Manjari paguwa' pitu' mala'ikat magbo'o pitu' bayu'an bala'in amban langgal. Semmekden ga' niya' lege-legene, makasilew pote'nen, duk pinekkes dākanden duk bulawan. ⁷ Manjari inurungan me' mala'ikat pitu' miya'an dangan-dangan pinggan bulawan we' dangan me' mala'ikat sakabayu'in. Me' pinggan miya'an penno' we' mulka' Tuhanin, iye Tuhan ma'ellum ga' tamanannen. ⁸ Manjari, langgal miya'an penno' we' umbu, tanda' sahaya duk balakat Tuhanin. Ga' niya' kapadiyalem pī dem langgal tiggelan ga'i pe puwas pitu' bala' bino'o we' pitu' mala'ikatin.

16

Me' pinggan isihan bala'in

¹ Manjari inin, niya' takaleku suwala amban dem langgalin missā papales si pitu' mala'ikatin. Pa'inne, "Pī ka'am, bu'usanun bi pī si dunya isi pinggan pitu' penno' we' mulka' Tuhan iyan."

² Manjari hap pī ne dambuwa' mala'ikatin mu'usan bala' dem pinggannen pī si dunya. Sakali' bu'usanne, magtawus tomo'an dugald me' a'a taga malka sattuwahin duk bakas manumba limbagannen. La'at te'ed dugalden duk peddi' manamal.

³ Manjari binu'usan isab we' mala'ikat mapasunu'in bala' dem pinggannen pī dem tahik. Magtawus tahikin manjari kuwe' laha' a'a matey duk kēmon ma'ellum dem tahikin matey.

⁴ Manjari binu'usan isab we' katellu mala'ikatin bala' dem pinggannen si me' bohe' duk si me' tuburan bohe'. Magtawus bohe'in manjari laha'. ⁵ Takaleku mala'ikat magbaya' si me' bohe'in missā, pa'inne, "O, Tuhan, ka'u masutsihin. Ga'i kew pinda kemuwe amban awwal tagna' sampay ma'in. Bentel hadja hukumannun. ⁶ Pegge' pinapatey we' me' a'a si dunyahin me' a'anun duk me' a'a mam'o'o lapalnun duk bu'us we' de laha'den, hangkan kuwe'itu inurungan siye we' nu laha' inumde. Iye miya'an matalep panumbas siyehin." ⁷ Manjari niya' ne isab takaleku suwala amban lugal pagkulubananin. Pa'in suwalahin, "O, Tuhan, ka'u Tuhan Mabalakatanin. Hukumannun asal bentel duk bennal."

⁸ Manjari inin, binu'usan we' ka'ampat mala'ikatin bala' dem pinggannen pī diyata' mata ellew. Magtawus ngapanas manamal ellewin hangkan eggas me' manusiya'in. ⁹ Eggas me' manusiya'in pegge' panas manamal ellewin. Hangkan binissā-bissāhan we' de Tuhanin pegge' iye mamabo'o me' bala' miya'an. Saguwa' ga' du pagsusunande duk lebbahande me' duseden duk ga' isab pudjide Tuhanin.

¹⁰ Manjari inin, binu'usan ne we' kalime mala'ikatin bala' dem pinggannen pī si pan-ingkolo'an sattuwa bakas mapaguwa' amban dem tahikin. Magtawus ngalindem te'ed dem pagbaya'annen. Kinekkeb we' me' a'ahin me' della'den hawal peddi' talessaden. ¹¹ Duk binissā-bissāhan we' de Tuhan si surga'in sabab peddi'den duk me' dugalden. Saguwa' ga' du pagsusunande duk lebbahande me' hinangande mala'atin.

¹² Manjari inin, binu'usan ne we' ka'ennem mala'ikatin bala' dem pinggannen pī si bohe' hadje inēnan Alpurati. Magtawus teggang bohe' miya'an, tahingan lān pinanyap para si me' sultan amban me' kalahatan si tampal silanganin. ¹³ Manjari niya' takiteku tellu umagad kuwe' bantuk me' bekbak paguwa' amban dem behe nagahin duk amban behe sattuwahin duk amban behe nabi mangga'i mabennalin. ¹⁴ Umagad miya'an seyitan du; maghinang siye me' hinangan maka'ulali'. Pi siye inin si me' kasultanan si tibu'ukan dunyahin, nganda'ak siye magtipun supaya siye magbono' si ellew bakas ginanta' we' Tuhan Mabalakatanin, iye ellew makatalew-talewin.

¹⁵ Manjari missā Isa Almasi, pa'inne, "Pakale ka'am. Bessuwang ku hadja iyan tekka kuwe' a'a panangkew pa'asek dem luma'bi waktu ga'i ase-asebi. Asal kēgan te'ed me' a'ahin bang tekka ku ngape pe siye ngagadan aku duk andang ne siye magsemmek. Ga'i du siye magkuwantang duk ga' du niya' ka'iyā ande bisan siye pī paluwas si ka'ekkahān a'a."

¹⁶ Manjari bino'o we' tellu seyitanin me' kasultananin pinagtipun la'i si lahat inēnan Amageddon bang si bissāhan Hibrani.

¹⁷ Manjari inin, binu'usan we' kapitu' mala'ikatin bala' dem pinggannen pī si mahawan. Magtawus niya' suwala pales paguwa' amban kursi dem langgalin. Pa'in suwalahin, "Ubus ne." ¹⁸ Magtawus maglalāt duk maglette' duk maglungung duk lingug te'ed manam. Ga' bakas linug kuwe' miya'an kemuwe tagna' manusiya'in pinapanjari. Asal iye miya'an linug tamanan mabasag te'edin. ¹⁹ Na, magtawus kepak puweblo mabantuhin patellu bahagi' duk kēmon puweblo si me' kalahat-lahatanin magka'at. Manjari ta'esseb we' Tuhanin me' duse dem puweblo mabantu inēnan Babilonin. Dalil pina'inum we' Tuhanin me' a'a mala'ihin bohe' ubas dem sawannen, hātinēn pinalessa we' ne si siye mulka'nen. ²⁰ Manjari lanyap kēmon kapū-pū'anin duk lanyap isab sampay kēmon kapunu-punuhanin. ²¹ Kalabo'-labo'an isab me' ayisin kuwe' batu hadje amban diyata' langit pī si me' manusiya'in. Bohatan dambuwa' ayisin niya' limempū' kilu. Hangkan me' a'ahin binissā-bissāhan we' de Tuhanin pegge' lumandu' paminasa si siyehin sabab bala' pinatekka Tuhan si siye miya'an.

17

Dende dupang mabantuhin

¹ Manjari inin, dangan amban me' pitu' mala'ikat magbo'o pingganin pitu si aku. Pa'inne si aku, "Dayi' kew, pakitehante kew bang sa'ingge pangalegga inēnan dende dupang mabantuhin, hātinēn iye puweblo bantu mala'i si bihing me' bohe'in. ² Me' kanakura'an si dunyahin bakas magjina duk dende dupang mabantu inin. Duk kēmon a'a si dunyahin tabo'o-bo'o du isab we' hinangannen, kuwe' dalil a'a pinalango we' bohe' ubas, ga'i ne siye iya' maghinangan la'at."

³ Manjari inin, pa'asekan ku we' Niyawa Tuhanin duk bino'o ku we' mala'ikatin pī si lahat makagindew-gindew. Manjari niya' takiteku la'i dende pasakey diyata' sattuwa peyat. Sattuwa miya'an pitu' kōknēn duk sampū' tanduknēn. Lapat barannen sinulatan me' ēn la'at bang si Tuhan. ⁴ Dende miya'an magsemmek taluk duk peyat, pupus we' pamulawan, me' palmata mahalga' duk me' mutsa'. Niya' bo'one tikung bulawan penno' we' kasammalan duk kasabulan pagjinanen. ⁵ Diyata' lendo'ne niya' tasulat ēn, tinapukan hātinēn. Iye inin tasulat diyata' lendo'nen, "Puweblo Babilon mabantuhin. Po'on me' dende dupangin duk tagna'an kēmon masammal dem dunyahin." ⁶ Duk takiteku isab we' dende miya'an lango we' laha' bakas ta'inumnen, laha' me' a'a suku' si Tuhanin, me' bakas pinapateyin pegge' ga'i siye palekkat amban si Isa.

Pagkitekū dende miya'an, ulali' ku manamal. ⁷ "We'ey kew ulali'?" pa'in mala'ikatin. "Akahante kew kuwe'itu bang ine hāti dende miya'an duk hāti sattuwa pasakeyannen, iye taga kōk pitu'in duk sampū' tandukin. ⁸ Sattuwa takitenu miya'an bakas ellum matu'uhin saguwa' kuwe'itu ubus ne matey. Saguwa' ga'i tiggel paguwa' du iye balik amban lowang ga'i tatekkadin. Bang ne iye paguwa', patudju ne iye si tamanannen pegge' magka'at ne te'ed iye. Manjari, bengngangan te'ed me' a'a si dunyahin, sasuku ga' tasulat ēnden dem libru panulatan ēn me' a'a ma'ellum salama-lamahin, sinulat masa ga' pe dunyahin pinapanjari. Bengngangan siye kēmon pagkitekū sattuwa miya'an pegge' bakas iye ellum matu'uhin, bu matey ne, ubus bu paguwa' du balik."

⁹ Pa'in mala'ikatin pe, "Me' pinahātiku kuwe'itu inin tahāti du we' a'a malalem tali'annen. Hāti pitu' kōk sattuwa miya'an, pitu' kūd, iye paningkolo'an dende dupang miya'an. Hātinen isab pitu' sultan. ¹⁰ Lime me' sultan miya'an ga' ne. Dambuwa'in magsultan pe sampay kuwe'itu duk kapitu'nen ga' pe magsultan. Saguwa' bang iye magsultan si pasōngan, daddali' du hadja pagsultannen. ¹¹ Duk sattuwa bakas ma'ellum matu'uhin bu ubus ne matey, iye miya'an kawalu' sultanin. Dangan iye amban me' pitu' sultan miya'an duk patudju ne iye si tamanannen.

¹² "Sampū' tanduk takitenun, hātinen sampū' sultan ga' pe kapagsultan. Duk sampū' sultan inin inurungan du kapatut magsultan magsumbaya' duk sattuwahin. Saguwa' daddali' du hadja pagsultanden. ¹³ Me' sampū' sultan inin, magdambuwa' isun siye we' pangurungde basagden duk kapatutden si sattuwahin. ¹⁴ Atuhande inēnan Bili-bilihin saguwa' tada'ag du siye we' Bili-bilihin duk me' tindeggen, me' a'a tapene'nen duk tinawagnen duk mapateteg si iyehin. Hangkan nganda'ag Bili-bilihin pegge' iye Panuhutan me' panuhutanin kēmon duk iye Sultan me' kasultananin kēmon."

¹⁵ Pa'in mala'ikatin pe si aku, "Bohe' takitenu lugal paningkolo'an dende dupangin, hātine miya'an me' a'a amban me' kabangsa-bangsahan duk kalahat-lahatan duk pagsultanan duk amban bayu'-bayu'an bissahan. ¹⁶ Duk sampū' tanduk takitenun, hātinen sampū' sultanin; bunsu du siye duk sattuwahin si dende dupang miya'an. Eddo'de du kēmon pangalata'nen duk tantangande iye. Kakande sampay isinen duk eggasde iye. ¹⁷ Hangkan inin hinangde pegge' pinapikilan siye we' Tuhanin ngahinang kinabaya'annen. Amban baya' Tuhan du hangkan siye magdambuwa' isun we' pangurungde kapatutden si sattuwahin sampay tuman kēmon bakas pina'in Tuhanin.

¹⁸ "Dende takitenun, hātine miya'an puweblo mabantu magbaya' si kēmon kasultanan si dunyahin."

18

Magka'at puweblo Babilonin

¹ Pagubus miya'an, ngite ne ku isab mala'ikat seddili duwa'i amban surga'. Hadje kapatutnen duk hawal sahayanen, ngadanta' tibu'ukan dunyahin. ² Ngalingan iye papales, pa'inne, "Magka'at ne, asal magka'at ne te'ed puweblo Babilon mabantuhin. Kuwe'itu paglahatan me' hibilis ne duk me' seyitan. Duk iye isab pala'ihan sasuku me' manuk-manuk sammal duk haram. ³ Pegge' Babilon inin kuwe' dalil dende dupang mo'o-mo'o kēmon me' bangsahin maginum bohe' ubas makalango, hātinen tabo'o-bo'o we' ne siye maghinang la'at. Me' kasultanan si dunyahin bakas nuhut iye maghinang la'at, duk me' magdagang si tibu'ukan dunyahin ngandaya ne te'ed sabab napsuhan dendehin manamal."

⁴ Manjari inin, niya' takaleku suwala seddili amban surga', pa'inne, "Ka'am me' suku'kun, paluwas ka'am. Tahala' ka'am amban dende iyan. Da'a ka'am nuhut iye magduse duk ka'am ga'i tumuhut si iye ilegga. ⁵ Pegge' teppukan dusenen umabut ne si langit. Ga' takayipat Tuhanin kēmon me' hinanganne mala'atin. ⁶ Hinangun bi si iye kuwe' bakas hininangne si me' a'ahin. Me' paminasane si me' a'ahin balesanun bi pinaminduwe ekkahannen. Tabo'one me' a'ahin nginaman hinanganne mala'atin, subey isab iye pinalessahan mulka' Tuhanin minduwe basagnen. ⁷ Lumandu' pagabbunen duk panganduhulne bayu'-bayu'an pagnapsuhannan hangkan subey pinalandu' isab kabinasahan duk dukka pinatekka si iyehin. Pegge' luwal iye magabbu si dine, pa'inne, 'Aku inin sultan magbaya'in. Duma'in ku inin balu. Ga' i ku te'ed makalabey magsugul.' ⁸ Sabab pagabbune inin, hangkan bessuwang tekka si iye me' bala'in. Dem da ellew hadja magsumbaya' iyan tekka si iye sakihin duk dukkahin duk unusin. Duk ineggas du iye dem ebbut pegge' balakatan du Panuhutanin, iye Tuhan mangalabo'an iye hukumanin."

⁹ Manjari me' kasultanan si dunya bakas magkahinangan nganduhulan napsuden duk dende miya'an, magtangan siye iyan duk magmatey pagkitede umbu mapaguwa' amban puweblo ma'eggas miya'an. ¹⁰ La'i siye nengge mayam-mayam amban katalahan pegge' tinalew siye kaw siye talapey ilegga. Magmatey siye, pa'inde, "Allo. Ga' i ne manjari. Asal kayiman pahāp puweblo Babilon mabantu duk mabasaganin. Dem da ora hadja tewwa' hukuman Tuhanin ne kew."

¹¹ Me' a'a magdagang si dunyahin magmatey du isab duk magsugul pegge' ga' ne niya' melli me' daganganden. ¹² Ga' ne niya' melli amban siye bulawan, pilak, palmata mahalga', duk me' mutsa'. Ga' ne niya' melli me' semmek mamahalga'in, me' semmek taluk, duk semmek peyat, duk sutla'. Ga' ne niya' melli me' bayu'-bayu'an kayu mahunit takasuwa'in, duk me' bayu'-bayu'an panyap hininangin garing, duk kayu mahalga', duk tumbaga, duk

basi', duk batu inēnan malbol. ¹³ Duk ga' ne niya' melli sinduwe me' daganganden kuwe' me' pā-pā, laksi', kamanyan, me' bayu'an isellan bengangi, atawa bohe' ubas duk isellan pagbella, duk tirigu, duk buwasnen. Ga' ne niya' melli me' sapi' duk me' bili-bili, me' kura', duk me' pasakeyan kuwe' kalesa, duk me' a' hinang banyaga'. ¹⁴ Pa'in me' magdagangin si puweblo miya'an, "Kēmon me' alata' pagnapsuhannun ga' ne, kēmon alata'nun duk me' bayu'an pagabbunun lanyap ne duk ga'i ne kasuwa'nu balik." ¹⁵ Duk me' magdagang miya'an, iye mangandaya sabab pagdagangde si puweblo miya'an, nengge siye mayam-mayam amban katalahan pegge' talew siye kaw siye talapey ilegga. Magtangis siye duk magmatey. ¹⁶ Pa'inde, "Allo. Ga'i ne manjari. Kayiman te'ed. Puweblo mabantu miya'an kuwe' dalil dende bakas magsemmek mahalga', semmek taluk duk peyat, duk pupus barannen we' pamulawan duk me' palmata mahalga' duk me' mutsa'. ¹⁷ Bu dem da ora hadja lanyap ne kēmon alata'ne miya'an."

Manjari kēmon nakura' si me' kappalin duk me' pasaherohin, me' maghinang si kappalin, duk sasuku magusaha si diya'utin, la'i siye nengge mayam-mayam amban katalahan, ¹⁸ duk magmatey siye sakali' takitede umbu amban eggas miya'an. Pa'inde, "Ga' te'ed niya' puweblo bantu manamal kuwe' puweblo miya'an." ¹⁹ Duk pinapihan bagumbun kōkden, tanda' we' dukka te'ed siye. Magtangis siye duk magmatey. Pa'inde, "Allo. Ga'i ne manjari. Kayiman te'ed puweblo mabantu miya'an. Kēmon dapu' me' kappalin ngandayahan sabab alata' puweblo miya'an. Bu kuwe'itu dem da ora hadja lanyap kēmon diyalemnen."

²⁰ Manjari, magkēg ka'am me' malu'u si surga'in pegge' magka'at ne puweblo miya'an. Magkēg ka'am me' a'a Tuhanin duk me' a'a kawakilannen duk me' nabi magpalata' lapal Tuhanin, pegge' pinatekkahan hukuman ne we' Tuhanin puweblo miya'an sabab me' la'at hininangne si ka'amin.

²¹ Manjari inin, niya' dambuwa' mala'ikat basag manamal muwa' batu landu' te'ed hadjenen kuwe' batu gilingan, bu ilakasan we' ne pi dem tahik. Pa'inne, "Kuwe' miya'an du isab basagan pangalabu si puweblo Babilon mabantuhin duk ga'i ne te'ed takite balik sumiyang-sumiyang." ²² Ka'u puweblo Babilon, ga' ne te'ed niya' takale lu'u diyalemnu magalpa duk magkalangan. Ga' ne niya' takale lu'u magsuling duk magtihup iye kuwe' tabuli'in. Damikkiyan ga' ne te'ed niya' takasuwa' lu'u me' a'a maghinang ine-ine kapandeyanden. Duk ga'i ne te'ed takale lu'u hellingan me' gilinganin. ²³ Ga' ne te'ed niya' takite lu'u danta' payita'an. Ga' ne te'ed niya' takale lu'u paglami-lami me' a'a pagkawinanin. Me' a'a magdagang malu'uhin, siye bakas tamanan mabasagan si tibu'ukan dunyahin. Duk kēmon a'a si dunyahin ka'akkalan we' me' mangahinang-ngahinang sawe'de malu'uhin.

²⁴ "Pinatekkahan hukuman puweblo Babilonin pegge' la'i pinapatey me' nabi magpalata' lapal Tuhanin duk me' a'a Tuhanin. Duk kēmon a'a binono' si tibu'ukan dunyahin, pu'unde binono' sabab puweblo miya'an."

19

¹ Pagubus miya'an, niya' takaleku kuwe' suwala me' a'a banes manamal magbissā pa-pales la'i si surga'. Pa'inde, "Pudjite bi Tuhanin. Iye hadja dendangan mapata' pinudjihin. Balakatan iye duk iye maluwas kitehin bi amban duseten bi. ² Bentel kēmon hukumannen duk bennal. Ilabo'an we' ne hukuman dende dupang mabantuhin, sabab tabo'o-bo'one me' a'a si dunyahin magduse. Ilegga iye we' Tuhanin pegge' pinapatey we' ne me' dara'akan Tuhanin." ³ Manjari missā ne isab siye balik pinapales, pa'inde, "Pudjite bi Tuhanin. Puweblo mabantu ma'eggas miya'an, ga'i te'ed padeheng pangumbunen sampay salamalama." ⁴ Manjari duwempuk-ampat me' bali'in duk ampat mala'ikat sakabayu'in pasujud duk pinudji we' de Tuhanin, iye maningkolo' si kursihin. Duk pa'inde, "Amin. Pudjite bi Tuhanin."

⁵ Manjari niya' suwala missā amban bihing kursihin. Pa'inne, "Pudjihun bi Tuhanten bi. Kēmon ka'am me' dara'akannen, sasuku matalaw si iyehin, langkew ke paga'abin atawa diyawa', pudjihun bi Tuhanin." ⁶ Manjari niya' takaleku kuwe' suwala me' a'a banes manamal magbissā duk kuwe' begedduhan bessey bohe' hadje duk kuwe' hellingan lugung pales te'ed. Takaleku pa'inde, "Pudjite bi Tuhanin. Pudjite bi Panuhutanten bi, Tuhan Malalakatanin, pegge' iye ne magbaya'in. ⁷ Subey kite bi magkēg duk subey kite bi sinna te'edan. Subey pudjite bi Tuhanin sabab balakatne mahadjejin pegge' tekka ne ellew pangawin si inēnan Bili-bilihin. Duk pangantian dendejin, hātinan me' a'a suku' pu si Isahin, ubus ne magsemmek duk ubus ne pinahāpan. ⁸ Bakas inurungan ne pangantian dendejin semmek pote' manamal, ngillap duk ga' niya' tamak-tamakne." Hāti semmek inin, me' hinangan mabentel hininang we' me' a'a Tuhanin.

⁹ Manjari pa'in mala'ikatin si aku, "Sulatun inin: Sinna me' bakas tabatik si pagkawinan inēnan Bili-bilihin." Duk pa'inne pe si aku, "Bennal me' lapal inin amban Tuhan."

¹⁰ Manjari pasujud ku la'i si antag bettisne mudji iye, saguwa' pa'inne si aku, "Da'a kew pasujud si aku. Aku inin dara'akan Tuhan du hadja kuwe' ka'uhin duk kuwe' me' kapungtina'ihannu makahagad si tolo' mabennal pinakita'u si Isahin. Tuhanin dambuwa'-buwa' subey pinudjinun."

Me' tolo' mabennal pinakita'u u we' Isa Almasihin, iye du isab miya'an pinakita'u si me' kagabi-nabihan magpalata' lapal Tuhanin.

Mapasakey si kura' pote'in

¹¹ Manjari inin, takiteku surga'in luka duk niya' la'i kura' pote'. Mangura'an iyehin, ënnen si Kapangandelan duk si Bennal. Bentel hukumannen duk bentel isab pamono'ne me' bantanan. ¹² Matanen kuwe' kayat ebbut duk ekka korona pinabettad diyata' kōkne. Niya' ën tasulat diyata'ne saguwa' ga' niya' ngata'uhan ma'ana ën miya'an luwal iye dengangan. ¹³ Jubanen lapat we' laha'. Duk ën pangën si iyehin "Lapal Tuhanin." ¹⁴ Banes me' sundalu amban surga'in paturul-turul si dambulihanne. Me' sundalu inin ngura' si me' kura' pote' duk me' semmekden pote' ga' niya' tamak-tamakne. ¹⁵ Niya' bessi talem paguwa' amban dem behene duk gunane inin pangatune si me' kabangsa-bangsahanin duk tada'ag siye we' ne. Basag pagbaya'ne si siyehin kuwe' dalil basi' ga'i polong. Bang niya' ngatuhan iye, hinangne siye kuwe' dalil buwa' ubasin bang pinegga' hinang ininum; pakinamne si siye mulka' Tuhanin, Tuhan Mabalakatanin. ¹⁶ Tasulat diyata' jubane duk diyata' pa'ane ën inin, "Sultan me' kasultananin duk Panuhutan me' panuhutanin."

¹⁷ Manjari niya' takiteku mala'ikat nengge diyata' langit dem sahaya ellewin. Ngalingan iye papales si me' manuk-manuk maglayangan diyata' mahawanin. Pa'inne, "Pitu ka'am. Patipun ka'am pitu si pagjamu-jamuhan Tuhan mahadjehin. ¹⁸ Pitu ka'am mangan isi me' a'a mamateyin, isi baran me' sultan duk me' jeneral duk me' sundalu, isi baran me' kura' duk me' mangura'an siyehin. Kakanun bi isi me' a'a mamateyin kēmon, banyaga' duk duma'in banyaga', malangkew paga'anen duk madiyahawa' paga'anen."

¹⁹ Manjari takiteku sattuwahin duk me' kasultanan si dnyahin duk me' sundaluden magtipun kēmon ngatuhan mapasakey si kura' pote'in duk me' sundalune amban surga'in. ²⁰ Tasiggew sattuwahin duk nabi mangga'i mabennalin, iye bakas maghinang me' hinangan maka'ulali'in we' kapatut pinangurung sattuwa si iyehin. Sabab me' hinangan maka'ulali' tahinangnen, ka'akkalanne hep me' bakas kamalkahan malka sattuwahin duk me' manumba si limbagan sattuwahin. Sattuwahin duk nabi mangga'i mabennalin ilakasan ellum pe, pī dem ebbut meylang, kuwe' luhahan lamew ebbutin. ²¹ Duk me' sundaluden matey we' bessi mapaguwa' amban behe dangan mapasakey si kura' pote'in. Duk isi baranden kinakan we' me' manuk-manukin kēmon tamanan takole'de kinakanin.

20

Da ngibu tahunin

¹ Manjari inin, niya' ne isab takiteku mala'ikat duwa'i amban surga' magbo'o kungsi' tambel lowang mangga'i tatekkadin duk magbo'o karena bohat. ² Siniggew we' ne nagahin, iye sawe amban tagna' awwalley. Iye miya'an hibilis atawa nakura' seyitanin. Duk kinarena iye dem da ngibu tahun. ³ Ubus bu ilakasan iye we' mala'ikatin pī dem lowang mangga'i tatekkadin duk kinunsi' we' ne tambelen duk pinapihan indan duk ga'i taluka. Kinalabusu seyitanin supaya ga'i ne ka'akkalanne me' kabangsa-bangsahanin tiggelan ga'i puwas da ngibu tahunin. Pagpuwas da ngibu tahun miya'an pinaleppa du iye daddali'.

⁴ Manjari ngite ku me' kursi. Me' maningkolo' diyata' me' kursi miya'an, ka'urungan siye kapatut ngahukum. Damikkiyan kiteku isab niyawa me' a'a bakas pinapatey sabab pagmahalayakde tolo' mabennal pinakita'u u we' Isa Almasihin duk pagmahalayakde lapal Tuhanin. Ga' bakas sambade sattuwahin atawa limbaganen. Duk ga' isab siye kamalkahan malka sattuwahin si lendo'de atawa si tangande. Me' a'a inin ellum balik duk tumuhut siye pu si Isa Almasi magbaya' dem da ngibu tahun. ⁵ Iye miya'an tagna'an pagpakellum balik me' pateyin. Sinduwe me' pateyin ga' ellum balik tiggelan ga' pe puwas da ngibu tahun miya'an. ⁶ Me' matumuhut pinakellum tagna' pagpakellum balik me' pateyin inin, kēgan te'ed duk iledjiki'an siye. Ga'i siye makalabey katiksa'an salama-lamahin, iye pina'in kamatey kaduweenen. Hininang siye bangsa imam maghinang si Tuhan duk pu Almasi, duk tumuhut siye pu si Almasi magbaya' dem da ngibu tahun.

Tada'ag seyitanin

⁷ Pagpuwas ne da ngibu tahun, pinaleppa du nakura' seyitanin amban dem lowang pangalabusuhan iyehin. ⁸ Duk paguwa' iye iyan pī ngakkalan me' kabangsa-bangsahan makanat si ampat pidjū alamin. Inēnan siye Gog duk Magog, hātinan banta Tuhanin. Pagtipun nakura' seyitanin kēmon me' a'a miya'an supaya siye magbono'. Banes te'ed me' a'ahin kuwe' me' umus si higad tahik. ⁹ Palanjal ne siye ngalatag tibu'ukan lahatin

duk iliput we' de kampu me' a'a suku' si Tuhanin duk puweblo inelleg we' Tuhanin. Saguwa' niya' ebbut labo' amban diyata' langit duk kakan ebbutin siye kēmon. ¹⁰ Ubus miya'an, siniggew ne nakura' seyitanin, iye mangakkalan me' a'a si me' kabangsahanin duk ilakasan iye pi dem ebbut meylang, kuwe' luhahan lamew ebbutin. Sattuawahin duk nabi mangga'i mabennalin bakas ilakasan ne la'i. Duk bininasa siye la'i dem ebbut miya'an ellew-sangem sampay salama-lama.

Hukuman si panambusanen

¹¹ Manjari inin, niya' takiteku kursi pote' duk hadje. Takiteku isab maningkolo' mala'ihin. Sābu miya'an, bessuwang dunyahin duk langitin lanyap amban pana'an anan Tuhanin duk ga' ne siye takite balik. ¹² Manjari takiteku kēmon me' pateyin, mākanak-a'a bahi', langkew paga'anen atawa diyawa', nengge la'i paharap si kursi miya'an. Ubus bu iluka ne me' libruhin sampay libru bakas panulatan ēn me' a'a ka'urungan umul ga' tamanannen. Manjari kēmon me' pateyin hinukum ne dangan-dangan sabab bakas tahnangde ka'ellumden pegge' la'i kēmon tasulat dem me' libruhin. ¹³ Kēmon me' patey dem tahikin paguwa' duk paharap si Tuhan. Damikkiyan isab kēmon me' patey dem kubulin, dem ahilatın, kēmon siye paguwa' duk paharap si Tuhan. Duk hinukum siye dangan-dangan sabab bakas tahnangde ka'ellumden. ¹⁴ Manjari kamateyin duk pahalihan me' pateyin ilakasan dem ebbut meylang kuwe' luha lamew. Ebbut meylang inin pina'in kamatey kaduwenen. ¹⁵ Manjari sasuku ga' talista ēmen dem libru panulatan ēn me' a'a taga umul ga' tamanannen, ilakasan isab dem ebbut meylang kuwe' luha lamewin.

21

Langit ba'ahuhin duk dunya ba'ahuhin

¹ Manjari inin, niya' takiteku langit ba'ahu duk dunya ba'ahu. Langit tagna'in duk dunya tagna'in duk sampay tahikin ubus ne lanyap. ² Duk takiteku isab puweblo masutsihin, iye Awrusalam Ba'ahuhin, duwa'i amban diyalem surga', amban pana'an anan Tuhanin. Minemes puweblo miya'an kuwe' dalil pangantin dende bakas pinasemmekan duk pinahapan duk tahan kinawin ne duk pangantin lellahin. ³ Manjari makakale ku suwala basag missā amban kursihin. Pa'in suwalahin, "Na, kuwe'itu magdambuwa' patenna'an ne Tuhanin duk me' manusiya'in. La'i ne Tuhanin patenna' si siye duk siye ne me' a'anen. La'i ne te'ed Tuhanin patenna' si siye duk iye ne Tuhanden. ⁴ Punasanne du kēmon bohe' mataden. Ga'i ne a'ahin matey-matey. Ga' ne niya' magdukkā duk magtangis duk ga' ne niya' peddi'an. Kēmon kahalan si dunya tagna'in lanyap ne."

⁵ Manjari missā maningkolo' si kursihin, pa'inne, "Na, kuwe'itu paba'ahuku ne kēmon-kēmonin." Pa'inne isab si aku, "Sulatun inin, pegge' me' bissā inin bennal duk kapangandelan." ⁶ Duk pa'inne, "Tuman ne kēmon. Aku dehelluhin duk aku dambulihin, aku tagna'in duk aku panambusanin. Sine-sine lekkakan pa'inumku iye libri amban tuburan bohe' mangurung umul ga' tamanannen. ⁷ Sasuku mangga'i tabo'o we' sassatin, pusaka'anku si siye sa miya'an hāppen. Duk aku ne Tuhanden duk siye hinangku ne me' anaku. ⁸ Saguwa' me' manayikutan akuhin hawal talewde bininashin, duk me' mangalebbahan sandelde si akuhin, ilakasan du siye pi dem ebbut meylang. Damikkiyan isab sasuku maghinangan la'at, duk mono', duk magjina, duk ngahinang-ngahinang sawe'ne, duk numba si me' tuhan-tuhan, duk kēmon magdusta'in, iye suku'den pinapī siye dem ebbut meylang kuwe' luha lamewin. Iye inin pina'in kamatey kaduwenen."

Awrusalam ba'ahuhin

⁹ Manjari inin, pi si aku dangan amban pitu' mala'ikat bakas mamō'o pitu' pinggan penno' we' bala' dambulihin. Pa'in mala'ikatin, "Dayi' kew, pakitehanku si ka' u pangantin dendein, sōng kinawin duk inēnan Bili-bilihin." ¹⁰ Manjari pagbaya'an ku we' Niyawa Tuhanin duk bino'o ku we' mala'ikatin pi diyata' punu langkew manamal. Pinakitehan we' ne si aku puweblo Awrusalamin, iye puweblo masutsihin, duwa'i amban diyalem surga', amban pana'an anan Tuhanin. ¹¹ Puweblo miya'an sinag we' sahaya Tuhanin, ngillap kuwe' palmata mahalga' inēnan jasper, tilag kuwe' sāmin. ¹² Niya' dindingne paliput subuk duk langkew. Sampuk-duwe gawangnen duk kaniya-kaniya gawang miya'an niya' mala'ikat nunggu'anne. Me' gawang miya'an bakas sinulatan ēn sampuk-duwe bangsa me' a'a Isra'ilin. ¹³ Niya' tellu gawang si dinding tampal silangan, tellu tampal seddepan duk amban pamābag lahat kaduwe dambiya' tellu-tellu gawang isab. ¹⁴ Pabettadan dinding si puweblo miya'an sampuk-duwe batu. Me' batu miya'an bakas sinulatan ēn me' sampuk-duwe a'a bakas kawakilan we' si Isa, iye inēnan Bili-bilihin.

¹⁵ Mala'ikat mamissā si akuhin niya' bo'o-bo'one sukudan bulawan panukudne puweblo miya'an, duk me' gawangnen, duk dindingnen. ¹⁶ Puweblo miya'an pasagi', sali' taha'annen duk luhahannen. Sinukud we' mala'ikatin puweblohin duk sukudannen; niya'

duwe ngibu duk ampat hatus kilumetro taha'annen. Sali' du isab luhahannen duk langkewannen. ¹⁷ Sinukud isab we' mala'ikatin dindingin. Langkewannen ampatpū' deppe si deppehante pegge' sukudan manusiya' panukudnen. ¹⁸ Dinding miya'an hininangin palmata jasper. Puweblo miya'an hininangin bulawan ga' niya' saget-sagetne, saguwa' tilag kuwe' sāmin. ¹⁹ Me' batu pabettadan dinding puweblo miya'an pinalmatahan duk kēmon bayu'-bayu'an palmata mahalga'. Dambuwa' batuhin palmata jasper, kaduweenen palmata bilu, katellunen palmata inēnan kalkidun, ka'ampatnen palmata gaddung, ²⁰ kalimenen palmata kunit, ka'ennemnen palmata peyat, kapitu'nen palmata binaning, kawalu'nen palmata gaddung magbettik-bettik, kasiyamnen palmata binaning langga', kasampū'nen palmata binaning lahi-lahi gaddung, kasompok-dambuwa'nen palmata bilu langga' duk kasompok-duwenen palmata taluk te'ed. ²¹ Duk hinang tambelan sampuk-duwe gawangin sampuk-duwe mutsa'. Dambuwa' gawang dambuwa' isab mutsa' hinang tambelen. Duk me' lān si puweblo miya'an bulawan ga' niya' saget-sagetne, tilag kuwe' sāmin.

²² Ga' ku ngite langgal dem puweblo miya'an pegge' ī' ne la'i Tuhanin, Panuhutan Mabalakatanin duk Bili-bilihin. Hangkan ga' ne niya' kagunahan langgalin la'i. ²³ Duk la'i si puweblo miya'an ga' niya' kagunahande si danta' ellewin atawa bulanin pegge' sahaya Tuhanin mangurung danta' si siyehin duk payita'anden Bili-bilihin. ²⁴ Kadanta'an we' sahaya si puweblo miya'an kēmon me' a'a maglengngan si dunyahin, duk kēmon me' kasultanan si dunyahin bo'ode du me' alata'den pī dem puweblo miya'an. ²⁵ Me' gawang si puweblo miya'an luka kēmon ellew. Ga' i ne tinambel-tambel pegge' ga' ne niya' sangem la'ī. ²⁶ Kēmon kabantuhan me' kabangsahanin duk me' alata'den bino'o du pī dem puweblo miya'an. ²⁷ Saguwa' ga' niya' sammal umasek pī dem puweblo miya'an. Ga' niya' me' a'a maghinangan maka'iyā'-iyā' atawa magdusta' umasek pī. Luwal hadja siye ma'umasek pī dem puweblo miya'an bang ēnden tasulat dem libru suku' si Bili-bilihin, iye libru pangalstahan ēn me' a'a taga umul ga' tamanannen.

22

¹ Pinakitehan isab si aku we' mala'ikatin bohe' mangurung umul ga' tamanannen. Bohe' inin tilag kuwe' sāmin duk paselluy amban kursi Tuhanin duk Bili-bilihin, ² duk nelluy si mata lān puweblo miya'an. Kaduwembiya' higad bohe' miya'an niya' kayu, iye kayu mangurung umulin. Dem dan tahun kayu inin buwa' minsompok-duwe, mintedde kahaba' bulan. Duk dawen kayu inin pamakawuli' me' kabangsa-bangsahan si dunyahin. ³ Ga' niya' takasuwa' la'ī dem puweblo miya'an ine-ine kamulka'an Tuhanin.

La'ī kursi Tuhanin duk Bili-bilihin duk la'ī me' dara'akannen mudji iye. ⁴ Takitede du luwe Tuhanin duk tasulat ēn Tuhanin diyata' me' lendo'de. ⁵ Ga' ne niya' sangem la'ī duk ga' i ne siye ngangguna payita'an atawa danta' ellewin pegge' Tuhanin, Panuhutanin, iye ne danta'den. Duk magsultan siye salama-lama.

Pabalik si Isahin

⁶ Manjari pa'in mala'ikatin si aku, "Me' lapal inin bennal duk kapangandelan. Tuhanin Panuhutanin, iye mangurung Niyawanen pī si me' kanabi-nabihanin, dina'ak we' ne mala'ikatnen magaka si me' dara'akannen pasal me' subey ma'umantag si pasōnganin. Ga' i ne tiggel umantag du inin."

⁷ "Pakale ka'am," pa'in si Isa. "Tapit ne papiyukun. Kēgan du me' a'a makahagad si me' pina'al dem libru inin."

⁸ Aku inin si Yahiya. Takaleku duk takiteku kēmon tasulat dem libru inin. Pagubus takaleku duk takiteku kēmon inin, pasujud ku si antag bettis mala'ikat bakas mamakitehan aku kēmon inin, bahasa sōng mudji iye. ⁹ Saguwa' pa'inne si aku, "Da'a kew pasujud si aku, pegge' dara'akan Tuhanin du kite sali'-sali', kuwe' du isab me' kapungtina'ihannun, me' kanabihanin, duk kēmon makahagad si me' bissā dem libru inin. Tuhanin dambuwa'-buwa' subey pudjinu." ¹⁰ Duk pa'inne si aku, "Da'a tapukanun me' pina'al dem libru inin pegge' tapit ne waktu ka'umantagne inin kēmon. ¹¹ Sine-sine maghinangan la'at duk haram, ambat ne pasōngde me' hinangande mala'at duk maharamin. Damikkiyan isab sine-sine maghinangan hāp duk sutsi, ambat ne pasōngde me' hinangande mahāp duk masutsihin."

¹² "Pakale ka'am," pa'in si Isa. "Tapit ne papiyukun duk tumbasante ka'am dangandangan mapata' si hinanganbin. ¹³ Aku dehelluhin duk aku dambulihin. Aku tagna'in duk aku panambusanin."

¹⁴ Kēgan du me' a'a mangoso'an semmekden duk gī manamal, hātinēn sutsi ne ateyden. Pegge' inurungan du siye inin kapatut padiyalem amban me' gawangin pī dem puweblo miya'an. Duk inurungan isab siye kapatut mangan buwa' kayu mangurung umulin.

¹⁵ Saguwa' si luwasan puweblo miya'an, ī' la'i me' maghinangan mala'atin duk me' a'a mangahinang-ngahinang sawe'den, me' magjinahin duk me' mamono'in, me' manumba si me' tuhan-tuhanin duk me' magdusta'in duk me' pangakkalin.

¹⁶ "Aku inin si Isa. Dina'ak we' ku mala'ikatkun magpalata' me' inin si ka'am si me' pagtipunan me' a'a suku' si akuhin. Aku inin tubu' si Da'ud. Aku inin inēnan Māga, pote'an masahayahin."

¹⁷ Nambag Niyawa Tuhanin duk pangantin dendeihin, hātinen me' a'a suku' pu si Isahin, pa'inde, "Pitu kew." Sine-sine makakale bissā inin subey isab magpa'in, "Pitu kew."

Pitu ka'am sine-sine ka'am lekkakan. Nginum ka'am bohe' mangurung umulin pangurung libri pu sine-sine mabaya' nginumne.

Bissā si panambusan

¹⁸ Aku inin si Yahiya. Sessa'ante ka'am, sasuku ka'am makakale me' pa'alan dem libri inin: da'a te'ed tambahanun bi me' lapal dem libri inin. Bang niya' nambahanne, patamba Tuhanin isab si iye me' bala' inaka dem libri inin. ¹⁹ Bang niya' ngānan sinduwe me' pa'alan dem libri inin, ānan Tuhanin isab amban iye bahagi' si iye buwa' kayu mangurung umulin duk bahagi' si iye puweblo masutsi inaka dem libri inin. ²⁰ Inin ne bissā manaksi' si kēmon pinakita'u dem libri inin, pa'inne, "Bugtu' te'ed. Asal tapit ne papiyukun."

Na, karayaw du. Pitu kew, Isa, Panuhutan kamihin.

²¹ Karayaw ka'am kēmon ipat si Isa, Panuhutanten bi.